(جملہ حقوق محفوظ کسے قصد طبع نکند)

الا ان اولیاء اللہ لا خوف علیہم ولا ہم یحزنون

از تصنیف منیف عمدۃ العرفاء الکاملین زبدۃ العلماء الراسخین قدوۃ
اولیاء اللہ حضرت خواجہ حاجی محمد فضل اللہ قدس اللہ تعالیٰ سرہ
کتاب مستطاب فیض آیات
المسمّٰی بہ

عمدۃ المقامات

حسب ارشاد فیض بنیاد شمس المعرفت والیقین بدر الملۃ والدین منبع
انوار ذوالمنن حضرت خواجہ حاجی حافظ محمد حسن مدظلہم العالی

باہتمام
وسعی تام بندۂ آثم حافظ محمد ہاشم مجددی کان اللہ لہ
ٹنڈو سائیں داد ضلع حیدرآباد
(سندھ)

در ایکسپرٹ لیتھو پرنٹنگ پریس بیرون اکبر بندر واز لاہور طبع شد

بار اول

Collection of Prof. Muhammad Iqbal Mujaddidi
Preserved in Punjab University Library.

پروفیسر محمد اقبال مجددی کا مجموعہ
پنجاب یونیورسٹی لائبریری میں محفوظ شدہ

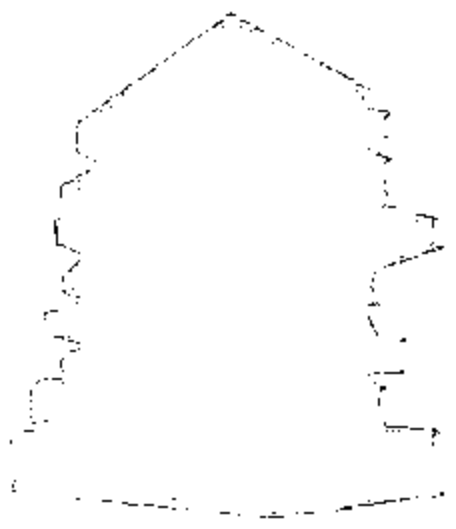

Marfat.com

اردو ترجمہ [illegible]

مکتوبات شریف

امام ربانی مجدد الف ثانی شیخ احمد فاروقی سرہندی

مع سوانح مفصل عمری

39122

کون شخص ہے جو مجدد صاحب رحمۃ اللہ علیہ کے نام نامی و اسم گرامی سے [illegible]
مکتوبات ہے جو آپ نے وقتاً فوقتاً اپنے پیر دستگیر حضرت باقی باللہ قدس سرہ کی خدمت [illegible]
اور نیز دیگر احباب کی طرف ارقام فرمائے تھے۔ اور جن کی تلاش اور جستجو میں [illegible]
طالبان مولیٰ عموماً اور حلقہ بگوشان سرکار عالیہ نقشبندیہ [illegible] سرگرداں [illegible]
یہ گنجینہ اسرار معانی نہایت دقیق فارسی زبان میں ہر ادنیٰ و اعلیٰ کی فہم سے باہر تھا لہٰذا [illegible]
بپاس خاطر ہر چہار سلاسل عالیہ اور حلقہ بگوشان خاندان عالیہ نقشبندیہ کے [illegible]
اردو ترجمہ کرا کر نہایت خوشخط اعلیٰ درجہ کے کاغذ پر طبع کرائے ہیں جن کو [illegible]
بے ساختہ یہ شعر اپنی زبان سے ورد کریگا ؎

جمادے چند و آدم جاں خریدند
بنام ایزد عجب ارزاں خریدند

[illegible] دفتر اول [illegible] دفتر دوم [illegible]

[illegible] سوانح عمری حضرت مجدد [illegible]

Marfat.com

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ رب العلمین والصلوٰۃ علی من ھو رحمۃ للعلمین وعلی آلہ واولیائہ اجمعین ٥

زلاف حمد و نعت اولیٰ است بر خاک ادب خفتن سجودے میتواں کردن درودے میتواں گفتن

بر ضمیر منیر ناظرین با تمکین واضح ولائح باد کہ کتابیکہ دریں وقت از انوار فیض آثار آں دیدہ و دل روشن و ہمرنگ گلشن دارید کتابیست عزیز الوجود کہ مانند گنجینۂ گراں مایہ تا ایں ولا از گوشۂ استتار بر منصۂ اظہار و شہود نرسیدہ بود و غنچۂ ناشگفتۂ ازہار اسرارش رائحہ بخش بوستان جہاں نگردیدہ تشنہ کامان جرعۂ جاں فزائے آب حیوانش در بادیۂ طلب خشک لب میبودند و شیفتہ گان جمال پری تمثالش پیوستہ در انتظار رونمائی مصحف چہرۂ دلربایش بیقرار میگشتند + فالحمد للہ والمنۃ کہ جناب حضرت قبلہ مدظلہم العالی توجہ عالی باینطرف گماشتند و مؤنت مصارف کثیرہ طبع و کتابت بذمۂ عالیہ خویش برداشتند۔ و فرمان واجب الاذعان بانصرام ایں امر مہتم بالشان درداند پس بتوفیق الٰہی عز اسمہ راقم آثم در اہتمام و تصحیح آغاز نمود و تا اینکہ شاہد مقصود رخ ننمود کمر ہمت کہ بر میان جاں بستہ بود نکشود + افسوس اینکہ از ترکتاز تحریف و تصحیف کاتبان آنچناں گردے از اغلاط برخاستہ بود + و بر آئینہ مجلائی عبارت کتاب نشستہ کہ بے وقت نظر جادہ پیمائے ایں راہ دشوار گذار گشتہ بود و گل چینی ایں گلزار ہمیشہ بہار از ہجوم خارہائے بیشمار ہیچ گل چینی نمیتوانست کرد و از مبانئے رنگین تا معانئ دلنشیں پئے نمیتوانست برد۔ پس بکوشش بلیغ ہفت عدد نسخہ ہائے قلمی کہ جاہائے متعددہ معلوم داشتم جمع نمودم و بمقالہ و تصحیح پرداختم و حتی الوسع در ایں امر خطیر تقصیر نورزیدم و حوالہ کاتب نمودم اما چہ قدر تاسف خوردم چوں دیدم کہ او باز از بجہالت خویش اغلاط بیش از بیش کردہ و بنوک پیکان قلم دلہائے اہل نظر را ریش نمودہ۔ ناظرین عالی وقار عیار مایہ علم و اعتبارش ازیں دریابند کہ در خاتمہ جائیکہ نام خود نوشتہ بود وقت تصحیح دوم کتاب عزیز راقم اثم طنزاً براں لفظ سراسر بی تمیز افزود۔ لطف اینکہ آنرا از منشائے فطرت خویش ثبت فرمود و از بعضے تصحیحات ضروریہ اغماض نمود چنانچہ عنوانہائے کہ بالائے صفحات مستزاد است ہم طبع زاد است کہ در بسا مواضع تعلق بمضمون کتاب ندارند ناظرین آنرا لغو پندارند و از فہرست و صحت نامہ شاملہ مضمون مطلوب بر آرند و تصحیح کتاب کنند۔ ممکن است کہ بعد ازیں نیز اغلاط ماندہ باشند اما از آشوب چشم بار سوم دیدہ نتوانستم چوں بلاہور رسیدم کتاب را مطبوع یافتم ایں تلخ نوائی اگرچہ ناموزون است اما چہ تواں کرد کہ دل از دست تطاول شان پر خون است بہر حال ع من بعجز و قصور معترفم۔

Marfat.com

از صاحبدلان پاک نفس مامول آنکه خدمتم را بدیدهٔ قبول خواهند دید و خط نسخ بر خردهایم خواهند کشید
از انفاس قدسیه ایشان همت میخواهم که دیده ام از بصارت و دلم حسرت دیده ام از بصیرت منور باشد۔ و دامن مرادم از گلهای
نامتناهی افضال الٰہی پر انه مجیب قدیر و بالاجابة جدیر۔

دیگر اینکه احوال فرخنده مآل حضرت مصنف قدس سرہ الاقدس و رفعت مرتبت شان چه در علوم ظاهریه و چه در کمالات
و مقامات باطنیه خود از تصنیف لطیف شان عیان است، چه حاجت به بیان است۔ بالجمله آنکه مرجع علمای زمان و ملاذ
اولیای دوران بودند و بفضل و کمال همتال خویش گوی سبقت ربودند و به تذکار فیض آثار خویش نام بزرگان را روشن فرمودند
بیت ع شود ز آب گهر نام ابر نیسان سبز۔ پس اندازه علو شان و سمو مکان حضرت ایشان خود محول بطبع سلیم و نظر مستقیم ناظرین است
اما بندے از سوانح حیات زیادة للبصیرة از انساب الانجاب حضرت قبله مدظلهم العالی منقول است و بعضے از غزلیات عالیات
که از جائے مختلفه موصول گشته تحفظاً عن الاضاعة ایراد میرود که این جواهر پارها از دست برد زمانه بر باد نرود

والسلام خیر ختام — **محمد هاشم مجددی کان الله له** — مورخه یازدهم رمضان المعظم ۱۳۵۵ھ لاهور

مخفی نماند که از جمله فرزندان حضرت غلام نبی قدس سرہ این دو برادر عینی یعنی حضرت محمد فضل الله و
حضرت محمد ضیاء الحق امتیاز کلی داشتند سبب امتیاز حقیقة مضمون کریمه ذلك فضل الله یؤتیه من یشاء است
و ظاهر فرزندیت حضرت بی بی صاحبه کلان قدس سرہا که بنت اخت حضرت قیوم جهان قدس سره و دختر حضرت سید عطاء الله شاه
بخاری است بیاید و حضرت بی بی صاحبه خلیفه اعظم و جانشین اکرم حضرت قیوم جهان بودند۔ بسا بشارات عالیات از زبان حق
ترجمان حضرت قیوم جهان در حق حضرت بی بی صاحبه وارد شده است و عمده مذکور است در سفر اخیرین حجاز نیز حضرت بی بی صاحبه با سه فرزندان خود همرکاب قیوم جهان
و سمر راه قافله بوده اند چنانچه حضرت صاحب مجد قدس سره در عمدة المقامات احوال کشف و کرامات و نقل اجازت نامه ارشاد که حضرت قیوم جهان بی بی صاحبه را
داده الله و احوال سفر حرمین الشریفین و رجوع بمزار پر انوار حضرت صفدر کرار رضی الله عنه یا مر حضرت سید الابرار صلی الله علیه وسلم
و انتقال حضرت بی بی صاحبه در مزار شریف اقع ملک بلخ به تفصیل نوشته است الحاصل بعد رحلت حضرت بی بی صاحبه
هر دو برادر رجوع بوطن افغانستان کردند حضرت شاه ضیاء الحق قدس سره در حدود کابل سکونت اختیار نمودند و حضرت
ایشان صاحب ترجمه در قندهار مسند نشین حضرت والد ماجد خود گردیدند تولد حضرت ایشان در قندهار ۱۱۸۴ھ واقع شده
بعد حصول علوم ظاهری برای اخذ نسبت بامر والد خود رجوع بحضرت قیوم جهان کردند تا حیات او شان سفراً و حضراً در حضور

Marfat.com

مرشد خود ماندند و از حضرت ایشاں اجازت نامۂ ارشاد کہ عطا شدہ است نقل آں در عمدہ مسطور است۔ کتاب عمدۃ المقامات تصنیف حضرت ایشان است در سفرہائے حرمین الشریفین گذر شاں بر بلاد سند و بلوچستان می افتاد و خلق اللہ کثیر از انفاس مبارک ایشان فیضیاب شدہ اند کہ تا الیوم احفاد خلفاء ایشاں در ایں بلاد بیروں از احصاء است حضرت ایشان در علوم ظاہر فرید دہر و وحید عصر بودند گاہیکہ توجہ بنظمے میفرمودند در غایت عذوبت ادا میفرمودند۔ آخر بعمر پنجاہ و چہار سالگی تقریبا در حدود سنہ ۱۲۳۸ھ ہزار و دو صد و سی ہشت ہم در قندھار رحلت فرمودند و در جنب والد مکرم خود آسودند رحمۃ اللہ تعالیٰ رحمۃ واسعۃ۔ انتہی

کلام بلاغت نظام حضرت مصنف علام قدس سرہ

الٰہی از کرم گویائی مدحش کن زبانم را
بفضل و رحمتت شایاں قربش کن بیانم را

زجام بادۂ شوقش چنانم از خودی برہاں
نیابد ہیچ جا کس ہمچو عنقا آشیانم را

براوج نعت پردازی عطا کن برق پروازی
کہ در جولانِ توصیفش نگیرد کس عنانم را

زنور اقدسِ مدح و ثنائی شاہ او ادنیٰ
بزیرِ چرخ تاباں کُن چو خورشید ایں بیانم را

زتوصیفِ شہنشاہِ دو عالم احمد مرسل صلی اللہ علیہ وسلم
سرور سینہ ام را بخش و شیریں کن زبانم را

چناں محوِ جمالش کن کہ در خود گم کنم خود را
شوم معدوم در ہستی نیابد کس نشانم را

دل از من برد فضل ایں مصرعۂ صادق کہ میگوید
خداوندا بکن گویا بنعتِ او زبانم را

ولہ

اے شہنشاہ قمر طلعت و الشمس لقا
مظہر سرِّ ازل مطلع انوار خدا

سرور جمع رسل بادشہ کون و مکاں
خُسرو اہل بصر مالک املاکِ بقا

کردہ اظہارِ ربوبیت خود بہرِ تو حق
گل بستانِ جنان بلبل لولاک نوا

طاق ابروئے تو محراب دعائے خلق است
چشمِ حق بیں ترا سرمۂ زاغ و طغیٰ

مقدمت سجدہ گہِ عالمیانِ قدس است
گردِ نعلین تو کحل بصر اہلِ صفا

خالِ مشکین تو زیب شبِ قدر است یقیں
طرۂ جعدِ قمر سایہ و واللیل نما

Marfat.com

تو بدیں قامتِ موزوں چو خرامی بجناں — نخلِ طوبے بتواضع نهدت سر بر پا
حدِ نعتِ تو ز ادراکِ بشر مستغنے است — همه فرقان مجید است ترا مدح و ثنا
کلکِ صنعت نکشیدست بدیبائی وجود — چوں تو نقشے عجبے خوب لطیف و زیبا
خوابت از حد بشد و خلق جهاں منتظر اند — قدیر افراز ز آرامگه خود بدر آ
یا نبی هست امیدم که بفضل از کرمت — رخِ زیبائی قمر طلعتِ خود را بنما

وله

بجنابِ شاه یثرب ببر اے صبا سلامم — بطریقهٔ که دانی برساں بوے پیامم
که ز هجرت ایدل آرا شده ام خراب و محزوں — ز کرم مئے وصالت برساں که تلخ کامم
بکمال لطف عامت سوئے من اگر خرامی — که ز مقدمت منور بشود چو صبح شامم
ز شمیم مشک مویت شده ام بسے پریشاں — چه شود اگر معطر بکنی ازاں مشامم
اگرم بلطف گوئی که تو عاشقی یقیں فضل — دگرم بدل تمنّا نبود که بُرد نامم

وله

اگر چوں سرو آزاد است دل از چون و از چندش — چو قمری حُبِّ دنیا کے شود طوق گلو بندش
چساں قامت کشد شمشادِ عقل از طور عشق ایدل — کجا ماند منارِ غزنوی با کوه الوندش
اگر بر طاق گردوں جفت میبودے هلالِ عید — فلک میکرد با ابروئے آں مه روئے مانندش
مگر در آب دیده روئے خود آں شوخ بے پروا — کزاں بے الفتیها گشته با آئینه پیوندش
اگر کهدامن کابل بهار خاطرش گردد — نخواهد کرد میر قزقاں یاد سمرقندش
ز سر وا کرد خاطر میل باغ و راغ کوئی عقل — مگر دامان صحرائے جنوں گردید پابندش
اگر فردوس اعلیٰ شد نصیب فضل در عقبیٰ — بروں آرد مگر از سر هوائے سیر سرهندش

عکس

امیر گورگاں

وله

رفتم ز کویت میبرم درد فراقت زادِ خود — دارم بهمره قافله از ناله و فریادِ خود

Marfat.com

کردم بکویت سالها با شور و فغان نالها
ظالم بگوشت نامده از داد من بیداد خود

معمورهٔ جان و تنت دادی بطوفانِ سرشک
ای دل بگو آخر چرا کردی خراب آباد خود

بلبل بگلشن در بیان قمری است خوش در آشیان
من ماندم و غم در میان هر یک بشغل شاد خود

جز در پی لیلیٰ مرو گر سر رود بے پا مشو
باشد که از گرد رهش روزی بگیری داد خود

دل زخم عشقت یافته با داغ غم کم ساخته
مخراش ناصح ریش جان زین بیمحل فریاد خود

فضلا همین بس خون بها مقتول جانان گشته را
کار دچو بروی بگذرد از کشتنش دریاد خود

بسرو بوستان

وله

کردم اگر ز جان تن خود را فدائے دل
افشانده ام نثار محقر بپائے دل

رو پشت پا بہ تخت اقالیم سبع زن
گر یافتی گدائیِ دولت سرائے دل

عالم شنید نعرهٔ لبیک عبدیش
نشنیدهٔ تو نعرهٔ یار بنائے دل

بینی نهان عیان و نگوئی عیان نهان
واقف اگر شوی ز تہ پردهائے دل

آخر چرا بشیشهٔ گردون نمے رسد
سنگ ندا ز دامن کوه صدائے دل

تیر لیست مختفی بسویدائے دل نه خون
واقف از و است اهل دل و یا خدائے دل

مرآت دل ز زنگِ حوادث مکدر است
فضل از دوام ذکر خدا کن جلائے دل

ناخدائی دل

وله

گر نیستم شهید غم کربلائے دل
افتاده پس چرا است سرم زیر پائے دل

آرشش جهت محیط بلا کرده جان من
سلطان چار بالش خلوت سرائے دل

آید برو چو کعبهٔ مقصود ابرویش
استد بجلوه صورت قبله نمائے دل

تن را رساند در ختن چین زلف یار
آهوئی جان شده بلد نقش پائے دل

بنشین بمحمل دل و هر دم بعرش ناز
طی میشود زمان و مکان زیر پائے دل

تیر دعا چو بر هدف جان نشگفت گل
خندان از انست غنچهٔ پیکان نمائے دل

دانسته که دل حرم کبریاست فضل
بیرون میا برائے خدا از سرائے دل

Marfat.com

خزینہ محمد موسیٰ

فہرس کتاب عمدۃ المقامات

مضمون	نمبر صفحہ
مقدمہ کتاب	-
حمد و نعت	۲
فضائل صحابہ کرام علیہم الرضوان ..	۳
مدح حضرت قیوم جہاں رح . . .	۴
سبب تالیف کتاب	۵
فہرست منتخبات سبعہ	۶ تا ۹
سیرت النبی علیہ الصلوٰۃ والسلام	۱۰ تا ۱۷
شمائل نبوی علیہ الصلوٰۃ والسلام	۱۸ تا ۱۹
معجزات نبوی علیہ الصلوٰۃ والسلام	۲۰
صفات معنوی و اخلاق علیہ علیہ الصلوٰۃ والسلام	۲۱ تا ۲۲
اولاد امجاد او صلی اللہ علیہ وسلم	۲۳
زوجات طاہرات او صلے اللہ علیہ وسلم	۲۴
ذکر حضرت صدیق رض	۲۵ تا ۲۶
ذکر حضرت فاروق رضی اللہ عنہ .	۲۶
ذکر حضرت ذی النورین رضی اللہ عنہ	۲۷
ذکر حضرت حیدر رضی اللہ عنہ	۲۸ تا ۲۹
ذکر دوازدہ امام رضی اللہ عنہم	۳۰
ذکر حضرت امام حسن رضی اللہ عنہ	۳۱
ذکر حضرت امام حسین رضی اللہ عنہ	۳۲
ذکر حضرت امام زین العابدین و امام باقر رضی اللہ عنہما	۳۳

مضمون	نمبر صفحہ
ذکر امام جعفر صادق و امام موسی کاظم رضی اللہ عنہما	۳۵
ذکر حضرت امام علی رضا رضی اللہ عنہ	۳۵
ذکر حضرت امام محمد تقی و امام علی نقی رضی اللہ تعالیٰ عنہما	۳۶
ذکر حضرت امام حسن عسکری و امام محمد بن الحسن رضی اللہ عنہما	۳۷
بیان عقائد اہل سنت و الجماعت ...	۳۸
مناقب اہل صفہ رضی اللہ عنہم . . .	۳۹
ذکر بعضے اصحاب کبار رضی اللہ عنہم ..	۴۰ تا ۴۵
نسبت ثانیہ امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ	۴۵ تا ۴۶
نسبت طرق اربعہ	۴۷ تا ۴۸
رسیدن نسبت شریفہ باحضرت بسطامی رح	۴۹
ذکر حضرت خواجہ ابوالحسن خرقانی رض	۵۰ تا ۵۱
ذکر حضرت بوعلی فارمدی رح	۵۲ تا ۵۴
در ذکر حضرت خواجہ یوسف ہمدانی	۵۴ تا ۵۶
ذکر حضرت خواجہ عبدالخالق غجدوانی	۵۶ تا ۵۹
ذکر حضرت خواجہ عارف ریوگری	
و خواجہ محمود انجیر فغنوی رح	۵۹
ذکر خواجہ محمد سماسی رح	۶۰

Marfat.com

مضمون	نمبر صفحہ
ذکر حضرت امیر کلال رح	۶۱ تا ۶۲
ذکر خواجگان بہاؤ الدین رح	۶۳ تا ۷۲
در ذکر خواجہ علاؤ الدین عطار رح	۷۱
ذکر خواجہ محمد پارسا رحمۃ اللہ علیہ	۷۲ تا ۷۵
ذکر خواجہ یعقوب چرخی رح	۷۵ تا ۷۷
ذکر خواجہ عبید اللہ احرار رح	۷۷ تا ۸۲
ذکر خواجہ زاہد وخشی رح	۸۲
ذکر مولانا درویش محمد رح	۸۳
ذکر مولانا خواجہ امکنگی رح	۸۳
ذکر حضرت خواجہ باقی باللہ رح	۸۴ تا ۹۷
ذکر حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رح	۹۷ تا ۹۸
ذکر سلطان شہاب الدین فرخشاہ کابلی	۹۹ تا ۱۰۰
ذکر حضرت امام رفیع الدین رح	۱۰۰ تا ۱۰۲
ذکر حضرت مخدوم عبد الاحد	۱۰۳ تا ۱۰۸
ذکر حضرت شیخ عبد القدوس رح	۱۰۸ تا ۱۱۰
ذکر حضرت شیخ رکن الدین	۱۱۰
ذکر شیخ جلال الدین تھانیسری	۱۱۱
ذکر ملاقات حضرت مخدوم با شیخ کمال کیتھلی رح	۱۱۱ تا ۱۱۴
ذکر سید علی قوام رح	۱۱۵
ذکر حضرت مخدوم عبد الاحد رح	۱۲۶ تا ۱۲۸
ذکر ولادت صوری حضرت امام ربانی رح	۱۲۶ تا ۱۲۸
ذکر رفتن ایشان بدبیرستان و کمال علوم عقلیہ و نقلیہ	۱۲۹ تا ۱۳۲
در ذکر توجہ حضرت مجدد بکمیت نسبت باطنی	۱۳۳ تا ۱۳۷
در ذکر حضرت عبد القادر جیلانی رح	۱۳۷ تا ۱۴۱
اخذ طریقہ نقشبندیہ حضرت امام ربانی رح	۱۴۱ تا ۱۵۶
در ذکر بعضے حالات بلند کہ حضرت ایشاں بآں ممتاز بودند	۱۵۶ تا ۱۷۴
در ذکر بعضے عبادات یومی و لیلی حضرت امام ربانی قدس سرہ	۱۷۴ تا ۱۸۵
در ذکر بعضے خلوف معارف و اسرار و کرامات	

مضمون	نمبر صفحہ
و خوارق عادات حضرت ایشاں قدس سرہ	۱۸۶ تا ۲۰۶
در ذکر رحلت حضرت امام بانی بغرادیس جاؤدانی قدس سرہ	۲۰۹ تا ۲۱۷
در ذکر اسماء خلفاء حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ	۲۱۷ تا ۲۱۸
در ذکر حضرت شیخ محمد صادق قدس سرہ	۲۱۸ تا ۲۲۶
در ذکر حضرت خازن الرحمۃ خواجہ محمد سعید قدس سرہ	۲۲۶ تا ۲۳۸
در ذکر فرزندان حضرت خازن الرحمۃ	۲۳۸ تا ۲۳۹
در ذکر حضرت عروۃ الوثقی خواجہ محمد معصوم قدس سرہ	۲۴۰ تا ۲۴۱
در ذکر باقی فرزندان حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ	۲۴۲ تا ۲۴۳
در ذکر حضرت شیخ عبد الاحد ولد حضرت خازن الرحمۃ قدس سرہ	۲۴۳ تا ۲۵۰
در ذکر تولد حضرت عروۃ الوثقی تا رسیدن ایشاں بعلوم ظاہری و فیوضات باطنی	۲۵۱ تا ۲۶۱
در ذکر بعضے عوائق حضرت عروۃ الوثقی بخدمت حضرت امام ربانی قدس اللہ سرہما	۲۶۱ تا ۲۶۹
در ذکر بعضے معارف علیا از مکاتیب حضرت عروۃ الوثقی رضہ	۲۶۹ تا ۲۷۶
مکتوب حضرت عروۃ الوثقی در رد جماعہ کہ ترک تعرض مذہب صوفیہ علیہ دانستہ اند و فضائل جہاد و فرضیت امر معروف و نہی منکر	۲۷۶ تا ۳۰۸
مکتوب شصت و پنجم در شرح بعضی کلمات مصطلحہ ایں طریقہ علیہ	۳۰۸ تا ۳۱۲
در ذکر خوارق و تصرفات حضرت عروۃ الوثقی	۳۱۳ تا ۳۲۰
در ذکر ارتحال حضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ عنہ	۳۲۷ تا ۳۳۸
در ذکر خلفائے حضرت عروۃ الوثقی	۳۳۹ تا ۳۴۲

Marfat.com

مضمون	نمبر صفحہ
در ذکر ولادت حضرت قیوم الزمان	
حضرت شیخ محمد صبغۃ اللہ ورسیدن	۳۴۳
ایشاں بدرجہ کمال و اکمال	تا ۳۵۱
در ذکر فضائل و خصوصیات و تصرف	
و خرق عادات حضرت قیوم الزماں شیخ	۳۵۱
محمد صبغۃ اللہ رض	تا ۳۷۵
در ذکر ارتحال حضرت تاج الاولیا	۳۷۵
قیوم الزمان رض	تا ۳۷۸
در ذکر ہر چہار فرزندان حضرت قیوم	۳۷۹
الزمان و سائر خلفائے ایشاں	تا ۳۸۵
در ذکر حضرت شیخ محمد اسمعیل رض	۳۸۵ تا ۳۸۶
در ذکر حضرت شیخ اہل اللہ فرزند	۳۸۶
حضرت تاج الاولیا قیوم الزمان	تا ۳۸۸
در ذکر حضرت نقشبند ثانی خواجہ	۳۸۸
محمد حجۃ اللہ فرزند حضرت عروۃ الوثقیٰ	تا ۳۸۹
در ذکر حضرت عبید اللہ فرزند	۳۸۹
حضرت عروۃ الوثقے	تا ۳۹۱
در ذکر حضرت محمد اشرف فرزند	۳۹۱
حضرت عروۃ الوثقے	تا ۳۹۲
در ذکر حضرت خواجہ سیف الدین فرزند	۳۹۲
حضرت عروۃ الوثقے	تا ۳۹۴
در ذکر حضرت خواجہ محمد صدیق	۳۹۴
فرزند حضرت عروۃ الوثقے	تا ۳۹۷
در ذکر حضرت قطب الاقطاب شاہ	۳۹۶
غلام محمد معصوم رضی اللہ عنہ	تا ۴۰۷
در ذکر بعضے خصوصیات و خرق عادات جناب	۴۰۸
قطب الاقطاب حضرت شاہ غلام محمد معصوم رض	تا ۴۱۳

مضمون	نمبر صفحہ
در ذکر وفات حضرت قطب الاقطاب	۴۱۴ تا ۴۲۳
شاہ غلام محمد معصوم رض	
در ذکر قدوۃ الاولیا حضرت شاہ	۴۲۳
غلام محمد رض	تا ۴۲۸
شجرہ نقشبندیہ منظومہ از سر غیاث الدین	۴۲۸ تا ۴۳۳
خلیفہ حضرت شاہ غلام محمد رض	
در ذکر حضرت جیو شاہ غلام حسین صاحب	
و اولاد ایشاں قدس سرہم	۴۳۳
در ذکر حضرت شاہ غلام حسن و فرزندان	
ایشاں قدس سرہم	۴۳۴
در ذکر حضرت شاہ غرت اللہ دیاتی	۴۴۲
فرزندان حضرت قطب الاقطاب شاہ غلام محمد معصوم	تا ۴۴۵
در ذکر ولادت حضرت قیوم جہاں خواجہ	
محمد صفی اللہ رض	۴۴۵
در ذکر کمالات و رسیدن حضرت قیوم جہاں	
بدرجات علیا و شجرہ منظوم	۴۵۰
در ذکر تصانیف اشعار و تصرف و خرق عادت	۴۵۹
بعضے عبارات حضرت قیوم جہاں رض	
در ذکر ارتحال حضرت قیوم جہاں رض	۴۷۲
در ذکر فرزندان حضرت قیوم جہاں رض	۴۸۷
در ذکر خلفائے حضرت قیوم جہاں رض	۴۹۰
در ذکر عارفہ باللہ و مقبولہ رسول اللہ	۴۹۵
حضرت بی بی صاحبہ رضی اللہ عنہا	
تکملہ در قصیدہ ہا و غزلہا و حمد	
و نعت و منقبت حضرات کرام	۵۱۱
از حضرت قیوم جہاں رض	
تمت	

Marfat.com

عُمدَةُ المقامات

Marfat.com

وَبِهٖ نَسْتَعِیْن

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَحْمَدُ اللّٰہَ الْعَلِیَّ الْعَظِیْمَ وَاُصَلِّیْ وَاُسَلِّمُ عَلٰی رَسُوْلِہِ النَّبِیِّ الْکَرِیْمِ وَعَلٰی اٰلِہٖ ذَوِی الْفَضَائِلِ الْجَسِیْمِ وَخِیَارِ صَحْبِہٖ بِالتَّخْصِیْصِ وَبَوَاقِیْہِمْ بِالتَّعْمِیْمِ عمدہ فصاحت عندلیب زبان وزبدۂ بلاغت طوطی بیان سپاس وستائش خالقے است کہ خلقت انسان را بخلعتِ خلافت اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَۃً کسوت امتیاز پوشانیدہ از سائر مخلوقات بشرافت بشارت اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِیْ اَحْسَنِ تَقْوِیْمٍ بسابقہ مواہب عنایات ممتاز گردانید **فرد**

گر بر تن من زبان شود ہر موئے	یک شکر تو از ہزار نتوانم کرد

جلوۂ شاہد قصب قلم وحلیۂ عروس کلک رقم نعت سَیِّدِ الْاَوَّلِیْنَ وَالْاٰخِرِیْنَ وَ قَائِلِ کُنْتُ نَبِیًّا وَاٰدَمُ بَیْنَ الْمَاءِ وَالطِّیْنِ است کہ باعث خلقت اطباق افلاک و علت غائی اظہار ربوبیت پاک وی است **رباعی** :-

بصورتِ تو نگار دگر شنیدہ نشد	بقامتِ تو درین باغ سرو دیدہ نشد
ز کلک صنعتِ حق یا محمد عربی	مثال ذات شریفِ تو آفریدہ نشد

صَلَوَاتُ اللّٰہِ تَعَالٰی وَتَسْلِیْمَاتُہٗ عَلَیْہِ وَعَلٰی اٰلِہِ الطَّیِّبِیْنَ وَعِتْرَتِہِ الطَّاہِرِیْنَ وَخُلَفَاءِہِ الرَّاشِدِیْنَ وَاَصْحَابِہٖ اَجْمَعِیْنَ۔ **قطعہ**

ابو بکر است چون عرشِ معظم	عمر با وسعتِ کرسی است ہمدم
نباشد کلک عثمان از قلم کم	علی بر نسخۂ لوح ہست اعلم

Marfat.com

ببین کاین چار تن ہستند باہم	بیک جسم او بیک روح و بیکدم

امّا بعد میگوید اضعف عباد اللہ القوی محمد ن الملقب بفضل اللہ السرھندی الفاروقی ابن العارف الولی شاہ غلام نبی غفر اللہ لہ ولوالدیہ واحسن الیہما والیہ کہ این مختصریست نافع و منتخبیست جامع در تبیان احوال و آثار کبار و اقوال و اطوار اولوالایادی والابصار کہ آن اکابر دین و جلساء مسند یقین بحدّت بصیرت بل بسابقہ موہبت وجود بشریت خود ہا را باختہ بواجب الوجود تعالی و تقدس در ساختہ از اتّصاف خود منسلخ شدہ باخلاق واجبی جلّ وعلی متخلق گردیدہ اند و از ولادت ثانیہ مولود و بانوار قدم مشہود شدہ اند کما مرّ وَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ مشعر از انہا است لہذا از اوج علی تنزیل شدہ بحضیض ادنی رجوع قہقری نمودہ اند و بجہان جہان گم گشتگان بوادیٔ ہوا و سرگردانان تیہ اغوا سائق سبیل تحقیق و سابق جادہ توفیق شدہ اند بیت

ز انکہ در عالم چو رشد و تربیت	نیست ممکن غیر جذب جنسیت

لاجرم بوجود موہوب حقانی تحقیق یافتہ واسطۂ وصول خلائق گردیدہ اند و در این جزو زمان چون کیسۂ ایّام از این جواہر نفیسہ خالی و عاری مگر خال خالی و آن ہم در قباب حضرت عزّت مستوری لہذا متعطشان زلال وصال و متعلقان سلسلہ اتصال تسکین خاطر بذکر این اکابر مے جویند و بالوف تاسف می گویند مثنوی

چونکہ گل رفت و گلستان شد خراب	بوی گل را از کہ جوئی از گلاب

ازان جملہ کاتب این اوراق چونکہ از صحبت کثیر البرکت حضرت قیوم جہان قطب دائرۂ زمین و زمان مجدد مائۃ ثالث عشر ہمی ابو البشر علی نبینا و علیہ الصلوۃ والتسلیمات ابیات لمؤلفہ

آنکہ مسجود ملائک بشدہ ہمنشش	نتوانم ز ادب تا بلب آرم نامش

Marfat.com

وانکہ کحل بصر اہل صفا گردیدہ — از سر عز و شرف خاک رہ اقدامش
عالمی را ز خمار ابدی داد نجات — جرعہ ساغر دریای طہور آشامش
خلعت قطبیت و غوثیت و قیومی — از کمال کرم ایزد بنمود انعامش
فضل چون حاصل جان آمد شرفش داد — تا نیارد بزبان نیست بدل آرامش
شدہ آدم صفی اللہ چو نامش نامیش — گشتہ عالم ہمہ ملوز فیوض عامش
منکر او شود از درگہ یزدان محروم — ہمچو ابلیس کہ شد از سبب ہم نامش

شعر۔ لا یدرک الواصف المطری خصائصہ ٭ وان یک سابقا فی کل ما وصفا

بمقتضیہ ارتحال آن قبلہ ارباب کمال مہجور گردیدہ تسلی دہ خاطر حزین جز این ندید کہ ظلمت لیالی فراق را بیاد ایام وصال بمشعلی از بیان احوال او مشتعل و بمشتعلی از ذکر کمال او مشتغل سازد۔

ابیات ملحزہ :۔

یاد آن صحبت کہ بودم از ادب — در جنابش مہر خاموشی بلب
محو گشتہ از خود و بیدار خود — مست از جام وصال یار خود
گرچہ بودم در حضورش خشتہ چشم — یک سر تا پا تمامی گشتہ چشم
ملتصق گرچہ زبانم بد بکام — یک از ذکار دل بد در کلام
نے خبر از نیک و زشت روزگار — نے اثر از گردش لیل و نہار
بے خبر از ہجرتش بس ماہ و سال — می خرامیدم بہ بستان وصال
وای زین دم کہ از ان عالیجناب — دور ماندم با دل و جان خراب
در تنگ و ہر طرف بی پا و سر — بیدلیل اندر طریق پر خطر
راہ ناپیدا و منزل نہ عیان — اسپ ناہموار بگسستہ عنان
فرصتم بس تنگ و دل پر اضطراب — وانچہ رفت از کف نمی یابم بخواب
دم بدم با خود خیالی میکنم — بیخود از خود صد سوالی میکنم

روز و ش

Marfat.com

روز و شب مفتون فکر او شدم	لاجرم مشغول ذکر او شدم
فضل زین بچیده در این گفتگو	تا بروز آرد شبی زین جستجو

متصل آن واقعه مسوده چند بر روی کار آورد فامّا بحکم کل امر مرهون باوقاتها در بیاض نیامد و معوق ماند در این ایام باز آن داعیه تازه شد و چنان بخاطر رسید که اگر از احوال متقدمین و متأخرین این سلسله علیه مرتب رساله جمع نمائی چه احوال این اکابر مسلسل من اوله الی آخره در یک جا مذکور نه گردیدیل در کتب متعدده متفرقست هر آئینه کثیر المنفعت و زائد البرکت خواهد بود و رونق دیگر خواهد افزود مصرع

فَالدُّرُّ یَزْدَادُ حُسْنًا وَّهُوَ مُنْتَظِمُ

هر چند در خود شایستگی و لیاقت این امر نمی یافت مُعْتَصِمًا بِحَبْلِ اللّٰه رشتهٔ امید قوی کرده شروعی در جمع آوری آنها نمود **فرد**

قبولش گر بیاید در افادت	هم استعداد بخشد هم سعادت

رَبِّ یَسِّرْ وَلَا تُعَسِّرْ و این مجموعه را عُمْدَةُ المقامات نامید و مشتمل بر منتخبات سبعه سوای مقدّمه و خاتمه هفت منتخب ترتیب داده و هر منتخبی به چند تذکره مذکور شد و مقدمه را در سیر نبی علیه و آله الصّلوٰة والسّلام و ذکر آل و اصحاب او و کیفیت اتصال طریقهٔ علیه حضرات نقشبندیه بجناب قدس او مع التحقیقات اللائقة بها مقرر ساخت و خاتمه را در جمع قصائد متفرقهٔ حضرت مرشدی قیوم جهان قدس سره مخصوص گردانید. ملتمس از قاریان و سامعان آنکه چون وقت عزیز ایشان از مطالعه این اوراق خوش گردد جامع را بدعای خیر خاتمت و حسن عاقبت یاد آور باشند **فرد**

ای آنکه بساحلی و دلشاد	می کن ز غریق و زعمش یاد

و آنچه از احوال و اقوال این اکابر که در بند رقم و قید قلم آمده همه را باذعان و قبول پیش

Marfat.com

آیند و بردّ و انکار وقت خود را مول ننمایند و هر آنچه از دقّت لفظ و علوّ معنے مستبعد نماید علم آنرا مفوّض بر قائل آن دارند چه این اکابر در اظهار این معاملات در میان نه اند مصری عہ زبانے نزما بود گوئیدہ او؛ زبان اینها حکم شجرہ موسٰی علی نبینا و علیہ الصّلوٰۃ والتسلیمات گرفتہ دوست حق پرست ایشان نشان از ید بیضا دادہ مثنوے

از تست طلسم این خزانہ	من ہیچ نہ ام درین میانہ
معنی تو دہی چنین شگرفم	من جلد کتاب صوت و حرفم

انتخاب این رسالہ را از کتب معتبرہ مثل نفحات و رشحات و زبدۃ المقامات و حضرات القدس و نسمات الانس و برکات معصومی و معدن الجواہر و اشجار الخلد و آثار الاشجار و مخزن الانوار صفی احمدی فی کشف الاسرار المجددی نموده شد و فہرست منتخبات تذکرات آنرا بدین تفصیل مفصل گردانید منتخب اوّل از منتخبات سبعہ مشتمل بر پانزدہ تذکرہ تذکرہ اولی از منتخب اول در ذکر حضرت سلطان العارفین بایزید بسطامی قدس سرہ العزیز تذکرہ ثانیہ از منتخب اول در ذکر حضرت خواجہ ابو الحسن خرقانی قدس سرہ العزیز تذکرہ ثالث از منتخب اوّل در ذکر شیخ ابو علی فارمدی قدس اللہ سرہ تذکرہ رابعہ از منتخب اول در ذکر خواجہ یوسف ہمدانی قدس اللہ سرہ تذکرہ خامس از منتخب اول در ذکر خواجہ عبد الخالق غجدوانی قدس اللہ سرہ تذکرہ سادس از منتخب اول در ذکر خواجہ عارف ریوگری خواجہ محمود انجیر فغنوی و خواجہ علی رامیتنی قدس اللہ اسرارہم تذکرہ سابع از منتخب اوّل در ذکر خواجہ بابا محمد سماسی قدس اللہ سرہ تذکرہ ثامن از منتخب اول در ذکر حضرت سید امیر کلال قدس اللہ سرہ تذکرہ تاسع از منتخب اول در ذکر حضرت خواجہ خواجگان بہاؤ الدین بلاگروان قدس اللہ سرہ

تذکرہ

Marfat.com

تذکرہ عاشرہ از منتخب اوّل در ذکر خواجہ علاؤ الدین عطّار قدس اللہ سرہ
تذکرہ احدی عشر از منتخب اول در ذکر خواجہ محمد پارسا قدس اللہ سرہ
تذکرہ اثنی عشر از منتخب اول در ذکر مولٰنا یعقوب چرخی قدس اللہ سرہ
تذکرہ ثالث عشرہ از منتخب اوّل در ذکر خواجہ عبید اللہ احرار قدس اللہ سرہ
تذکرہ رابع عشر از منتخب اول در ذکر مولٰنا زاہد وخشی قدس سرہ ومولٰنا
درویش قدس سرہ وخواجہ امکنہ قدس سرہ تذکرہ خامس عشرہ از منتخب
اول در ذکر حضرت خواجہ بیرنگ محمد الباقی رضی اللہ تعالٰی عنہم
منتخب ثانی از منتخبات سبعہ منقسم بر سیزدہ تذکرہ در احوال حضرت مجدد الفثانی
وذکر اجداد ونسب ایشان قدس اللہ تعالٰی اسرارہم تذکرہ اولی از منتخب ثانی در ذکر
نسب حضرت مجدد الف ثانی رض تذکرہ ثانی در ذکر سلطان شہاب الدین علی
ملقب بفرخشاہ کابلی وذکر حضرت امام رفیع الدین قدس سرہما تذکرہ ثالثہ از منتخب
ثانی در ذکر حضرت مخدوم عبد الاحد با ذکر شیوخ ایشان قدس اسرارہم تذکرہ رابعہ
از منتخب ثانی در ذکر ولادت صوری حضرت مجدد الفثانی قدس سرہ العزیز تذکرہ خامسہ
از منتخب ثانی در ذکر شدن بدبیرستان تعلیم تعلم حضرت مجدد الفثانی قدس اللہ سرہ
تذکرہ سادسہ از منتخب ثانی در ذکر توجہ ایشان بہ کشف باطنی از والد خود
قدس سرہ تذکرہ سابعہ از منتخب ثانی در ذکر بعضے احوال حضرت شیخ
الجن والانس سیّد عبد القادر الجیلانی قدس اللہ سرہ۔ تذکرہ
ثامنہ از منتخب ثانی در ذکر دریافت حضرت مجدد الف ثانی صحبت حضرت خواجہ بیرنگ
قدس سرہما تذکرہ تاسعہ از منتخب ثانی در ذکر تجدید وغیرہ خصوصیات حضرت مجدد الف ثانی
قدس سرہ تذکرہ عاشرہ از منتخب ثانی در ذکر عبادات یومی ولیلی حضرت مجدد الفثانی
قدس سرہ تذکرہ حادی عشر از منتخب ثانی در ذکر بعضی علوم ومعارف وتصرف وخوارق

Marfat.com

حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ العزیز تذکرہ اثنی عشر از منتخب ثانی در رحلت جناب
حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ العزیز تذکرہ ثالث عشر از منتخب ثانی در ذکر
اسامی خلفاء حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ و رضی اللہ عنہم اجمعین۔
منتخب ثالث از منتخبات سبعہ متضمن بر شش تذکرہ در ذکر فرزندان حضرت
مجدد الف ثانی واولاد واحفاد ایشانان قدس اللہ تعالی اسرارہم۔
تذکرہ اولی از منتخب ثالث در ذکر حضرت شیخ محمد صادق قدس سرہ۔
تذکرہ ثانیہ از منتخب ثالث در ذکر حضرت خازن الرحمۃ خواجہ محمد سعید قدس سرہ
تذکرہ ثالثہ از منتخب ثالث در ذکر فرزندان خواجہ محمد سعید قدس سرہ
تذکرہ رابعہ از منتخب ثالث در ذکر حضرت عروۃ الوثقی خواجہ محمد معصوم بطریق اجمال
تذکرہ خامسہ از منتخب ثالث در ذکر فرزندان باقی حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ
تذکرہ سادسہ از منتخب ثالث در ذکر حضرت و حدت ولد شیخ محمد سعید قدس سرہ
منتخب رابعہ از منتخبات سبعہ منطبق بر شش تذکرہ در ذکر حضرت عروۃ الوثقی
خواجہ محمد معصوم قدس سرہ بطریق تفصیل۔
تذکرہ اولی از منتخب رابعہ در ذکر ولادت حضرت عروۃ الوثقی قدس سرہ تا
رسیدن ایشان بدرجات کمال واکمال تذکرہ ثانیہ از منتخب رابع در ذکر ایراد بعضی عرائض
ایشان بوالد بزرگوار خود قدس سرہ تذکرہ ثالثہ از منتخب رابع در ذکر بعضی معارف
خاصہ حضرت عروۃ الوثقی قدس سرہ تذکرہ رابعہ از منتخب در ذکر تصرفات و
خرق عادات حضرت عروۃ الوثقی قدس سرہ تذکرہ خامسہ از منتخب
رابع در ذکر ارتحال حضرت عروۃ الوثقی قدس سرہ تذکرہ سادسہ از منتخب
رابع در ذکر آسامی خلفاء حضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ تعالی عنہم اجمعین
منتخب خامس از منتخبات سبعہ متحلبردہ تذکرہ در احوال حضرت تاج الاولیا

Marfat.com

قیوم الزمان قدس سرہ تذکرہ رابعہ از منتخب خامس در ذکر وفات حضرت قیوم الزمان
باذکر اسماء خلفای ایشان تذکرہ خامسہ از منتخب خامس در ذکر حضرت شیخ محمد اسمٰعیل
و باقی فرزندان حضرت قیوم الزمان قدس سرہ العزیز تذکرہ سادسہ از منتخب خامس
در ذکر حضرت شیخ محمد اشرف قدس سرہ تذکرہ تاسعہ از منتخب خامس
در ذکر حضرت شیخ محمد سیف الدین قدس سرہ تذکرہ عاشرہ از منتخب خامس
در ذکر حضرت شیخ محمد صدیق قدس سرہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین منتخب سادس
از منتخبات سبعہ مشتمل بر ہفت تذکرہ در احوال حضرت قطب الاقطاب شاہ غلام محمد معصوم قدس
اللہ تعالیٰ سرہ و قدوۃ الاولیا شاہ غلام محمد و فرزندان ایشان قدس اسرارہم
تذکرہ اولیٰ از منتخب سادس در ذکر ولادت حضرت شاہ غلام محمد معصوم
و رسیدن ایشان بدرجات کمال و اکمال تذکرہ ثانیہ از منتخب سادس در ذکر خصوصیات
و خوارق عادات ایشان تذکرہ ثالثہ از منتخب سادس در ذکر وفات با ذکر
خلفاء ایشان تذکرہ رابعہ از منتخب سادس در ذکر قدوۃ الاولیاء
حضرت شاہ غلام محمد قدس سرہ تذکرہ خامسہ از منتخب سادس در ذکر حضرت
شاہ غلام حسین قدس سرہ تذکرہ سادسہ از منتخب سادس در ذکر حضرت
غلام حسن قدس سرہ تذکرہ سابعہ از منتخب سادس در ذکر حضرت شاہ عزۃ اللہ و
باقی فرزندان حضرت شاہ غلام محمد معصوم رضی اللہ عنہم منتخب سابع از منتخبات تسعہ
متضمن بر ہفت تذکرہ در احوال حضرت قیوم جہان حاجی محمد صفی اللہ و
منتسبان ایشان قدس سرہم تذکرہ اولیٰ از منتخب سابع در ذکر ولادت حضرت
قیوم جہان قدس اللہ سرہ تذکرہ ثانیہ از منتخب سابع در ذکر رسیدن ایشان بدرجات

Marfat.com

کمال و اکمال خصوصیات ایشان تذکرہ ثالثہ از منتخب سابع در ذکر تصانیف و اشعار و خوارق ایشان تذکرہ رابعہ از منتخب سابع در ذکر ارتحال ایشان بفراویں جنان تذکرہ خامسہ از منتخب سادسہ در ذکر فرزندان حضرت قیوم جہان قدس سرہ تذکرہ تذکرہ سادسہ از منتخب سابع در ذکر خلفا حضرت قیوم جہان قدس سرہ تذکرہ سابعہ از منتخب سابع در ذکر حضرت بی بی صاحبہ و منتسبات صالحات ایشان رحمہن اللہ تعالیٰ۔ و مادہ تاریخ و ترتیب و ترکیب این مجموعہ اور حروف یرضی اللہ عنک بہ و در مصرعہ این منظومہ داخل کردہ شد

ابیات مؤلفہ

نازم بگلک خامہ کہ سر تا بپا دوید — بس نقش دلپذیر بروی ورق کشید
زانوار رشحہ اش چو جہان گشت منجلی — خورشید خط بندہ گیش بر جبین کشید
باختصار منتخبی مجتمع چو او — در زیر چرخ چشم کواکب ندید
وز شوق گلرخان معانی این چمن — بالید غنچہ دلم و پیرہن درید
چون بوستان خلد مرتب ز رشحش جہت — جاوید ماند فصل بہارش خزان ندید
تاریخ افتتاح بجوش از سرش غیب — یرضی اللہ عنک برام ندا رسید
جن و بشر بہ تہنیت احسنت فضل گفت — للہ در جامعہ از ملک شنید
واختم لنا بعافیۃ یا الٰہنا — من لطفک الرشید و عن فضلک السعید

مقدمہ

فیہ رشحۃ من سیر النبی المختار صلی اللہ علیہ وآلہ الابرار و صحبہ الکبار و المہاجرین و الانصار و لمعۃ من خصائص اہل بیتہ الاطہار و الاخیار رضی اللہ عنہم

Marfat.com

اِلیٰ یَومِ القَرَار بطریق الایجاز والاختصار تبرکاً وَتَیَمُّناً لِافتِتَاحِ ذِکرِ الصَّالِحِینَ الاَخیَار فرد

خالی از نقش و نگار مدح حسن تو مباد	خال و خط فکرت من معنی پنہان من

بدانکہ ابتدای خلقت و آفرینش نور نبوی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و بیان مجملی از نسب شریف مقدس او و حالات و غزوات و معجزات مبارک وی علیہ وعلی آلہ من الصلوات افضلہا ومن التحیات اکملہا از جابر بن عبداللہ مرویست کہ اول چیزے کہ خدای تعالی آفرید نور حضرت پیغمبر خاتم النبوۃ است صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم پس آن نور را منقسم بدو قسم ساخت قسمیکہ در لطافت و صفا بود موسوم بنور شد و از و ارواح انبیا و اولیا و ملائکہ و اجرام علوی آفرید و قسم دیگر موسوم بنار شدہ از و جان بن الجان و اجسام مخلوقات سفلے آفرید نسب شریفش برین نہج است حضرت محمد صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بن عبداللہ بن عبد المطلب بن ہاشم بن عبد المناف بن قصے بن کلاب بن مرہ بن کعب بن لوئی بن غالب بن فہر بن مالک بن نضر بن کنانہ بن خزیمہ بن مدرکہ بن الیاس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان بن عدّ بن اُدد بن حمل بن قیذار بن اسمعیل علیہ السلام بن ابراہیم علیہ السلام بن تارخ بن ناخور بن اشرع بن ارعو بن عامر بن شالخ بن ارفخشد بن سام بن نوح بن ملک بن متوشلخ بن اخنوخ وہو ادریس علیہ السلام بن برد بن مہلائیل بن قینان بن انوش بن شیث بن آدم علیہ السلام ولادت مبارکش روز دوشنبہ دوازدہم شب از ماہ ربیع الاول گذشتہ و پنجاہ و پنج روز از سال فیل منقضی شدہ و چہل سال از سلطنت نوشیروان بسر آمدہ در مکہ معظمہ بوقوع پیوستہ پدرش عبداللہ بروایت اصح قبل تولد مبارکش وفات یافتہ مادرش

Marfat.com

آمنہ بنت وہب بنت عبد مناف در شش سالگی آنحضرت رحلت نمودہ بعد ازان عمش ابو طالب
در سن دوازدہ سالگی بجانب شام برده و در بیست و پنج سالگے بمال خدیجہ رضی اللہ
تعالیٰ عنہا بتجارت بشام رفتہ و بعد از معاودت او را خواستہ و چون سنین عمر مبارکش
بچہل رسید روز دوشنبہ ہفدہم شہر رمضان وقت چاشت در غار حرای مکہ معظمہ جبریل
علیہ السلام بر آمد و پنج آیہ از سورہ اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ بر و خوانده بدعوت مامور شده و آنحضرت
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم سہ سال دعوت خفیہ بود پس ازان آشکارا شده و چون قریش ایذای مسلمانا
میکردند سال پنجم بعثت بعضی از مسلمانان بامر آنحضرت بجانب حبشہ ہجرت نمودند و در سال ہفتم
ہمہ قریش با یکدیگر معاہدہ کردند کہ با بنی ہاشم مناکحہ و معاملہ نکنند و در سال دوازدہم قضیہ
کثیر الابتہاج معراج روئداد و در سال سیزدہم ہفتاد مرد و سہ زن از اعیان مدینہ خیر سکینہ
اسلام آوردند و ہمدرین سال ہجرت بمدینہ منورہ واقع شد سنہ احدی از ہجرت بعد تا
سیس بنای مسجد قبا و عمارت مسجد شریف مدینہ مکرمہ و استحکام عقد مواخات میان
مہاجرین و انصار بموجب حکم پروردگار مستعد قتل کفار گشت پس از یازدہ ماہ در دوم صفر
بغزوہ ابواکہ موضعے است قریب مدینہ طیبہ شصت تن در طلب کفار قریش بر آمده
بی وقوع قتال بمدینہ مراجعت فرمود و در ہمین سال سریہ حمزہ بن عبد المطلب و سریہ عبیدۃ
بن الحارث بن عبد المطلب بود و در ہمین سال عبد اللہ بن سلام و سلمان فارسی اسلام
آوردند و فاطمہ زہرا رضی اللہ تعالیٰ و دیگر بنات طیبات و سودہ و عائشہ رضی اللہ تعالیٰ
عنہن با عیال ابو بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ از مکہ بمدینہ منورہ آمدند و پیش از ہجرت
فرض نماز دو رکعت بود و بعد یکماہ از ہجرت در حضر نماز چہار گانی فرض شد و سنت بعد
ازان مشروع شد سنہ ثانی از ہجرت در ماہ ربیع الاول بغزوہ ابواکہ رویست
سہ روز راہ از مدینہ منورہ با دویست نفر از صحابہ روان شد و در جمادی الاولیٰ بغزوہ
حشرہ کہ نام مکانیست بیرون رفت و در ہر دو غزوہ بے قتال مراجعت فرمود و در ہمین سال غزوہ بدر

اولی شد

Marfat.com

اولی شد کہ آنحضرتؐ باہفتاد کس از مہاجرین بطلب کرز بن جابر کہ بر مواشی مدینہ غارت
زدہ بود برآمد و او را نیافتہ رجوع فرمود و در شہر صفر یا رجب حضرت بی بی فاطمہ زہرا رضی اللہ
عنہا با حضرت علی کرم اللہ وجہہ الکریم تزویج فرمود و عمر شریف حضرت زہرا رضؓ در آن وقت
شانزدہ و عمر شریف حضرت مرتضی بیست و پنج سال بود و ہمدرین سال قبلہ از بیت
المقدس بجانب کعبہ تحویل شد و بعد از شعبان آیۃ فرضیت صوم رمضان نزول
کرد و صدقہ فطر وجوب یافت و آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در مصلی مدینہ منورہ
نماز عید بگذارد و ہمدرین سال غزوہ بدر کبری ہفدہم رمضان واقع شد و
سبب نگونساری کفر و باعث عزت اسلام گردید و ابی جہل لعین و دیگر روسائے
قریش ہفتاد نفر قریش کشتہ شدند و ہفتاد تن از آنہا اسیر گشتند و عباس بن
عبد المطلب و عقیل بن ابی طالب از اساری بودند و از مسلمانان ہفت انصار
و پنج مہاجر شہید شدند و ذو الفقار از غنائم این غزوہ بنی سلیم و غزوہ بنی قینقاع
در ہمین سال بود و در این سال نماز عید الضحی گذارد و دو کبش بدست مبارک
خود قربان نمود **سنہ ثلثہ** در این سال غزوہ سویق و غزوہ بنجد و سریۃ
زید بن حارث و سریۃ محمد بن مسلمۃ و تزویج ام کلثوم رضی اللہ عنہا با عثمان بن
بن عفانؓ و نکاح آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم با حفصہ بنت عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ
و ولادت حسن بن علی رضی اللہ عنہما اتفاق افتادہ و در شوال غزوہ احد وقوع
یافت کہ دران دندان مبارک و شفۃ شریف مجروح شد و سید الشہداء حمزہ رضی
اللہ عنہ با ہفتاد صحابی دیگر از مہاجر و انصار بشرف شہادت رسیدند **سنہ**
اربعہ در این سال سریہ بیر معونۃ بود کہ ہفتاد جوان از انصار کہ ایشان را
قراء می گفتند شہید شدند و آنحضرت تا چہل صباح در قنوت فجر بر آن قبائل
کہ آنہا را کشتہ بودند دعائے بد نمودند و دیگر سریہ رجیع بود کہ نام موضعے است و در

عزیز

Marfat.com

ربیع الاول غزوہ بنی النضیر بود کہ قبیلہ از یہود است و در غرہ ذی قعدہ غزوہ بدر صغری
بود و آیۃ تحریم خمر نازل شد در ہمین سال زینب بنت خزیمہ ام المؤمنین و فاطمہ بنت
اسد ام علی بن ابی طالب رضی اللہ عنہ وفات یافتند سنہ خمسہ من الھجرۃ
در ماہ محرم غزوہ ذات الرقاع بود و در وصلوٰۃ خوف مشروع شد و در ربیع الاول غزوہ
دومۃ الجندل بود کہ نام جائیست و در شعبان غزوہ مریسیع بود کہ نام آبیست و آنرا
غزوہ بنی مصطلق نیز گویند و جویریہ بنت الحارث از اسارای این غزوہ است کہ آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم او را اعتاق فرمودہ تزویج فرمود و نزول آیۃ تیمم در ہمین سال بود
و در ذی قعدہ غزوہ خندق بود کہ او را احزاب نیز خوانند و در ین غزوہ سید ابرار
ذو الفقار را بر حیدر کرار بست و آنشبہ سوار معرکہ کارزار عمرو بن عبد ود را کہ با ہزار پہلوان
برابر مے افتاد بکشت و آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در شان او فرمود لمبارزۃ علی بن ابیطالب
یوم الخندق افضل من اعمال امتی الی یوم القیمۃ بعدہ غزوہ بنی قریظہ
و مشروعیت صلوٰۃ خسوف شد و فرضیت حج نزول یافتہ سنہ ست غزوہ
بنی لحیان در ربیع الاول این سال بود و غزوہ غابۃ و صلوٰۃ استسقا و غزوہ حدیبیہ
و تزویج آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم جویریہ بنت الحارث را و قضیہ افک جناب ام
المؤمنین عائشہ صدیقہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا و نزول آیات بینات در برأت ذات
اطہر او از اقوال منافقین و مرضاء القلوب نیز در ہمین سال بود و در ہمین سال اتخاذ
خاتم و بعث رسل بملوک آفاق و ہدایای مقوقس ملک اسکندریہ ماریہ قبطیہ را
و خواہرش شیرین و حمار یعفور نام و بغلہ دلدل نام و کسوف آفتاب و مشروعیت
صلوٰۃ کسوف واقع شد سنہ سبعۃ دراین سال فتح خیبر بود کہ امیر المؤمنین
علی کرم اللہ وجہہ در او را کندہ سپر خود نمودہ بود تا فتح صورت بست و از لشکر مسلمانان
پانزدہ نفر بشرف شہادت رسیدند و از یہود نود و سہ کس مقتول شدند و صفیہ بنت حیی کہ

غزوہ

Marfat.com

یکی از امہات مؤمنین است از اولاد ہارون پیغمبر علیہ السلام بود بخدمت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم رسید و آنحضرت او را آزاد نمودہ تزویج فرمود و قضیہ زہر کردن یہودیہ در طعام آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم طلوع شمس بعد از غروب و در آن غزوہ از اکل حمار اہلی و ہر ذی ناب از سباع و بیع مغانم قبل القسمۃ و وطی جواری پیش از استبرا نہی کردند و ہمدرین سال تحریم نکاح متعہ کہ در اوائل اسلام حلال بود و قضیہ لیلۃ التعریس و آنحضرت و اصحاب صلی اللہ علیہ وسلم و فوت نماز صبح و قضای آن با اذان و اقامت و جماعت و عمرہ قضا واقع شد و ہم دراین سال نجاشی ملک حبشہ ام حبیبہ بنت ابی سفیان را در حبشہ برای آنحضرت تزویج کرد و آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم میمونہ بنت الحارث را نیز تزویج فرمود **سنہ ثمانیہ** در ربیجہ این سال از ماریہ قبطیہ ابراہیم علیہ التحیۃ ابن رسول صلی اللہ علیہ وسلم ولادت یافت و آن حضرت مبشر او را غلامے بخشید دراین سال در مسجد شریف نبوی منبر راست کردند و ہم درین سال سریہ مؤتہ بالضم کہ موضعے است بزمین شام واقع شد و دراین سریہ زید بن الحارث و جعفر طیار و عبد اللہ بن رواحہ از پس یکدیگر رایت گرفتہ شہید شدند آخر الامر رایت را خالد بن الولید گرفت و فتح بر دست او شد و جعفر بن ابی طالب از آنسرور صلی اللہ علیہ وسلم ملقب طیار و ذو الجناحین ملقب شد و خالد خطاب سیف اللہ یافت ہم دراین سال سریہ خبط بود کہ غزوہ سیف البحر ہم خوانند و دراین سریہ ماہی عنبر نام از دریای برآمد کہ کاسہ چشم او سیزدہ مرد را جای بود و تا ماہی یا نصف ماہی طعام عسکر بود و از بقیہ اش آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ہم تناول فرمود و درین سال فتح مکہ معظمہ شد و اسلام ابو سفیان و معاویہ و ہند و عکرمہ بن ابو جہل و ابو قحافہ پدر حضرت امیر المؤمنین ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ بعد فتح مکہ بود و غزوہ حنین نیز دراین سال بود و دران غزوہ غنایم بیشمار بدست افتاد کہ میان

Marfat.com

اعراب

مؤلفة القلوب و دیگر اصحاب قسمت شد و بعده غزوه طائف و عمره جعرانه شد و کعب بن زهیر قصیده بانت سعاد در خدمت مقدس آورده محفوظ امن و سلامت شد۔

سنه تاسعه در این سال بعث عیینه بن حصین و نزول آیه کریمه اِنَّ الَّذِیْنَ یُنَادُوْنَكَ مِنْ وَّرَآءِ الْحُجُرَاتِ اَكْثَرُهُمْ لَا یَعْقِلُوْنَ واقع شد و مدت یکماه آن حضرت صلی الله علیه و آله وسلم هجران نساء عصمت التماء اختیار کرد و در این سال آن حضرت صلی الله علیه و آله وسلم بغزوه تبوک برآمد و امیر المؤمنین حضرت علی کرم الله وجهه در مدینه شریف بر اهل و عیال گذاشت و حاضر آورد صدیق تمام مال خود را رضی الله تعالی عنه و فاروق نصف مال خود را و تجهیز ذی النورین جیش عسرت را در همین غزوه بود و بے جنگ رجوع فرمودند و سریه خالد در همین سال بود و مسجد ضرار را که منافقان بعلت حسد اهل قبا جهت تقلیل جماعت آن مسجد کرده بودند بوحی الهی خراب فرمود و بسوخت و بهمین سال حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه را بحج فرستاد و ده آیت از اوائل سوره برأة باو داد که بر مردم بخواند و چون روان شد علی کرم الله وجهه را باوی فرستاد و در این سال نجاشی در حبشه وفات یافت و آن حضرت صلی الله علیه وسلم در مدینه برو نماز گذارد و شافعیه را اینجا دلیل است بر جواز نماز جنازه بر غائب و حنفیه گویند که آن مخصوص به پیغمبر است علیه الصلوٰة والسلام زیرانکه جنازه نجاشی را برو کشف کردند پس در حقیقت نماز بر حاضر گذارد و در همین سال ام کلثوم زوجه عثمان رضی الله عنهما وفات یافت و درین سال بود که وفود عرب از هر جانب ورود آوردند لهذا آنرا عام الوفود نامند **سنه عشرة** در این سال وفد بنی حنیفه بود که میان ایشان مسیلمه کذاب بود که مرتد شده دعوی نبوت کرد و گفت که آن حضرت مرا شریک خود ساخته و هم در این سال قضیه مباهله با نصارای نجران که نام یکی از مواضع

قدوم خوانند

یمن

Marfat.com

یمن است واقع شد و آیة اَبْنَاءَنَا وَاَبْنَاءَکُمْ الی آخره نازل و درین سال قدوم
وفد بجیله بود که دران جریر بن عبد الله بجلی بود که طول قد او شش گز شرعی و
درازی نعلش یک گز بود و عمر رضی الله عنه او را از کمال حسن و جمال یوسف این امت
میخواند جریر با صد و پنجاه کس از قوم اسلام آورد و پس او را بجهت هدم صنم ذو الخاصه
که آنرا کعبه ثانیه گفتندے به یمن روان فرمود و ابراهیم ابن رسول الله صلی الله
علیه و آله وسلم وفات یافت و در بقیع مدفون گشت و همان روز کسوف واقع شد
و هم درین سال حجة الوداع است و آیة اَلْیَوْمَ اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِیْنَکُمْ نزول یافت و حضرت
صدیق معنے این سر معلوم نموده محزون گشت و حضرت امیر را آنحضرت صلی الله علیه وسلم درین
سال فرمود من کنت مولاه فعلی مولاه سنه احدی عشرة جناب اطهر درین
سال اهل بقیع را بامر الله استغفار نمود و در صفر روز دوشنبه سریة اسامة بن زید
بود و جیش عظیم را با وی بعث فرمود روز چهارشنبه در وجود شریفش تپ و درد سر
عارض شد و روز پنجشنبه بدست خود لوای مبارک عقد کرده باو داد و کبار
مهاجر و انصار را مثل ابی بکر و عمر و عثمان و سعد بن ابی وقاص و ابی عبیده
رضی الله عنهم و مثال ایشان را با سامه همراه کرد و چون ذات شریف او مریض بود
جیش در منزل اول معطل ماند بعد از ارتحال مبارکش جیش او روانه شد و ببرکت
آنحضرت فتح کلی یافت روز شنبه دهم ربیع الاول بخانه مبارک در آمد و روز یکشنبه
مرض اشتداد و روز دوشنبه بمسجد در آمد و اصحاب را بامر خود باقتدار ابی بکر در
نماز دید و خوش شد و اقتدا با وی نموده بخانه رفت پس در نصف روز بوقت چاشت
دوازدهم ربیع الاول بقول اصح وصال حضرت ایزد متعال اختیار فرمود و اهل بیت
او ویرا غسل دادند و جماعت مسلمانان بروی نماز جنازه گذاردند و امام هیچکس نشد
اولا نماز جنازه آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم صحابه خواندند بعده ملائکه جماعه میخواندند

ف بازدیاد لفظ اجمعین

ف بزیادتی لفظ شهر

Marfat.com

وبعدہ جماعہ مسلمانان و در شب یا سحر چہار شنبہ دفن نمودند سنین عمر مبارکش بقول اصح شصت و سہ سال ولنعم ما قیل فی تاریخ وفاتہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرد

ھو بود ہمیشہ بر زبانش	تاریخ شدہ است ہو ازین رو

فائدہ جلیلہ اہل سیر رحمۃ اللہ تعالی علیہم اطلاق غزوہ کنند بر آن حربے کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم بہ نفس نفیس خود دران لشکر حاضر بودہ باشد و آنہا بیست ہفت اند و در نہ غزوہ ازان جملہ بہ نفس نفیس خود قتال فرمودند اول بدر دوم احد سوم مریسیع چہارم خندق پنجم قریظہ ششم خیبر ہفتم فتح مکہ ہشتم طائف نہم حنین وقیل در غزوہ بنی النضیر ہم قتال نمود و سریہ بعث آن فوجے باشد کہ بر اعدای دین فرستادہ بسرداری یکے از اصحاب خود آن چہل و ہفت بود فائدہ بعضے گفتہ اند کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم چون بمدینہ تشریف فرمود امر بتاریخ کرد و آنرا از ہجرت نوشتند و بعضی گویند وضع اولاً از عمر بن الخطاب بود رضی اللہ عنہ بر رای حضرت علی کرم اللہ وجہہ و ہمہ اصحاب اتفاق نمودہ ابتدای سال از ماہ محرم اعتبار نمودند

بیان شمائل نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

بزیادتی لفظ مبارک

روایت می کند امیر المومنین علی کرم اللہ وجہہ الکریم کہ جناب پیغمبر ما صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بسیار با ہیبت بود چنانکہ ہر کہ از دور دیدے بترسیدے و چون نزدیک آمدے خوش شدی کشادہ روے بود و روشنائی ازان ہمی تافت اگر دراز مردے با او ہمراہ رفتے از و فروتر نمودے گرد سر بود و جعد موی و موی مبارکش تا بناگوش ایستادہ بودے و چون فرو کشیدے بسر کتف رسیدے و ہرگاہ بگذاشتے باز بجای خود شدی فراخ پیشانی و کشادہ ابرو بود و در میان دو ابروی مبارک او رگے بود کہ چون در خشم

Marfat.com

شدی پیدا آمدی فراخ بار یک بینی و باریک لب بود کشادہ دندان و گرد روے و شیرین سخن و لطیف آواز و سیاہ موی و سفید عارض و خوب گردن و معتدل اندام و پشت مبارکش باشکم راست و فراخ بر بود و از سینہ او تا ناف او خطی بود از موی خورد و سپید چنانکہ بقلم نگارند دراز ساعد پہن کف دراز و باریک انگشت بود و میان انگشتان کشادگی داشت و دراز ناخن بود و نگریستن او از دنبالہ چشم بود و بیشتر بزمین نگریستے و آہستہ بود و نہ تند خوی کشادہ پیشانی نہ ترش روے خندہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تبسم بود حکمتش عدل و گفتارش حکمت و پیشہ اش سخاوت بود و بدی را مکافات نکردے و گناہ را عفو فرمودے و در میان دو کتف او خالی بود سیاہ بزرگی مائل از دینار کمتر بود و آن مہر نبوت بود و از آن بوے خوش آمدے مانند مشک صلوٰۃ اللہ تعالیٰ وسلامہ علیہ وعلی الہ وصحبہ ابدًا

بیان معجزات برکات وصلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

بدان اسعدک اللہ تعالیٰ کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را معجزات بسیار و بیشمار است اما آنچہ حق تعالیٰ او را بر آن مخصوص گردانیدہ آنست کہ او را سید ہمہ پیغمبران کرد علیہ وعلیہم السلام و ہمہ در زیر علم او باشند روز آخرت و از مادر ختنہ کردہ و ناف بریدہ زاد و چون از مادر جدا شد سر بسجدہ نہاد و انگشت بر کرد و کلمہ شہادت بر زبان آورد و ہر گاہ کہ دایہ او مشغول کارے بود گہوارہ خود بجنبید و انگشت خود بمکیدی مزہ شیر و انگبین یافتی بول و غائط او در آس ندیدے و احتلامش نیفتادے چشمش در خواب شدی و دلش بیدار بودے و از عقب ہمچنان دیدے کہ از پیش ہرگز پشہ و مگس بر او نہ نشستے و ہر ستورے کہ سوار شدی گرچہ ضعیف بودے بر ہمہ ستوران سبقت بردے و موی زیر ناف او ہر نیامدے

Marfat.com

و با هر کس که کشتی گرفتے اگرچه قوی بودی او را بینداختے و سنگریزه بر دست او تسبیح گفتے و سنگ و کلوخ بر او سلام فرستادی و هر جا که آب دهن انداختے آنجا خوشبوی گشتے و ستون مسجد از جدای او نالیدی چون در کنار گرفتی خاموش شدے درخت بفرمان او از جای خود پیش آمدی چون فرمودے باز گشتی ابر بر سر او سایه افگندی پریان با او سخن گفتندے و ایمان آوردندے و از میان انگشت او چندان آب بر آمدی که همه لشکر سیراب شدی در حرب بدر لشکر کفار را بیک مشت خاک هزیمت داد و از همه نهانیها خبر دادے حدیث غار با صاحبش و آنچه درو گذشت معروف است سوسمار و آهو با او سخن گفتی و رفتن او بمعراج بر براق و دیدن او هفت آسمان و زمین و ملکوت و عرش و کرسی و حجابهای و سدرة المنتهی و درخت طوبی و قاب و قوسین او ادنی و رویت او جناب قدس خداوندی را بچشم سر و گفتگو و برگشتن در یک ثلث[1] شب مشهور است بتان کعبه او را سجده کردندی و بزغاله بریان زهر آلوده با او بسخن در آمد و سینه او را بشگافتند و بشستند و بعلم و حکمت و ایمان مملو ساختند باز بجای خود آوردند در شب ولادت او کنگرهای قصر کسری بیفتاد و بحیره ساوه خشک شد و آتشکده فارس که هزار سال نه مرده بود سرد شد و ماه باشاره او شق و دو نیم شد و آفتاب بدعای او بعد غروب عود نمود و کودک خورد در گهواره به پیغمبری او خبر داد و اعظم همه معجزات قرآن عظیم کریم است که هیچ فصیحے از فصحاے عرب مانند کوتاه ترین سورهای او که سه آیه باشند نیاورده و همیشه بر صفحه روزگار باقی ماند و تغییر و تبدیل در و راه نیافت

[1] قوله در یک ثلث شب یعنے معراج آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را در ثلث اول شب یا دوم یا سوم علی اختلاف الروایات واقع شد نه آنکه مدت معراج ثلث شب بود که تقریباً چهار ساعت نجومی است که آن بطور طی زبان در یک لمحه سرانجام شد حلقه در جنبیدن و بالین گرم بودن او علیه السلام مشهور است ۱۲ واللہ اعلم محمد حسن عفی عنہ

Marfat.com

وبرہمین مقدار بر معجزات زاکیات آن سرور کائنات علیہ افضل الصلوٰۃ واکمل التحیات بر سبیل ایجاز واختصار اکتفا نمود:۔

بیان صفات معنویہ واخلاق علیہ قدسیہ صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم

قال اللہ تعالیٰ وَاِنَّکَ لَعَلٰی خُلُقٍ عَظِیْمٍ حق سبحانہ وتعالیٰ خلق او را عظیم فرمود برای آنکہ مکارم اخلاق در وجود شریفش مجتمع بودہ وخبر معتبر بُعِثْتُ لِاُتَمِّمَ مَکَارِمَ الْاَخْلَاقِ مشعر باین است از جناب بی بی عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہما وعن ابیہا مروی است کہ خلق آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قرآن بود یعنی باوامر ونواہی وآداب واخلاق کہ از قرآن معلوم میشود عمل می فرمود وحسن خلق آنسرور بمرتبہ بود کہ ہرگز ہیچکس را از زمرۂ یاران نبود وہم ازو منقولست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در خانہ خود چنان سلوک مے کرد کہ یکی از احاد الناس سلوک مے کردے وبکارہای خانہ قیام می نمود وجاروب مے داد وجامہ خود می دوخت ونعلین را وصلہ میکرد وشتر را آب می داد وگوسفندان را می دوشید وخادم را در کارہا مدد می داد وبا او طعام می خورد وبضاعت خود را از بازار بر میداشت وبخانہ می آورد زہد آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بمرتبہ بود کہ دنیا را در نظر ہمت او عرض کردند التفات بآن ننمودند واز دنیا بیرون رفت وزرہ او بنزد یہودی مرہون بود وسہ روز متتابع ویا دو روز متتابع از نان جو سیر نشد وگاہ گاہے در خانہ او یکماہ آتش افروختہ نمی گشت وبآب وخرمای می گذاردند وگاہے شب گرسنہ خواب کردی وروز روزہ داشتے تواضع آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بمثابہ بود کہ زانوہای خود را از زانوہای ہمنشین نہ گذرانیدی وہر کس کہ با او رسیدے سلام بر آنکس کردے وابتدا بمصافحہ نمودی وپای خود را در حضور اصحاب دراز نہ کردے و

Marfat.com

جائی بر کسی تنگ نداشتی و کسی کہ بروی در آمدی او را تعظیم و اکرام نمودے و چون کسی کہ
حاجت داشتے و نزد او رفتی و در نماز بودی در نماز تخفیف کردی و حاجت او را
برآوردے و باز بنماز مشغول شدی و بر روے زمین تکیہ فرمودی و بخواب میرفت
و دعوت بندہ و ترخریدہ را اجابت می فرمود وجود آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
بغایتی بود کہ سائل را از درگاہ خود محروم نگردانیدی نوبتی صد ہزار درہم آوردند آوردہ بودند
ہمہ را بر حصیر ریخت و بر مردم قسمت فرمودہ چون برخواست یک درہم آنجا نماندہ بود
حِلم مُبارک آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بنہایتی بود کہ ہرچند از اقارب
و اجانب ایذا می کشید تحمل می فرمود و در صدد انتقام در نمی آمد بلکہ در ازای آن
دعای خیر در شان ایشان بتقدیم رسانیدی وفا بر وعدہ خود لازم می شمرد و ہرگز
خلف وعدہ از وی متحقق نشد شجاعتش چنان بود کہ ہیچکس در دلاوری بآن
حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نمیرسید ہرگاہ در محاربہ بجمعی از اعدا رسیدی اوّل کسی کہ
بآن جمع دست بر نمودے او بود و حیاء او بمرتبہ بود کہ گفتہ اند آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
سخت حیاتر بود از دختر دوشیزہ در پردہ خود و اگر از کسی مکروہے دیدے در روے تغییری
پیدا نشدے لیکن بمواجہت با و نگفتی الّا در حقوق اللہ و حقوق العباد حکمت و علم او
بحدیکہ ایزد سبحانہ علوم اولین و آخرین با و عطا فرمود عفتش آنکہ ہرگز بے ملک یمین
و نکاح دستش زنے را نرسیدہ بود دلش بر خلائق مہربان و سینہ اش منشرح و از خوف خدا
دائما گریان و مہمان دوست بود قائم بامر خدا و جہاد کنندہ در عبادت و طالب رضای
مولا بود و بزرگان را تعظیم کردی جہت وقار ایشان و خوردان را بخود نزدیک گردانیدے
و نعمت را شکر گفتے اگرچہ اندک بودی کم گوی و کم خندہ و بسیار تبسم و کف کشادہ و تازہ روی
و شیرین سخن و اندک تنعم و درشتی و ناز و آشتی و لطیف طبع و مجتنب از حرام و شبہ
مستجمع جمیع صفات حمیدہ و دور از ہمہ صفات ذمیمہ بود و نبود زشت خوی و نہ عیب جوی

Marfat.com

ونہ سنگین دل ونہ دشنام دہ ونہ جامع مال ومحتکر وطماع وحریص وبخیل ومنان ومکار ومناع خیر واکول وکسلان وعجول وحاسد وضرار ومتکبر وغدار وہیچ عادت بد نداشت چون استیفار این معانی ممکن نیست بر اینمقدار تبرکاً اختصار رفت۔ آنچہ درین مجموعہ از سیر اطہر او ایمائے رفتہ درجنب اوصاف بی پایان او صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ اقلام اہل سیر را مشرف ساختہ است بدان ماند کہ پیرہ زنے بکلاوہ تاری خود را وصف خریداران حضرت یوسف صدیق علیہ الصلوٰۃ والسلام داخل ساخت وازان علم خرمی افراخت بیت

نہ مدحش می توانم گفت واللہ	بمداحیش خود رامے ستایم

ذکر اولاد امجاد جناب نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

وآنہا سہ بودند قاسم سن اولاد آنحضرت بود وبدین سبب آنحضرت مکنی بابو القاسم گشت ولادتش در مکہ معظمہ زندگانیش دہ سال عبد اللہ وے نیز در مکہ معظمہ بوجود آمدہ در طفولیت وفات کردہ ابراهیم در مدینہ منورہ سال ہشتم از ہجرت متولد شدہ ویک نیم سالہ شدہ وفات یافت اناث چہار اند زینب کہ بزرگترین بنات بودہ بقول اصح ولادتش در سال سی ویکم از واقعہ فیل ودر سال ہشتم ہجری وفات یافت رقیہ ولادتش در سال سی وسیوم از واقعہ فیل بود آخر بنکاح حضرت عثمان بن عفان رضی اللہ عنہ آمد وسال دوم ہجری متوفی شد ام کلثوم کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم بعد از وفات رقیہ وخلاص وی از زوج اول او قبل از وفات نیز بعثمان بن عفان رضی اللہ عنہ داد وفاتش سال نہم ہجری حضرت بی بی فاطمۃ الزہراء رضی اللہ تعالیٰ عنہا ولادتش از سال سی وپنجم بواقعہ فیل بود وبقولے در سال چہل ویکم وخورد ترین دختران آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بود وبحضرت علی کرم اللہ وجہہ الکریم

Marfat.com

درسال اول یا دوم ہجرت عقد بست و فاتش سیوم رمضان بعد فوت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بشش ماہ یا چہل روز و مدت حیاتش بیست و ہشت سال

زوجات طاہرات آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

اوّل خدیجہ کبریٰ رضی اللہ عنہا بنت خویلد اوّل کسی کہ از زنان بشرف اسلام مشرف شد و تصدیق آنحضرتؐ فرمود و بود و اوّل از ازواج طاہرات کہ شرف فراش مقدّس یافت نیز وی بود رضی اللہ تعالیٰ عنہا و مال خود را در رضائے وی صرف نمودہ اولاد آنحضرتؐ از ذکور و اناث ہمہ از وی بودند الّا ابراہیم علیہ التحیۃ از ماریہ قبطیہ متولد شدہ و تا او در قید حیات بود آنحضرتؐ زن دیگر نخواست و مدت بیست و پنج سال مصاحبۂ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بود و وفاتش سال دوم از بعثت عمر مبارکش شصت و پنج سال بود و

دوم سودہ بنت زمعہ در سال دہم از بعثت او را بخواست و وفاتش در آخر خلافت عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ سیوم عائشہ صدیقہ بنت صدیق النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم با او محبت و الفت بسیار داشت و وی بہترین مصاحبان او بود و او ورع و اتقی و ازہد و اعلم بود باحکام شرعیہ و مرجع بود در امور دین از جمیع مؤمنین و صاحب رائے و اجتہاد و در خدمت و محبت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بے مثل و بے ہمتا بود و وفات مبارکش سنہ خمسین ہجری زندگانیش شصت و شش سال

چہارم حفصہ بنت عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالیٰ عنہ در سال سیوم ہجری در سلک امہات المؤمنین داخل شد و وفات مبارکش در سال چہل و پنج یا پنجاہ از ہجرت زندگانیش بقرب شصت سال رضی اللہ تعالیٰ عنہا

پنجم زینب بنت خزیمہ در سال سیوم از ہجرت بنکاح آنحضرتؐ مشرف شد

Marfat.com

وبعد ہشت ماہ وفات یافت رضی اللہ عنہا ششم ام سلمۃ بنت عاتکۃ بنت عبد المطلب در سال چہارم ہجری در عقد آنحضرتؐ در آمد و در سال شصت و یک ہجری فوت شد عمرش ہشتاد و چہار سال رضی اللہ تعالیٰ عنہا ہفتم زینب بنت جحش اول اہل زید بن الحارثہ بود و بعد مفارقت در سال پنجم ہجری آنحضرتؐ او را بخواست وفاتش سال بیستم ہجری حیاتش پنجاہ و سہ سال ہشتم جویریہ بنت الحارث آنحضرت سال پنجم ہجری او را بخواست وفاتش سال پنجاہ و شش ہجری زندگانیش شصت و پنجسال رضی اللہ تعالیٰ عنہا بود۔ نہم ام حبیبہ بنت ابی سفیان ہفتم ہجری او را بخواست وفاتش سال چہل و چہارم رضی اللہ تعالیٰ عنہا دہم صفیہ بنت حیی بعد حرب خیبر او را بخواست وفاتش سال سی و شش ہجری رضی اللہ تعالیٰ عنہا یازدہم میمونہ بنت الحارث سال ہفتم بنکاح آنحضرتؐ در آمد وفاتش سال شصت و سہ ہجری ازاین جملہ یازدہ ازواج مطہرات حضرت خدیجہ و زینب در حین حیات آنحضرتؐ وفات یافتند و آنحضرتؐ از نہ دیگر متوفی شد صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم واہل بیتہ الطاہرین والطاہرات۔

کلام

ذکر حضرات خلفاء الراشدین رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین

ایشان چہار تن اند اوّل وافضل الصحابۃ واوّلہم بالتصدیق حضرت ابو بکر الصدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ

نسبش با حضرت سید البشر در مرہ بن کعب اتصال مے یابد بدین تفصیل ابوبکر بن ابی قحافہ بن عامر بن کعب بن سعد بن تیم بن مرہ بن کعب مادرش ام الخیر بنت صخر بن عامر ولادتش بعد سانحہ فیل بدو سال

Marfat.com

وچہار ماہ نامش در جاہلیت عبد الکعبہ بود در اسلام عبد اللہ سی و ہفت سالہ بود کہ اول از مسلمانان تصدیق رسالت آنحضرت آورد و بہیچ دلیل محتاج نشد و ملقب بصدیق اکبر شد و اعظم و اکرم واحب خلق نزد پیغمبر علیہ الصلوۃ والسلام بود و لیاقت بخلت خود او را فرمود و پیش قدم ہمہ اصحاب چہ در حیات و چہ در ممات آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بود بعد فوت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جمیع اصحاب بر خلافت او راضی شدند و او را بہترین بشر بعد الانبیا میدانستند روز اول خواص و روز دوم عوام بیعت نمودند و حضرت علی کرم اللہ وجہہ نیز روز دوم بیعت نمود و سبب تاخیر او گرفتاری بود در امور عزا آنحضرت بقول اصح نہ امر دیگر و قیل سبب طلب نانمودن او بمشورت کہ بسبب گرفتاری بامور عزا او را طلب ننمودہ بودند نہ امر دیگر و او را خلیفہ رسول اللہ می خواندند و نقش نگین او نعم القادر اللہ و قیل العبد الذلیل للرب الجلیل در خلافت خود منصب قضا بعمر بن الخطاب تفویض فرمود رضی اللہ تعالی عنہ و با چندین قبائل کہ بعد انتقال فوت پیغمبر مرتد شدہ بودند مراسم جہاد بجا آورد و وفات مبارکش بیست و دویم جمادی الاول سال سیزدہم ہجری ایام خلافتش دو سال و سہ ماہ و چند روز بود و مدت حیات مبارکش بسنت نبوی شصت و سہ سال بود و چون زمان رحلتش نزدیک رسید عمر فاروق رضی اللہ تعالی عنہ را خلیفہ خود نمود:-

الثانی الناطق بالحق والصواب حضرت عمر بن خطاب رضی اللہ تعالی عنہ

نسبش بہشت واسطہ بکعب کہ از جملہ اجداد خیر العباد ہست اتصال میابد بدین طریق عمر بن الخطاب بن نفیل بن عبد العزی بن رباح بن عبد اللہ بن قرط بن ذداح بن عدی بن کعب مادرش خنثمہ بنت ہاشم بن مغیرہ۔

ولادتش

Marfat.com

ولادتش بعد از سیزدہ سال واقعہ فیل لقبش فاروق اعظم کنیتش ابو الحفص و اورا امیر المؤمنین گفتندی ونقش نگینش کفی بالموت واعظا یا عمر اسلامش سال ششم از بعثت و واسطہ قوت اسلام و پشتی مسلمانان و نگونساری بتان و بت پرستان در زمان خلافت او اسلام قوت و توسع پیدا نمود در اطراف عالم منتشر شد کوفہ و بصرہ در زمان او تمصیر یافت و مصر و اسکندریہ و روم و اکثر بلاد شام و عراق و آذربیجان و فارس و کرمان و طبرستان وغیرہ مفتوح شد بیت

بعد پیغمبر باطاف کریم		کرد فتح چار صد شہر عظیم	

و در سال بیست و سیوم ہجری ابو لؤلؤ در حین نماز صبح روز چہار شنبہ بیست و ہفتم ذی حجہ وقیل غرہ محرم فاروق را چہار ضرب تیغ زد و در روز پنجشنبہ آن فوت شد خلافتش دہ سال عمر مبارکش بہ سنت نبوی شصت و سہ سال بود و مدفن شریفش با پیغمبر صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم و صدیق اکبر رضے اللہ تعالیٰ عنہ در یک حجرہ مبارکہ رضی اللہ عنہ

الثالث مع القرآن ذی النورین والبرهان رفیق النبی فی الجنان حضرت عثمان بن عفان رضی اللہ تعالیٰ عنہ

ہو عثمان بن عفان بن ابی العاص بن امیہ بن عبد الشمس بن عبد المناف بن قصے چون ابو لؤلؤ غلام مغیرہ بن شعبہ فاروق را مجروح نمود فاروق رضی اللہ عنہ فرمود کہ سزاوار خلافت شش تن اند علی و عثمان و سعد بن ابی وقاص طلحہ و زبیر و عبد الرحمن بن عوف باید کہ یکی از ایشان بعد من خلیفہ باشد روز چہارم از فوت او رضی اللہ عنہ جماعت مسلمین با عثمان بیعت نمودند و مدت

Marfat.com

دوازدہ[۱۲] سال بر مسند خلافت بکمال استقلال متمکن بود بعدہ جماعت از مصریان
با محمد بن ابی بکر اتفاق نمودہ بر و خروج نمودند شبے کہ فردائے آن بشہادت رسید
پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بخواب دید کہ بوی بفرمود کہ فردا افطار با ما خواہی کرد
پس اعوان خود را از جنگ منع نمود و در سرای خود بچین تلاوت قرآن مجید
شہید شد رضی اللہ عنہ مدت حیاتش ہفتاد و دو سال و زمان خلافتش
دوازدہ سال و شہادتش نوزدہم شہر ذی الحجۃ الحرام واقع شد رضی اللہ تعالیٰ عنہ

کلام

الرابع اسد اللہ الغالب مطلوب کل طالب امیر المؤمنین حضرت علی بن ابی طالب رضی اللہ تعالیٰ عنہ

ولادت باسعادتش در سنہ[۲۸] سی و ہشتم از واقعہ فیل بود در خانہ کعبہ بیت

شد او در بیت الحرامش صدف	کسی را میسر نشد این شرف

کنیتش ابو الحسن و ابو الحسین و ابو السبطین و ابو الریحانتین و ابو تراب
و القابش حیدر و نفس خاتمش الملک للہ در صغر سن اسلام آورد و بقولی آنجناب
اول کسی است کہ اسلام آورده و بقول اصح آنکہ اول مسلمات از زنان خدیجہ و
از کلانان ابو بکر و از خوردان علی و در اکثر معارک و مواقف در ملازمت جناب
نبوت مآب شرائط شجاعت و جہاد مرعی داشت بعد از مقدمہ شہادت عثمان رضی
اللہ تعالیٰ عنہ جماعہ مسلمین برضا و رغبت بوی بیعت نمودند و مسند خلافت را بوجود
ذی جود شریفش آراست و عزل و نصب حکام ما ضیہ فرمود جہت طلب قاتلان
عثمان رضی اللہ عنہ در وی و دیگر اصحاب اختلاف افتاد و مآل بجدال و قتال انجامید
چون اصحاب پیغمبر ہمہ صاحب رائے و اجتہاد بودند و خطائیکہ از راہ اجتہاد واقع شود
از ملامت و رست زبان را جز بذکر خیر ایشان نباید کشود و سلامت خود را در این باید دید

مخالفت

Marfat.com

چنانچہ وی فرمودہ اخواننا بغوا علینا لیسوا کفرۃ ولا فسقۃ لما لھم من التاویل ازین عبارت مبارک بقرینہ تاویل لب بخطا نمی باید کشود و فرمودہ امام شافعی رح را در این مقام نصب عین باید دید کہ فرمودہ تلک دماء طھر اللہ تعالی عنہا ایدینا فلنطھر عنہا السنتنا آخر الامر صلح واقع شد و قضیہ تحکیم وقوع یافت چون ایام وصال رسیدہ روز جمعہ ہفدہم رمضان عبدالرحمن ابن ملجم رجیم شمشیر بر سر مبارک او زد و نوزدہم یا بیستم و یکم شہر مذکور بجوار رحمت غفور انتقال فرمود سبطین شریفین او را غسل داوہ مدفن مبارکش بموجب وصیت او از نظر خلق پنہان ساختند لہذا چند جا قبر شریفش تعین یافتہ ارباب مکاشفہ در جاہا متعددہ نشان داوہ اند منہا بہ نجف اشرف منہا مزار فیض آثار بلخ وغیرہ امّا در سفینۃ الاولیا قول ثانی را ترجیح داوہ اند ہر چند اول مشہور گشتہ و ارباب کشوف صادقہ نیز در بلخ بسیار تعیین نمودہ اند و العلم عند اللہ سبحانہ مدت حیاتش شصت و سہ سال بہ سنت نبوی علیہ و علی آلہ و صحبہ الصلوۃ والسلام و خلافتش چہار سال و نہ ماہ ازواج طاہراتش نہ اند اوّل آنہا خاتون قیامت شافعہ امّت سیّدۃ نساء العالمین فاطمۃ الزہراء رضی اللہ عنہا تا او زندہ بود زن دیگر نخواست و در حیات او از زن دیگر ممنوع بود پسرانش پانزدہ[۱۵] تن بودند حسن و حسین رضی اللہ عنہما محسن عبد اللہ عباس عثمان جعفر یحییٰ عون محمد اکبر عمر محمد اصغر عبید اللہ ابوبکر بنات طاہراتش ہفدہ اند زینب الکبریٰ امّ کلثوم کبریٰ رقیہ آمنۃ الکبریٰ امہانی میمونہ آمامۃ الحسین آمّ کلثوم صغریٰ فاطمہ آمّ حدقہ آمّ الکرام آمّ سلمہ حامۃ نفیسہ آمّ جعفر آمامہ رضی اللہ عنہم وعنہن :—

تقیہ

[۱] ہر دو نسخہ منقول عنہما ہمہ شانزدہم منقول بود و اسم ہفدہم ننوشتہ واللہ اعلم فافہم ۱۲ المحررہ رح

Marfat.com

ذکر ائمہ مہدیین رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین

علی کرم اللہ وجہہ امام اول من ائمہ اثنا عشر رضی اللہ تعالیٰ عنہم وھو الرابع من الخلفاء الاربعۃ الراشدین رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین بیت

اول و آخر ابرار توئی | مشرق و مغرب انوار توئی

فقیر در ایامیکہ بزیارت روضہ شریفش کہ در توابع بلخ واقع است مشرف شدم و حضوری روئے دادہ بزبان شوق چند فردے بقافیہ مثنوی معروض داشتم اینجا ایراد آن بخاطر فاتر زیبا نمود نظم

یا علی بادشاہ کونینی
اولیا را تو قرۃ العینی

بولایت کسے قدم نزند | بولائے تو تا کہ دم نزند
در مس قلب زشت پر زنگم | کہ ز قلا بیش بسی تنگم
یک نگاہے نمودہ زر سازے | کارم از یک نگاہ در سازے
گرچہ من لائق نگاہ نیم | در رہت بہ ز خاک راہ نیم
لیک در رہ گذار گر قدمے | بنہی بر سر من از کرمے
زان شرافت براوج ماہ شوم | زگدائی گذشتہ شاہ شوم
شاہ گردم ولے کمین بندہ | بگلاب درت سر افگندہ
بر رسول کریم و اصحابش | بہ ہمہ اہل بیت و احبابش
نکنم رد ز درگہ کرمت | ای سرم خاک باد بر قدمت

فضل را جز جناب حضرت تو
نیست روئے وسیلہ دیگر سو

Marfat.com

امام ثانی حضرت امام حسن رضی اللہ تعالیٰ عنہ

کنیتش ابو محمد ولقبش تقی وطیب وسید ولادتش روز شنبہ منتصف رمضان المبارک سنہ اثنین او ثلاث من الہجرۃ در مدینہ منورہ وبعد از شہادت امیر المومنین حضرت علی کرم اللہ وجہہ الکریم مردم عراق پر نفاق بشرط جنگ اہل شام باوی بیعت نمودند چون خدمت وی بعزم شام بمدائن رسید معاویہ نیز روی بعراق آورد وخدمت حضرت بیوفائی لشکر خود دیدہ باوی صلح کرد و خلافت را بوی گذاشتہ بمدینہ منورہ توطن فرمود بالآخر منکوحہ اش بحرکت یزید بلید الماس سودہ بخوردنش داد مدت چہل روز بیمار بود روز ہفتم صفر سنہ تسع واربعین بقولی اوائل ربیع الاول سنہ خمسین انتقال فرمود عمرش چہل وہفت سال بود اولادش ذکور دہ اند زید وحسن وعمر وقاسم وعبد اللہ وعبد الرحمن وحسین واثرم وطلحہ واسحاق واناث شش تن بودند جبرئیل اسم شریفش بر قطعہ از حریر بہشت نوشتہ حسن بن علی نزد رسول علیہ وعلی الہ الصلوٰۃ والسلام بہدیہ آوردہ وی شبیہ ترین مردمان بود بہ نبی علیہ وعلی آلہ الصلوٰۃ والسلام روزے امیر المومنین حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ امام حسن رضی اللہ عنہ را بر دوش گرفتہ بود وسوگند مے خورد کہ این شبیہ نبی است علیہ الصلوٰۃ والسلام نہ شبیہ علی کرم اللہ وجہہ وعلی رضی اللہ عنہ ایستادہ بود وتبسم می نمود از وی مے آرند کہ بیست پنج ۲۵ حج پیادہ گذاردہ وحال آنکہ نجائب وی را باوی میکشیدند رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔

امام ثالث حضرت امام حسین رضی اللہ تعالیٰ عنہ

Marfat.com

کنیتش ابو عبد اللہ و لقبش سید و شہید و لاوتش در مدینہ منورہ روز سہ شنبہ
چہارم شعبان سنہ اربع ہجری قیل آخر ربیع الاول سنہ ثلث مدت حملش
شش ماہ و ہیچ فرزندی شش ماہ نیامدہ مگر وی و یحیی علیہ السلام چون
نوبت امارت بیزید رسید قریب بیست ہزار اہل عراق بارسول او کہ مسلم باشد
بیعت نمودند او را طلب داشتند و دراین اثنا عبید اللہ بن زیاد بفرمودہ یزید پلید
از بصرہ بکوفہ آمد چون خدمت امام از مکہ معظمہ بسمت عراق روان شد اہل عراق با عبید اللہ
بن زیاد در قصد کشتن او اتفاق نمودہ بر او برآمدند جناب او را با ہفتاد و دو تن
و یا ہشتاد و دو تن از اہل بیتش و اتباعش روز جمعہ و بقولے روز شنبہ عاشر محرم
سنہ احد و ستین شہید ساختند عمر مبارکش پنجاہ و شش سال و پنجاہ و ہشت روز
اولادش مذکور بقول اصح علی اکبر علی اصغر جعفر عبد اللہ کہ در ہنگام طفلی
با پدر خویش ہمراہ بودند و بعز شہادت رسیدند و اناث دو تن بودند رسول صلی
اللہ علیہ و آلہ و صحبہ وسلم وی را حسین نام نہاد و وی را جمالی بود کہ چون در تاریکی
نشستے مردم از بیاض جبین او و بریق رخسارہ مبارکش بوی راہ بردندے و وے
از سینہ تا بپا ہا مشابہ بود بارسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم چنانکہ امیر المومنین
حسن از سینہ تا فرق سرور رسول صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمودہ است کہ حسین از
من است و من از حسین ام خدا دوست میدارد آن کس را کہ حسین را
دوست دارد و حسین سبط است از اسباط۔

امارت حضرت امام زین العابدین علی بن حسین اللہ تعالی رضی عنہما

کنیتش ابو محمد و ابو الحسن و لقبش سید العابدین و زین العابدین و سجاد
و لاوتش روز شنبہ پنجم شعبان سنہ ثمان و ثلثین یا ثلث و ثلثین در زمان حیات

امیر المومنین

Marfat.com

امیر المؤمنین علی کرم اللہ وجہہ در مدینہ منورہ واقع شد و او در روضہ واقعہ پدر بزرگوار خود مریض بود چون عمر عزیزش بہ پنجاہ و ہفت سال رسید بگفتہ ولید بن عبد الملک دوازدہم محرم سنہ خمس و تسعین او را بزہر شہید ساختند امامتش سی و چہار سال و دو روز اولاد ذکورش محمد باقر زید عمر عبد اللہ حسن حسین اکبر حسین اصغر عبد الرحمن سلمان علی محمد اکبر محمد اصغر و اناث چہار تن بود مادر امام زید العابدین شہربانو دختر یزدجرد از اولاد نوشیروان عادل است و سبب تلقیب او بزین العابدین آنکہ شبے در نماز تہجد بود و شیطان بصورت اژدہای خود را باو نمود وے ہیچ ملتفت نشد آخر پای مبارک او را گزید و او را دردناک ساخت خدای تعالے بوے منکشف گردانید کہ این ابلیس است پس وے را دشنام داد و طپانچہ زد و گفت دور شو ای ملعون دور شد برخواست تا ورد خود ادا نماید ہاتف صدا داد اَنْتَ زین العابدین سہ بار گفت

امام خامس امام محمد باقر بن علی زین العابدین رضی اللہ تعالی عنہما

کنیتش ابو جعفر و لقبش باقر سُمِّیَ بِذٰلِکَ لتبقرہ فی العلم و توسعہ فیہ مادرش ام عبد اللہ فاطمہ بنت الحسن بن علی رضی اللہ تعالی عنہما ولادتش در مدینہ منورہ روز جمعہ سیوم ماہ صفر یا غرہ رجب سنہ سبع و خمسین پیش از شہادت امیر المؤمنین حسین رضی اللہ عنہ بسہ سال و وفاتش سنہ اربع عشر و مایۃ ۱۱۴ و عمرش پنجاہ و ہفت سال و قبرش در بقیع نزد پدرش و امامتش نوزدہ ۱۹ سال وے گفتہ است کہ بر جابر بن عبد اللہ در آمدم و سلام کردم و چشم وے پوشیدہ شدہ بود سلام مرا جواب داد و گفت کیستی گفتم محمد بن علی بن حسین گفت ای فرزند رسول اللہ

Marfat.com

پیش آئی پیشتر شدم دست مرا بوسید و از جانب رسول سلام بر من خواند
و گفت پیغمبر علیہ السلام مرا گفت ای جابر شاید کہ بمانی تا وقتیکہ ملاقات کنی
با یکی از فرزندان من کہ وی را محمد بن علی بن حسین گویند خدائے
تعالیٰ وے را نور و حکمت خواہد داد و وے راز من سلام برسان۔

امام ششم حضرت امام جعفر صادق بن محمد باقر رضی اللہ تعالیٰ عنہما

کنیتش ابو عبد اللہ و ابو اسماعیل و لقب اشہرہا الصادق و مادرش
ام فروہ بنت قاسم بن محمد بن ابی بکر الصدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہم
و مادر ام فروہ اسماء بنت عبد الرحمن بن ابی بکر رضی اللہ عنہما و لادتش
در مدینہ منورہ سنہ ۸۳ ثلث و ثمانین من الہجرۃ و قیل روز دوشنبہ ہفدہم ربیع
الاول و فاتش نیز در مدینہ منورہ روز دوشنبہ منتصف رجب سنہ ۱۴۸
ثمان و اربعین مائۃ مدت حیاتش شصت و پنج سال ایامش سی و چہار ۳۴ سال
و دوماہ و قبرہ فی البقیع عند ابیہ و جدہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم
اولاد ذکورش موسیٰ کاظم اسحق محمد اسمٰعیل عبد اللہ عباس
علی اناث سہ تن بودند از عظمای علمائے و کبرائے مقتدائے اولیاست اورا
فضائل و کمالات بسیار است و طریقہ اکابر نقشبندیہ بوے اتصال دارد
چنانکہ در مجلس مذکور شود انشاء اللہ تعم

امام ہفتم حضرت امام موسیٰ کاظم بن جعفر صادق رضی اللہ تعالیٰ عنہما

کنیتش ابو الحسن و ابو ابراہیم و لقبش کاظم مادرش ام ولد بودہ
حمیدہ بربریہ و لادتش در ابوا میان مکہ و مدینہ در روز شنبہ ہفتم صفر سنہ ثمان و عشرین مائۃ

وفاتش

Marfat.com

وفاتش در حبس ہارون الرشید در بغداد ایام حیاتش پنجاہ و پنج سال امامتش بیست و پنج سال و سہ ماہ اولادش ذکور علی رضا زید ابراہیم عقیل ہارون حسن حسین عبد اللہ اکبر عبد اللہ اصغر اسمعیل محمد احمد جعفر یحییٰ اسحاق عباس ابو القاسم حمزہ عبد الرحمن قاسم جعفر اکبر جعفر اصغر اناث ثروۃ تن بودند عابد ترین و کریمترین اہل زمان خود بودند رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین

امام ثامن حضرت امام علی رضا بن موسیٰ کاظم رضی اللہ عنہما

کنیتش ابو الحسن کنیت وی رضا و این کنیت و لقب پدرش بودی نہادند و ہو فی رضاء اللہ سبحانہ و رضاء رسولہ مادرش سکینہ نوبیہ است اولادش در مدینہ منورہ بودہ روز پنجشنبہ یازدہم ربیع الآخر سنہ ۱۵۳ ثلث و خمسین و مائۃ وفاتش در ولایت طوس بود در قریہ سناباد از رستاق توقان فی شہر رمضان سنہ ۲۰۸ ثمان و مائتین و قبرش طرف قبلہ قبر ہارون الرشید در قبہ کہ در سرای حمید بن قحطبہ طای است امامتش بیست و یک سال و پنج ماہ و کسری ایام حیاتش پنجاہ و یک سال و کسری مادرش ام ولد بودہ کہ بسیانا مہا دارد منہا نجمہ و ازان حمیدہ بود مادر کاظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ شبے مصطفیٰ را صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم بخواب دید کہ فرمود نجمہ را بموسیٰ بخش کہ زود باشد کہ از وی فرزندی وجود گیرد کہ بہترین اہل زمین بود و از ام رضا رضی اللہ عنہ روایت کنند کہ گفت چون بر رضا حاملہ شدم ہرگز از خود ثقل حمل بر نیافتم و در خواب از شکم خود آواز تسبیح تہلیل می شنیدم ہول و ہیبت بر من غلبہ میکرد و چون بیدار میشدم ہیچ آواز نمی آمد و در زمان ولادت دستہا بر زمین نہادہ روے بآسمان کردہ لب مبارک خود را می جنبانید چنانکہ کسی سخن گوید و مناجات کند اولاد ذکورش محمد تقی ابو جعفر اکبر ابو جعفر اصغر ابو الحسن ابراہیم حسین اناث یک تن بودہ

Marfat.com

امام تاسع امام محمد تقی بن علی رضا رضی اللہ تعالیٰ عنہما

کنیتش ابو جعفر و لقبش تقی و جواد مادر وی ام ولد بوده خیزران نام ولادتش در مدینه منوره بود روز جمعه دهم رجب یا هفدهم سنه ۱۹۵ خمس و تسعین و مائة و وفاتش روز سه شنبه ششم ذیحجه سنه ۲۱۰ عشر و مائتین در عهد خلافت معتصم و قبرش در بغداد قفای جد وی کاظم رضی اللہ تعالیٰ عنہما از کمال علم و ادب و فضل و کرم که داشت باصغر سن مامون مخلص وی شده دختر ام الفضل را بزنی بوی داد و همراه وی بمدینه منوره روان نمود و هزار درهم در هر سال بوی فرستادے امامتش هفده یا هجده سال ایام زندگانیش بیست پنجسال و دو ماه و یازده روز من کلماته القدسیة یوم العدل علی الظالم اشد من یوم الجور علی المظلوم العلماء غرباء لکثرة الجهال بینهم اولادش ذکور علی نقی و موسی اناث نیز دو تن بودند رضی اللہ تعالیٰ عنہما:-

امام عاشر حضرت علی نقی بن محمد تقی رضی اللہ تعالیٰ عنہما

کنیتش ابو الحسن و لقب وی هادی و بعسکری مشهور مادرش ام ولد بوده سمانه نام و قیل امه ام الفضل بنت المامون ولادتش در مدینه بوده سیزدهم رجب سنه ۲۱۴ اربع عشر و مائتین وفاتش در سر من رای از نواحی بغداد در زمان منتصر روز شنبه اواخر سنه ۲۵۴ اربع و خمسین و مائتین قبرش هم در سرای ویست که سر من رای داشته زندگانیش چهل و یکسال امامتش سی و سه سال و شش ماه و بیست و هفت روز مناقب و کمالات او زیاده از حد تکتیب است و اولادش حسن عسکری. حسین جعفر رضی اللہ تعالیٰ عنهم اجمعین. و از اناث یک تن بود ۔

منتصر باللہ

امام

Marfat.com

امامدای عشر حضرت امام حسن عسکری بن علی تقی رضی اللہ تعالے عنہما

کنیتش ابو محمد و لقبش زکی و خالص و سراج وی نیز چون پدر مشہور است بعسکری مادرش ام ولد بوده سوسن نام و قیل غیر ذلک ولادتش در مدینہ روز دوشنبہ چہارم ربیع الاول سنہ ۲۳۲ اثنا و ثلثین و مائتین و وفاتش در سر من رای در سنہ ستین و مائتین قبرش پہلوی قبر پدرش است مدت حیاتش بیست ہفت سال و دو ماہ و بیست روز امامتش پنج سال و ہفت ماہ و کسری از ولادتش امام محمد

امام ثانی عشر حضرت امام محمد بن الحسن العسکری رضی اللہ تعالے عنہ

کنیتش ابو القاسم لقبش عبد اللہ و نزوا امامیہ حجت و قائم و منتظر و مہدی و صاحب زمان و ہو عندہم بن اخر ائمہم خاتم الولایۃ و الامامۃ و انہم یزعمون انہ دخل السرداب الذی بسر من رای و امہ تنظر الیہ فلم یخرج الیہا و ذلک فی سنۃ خمس و ستین و مائتین و قیل فی ستۃ ستین و ستین مائتین فاختفی الی الان علی زعمہم مادرش ام ولد بوده نرجس نام و قیل غیر ذلک ولادتش در سر من رای در بیست و سیوم رمضان سنہ ثمان و خمسین و مائتین و یقال فی لیلۃ النصف من شعبان سنہ خمس و خمسین و مائتین امامت اہل کشف و باطن و علماء ظاہر اہل سنت و جماعت شکر اللہ تعالی سعیہم و منہم شیخ علاؤ الدولۃ سمنانی میگوید کہ چون امام محمد بن حسن مختفی شد در زمرۂ ابدال داخل شد و چون قطب آن وقت علی بن حسین بغدادی فوت شد امام محمد بن حسن برو نماز گذارد و بجای او بنشست و نوزده سال در مرتبۂ قطبیت بود تا فوت شد و در مدینہ منورہ مدفون گردید۔

Marfat.com

در بیان اعتقاد اہل سنّت وجماعت شکر اللہ سعیہم

درحق مہدی موعود آنست کہ مہدی موعود یکی از سادات حسینی است کہ در آخر الزمان در مدینہ مشرفہ متولد شود ونام او ونام پدر او موافق نام حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بود وآز مکہ مبارکہ وقت چہل سالگی ظہور[1] کند وقیل ہجرت او سوئی بیت المقدس بود ودر کتف او علامت بود چنانچہ در کتف آنسرور بود وہ در ماہ محرم روز عاشورا بعد از سن یکہزار ودو صد الی ماشاء اللہ ظہور نماید وسہ صد وسیزدہ کس از اشراف قوم بعد واہل بدر با او بیعت کند درمیان رکن ومقام وبا او بیرق حضرت رسالت پناہ وپیراہن وتیغ او باشد صلی اللہ تعالیٰ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم وخلق را بحق دعوت کند وتمامی عرب وعجم اطاعت کنند بے جنگ وکرہ ودر اواخر ایام وی عیسیٰ علیہ الصلوٰۃ والسلام از آسمان نازل شود ودر پس او روز جمعہ نماز صبح کند ومدت بادشاہی وے باختلاف اقوال ہفت سال یا چہل سال بود وہکذا یستفاد عن الاخبار والآثار والعلم عند اللہ وعبارت شیخ اکبر محی الدین ابن عربی قدس سرہ ودر فتوحات مکیہ مطابق ہمین است :-

باشد

[1] قولہ ظہور کند الخ اے ظہور مہدی رحمۃ اللہ علیہ یعنی از زبان والد خود علیہ الرحمۃ والغفران شنیدہ ام کہ والد او شان ہادی الخلق الی الحق حضرت مولنا حاجی میان ضیاء الحق قدس سرہ مے فرمودند کہ فقیر را در مکہ معظمہ بایکی از دوستان خدا کہ مرا در انمنزلت خوشیت بود از ظہور مہدی در خدمت او شان سوال نمودم فرمودند کہ بعد از فوت تو دو چند از عمر تو بگذرد ظہور مہدی خواہد شد۔ تاریخ وفات او شان گل د د باغ ۱۰۰۱ ۲ ۴۰۰ ۳۰۲۰ وعمر او شان بشصت سہ سال رسیدہ بودند کہ در دہ فرخشاہ بدرجہ شہادت رسیدند رحمۃ اللہ۔

Marfat.com

فصل در بیان بعضے مناقب اہل صفہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم

بدانکہ امت مجتمع اند بر آنکہ پیغمبر را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گروہے بودند از اصحاب کہ در مسجد وی لازم بودند و مہیا مر عبادت را و دست بہ کلی از دنیا برداشتہ بودند و از کسب معاش اعراض کردہ و خدا تعالیٰ ایشان را برای آنہا پیغمبر خویش را فرمودہ قولہ تعالیٰ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهٗ فقرا مہاجرین بودند کہ توکل بر خدا کردہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مامور بود بہ صحبت ایشان قولہ تعالیٰ وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيْدُوْنَ وَجْهَهٗ وَلَا تَعْدُ عَيْنٰكَ عَنْهُمْ تُرِيْدُ زِيْنَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا تا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہر یکے از ایشان را دیدی گفتے مادر و پدرم فدای آنہا باد کہ خدائی تعالیٰ از برای آنہا بر من عتاب کرد و قرآن مجید در فضائل ایشان ناطق است و پیغمبر را صلی اللہ علیہ وسلم اندر فضائل ایشان اخبار بسیار است ابن عباس رض روایت کردہ کہ وقف رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم علی اصحاب الصفۃ فرای فقرہم وجہدہم ومعز ذلک طیب قلوبہم فقال ابشروا یا اصحاب الصفۃ فمن بقی من امتی علی النعت الذی انتم علیہ راضیا بما فیہ فانہ من رفقائی فی الجنۃ معنی خبر آنست کہ چون پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام بر اصحاب صفہ گذشت و مر ایشان را بدید و بایستاد و خوش دلی ایشان را در فقر و مجاہدت بدید فرمود کہ بشارت باد مر شما را و آنہا را کہ پس از شما بیایند ہر صفت شما در فقر خود راضی باشند ایشان از رفیقان من باشند اندر بہشت و آسامی بعضی از ایشان نوشتہ می شود منہم بلال بن رباح وابو عبداللہ سلمان فارسی وابو عبیدۃ عامر بن عبداللہ بن جراح وابو الیقظان عمار بن یاسر وابو مسعود ہزلی وعتبہ بن مسعود و برادرش مقداد بن اسود

Marfat.com

وعبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہ وخباب بن ارت وصہیب بن سنان وعتبہ بن غزوان وزید بن خطاب وابوکبشہ وابوالمرثد کنانۃ بن حصین عدوی وحذیفۃ بن الیمان وعکاشۃ بن محصن ومسعود بن ربیع انصاری وابوذر جندب بن جنادہ غفاری وصفوان بن بیضا وابوالدرداء عویم بن عامر وابولبابۃ بن عبدالمنذر وعبداللہ بن بدر الجہنی وغیرہم رضی اللہ تعالیٰ وارحمنا ربنا بحرمتہم امین وادخلنا فی زمرۃ اتباعہم یارب العلمین آما ابوہریرہ وثوبان ومعاذ بن الحارث وسائب بن خلاد وثابت بن ودیعہ وابوعیسی بن عویم بن ساعدہ وسالم بن عمر بن ثابت وابوالبشر کعب بن عمرو وصہیب بن سنان وعبداللہ بن انیس وحجاج بن عمرو الاسلمی رضی اللہ تعالیٰ عنہم نیز از جملہ ایشانند وآوران درجہ بودند گاہے بسببے تعلق کردندے

کذا وجدت فی المکتوب

در ذکر بعضی صحاب کبار احمد مختار صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم

الالف۔ ابوذر غفاری ابوعبیدۃ بن الحارث بن عبدالمطلب ابی بن کعب انصاری ابان بن سعید ابوہریرہ عبدالرحمن بن صخر الاوسی اسامۃ بن زید بن حارثہ قضاعی اشجع منذر بن عامر العبدی ابواللحم خلف بن عبدالملک انصاری اشعث محمد بن قیس ابومحصن عکاشہ اسدی اوس بن ثابت برادر حسان انس بن نضر ابوحمزہ انس بن مالک اسعد بن زرارۃ انصاری ابوامامۃ باہلی ابوبردہ بن قیس بن عامر ابوموسی اشعری عبداللہ بن قیس ابوبرزۃ عبداللہ بن نضلۃ انصاری ابوبکر تبع بن حارث ابوحذیفہ بن ہاشم بن عتبہ بن عبدشمس بن عبدمناف ابودجانہ سماک بن حرشۃ الانصاری ابوالدرداء بن عویم بن عامر الانصاری ابوالہیثم مالک بن تیہان الانصاری ابوطلحۃ زید ابوضمیرۃ اسما بن حارثہ بن سعید الاسلمی اسد بن سریع

Marfat.com

ضمیر ابوالعاص بن ربیع زوج زینب رضی اللہ عنہا اسعد بن عروۃ اکال بن نعمان انصاری
ابوکبشۃ سلیم ابومحذورہ سلمی بن سلمۃ ابومسعود عقبۃ ابوایوب خالد بن زید انصاری ابوعزیز
سعید بن زید عدوی ابونافع ابوقتادۃ الانصاری ابواسید مالک بن ربیعۃ الانصاری
ابوالبشر کعب بن عمر الانصاری ابوقتادۃ انصاری بن نعمان ابوسعید خدری بن سعید
بن مالک انصاری ابوالطفیل عامر بن واثلہ لیثی آخرین اصحاب بحسب وفات
الباء بلال بن رباح حبشی مؤذن بعلی بن منبہ بعلی بن ثقیف براء بن عازب
انصاری براء بن مالک براء بن معرور سلمی بریدہ بن حصیب اسلمی بشر بن براء
قرشی بشر بن سعد انصاری بلال بن حارث **التاء** تمیم بن اوس دارانی تمیم
بن مولی المخارش الخزرجی تمیم بن یعار بن الخزرجی **الثاء** ثابت بن قیس الانصاری
خطیب ثابت بن ضحاک الانصاری ثعلبۃ بن غنم بن عدی الانصاری ثوبان حکمی
ثابت بن ہزال انصاری **الجیم** جعفر طیار برادر حیدر کرار رضی اللہ تعالی عنہما
جریر بن عبداللہ بجلی جابر بن عبداللہ انصاری جبار بن سعید غفاری جابر بن صخر
بن امیر انصاری جعفر بن ابی سفیان جابر بن مرہ عامری جنادۃ بن امیۃ ازدی
جنادۃ وصی **الحاء** حمزۃ بن عبدالمطلب سید الشہداء عم النبی علیہ وعلی آلہ الصلوۃ
والسلام واخیہ من الرضاع حارث بن ہشام خزیمہ بن ثابت ذوالشہادتین
حراث بن خزیمۃ انصاری حکیم بن حزام قرشی حسان بن ثابت انصاری شاعر مداح پیغمبر
علیہ الصلوۃ والسلام حارث بن نوفل حارثۃ بن سراقہ انصاری حارثۃ بن عمر انصاری
حارثۃ بن نعمان انصاری حجر بن عدی حنظلہ بن مالک خارجۃ بن مالک غفاری
حذیفۃ بن الیمان صاحب سرہ علیہ السلام حصین بن حارث بن عبدالمطلب حکم
بن سعید بن عاص بن امیہ حویطب بن عبدالعزی حارثۃ بن ابی حازم اصرم
الخاء خالد بن ولید قرشی مخزومی خفاف بن بدیہ خباب بن الارث خوات بن الجبیر

Marfat.com

الدال وجیہ بن خلیفۃ الذال ذوالبجاد بن عبداللہ بن عبدالسہم ذوالشمالین عمیر بن عبد بن عمرو کہ اورا ذوالیدین ہم گویند ذرعہ بن عامر اسلمی رضؓ الزاء ربیعہ بن اکثم بن شجرۃ ربیعہ بن کعب بن مالک رافع بن خدیج انصاری رفاعۃ بن مالک بن عجلان انصاری رفاعۃ بن عمر بن نوفل انصاری رکانۃ بن عبد یزید بن ہاشم بن عبدالمطلب رویفع بن ثابت بن سکن الزاء زید بن حارثۃ زید بن ثابت انصاری زید بن ملحان زہیر بن عجرۃ زبرقان بن حصین بن بدر زہیر بن قیس

الثنوی النسلوی زہرۃ بن خونہ بن عبداللہ زید بن صفوان زید بن ارقم بن زید زید بن حاطب زید بن سہل انصاری السین سلمان فارسی سعد بن معاذ سہیل رومی سہل بن عدی سہل بن قیس سلمۃ بن ثابت سعد بن سوید سلیم انصاری سہل بن سعد سمرہ بن جندب سکران بن عمرو سنان بن ابی سنان سلمۃ بن عبداللہ سلمۃ بن اسلم سعید بن عاص بن امیہ سعید بن ثابت سعید بن ربیع سلمۃ بن عمرو سلمہ بن مسعود سعید بن حدی سہیل بن حمان سوید بن سعد سعد بن عبادۃ سوید بن نعمان سہل بن بیضا سہل بن حنیف الشین شیبۃ بن عثمان شرحبیل بن حسنہ شداد بن اوس انصاری الصاد صفوان بن امیہ صہیب بن سنان

قرن صلۃ بن اشیم الضاد ضرام بن مقرون مزنی ضمام بن ثعلبۃ سعدی الطاء طارق بن شہاب طفیل بن حارث طفیل بن عمرو طلحہ بن عقبۃ انصاری طلحہ بن اسحاق۔ الظاء ظہیر بن رافع بن اسحاق العین عباس بن عبدالمطلب عم النبی صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم عمار بن یاسر عیسی عبداللہ بن ام مکتوم عمرو بن امیہ ضمیری عامر بن فہیرہ عبادہ بن خشخاش عبداللہ بن عمرو انصاری بدری عبداللہ بن قیح۔ عبداللہ بن جبیر عمارۃ بن مخلد عمرو بن جموح عمر بن حمام بن جموح عتبہ بن ربیع عبید بن معاذ عبید بن تیہان عبداللہ بن سلمۃ عباس بن عبادۃ عبداللہ بن رواحہ عبادۃ

نصیر

Marfat.com

بن صامت عروۃ بن مسعود ثقفی علاء حضرمی عبداللہ بن مسعود ہزلی عبداللہ بن زید
انصاری عکاشہ بن محصن اسدی عمرو بن الحق عباد بن لحان عبد بن امیہ بن وہب عبداللہ
بن سہل عبداللہ بن صعصعۃ عمارۃ بن حقیۃ عمرو بن اوس عمر بن معدیکرب عمرو عاص
عبادۃ بن بشیر عبادۃ بن الحرث عامر بن ثابت عائذ بن معویۃ عبدالرحمن قبطی عتاب والد
سعید علی بن عاص عبداللہ بن انس عبداللہ بن ثابت عبداللہ بن سعید عبداللہ بن مالک
عبداللہ بن عتیک عمار بن اوس عمار بن حزم عمرو بن طفیل بن عمرو عبدالرحمن بن عبداللہ
عبدالرحمن بن خیل عبداللہ بن بدیل عبدالرحمن بن خالد بن ولید عبدالرحمن بن ربیعہ
عبدالرحمن بن سماک عبدالرحمن بن عایذ عبداللہ بن انیس عمران بن حصین
عبداللہ بن عباس عبیداللہ بن عباس عبداللہ بن مغفل مزنی عبداللہ بن عمرو بن العاص سہمی عبداللہ
بن قرط ازدی عثمان بن عامر قرشی پدر حضرت ابوبکر صدیق کنیتش ابو قحافہ رضی اللہ عنہما عبداللہ
بن لہبی جدرو عثمان بن ابی العاص عثمان بن طلحہ عتبہ بن عبید عرباض بن ساریہ عبید بن زید
عقیل بن ابی طالب اخ مرتضے رضی اللہ تعالیٰ عنہما عبداللہ بن جعفر بن ابی طالب عدے
بن حاتم طائی عمیر عوف بن مالک عدی بن عمیرہ عثمان بن مظعون عبداللہ بن قیس عبید بن
خلف قرشی عبداللہ بن حارث عبداللہ بن عمر بن خطاب وقد مضی اسمہ فی ذکر
اسماء اصحاب الصفۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہم عبداللہ بن زبیر عبداللہ سہل عمارۃ بن
عمارۃ بن عقبہ عکرمہ بن ابی جہل عبداللہ بن ابی اوفی **الفاء** فضیل بن عباس فیروز
دیلمی فضالہ بن عبید **القاف** قیس بن سعد انصاری قبیصہ بن ذویب قتادۃ
بن نعمان قثم بن عباس بن عبدالمطلب **الکاف** کعب بن عجرہ کلثوم الاوسی **اللام**
لبید عامری شاعر **المیم** محمد بن ابی بکر الصدیق مصعب بن عمیر معاذ بن جبل انصاری
مقداد بن الاسود محمد بن سلمہ معاویہ ابن ابی سفیان مسور بن مخرمۃ مقدام بن معدیکرب
مغیرہ بن شعبۃ منیرہ بن سعد **النون** نوفل بن حارث نوفل بن معویۃ نعمان بن مقرن

Marfat.com

نعیم بن اوس دارانی الواء واثلة بن اسقع ولید بن عقبة الهاء هاشم بن عتبة الیاء یسار

ذکر الستة الباقیة من العشرة المبشرة الذین بایعوه تحت الشجرة

طلحة بن عبد الله زبیر بن عوام سعد بن ابی وقاص سعید بن زید عبد الرحمن بن عوف ابو عبیدة بن الجراح رضی الله تعالی عنهم وعن سائر الصحابة اجمعین **تنبیه** مخفی نماند که نسبت سلسله علیه حضرات طیفوریه نقشبندیه مجدیه معصومیه صبغویه صفویه از حضرت خواجه کائنات مفخر موجودات رحمة للعالمین شفیع المذنبین خلاصه موجودات اشرف مخلوقات حبیب رب العالمین سید ولد آدم اجمعین احمد مجتبی حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وعلی آله وصحبه افضل الصلوة واکمل التحیات بخلیفه اول و پیر و بیمثل مقتدای صغار وکبار ثانی اثنین اذ هما فی الغار مقدم جاده تحقیق حضرت ابی بکر الصدیق رضی الله تعالی عنه وامیر المؤمنین امام الاعدلین واقف اسرار تنزیل محدث کلام الجلیل جناب فیضمآب خلیفه مکرم فاروق اعظم صاحب الدرة والاحتساب حضرت عمر بن الخطاب رضی الله عنه وامیر المؤمنین امام الاورعین الذی استحیت منه ملائکة الرحمن رفیق النبی فی الجنان ذی النورین والبرهان جامع آیات القرآن کمثل الترتیب فی لوح الرحمن حضرت عثمان بن عفان رضی الله عنه وامیر المؤمنین امام الاشجعین مولی العرب والعجم صاحب الفضل والکرم مظهر العجائب والغرائب حضرت علی بن ابی طالب رضی الله عنه رسیده ومنهم ومن الصدیق التقی بحضرت سلمان فارسی رضی الله عنه فائز گردیده چه خدمت وی رضی الله عنه باوجود دریافت صحبت حضرت خیر البریه وبیعت خلفاء اربعه مظهر کمالات صدیقیت شده واز خدمت حضرت سلمان فارسی رضی الله عنه این نسبت علیه بحضرت قاسم بن محمد بن ابی بکر رضی الله عنهم رسیده و

Marfat.com

وازایشان باامام ہمام واجب التعظیم والتکریم مقتدائے اخلائق حضرت امام جعفر صادق رضی منتقل شدہ ونیز خدمت حضرت قاسم مذکور جدماوری امام مذبور است رضی اللہ عنہما لہذا خدمت امام فرمودہ ولدنی ابوبکر مرتین چہ مراد از تولید مرتین کہ ذکر یافتہ یکی ولادت صوری است کہ بہ نسبت والدہ باو رسیدہ وثانی ولادت معنوی است کہ بانتساب ولایت او فائض گردیدہ رضی اللہ عنہما واین نسبت عبارت از ولایت ممتزج بکمالات نبوت است ومعبر بولایت صدیقیہ

بیان نسبت ثانیہ امام الخلائق جعفر الصادق رضی کہ بواسطہ آبای کرام خود رضوان اللہ علیہم اجمعین مشرف شدہ اند بدین تفصیل

کہ حضرت او را از والد ماجد خویش امام ہمام پیشوای اکابر حضرت محمد الباقر رضی اللہ عنہ وایشان را از اللہ ماجد خود حضرت زین العبا امام سجاد رضی اللہ تعالیٰ عنہ وآیشان را از والد ماجد خویش قرۃ عین بتول ومولی ووارث نسبت نبی مجتبای ثقلین حضرت امام حسین رضی اللہ عنہ وایشان را از امام المومنین امام الاشجعین اسد اللہ الغالب حضرت علی بن ابی طالب کرم اللہ وجہہ الکریم وحضرت ویرا از جناب فیضمآب رسالت انتساب صلی اللہ علیہ وعلی الہ الکرام وصحبہ العظام وآین نسبت کنایہ از ولایت خاصہ خلاصہ غیر ممتزجہ است ودر مادہ امام این ہر دو نسبت متمیز بودہ اند کمثل مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ وموی رضی اللہ تعالیٰ عنہ جامع ولایتین ومرجع طریقین گردیدہ واز این اجتماع این طریقہ را تفوق بر سائر طرق اکابر ثابت شدہ وپیش طاق این بزرگوار مرتفع گردیدہ مجمع البحرین آمدہ

فرد

از این افیون کہ ساقی در می افگند		حریفان را نہ سر ماند نہ دستار

Marfat.com

وبعضے این نسبت ثانیہ را اول گفتہ واولی را ثانی قرار دادہ اند چنانچہ در شجرہ منظومہ خود سیدن کہ از خلفاء مرشدے ام حضرت قیوم جہان قدس سرہ العزیز است نظم فرمودہ در اینجا چند فرد ے ازان ایراد مے رود۔ **نظم**

با امام سید جعفر دو نسبت شد قرین	از رسول حق دراین رہ بہر افراط کمال
آن یکی دادش بر اقلیم ولایت سروری	وان دگر بخشیدش از خوان نبوت صد نوال
اولین نسبت کہ ابواب ولایت برگشود	از جناب والد خود یافت آن صاحب کمال
والدش باقر محمد از شہ زین العباد	او زاب خود حسین مجتبیٰ بے قیل وقال
آن شہنشاہ شہیدان از امیر المومنین	حیدر صفدر علی مرتضیٰ تاج الرجال
رہبر شاہ ولایت شد شفیع المذنبین	صدر بدر ہر دو عالم شمع بزم لایزال
آمدم اکنون بشرح نسبت ثانیہ اش	آنکہ بر قرب کمالات نبوت ہست دال
اخذ کرد از باطن قاسم کہ جد امّ او است	آن امام المسلمین جعفر بفضل ذوالجلال
پیر او سلمان فارس مقتدائے وقت خویش	یافت از صدیق اکبر پرتو صدق وکمال
افضل الاصحاب خیر الاولیا صدیق را	راہ نما خیر الرسل شد آفتاب بے زوال

مخفی نماند کہ چون حاشیہ حضرت مرشدی ام قیوم جہان قدس اللہ سرہ الاقدس در رسالہ منظومہ خود کہ دربیان کیفیت نسبت اکابر طریقہ اربعہ مسمی بچہار جوی نمودہ اند انتساب طرق اربعہ را بجناب فیضمآب اسد اللہ الغالب دادہ اند وجملہ طرق را ازایشان جاری واثبات کردہ اند وتحقیقات واضح فرمودہ فرد ے چند ازان نوشتہ می شود **ھذا ھو**

بشنو از من شمۂ مصدوق حال	دربیان فضل آن صاحب کمال
این طرقہائی کہ با حق موصلند	واین سلاسل کہ باحمد میرسند
اصل این جوہا بحر مرتضیٰ است	اصل او در پائے نور مصطفیٰ است
نقشبندی قادری وچشتیہ	سہروردی کبرویہ سلسلہ

Marfat.com

در میانِ اہلِ سنت ای پسر
واین سلاسل نیست خالی از کفر

قطب و غوث و فرد و ابدال ای اخی
مبتدی و اوسطی و منتہی

واصلان و کاملان و مقتدا
عاشقان و عارفان و رہنما

سائرِ ارباب توحیدِ وجود
جملہ غوّاصانِ دریائے شہود

حق شناسان و معارف دستگاہ
مرشدان و ہادیان و دین پناہ

آنچہ بودند و بیایند در جہان
و آنچہ ہستند آشکارا و نہان

این ہمہ شاہان گدایانِ ویند
ریزہ چینِ خوان الوانِ ویند

ہر یکی شیرِ نیستانِ ویست
ہر یکی ممنونِ احسانِ ویست

این سلاسلِ جملہ ہادی میرسند
و این صدفہا گوہر آن مظہر اند

سوی پیغمبر بالطافِ الٰہ
ہادی جزو و کُل است آن دین پناہ

معدن انوار احمد مجتبیٰ است
مخزنِ اسرارِ سرمد مرتضیٰ است

وحلّ این شبہ سائل را باین عبارت فرمودہ اند و در رفع آن کردہ حقیقت معاملہ را اظہار نمودہ جائیکہ فرمودند. **من کلامہ المبارک**

گر کسے را شبہ آید در نظر
این بیان را بہر سہ یارِ دگر

کہ ابوبکر و عمر و عثمان ہم
کردہ اند آزاد جانہا را ز غم

بیشتر بد بلک در آوان شان
فیض ارشاد و ہدایت در جہان

صیقل دلہای عالم کردہ اند
گوی از چوگان عرفان بردہ اند

تو چرا گوئی کہ تنہا از علی
ہست جاری در جہان فیضِ نبی

چون ابوبکر از خلافت باز رست
حضرتِ فاروق بر جایش نشست

ہر کہ از صدیق فیضِ داشت او
با عمر ہم نرد معنی باخت او

کرد بیعت بعد ازان شد مستفید
یافت قربِ حق مزید اندر مزید

Marfat.com

چونکہ عثمان جانشین شد بعد زو — روئے آوردند جملہ سوئے او
جان اورا قبلۂ خود ساختند — بیعتش کردند فیض یافتند
آنچہ صدیقی و فاروقی بدند — چون عمر گذشت عثمانی شدند
بعد زان نوبت بحیدر چون رسید — حیدری گشتند از بہر مزید
تا دلِ بے کرہ جانِ بے ملال — بیعتش کردند آن اہلِ کمال
مظہر انوار گشتند او ہمہ — مصدر اسرار گشتند او ہمہ
چون کہ شد بر صدق فرمان نبی — ختم ایام خلافت بر علی ؓ
لاجرم سوئے نبی در ہر طریق — او توسط گشت اندر ہر طریق
زاین جہت ارشاد کل بر نام اوست — ہر ولی را فرق بر اقدام اوست

چون بیان کیفیت نسبت باطنی جناب حضرت امام جعفر صادق رضی اللہ تعالیٰ عنہ نمودہ شد و معلوم گردید کہ مقتدائے اکابر این سلسلہ علیہ وجود شریف ولیست و عروۃ الوثقیٰ این طریقۂ جلیلہ ذات علیا صفات اواست پس ختم مقدمہ اینجا قرار داد بتفصیل ذکر مناقب و مآثر او نپرداخت چہ فضائل او اظہر من الشمس است کہ ہر صغیر و کبیر بر نا و پیر از خصوصیات او باخبر اند و تکرار و کر آن تحصیل حاصل بیت

در مکرر بستن مضمون رنگین لطف نیست — کہ دہد رنگ ار کسی بندد حنا بستہ را

شروع در منتخبات نمودہ شد و احوال منتسبان او بہ بیان آمد کہ از انعکاس باطنی وے بہرہ ور شدہ چون کواکب ہدایت نشان شبستان جہان از شعشعان انوار شان افروختہ و سلسلہ ذہبیہ را بخانہ آفتاب رسانیدہ فرد

این سلسلہ از طلا و ناب است — اینجا نہ تمام آفتاب است

منتخب اول در ذکر رسیدن این نسبت شریفہ بحضرت سلطان العارفین بایزید بسطامی قدس سرہ و مسمی شدن بطیفوریہ و این منتخب مشتمل بر پانزدہ تذکرہ است۔

Marfat.com

تذکرهٔ اولیٰ از منتخب اوّل

مخفی نماند که خدمت سلطان العارفین این نسبت شریف را از روحانیت سید الخلائق حضرت امام جعفر الصادق رضی الله عنه یافته و مستفید گردیده و نام ایشان طیفوریه عیسی است لهذا این طریقه را مقدمین طیفوریه نامند و ایشان مقتدائے اهل تصوف و پیشوائی ارباب توحید اند ایشان را در سائر صوفیه شان عظیم است لهذا ملقب بسلطان العارفین اند و تفصیل احوال ایشان تطویل مے طلبد مختصر آنکه صاحب جذب قوی بوده اند و کلام مبارک ایشان سکر آمیز است فلهذا بعضے سخنان را که نسبت بایشان مے نمایند افترا است چنانچه در نفحات خدمت مولوی جامی علیه الرحمة در ذکر ایشان مے نویسد که شیخ الاسلام قدس سره گفت بر بایزید فراوان دروغها بسته اند می گویند که چون خدمت ایشان نماز می کردند قعقعه از استخوان سینه بیرون می آمدے و شنیده مے شدے از هیبت حق و تعظیم شریعت و در حالت رحلت فرموده اند الهی ما ذکرتك الا من غفلة و ما خدمتك الا من فترة هرگز یاد نه کردم ترا مگر از سر غفلت و هرگز ترا نه پرستیدم مگر از سر فترت این بگفتند و جان بجانان سپردند رضی الله تعالی عنه و ایشان را بعد از مرگ بخواب دیدند گفتند حال تو چیست فرمود که مرا گفتند ای پیر چه آوردی گفتم درویشی بدرگاه ملک شود ویرانه گویند چه آوردی گویند چه خواهی و نیز در نفحات می آرند که در نیشاپور عجوزه بود عراقیه نام از درها سوال کردے از دنیا برفت بخوابش دیدند گفتند حال تو چیست گفت گفتند چه آوردی گفتم آه همه عمر مرا بدین در حواله می کردند که خدا داد کنون می گویند چه آوردی فرمودند راست می گوید از و باز شوید۔ این قطعه شعر از کلام حضرت سلطان بایزید بسطامی است قدس سره السامی شعر

Marfat.com

وَقَدْتُ اِلَی الْکَرِیْمِ بِغَیْرِ زَادٍ	مِنَ الْحَسَنَاتِ وَالْقَلْبِ السَّلِیْمِ
وَحَمْلِ الزَّادِ اَقْبَحُ کُلِّ شَیْءٍ	اذا کان الوفود الی الکریم

وبعضی این شعر را بر کفن میت می نویسند در مدفن مبارک ایشان اختلاف است و در جانها متعدد و تعین مے نمایند و آنرا نها در بسطام که ولایت ایشان بوده مشهور و معروف است و فقیر در موضعے قریب عبیک من توابع بلخ بزیارت مزار ایشان مستعد گردیدم و فیوض و برکات و هیبت و رقت بسیار آنجا مشاهده نمودم و آن موضع را ملقب بسلطان العارفین مے نمایند و بر تله مدورے مرتفعے صورت قبر مبارک ایشان را ساخته اند یُزَارُ وَیُتَبَرَّکُ بِهٖ رحمة الله عَلَیْهِ وَعَلٰی سَائِرِ السَّالِکِیْنَ

تذکرهٔ ثانی از منتخب اول در ذکر سلطان المشایخ حضرت خواجه ابوالحسن خرقانی رضی الله تعالی عنه

نام مبارک ایشان علی بن جعفر است یگانه عصر و غوث وقت خویش بودند و کسب کمال از روحانیت حضرت سلطان العارفین نموده اند چه نسبت ولایت این هر دو بزرگوار بعد از رحلت متبوع خود ها به ثبوت پیوسته و خدمت سلطان العارفین در فراست باطنی وارث نسبت معنوی خود ایشان را معلوم نموده بشارت داده اند چنانچه خدمت مولوی رومی در مثنوی معنوی آن بشارت را بنظم کشیده تصریح فرموده اند **مثنوی**

بعد چندین سال می زاید شهے	میزند بر آسمانها خرگهے
رویش از گلزار حق گلگون بود	از من او اندر مقام افزون بود
چیست نامش گفت نامش بوالحسن	حلیه اش واگفت ابرو و ذقن

قدمت علی الکریم بغیر زاد ؛ من الاعمال والقلب السلیم
وحمل الزاد اقبح کل شیء ؛ اذا کان القدوم الی الکریم

ثانیه

و بر تپه مدوره مرتفعه

قداو

Marfat.com

قد او ہم رنگ او ہم شکل او	یک بیک واگفت از گیسوی او
حلیہ ہائے روح او را ہم نمود	از صفات و از طریق و جائی بود
حلیۂ تن ہمچو تن عاریت است	دل بر آن کم نہ کہ آن بیضاعت است

روزے با اصحاب خود فرمودند کہ چہ چیز بہتر بود اصحاب گفتند شیخا ہم تو بگوی گفت سوالے کہ در وے ہمہ یاد کردگار بود از وے پرسیدند کہ صوفی کیست گفت بمرقع وسجادہ صوفی نبود و برسوم وعادات صوفی نبود صوفی آن بود کہ نبود پرسیدند کہ اخلاص چیست گفت ہر چہ برائی حق کنی اخلاص است و ہر چہ برائی خلق کنی ریا است و فرمودند ہرگز با کسی صحبت مدارید کہ شما گوید خدا را گوید چیزی دیگر و ہم وے گفتہ کہ اندوہ طلب کن تا آب چشمت پدید آید کہ حق سبحانہ وتعالی گریہ بندگان را دوست میدارد و ہم وے فرمودہ کہ اگر سہ دوے بگوید و بآن حق را خواہد بہتر از ان بود کہ قرآن بخواند و بدان حق را نخواہد و ہم وے گفتہ کہ وارث رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم آن کس بود کہ بفعل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اقتدا نماید نہ آن بود کہ روئے کاغذ سیاہ کند نزد وے گفتند کہ شبلی گفت آن خواہم کہ نخواہم فرمود کہ این ہم خواستنی است کہ وے گفتہ امروز چہل سال است کہ تا دریک وقتم حق بدلم مے نگردد و بجز خود را نمی بیند **شعر**

ما بقی فی لغیر اللہ شئ	ولا فی صدری لغیرہ قرار

فرمود کہ چہل سال است کہ تا نفسم یک شربت آب سرد خواہد یا شربت دوغ ترش می خواہد تا ہنوز وے را ندادہ اند و وے گفتہ کہ روشنترین دلہا آن بود کہ دران راہ خلق را نبود و بہترین کارہا آن بود کہ دران اندیشہ مخلوق نبود و حلال ترین نعمتہا آن بود کہ بحق تو بود و بہترین رفیقان آن بود کہ زندگانیش با حق بود و وفات ایشان شب شنبہ عاشورا سنہ خمس وعشرین واربعمائۃ واقع شدہ

Marfat.com

تذکرهٔ ثالثه از منتخب اول در ذکر حضرت شیخ ابو علی فارمدی قدس سره العزیز

از جناب حضرت خواجه ابو الحسن خرقانی این نسبت شریف بحضرت شیخ ابو علی فارمدی قدس سرهما رسیده و ایشان نیز بحضرت خواجه ابو القاسم کرکانی صحبت داشته مستفیض شده اند و از اینجا طریقه کبرویه با نقشبندیه جمع میشود رضی الله عن ارباب اهالیهما نام ایشان فضل الله بن محمد است شیخ الشیوخ خراسان بوده اند و متفرد بطریقه خاصه خود و در تذکر و موعظت شاگرد امام ابو القاسم قشیری است و انتساب او چنانچه ذکر شد بدو طرف است هم بشیخ بزرگوار ابو القاسم کرکانی و هم بشیخ عالیمقدار خواجه ابو الحسن خرقانی است که پیشوای مشایخ و قطب وقت خویش بوده است ابو علی میفرماید که در ابتدای جوانی در نیشاپور بودم بطلب علم مشغول شنیدم که ابو سعید ابو الخیر از مهنه آمده است و مجلس میگوید برفتم تا ویرا به بینم چون چشم من بر جمال وی افتاد عاشق وی گشتم و محبت این طائفه در دل من بیشتر شد یک روز در مدرسه در خانه خود نشسته بودم آرزوی دیدار شیخ در دل من پدید آمد وقت آن نبود که شیخ بیرون آید خواستم که صبر کنم نتوانستم برخواستم و بیرون آمدم چون بر سر چار سو رسیدم شیخ را دیدم با جمع انبوه می رفت من هم بر اثر ایشان میرفتم بے خویشتن شیخ بجای در رفت و جمع هم در رفت من نیز در رفتم و در گوشه شدم چنانکه شیخ مرا نمی دید چون بسماع مشغول شدند شیخ را وقت خوش شد و وجد بروی ظاهر شد جامه شق کرد چون فارغ شدند از سماع شیخ جامه بیرون کرد و در پیش وے جامه را پاره مے کردند برای خود هر کس قطعه شیخ از ان می گرفت یک آستین با تریز از هم جدا کرد و بنهاد و آواز داد که ای ابو علی طوسی کجائی من جواب باز ندادم مرا نمی بیند و نمی داند مگر از مریدان شیخ کسے دیگر ابو علی طوسی نام دارد

شیخ باز

Marfat.com

شیخ باز آواز داد جواب ندادم سیوم بار باز آواز داد جمعی گفتند مگر شیخ ترا می خواهد
پیش شیخ رفتم آن آستین تر بمن داد و گفت تو مارا چون آستین و تر بزی آنجا مه آمدم
باشدم و خدمت کردم و جای عزیز بنها دم و پیوسته بخدمت شیخ می آمدم و مرا فایده و
روشنی ها از خدمت شیخ پدید آمد و حالها رو نمود چون شیخ از نیشاپور برفت من پیش استاد ابوالقاسم
قشیری می آمدم حالیکه پیدا می آمد باوی میگفتم و او میگفت برو ای پسر بعلم آموختن مشغول باش
روز بروز آن روشنائی زیاده میشد و سه سال دیگر به تحصیل علم مشغول بودم تا
یک روز قلم از مجمره برگشیدم سفید برآمد برخواستم و پیش استاد امام رفتم و حال با
وی بگفتم استاد امام گفت چون علم دست از تو بداشت تو نیز دست از وی بدار برو
کار را باش و بمعامله مشغول گرو برفتم و رختها از مدرسه به خانقاه آوردم و بخدمت استاد
امام مشغول شدم روزی استاد امام در گرمابه رفته بود تنها من برفتم و دلو سے چند
آب در گرمابه ریختم چون استاد امام برآمد و نماز بگذارد و گفت این که بود که آب
در گرمابه ریخت من باخود گفتم بیخردی کردم خاموش گردم دیگر بار هم بگفت جواب بودم
ندادم چون سه بار گفت گفتم من بودم استاد امام گفت هرچه ابوالقاسم هفتاد سال
بیافت تو بیک لو آب یافتی پس مدتے بمجاهده پیش استاد امام بنشستم یک
روز حالتے بر من افتاد و ران حالت گم شدم و آن واقعه باستاد امام بگفتم گفت
بوعلی روش من از اینجا فراتر نیست هرچه از این فراتر بود راه فراز آن ندانم
من باخود گفتم مرا پسرے باستے که مرا از این مقام بالاتر برد و آن حالت
زیادت میشد من نام شیخ ابوالقاسم گرکانی شنیده بودم روے بطوس
نهادم جائیگاه وے نمی دانستم چون بشهر رسیدم جاے او پرسیدم نشان
دادند رفتم باجماعتی از مریدان خویش در مسجد نشسته بودند من دو رکعت نماز
تحیة المسجد بگذاردم و پیش وی در آمدم وی سر در پیش داشت سر برآورد

Marfat.com

وگفت بیای بوعلی تا چہ داری من سلام کردم و بنشستم و واقعہائے خویش بگفتم شیخ ابوالقاسم کرکانی گفت آری ابتدارت مبارک باد ہنوز بدرجہ نرسیدہ آما چون تربیت بیابی بدرجہ برسی باخود گفتم کہ پیر من اینست پیش او مقام کردم بعد ازانکہ مرا مدتے دراز بانواع ریاضیات ومجاہدات فرمودہ بود بر من اقبال فرمودہ عقد مجلس نمود فرزند خویش را بحکم من کرد و پیش از آنکہ شیخ ابوالقاسم عقد مجلس فرماید شیخ ابوسعید از مہنہ بطوس آمدہ بود و بخدمت وی رفتم گفت ای بوعلی زود باشد کہ چون طوطیکت در سخن آرند بسی برنیامد کہ شیخ مرا عقد مجلس فرمود و سخن بر من کشادہ گشت و نسبت علیہ نقشبندیہ را از خدمت خواجہ ابوالحسن اخذ نمودہ کما مر رحمۃ اللہ علیہ۔

تذکرہ رابعہ از منتخب اول در ذکر خواجہ امام حقانی حضرت ابو یعقوب یوسف ہمدانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ

از جناب حضرت شیخ ابوعلی فارمدی رضی اللہ عنہ این نسبت عالیہ بحضرت خواجہ یوسف ہمدانی رسید و او از اولاد حضرت امام الائمہ ابوحنیفہ کوفی اند رضی اللہ عنہما کہ ایشان پسر خواجہ یعقوب بن خواجہ عبد الاحد بن عبد الباسط بن ظلم بن قالون بن محمد اسمٰعیل بن امام اعظم معظم صوفی صافی ابوحنیفہ کوفی رضی اللہ عنہ از اینجا نسبت امام الائمہ کہ از خدمت مقتدار الخلائق حضرت امام جعفر صادق رضی اللہ تعالیٰ عنہ حاصل نمودہ چنانکہ فرمودہ اند لَوْلَا السَّنَتَانِ لَهَلَكَ النُّعْمَانُ و سال کامل ترک شغل ظاہر نمودہ بہ تعمیر باطن در خدمت امام ہمام مشغول شدند و ظاہر را بباطن جمع نمودند از اینجا بانسبت نقشبندیہ جمع میشود ولادت خواجہ یوسف ہمدانی روز دوشنبہ دویم صفر سنہ ۴۳۰ چہار صد و سی بود در ایام طفولیت روبخدا آوردہ اند و علوم ظاہری را تحصیل نمودہ بخدمت حضرت شیخ بوعلی فارمدی شتافتہ اند و از آنجا

عبد الاحد

سلوک

Marfat.com

سلوک طریقت نموده اند و بزیارت خواجه ابوالحسن خرقانی رض در صغر سن مشرف شدند
وسی و هفت حج پیاده نموده اند و هزاران ختم قرآن کرده اند و در هر رکعتی از نماز شب
یک سیپاره قرآن همی خواندند و هفت صد جزو کتاب از تفاسیر و حدیث و فقه
و اصول و فروع در حفظ داشتند و در ولایت ۲۱۳ و سیزده شیخ کامل را ملاقات
کرده اند و مستفاد شده اند و هفت هزار بت پرست را مسلمان نموده اند و برای
قوت خود و هفانی یا کسب های دیگر بوقت حاجت میکردند و هر سال چهل روز احتساب
عوام می فرمودند تا سن هفتاد و پنج سال متاهل نشدند و اکثر عمر شریف را در
مسافرت گذرانیدند و آخرها از همدان بسمرقند آمدند و تزویج نمودند و هر ماه نو اهالی
و علماء سمرقند را دعوت می کردند و مباحثه علم شریعت می نمودند و اکثر با حضرت خضر
صحبت میداشتند و تیر خوب می انداختند و برای دردها و زخم چشم دارو می دادند و خط خوب
مینوشتند و تعمیر و تملیک گاهی نمی پرداختند و برای قوت و امثال آن تعویذ می نوشتند و پخته
بازار نمی خوردند و عمامه کلان و آستین کوتاه و فراخ می داشتند و در حجره شریف غیر از بوریا
و نمد و قراغند و دوشک و بالش و ابریق چیزی نمی گذاشتند و تدریس مسفر مودند و نوافل نماز
و روزه بسیار ادا میکردند و حکایات مشایخ با اصحاب خود نقل میفرمودند و خدمت
مولوی جامی در نفحات مینویسند که او اخر در مرو ساکن شدند و از انجا بهرات آمدند
و چندگاه اقامت کردند و بعد ازان اهل مرو از ایشان التماس مراجعت نمودند و بمرو
آمدند و بار دیگر بهرات رفتند و بعد ازان عزیمت مراجعت بمرو کردند و در راه
فوت شدند و هم آنجا که فوت شده بودند دفن کردند و بعد از چندگاه بمرو نقل
شدند و وفات ایشان روز سیست هشتم محرم یاران را فرمود که آب گرم کنید و صابها
نمودند و خلیفه سیوم خود را که سلطان احمد یسوی باشند امر بخواندن بسورۃ فاطر و
والنازعات و یس کردند و این بیت بزبان مبارک می آوردند فرد

Marfat.com

درکوئی تو عاشقان جان بجانے بدہند		کانجا ملک الموت نگنجد ہرگز	

وحضرت خضر والیاس باجمعی از ابدال واولیا واقطاب حاضر شدند و فرمودند کہ غوث وقت راکہ حاضر است بہ پہلوئی من دفن کنید بعد از تمام وصایا روح مبارک عروج فرمود وغوث مومی الیہ نیز جان بداد وکان ذلک فی شہور سنہ ۵۳۵ خمس وثلثین وخمسمایۃ وعاش فی الدنیا خمسا وتسعین سنۃً مزار فیض آثار ایشان در مرو ظاہر ومشہور است یزار ویتبرک بہ رحمۃ اللہ علیہ از جملہ یاران صاحب کمال ایشان چہار بزرگوار بخلافت آنحضرت ممتاز بودند بدین ترتیب خواجہ عبداللہ برقی خواجہ حسن اندقی خواجہ احمد یسوی خواجہ جہان خواجہ عبدالخالق غجدوانی رضی اللہ تعالیٰ عنہم وسوائے این چہار اصحاب باکمال حضرت بسیار بودند ازان جملہ خواجہ شاہ عانقری شیخ نظام الدین رح ماتریدی خواجہ محمد خواجہ گاذرونی کلابادی خواجہ محمد شوخی خواجہ حلیم بل غانقری ابوموسی وامام یحییٰ وخواجہ اسحاق وامام سلمان عارف ترک وخواجہ مہلہ وخواجہ قرنش وخواجہ آدم ساداری وخواجہ رباط وغیرہ وچہار خلیفۂ مذبور فوق بعد رحلت آنحضرت چنانکہ وصیت بود ارشاد خلائق نمودند واز زمان این بزرگواران این سلسلہ طریقہ خواجگان ملقب شد وایشان بخواجہ اولیا ملقب بودند بطریقہ کبرویہ ونیز مجاز بودند واز خلفاء اربعہ ایشان طرق جاری ماند وطریقہ ما نحن فیہ از جناب خلیفہ چہارم خواجہ جہان خواجہ عبدالخالق غجدوانی کہ رئیس طریقہ خواجگان اند ماندہ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین۔

قرنش از این اصحاب چہار اصحاب کمال

تذکرہ مسند ارشد منتخب اول در ذکر جناب خواجہ جہان خواجہ عبدالخالق غجدوانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ

از جناب خواجہ اولیا این نسبت مبارک بخواجہ جہان حضرت خواجہ عبدالخالق

Marfat.com

غجدوانی رسید وایشان از اولاد حضرت امام مالک اند کذا فی الرشحات وازطرف مادر بادشاہزادہ
ملاطیہ بودند واسم والد ایشان خواجہ عبد الجمیل است وایشان در سن بیست و دو سالگی
بطلب خدا مشغول شدند روش ایشان در طریقت حجت است ومقبول ہمہ فرقہ علی الدوام
ودر راہ صدق وصفا ومتابعت سنت مصطفی صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ومجانبت ومخالفت
از بدعت وہوا کوشیدہ اند وروش پاک خود را از نظر اغیار پوشیدہ اند ایشان را شوق ذکر
دل در جوانی از حضرت خضر علے نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام بودہ وبران سبق مواظبت نمودہ
اند وخواجہ خضر ایشان را بفرزندی قبول کردہ وفرمودہ اند کہ در حوض آب در آئی
وغوطہ خوری وبدل بگوی لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰہِ چنان کردند واین
سبق را گرفتند وبکار مشغول شدند وکشادہا یافتند از اول حال تا آخر روزگار ایشان
بنزدیک ہمہ خلق محمود ومقبول بودہ بعد ازان بخدمت شیخ الشیوخ عالم ربانی عارف
سبحانی خواجہ امام ابی یعقوب یوسف ہمدانی قدس اللہ روحہ بہ بخارا آمدند وخواجہ عبد الخالق
صحبت ایشان را دریافتند ومعلوم کردند کہ ایشان را ہم ذکر دل بودہ در صحبت ایشان
می بودند تا مدتے کہ بہ بخارا بودند گفتند کہ خواجہ خضر علیہ السلام پیر سبق ایشانند وخواجہ
یوسف پیر صحبت وخرقہ بعد از خواجہ ابو یوسف خواجہ عبد الخالق بریاضت مشغول
شدند واحوال خود را پوشیدہ میداشتند ولایت ایشان چنان شد کہ در یک وقت
نماز بکعبہ می رفتند ومی آمدند ودر شام ایشان را مریدان بسیار پدید آمد وخانقاہ و
آستانہ پیدا شد روزے در ایام عاشورا جمعی انبوہ بخدمت خواجہ نشستہ بودند و
ایشان در معرفت سخن میگفتند ناگاہ جوانی در آمد بصوت زاہدان خرقہ در بر وسجادہ
بر کتف در گوشہ بنشست حضرت خواجہ در وے نظر کردند بعد از ساعتے آن جوان
برخواست وگفت حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودہ است کہ
اتقوا فراسۃ المؤمن فانہ ینظر بنور اللہ عزوجل سر این حدیث چیست

در آنجا

Marfat.com

خواجہ رحمۃ اللہ علیہ فرمودند کہ سرّ این حدیث آن است کہ زنار ببری و ایمان آری جوان
گفت نعوذ باللہ منہا کہ مرا زنار باشد خواجہ با خادم اشارہ فرمود خادم برخاست
و خرقہ از سر جوان برکشیدند و زیر خرقہ زناری پیدا شد آن جوان فی الحال آن زنار
را ببرید و ایمان آورد حضرت خواجہ فرمودند بیائید ای یاران بیائید تا ما نیز بموافقت
این جوان نو عہد زنارہا قطع کنیم و ایمان آریم چنانچہ وے زنار ظاہری ببرید ما نیز
زنار باطنی کہ عبارت از پندار است ببریم تا چنانکہ وے آمرزیدہ شد ما نیز آمرزیدہ
شویم حالت عجیب بر یاران ظاہر شد و در قدمہای خواجہ می افتادند و تجدید
توبہ می کردند روزے درویشے پیش خواجہ مے گفت اگر خدائے تعالے مرا مخیر
گرداند میان بہشت و دوزخ من دوزخ را اختیار کنم چہ من در ہمہ عمر بر مراد نفس
نبودہ ام در آنحال بہشت مراد نفس من بود و دوزخ مراد خدای تعالی خواجہ این
سخن را رد کردند و فرمودند کہ بندہ را با مراد چہ کار ہر کجا گویند رو رویم و ہر کجا گویند
باش باشیم بندگی اینست نہ آنکہ تو میگوئی آن درویش گفت کہ شیطان را بر روندگان راہ
ہیچ دسترس نباشد خواجہ فرمودند ہر رونده کہ بہ حد فنای نفس نہ رسیدہ باشد چون خشم شود
شیطان بر وے دست یابد اما آن رونده کہ بفنای نفس رسیدہ باشد ویرا خشم نباشد غیرت
بود و ہر کجا غیرت بود شیطان بگریزد این چنین صفت آنکس را مسلم باشد کہ روئے
براہ حق دارد و خدائرا عزّ و جلّ بدست راست گیرد و دست رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
بدست چپ گیرد و در میان این دو در روشنائی راہ سلوک کند روزی مسافری
از راہ دور بخدمت خواجہ آمدہ بود ناگاہ جوانے خوب صورت بخدمت خواجہ در آمد
و طلب دعا کرد خواجہ دعا فرمود آن جوان ناپیدا شد آن مسافر پرسید کہ این جوان
چہ کس بود خواجہ فرمودند کہ فرشتہ بود کہ مقام او در چہارم آسمان بود بسبب تقصیری
از مقام خود در افتادہ بود بآسمان دنیا آمدہ با درویشان دیگر گفت چہ کار کنم کہ حق تعالی مرا

ایمان

Marfat.com

بهمان مقام رساند فرشتگان وی را اینجا نشان دادند و دعا درخواست کردیم باجابت مقرون شد بمقام خود باز رسید آن مسافر گفت خواجه ما را بدعای ایمان مدد کنید باشد که ازین دام گاهی شیطان جان بسلامت ببریم خواجه فرمودند که وعده آن است که بعد از ادای فرض هر کس که دعا کند مستجاب شود تو بر کار باش و ما را بدعای خیر یاد کن بعد از فرائض ما نیز ترا یاد کنیم باشد که در این میان اثر اجابت ظاهر شود هم در حق تو هم در حق من و بالله التوفیق ؛

تذکره سادسه از منتخب اول در ذکر جناب حضرت خواجه عارف ریوگری و خواجه محمود انجیر فغنوی و خواجه علی رامیتنی رضی الله تعالی عنهم اجمعین

و از حضرت خواجه جهان این نسبت بحضرت خواجه عارف ریوگری رحمة الله رسیده هر چند سوای ایشان دیگر خلفای نیز داشتند خواجه اولیاء کلان و خواجه احمد صدیق و خواجه سلمان کبیر و اقدم و اعظم خلفای ایشان خواجه عارف رحمة الله علیهم اجمعین بودند و نسبت ارادت و وسائط حضرات خواجگان نقشبندی ازین جماعت بحضرت خواجه عارف ریوگری است رضی الله تعالی عنهم اجمعین و از ایشان این نسبت علیه بحضرت مولانا خواجه محمود انجیر فغنوی رسیده و ایشان صاحب حالات بلند و معاملات ارجمند اند رحمة الله علیه و از حضرت مولانا محمود فغنوی این نسبت علیه بحضرت مولانا خواجه علی رامیتنی رسیده و لقب ایشان حضرت عزیزان است و ایشان را مقامات عالیه و کرامات ظاهره بسیار بودند و مزار مبارک ایشان در خوارزم مشهور است یزار و یتبرک به رحمة الله تعالی علیه رحمة واسعة و ذکر این هر سه اکابر در یک تذکره مذکور گردید و هر یکی از ایشان در وقت خود مرجع و مقتدای عالمیان بودند :-

رحمة الله تعالی علیهم اجمعین -

کبیر

Marfat.com

تذکرہ سوم از منتخب اوّل در ذکر حضرت خواجہ بابا محمد سماسی رحمۃ اللہ علیہ تعالیٰ

وار جناب حضرت عزیزان این نسبت شریف بحضرت خواجہ بابا محمد سماسی رحمۃ اللہ
علیہ رسیدہ است و ایشان وحید عصر و فرید دہر بودند و خدمت حضرت خواجہ
بہاؤ الدین را نظر قبول بفرزندی از ایشان بودہ و ایشان اند کہ بارہا بر قصر ہندوان گذشتند
و میفرمودند کہ از این خاک بوی مردے می آید زود باشد کہ قصر ہندوان قصر عارفان شود
تا روزے از منزل حضرت سید امیر کلال کہ از خلفای ایشانند بطرف قصر عارفان متوجہ شدند
و فرمودند کہ آن بوی زیادت شدہ است ہمانا کہ آن مرد متولد شدہ است چون نزول
فرمودند از ولادت خواجہ سہ روز گذشتہ بود و جدّ ایشان معاملہ بر سینہ ایشان گذاشتہ
بہ نیاز تمام بخدمت خواجہ محمد بابا بردند فرمودند کہ او فرزند ماست ما او را قبول کردیم
و توجہ باصحاب کردہ فرمودند کہ این آن مرد است کہ ما بوی او شنیدہ بودیم مقتدائے
روزگار شود و بامیر کلال فرمودند کہ در حق فرزندم بہاؤ الدین تربیت و شفقت دریغ ندارے
و ترا بخل نکنم اگر تقصیری کنی امیر فرمودند مرد نباشم اگر در وصیت خواجہ تقصیرے کنم
و حضرت خواجہ بہاؤ الدین مے فرمودند کہ چون خواستیم کہ متاہل شویم جدّ من مرا
بحضرت خواجہ محمد بابا فرستاد و بسماسی کہ برکت قدوم ایشان منازل برسد
چون بلقائے ایشان مشرف شدم اول کرامتے کہ مشاہدہ کردم آن بود کہ
دران شب در من نیاز و تضرعے پیدا شدہ بود بمدخوابستم و در مسجد ایشان
در آمدم و دو رکعت نماز گذارم و سر بسجدہ نہادم و تضرع و نیاز تمام نمودم
دران میان بر زبان من گذشت کہ الٰہی قوت کشیدن بار بلا خود و تحمل محنت
و محبت خود مرا کرامت فرما، چون باز آمدم بحضرت خواجہ رسیدم فرمودند کہ
ای فرزند در دعا چنین مے باید گفت الٰہی آنچہ رضائی تو دران است این بندہ ضعیف

مقابلہ

رفتم

را

Marfat.com

رابران دار بفضل خود اگر خداوند تعالیٰ بحکمت خود بدوستے بلا فرستد بعنائت خود
آن دوست را قوت آن بار دہد وحکمت آن بروے ظاہر گرداند باختیار طلب بلا
دشوار است گستاخی نباید کرد بعد ازان طعام حاضر شد چون بخوردیم قرصے بمن دادند
در خاطر من گذشت کہ اینجا سیر خوردیم وہمین ساعت بمنزل خواہیم رسید این نان مارا بچہ کار آید
چون روان گشتند من در رکاب ایشان بہ نیاز تمام میرفتم واگر تفرقہ در باطن پیدا میشد
میفرمودند کہ خاطر را نگاہ می باید داشت ودر راہ بمنزل یکی از مجبان رسیدند بہ بشاشت
و نیاز تمام پیش آمد چون نزول فرمودند دران فقیر اثر اضطرابے مشاہدہ نمودند
گفتند حقیقت حال چیست براستی باز نمائی گفت شیر شتر حاضر است ولی نان
نیست خواجہ توجہ بمن کردند فرمودند کہ آن قرص بیار کہ عاقبت بکار آمد ومرا بمشاہدہ
آن احوال یقین بحضرت ایشان زیادت شد رحمۃ اللہ علیہ وعلی سائر السالکین ؛

تذکرہ ثامنہ از منتخب اول در ذکر حضرت سید امیر کلال رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعۃ

واز خدمت حضرت خواجہ بابا محمد سماسی این نسبت علیہ بحضرت سید امیر کلال رضی اللہ عنہما
رسید وخدمت خواجہ بہاء الدین را نسبت صحبت وتعلم آداب سلوک طریقت وتلقین
ذکر از ایشان است روزی مجمع عظیم بود خدمت امیر خواجہ را طلبیدند روئے بایشان کردند
وگفتند کہ فرزندم بہاؤ الدین نقش حضرت خواجہ محمد بابا سماسی را قدس سرہ در حق شما تمام
بجا آوردم کہ گفتہ بودند آنچہ تربیت در حق تو کردم در حق فرزندم بہاؤ الدین بجا آور
ودریغ نداری واشارہ بسینہ خود کردند وگفتند کہ پستان را برای شما خشک کردم
ومرغ روحانیت شما از بیضہ بشریت بیرون آمد آما مرغ ہمت شما بلند پرواز افتادہ
است اکنون اجازت است ہر کجا کہ بوی بمشام شما میرسد از ترک وتاجیک طلبیدہ طلبکارے
بموجب ہمت خود تقصیر نکنید وچنان آرند از حضرت خواجہ کہ چون این نفس از خدمت امیر رح

Marfat.com

ظاهر شدن و اسطه ابتلا شد اگر همان صوت بمتابعت امیر میبود از ابتلا دور تر و بسلامت نزدیکتر
مے بود روزے حضرت امیر حضرت خواجه گفتند چون استاد شاگرد را تربیت کند هر آئینه
خواهد که اثر تربیت خود را در شاگرد مشاهده کند تا ویرا اعتماد شود بر آنکه تربیت من
در روے جائیگیر افتاده است و اگر خللے در کار شاگرد بیند آن خلل را باصلاح نماید انگاه فرمودند
که فرزند من امیر برهان حاضر است و هیچکس دست تصرف بروے نهاده است و تربیت
معنوے نکرده است در نظر من تربیت وے مشغول شوید تا از آنرا مطالعه نمائیم و مرا بر صفت
شما اعتماد شود حضرت خواجه بمراقبه نشسته بودند متوجه خدمت سید امیر شده از غایت رعایت
ادب در امتثال آن امر متوقف گشته خدمت امیر فرمودند توقف نمی باید کرد حضرت خواجه در
امتثال امر ایشان کردند متوجه باطن امیر برهان شدند و بتصرف در باطن وی مشغول شدند
و در حال آثار آن تصرف در باطن و ظاهر امیر برهان پیدا گشت و حالے بزرگ در روے پدید آمد
و اثر سکر حقیقے ظاهر شد و فرزندان ایشان بسیاراند خدمت امیر برهان و امیر شاه و امیر حمزه
اما خلفاے ایشان حضرت مولانا عارف و دیگر گرانی و مولانا جمال الدین کیشی و مولانا خواجه
جمال الدین هستانی و خواجه یادگار و خواجه شیخ و رازوبی و شیخ شمس الدین کمال و
مولانا طاهر و مولانا محمد خلیفه و مولانا بهاء الدین طوسی و پهلوان محمود حلاج سمرقندے
و شیخ بدر الدین برهانی و خواجه محمود اسکنوی و شیخ ایمن شاه کرمینکی و اعظم و اقدم همه
ایشان خدمت حضرت خواجه خواجگان بهاء الدین نقشبند بلاگردان رضوان الله تعالے
علیهم اجمعین و نستغفر الله بهم لی و للمؤمنین آمین برحمتك یا ارحم الراحمین ؛

خواجه

تذکره تاسعه از منتخب اول در ذکر خواجه خواجگان پیران حضرت خواجه بهاء والدین نقشبند بلاگردان رضی الله تعالی عنه

از خدمت حضرت سید امیر کلال نسبت خاصه شریفه بخدمت حضرت خواجه بهاء والدین نقشبند سیده

Marfat.com

ونام مبارک ایشان محمد بن محمد البخاری است ابن سید محمد ابن سید جلال الدین ابن سید
برہان الدین خال ابن سید زین العابدین ابن سید قاسم ابن سید سفیان ابن سید برہان ابن
سید فلیح ابن سید محمود ابن سید ایلال ابن سید نقی ابن سید صوفی ابن سید یحیی الدین ابن سید علی اکبر ابن امام علی مقام ایلان
حضرت حسن عسکری علیہ وعلی آبائہ الکرام التحیۃ والرضوان ولادت باسعادت آنحضرت
در سنہ ۱۸ هفت صد و هجده بود و قیل نوزده و ایشان را نظر قبولیت بفرزندی از خدمت
خواجه بابا محمد سماسی است رحمۃ اللہ علیہ و تعلیم اداب طریقت بحسب صورت از سید امیر
کلال نموده اند چنانکه گذشت و بعد ازان با مر حضرت سید کمال صحبت به قثم شیخ و خلیل
اتاکه هردو از مشائخ ترک بودند نیز نموده اند و مستفید شده و بمولنا عارف دیگ
گرانی که خلیفه حضرت سید امیر و هم پیره ایشان اند در سفر و حضر صحبت ها نمودند چنانکه
می فرمایند که هفت سال با مولنا عارف دتگ پو بودم که از اصل آگاهی یابم و
سه بار بسفر حجاز رفتم اگر مثل مولینا ناصیه مولانامی یافتم هرگز برنمی گشتم اما بحسب حقیقت یا شبیه
ایشان اویسی بوده اند و تربیت از روحانیت حضرت خواجه عبد الخالق غجدوانی رح
یافته اند چنانکه می فرمودند که شبے در مبادی احوال و غلبات جذبات بر سر مزار متبرک از مزارات
بخارا رسیدم بهر مزار چراغے دیدم افروخته و در چراغدان روغن تمام و فتیله یافتم افتیله را
اندک حرکتے بائست داد تا از روغن برون آید و بتازگی برافروزد و در مزار آخرین متوجه
قبله نشستم دران توجه غیبتی افتاد مشاهده کردم که دیوار قبله شق شد و تختے بزرگ پیدا شد
و پرده سبز در پیش او کشیده و گرداگرد آن تخت جماعتے اند خواجه بابا را در میان ایشان
شناختم و دانستم که ایشان از گذشتگان اند ازان جماعت یکی مرا گفت بر تخت خواجه
عبد الخالق اند و آن جماعت خلفاے ایشان اند و بهر یک اشارت کرد خواجه احمد صدیق
و خواجه اولیا کلان و خواجه عارف یوگری و خواجه محمود انجیر فغنوی و خواجه علی رامیتنی
قدس اللہ ارواحهم و چون بخواجه محمد باباسی رسید گفت ایشانرا در حال حیات دریافتم شیخ

Marfat.com

تواند و ترا کلاهے داده اند و ترا کرامت کرده اند که بلائی نازل شده از برکت تو دفع شود آنگاه آن جماعت گفتند گوش دار و نیک شنو که حضرت خواجه بزرگ سخنان خواهند فرمود که در سلوک راه حق سبحانه و تعالی ترا ازان چاره نباشد از آنجماعت درخواستم که بر حضرت خواجه سلام کنم و بجمال مبارک ایشان مشرف شوم پرده از پیش برگرفتند پیرے دیدم نورانی سلام کردم جواب دادند آنگاه سخنانیکه بمبدأ سلوک و وسط و نهایت تعلق دارد بمن درمیان آوردند و گفتند آن چراغها که بآن کیفیت با تو نمودند اشارت و بشارت است ترا باستعداد و قابلیت این راه اما فتیله استعداد در حرکت می باید آورد تا روشن شود و اسرار ظهور کند و دیگر فرمودند و مبالغه نمودند که در همه احوال قدم بر جاده امر و نهی و عمل بعزیمت و سنت بجا آری و از رخصتها و بدعتها دور باشی و دائما احادیث مصطفی را صلی الله علیه و آله وسلم ورد خود سازی و متفحص و متجسس اخبار و آثار رسول صلی الله علیه و آله وسلم و صحابه کرام رضی الله عنهم باشی و بعد ازین سخنان آن جماعت مرا گفتند شاهد صدق حال تو آنست که فردا علی الصباح فلان جا بروی و فلان کار کنی و تفصیل آن در مقامات ایشان مذکور است و گفتند بعد ازان متوجه نسف شو بخدمت سید امیر کلال قدس سره چون بموجب فرموده ایشان بنسف رفتم و بخدمت سید امیر کلال قدس سره رسیدم خدمت امیر الطاف فرمودند و التفاتها نمودند و مرا تلقین ذکر کردند و بطریق نفی و اثبات بطریق خفیه مشغول ساختند و چون در واقعه مامور بودم بعمل عزیمت بذکر علانیه عمل نکردم کسی از ایشان سوال کرد که درویشی شما را موروثی است یا مکتسب ایشان فرمودند بحکم جَذْبَةٌ مِنْ جَذَبَاتِ الْحَقِّ توازی عمل الثقلین باین سعادت مشرف گشتیم و از ایشان پرسیدند که طریقه شما ذکر جهریه و خلوت و سماع میباشد فرمودند که نمیباشد پس گفتند که بنای طریقه شما بر چیست فرمودند که خلوت در انجمن بظاهر با خلق و باطن با حق سبحانه و تعالی۔ **فرد**

از درون شو آشنا و از برون بیگانه وش	اینچنین زیبا صفت کم میبود اندر جهان

آنچه حق سبحانه و تعالی می فرماید که رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ اشارت

بایں مقام

Marfat.com

باینمقام است گویند کہ حضرت خواجہ را ہرگز غلام و کنیزک نبودہ است ایشان را ازاین سخن سوال کردند فرمودند کہ بندگی با خواجگی راست نمی آید کسی از ایشان پرسید کہ سلسلہ حضرت شما بکجا میرسد گفتند کہ از سلسلہ کسی بجائے نمیرسد ومے فرمودند کہ نفسہائے خود را تہمت نہید کہ ہر کہ بعنایت حق سبحانہ وتعالی نفس خود را ببدی شناختہ باشد و مکر وکید او را دانستہ نزد او این عمل سہل است از روندگان این راہ بسیار بودند کہ گناہ دیگران را برخود نہادہ اند و بار آن کشیدہ ومی فرمودند کہ قولہ تعالی یٰاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا اٰمِنُوْا بادلیل اشارت بآن است کہ در ہر طرفۃ العین نفی این وجود طبیعی مے باید کرد واثبات معبود حقیقی مے باید نمود شیخ جنید قدس سرہ میفرمودند کہ شصت سال است کہ ایمان آوردہ ام و در ایمان تازہ کردن ام ومیفرمودند کہ نفی وجود نزدیک ما اقرب طرقست لیکن جز بترک اختیار و دید قصور اعمال حاصل نمی شود ومے فرمودند کہ تعلق بماسوی روندہ این راہ را حجاب بزرگ است فرد

تعلّق حجاب است بیحاصلی	چو پیوندہا بگسلی واصلی

اہل حقیقت ایمان را چنین تعریف کردہ اند کہ اَلْاِیْمَانُ عَقْدُ الْقَلْبِ بِنَفْیِ جَمِیْعِ مَا تَوَلَّهَتِ الْقُلُوْبُ اِلَیْهِ مِنَ الْمَنَافِعِ وَالْمَضَارِ سِوَی اللّٰهِ تَعَالٰی ومیفرمودند کہ طریقہ ما صحبت است و در خلوت شہرتست و در شہرت آفت است خیریت در جمعیت است جمعیت در صحبت شرطی بودن در یکدگر و آنچہ آن بزرگ فرمودہ است کہ تَعَالَوْا نُؤْمِنْ سَاعَةً اشارت بآنست کہ اگر جمعی از طالبان از طالبان این راہ کہ با یکدیگر صحبت دارند دران خیر و برکت بسیار است امید است کہ مداومت و ملازمت برآن منتہی بہ ایمان حقیقی شود ومی فرمودند کہ طریقہ ما عروہ وثقی است و چنگ در دامن متابعت مصطفی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم زدنست واقتدا بآثار صحابہ کرام رضی اللہ عنہم کردنست و در این طریقہ باندک عمل فتوح بسیار است آما رعایت متابعت سنت کاری بزرگ است و ہر کہ از این طریقہ ماروی بگرداند خطر دین دارد ومی فرمودند کہ طالب می باید کہ در زمانی با دوستے

Marfat.com

از دوستان حق صحبت میدارد و واقف حال خود می باشد و زمان صحبت را با زمان گذشتہ موازنت کند اگر تفاوت یابد بحکم اِذَا اَصَبْتَ فَالْزَمْ صحبت آن عزیز را غنیمت داند و نیز می فرمودند لَآ اِلٰہَ نفی آلہہ طبیعت است اِلَّا اللّٰہ اثبات معبود بحق است جل جلالہ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰہِ خود را در مقام فَاتَّبِعُوْنِیْ در آوردن است مقصود از ذکر آنست کہ بحقیقت کلمۂ توحید برسد و حقیقت کلمہ آنست کہ از گفتن کلمہ ماسوی اللہ بکلی نفی شود و بسیار گفتن شرط نیست و می فرموده اند کہ حضرت عزیزان علیہ الرحمۃ والرضوان میگفتند کہ زمین در نظر این طائفہ چون سفره ایست و ما می گوئیم کہ چون روی ناخن است ہیچ چیز از نظر ایشان غائب نیست و می فرموده اند کہ بستر توحید میتوان رسید اما بسّر معرفت رسیدن دشوار است۔ وقتیکہ خواجہ بسفر مبارک حج میرفتند یکے از بزرگ زادگان خراسان را تعلیم ذکر کرده بودند در وقت مراجعت بایشان گفتند کہ فلان کس بتکرار سبق ذکرے کہ تعلیم گرفتہ بود کم مشغولی کرد فرمودند باکے نیست پس از وے پرسیدند کہ ما را ہیچ خواب دیدی گفت آری فرمودند کہ این بس است از این سخن معلوم میشود کہ ہر کرا اندک رابطہ باین عزیزان باشد امید کہ آخر الامر ملحق باینان گردد و آن سبب نجات و رفع درجات وی شود شخصی در حضرت ایشان گفت کہ فلان کس رنجور است توجہ خاطر شریف دریوزه می دارد فرمودند اول بازگشت دل خستہ می باید و آنگاہ توجہ خاطر شکستہ از خدمت ایشان طلب کرامت کردند فرمودند کہ کرامت ما ظاہر است با وجود چندین بار گناہ بر روی زمین میتوانم رفت و میفرموده اند کہ شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس سرہ را پرسیدند کہ در پیش جنازه شما کدام آیت بخوانیم فرمودند کہ آیت خواندن کا بزرگست این بیت خوانید ؎

چیست از این خوبتر در ہمہ آفاق کار			دوست رسد نزد دوست یار بنزدیک یار

باز پس حضرت ایشان فرمودند در پیش جنازه ما این بیت خوانید **فرد**

مفلسانیم آمده در کوئے تو			شیئاً للّٰہ از جمال روئے تو

از خدمت مولانا جلال الدین خالدی رحمۃ اللّٰہ علیہ پرسیدند کہ نسبت سلوک و طریق خواجہ

بہاء الدین رح

Marfat.com

بہاؤ الدین از متأخران مشائخ رحمہم اللہ تعالیٰ بطریقہ کہ مناسبت دارد فرمودند کہ سخن از متقدمان گوئید دویست سال زیادت است کہ تا این قسم ظہور آثار ولایت کہ بر خدمت خواجہ بہاؤ الدین بعنایت الٰہی ظاہر شدہ است بر ہیچکس از مشائخ طریقت از متأخران نشدہ است خدمت مولوی جامی میفرماید کہ شیخ قطب الدین نام پیرے از اصحاب خواجہ در زمان شریف تشریف آوردہ بود وے گفت کہ من خورد سال بودم حضرت خواجہ مرا فرمودند کہ بفلان کبوتر خانہ رو و بچہ چند کبوتر بیار چون کبوتر بچگان می آوردم مرا خاطر بآن میل کرد کہ یک کبوتر بچہ زندہ نگاہ داشتم و بحضور خواجہ آنہا وردم چون کبوتر بچگان را بکشتند و بر حاضران قسمت کردند مرا انداوند و گفتند کہ فلان کس نصیب خود را زندہ گرفتہ است و ہمت ایشان تمامی مصروف در ترویج شریعت و تخریب بدعت و عمل بعزیمت بود و توجہ مبارک بامور معاش بقدر ضرورت و متہم داشتن عمل و نیت چنانکہ این رباعی ایشان مشعر بر آن است **رباعی**

گر طاعت خود نقش کنم بر نانے	وآن نان بنہم پیش سگے نادانے
وآن سگ سالِ گرسنہ در کہدانی	از ننگ بر آن نان نہد دندانے

و قوت نفسیت و کشش و کوشش و اتباع سنت و اجتناب بدعت بنوعیکہ ما فوق آن متصور نباشد حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ در مثنوی مبارک خود در مدح ایشان می فرماید۔ **مثنوی**

ابو الوفتِ دو عالم قطبِ ارشاد	بہاؤ الدین کہ شد دین از و آباد
ز سنت در جنید افگند آشوب	بجذبہ بایزیدش آستان روب
پئے تسکین مشتاقانِ دیدار	جمالِ مصطفی را آئینہ دار
دران آئینہ می بیند محقق	سوادِ من رآنی قد رآی الحق
فنا فی اللہ خواجہ بس بلند است	بگن تاویل خواجہ نقشبند است
خلیفہ بود حق را در زمانہ	نمودش بر زنی وان در میانہ

از اتباع سنت ہیچ امری نامرعی نمیگذاشتند و آنچہ از اعمال مصطفوی می یافتند مبادرت می نمودند

Marfat.com

حتّٰی کہ روزے مسموع ایشان شد کہ جناب رسالت مآب باجماعت اصحاب خود رضی اللہ تعالیٰ عنہم نان می پختند و ہر یکی نان خود بر تنوری می بست بدست خود آنسرور صلّی اللہ علیہ وسلم نان مبارک خود بدست مقدس بہ تنوری بست نان تمامی جماعت یاران پختہ شد رضی اللہ عنہم و نان مبارک آنحضرت صلّی اللہ علیہ وآلہ وسلّم خام ماند چہ بمسوس مقدس او صلّی اللہ علیہ وآلہ وسلم آتش اثر نداشت خدمت حضرت خواجہ اتباعاً لسنتہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم باصحاب خود بہمین روش نانہا پختند نان ہا ہمہ یاران پختہ شدند و نان حضرت خواجہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ ناپختہ ماند بے مرتبہ اتباع کہ تا کجا یک جہتی مے آرد خدمت حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ می فرمایند کہ تابع کامل را از جمیع کمالات متبوع نصیب وافر است و اینمقدمہ دلالت بر انتہای کمالیت متابعت ایشان مینماید مر آنسرور را صلّی اللہ علیہ وآلہ وسلّم دستگیری بیکسان پیشہ عام ایشان و مشکل کشائی درماندگان خاصہ آن آستان عالی شان و دراین معنی خواجہ اعظم کشمیری قصیدہ در شجرات الخلد بنظم کشیدہ چند فردے ایرادے رود **مثنوی**۔

میفرمودند

ہمت

رقم زد سیّدی از اہلِ عرفان — زحالِ سالکے موفور ایقان
کہ نامِ پاک او خواجہ ضیا بود — وشش روشن ز سرارِ خدا بود
کہ یکشب بود سرگرمِ شکر خواب — بدشتِ محشرش بردند بی تاب
چو دید آشوب صحرائے قیامت — ہمہ محشر بغوغائے ندامت
روان جمعی سوی فردوس اعلیٰ — بدوزخ خلق دیگر بے سر و پا
ہمہ کفار را سوئے جہنم — ہمی بردند با صد محنت و غم
در آن اثنا یک ہندو نژادے — ز کار دین و دولت نامرادے
ز رفتن جانبِ دوزخ ابا کرد — پئے تخلیص خود بس ماجرا کرد
گرہ نکشود از کارش وسائل — شدہ کفرش ز دار الخلد حائل
در آنحالت ز جوشش آہ بفریاد — بگفتا با تنِ زار و دلِ داد

Marfat.com

غم و رنجی

بدنیا گر غمے رنجے مرا بود — کفیلم خواجہ مشکل کشا بود
نیازِ خواجہ ے دادم ہمیشہ — رسیدے او بفریادم ہمیشہ
قبولم بود دینِ او بتحقیق — زبس حاجت روائیہائے تدقیق
مرا نازش دراین محشر ہمین است — پناہِ من بہائی ملک و دین است
ندا آمد ز درگاہے الٰہی — کہ شد ہر چند عمرش در تباہی
چو از خاصانِ من نامِ بزرگے — براہِ نقشبندی بس سترگے
شفیع آورد دادیمش رہائی — تعجب نیست از شانِ الٰہی
ازاین حالت بسی از اہل محشر — نمودند از تاسف دست بر سر
کہ ای کاش اندر آن دنیائے مردود — ز ماہر یک غلامِ خواجہ مے بود
بلے این نقش در دل خوش نشست است — کہ او مشکل کشائے کار بستہ است

خدمت ایشان عنایت میکردند کہ مسلمانی و انقیاد احکام و رعایت عمل بعزیمت و دور بودن از رخصتہا بقدر ضرورت ہمہ نورہا و صفاہا و رحمت است و واسطہ وصول بدرجات و لایت و بمنازل و مقامات اولیاء اللہ از پرورش این صفتہا میرسند و این ہمہ دور افتادگیہائے از آن است کہ خود را دور میدارند و اختیار بر خود زیادہ می کنند وگرنہ قصور در فیض الٰہی جل شانہ نیست از سید امیر کلال رحمۃ اللہ علیہ ذکر کردند کہ ایشان تمثیل مینمودند کہ تا نمِ تعلقات دور نشود و کوزہ وجود شالستہ آن نگردد کہ او را در خمدان تصرف در آورند و باز چون کوزہا را در خمدان در آورند بعضے ازان درست می آید و بعضی دران خمدان شکستہ این نسبت ظہور ارادت ازلی است و باقیمانده آنرا کہ شکستہ بیرون آمدہ است فی الجملہ امید است کہ دیگر بارہ او را آرد سازند و باکلی دیگر بار کنند و بار دیگر با خمدان پزند تا باشد کہ این بار درست بیرون آید و فرمودہ اند کہ حضرت سید امیر در آخر حیات سہ شبانروزی بقبلہ متوجہ بودند و با کسی سخن نمی گفتند بعد ازان بسخن آمدند و گفتند و فرمودند کہ مقصود از این توجہ آن بود کہ شناختہ شود کہ این در را بقبول باز کنند یا نزد و الحمد للہ

Marfat.com

بقبول کشودند وفات حضرت خواجہ رضی اللہ عنہ روز دوشنبہ سیوم ماہ ربیع الاول سنہ احدی و تسعین و سبعمایۃ بودہ است قدس اللہ تعالی روحہ و افاض علینا فتوحہ آمین مدت عمر شریف مبارک ایشان ہفتاد و دو سال و در مادہ تاریخ ایشان حضرت خواجہ حافظ علیہ الرحمۃ می فرماید قطعہ

بہاء الحق والدین طاب مثواہ		امام ملت و شیخ جماعت
چو میرفت از جہان این بیت میخواند		بر اہل فضل و ارباب بلاغت
بطاعت قرب ایزد میتوان یافت		قدم در نہ کرت ہست استطاعت
بدین دستور تاریخ وفاتش		برون آر از حروف قرب طاعت

احداد ماده تاریخ

و نیز خدمت حضرت مولوی جامی رحمۃ اللہ علیہ قصیدہ فرموده و فرد مادہ تاریخ اینست فرد

منزل و ماوای او چون بود قصر عارفان		قصر عرفان زان سبب آمد حساب رحلتش رح

و اصحاب باکمال ایشان بسیار اند اما خلفای کاملین ایشان ہمین چہار اند اول و اقدم ایشان خدمت غواص بحار انوار خواجہ علاؤ الدین عطار اللہ تعالی تربتہ دوم خدمت امام اولیاء و اتقیا خواجہ محمد پارسا سوم حضرت قطب ربانی خواجہ علاء الدین غجدوانی چہارم مقتدای حضرات نقشبندی خدمت مولانا یعقوب چرخی رضی اللہ عنہم اجمعین و این عدد چہار خلیفہ نیز متابعت سنت آمد و اولاد مبارک ایشان نیز از دختر ماند و این نیز سنت نبوی نصیب روزگار ایشان شد

تذکرہ عاشر از منتخب اول در ذکر حضرت خواجہ علاء الدین عطار رحمۃ اللہ علیہ

نام مبارک ایشان محمد بن المحمد البخاری است از کبار اصحاب و اکمل خلفای حضرت خواجہ بہاؤ الدین اند و خدمت حضرت خواجہ در ایام حیات خود حوالہ تربیت بسیاری از طالبان بایشان میکردند و می فرمودند کہ علاؤ الدین خیلی بار بر ما سبک کردہ است لاجرم انوار ولایت و آثار آن علی الوجہ الاتم الاکمل از ایشان بظہور پیوست و بمین صحبت و حسن تربیت ایشان بسیاری از طالبان از پایگاہ بعد نقصان بہ پیشگاہ قرب و کمال رسیدہ و مرتبہ تکمیل و کمال

یافتہ

Marfat.com

یافتہ اند بعضی از کلمات قدسیہ ایشان در قید کتابت می رود منہا سابقہ عنایت ازلی الٰہی را می باید دید و از امیدواری بآن عنایت بعلت و طلب آن عنایت لحظہ غافل نمی باید بود و از استغنا خود را نگاہ می باید داشت و اندک غضب حق را سبحانہ بزرگ می باید شمرد و ترسان و لرزان می باید بود از ظہور استغنای حقیقی تعالی شانہ منہا خاموشی از سہ صفت باید کہ خالی نبود یا نگاہداشت خطرات یا مطالعہ ذکر دل کہ گویا کشتہ باشد یا مشاہدہ احوال کہ بر دل بگذرد و منہا خطرات مانع نبود احتراز ازان دشوار باشد اختیار طبعی کہ مدت بیست سال در نفی آن بودیم ناگاہ بہ نسبت خطرہ گذشت اما قرار نیافت خطرات منع کردن کار قوی است و بعضے بر آنند کہ خطرات را اعتبارے نیست اما نباید گذاشت کہ متمکن گردد کہ تمکین آن سدہ در مجاری فیض پدید آید بنا بر آن دائم متفحص احوال باطن باید بود و خود را بہ نفس زدن نہی کردن دل ظاہرًا بامر مرشد در حضور یا در غیبت برای نفی خطرات است کہ تمکن یافتہ است در باطن و سبب آنست کہ ہر معنی در لباس صورت بود ہر وقت خود را بہ نفس زدن از خطرات موانعی کہ تمکن یافتہ نہی مے باید کردن منہا در خود رفتن است و از خود رفتن واصل در راہ معتبر این است و علامت در خود رفتن از خود رفتن است غیبت از خود و حضور با حق سبحانہ و تعالیٰ بقدر عشق است و نتیجہ محبت مفرط است حسن ہر کہ بیشتر غیبت از خود و حضور با معشوق بیشتر و چون ملک و ملکوت بر طالب پوشیدہ شود و فراموش گردد فنا است و چون ہستی سالک ہم بر سالک پوشیدہ شود فنا در فنا بود منہا بعد از ہر نمازے از پنجوقت نماز و بعد از مذاکرہ علم بیست بار کلمہ استغفار را گفتن مداوست در سعی و توجہ کہ ذکر کردہ شد منہا صیقل بر روی آئینہ باید بدستہ آئینہ یا بر پہلو یا بر پشت فائدہ ندہد در این زمان بذکر خفیہ کہ مشغول اند بعد و میگویند نہ بدل مقصود و بسیار گفتن نیست در یک نفس سہ کرت گویند لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ طرف راست آغاز کند و بر دل فرو آرد

Marfat.com

محمد رسول الله از جانب چپ بیرون آرد بے مجاهده نمیشود پیش از صبح و بعد از شام در خلوت و فراغت از خلوت شیخ عطار میگوید رحمة الله علیه **فرد**

صد هزاران قطره خون از دل چکید	تا نشان قطره زان یافتم

یا در یک نفس نه کرت گوید یا هجده اگر نتیجه ندهد از سر گیرد منها حضرت خواجه نقشبند رح می فرمودند طریقه مراقبه از طریقه نفی و اثبات اعلی و اقرب است بجذبه و از طریقه مراقبه بمرتبه وزارت و تصرف در ملک و ملکوت میتوان رسید و اشراف بر خواطر و بنظر موهبت نظر کردن و باطن را منور گردانیدن از دوام مراقبه است از مراقبه ملکه دوام جمعیت خاطر و دوام قبول دلها حاصل است و این معنی را جمع و قبول می نامند **وفات** حضرت ایشان بعد از نماز خفتن شب چهارشنبه دوازدهم رجب سنه اثنین و ثمان مایه بوده است و روضه مبارک ایشان در دیه چغانیان است نور الله تعالی بانواره و شرفنا بزیارته و خدمت شیخ مولانا نظام الدین خاموش از خلفای ایشانند

تذکره احدی عشر از منتخب اول در ذکر حضرت خواجه محمد پارسا رحمة الله علیه

نام مبارک ایشان محمد بن محمود الحافظ البخاری است ایشان نیز از کبار خلفای حضرت خواجه بزرگ اند قدس سره حضرت خواجه بزرگ در حق ایشان فرموده اند با حضور اصحاب خود بایشان خطاب کرده اند که حقے و امانتے که از خلفاء خاندان خواجگان قدس سرهم باین ضعیف رسیده است و آنچه در این راه کسب کرده است آن امانت را بشما می سپریم چنانکه برادر دینی مولانا عارف بما سپرد و قبول مے باید کرد و این امانت را بخلق حق سبحانه می باید رساند ایشان تواضع کردند و قبول نمودند و در مرض اخیر در غیبت ایشان در حضور اصحاب و احباب در حق ایشان فرمودند که مقصود از ظهور ما وجود او است او را بهر دو طریق جذبه و سلوک تربیت کردم اگر مشغول میشود جهانی از و منور میشود و در محلی دیگر صفت برخ بنظر موهبت

ع برخ بالضم باء موحده و سکون راء مهمله و خاء معجمه و برخ اسود بنده زر خریده در زمان موسی علیه السلام ۱۲ انتخاب

Marfat.com

او را کرامت کرده اند و قصه بُرخ رض در کتاب قوت القلوب مذکور است و در محلی دیگر
او را بنظر موهبت نفسی بخشیده اند تا هرچه گوید آن شود و در محلی دیگر فرموده اند هرچه آدمی
گوید حق تعالی آن کند بحکم حدیث صحیح اِنَّ مِنْ عِبَادِ اللّٰهِ مَنْ لَّوْ اَقْسَمَ عَلَی اللّٰهِ
سُبْحَانَهٗ لَاَبَرَّهٗ میگویم که بگو او نمیگوید و در محلی دیگر ایشان را تلقین ذکر خفیه
فرمودند و ایشان را اجازت دادند بعمل بموجب آنچه داند از دقائق و حقائق آداب
طریقت و تعلیم آن الی غیر ذلک من التشریفات التی لا تعد و لا تحصی سنه ۸۲۲ اثنین و
عشرین و ثمان مایة به نیت طواف بیت الله الحرام و زیارة نبیه علیه الصلوة والسلام
از بخارا بیرون آمدند از راه نسف بصغانیان و ترمذ و بلخ و هرات بقصد زیارات
مزارات متبرکه روان شدند همه جا سادات و مشائخ و علماء مقدم شریف ایشان را مغتنم شمردند
و باعزاز و اکرام تمام تلقی نمودند خدمت مولوی جامی علیه الرحمة در نفحات اظهار مینمایند
که چون از ولایت جام میگذشتند پدر ایشان با جمعی از نیازمندان خدمت
مولوی را که هنوز عمر شریف ایشان پنج سال تمام نشده بود بر دوش برداشته
بقصد زیارت بیرون شدند چون بخدمت ایشان رسیدیم یکی از نیازمندان مرا بامر والد بر دوش
گرفته پیش محفه محفوف ایشان داشت و ایشان التفات نمودند و یکسیر نبات کرمانی عنایت
فرمودند امروز از آن شصت سال گذشته است هنوز صفای طلعت منور ایشان در چشم من است
و لذت دیدار مبارک ایشان در دل من همانا که رابطه اخلاص و اعتقاد که این فقیر را نسبت
بخاندان خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم واقع است ببرکت نظر ایشان بوده باشد و امید
میدارم که بیمن همین رابطه در زمره محبان و مخلصان ایشان محشور شوم بمنه و جوده بر اصل سخن رویم
می آمدند که چون به نیشاپور رسیدند بواسطه حرارت هوا و خوف راه در میان اصحاب سخنی میگذشت
فی الجمله فتوری بعزیمت ها راه یافت دیوان مولانا جلال الدین رومی قدس سره را
بتفاول کشادند این ابیات بر آمد فردیات

بچغانیان

Marfat.com

رویدای عاشقانِ حق باقبالِ ابد ملحق	روان باشید ہمچون مہ بسوی برج مسعودی
مبارک باد تا این راہ بتوفیق و امان اللہ	بہر شہری و ہر جائی بہر وقتی کہ پیوندی

ازانجا این مکتوب بنجارا فرستادہ بودند **ھٰذَا مَکْتُوبُہُ الشَّرِیف** باسمہ سبحانہ نوشتہ شد این مکتوب در روزی کہ بیرون آمدہ شدہ بود از نیشاپور صانھا اللہ و جمیع بلاد المسلمین عن الآفات والمخافات و آن روز یازدہم بود از جمادی الآخر سنہ ۸۲۲ اثنین وعشرین وثمان مایۃ در حال صحت و سلامت و رفاہیت و شوق تمام بفضل و کرم الٰہی جل ذکرہ و قوت قلب و قوت یقین بہ فیض و فضل نامتناہی بحکم اشارات و بشارات کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یتفاءل ولا یتطیر و قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم لم یبق بعدی من النبوۃ الا المبشرات یراھا المؤمن او تری لہ وھذا حدیث متفق علی صحتہ یا نبی الھدی حدیثک غوثی واعتصامی ببابک والتجائی والتھابی و چون در کنف صحت و سلامت بمکہ محترمہ رسیدند و ارکان حج تمام کردند ایشان را مرضے عارض شد چنانکہ طواف وداع در عماری کردند و آنرا بنجا متوجہ مدینہ شدند و در راہ اصحاب را طلبیدند و املا فرمودند کہ بسم اللہ الرحمن الرحیم جاءنی سید الطائفۃ جنید قدس سرہ فی ضحوۃ یوم السبت التاسع عشر من ذی الحجۃ سنہ اثنین و عشرین وثمانمائۃ عند انصرافنا من مکۃ المبارکۃ زادھا اللہ تکریما و برکاتا ونحن نسیر مع الرکب وانا بین النوم والیقظۃ فقال رحمۃ اللہ علیہ فی زیارتہ و بشارتہ القصد مقبول و حفظت ھذہ الکلمۃ و سررت بھا ثم استیقظت من الحال الواقعۃ بین النوم والیقظۃ الحمد للہ علی ذلک بعد ازان کلمات دیگر ہم بعبارت عربی املا فرمودند کہ ترجمہ آن این شود کہ این کلمہ واحدہ کہ سید الطائفہ واقع شد کلمہ ایست جامعہ تامہ و بشارتے ست شاملہ عامہ ما را و اولاد ما را و اصحاب و احباب حاضر و غائب ما را زیرا کہ قصد

Marfat.com

درین مشاعر عظام وادعیہ کہ کردہ شد ہر موقف ومقام مصالح دینی ودنیوی ہمہ آن بود
وآن قصد بمقتضائی این بشارت مقرون بقبول والحمد للہ سبحانہ حمداً طیبا
مبارکا ویوافی نعمہ ویکافی مزید کرمہ روز چہار شنبہ بیست سیوم ذی الحجۃ
بمدینہ رسیدند وآنحضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم بشارتہا یافتہ آن سودہ
املا را طلبیدند تا بر آن زیادت کنند چون مطالعہ کردند فرمودند کہ ہمین ہا است وزیادت
ننوشتہ اند ودر روز پنجشنبہ بجوار رحمت حق سبحانہ وتعالی پیوستند مولانا شمس الدین
رومی واہل مدینہ وقافلہ بر ایشان نماز گذاردند وشب جمعہ دران منزل نزول فرمودند
در جوار قبہ شریفہ امیر المومنین عباس رضی اللہ عنہ وشیخ زین الدین خوفی رحمۃ اللہ علیہ از مصر
سنگے سفید تراشیدہ آوردہ است ولوح مزار ایشان ساختہ وآن از سائر قبور ممتاز
است فقیر راقم گوید کہ مرتبہ اول این فقیر در سنہ مائتین واثنا عشر بعد الالف کہ بزیارت
حرمین الشریفین مستعد شدہ بودم بزیارت ایشان رسیدم آن سنگ موجود بود
چون بار دیگر در سنہ الف ومائتین وخمس وعشرین باز مشرف شدم آن سنگ را ندیدم
ہمانا کہ وہابیہ کہ مسلط شدہ بودند برداشتہ باشند می آرند کہ خدمت خواجہ ابو نصر پارسا
چنین می فرمایند کہ وقتیکہ والدم فوت می شد ببالین ایشان حاضر نبودم چون حاضر
شدم روی مبارک ایشان کشادم تا نظری کنم چشم بکشادند وتبسم نمودند وقلق و
اضطراب من زیادت شد بہ پایان پائے ایشان آمدم وروی خود بر کف پائے ایشان
نہادم پائی خود بالا کشیدند وتاریخ وفات ایشان سنہ اثنین وعشرین وثمانمائۃ
یوم الخمیس واربع وعشرین من شہر ذی الحجۃ الحرام کما مر رضی اللہ تعالی عنہ۔

تذکرہ اثنی عشر منتخب اول در ذکر حضرت خواجہ مولانا یعقوب چرخی رحمۃ اللہ علیہ

نسبت شریفہ نقشبندیہ از حضرت خواجہ بزرگ بحضرت مولانا یعقوب چرخی رسیدہ ہمانا کہ موجب

Marfat.com

فرمودہ حضرت خواجہ بزرگ بایشان کہ ای یعقوب آنچہ از من بو رسیدہ است بزم برسان مشعر
ازاین نسبت علیہ باد و بعد از وفات حضرت خواجہ بزرگ بصحبت حضرت خواجہ علاؤالدین عطار رح
رسیدہ اند و صحبتہا نمودہ و ازوی مے آرند کہ می فرمود مداول بار کہ بہ صحبت خواجہ بزرگ
قدس سرہ رسیدم فرمودند کہ ما بخود کارے نمیکنم خدمت مولانا فرمودہ اند کہ ہرگز شبے بر من
ازان سخت تر نگذشتہ بود کہ در فکر آن بودم کہ این در بر من بہ قبول بکشایند یا ردّ کنند
چون با مداد پیش ایشان رفتم فرمودند کہ قبول کردند ما تو بہ صحبتِ خواجہ علاؤالدین رح
خواہی بود و بعد ازان من بولایت بدخشان افتادم و خدمت خواجہ علاؤالدین بعد از وفات
خواجہ بزرگ بچغانیان آمدند و متوطن شدند پس کسی پیش من فرستادند کہ حضرت خواجہ
فرمودند کہ در صحبت ما خواہی بود پیش ایشان رفتم و مادام حیات ایشان در صحبت
ایشان بودم خدمت مولوی جامی علیہ الرحمۃ از زبان الہام ترجمان حضرت خواجہ
عبید اللہ احرار قدس سرہ در نفحات چنان ذکر می نماید کہ فرمودند کہ در ہرات بودم
کہ مرا داعیہ خدمت مولانا یعقوب پیدا شدہ متوجہ ولایت چغانیان شدم بہ محنت
و مشقت بسیار آنجا رسیدم ہمانا کہ آن راہ اکثر پیادہ رفتہ بودند چون بہ صحبت ایشان
مشرف شدم بروی مبارک ایشان اندک بیاضی کہ موجب نفرت طبیعت می باشد
بود با من در لباس سیاست و درشت گوئی ظاہر شدند و چندان سیاست نمودند
و درشت گفتند کہ نزدیک بود کہ باطن ما از ایشان منقطع شود و مرا یاس تمام
حاصل گردد بسیار محزون و مغموم شدم بار دیگر کہ بمجلس ایشان رسیدم بر من بہ
صفت محبوبی چنان ظاہر شدند کہ ہرگز ہیچکس را چنان محبوب ندیدہ بودم و با
من لطف بسیار نمودند و خدمت مولوی مینویسند کہ در حینیکہ خواجہ احرار این نقل
می فرمودند در نظر فقیر بصورت عزیزی در آمدند کہ مرا رابطہ و ارادت و محبت
تمام بآن عزیز بود و چند گاہ بود کہ از دنیا رفتہ بود فی الحال خلع آن صورت کردند مرا

Marfat.com

تصور آن شد که شاید که آن همین در خیال من بوده باشد بعد از آن از بعضی همراهان شنیدم که وی هم آن را مشاهده کرده بود عقیده فقیر آنست آن خلع و لبس صورت بشعور و اختیار ایشان بوده اثبات این معنی را که از خدمت حضرت مولانا یعقوب نقل کردند خدمت حضرت مولانا یعقوب می فرمودند که طالبی که به صحبت عزیزی مے آید چون خواجه عبید الله می باید آمد چراغ مهیا ساخته و روغن و فتیله اماده کرده همین که کوکردی بآن میباید داشت خدمت خواجه عبید الله فرمودند که خدمت مولانا یعقوب و شیخ زین الدین خوافی رحمهما الله تعالی پیش مولانا شهاب الدین شیروانی هم سبق بودند روزی حضرت خواجه عبید الله قدس سره از حضرت مولوی جامی رح پرسیدند که شیخ زین الدین مذبور بحل وقائع و تعبیر منامات مشغولی می نمایند و درین باب اهتمام تمام دارند گفتند آری چنان است حضرت خواجه ساعتی از خود غائب شدند و طریقه ایشان چنان بود که ساعةً فساعةً از خود غائب می شدند چون حاضر شدند این بیت را خواندند

هم از

؎ چو غلام آفتابم همه ز آفتاب گویم	نشبم نشب پرستم که حدیث خواب گویم

این رباعی از مقوله مبارک ایشان است. رباعی

در مسلخ عشق جز نکو را نکشند	لاغر صفتان زشت خو را نکشند
گر عاشق صادقی از کشتن مگریز	مردار بود هر آنچه او را نکشند

و این فرد نیز از مقولات مبارک ایشان است بیت

ای بنده بمن گریز خود را یله کن	گر شاه جهان نگردی انگه گله کن

تذکرهٔ ثالث عشره از منتخب اول در ذکر سرچشمه بحار اسرار خواجه عبید الله احرار رضی الله عنه

این نسبت علیه نقشبندیه از حضرت مولانا یعقوب چرخی بحضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره

مخفی نماند که اکثر آباء و اجداد و اقربای پدری و مادری حضرت ایشان ارباب علم و عرفان و اصحاب ذوق و وجدان بودند و شیخ عمر باغستانی رح جد اعلی مادری ایشانند و شیخ عمر مذکور بشانزده واسطه به عبد الله بن عمر بن خطاب رضی الله تعالی عنهما میرسد ۱۲ رشحات القدس

Marfat.com

رسیده و خدمت خواجه احرار از آبای کرام فاروقی اند و والده ماجده ایشان از سادات حسینی است از اجداد شیخ خاوند ظهور اند و بشیخ عمر باغستانی هم نسبت دارند ایشان بعد از اتمام تحصیل علوم در ریاضات شاقه و حصول بعضی کمالات اخذ طریقه علیه از خدمت مولانا یعقوب کرده اند کما اشاره بدو با علی مرتبه کمال و اکمال رسیده اند و ترویج و تکمیل طریقه علیه بسیار فرموده اند و ارشاد ایشان اتم و اکمل آمد و عالم عالم تشنه لبان بوادی ناکامی از بحر موج فیوض و برکات ایشان کامیاب و سیراب شدند و خدمت ایشان در اول عمر فقر صوری بکمال داشتند و از ان حظ وافر برداشته اواسط و اواخر مظهر اسم الغنی شدند و مثل ایشان کم کسی درین طریقه بغنای ظاهری رسیده باشد و جود شریف ایشان سرچشمه فیوض ظاهری و باطنی ربانی بوده چنانکه برکات باطنی ایشان عالمی را منور ساخته احسانهای ظاهری ایشان نیز اهل عالم را ممنون گردانیده جویهای آب که از انهار برآورده اند در اکثر بلاد ماوراء النهر و خراسان امید است که تا ما قیامت کشت ظاهری اهل عالم را سیراب دارد و فیوض باطنی ایشان کذلک الی یوم القیام ارباب باطن را شاداب و منور گردانیده از زوال و خلل محفوظ باشد بیان فیاضی ظاهری و باطنی ایشان از قید تقریر و احاطه تحریر بیرون است **فرد**

بحر را گر آوری در کوزه	چند گنجد قسمت یک روزه

از ملفوظات ایشان است برخورداری از جیوة کثیر است که دلش از دنیا سرد باشد و بذکر حق سبحانه و تعالی گرم حرارت قلبش نگذارد که محبت دنیا کرد حریم دل گردد تا چنان گردد که اندیشه اش جز حق سبحانه و تعالی هیچ چیز نباشد فیض نخستین را مظاهر کثیر است هر چه موجود است او را از تجلی ذاتی نصیب است که آنرا خاص میگویند این وجه را انجذاب بحق سبحانه و تعالی واقع است بسبب دوام توجه اگر بتاثیر اسم الهادی از تصرف اسم المضل نجات یابد بدوام انجذابش بذات مقدس از خود بکلی نیست

Marfat.com

شدہ باشد بھیمن ملحق گشتہ غیر از حق سبحانہ و تعالی نہ بیند و نداند والعیاذ باللہ اگر بہ تاثیر
ام المضل طریقہ مستقیم انجذاب بذات کم کند گرفتار خود کشتہ جز خود نہ بیند و جز خود نداند
ہمہ آن کند کہ ظلمتش بر ظلمت افزاید و ہمیشہ محجوب و ممنوع از شہود وحدت گردد نہ اورا
روح در طاعت باشد بلک طاعت نیز نباشد ہمہ عذاب ہای دنیوی و اخروی و
صوری و معنوی را مستعد و مہیا گردد و خلاصی ازاین بلیہ را اسباب است آن توبۃ النصوح
و مباشرت اعمال صالح بہتر بن آنکہ از سر صدق بخدمت طائفہ کہ بمحبتِ ذاتی از
خود رہائی یافتہ اند قیام نماید و بتمامی خود را در ایشان گم کند رزقنا اللہ وایاکم
و آنی کہ پیر کیست پیر آن کسی است کہ آینہ مرضی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
نیست ازان غیبت شدہ باشد و آنچہ نہ از و است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نماندہ بلک
او و بائیت او از و تمام گم شدہ باشد و او آینہ شدہ باشد
کہ جز اخلاق و اوصاف نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم در و ہیچ نباشد و ازین
مقام بواسطہ اتصاف بصفات نبوی مظہر تصرفات حق سبحانہ و تعالی گشتہ و بتصرف
الہی در بواطن مستعدان تصرف کردہ تمام از خود خالی شدہ و بمراد حق سبحانہ و تعالی ایستادہ

از بسکہ در کنار ہمیکرد آن نگار	بگرفت بوی یار رہا کرد بوی طین

و مرید آنکہ بتاثیر آتش ارادت بالست او سوختہ باشد و از شرارت او ہیچ نماندہ
و بتصرف دل در آئینہ پیر جمال بمراد دیدہ روی از مجموع قبلہ ہا گردانیدہ و قبالہ وجہ
پیر گشتہ و در بندگی آواز ازادی فارغ آمدہ و سر بنیاز جز بر آستانہ پیر نینداختہ و اعراض
از مجموع کردہ سعادت خود را در قبول او دانستہ و شقاوت خود را در ردّ او بلک
رقم نیستی بر ناصیہ وجود کشیدہ و از تفرقہ شعور بو دعزیز خلاص گشتہ بیت

آنرا کہ در سرای نگار یست فارغست	از باغ و بوستان تماشای لالہ زار

منہا بدانکہ افضل اذکار ذکر لا الہ الا اللہ است زیرا کہ این کلمہ طیبہ مرکب از نفی و اثبات است

Marfat.com

حجابے کہ بندہ را حاصل شدہ است بواسطہ انتقاش صور کونیہ است در دل و درین انتقاش اثبات غیر او است و نفی حق پس قرب حاصل نشود بی رفع حجاب و آن آنست کہ اثبات حق و نفی غیر او ہمچنانکہ مفہوم شد بکند پس اگر مبتدی خواہد کہ مشغول شود باید کہ باین عمل راہ کوتاہ کند و حصر کند حیوٰۃ خود را بر نفسی کہ وی در آن است و درین نفس کہ دیرا آخر انفاس خود داشتہ است بذکر لا الہ الا اللہ بدینطریق مشغول شود کہ در لا الہ ہر چہ غیر او است از دل دور کند و در الا اللہ حق جلّ و علا را بہ محبوبی و معبودی ملاحظہ کند چنانکہ ہر بار کہ کلمہ لا الہ الا اللہ را گوید بدل گوید کہ نیست ہیچ معبودی مگر اللہ باید کہ چنان مشغول شود کہ ہیچ وقت ترک نکند۔ و در ہمہ حال باین مشغول باشد اگر ناگاہ غافل شود چنان شود کہ مردی دُرّی با قیمت گم کند ناگاہ یاد ش آید کہ چہ حال شود او را نیز ہمان حال شود و شدن این حال دلیل است بر متاثر شدن دل او از ذکر و چون بدان مداومت کند بدرجہ رسد وصال ایشان بیست و نہم شہر ربیع الاول سنہ ہشتصد و نود و چہار بود فرزندان گرامی ایشان خواجہ عبد اللہ و خواجہ محمد یحیٰی و خدمت خواجہ عبد اللہ ہفت پسر داشتند خواجہ عبد الہادی و خواجہ شہاب الدین محمود و خواجہ عبد الحق و خواجہ عبد العلیم و خواجہ عبد الشہید و خواجہ ابو الفیض و خواجہ محمد یوسف و این ہر ہفت بزرگوار صاحب کمال و تکمیل بودہ اند و فرزندان ایشان نسلاً بعد نسل بر مسند ارشاد متمکن بودند و فرزند دویم حضرت خواجہ احرار کہ خواجہ محمد یحیٰی اند سہ پسر داشتند خواجہ ذکریا و خواجہ عبد الباقی کہ ہر دو بوالد بزرگوار خود شہید شدند و خواجہ امین کہ فرزند سیوم خواجہ یحیٰی شہید اند حضرت ظہیر الدین بابر بادشاہ از سمرقند ہمراہ خود بکابل و ہند آوردہ اند الی الیوم اولاد ایشان در کوہستان کابل اند خلفائے خواجہ احرار قدس سرہ سوائے فرزندان مبارک ایشان چہل کس اند بیست کس از ایشان را صاحب رشحات ذکر کردہ و بیست باقی را صاحب نسمات مذکور نمودہ و در اینجا بذکر آسامی آن بزرگواران اکتفا میرود

فلانت

Marfat.com

خدمت مولٰنا سید حسین مولٰنا قاسم مولٰنا میر عبد الاول مولٰنا جعفر مولٰنا برہان الدین
ختلانی مولٰنا لطف اللہ ختلانی مولٰنا شیخ مولٰنا ابو سعید او بہی مولٰنا محمد قاضی مولانا خواجہ علی تاشکندی
شیخ حبیب بخاری تاشکندی مولٰنا نور الدین تاشکندی مولٰنا زادہ انزائی ہندی مولٰنا
خواجہ ترکستانی مولٰنا اسماعیل فرنگی مولٰنا اسماعیل شاماسی مولٰنا اسمٰعیل ثالث و بیست
بزرگ را کہ صاحب نسمات مذکور ساختہ است بدین تفصیل اند اول خدمت مولٰنا فخر الدین
علی کہ مصنف رشحات است و شیخ عبد اللہ او بہی سرپلی و مولٰنا سید عمادی و حافظ جلال الدین
و خدمت حضرت مولٰنا زاہد وخشی و خواجہ تاج الدین کاشغری امیر عبد اللہ یمنی شیخ عیان عیون
کازرونی مولٰنا اسماعیل شیروانی و خواجہ خراسانی و سید باباو خواجہ امیر مولی بلغاری مولانا
عبد الوہاب سمرقندی عم زادہ مولٰنا عبد اللہ سرپلی مذنور و خواجہ مصطفٰے مولٰنا نجم الدین و
مولانا موسی مولٰنا امیر قباد ہروی مولٰنا درویش سرپلی و ہر کدامی را ازین خلفای فرزندان
و خلفای صاحب کمال ماندہ ذکر آنہا بتطویل مے انجامد ختم این تذکرہ بعبارتی کہ خدمت
مولوی جامی در آخر ذکر ایشان در نفحات الانموده اند کردہ می آید میفرمایند کہ از ذکر
احوال و اقوال خوانوادہ خواجگان و بیان روش و طریقہ ایشان بہ تخصیص خدمت
خواجہ بہاؤ الدین نقشبند و خلفای و اصحاب ایشان قدس اللہ اسرارہ معلوم شد
کہ طریقہ ایشان اعتقاد اہل سنت و جماعت است و اطاعت احکام شریعت و
اتباع سنن سید المرسلین صلی اللہ علیہ و آلہ و صحبہ وسلم و دوام عبودیت کہ عبارت
است از دوام آگاہی بجناب حق سبحانہ و تعالی ہیمزا حمت شعور بوجود غیری پس
گروہی کہ منفی این عزیزان کنند بواسطہ آن تواند بود کہ ظلمت بدعت ظاہر باطن
آنہا را فرو گرفتہ است و رمد حسد و عصبیت دیدہ بصیرت آنہا را کور ساختہ لاجرم
انوار ہدایت و آثار ولایت ایشان را نہ بینند و این نابینائی خود را بہ جحود و انکار آن انوار
و آثار کہ از مشرق تا مغرب گرفتہ است اظہار کنند ہیہات ہیہات نظم

Marfat.com

طائفہ

نقشبندیہ عجب قافلہ سالارانند — که برند از ره پنهان بحرم قافله را
از دل سالک ره جاذبه صحبت شان — میبرد وسوسه خلوت و فکر چله را
قاصری گر زند این طائفه طعن قصور — حاش لله که برآرم بزبان این سلسله را
همه شیران جهان بستد این سلسله اند — روبه از حیله چسان بگسلد این سلسله را

تم انفاسه الشریف رحمة الله تعالی

تذکر رابع عشر از منتخب اول در ذکر جناب مولانا زاهد وحشی رحمة الله علیه و ذکر مولانا درویش که خلیفه ایشان و خواهرزاده ایشان است و ذکر حضرت خواجه امکنه ذکر این سه بزرگوار در یک تذکره نموده شد رضی الله عنهم

ونسبت علیه حضرات نقشبندیه از حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره بحضرت مولانا زاهد وحشی رسیده است وخدمت ایشان از وحش اند ووحش موضعی است از توابع حصار وایشان از اقارب مولانا یعقوب چرخی اند وقبل از وصول خدمت حضرت خواجه احرار تعلیم بعضی اذکار واخذ بعضی فیوضات از دیگر خلفای حضرت مولانا مستفاد شده بودند اما مسکن اضطراب ایشان نمیشد تا بعنایت الله سبحانه بخدمت حضرت خواجه بندگان احرار رسیدند واخذ نسبت علیه نمودند وایشان به علاقه قرابت مولانا یعقوب چرخی قدس سره تا بیرون شهر سمرقند صاحبها الله عن الآفات استقبال نمودند وباکرام واعزاز تمام باخود بشهر آوردند وخدمت مولانا مدتها در خدمت حضرت خواجه احرار ماندند وازایشان بکمالات علیه وسبتهای شریفه فائض شدند وتصرفات وجذبات جناب ایشان بین الانام مشهور است وبعد ازایشان این نسبت علیه در سائر خلفای واقربای بحضرت مولانا درویش که خواهرزاده ایشان بودند رسید

Marfat.com

ذکر مولانا درویش محمد رحمة الله علیه خدمت مولانا محمد درویش در علوم ظاهر پایه مولویت داشتند و جامع بودند در جمیع علوم عقلیه و نقلیه در احادیث بسیار شغل ایشان بود و تمام عمر مبارک را در تدریس احادیث بسر بردند و بعد از خال عالی مقدار خود قایم مقام ایشان شدند و نسبت نقشبندیه احراریه را اجرا نمودند و اکثر عمر بزاویه خمول و عزلت بسر بردند ذکر تصرفات و خرق عادات ایشان زائد از تحریر است و در نسمات و غیره کتب برخی از ان مکتوب خلفای ایشان بسیار اند از آنجمله خواجه بزرگ کمند سبزی و خواجه محمد رضا و مولانا شیخ محمد خلوتی و ذکر غیره منتسبان ایشان بتطویل می انجامد لهذا به ذکر فرزند حق پسند ایشان که اقدم و اعظم همه اند اکتفا رفت

فرمودند

ذکر جناب مولانا خواجه امکنگی رحمة الله تعالیٰ علیه و از جناب حضرت درویش محمد این نسبت عزیز بفرزند ایشان حضرت خواجه امکنگی فائض شد و ایشان مظهر آیات بیّنات مصدر فیوض و برکات اند و تمامی عمر مبارک را بذکر احادیث نبوی و نشر اخلاق مصطفوی بسر بردند و تفقد احوال صادر و وارد می نمودند و در آخرها اکثر این قطعه بزبان مبارک میگذشت **قطعه**

زمان تا زمان یاد مرگ آیدم	ندانم کنون تا چه پیش آیدم
جدائی مبادا مرا از خدا	دگر هرچه پیش آیدم شایدم

و عمر مبارک شان از حدود تسعین گذشته در سنه ۱۰۰۸ هزار و هشت و قیل ده رحلت نمودند و بوصال ایزد منان مشرف شدند فرزند ایشان حضرت خواجه ابوالقاسم است که صاحب کمالات و مرجع بریات بودند و در مکاتیب قدسی آیات حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه بخدمت ایشان مکتوبی مرسل شده مشتمل بر نصائح ضروریه این راه و خلفای حضرت خواجه امکنگی بمعه فرزندان ایشان ده نفر اند ذکر اسماء ایشان نمود و می آید خدمت خواجه هاشم که ولد خواجه بزرگ کمند سبزی است

Marfat.com

و خواجہ محمد یحییٰ ولد خواجہ محمد صابر و خواجہ احمد مشہور بخواجہ عمک و مولٰنا محمد سعید و حاجی عبد العزیز و حاجی خیر الدین و مولانا صوفی علی آبادی و خواجہ لطیف کمند بادامی و اعظم و اقدم ہمہ مسند آرائے نقشبندی و مشعل افروز مجددی خدمت حضرت محمد باقی قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم و نورنا بانوارہم :-

تذکرہ خامس ۱۵ عشرہ از منتخب اول در ذکر محی الدین خواجہ محمد باقی ملقب بخواجہ بیرنگ رضی اللہ عنہ

قبلۂ انفسی و آفاقی	بزم خاص شہود را ساقی
خضر جان بخش راہ مشتاقی	خواجہ ما محمد الباقی

این نسبت علیہ از خدمت حضرت مولٰنا خواجگی امکنگی قدس سرہ بحضرت خواجہ محمد الباقی رسیدہ ولادت کثیر السعادت آن حضرت در بلدہ فاخرہ کابل صانہا اللہ تعالیٰ عن الآفات والتزلزل در شہور سنہ ۹۷۱ احدی و سبعین و تسعمایۃ و چون خدمت ایشان بحد تعلیم رسیدند تحصیل علوم از خدمت مولٰینا صادق حلوائی کہ از اکابر مدققین آن عصر بودند نمودند و بمصاحبت ایشان سفر ماوراء النہر فرمودند در آن سفر باوجود صغر سن ذوق درویشی بہم رسانیدند و صحبت اکثر درویشان دریافتند و بملازمت ہر یک بقدر استفادہ ماندند و از ہر جا فوائدی حاصل روزگار ایشان آمد اما از علو استعداد مسکن اضطراب ایشان نمی شد منہا مدتے بخدمت خواجہ عبید اللہ کہ خلیفہ مولٰنا لطف اللہ بودند بسر بردند و باز بملازمت افتخار شیخ یسوی رسیدند باز کسب کمال از جناب امیر عبد اللہ بلخی نمودند لیکن تسلی تمام نمی یافتند و در اضطراب می بودند تا در معاملہ بشرف زیارت حضرت خواجہ بزرگ رضی اللہ عنہ مشرف شدند و تلقین از آنحضرت یافتند و کذلک نیز از روحانیت خواجہ عبید اللہ احرار قدس سرہ اعانتہا یافتند و ابواب فتوح باطنی نصیب روزگار ایشان شد و در تقیید اذکار و افکار طریقہ علیہ شدند و در ہمین مابین کشمیر را بقدوم مبارک خود رشک فردوس برین نمودند و چندی آنجا بخانقاہ

وقت را

نمی گشت

Marfat.com

شیخ بابا والی کہ مجاز از طریقۂ خواجگان عالی بودمی بودند و باز بہندوستان تشریف فرما شدند در آنجا شوق از دیاد فواید بر ایشان غلبہ کردہ و باشارہ ارواح طیبہ خواجگان بولایت ماوراء النہر رسیدند و در این مرتبہ غنچہ امید ایشان از مہب وصال وزید و بدرجات کمال بالیدن آغاز کرد و گلبن دل مبارک ایشان چون بستان جان صفا گیشان کل کل شگفت بیت از آن نسیم کہ از فیض صبح گاہ وزید ۔ ہزار غنچہ شگفت و بہر کلاہ رسید بسخت توفیق ایشان رخت سفر بمنزل خواجگان نہادیعنی بشرف صحبت مولانا اعظم مظہر کمالات اتم خواجگی امکنگے مشرف شدند اخذ کمالات جدیدہ و تصحیح معاملات قدیمہ فرمودند و دیدند آنچہ دیدند و رسیدند بجائیکہ رسیدند و باندک فرصت بہ نسبت خاصہ نقشبندیہ مشرف شدند و از خدمت ایشان مجاز گردیدند چنانکہ اصحاب خدمت مولانا خواجگی از سرعت کمال و اکمال ایشان متحیر ماندند و عرق غیرت بجنبانیدند کہ مایان را عمرہا است کہ در این آستان بانواع ریاضیات و خدمات مشغول ایم اما اینقدر فیاضی کہ باندک مدت بایشان نمودند بعمرہا نصیب روزگار ما نشد حضرت مولانا از ین کنکاش باخبر شدند و فرمودند کار ایشان را تمام نمودہ برای تصحیح نزد ما آوردہ بودند الحال ہر کہ بچنان آید چنین رود خدمت مولانا شبانروز لیلا و نہارا در خلوت بایشان صحبت داشتند و بر بعضی از فواید زوائد اطلاع دادہ فرمودند کہ کار شما بعنایت اللہ سبحانہ و تربیت روحانیت اکابر بانجام رسیدہ و شما را باز ہندوستان باید شد کہ سلسلہ علیہ را در آنجا رونق عظیم پدید آرند و مستفیدان عالی مقدار از یمن تربیت شما بروی کار آیند پس حضرت خواجہ بامر مبارک حضرت مولانا واشارہ ارواح طیبہ اکابر زلال آسا بکام لب تشنگان بیدا و ہندوستان افتادند و زمانہ بہزاران زبان مترنم این مقال گشت بیت

شکر شکن شوند ہمہ طوطیان ہند	زین قند پارسی کہ بہ بنگالہ میرود

سیر نمودند

باخبر گردیدہ فرمودند

چنان

Marfat.com

چون بہندوستان رسیدند سالی در بلدہ فاخرہ لاہور بماندند و بسا علماء و فضلاء آن بلدہ شریف
از ایشان مستفاد شدند و آزان جا متوجہ دہلی گردیدند در قلعہ فیروز آباد کہ بس منزلی است
عالی بنہایت دلکشائی و مشرف بدریای مشتمل و در نہایت لطافت و صفائی سکونت
اختیار نمودند و تا زمان ارتحال ازین دار ملال بجای دیگر انتقال نمودند بیت

زہے طالع بقعۂ با صفا			کہ در وی سکونت کند اولیا

شیوۂ مرضیہ آنحضرت قدس سرہ ہمگی ستر احوال و اخفاء کمال و خمول انزوا و تورع و اتقا بودند
و از غایت انکسار و دید قصور اعمال و انہام نیات کہ ایشان داشتند چہ بیان نماید و
در تعظیم و تکریم سادات و علمای مبالغہ می نمودند و در جزوی و کلی عملیات بفقہای
متورع رجوع می فرمودند چون طالبی بہ آستان ایشان مشرف میشد از غایت انکسار مہما
انکہ خود را دور میدانستند و عذرہا می نمودند اگر آن طالب صادق بودی و ہیچ وجہ ایشان
واگذار نشدی مصداق این مقالہ **قطعہ**

ازاین در ندا ریم روئی گذر			اگرچہ از دو عالم گذر کردہ ایم
بیان نمک ہای این می کسار			حوالہ بریش جگر کردہ ایم

و چون رسوخ طلب می دیدند لاجار بحکم اِذَا اَتَیْتَ لِیْ طَالِبًا کُنْ لَہٗ خَادِمًا در آغوش
عنایت و کنف تربیتش میکشیدند گویند جوانی از خراسان غریب شدہ مدتہا در مزار فائض
الانوار خواجہ قطب الدین بختیار قدس سرہ بسر می بُرد و از روحانیت ایشان طلب اشارہ
بوجود راہ نمائی کامل میکرد بعد از رسیدن خواجہ بدہلی مبارک آن جوان را در واقعہ نمودند
کہ بزرگے از طریقہ علیہ نقشبندیہ اکنون بدہلی رسیدہ خدمت او را لازم باش حسب الامر
بخدمت ایشان رسید واقعہ را معروض داشت فرمودند کہ این مسکین خود را شایان آن نمی بیند
دیگرے خواہد بود آن برنا بزاویہ خود باز گشت شب دیگر ویرا گفتند کہ آن بزرگ ہمان است
کہ بخدمتش رسیدے و انکسار او دیدے فردایش آن جوان چنان آمد کہ باز نگشت و بعز

قبول

Marfat.com

قبول مشرف شد طوبی لہ آنخدمت خواجہ حسام الدین احمدی آرند کہ چون آنحضرت الحاح نمودند و باجماعۃ یاران فرمودند کہ باطراف تردد کنند مگر کسی را یابند کہ شایان خدمت باشند و این فقیر را نیز اعلام کنند کہ بخدمت او شتابم باشد کہ زخم خود را مرہمے یابم چون تاکید بسیار نمودند توقف را دور از ادب دانستہ متوجہ آگرہ شدم و بعد از رسیدن آن شہر حیران و سراسیمہ بودم کہ چہ چارہ سازم با خود می گفتم کہ بآستان ایشان رفتہ معروض دارم کہ امتثال امر نمودم چنان کسیکہ میفرمودند نیافتم در این حین براہے می گذشتم کہ از سرای سرود دلربائی بگوش ہوشم رسید چون نیک استماع نمودم قوال این بیت سعید سعدی شیرازی قدس سرہ می خواند۔ بیت

تو خواہی آستین افشان و خواہی دامن اندر کش	مگس ہرگز نخواہد رفت از دکان حلوائی

سماع این بیت دامان بر اخگرم زد سر از پا نشناختہ بخدمت ایشان رسیدم و گفتم آنچہ دیدم و شنیدم تفصیل فروتنی و انکسار ایشان را در کتاب نسمات الانس و زبدۃ المقامات باید دید این منتخب گنجایش آن ندارد و طریقہ مرضیہ آنحضرت آن بود کہ ہر کرا مے پذیرفتند نخست توبہ اش میدادند اگر عشق آن طالب را بخود مشاہدہ می نمودند بطریق رابطہ نگہداشت صورت مبارک خود بہ حقیقت جامعہ اش امر میکردند و بسیار کشائش از این احضار و نگاہداشت صورت شریف پدیدار می گشت آوردہ اند کہ خواجہ برہان نام بزرگے از خواجہای دہ بیدی کہ از اکابر خود نسبت فیوض داشت چون بخدمت ایشان ارادت آورد طلب افادہ و استفادہ نمود ایشان وی را بنگاہداشت صورت مبارک اشارت فرمودند او در تعجب شد و با خود گفت این شغل مناسب جمعی است کہ اول قدم در این راہ نہادہ باشند مرا ایشان کرم نمودہ بمراقبہ عالی تر از آن اشارہ نمایند دوستانش گفتند امتثال امر باید نمود چون عقیدت داشت لاچار بنگاہداشت صورت مبارک پرداخت دو روزی نرفتہ بود

Marfat.com

که آن صورت اورا فروگرفت ونسبت عظیم بروی استیلا نمود تا غلبهٔ سکرش بجای رسید
که باوجود تمکین وکبر سن مقدار دو ذراع از زمین میجست وهرسوی خود را بدیوار و اشجار
میزد تا آنکه چندی از جوانان اورا گرفته بودند قوت ایشان بنگاهداشت او وفا نمیکرد
تا دید آنچه دید آما بیشتر طالبانرا بذکر دل بطریق مقرراکابر دلالت می نمودند وجمعی را
بذکر نفی واثبات وبعضے را بذکر اسم ذات عز اسمه از غایت سریان نسبت آنحضرت جمعی
بمجرد دیدن ایشان بیهوش میشدند ومجذوب ومغلوب میگردیدند گویند که یکبار خطیب
برمنبر بوده نظرش برجمال ایشان کشوده صیحه زد واز منبر بزیر افتاد آورده اند که شبے
از شبهای ماه مبارک رمضان حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بدست
خادمی فالوده برای ایشان فرستادند آن خادم از ساده دلی بدر وازه خاص رفته حلقه بدر زد
حضرت خواجه خود بدر وازه مبارک تشریف آوردند ظرف را از دست او گرفته فرمودند که
از کجائی گفت خادم شیخ احمدم فرمودند که چون خادم شیخ احمد بامائی بمجرد مراجعت آن خادم
را جذبه فروگرفت فریاد کنان افتان وخیزان خود را بخدمت حضرت ایشان رسانید
آنحضرت فرمودند حال چیست بشورش تمام گفت که همه جا چه در حجر وچه در شجر وزمین و
آسمان نوری بی کیف وبیرنگ بی غایت وبی نهایت می بینم که بیان آن نمی توانم کرد
حضرت ایشان فرمودند البته حضرت خواجه مقابل این بیچاره شده اند فروش بحضرت
خواجه رسانیدند تبسم فرمودند بیت

بروز حشر شهیدان چو خون بها طلبند	تبسمے کن وخاموش کن زبان همه

گویند که عسکری بخدمت ایشان آمده بود ایشان بتقریب طهارت از مسجد بیرون شدند
خادم آن سپاهی عنان اسپ را گرفته ایستاده بود چون تنخ استبرا نظر کیمیا اثر بر آن
خادم افتاد چون ایشان به مسجد رسیدند خبر آوردند که خادم عسکری را جذبه وبیخودی بخاک
افگنده ومیان اسپان چون گوئی هر طرف غلطان است از قبل شام تا پاسی از شب در

اضطراب

Marfat.com

اضطراب بود بناگاه بشورید و روی ببازار نهاد و همچنان بصحرا بیرون رفت و دیگر هیچ کس
از وی خبر نیافت زهد و استغنای ایشان از امتعه دنیوی تا بحدی بود که در مجلس شریف
ایشان سخن از امور دنیوی نمیگذشت بعضے تونگران که از اهل ارادت بودند التماس مے نمودند
که کفافی برای یومیه فقرای معین نمایند ایشان در حق جمعی که نسبت معنوی بایشان درست
کرده بودند رضا نمیدادند و بما دون ایشان مجوّز می داشتند از غایت تنفّر که ایشان را
ازاین ممرّ بود بوقتیکه عزم سفر حجاز کردند عبد الرحیم خان مخاطب بخان خانان که از
محبّان ایشان بود چون خبر یافت لک روپیه که عبارت از صد هزار روپیه باشد جهت
خرچ راه از زاد و راحله درویشان ایشان فرستاده عرض نمود که بقبول آن بر من منّت
نهید خدمت ایشان روی درهم کشیدند و فرمودند که بحج رفتن چون منی گوارای آن
نمیکند که آن همه سیم و زر مسلمانی را صرف خود کنم نپذیرفتند و باز بگردانیدند و بی تقیدی
ایشان از مسکن و ملبوس و ماکول تا بحدّی بود که اگر یک طعام غیر مرغوب را چندین
روز پی در پی بخدمت ایشان حاضر میکردند نمیفرمودند که طعام دیگر کنید و کذلک
اگر جامه چندی در بدن مبارک بودی که چرکین شدی طلب دیگر جامه نمیداشتند
و نیز هر چند در خانه تنگ و تیره می بودند یا آن مسکن کهنه شدی یا از خاک و خاشاک
پر گشتی از آن جا که غرق لجه تسلیم و رضا بودند اظهار تنظیف و تنویر و تعمیر آن نمی نمود
ایام ایشان با وضو و صرف عبادت و تکثیر طاعت میگذشت و شبها که بعد از ادای
نماز عشای بحجره تشریف فرما میشدند و مراقب می نشستند چون ضعف اعضا
غلبه میکرد برخواسته تجدید وضو می نمودند و دوگانه ادا کرده باز می نشستند باز چون
اعضا بدرد و ضعف می آمد چنان می کردند اکثری شب براین می گذشت احتیاط در لقمه تا بحدے
بود که هدیه که میرسید بحکم حدیث نحن لا نرد الهدیه رد نمی کردند امّا آنرا خرج نمیکردند
بل از محل اطیب قرض حسنه می گرفتند و در بدل آن آنرا میدادند که بحکم فقها آن درجه دیگر در

Marfat.com

حلیت پیدا می کند و تاکید تمام می فرمودند کہ پزندہ طعام بوضو باشد بل از باب حضور و صفا باشد
و ہنگام طبخ باصرف دنیاوی نپردازد و می فرمودند از لقمہ کہ بے حضور و احتیاط خوردہ شود
دودی می خیزد کہ مجاری فیض را می بندد و ارواح طیبہ کہ وسیلہ فیض اند مقابل قلب نمے شوند
و ہمہ مریدان را برین احتیاط ترغیب می نمودند و کذلک در ہمہ امور عمل ایشان بعزیمت اولیٰ
بود و از انجا کہ در کتب احادیث بقرارت فاتحہ خلف امام تاکید رفتہ چند روز بر آن آمدند
کہ فاتحہ خلف امام قرارت نمایند در این اثنا امام الائمہ سراج الامۃ ابو حنیفہ کوفی رح
را در معاملہ دیدہ اند کہ قصیدہ غرّاء در مدح خود می خوانند کہ ازان این مضمون مستفاد
می گردد کہ چندین اولیا کبار در مذہب من بودہ اند بعد ازین واقعہ ترک آن نمودہ اند
علو ہمت ایشان آن بود کہ از بدایت احوال تا نہایت کمال بہ ہیچ یک از احوالات بلند
و مکاشفات ارجمند سر ہمت ایشان فرو نمی آمد در عین بحر یافت دم از نایافت زدہ
خشک لب می بودند و این رباعی شریف ایشان نیز دلالت برین مدعا می کند رباعی

در راہ خدا جملہ ادب باید بود	تا جان باقی است در طلب باید بود
دریا و ریا اگر بہ کامت ریزند	ہم باید کرد و خشک لب باید بود

شیخ تاج کہ از خلفای ایشان بودہ فرمودہ کہ روزی در حجرہ خاص ایشان بودم ایشان
را بغایت مغلوب و مستہلک دیدم در حکایۃ شدم اما آثار شعور بکلام خود در ایشان نیافتم
پیشتر گفت و گو سوال در میان آوردم تا بعد از ساعتی چند بتکلم آمدند بعد ازان فرمودند
کہ فلان کس امروز عجب رسیدی کہ کلمنی یا حمیرا میاشدی کہ در حیرت و نیستی و دہشت
عجب فتہ بودم ہم ازین غلبہ تفرید ایشان بود کہ سر بشیخی و صحبت در نمیدادند ایام توجہ
ایشان تربیت در ویشان بدو سال نکشید چون حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ
بکمال و اکمال رسیدند ایشان خود را از صحبت و تعلیم ارباب ارادت باز کشیدند و یاران را
حوالہ ایشان نمودند چنانچہ تفصیل آن در احوال حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بیاید انشاء اللہ تعالیٰ

Marfat.com

گزیدند

وخود انزوا گیر شدند بشیوہ قطب آفاق ابو علی دقاق قدس سرہ بدرو واندوہ سر بگریبان نشستی وکشیدند و خبر نماز بجماعت بمسجد حاضر نمی شدند ہر کہ ایشانرا میدید از حدیث مَنْ اَرَادَ اَنْ یَّنْظُرَ اِلٰی مَیِّتٍ یَمْشِیْ عَلٰی وَجْہِ الْاَرْضِ فَلْیَنْظُرْ اِلٰی اِبْنِ اَبِیْ قُحَافَۃَ یاد میکرد و مع ذلک از رہبت و دہشت دیدار ایشان ہر کہ ہر کجا می بود نقش دیوار میشد

ہیبت حق است این از خلق نیست	ہیبت این مرد صاحب دلق نیست

بمجرد دیدن ایشان بمصداق خبر اذا ذکر و اللہ بظہور می رسید تا روزیکہ عبور ایشان بمکی از قرای کہ سکنہ آن ہنود بودند بوقوع پیوست بمجردی کہ نظر آن جماعت بر ایشان افتاد با ہمدیگر میگفتند کہ این عجب مردیست کہ از دیدن او خدا بیاد ما آمدہ و با این ہمت گاہ گاہ از جوش قلق و اضطراب تنہا در کوچہ و بازار میگذشتند و در سایۂ دیواری بخاک می نشستند با اینہمہ نیستی ہای و حیرت سر موی در امور شرعیہ و التزام عزیمت فتوری نمی رفت و سماع و رقص را در آنجا چہ بارو وجد و تواجد را کجا مجال تا حدیکہ روزی در حضور ایشان یکی از ورویشان بجہر اللہ گفت فرمودند با او بگویید کہ ادب مجلس ما دانستہ بہ مجلس ما بیاید **مصرع**

ای تو مجموعۂ خوبی ز کدامت گویم	

مرتب

شاہد عظیم بر علو ہمت و حال ایشان ہمین بس است کہ در مدت دو سال کہ بر مسند شیخی بوده اند در این فرصت قلیلہ چہ مردم کہ از خوان دولت ایشان روزی مند گردیده اند و چہ آثار برکات در کشور ہندوستان از ایشان انبساط گرفت و این سلسلہ شریفہ نقشبندیہ کہ در ان دیار غریب بود ترویج تمام یافت خدمت مولانا

قاضی

ہاشم در زبدۃ المقامات در ذکر ایشان مینویسد کہ فاضلے باین حقیر گفت کہ بعضے شیخان بزرگ صاحب حال و قال ہفتاد سال در ہند شیخی کردند معلوم است کہ از ایشان چہ ماند و کہ ماند شاہد بزرگے خواجہ شما ہمین است کہ بسن چہل سالگی رفتند

Marfat.com

ودو سالی شیخی نمودند و عالمی را بہرہ ور گردانیدند امید است کہ تا مادام قیام ساعت فیوض و برکات ایشان پائندہ و باقی باشد اشارہ کہ باویسی بودن ایشان بالا رفتہ بود از کلام مبارک ایشان کہ در مثنوی خود بنظم آوردہ اند اشعار میرود مثنوی

شنیدستم کہ مشتاقانِ درگاہ — طلب گارانِ سِرِّ لِیْ مَعَ اللّٰہ
خصوصاً کاشفِ سرِّ نہانی — ابوالقاسم چراغ کرّ کانے
بخلوت در بدایت کارش این بود — انیسِ خاطرِ افکارش این بود
کہ بودہ وردِ جان نامِ اویسش — کہ باشد شربے از جامِ اویسش
اویس آسا ازان بحرِ عنایت — مگر بے واسطہ یابد عنایت
کیم من کین ہوس گیرد دماغم — بیابد نور ازین سودا چراغم
دل از ذکرِ اویسم شاد گردد — دماغم زین ہوس آباد گردد
در این راہ قدر خود چندان ندانم — کہ در دل نخل این سودا نشانم
زبانم زین تلفظ گرچہ بند است — دلم بیخواست صیدِ این کمند است
دل اندر شرم و جان سرگرم اینست — کہ جانان رحمۃ للعالمین اینست
قبولش گر بیابد در افادت — ہم استعداد بخشد ہم سعادت
در این سودا درِ دیگر کشایم — روم از جانبِ دیگر بیایم
شفیع آرم روانِ دوستانش — مدد خواہم ز روحِ پیروانش
بہ بوبکرؓ و عمرؓ عثمانؓ و حیدرؓ — باہلِ بیت و اصحابِ پیمبر
بصدق و سوز پور بوقحافہ — بعلم و دانشِ ختم الخلافہ
بشامِ ہجرت و تاریکیٔ غار — بآن خوش عنکبوتِ عنبرین تار
بجوری کز قریش و اقربا دید — بآشوبِ کہ دشتِ کربلا دید
بدار و گیر حربِ بدر و خندق — بروزِ فتح نور حصحص الحق

دارد
نیز ہوش
رضی اللہ عنہم
صلی اللہ علیہ وسلم

بآن مژ

Marfat.com

بآن شب کز سرای امتحانی
رسیدہ در مکانے لامکانی

بہ بیرون رفتنِ آزادہ زین دہ
بسُبحَانَ الَّذِیْ اَسْرٰی بِعَبْدِہٖ

بدیدی آنچہ می بائست دیدن
بہ بیخود گفتن و بیخود شنیدن

بفقری کز خودش درویش میدانست
سری الفقر فخری بیش میدانست

بآندم کاورد روزِ شفاعت
کنی تدبیرِ مشتِ بے بضاعت

کہ این غافل کشاید چشم زین خواب
ازان حجرہ عنایت پرورش یاب

نہد در قرنِ اول آشیانہ
اویسِ ثانیش خواند زمانہ

زآسیبِ زمانہ فارغ البال
بہ بینم ماضی و مستقبلش حال

من ارچہ دورم از بختِ سیہ دل
تو حالِ سرمدی داری چہ مشکل

شنائی نیست دریائے قِدم را
یدِ طولی است دریائے کرم را

مرا گرچہ سراسر کار خام است
تمام دان کہ این سودا تمام است

بطریق است ف

در اوائل و اواسط آنحضرت مستغرق بحر توحید وجود بودند ہرچند در اواخر ازان مقام ترقی نمودہ بوحدت شہود پیوستہ اند اما از رباعیات ایشان معنی وحدت وجود مستفاد میشود بعضی رباعیات ایشان را خدمت حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ شرح نمودہ از توحید وجودی صرف نمودہ بتوحید شہودی بُردہ و بعضی رباعیات کہ بطرز رسالہ املا نمودہ اند و مسمی بسلسلۃ الاحرار کردہ اند تبرکاً چند رباعی را زینت این اوراق مے نمایم **رباعی**

چون ظاہر علم پردہ مقصود است
وین مشتِ خیال سر بسر نابود است

از نقش دمی بسوئے بی نقش برو
وانگہ نظارہ کن کہ حق موجود است

رباعی

ہر جنس تو نہ ہر یست زانہا نقوش
شد ظاہر و باطن تو در کار نقوش

Marfat.com

برخیز جمال نقشبندی بطلب | کاسان شودت شکست بازار نقوش

رباعی

چون نقش نهاده رو به بی نقش آری | زان لوح وجود نسخه برداری
نورے بیرنگ ترجمانش گردد | زنهار که دل بترجمانش نسپاری

رباعی

آن بیرنگی چو پرتو انداز شود | بس راز نهفته را که غماز شود
هر جا نوریست برکشد جمله بخود | وانگاه پے انکشاف هر راز شود

رباعی

گویند که چون رسدت دل بکمال | گردد دل و جان ز ترجمان فارغبال
چشم از هر سو سرمهٔ مازاغ کشد | گوش از هر جانب شنود بانگ تعال

رباعی

ای گشتهٔ بهر نموده بیهوده گرو | این است مقام کنت سمعه بشنو
در تست نمونه که بس بیطرفست | بنشین بهر طرف مرو در تگ و دو

رباعی

یک لحظه سرے به جیب هستی درکش | حرفے انا گوئی را خطے در برکش
گر مرد رهی بنامرادی خو کن | یعنی که نگار نیستی در برکش

رباعی

وین سکهٔ من که بنام فقر است | این روشنی از نور تمام فقر است
برخیز ره خواجهٔ احرار بگیر | کان راه ز سر حد مقام فقر است

در ابتدای از فحوای کلام ایشان بطرف وحدت وجود میل معلوم می شود در آخر تنزه نام نموده اند و فرمودند که از برکت صحبت شیخ احمد رض معلوم شد که توحید کوچهٔ تنگ است شاهراه دیگر است فرد

کمال طفل هنرمند زینت پدر است | شود ز آب گهر نام ابر نیسان سبز

والدهٔ ماجدهٔ ایشان از سادات حسینی انداز قانتات نساء همواره به نیاز و شکستگی و التجا

Marfat.com

وہمیشہ مشغوف خدمت فقرا چنانچہ خدمت طبخ خانقاہ معلّی حضرت خواجہ خود میکردند مخفی نماند کہ بعد از حضرت خواجہ بزرگ این سہ اشخاص درینطریقۂ علیہ عدیم الامثال بودہ اند ہمانا کہ اشارہ حضرت خواجہ در مثنوی مبارک خود باینمدعا نمودہ اند جائیکہ میفرمایند مثنوی

زاین پیش بخط بخارا — بودی چو حیات آشکارا
آئینۂ ارجمند مے بود — نے نقش نہ نقشبند می بود
امروز در این خرابہ منشین — این مشتِ خیال را فرو چین
اینجا تنم ارچہ اوفتادست — جان سر بہمان زمین نہادست
دارم بہمان زمین سروکار — من نیز بخاری ام برفتار
ساقی می نقشبند پیش آر — من صید توام کمند پیش آر
ہر چند کمند عنبری بوی — آن نیست کہ آورد بمن روی
آہوی ختن شکار دارد — بالاشہ خری چہ کار دارد
عطار کہ نقشبند ثانیست — در حلقۂ آن کمند فانیست
آن رشتہ کہ پارسا لقب بود — در پیچش آن کمند آسود
آن خواجۂ بندگانِ آزاد — سر در خم این کمند بنہاد
من چون ہوسی چنین نیارم — من خود سگ این سہ یار غارم
خوش آنکہ سہ یار چار گردد — قصرِ ادب استوار گردد
خشتے گردم کہ این نکو قصر — آید بہ کمال خود درین عصر
در بزم زلال بادہ نوشان — خوانندم ختم می فروشان

چون عمر شریف ایشان از حد و اربعین متجاوز شد قرین بآن مبشر برفع علاقۂ جسمانی شدند شوق وصل عریانی دامنگیر ایشان شدہ ترک اختلاط مردم می نمودند دست مبارک از کارخانہ شیخی کشیدند و مقدمۂ ارشاد فیض رشاد را باسرِ ھا

بحضرت

Marfat.com

بحضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ گذاشتند مستعد بلقاء اللہ و منتظر برفیق اعلی نشستند تا آنکہ این رباعی دران آوان بزبان مبارک ایشان گذشتہ رباعی

صحرانشین زسیل حذر کن کہ آستین — تر میکنم بگریہ و افشردہ می روم
آن گلبنم زباغ تو کز یک نسیم لطف — نشگفتہ ام ہنوز کہ پژمردہ میروم

مقدمہ

ذکر وصال آنحضرت روز شنبہ بیستم جمادی الثانی سنہ ۱۰۱۲ یکہزار و دوازدہ کہ سن مبارک از چہل متجاوز شدہ مشرف بلقاء اللہ شدند و محبان عقیدت سرشت را اسیر دام حسرت و حیرانی گذاشتہ تاریخ وصال ایشان را یکی از محبان در قطعہ بنظم آوردہ قطعہ

نظم

فانی کہ بدوست بود باقی — واز خود ہمہ فانی الصفت بود
بر خالق خویش جملگی عشق — بر خلق تمام عاطفت بود
وی تشنہ لب بسال وصلش — خوش گفت کہ بحر معرفت بود

بحر معرفت سنہ ۱۰۱۲

نقشبند وقت سنہ ۱۰۱۲

و نیز از حروف نقشبند وقت یافتہ شدہ و روضہ متبرکہ ایشان در دہلی کہنہ جوار قدم رسول علی صاحبہ الصلوٰۃ والسلام والتحیۃ واقع شدہ مانا کہ در کلام خود اشارہ باین نمودہ اند جائیکہ میفرمایند مثنوی

در دیدہ کشم قبول خود را — خاک قدم رسول خود را
ای خاک مدینہ در کجائی — در دیدہ من چرا نیائی
ای مردم چشم و در بینا — وی چشم چراغ نور بینا
در یاب غم اشیانہ را — بنواز سیاہ خانہ را

فرزندان گرامی ایشان دو اند خدمت خواجہ عبید اللہ و خواجہ عبد اللہ از ایشان در سن رضاع مانده بودند بحسن خدمت خواجہ حسام الدین احمد کہ متکفل ایشان شدہ بودند چون بمرتبہ تدریس رسیدند از علوم معقولہ و منقولہ بہرہ کامل یافتند چنانچہ پایہ علمیت ایشان از عرائض کہ بخدمت حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ نوشتہ اند

معلوم میشود

Marfat.com

معلوم است کہ بعبارت تازی در کمال بلاغت املا فرمودہ اند و بعضی از انہا را خدمت مولانا ہاشم قدس سرہ در زبدۃ المقامات درج نمودہ نزد ذکر والد ایشان فی الجملہ بعد از فراغ علوم ظاہری بطلب معاملہ باطنی بسبب وصیت والد بزرگوار خود بخدمت سراسر سعادت حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ مشرف شدند و کسب طریقہ علیہ والد خود نمودہ بدرجات علیا فایز شدند و خدمت حضرت مجدد الف ثانی رض رعایت ایشانان در ہر امور زاید التحریر میفرمودہ اند از خلفای جناب حضرت خواجہ بیرنگ بدون جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ خدمت حضرت شیخ تاج و شیخ الہ داد و خواجہ حسام الدین احمد این سہ بزرگوار بہ نسبتی کہ خدمت خواجہ بیرنگ قدس سرہ حاصل نمودہ بودند اکتفا فرمودہ و باقی خلفای مبارک ایشان بموجب امر مرشد خود بل بسابقہ موہبت بآنچہ حاصل روزگار ایشان بود مکتفا نشدہ بسے از وی یاد بخدمت حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ شتافتند و یافتند آنچہ یافتند و معاملہ خود را از ابنای جنس بالا بردند پیش طاق ایشانان بمرتفع گردید شعر

هنیئاً لارباب النعیم نعیمها	وللعاشق المسکین ما یتجرع

انشاء اللہ تعالیٰ ذکر سہ آنہا را در منتخب ثانی نزد ذکر اسماء خلفای حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ خواہد نمود۔

منتخب ثانی از منتخبات سبعہ منقسم بر سیزدہ تذکرہ در احوال جناب محبوب سبحانی قطب ربانی غوث یزدانی قیوم رحمانی کاشف اسرار سبع المثانی واقف رموز مقطعات و قرآنی و متشابہات قرآنی حضرت مجدد الف ثانی لازال اسمہ کالاسم المبارک الذی بشر بہ عیسی علی نبینا و علیہ الصلوۃ

Marfat.com

والسلام الشیخ احمد ابن الشیخ عبد الاحد الفاروقی الکابلی السرہندی رضی اللہ تعالیٰ عنہ و ذکر آباء و اجداد و نسب ایشان قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم تذکرہ اولی از منتخب ثانی در ذکر نسب حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ

مخفی نماند کہ نسب مبارک حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بخلیفہ ثانی امیر المؤمنین و امام الاعدلین الناطق بالحق والصواب حضرت عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالیٰ عنہ میرسد بدین ترتیب کہ اسم مبارک ایشان شیخ احمد ابن شیخ عبد الاحد ابن شیخ زین العابدین ابن شیخ عبد الحق ابن شیخ محمد ابن شیخ حبیب اللہ ابن شیخ قطب الاقطاب غوث العلمین حضرت امام رفیع الدین ابن شیخ نصیر الدین ابن شیخ سلیمان ابن شیخ یوسف ابن شیخ اسحاق ابن شیخ عبد اللہ ابن شیخ شعیب ابن شیخ احمد ابن شیخ یوسف ابن شیخ سلطان شہاب الدین علی المعروف بفرخشاہ کابلی الفاروقی ابن خواجہ نصیر الدین ابن خواجہ محمود ابن خواجہ سلیمان ابن خواجہ مسعود ابن خواجہ عبد اللہ الواعظ الاصغر ابن خواجہ عبد اللہ الواعظ الاکبر ابن خواجہ ابو الفتح ابن خواجہ اسحاق ابن خواجہ ابراہیم ابن خواجہ ناصر الدین[1] ابن حضرت عبد اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ ابن

[1] مخفی نماند کہ تمام نسب مبارک تا امیر المؤمنین رض از روی انتخاب سی و دو نفر میشوند لیکن در اینجا پسر حضرت عبد اللہ را رض ناصر نام مقرر نموده اند و این تعیین را از زبدۃ المقامات مولفہ ہاشم کشمی نقل کرده اما مولف بدر الدین سرہندی در حضرات قدس بجای ناصر سالم نام این حضرت عبد اللہ ابن عمر رض نوشتہ و ہمین ہم سالم را در کتب حدیث در اولاد صلبی حضرت عبد اللہ یافتہ شد پس ازین تقریر معلوم شد کہ آنچہ مولف بدر الدین قدس سرہ نوشتہ اند بر صواب خواہد بود یا آنکہ ناصر نام در اولاد ایشان ظاہرا یافتہ نشدہ مگر اینکہ احتمال لقب دارد کہ ہمان سالم ملقب بناصر باشند لکن این ہم

حضرت

Marfat.com

حضرت امیر المؤمنین عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین :—

تذکرہ پانزدہ از منتخب ثانی در ذکر سلطان شہاب الدین فرخشاہ

فاروقی کہ از اجداد مبارک حضرت مجدد الف ثانی اند و در تذکرہ اولے این منتخب اسم مبارک ایشان نوشتہ شد باذکر امام رفیع الدین کابلی و در ذکر حضرت امام رفیع الدین قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم درج

امّا بعد مخفی نماند کہ از جملہ اجداد کبار حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بعد از جناب حضرت عبد اللہ بن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہما این دو بزرگوار یعنی حضرت سلطان شہاب الدین علی و حضرت امام رفیع الدین قدس سرہما از جملہ اولیا کملین اند حضرت سلطان شہاب الدین علی لقب ایشان فرخشاہ است و خدمت ایشان قبل از سلوک صوفیہ والی کابل بودہ اند از قبل سلاطین غزنویہ و قیل بعد از زوال سلطنت غزنوی ایشان از کابل خروج نمودہ اند و سلطنت بایشان مقرر شدہ و خدمت ایشان مرارًا بہندوستان با عساکر و افواج قاہرہ جہت جہاد کفار و ترویج اسلام و توہین اصنام تشریف فرما شدہ اند و با فتح و فیروزی بعنایم بسیار بکابل مراجعت نمودہ اند آخر الامر عنایات الٰہی شامل حال و قرین احوال ایشانان شدہ توجہ ایشان را از امور سلطنت گردانیدہ شوق و ذوق خود را نصیب روزگار ایشان نمودہ قبلہ توجہ ایشان را بسلوک طریقہ عالیہ حضرات چشتیہ مصروف داشتہ و از اکابر آن طریقہ عالی مستفید گردیدند و بدرجات کمال و اکمال مشرف شدند و عالمی از سرچشمہ فیض ایشان سیراب و کامیاب گردیدند ایشان بعد از ترک سلطنت و قبول فقر در کوہستان کابل سکونت اختیار فرمودہ مادام حیات بہ فیاضی خلق مشغول بودند و بعد از رحلت

Marfat.com

درهمان سرزمین آسودند امروز آن موضع بدرهٔ فرخشاه معروف ومشهور است قبر مبارک را
را زیارت گاه عالی ساخته اند قبله توجه آن نواحی مزار ایشان است یزار ویتبرک به
الحال برادر این راقم حروف شاه ضیاء الحق سلمه الله تعالی ابقاه واوصله الی غایة
ما تیمناه تعمیر مزار فیض آثار ایشان نموده ومسجد وخانقاه عالی را معمور ساخته خود
بتربیت طلاب آن نواحی دران خانقاه مبارک مشغولست وسکونت خود را در
آنجا مقرر نموده ایزد تعالی بیمن برکات ایشان او را باعلی مراتب کمال واکمال ممتاز دارد بیت

این دعوت را بگاه تهلیل	آمین آمین کناد جبریل

ونسب عارف اکبر حضرت شیخ فرید گنج شکر قدس سره الانوار نیز بایشان اتصال مییابد

ذکر امام رفیع الدین رحمة الله علیه

جد ششم حضرت مجدد الف ثانی اند
وخدمت ایشان جامع بودند در علوم ظاهری وباطنی واقتباس انوار کمال از شمع صحبت حضرت سید
جلال الدین بخاری رضی الله تعالی عنه که ملقب بسید مخدوم جهانیان بود نموده اند وخدمت
امام رفیع الدین وآماد وامام نماز وخلیفه ایشان بوده اند آورده اند که چون حضرت
مخدوم جهانیان از ولایت بخارا بکابل تشریف فرما شدند وحضرت امام رفیع الدین را
از آنجا را همراه خود بهندوستان آورده اند چون خدمت ایشان بقریه براس که پنج شش
کروه است از سهرند رسیدند مردم آن قریه از خدمت ایشان التماس آن داشتند
که چون خدمت ایشان بدهلی برسند به پادشاه وقت که مرید ایشان است بفرمایند
که بیشه سهرند را شهری آباد نماید که آن بیشه موحش ومسکن شیر وسباع است
رعایای اطراف آن سرزمین برسانیدن مالیه سلطان ببلده سامانه که بعد مسافت دارد
عسر تمام می کشند خدمت ایشان قبول استدعا نمودند ومتوجه دار الخلافه شدند

له جد بزرگوارش مشهور بفرخشاه زمام حکومت کابل در کف داشت وپدر والاگهر شیخ موسوم بکمال الدین
سلیمان در عهد شهاب الدین غوری از کابل به ملتان آمده قضا قصبه گهوتوال که نزدیک ملتان است یافت ۱۲ نقل من تاریخ فرشتو

میان

له وقت سحور ۱۲

Marfat.com

وچون بکنور که دو منزل است از دهلی رسیدند سلطان فیروز شاه که از سلاطین افاغنه غلجائی
بوده است استقبال ایشان نموده بقریه مذبور آمده بشرف ملاقات ایشان مستعد گردید
خدمت ایشان مسئول آنجماعه را بسلطان رسانیدند و سلطان فرموده ایشان را
سعادت خود دانسته قبول نمود و حکم فرمود که دران سرزمین شهری بنا کنند خواجه
فتح الله را که برادر حضرت امام رفیع الدین بودند و از مقربان سلطان تعین نمود
که با دو هزار سوار رفته دران سرزمین باشد و بانصرام آن مهم اقدام نماید چون خواجه کش
فتح الله آمده شروع در تعمیر آن قلعه کرد روز با اهتمام تمام آنچه بنامی یافت در شب
منهدم می شد علی الصبح باز تعمیر می نمودند بدستور سابق منهدم می یافتند.
چون این مقدمه را بعرض سلطان رسانیدند خلیفه علاج آن را بحضرت مخدوم جهانیان
حواله نمود خدمت ایشان امام رفیع الدین را فرمودند که شما رفته متوجه احوال کیفیت
این واقعه شوید چنانچه برادر شما از طرف سلطان مامور بتعمیر است از جانب ما شما آمر باشید
و خشتی از دست مبارک خود بایشان دادند و فرمودند که بدست خود در بنای قلعه
گذارید چون خدمت ایشان بامر مرشد خود بدان سرزمین رسیدند و خشت را در
بنای قلعه گذاشتند و متوجه کیفیت آن حال شدند معلوم نمودند که خدمت شیخ شرف الدین
بوعلی قلندر قدس سره را از ناداشتگی به بیگار گرفته بودند چه ایشان خود را پوشیده
بودند و کسی ایشان را نمی شناخت و از غیرت باطنی بنای قلعه را هر شب منهدم میساخت
خدمت امام رفیع الدین شیخ مذکور را دریافته عذر تقصیر برادر خود خواست شیخ فرمود که
رفیع الدین بپاس خاطر تو این شهر چند روز آباد باشد والا نه تا قیام قیامت آبادی
این را نمیگذاشتم بعد ازین چون قلعه مذبور بانصرام رسید سلطان فرمود که این قلعه
بتصرف حضرت امام رفیع الدین آباد شده است خدمت ایشان آنجا سکونت نمایند
و محصولات آنرا صرف فقرا خود کنند از آنروز سکونت حضرات اسلاف مجددیه

Marfat.com

دران بلده سهرند مقرر شد خدمت ایشان مدت حیات خود آنجا بودند و بعد رحلت تربت شریف ایشان بیرون شهر نمودند هرچند الحال قبر مبارک ایشان در اندرون شهر شد از کثرت آبادی خدمت مولانا هاشم در زبدة المقامات می نویسد حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه فرخنده شبے بزیارت تربت حضرت امام رفیع الدین شدند و مدت تمام محاذی صدر امام بر پای مراقب ماندند بعضی مخلصان معروض داشتند که اگر بنشینند خوب باشد ایشان به نشستن توجه نفرمودند و زمانے به تربت والده معظمه خویش رحمها الله تعالیٰ که دران مقبره منوره است نیز خاموش ایستاده اند فردائے آن شب خدمت خدمت مخدوم زاده مستحکم برجاده مخزن الاسرار والعلوم خواجه محمد معصوم سرّی شکرف از زیارت شب بیان نمودند مجمل آن اینست که حضرت بعد از مراجعت فرمودند که چون محاذی روضه امام ایستادم از حق سبحانه وتعالیٰ ملتمس آن شدم که الٰهی از جمیع این گورستان عذاب را مرتفع کن آواز رسید که هفته عذاب از ایشان برداشتند باز ملتجی شدم که رحمت ترا نهایتی نیست در مغفرت بافزای حکم شد که ماهی عذاب مرفوع گردد باز بیش تضرع نمودم بکرم خاص نوازش فرمودند و به کلی بخشیدند فردائے آن روز بمقبره که والد و جد ایشان مدفون اند رفتند بخاطر مبارک آنحضرت مضمون حدیث معروف گذشت که چون عالمی مقبره بگذرد تا چهل روز عذاب آن مقبره را بردارند بمجرد این خطور ملهم شدند که بقدوم تو تا قیامت عذاب ازین مقبره برداشتم بیت

الانوار

نمودند

بدین خوبی و رعنائی تو از هر در که باز آئی	دری باشد که از رحمت بروئی خلق بگشائی

تذکرهٔ ثانیه از منتخب ثانی در ذکر والد ماجد حضرت مجدد الف ثانی خدمت شیخ مخدوم عبد الاحد قادری چشتی با ذکر شیوخ ایشان قدس الله تعالیٰ اسرارهم

لقب ایشان حضرت مخدوم است و خدمت ایشان را در عنفوان جوانی و اوان تحصیل علوم

ظاہری

Marfat.com

ظاہری بنا گاہ دست شوق این راہ گریبان گیر دل شدہ بخدمت مطہر النفوس شیخ عبد القدوس قدس سرہ بردو آنجا بمندار اوت او در آمدہ تلقین اذکار فرا گرفت چون از خدمت شیخ التماس سکونت خود بر آن آستان خواست وطلب مصاحبت بدان درویشان کرد شیخ فرمود قدم عزیمت بر تحصیل علوم دین وشریعت نہادہ بعد از تحصیل اینجا مراجعت نمائی و بتحصیل معاملہ کمر ہمت بہ بندکہ درویش بعیلم را چندان تمکین نیست وچون حضرت مخدوم این شنود وملاحظہ کبر سن شیخ نمود زبان مسئلت بکشود وگفت ترسم کہ اگر پس از انصرام واتمام علوم بدین عتبہ علیہ شتابم این گرامی صحبت در نیابم شیخ فرمود چون مرا نیابی بفرزندم رکن الدین شو واز و بجو آنچہ می جوئی حسب الامر شریف باز بر تحصیل علوم مراجعت فرمود قضارا پیش از تمامی تحصیل او عمر گرامی شریف شیخ وی رخت تمامی کشید مصرع عمر آن نامہ سوز دل باتمام رسید ۔ پس حضرت مخدوم بعد از فراغ اکتساب فنون علوم از منقول ومعقول وسیر وسیاحت بعضی بلاد بحکم اشارۃ آن بشارت بخدمت شیخ رکن الدین قدس سرہ شد وخدمت او بفرمودہ ووصیت والد ماجد خود ملاحظہ علو استعداد طریق شفقت وعنایت پیشتر نمودہ ونظرات تربیت را درباره ایشان دریغ نداشت وچون از سوائد فوائد خویش بہرہ در کرد وخرقہ خلافت از دو طریقہ مبارکہ قادری وچشتی قدس اللہ تعالی اسرارہما لیہما پوشانید وبتلقین وتربیت طلاب امر فرمود وآجازت نامہ بغایت عالی در بلاغت معانی وفصاحت الفاظ نوشت وآن نامہ گرامی را کہ نگارش نمود این است بسم اللہ الرحمن الرحیم

وفد الخیر والاقبال موعدا	وکوکب المجد فی الافق الاعلی بدا
بشرے ترا کہ دولت دارین رو نمود	امجاز وعدہ کرد نقابے ز رخ کشود
در آسمان رفعت شمسی بر آمدہ	نورے ازان بتافت اندر جہان نمود

الحمد للہ الذی خلق الادم علی صورتہ وکرمہ بخلافتہ واجری تلک النسبۃ بین

Marfat.com

انبیائہ واولیائہ۔ وقدم احسانہ علی منتہ۔ وآخر شکوہ علی نعمتہ۔ وھو الاول۔ الآخر۔ والظاھر والباطن لا مؤخر لما قدمہ۔ ولا مقدم لما اخر۔ ولا معلن لما ابطن۔ ولا مخفی لما اظھر۔ وتمت ھمم اولیائہ عن الرکون۔ الی الاکوان عارا۔ واعتلقت الجنان بارا۔ فدارت علیھم بکرۃ وعشیۃ کاس المحبۃ من کوثر محبوبھم دارا۔ کلما جن علیھم اللیل جعل قلوبھم من شوق لقاء الخلیل نارا۔ وتفیض اعینھم من الدمع مدرارا۔ لیلا ونھارا۔ ویشتغلون بذکرہ سرا وجھارا۔ و یتمنعون بمناجات المحبوب اعلانا واسرارا۔ ویطوفون حول سرادقات الوحدۃ افکارا۔ لا یزال منھم فی کل زمان من یعرف فی وجھہ نضادۃ العرفان۔ وھو عطشان وحیران۔ لہ فی فضاء العشق والولہ طیران غایتہ مطلوبہ لقاء الرحمان۔ ونھایتہ مقصودہ رضاء المنان فینظر فی اقطار الارض آثارہ ویظھر فی الآفاق انوارہ۔ لسانہ ناطق بالحق وھو داع الی الرب للخلق لیخرجھم من الظلمات الی النور۔ ویقربھم الی اللہ الغفور۔ والصلوٰۃ والسلام علی من ھو خیر خلقہ واحبائہ وخاتم انبیائہ۔ واصفیائہ وھو رسول الرحمۃ وصاحب الشریعۃ الغراء والطریقۃ الزھراء والحنیفیۃ البیضاء وعلی آلہ وخلفائہ الاربعۃ واصحابہ الکرام البررۃ **امّا بعد** فان الدعوالی اللہ العلام من اوثق دعائم الاسلام والایمان واکرم مناھج العمل والاحسان علی ما ورد فی الخبر عنہ علیہ الصلوٰۃ والسلام والذی نفس محمد بیدہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ان احب عباد اللہ الی اللہ الذین یحببون اللہ الی عبادہ ویحببون عباد اللہ الی اللہ ویمشون فی الارض بالوعظ والنصیحۃ کما قال اللہ تعالیٰ قُلْ ھٰذِہٖ سَبِیْلِیْ

الفصل

یحببون اللہ الی عبادہ ویحببون عباد اللہ الی اللہ ۱۲

ادعوا

Marfat.com

ادعوا الی اللہ علی بصیرۃ انا ومن اتبعنی انما یکون برعایۃ اقوالہ وافعالہ واحوالہ
ثمان الاخ الاعز الرضی والصاحب المرضی المتوجہ الی رحمۃ رب العلمین
المتوکل الی مالک یوم الدین اخانا العالم الشیخ عبد الاحد بن
زین العابدین لما صح قصدہ ولبس الخرقۃ منا وتفقہ بالعلم واشتغل
بالذکر والفکر شغلاً کاملا اجزناہ اجازۃ بالباس الخرقۃ للطالبین
کما اجاز لنا شیخنا وابونا شیخ الاسلام قطب الاقطاب الشیخ عبد القدوس
قدس اللہ سرہ العزیز وھو من شیخی شیخ الاسلام الشیخ محمد عارف
وھو من شیخہ وابیہ الشیخ احمد عبد الحق وھو من شیخہ الشیخ جلال
پانی پتی وھو من شیخہ الشیخ شمس الدین ترک پانی پتی وھو من شیخہ
الشیخ علاء الدین علی احمد صابر وھو من شیخہ الشیخ فرید الحق
والدین مسعود اجوھنی من شیخہ قطب الحق والملۃ والدین خواجہ قطب الدین
بختیار اوشی وھو من شیخہ خواجہ معین الدین سنجری وھو من شیخہ الشیخ عثمان الھارونی وھو من
شیخہ ووالدہ سید السادات محی الدین ابی نصر وھو من شیخہ ووالدہ سید الحسب والنسب
ابی صالح وھو من شیخہ حاجی شریف زندنی وھو من شیخہ الشیخ مودود چشتی وھو من شیخہ الشیخ ابی یوسف
چشتی وھو من شیخہ ابی محمد چشتی وھو من شیخہ ابو اسحاق شامی
وھو من شیخہ الشیخ علی الدینوری وھو من شیخہ الشیخ ھبیرۃ البصری
وھو من شیخہ الشیخ سلطان البلخ ابراھیم الادھم وھو من شیخہ فضیل
بن عیاض وھو من شیخہ الشیخ عبد الواحد بن زید وھو من شیخہ الشیخ
حسن البصری وھو من شیخہ الشیخ امیر المؤمنین وامام المسلمین علی المرتضی
کرم اللہ وجہہ وھو من حضرت الرسالۃ الرفیعۃ القدسیۃ محمد رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم وھو من اللہ تعالی عز وجل وایضا اخبرلہ

Marfat.com

دامت برکاتہ وزیدت درجاتہ بالباس الخرقۃ المبارکۃ القادریۃ المحمدیۃ
لمن یطلبہا ویراہ اھلا ومستحقا لھا کما اجازنا بالباس الخرقۃ للطالبین
استاذ علماء المشرق والمغرب علامۃ الوری علم الھدی المحقق المدقق
الکامل المکمل سیّد السادات امیر سید ابراھیم معین الحسنی الحسینی
الیزجی القادری وھو من شیخہ الشیخ بھاؤ الدین الانصاری الحسنی
الحسینی القادری وھو من السید السند الشیخ احمد الحلبی القادری
وھو من شیخہ ووالدہ سید السادات سید موسی القادری وھو
من شیخہ ووالدہ سید عبد القادر وھو من شیخہ ووالدہ سید السادات
سید حسن وھو من شیخہ ووالدہ سید السادات محی الملۃ والدین ابی نصر
وھو من شیخہ ووالدہ سید الحسب والنسب سید السادات ابی صالح وھو
من والدہ السیّد الجید السند المستند عبد الرزاق وھو من والدہ
سیّد السادات قبلۃ ارباب الکرامات قطب الکونین غوث الثقلین
محی الحق والشریعۃ والطریقۃ والحقیقۃ ابی محمد عبد القادر الحسنی
الحسینی الجیلانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ وقدس اللہ تعالیٰ روحہ وھو
من شیخہ الشیخ ابی سعید المخزومی وھو من شیخہ شیخ الاسلام
ابی الحسن القرشی الھنکاری وھو من شیخہ شیخ الاسلام ابی فرج
یوسف الطرسوسی وھو من شیخہ شیخ الاسلام عبد الواحد بن
عبد العزیز الیمنی وھو من شیخہ شیخ الاسلام ابی بکر الشبلی وھو
من شیخ الاسلام سید الطائفۃ الصوفیۃ جنید البغدادی وھو من
شیخہ شیخ الاسلام سرّی المفلس السقطی وھو من شیخہ شیخ الاسلام
معروف الکرخی وھو من شیخہ شیخ الاسلام ابی سلیمان داؤد الطائی

وھو من

Marfat.com

وھو من امام علی موسی رضا وھو من ابیہ الامام جعفر الصادق
وھو من ابیہ الامام محمد ن الباقر وھو من ابیہ الامام زین العابدین
وھو من ابیہ الامام السعید الشہید حسین وھو من ابیہ امام المسلمین
وامیر المؤمنین اسد اللہ الغالب علی بن ابی طالب رضی اللہ تعالی
عنہ وعن اولادہ واحفادہ وانصارہ وھو عن سید المرسلین
امام المتقین خاتم النبیین المبعوث رحمۃ للعالمین محمد ن
النبی الامی الامین صلی اللہ تعالیٰ علیہ وبارک علیہ وآلہ الطیبین
الطاھرین وَوَصَّیْنَا لہ دامت برکاتہ ان یشتغل بالعلوم
الصوفیۃ وآداب المشائخ واعمالھم مراعیا حقوق الشرع
من الاصل والفرع ممتثلا لاوامر اللہ تعالیٰ ومجتنبا
لنواھیہ ومتأدبا باداب الصوفیۃ حق الادب وآن لا یتردد لارباب
الدنیا واصحابھا وآن لا یحضر فی مجلسھم لطلب الدنیا وآن یحب
اولاد الشیخ واقربائہ ویراعی حقوقھم کما قال اللہ تعالی
لحبیبہ صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم قُلْ لَّآ اَسْئَلُکُمْ عَلَیْہِ
اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّۃَ فِی الْقُرْبٰی وآن یشتغل باللہ اشتغالا باطنا معرضا
عن غیر اللہ کما قال اللہ تعالیٰ لحبیبہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وَاذْکُرِ
اسْمَ رَبِّکَ وَتَبَتَّلْ اِلَیْہِ تَبْتِیْلًا وزاھدا فی الدنیا راغبا الی العقبیٰ
ثابتا علی السعادۃ والسخاوۃ من غیر الالتفات الی رسوم اھل
البطالۃ وان یجعل الوحدۃ والعزلۃ راس مالہ فانھا متمسک ارباب
الصدق والصفا فان استطاع ان یستمر اوقاتہ علی ملازمۃ
بالخلوۃ فھو اولی واحری وآن لم یتیسر لہ ذلک فیجعل لنفسہ نصیبا

Marfat.com

منها وینبغی ان لایکون سنته خالیته عن خلوة او خلوتین فان کان هکذا فهذا العزیز نائب عن یدنا وبین الناس خلیفتنا فیرحم الله من اکرم وعظم من اکرمناه وعظمناه واهان الله من اهانه فاسئل الله العظیم المنان ان یکون الاخ المشار الیه مرضیا عند الله ومحبوبا عند الناس اللهم بلغه الی منتهی مطالب الصدیقین واوصله الی اعلی درجات العارفین الکاملین المکملین بحرمة النبی واله وصلی الله علی حضرة خیر خلقه واله وصحبه اجمعین من الفقیر الحقیر المجیز المرخص رکن الدین بن عبد القدوس اسمعیل الحنفی کتبه وحرره فی سنة تسع وسبعین وتسعمائة ولسلام علی من اتبع الهدی انتهی :-

ذکر اکابرے کہ حضرت مخدوم از صحبت آنہا مستفید شدہ اند

اول خدمت شیخ عبد القدوس قدس سرہ العزیز

وایشان از اکابر شیوخ ہندوستان اند از فرزندان شیخ صفی الدین کہ در اصول وفروع علوم از فحول محققین بود وصاحب تصانیف مفیدہ سکر وشورش قوی داشت وجد وسماع کثیر باوجود کثرت جذبات وفور غلبات در اتباع سنت سنیہ بغایت متیقن ودر التزام عزایم امور سخت متمکن آورا کتابے است مسمی بہ انوار العیون مرتب علی سبعة فنون کہ در ہر فن اسرار عالی بر صحائف املا آوردہ وآورا مکاتیب است بس حلاوت بخش در مکتوبے مے نویسد کہ شیخ ما سید محمد گیسو دراز زبان دراز کرد از حیرانی وگفت کہ او سبحانہ وتعالیٰ ورا و الورا است اگرچہ این سخن نیز باشد اما جوینده را جان نیز باشد کہ در طلب او طالب را از ہمہ وراء الوراء باید شد محققان گفتہ اند کہ نہایت رجوع بسوی بدایت

Marfat.com

است وچون بدایت را ابدایت نیست نہایت را نہایت نہ بود کہ خدائے را جل شانہ نہایت نہ بود و طالب را نہایت بی نہایت باید تا در نہایت رجوع بسوئی بدایت آید مومنان خدائی عزوجل را در بہشت بینند نہ آنکہ خدا در بہشت باشد تعالی اللہ عن ذلک علوا کبیرا آما طالب را در بہشت باید شد و از بہشت باید شد چون ما فی الجنۃ سوی اللہ روئے نماید و را الورا و تحت الثرا یک جا آید چہ جای ورا الورا است و اکثر مکاتیبش از انکسار و افتقار و خوف خاتمہ می نویسند ھیھات ھیھات تا عقبہ ابہام فَرِیْقٌ فِی الْجَنَّۃِ وَفَرِیْقٌ فِی السَّعِیْرِ در پیش است کجا خواب و خورد و گرا قرار و آرام در پیش است بیت

کس می ندہد نشان ز آب و گل من	حل می نشود دراین جہان مشکل من
از ہیبت این دو راہ خون شد دل من	تا خود بکدام راہ بود منزل من

جائے دیگر مے نگارد فرد

در کوئے بتان رفت ہمہ عمر دریغا	چون برہمن پیر بہ بتخانہ بماندم

عمر بآخر رسید مرگ و سفر عاقبت در پیش آمد زاد آن کہ علم و عمل بر متابعت سید المرسلین صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم است بدست نیامد و خوف و حیرت آن قدر گرفت کہ امام مسلمانان ابوحنیفہ کوفی رضی اللہ تعالی عنہ می فرماید اکثر ما یسلب الایمان عند النزع ندانم دران وقت دشواری و زمان بیقراری چہ پیش آید جائے در تنصیح فرزند نخست خود شیخ حمید الدین نوشتہ اند ای فرزند فرصت عزیز است در روز و شب در تحصیل علوم بجد و جہد کوشش بلیغ نمای کہ وقت تحصیل علوم ہمین است و دوام طہارت و ادای فرائض و سنن با تعدیل ارکان با خضوع و خشوع بر وجہے کہ صاحب شرع خبر کردہ است لازم گیر کہ استقامت این کار سعادت دو جہانی و دولت دو جہانی و برکات و رحمت بی شمار است بدانکہ مقصود از علم عمل است

آخرت

فرزند

Marfat.com

که فرد از عمل پرسند نه از بسیاری علم و مقصود از عمل اخلاص و محبت حق تعالی است
یسئل الصادقین عن صدقهم کرشکن خواص و عوام است و مقصود از اخلاص محبت
محبوب است که معبود برحق است و موجود مطلق اِنَّ صَلٰوتِیْ وَنُسُکِیْ وَمَحْیَایَ وَمَمَاتِیْ
لِلّٰہِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ انتهی کلماته الشریفة خدمت شیخ از این دار پر ملال انتقال
آن سال نموده که شیخ اجل مبین آنست رحمة الله تعالی علیه :-

ذکر شیخ خواجه رکن الدین - قدس سره العزیز

فرزند دویم و خلیفه اول حضرت شیخ عبدالقدوس اند بعد از والد خود بر جاده ارشاد
بنشست با وجودیکه از والد خود باعلی درجات کمال رسیده بود از خدمت سید ابراهیم
الابیزی القادری نیز طریقه علیه قادریه را اخذ نمود چنانکه در ارشاد نامه حضرت مخدوم
ذکر نموده و خدمت او صاحب اسرار و احوال عالیه بوده و تصانیف شایسته دارد
از آن جمله است بحر البحرین محتوی بر اسرار علوم دینی و یقینی و نیز او را مکتوبات
کثیر البرکات است در یکی از مکاتیب خود بیکے از محرمان راز نوشته وَاَمَّا بِنِعْمَةِ
رَبِّكَ فَحَدِّثْ لِلّٰہِ الحمد والمنة که در دیده مشهودی نمانده بجز خدا معهذا اجز افکار
و عجز بیش نه و جز حیرت و درماندگی پیش نه بیت

تشنه از دریا جدائی مے کنم	بر سر گنجے گدائی مے کنم

شیخ رکن الدین را بر حل بعضے کلمات سکریه والد خویش تحقیقات است از انجمله
است که والد ماجدش روزی در اثنای سماع در زبان راندند که خداوندا ما کجائیم
باز فرموده اگر گوئی خداوندا شاید شیخ رکن الدین می نویسد مراد از علم الهی تعین علمی است
اجمالی یا تفصیلی که بوحدت و واحدیت معبر اند شیخ در آنوقت فوق تعین علمی بوده حضرت
شیخ رکن الدین علیه الرحمة در سنه ثلث و ثمانین و تسعمایة از این جهان رفته

Marfat.com

مضجع او با سائر اخوانش در جنب والد بزرگوار او است الا شیخ احمد ولد شیخ عبد النبی شهید صاحب کتاب سنن الهدی که در شاه آباد آسوده و انتقال او در سنه اثنین وسبعین وتسع مایة رحمة الله علیه رحمة واسعة :-

سنه ۹۸۲

ذکر شیخ جلال الدین تهانسری از اعاظم خلفای شیخ عبد القدوس

اند و خدمت حضرت مخدوم را بعلاقه هم پیره گی بایشان صحبت های شائسته و مجالس شگرف بوده و از علم ظاهری بهره تام داشت و استغراق و استهلاک تمام تا گویند که بسا بودے که برائے ادائے نماز مریدانش آمده برائے افاقت شیخ بآواز بلند حق حق می گفتند تا از سکر بصحو می آمد عمر دراز یافت بعد از نود و پنج سالگی در سنه تسع و ثمانین وتسع مایة بآخرت شتافت در بلده خود مضجع یافت رحمة الله علیه و خدمت او را رسائل مفید است و مکاتیب شگرف۔

سنه ۹۸۹

ذکر ملاقات حضرت مخدوم علیه الرحمه بحضرت شیخ کمال کهتلی رحمة الله علیه

حضرت مخدوم را در آوان مجالست حضرت شیخ جلال ملاقات بحضرت شاه کمال رویداد روزی حضرت مخدوم با شیخ جلال صحبت داشت که مردے بصورت اهل سپاه بآن خانقاه در آمد بحضرت شیخ معانقه نمود در انجمن بنشست شیخ او را از سپاه دانسته از احوال شاه و سپاه پرسید وی از این پرسش در شورش در آمد و گفت شیخا اگر مسکینے از مسکینان این راه جهت اقتباس انوار الله باین خانقاه آید شما را لایق نیست از احوال شاه و سپاه پرسیدن اگر خواهش این اخبار دارید بر راه گذر بنشینید و از روندگان بجوئید شیخ از غایت بردباری طریق معذرت پیش گرفت حضرت مخدوم آثار جذبه از و فهمیده چون او از محفل شیخ بیرون شد در عقب او شدند با او اظهار محبت و اخلاص نمودند از منزل و مسکن او پرسیدند آن عزیز نیز

Marfat.com

بالفت و بشاشت پیش آمده اظہار احوال خود و منزل و ماوای باز نمود و فرمود سکونت
فقیر پیشتر بقصبہ پائیل است و پائیل از توابع سہرند است حضرت مخدوم بعد از چندے
آنجا شدند و خدمت شیخ کمال ذوی الاکمال را آنجا یافتند و صحبت ہای گرم بہم رسیدہ
و فیما بین این دو بزرگوار الفت بسیار روئداد تا بحدے کہ شاہ کمال مذبور مع عیال
و اطفال بہ منزل جنت مشاکل حضرت مخدوم می آمد و چندی گذرانیدہ باز بہ مسکن خود
مراجعت نمودی فی الجملہ فوائد بسیار از مجالست و مصاحبت شاہ کمال نصیب
وقت ایشان شد و غرائب معاملات و عجائب خرقعادات از و مشاہدہ نمودند
خدمت شاہ کمال با وجودیکہ ولیی بودند نسبت ظاہری شیخ فضیل داشت کہ بہ نہ واسطہ
بشیخ الجن والانس جناب شاہ عبد القادر جیلانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ
میرسید بدین تفصیل آنکہ والدہ شیخ فضیل سید گدا رحمان ثانی بود او را سید شمس الدین
عارف و او را سید گدا رحمان اول و او را سید ابو الحسن و او را سید شمس الدین
صحرائی و او را سید عقیل و او را سید برہان الدین و او را سید عبد الوہاب
و او را سید شرف الدین و او را سید عبد الرزاق و او را بوالد ماجد خود امام الثقلین
غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہ و قدس اللہ سرہ الاقدس و شاہ کمال اکثر ہا از شوریدہ
سرے و آشفتہ حالی بجزائر و مفاوز بسر بردے و در ان بوادی چون احتیاج
طعامش شدی بناگاہ در ان بیدا شہری پیدا شدی و ساکنان آن شہر او را
ہر چہ تمامتر باعزاز و اکرام بمنازل خویش بردندے و ضیافت نمودندے و شیخ از
طعام و شراب آنہا تناول کردے و شب بمصداق ابیت عند ربی یا مکنہ
ایشان غنودی بامداد ان کہ شیخ بیدار شدی نہ از آن شہر نامی دیدی و نہ نشانے یافتی و خدمت
حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ از والد خود نقل نمودند کہ خدمت
شاہ کمال چون در بیان معارف و تبیین اسرار می در آمد دقائق در میان مے آورد کہ باوجود

Marfat.com

قوت علمیت مستمعان کامل احوال را بعد از تامل و تفکر بسیار بمرور ایام بفهم می در آمد بیت

ارباب فنا زنده بجای دگراند | بیرون ز دو کون در جهان دگراند

و خدمت حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه فرموده اند که چون نظر کشفی سر داده می شود بعد از حضرت غوث الثقلین کریم الطرفین از مشائخ علیه قادریه رح چون شیخ کمال اقل قلیل بنظر می در آید چون عمر مبارکش از ثمانین تجاوز نموده در تاسع عشر از جمادی الآخر سنه ۹۸۱ احدی و ثمانین و تسع مائة راه وصل برفیق اعلی یافت و در قصبه کهتل از قراء تابعه سرهند است خواب گاه یافت رحمة الله سبحانه علیه رحمة واسعة۔ بعد از وی خدمت شاه سکندر نواسه او و وارث نسبت او شد صاحب حالات بلند و معارف ارجمند بود حضرت مجدد الف ثانی رض فرمایند که جانب آفتاب میتوان بفراغت نظر کردن اما بر دل شاه سکندر از غلبه نور نظر را راه نیست شاه مذکور در سنه ۱۰۲۳ ثلث و عشرین بعد الالف از جهان رفت رحمة الله سبحانه بیت

چمن را تر و تازه آراستند | چو شب نم نشستند برخواستند

خدمت حضرت مخدوم سیاحت بسیار نموده اند و بسا بزرگان را یافته اند و مستفاد شده و ایشان در این سیر و سیاحت عهد نموده بودند که در هیچ جا از علمیت خود و یا از نسبت خود اظهار ننمایند و همه جا طالب باشند نه مطلوب و از هر که آثار بدعت بینند با و صحبت ندارند در اسفار خود بسی علماء عامل و عرفاء کامل را دریافته اند از آنها چیزے بیان شود منها چون گذر ایشان بر تهاس (نام شهریست ۱۲) افتاده شیخ الهداد مردے بود بغایت معمر و عزیز صحبت های عزیزان یافته او را آنجا یافتند باوے صحبت نمودند وے فرموده هر راه را نهایت نیست الا راه حق را عز و جل که آنرا نهایت است و خدمت ایشان از آن کلام بغایت متعجب می بودند و در معنے آن متفکر چه خلاف صریح بجمیع مشائخ که منازل الوصول لا ینقطع ابد الابدین

بروطاس
رهتاس

Marfat.com

خدمت حضرت مجدد الف ثانی رضہ میفرمایند کہ حل این معنی آن چنان بخاطر مے آید
کہ ہیچ چیز را ذات نیست چہ حقائق ہمہ اشیا جز وجوہ و اعتبارات نیست
و نہ اند و وجوہ و اعتبارات را نہایت نیست بخلاف راہ وصول
با و سبحانہ کہ منتہی بذات اقدس او گردد زیرا کہ چون عارف را بسیر صفاتی و
اجمالی بعض عنایات از سیر صفات و شیونات بگذرانند آنجا ہمہ وجوہ و اعتبارات
مفقود گردند و سیر او بذات بحت منتہی گردد و بعد ازان سیر در راہ ماند و دست
ادراک از دامان آن کوتاہ پس آن سیر لا ینقطع ابد الابدین گفتہ اند سیر اسماء
و صفات است کہ سیر تفصیلی است و غایۃ ندارد و خدمت حضرت مجدد الف ثانی رضہ
از والد ماجد خود نقل مے فرمودند کہ روزے در مجلسی ذکر ارہ برمی کشیدند شیخ الہداد
ندبور حاضر بود بعد از فراغ آن مرا صحاب ذکر را می فرمود کہ ذکر برائے تصفیہ دل
و انجلائے آنست کہ دل نیست مگر آئینہ کہ زنگی بر و نشستہ است او را صیقلے
باید کرد تا روشنی پذیرد و آن خود بذکر خفیہ میسر است نہ آنست کہ دل آہنی باشد
کہ مارا بہ تیک بر و باید زد یعنی بر این ضربت و شدت ذکر نباید کرد حضرت مخدوم
می فرمودند کہ در سیاحت خویش ببلاد بنگالہ بشہرے رسیدم کہ در آنجا درویشے
بود شیخ برہان نام داشت و در یکی از مساجد با جمائے لیالی بسر میبرد شبہا
از فرط بے قراری بگریہ و زاری می بود و داد و مہربانی بمن اظہار کردی و گفتے
بیا تا چند گاہ با ہم بگذرانیم اما از جہت آنکہ امرے از امور بدعت را مرتکب بود دلم
پذیرائی صحبت او نہ گشت و آن درویش اکثر شعرے از شعرہائے ہندی ہمی خواند
و اشک از دیدگان فشاند مضمون آن شعر این بود کہ حیرت دارم از
لطافت معشوق کہ اگر گوئی از بس نزاکتش موئی را آنجا گنجائی نیست شاید و اگر
از بسے انبساط و اتساع او گوئی عالمہا در و کم است نیز درست آید بیت

گوید

Marfat.com

نمکدانی بہ تنگی چون دلِ مور | نمک چندان کہ در عالم فتد شور

ذکر سید علی قوام علیہ رحمۃ الملک العلام الی یوم القیام

وہم خدمت مخدوم راگذاری بشہر جونپور افتاد و آنجا فوائد صحبت سید علی قوام اوریافتہ قدس سرہما و آو بزرگے بود صاحب سکر و وجد و سماع و خوارق ظاہرہ و کرامات باہرہ ذو التوکل و التبتل و الانقطاع در سلسلہ خواجہ معین الدین سنجری مرید شیخ بہاؤ الدین جونپوری کہ بسہ واسطہ بشیخ نصیر الدین محمود میرسید رحمۃ اللہ سبحانہ ازوی می آرند کہ سید الانام را صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم در منام دید کہ فرمود علی دھل بر در خود می زنی و آواز خلق خبری نمی گیری گفت یا رسول اللہ اگر اہل دل است از آن تست و اگر دوراست ہم از آن تست علی بیچارہ درمیان کیست فرمود برای خلق دعا کن کہ دعای تو برای ایشان مقبول است توفی رحمۃ اللہ علیہ سنہ ۹۵۰ھ

حسین و تسعمائۃ با بجملہ حضرت مخدوم صحبت بسیاری از اہل معرفت و علوم را دریافت از اسفار عنان مراجعت بوطن برتافت تا زمان انتقال از این دار پرملال در بلدہ مبارکہ سرمند بود و ہموارہ شبہا را بگریہ و زاری و طاعات و عبادات بسر بردے و روزہا بر مستفیدان کتب متداولہ از معقول و منقول بی تعطیل و فتور بر سبیل تحقیق و تدقیق بیان می فرمودند و در جمیع علوم علامہ تحریر بود چنانچہ علماء عصر و فضلای وقت ایشان را باستاذی قبول داشتند و از سحاب افاضہ اش سیراب و شاداب بودند می فرمودند کہ چون در دقایق بر دوی غور نمودہ می آید محسوس می گردد کہ در جنب علو اجتہاد و وقت استنباد سراج الامۃ امام الائمۃ سائر مجتہدین کالتلامیذ اند و نیز بمصداق خبر لان یھدی اللہ بک رجلا واحدا خیر لک من الدنیا و ما فیھا ارباب سلوک باطنی از خدمت کثیر البرکت ایشان بدرجات کمال و اکمال میرسیدند و شاگردان

Marfat.com

درس و بیان کتب صوفیہ علیہ راچون تعرف و عوارف المعارف و فصوص الحکم وغیرہ
در غایۃ علو ہمتی افراشت با ارباب شوق و اصحاب ذوق کہ بقرأت
و استماع این کتب در خدمت عالی او از دور و نزدیک طرف ببستند و از میمنت افادہ او
بمقاصد پیوستند قدوۃ المشائخ جناب شیخ میر کہ در بلدہ لاہور گذشتہ است
از تلامذہ و مجازان ایشان است حضرت او از آگاہی در اسرار ارباب توحید وجودی مرتبہ
علیا داشت و در حل دقائق شیخ اکبر محی الدین ابن العربی رض از فرط علم و غلبۂ حال ید طولی
داشت و بر مشرب او بود با آنکہ مقتضیات ہجوم این علوم و حالات بیشتر سکریات
و شطحیات است اما از علو فطرت و فرط تمکین و بلندی ہمت بل بمحض صیانت
حضرت عز اسمہ و جل ذکرہ بر طبق کلام ثمرۃ الالہام شیخ ربانی ابو سلیمان دارانی
کہ ربما یقع فی قلبی النکتۃ من نکتۃ القوم ایاما فلم اقبل منہ
الا بشاہدین عدلین الکتاب والسنۃ و حالیکہ مخالف کتاب و
سنت بود ے خواہ از خویش یافتے خواہ از غیر شنیدے بر آن اعتبار ننہادے
و اعتداد نفرمود ے ہذا علم صحۃ الاحوال و صدا قۃ الاقوال و خلوص
الاعمال رحم اللہ تعالیٰ ارباب ہا رحمۃ واسعۃ و رحم عبدا قال
امینا آخذت حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ منقولست
کہ از والد خود رحمۃ اللہ علیہ نقل میفرمودند کہ ایشان مدتے جویان بودند ملاقات
شیخ عبد الغنی را کہ درویشے بود در شہر سون یتہ بس معمر و بزرگ
بجہت استماع رازے کہ از او بایشان رسیدہ بود کہ پیر او کہ جد مادری او بودہ
قریب ہنگام احتضار او را بایکی از درویشان شوریدہ کار بتردخویش خواند تا القائے
نسبتی نماید و اعطائے نعمتی فرماید چون بخدمتش حاضر شدند سرّے از حقیقت
این معاملہ بزبان راند کہ بمجرد استماع آن سرّ آن در درویش شوریدہ است از

بجان

Marfat.com

ارجان بشست و شیخ عبد الغنی ہم چنان حیران و سراسیمہ جان بر جائی ماند خدمت مولانا ہاشم علیہ الرحمۃ می فرماید بیت

چہ راز بود کہ شب از تو بر زبان بگذشت	کہ روز عمر بسامان ترجمان بگذشت
بگوش صید ندانم زبان تیغ چہ گفت	کہ در سماع در افتاد ہمدران بگذشت

ارادۃ اللہ سبحانہ خدمت شیخ عبد الغنی را بہ جہت مہمی از سر ہند عبور فرا پیش آمد در کاروان سرائے نزول نمودند و حضرت مخدوم از قدوم میمنت لزوم اطلع شدند بدان کاروان سرائے شدند و خدمت شیخ را یافتند بعد از موانست و مجالست خلوتی درخواستند و التماس اظہار و ابراز آن راز نمودند و آن سر سرمد از زبان شان جستند فرمودند کہ ہمین مسئلہ کہ ما بر انیم حال و مشرب ما است ایماء از انکہ این ہمہ می نماید واحد حقیقی است کہ بعنوان کثرت نمود ار گشتہ لیکن چون آن درویش را لوحی بود ساده و این راز مفاجا بگوشش رسید تحمل آن را بر نتافتہ و براہ ہلاکت شتافت شیخ عبد الغنی چون اہل آن و صاحب تمکین بود بر جائے بماند حضرت مخدوم فرمودند گاہ باشد کہ پیش از ظہور حقیقت توحید کما ہو بعضی مبتدیان و متوسطان را از استیلای محبت کہ از اقتضای آن استیلای آن است کہ غیر محبوب را نیز در نظر محب محبوب پدید آرند کثرت موہومہ متیقنہ را بکسوت وحدت ہویدا بگرداند چنانکہ در شہرے بر لبے نشستم درویش را دیدم کہ از حال خود میگفت کہ وقتی در شہرے بودم و براہی میرفتم ناگاہ نظرم بر یکی از زنان جمیلہ افتاد کہ بطرف بام خویش خرامش مے نمود بمجرد دیدن او از خود شدم و او خود مخفی و مستور گشت من در آن حالت چون در خود نگریستم لباس او را بہمان رنگ و صورت و کمیت و کیفیت بر خویش یافتم چنانکہ از نظارہ گیان شرم گین گشتم و خویش را کنارہ جستم مصرع

در عشق چنین بوالعجبی ہا باشند خدمت ایشان فرمودند چگونہ اشیای متعدد متکثرہ

Marfat.com

عین واحد حقیقی بود که کثرت موهوم است یعنی حضرت حق سبحانه ظلال اسماء وصفات خود را از مرتبه
حس و وهم بقدرت کامله نمودی و ابقای بخشیده عالم نامیده آما در خارج بحقیقت موجودی نیست
جز ذات و صفات حقیقت او سبحانه و موهوم چگونه عین موجود حقیقی بود تحقیق این مبحث در
مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه در مواضع متعدده
بتدقیقات عالیه و تمثیلات واضحه نگارش یافته من اراد الاطلاع علیها تفصیلا
واجمالاً فلیرجع الیها علمًا وحالاً باجمله خدمت حضرت مخدوم ایام حیات
خود را باتباع سرور کائنات علیه افضل الصلوٰة والتسلیمات بسر می بردند که سنتی از سنن
عادیه را هم ترک نمی نمودند تا بجای که مهما امکن ازار لنگ کردندی و نعلین ذو قبالین
در پای آوردندی و همه لباس مبارک را از کتب تحقیق نموده متابعت فرمودندی
پس از طاعات مسنونه و دعوات ماثوره بعضی وظائف اوراد بعضی مشائخ قدس الله
ارواحهم را نیز از دست ندادندی چون منافی عزیمت نمیدانستند و خدمت حضرت
مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه می فرمودند این درویش اتوفیق عبادات
نافله از والد بزرگوار خود است چنانچه تفصیل آن مذکور گردد انشاء الله تعالی
هرچند سلوک از سلاسل دیگر نموده بودند و از برکات آن طرق مستفید گشته
اما غایت اشتیاق و نهایت اخلاص بسلسله علیه حضرات نقشبندیه اظهار می نمودند
و خدمت حضرت مجدد الف ثانی از زبان والد خود می فرمایند که چنان معلوم
ما گردیده که مرکز این دائره و شاهراه این بادیه بدست طائفه علیه نقشبندیه افتاده
و نسبت اینها فوق همه نسبت ها ظاهر میگردد و می فرمودند که باوجودیکه از رسائل و
کتب این طریقه برا وضاع و اطوار و اسرار ایشان اطلاعے وست داده است و
حظها وافر گرفته ایم و از نسبت شریفه بهره ها یافته اما همواره خواهان آنیم که یکی از
کارشناسان وراه نمایان این سلسله را حق سبحانه بدیار ما رساند یا ما را بدیار آنها

شده

فرا

Marfat.com

برد تا از برکات صحبت و اقتباس انوار این اکابر نمایم خدمت حضرت مجدد الف ثانی رض میفرمایند که چون من بشرف صحبت خواجه یعنی خواجه بیرنگ مشرف شدم و از فرط محبت و آرزومندی که حضرت مخدوم را بود بصحبت اکابر نقشبندیه معروض داشتم فرمودند که ما را نیز شوق دیدن ایشان بسیار بوده چون بسرهند رسیدیم خبرے از ایشان گرفتم تا ناگه یکی از قرای آن حدود تشریف برده بودند و خدمت حضرت مخدوم را در علوم دینی کتب شائسته و در اسرار یقینی رسائل خجسته اند از انجمله کتاب کنوز الحقائق و رساله اسرار التشهد که بسا نکات عالیه را در ان بقلم بیان آورده اند نفع الله سبحانه الطالبین بها برشناسندگان جوهر سخن هویداست که آن همه مفاض از حضرت واهب العطیات است و جناب او مامور بدان نگارش و املا است چنانکه خود در عنوان آن رساله شریف اینمعنی را نگارش مے نمایند آنجا که میفرمایند هذه اسرار التشهد فی معراج النبی صلی الله علیه وآله وسلم افاض الله سبحانه علینا بفیضه القدیم وفضله العمیم فابرزتها امتثالا لامر المفیض الحکیم هرچند این رساله بزبان تازی است اما خدمت مولانا هاشم علیه الرحمة در زبدة المقامات برخے از آنرا ترجمه نموده بزبان پارسی اینجا نیز ازان ترجمه قدرے ایراد میرود طلب معراج که متضمن رویت است بلسان استعداد آنحضرت است علیه الصلوة والسلام از غیر سؤال بلفظے زیرا که دعا بلسان استعداد الزم و اتم است مر استجابت را لهذا موسی علیه السلام ممنوع گشت از رویت باسؤال لفظی زیرا که پیش از استعداد و آن طلب نمود در معنی التحیات درهمین مقاله میفرمایند التحیات لله والصلوات والطیبات فی اظهار الکمال بصفات الجمال ونعوت الجلال لجمیع الانواع ولجمیع الاعتبارات للذات المستجمع لجمیع الکمال المنزه عن النقص والزوال فانه باعتبار

چنانچه فرمایند

Marfat.com

قولی وفعلی وحالی امّا القولی فکاظہار الانسان عظمۃ الحق سبحانہ وکمالہ باللّسان وامّا الفعلی فکامتثال الاوامر واجتناب النواھی باتیان الاعمال البدنی وآلافعال الحسّی من العبادات وانواع الخیرات واستعمال کلّ عضو فیما خلق لہ ابتغاء لوجہ اللہ تعالی وامّا الحالی فکاشتغال القلب والرّوح بکسب الکمالات العلمیّۃ والعملیۃ والتخلق باخلاق الالٰھیۃ فان الانسان مأمور بہ لیصیر الکمالات ملکۃ نفسہ کما ورد فی الحدیث تخلقوا باخلاق اللہ ھذا بالنسبۃ الی مقام الفرق واما بالنسبۃ الی مقام الجمع فالقولی کذکرہ سبحانہ بتعریفات ذاتہ بکمالات صفاتہ فی ضمن الحروف والکلمات فی الکتب المنزلۃ وآلفعلی فکاظہار جمالہ وجلالہ من الغیب الی الشہادۃ ومن الباطن الی الظاھر ومن العلم الی العین وآلحالی کتجلیتہ سبحانہ وظہورہ علی نفسہ بالفیض لمقدّس اوباعتبار الذاتی والصفاتی وآلافعالی فالذاتی کذکر الحق سبحانہ بصفۃ وجوب الوجود وانہ منزہ عن الکل وسائر فی الکل بالکل ای بحدیّۃ جمع جمیع کمالاتہ واسمائہ وصفاتہ بحیث لا مفاصلۃ فی الاشیاء کلّھا اعلاھا واسفلھا من ھذہ الحیثیۃ واصلا والصفاتی کذکرہ سبحانہ بصفۃ العلم اوبصفۃ القدرۃ والافعالی کتعظیمہ سبحانہ باللسان اوبالجنان بصفۃ الخالقیۃ والرازقیۃ اوغیر ذلک من الاسماء والصفات الفعلیۃ والمعتبر عند العرفاء المحققین الثناء الذاتی فانہ شامل لجمیع وجوہ التعظیم واوصاف الکمال بخلاف الثناء لاسماء الوصفیۃ الفعلیۃ فانہ یوجب التحدید والتقیید اگر شوق علوم ایشان دامنگیر شود پس در رسالہ مبارکہ رجوع نمائی واین مختصر

Marfat.com

حامل کل آن توان شد و نیز در موضعی ز مواضع این کتاب قلمی مینمایند که سر آنست که این
شناء التحیات للہ الخ بود از آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم بر قرب فرائض محمول داریم
که حق سبحانہ فاعل بود و بندہ آلت نہ بر قرب نوافل که بندہ فاعل بود و حق تعالے
آلت لانہ لما تم فقرہ علیہ الصلوٰۃ والسلام وارتفع من البین استحال
ان یستند الیہ شئ فما یظہر منہ فانما ہو من اللہ سبحانہ لکمالہ
کقولہ علیہ الصلوٰۃ والسلام لا احصی ثناء علیک الخ وان الحق ینطق
بلسان عمر ویمکن ان یجعل من قرب النوافل بتنزلہ الیہ وارخاء
لہ نفسہ فی البین انکسارًا لہ واظہارًا للعجز بیت

تمام اینجا کسی داند کز تمامی	کند با خواجگی کار غلامی

او یجعل وجود الموہوب لہ من الحق سبحانہ بدل وجودہ ووجودہ
مضافا الیہ وان کان من الحق سبحانہ مبالغۃ فی تنزیہ او باعتبار مقام
الدوران فی المقامات الثلثۃ من قرب النوافل والفرائض والجمع
بینہما من غیر تقیید بواحد منہما وہذا المقام او ادنی المختص بنبینا
محمد صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم ودر خاتمہ این رسالہ شریفہ بقلم مبارک آوردہ اند که
مرا بر دل بعون اللہ تعالیٰ چنان می آید که امر بقرارت تشہد در آخر نماز تذکیر وایذان
است بر آنکہ نماز معراج مؤمنین است پس سزاوار آن است که معراج مؤمنان نیز
در و متضمن باشد چیزے را که در معراج او صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بظہور پیوستہ از
احوال عظیمہ وتشریفات علیہ ورزقنا اللہ سبحانہ وتعالیٰ جرعۃ من کاسہ
صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم بلطفہ وآمر بصلوٰۃ بعد از تشہد بر آنحضرت سید
البشر اعلام است بر آنکہ معراج مؤمنین بمتابعت اوست صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وادای حق
نعما راست که رسیدہ مسلمین را بیمن ہدایت ومتابعت او صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وتنبیہ است

Marfat.com

برآنکه چون آنحضرت شرکت بخشیدامت را به تشریفات معراج فینبغی لهم الصلوة علیه فی معراجهم ونیز ایما است برانکه اگرچند کمال امّت بنهایت مرتبه اکمال عروج نماید بیرون نمی رود از ربقه متابعت او علیه الصلوة والسلام ونمیرسد نهایت ایشان ببدایت مقام او وسرّ ایشانست بتحت اقدام او فرد

ازاین تفخر اگر سر بفرقدین کشم	کم است گر بقدومش سرم بباید جای

ایضاً اشارتست الی ان منتهی معراجهم الی النبی علیه الصلوة والسلام ومنتهی معراجه صلی الله علیه وآله وسلم الی الله سبحانه وتعالی ذو العظم الاتری انه علیه الصلوة والسلام اثنی علی الله سبحانه فی الابتداء بقوله التحیات لله الخ والمؤمنون امروا بالصلوة علیه علیه التحیات والتسلیمات فی منتهاهم بعضے فوائد که حضرت مجدد الف ثانی رح از والد خود حضرت مخدوم رضی الله تعالی عنه بیان نموده اند تحریر می یابد از زبان والدی فرمودند که یکبار شیخ جلال الدین پیش شیخ رکن الدین رفته بود وخدمت شیخ رکن الدین آن کلام صاحب تعرّف را که عارف از رویت ومشاهده او سبحانه ورین نشاء بچشم سر وچه بچشم سر جز ایقان بهره ندارد ودرمیان نهاد شیخ جلال الدین گفت این سخن مبنی برستر اسرار است اما این توجیه شیخ رکن الدین را خاطرنشین نشد حضرت مجدد الف ثانی رضی الله عنه می فرمودند که من از خدمت والد پرسیدم که آخر شما وشیخ رکن الدین آنرا چگونه توفیق داده بودید وبرچه تقریر نهاده بودید فرمودند سالها بسیار گذشته بخاطر نمانده اما آنچه الحال بردل می آید آنست که درمقام اتحاد همین یقین است پس چنانکه هرکس را بخود می باشد چه شهود اثنینیت میطلبد ومشاهده مغائرت می خواهد منها حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه درمکتوبے از مکاتیب قدسی آیات خویش نگارش فرموده اند که از والد بزرگوار خود رحمة الله علیه شنیده ام که اکثر از گروههای هفتاد وسه ملّت که بضلالت رفته اند وراه راست گم کرده نشاء آن دخول درطریقه صوفیه است

فرمایند

تعیین

که کار را بانجام نارسانیده غلطها کرده اند و بضلالت رفته منها هم حضرت مجدد الف ثانی در مکتوبے بقلم مبارک می آرند که حضرت والد بزرگوار قدس سره مے فرمودند که در علم سلوک رساله دیده ام که آنجا نوشته که در ماکولات مراعات اعتدال نمودن و حدّ وسط نگاه داشتن در وصول بمطلوب کافی است و با این مراعات هم احتیاج بذکر و فکر نیست خدمت مولانا هاشم قدس سره در کتاب خود می نویسد که فقیر خود از زبان حضرت مخدوم زادهای عالی و عمین بزرگوار ایشان شنیده ام که روزی یکے از مخلصان حضرت مخدوم بحجره افول و زاویه خمول ایشان در آمده می بیند که آن جناب مقتول و مقطوع افتاده اند آن مخلص نوحه کنان و خاک بر سر ریزان بیرون بر آمد دیگران را خبر کرده چون آن هر دو یار بان حجره شدند خدمت ایشان را حیّ و سالم دیدند و جالس و مراقب یافتند حیران شده سر در قدم مبارک ایشان گذاشتند پس حضرت مخدوم بآنها فرمودند که تا بحیات اینجهان باشیم افشای سرّ نکنید یاران از سرّ آن پرسیدند فرمودند که بیان را در پیرامون آن راه نیست و لیکن بزبان حال این ابیات عارف رومی قدس سره العزیز مترنم ساختند غزل

دشمن خویشم ای یاران که ما را می کشد	غرق دریاییم ما را موج دریا می کشد
نیست عزرائیل را بر عاشقان او رهے	عاشقان دوست را هم عشق سودا می کشد
تشنگان نعره زنان یا لیت قومی یعلمون	خفیه صد جان میدهد دلدار پیدا میکشد
بس کنم چون من بگویم سرّ قتل عاشقان	زانکه منکر خویش را از خشم و صفرا می کشد

چون زبان قلم بحرف شهادت کبری گویا شد اکنون جای آن است که بیان ذکر موت صغرا نمائیم چون حضرت مخدوم رحمة الله علیه جمازه حیات را بدروازه سنین ثمانین رسانیده و بزبان نبوی صلی الله علیه وسلم ابناء آن عتقاء الله اند نفس نفیس ایشان ندای ارجعی را شنیده اجابت فرمود کان ذلک فی السابع عشر و

Marfat.com

سبع بعد الالف رضی الله تعالی عنه در بیرون شهر سرهند لاقل گروهی از شهر مذبوجانب شمال آسوده‌اند تاریخ وصال ایشان را چنین یافته نظم نموده اند رباعی

آن شیخ که بود اعلم اندر هر فن	جانش گهری سرّ ازل را معدن
چون شیخ زمانه بود در علم و عمل	تاریخ وصال آن بگو شیخ زمن

از خدمت حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه می آرند که ایشان فرمودند که زمان احتضار والد بزرگوار خود حاضر بودم دران سکرات ناگاه بزبان مبارک راندند که سخن همان است که شیخ بزرگوار فرمود گمانم آن شد که مراد ایشان حضرت شیخ محی الدین ابن عربی باشد باستفهام معروض داشتم که شیخ ابن عربی فرمودند نه شیخ ما شیخ عبد القدوس گفتم آن کلام کدام است فرمودند آن سخن اینست که گفت حقیقت او سبحانه هستی مطلق است اما کسوت کونی خاک در چشم محجوبان می افگند و در و محجوب میدارد و بعد ازان معروض داشتم که مرا بامری دالالت نمائید و وصیت فرمایند که بران باشم فرمودند که ترا بر همین سخن وصیت میکنم و هم از خدمت ایشان می آرند که چون بارها والد ما را بزبان مبارک می گذشت که محبت اهل بیت حضرت خاتمیت علیه وعلیهم الصلوٰة والتحیة را در حرز ایمان و حسن خاتمه مدخلی عظیم است هنگام نزع ایشان من آن را فریاد ایشان دادم فرمودند الحمد لله والمنته که سرشار آن محبت ایم و غرق آن دریای نعمت فرد

الٰهی بحق نبی فاطمه	که بر قول ایمان کنی خاتمه

خدمت حضرت مخدوم مطابق شیخ خود حضرت شیخ عبد القدوس گنگوهی رح هفت پسر داشتند و خدمت حضرت مجدد الف ثانی فرزند چهارم اند- مرکز آن دائره خدمت حضرت مولانا هاشم علیه الرحمة در اینجا رمزے بیان فرموده اند که آن حضرت رابع آمد که در مراتب حساب مرتبه رابع مرتبه الف است و خدمت آن حضرت مجدد الف اند و آنحضرت آفتاب فلک ولایت اند و نور

هدایت

Marfat.com

شمس کہ از انوار دیگر کواکب اعظم و انور است جائی او فلک را بعہ آمد و برادران ایشان ہمہ فاضل و صالح و بانسبت بو وندیکی از اخوان حضرت مجدد الف ثانی شیخ شاہ محمد نوزدہ سال از ایشان بزرگتر بود و تربیت از والد ماجد خویش یافتہ از علم ظاہر و نسبت باطن پدر بزرگوار حظ وافر گرفتہ و از زبان حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ می آرند کہ از زبان والد خود قدس سرہ شنیدم کہ بارہا فرمودی کہ شاہ محمد در قال و حال تلمیذ رشید ما است خدمت و در عنفوان جوانی در حیات والد شریف خود رحلت نمود رحمہ اللہ سبحانہ رحمۃ واسعۃ و از حضرت مجدد الف ثانی روح اللہ روحہ العزیز می آرند کہ فرمودند کہ در وقت اختصار این برادر حاضر بودند ناگاہ تبسمی کرد موجب آن پرسیدم گفت حقیقۃ محمدی علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ والسلام بر من منکشف شد و مشاہدہ آنم الحمد للہ علی الاحسان دیگر از برادران ایشان شیخ محمد مسعود رح بود کہ بعد از والد تلقین ذکر از خدمت حضرت خواجہ بیرنگ نیز یافتہ و مستفیض گردیدہ دیگر از برادران ایشان شیخ غلام محمد و دیگر شیخ مودود کہ در مکاتیب قدسی آیات بنام مومی الیہما مکاتیب متعددہ وارد شدہ از آن جملہ این مکتوب بشیخ مودود نوشتہ اند در آنوقت کہ بجہت تحصیل ما یحتاج دنیوی بارباب غنا رجوع نمود **مکتوب شریف** ای برادر وفقنا اللہ سبحانہ و ایاک فرصت حساب بسیار قلیل و عذاب ابدی متفرع بر آن حیف باشد اگر کسے این فرصت را در تحصیل امور لا طائل صرف نماید و ملتزم آلام مخلد گردد ای برادر مردم از اطراف و جوانب در رنگ مور و ملخ میریزند و شما قدر دولت خانگی را نا شناختہ در طلب دنیای دنیہ بذوق می دوید و بشوق خواہان حصول آنید الحیاء شعبۃ من الایمان حدیث نبوی است علیہ

Marfat.com

من الصلوٰۃ افضلہا و من التسلیمات اکملہا ای برادر این نوع اجتماع اہل اللہ و این قسم جمعیّت لِلّٰہ و فی اللہ کہ امروز در سرہند میسر است اگر گردِ عالم گردید معلوم نیست کہ عشر عشیر این دولت پیدا آرید و ثمہ ازان ما جرا حاصل کنید و شما انچنین دولت را مفت از دست دادید و از جواہر نفیس بجوز و مویز در رنگ طفلان اکتفا نمودید مصرعہ شرمست باد ہزار شرمست باد ای برادر تا وقت دیگر شاید فرصت ندہند و اگر دہند این اجتماع بر پا نگذارند آنزمان علاج چیست و تدارک آن بچہ بود تلافی بچہ چیز حاصل آید غلط کردہ اید و خطا فہمیدہ اید بلقمہ ہائے چرب و شیرین مفتون نشوید و بلباس ہای نفیس و مزیب فریب نخورید کہ نتائج آن غیر از حسرت و ندامت چہ در دنیا و چہ در آخرت ہیچ نیست بواسطہ رضا طلبی اہل و عیال خود را در بلا انداختن و خود را عذاب اخروی نمودن از عقل دور اندیشی دور است حق سبحانہ و تعالیٰ عقل دہاد و متنبہ کناد ای برادر در دنیا کہ در بیوفائی مثل است و اہل دنیا کہ در دنارت و خست مشہور حیف باشد کہ کسی عمر گرامی خود را در پے بی وفا و خسیس صرف نماید وَمَا عَلَى الرَّسُوْلِ اِلَّا الْبَلَاغُ

تذکرہ رابعہ از منتخبہ ثانی در ذکر ولادت صوری جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ

منقول است کہ حضرت مخدوم علیہ الرحمۃ کہ والد ایشان اند چون ہمواره بسیاحت و انقطاع میل داشتند و بہا بحرت میگذرانیدند اکثر در بلدان و بقاع غربت بسر مے بردند چنانکہ در ذکر ایشان رمزی ازان گذشتہ چندگاہ در سکندرہ کہ قریب پانی پت است از قصبات مشہورہ ہندوستان بطریق نشر علوم شرعی و ادائی عبادات سنیہ اقامت داشتند چون انوار صلاح و آثار معرفت و ذکا بر جبین مبین ایشان لائح و لامع بود روزی عورتے از

Marfat.com

اعیان آن بلدہ مبارکہ در صلاح و خدا طلبی از مشہورات اشراف آن دیار بود بفراست صادقہ کہ متصف بود بحکم اِتَّقُوْا فِرَاسَۃَ الْمُؤْمِنِ بمشاہدہ کمال ایشان کہ ظاہر از احوال ایشان بود التماسی نمود کہ من در کنار تربیت خود خواہری دارم کہ از کان جواہر عفت و در صدف عصمت است میخواہم کہ در حبالہ عقد شما منتظم گردانم و امید دارم کہ این التماس پذیرای قبول افتد چون حلاوت تفرید و ذوق تجرید بر باطن عالی ایشان غالب بود فی الحال بقبول لب بکشادند و عذر خواستند چون التماس باہتمام پیوست و موافق تقدیر و رضا خداوندی بود بر منصۂ قبول رسیدہ او را در عقد خود منتظم ساختند و چند گاہ آن جا بسر بردند چنان مشہور است کہ آن عفیفہ از مردم ترین کہ قوم مشہور اند در افاغنہ بودہ واللہ علم عند اللہ ایزد تعالی و تقدس از برکت نیکو گمانی و خجستہ نیتی این مخدرہ آسمان عصمت آن جواہر او را مطلع بیضا و صدف دُرِّ یکتا گردانید یعنی چون حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ بزرگے را ازان عفیفہ بظہور آورد و این قصہ شبہاہت تمام دارد بقصہ حضرت ثابت والد امام انام ابی حنیفہ کوفی رضی اللہ عنہ کہ بزرگے از اتقیای کوفہ بملاحظہ کثرت ورع و تقوی ایشان صبیہ طاہرہ خود را بعقد وے در آورد چنانچہ در کتب مسطور است حق سبحانہ آنجا بہمین گمان نیک او ثمرہ چون سراج الامۃ امام الائمۃ رضی اللہ عنہ بوجود آورد و اینجا بعنایات او تعالی چون این قطب ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ ظہور یافت طلوع این آفتاب ولایت و ولادت این اختر برج ہدایت در حدود سنہ ۹۷۱ احدی و سبعین و تسعمائۃ وقوع یافتہ

آن

خاشع
سنہ ۹۷۱

بیت	زہے دولتِ مادرِ روزگار		کہ پوری چو تو پرور در کنار

کہ کلمہ خاشعہ بیان آن سال سعادت اقبال مینماید تولید ایشان واقع در شہر سرہند شد

بیت	سرہند مگو کہ رشک طور است		خار و خسِ او ہمہ ز نور است

Marfat.com

آن بلد شریفه از اماکن مشهوره بلدان هندوستان است ومرکز آن کشور برکت نشان
درایام طفولیت هرکه ایشان را می دید (کریمه) یَکَادُ زَیْتُهَا یُضِیْئُ وَلَوْلَمْ تَمْسَسْهُ
نَارٌ بزبان حال وقال می کشود خدمت شاه کمال قادری که ذکر شریفش گذشت انظار خاصه
درحق ایشان مرعی میداشتند گویند که درایام کودکی خدمت ایشان راضعف قوی روے
داده ومعالجه بیاس کشید چنانکه والد ماجد ایشان از غایت بی آرامی ایشانرا برکنار کشید وبخدمت
شاه کمال برده التماس دعای صحت ایشان نمود خدمت شاه بجذبه شورش تمام بزبان مبارک راند که خاطر
جمع دارید که این طفل عمر دراز خواهد یافت عالم وعامل عارف کامل خواهد شد ونیز بکرات آن شیخ بزرگوار ابوالد
ایشان حرانفاس ببشارت اساس درحق ایشان فرموده خدمت ایشان درسن هفت
هشت ساله بودند که شیخ کمال ازاین جهان انتقال نموده وحلیه مبارک
شیخ راکماهو بیاد داشتند مشهور است که روزی درایام طفولیت والد ماجد ایشان
حضرت شاه کمال راهمان داشتند ایشان رابرداشته بخدمت شیخ آوردند تا شیخ
التفات دعادرحق ایشان نماید حضرت شیخ ایشان را دربغل خود گرفته انگشت مبارک را
دردهان ایشان گذاشتند ایشان درگریه شدند حضرت شیخ بدست چیزے داشتند که
درآن آثار بدعت بود حضرت شیخ تبسم فرموده آن شئی[1] را ازدست مبارک دورکردند
فی الحال ایشان انگشت را چوشیدند خدمت شیخ فرمودند که بابا بس قدرے برای اولاد
ماگذار روی بحضرت مخدوم کرده فرمودند که این طفل توبسیار متشرع وملتزم سنت
خواهد بود وسخن حق راهرگز واگذار نخواهد شد دیدی که مارا نیز دلالت باندا ختن آن شئے
بدعت نموده جزاه الله سبحانه عنا خیر الجزاء نست مارا تمام کشید الاقدرے
برای اولاد ماگذاشت ؛

[1] مراد ازشئ که بدست مبارک شیخ کمال موصوف بود انگشتری طلا بود که درشرع لبس آن ممنوع
است هکذا فی الرسائل المشتملة علی مناقب المجددیة ۱۲ عه چوشیدن درلغت کلات بلوچی مکیدن راگویند ۱۲

Marfat.com

تذکرۂ خامس منتخب ثانی در رشدن ایشان بدبیرستان و رسیدن ایشان بکمال علوم عقلیہ و نقلیہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ

بالجملہ چون سن مبارک ایشان لائق بدرس شد والد ماجد ایشان اول خدمت ایشان را بحفظ قرآن شریف مشغول نمودند و در اندک مدت از حفظ فارغ شدہ بہ تحصیل علوم پرداختند از خدمت والد ماجد خود اکثرے علوم را حاصل نمودند بتوجہ چند روزے فتحے کلی و ملکہ شافی بایشان روئداد چنانچہ عبارات دقیقہ را حلہا و تحقیق مے فرمودند و بر بعضی مواضع کتب دقیقہ بعبارات دلکش کشاد مشکلات را بتحریرے نمودند و بعضے علوم را از نزد علمای کبار آن روزگار نیز حاصل نمودند بعارہ بسیال کوٹ رفتہ نزد محقق مدقق مولانا کمال کشمیری رحمۃ اللہ علیہ کہ از فحول دانش وران متورع بودہ واز باطن نیز صاحب نسبت قوی و استاد مولوی عبدالحکیم سیالکوٹی علیہ الرحمۃ بودہ بعضے کتب متداولہ معقول را خواندند و بعضی کتب احادیث بتدریج یعقوب کشمیری علیہ الرحمۃ گذرانیدہ و خدمت شیخ یعقوب از خلفای بزرگ شیخ معظم قطب مکرم شیخ حسین خوارزمی کبروی قدس سرہما بودہ و در حرمین شریفین زادہما اللہ شرفا و تعظیما در نزد کبار محدثین آنجا تصحیح حدیث نمودہ بودند نیز خدمت ایشان بعد از جلوس مسند ارشاد اجازت تفسیر واحدی را با جمیع مؤلفاتش چون بسیط و وسیط و اسباب نزول و نیز تفسیر قاضی بیضاوی را با جمیع مصنفاتش چون تلاثیات و منہاج الاصول و غایۃ القصوی و غیرہما و صحیح امام بخاری با جمیع مؤلفاتش چون ثلاثیات و آداب مفردہ و افعال العباد لہ و تاریخ و غیر ذلک و مشکوٰۃ تبریزی و شمایل ترمذی و جامع صغیر سیوطی و قصیدہ بردہ شیخ بوسعید بوصیری و نیز روایت حدیث مسلسل را کہ ذکر شود مع الاسناد از

Marfat.com

عالم ربانی قاضی بهلول بدخشانی رحمه الله تعالی علیه که از مخلصین و مریدین ایشان
بوده یافته بودند و قاضی مذکور را اجازت این کتب مذکوره را بآن حدیث مسلسل از شیخ
معظم عبد الرحمن بن فهد داشته که او و آبائی او در بلاد معظمه عرب از کبار محدثین
بوده اند و خانه ایشان اباً عن جدٍ بیت الحدیث بود چون بیان اسناد همه کتب مذبوره
بتطویل می انجامد از آن ها اسناد اجازت مشکوة را باسند آن حدیث بتحریر می آرد
اَمَّا الحدیث المسلسل بالاولیة قال الشیخ عبد الرحمن بن فهد سمعته
من لفظ سیدی ووالدی عبد القادر بن عبد العزیز بن فهد وعن لفظ سیدی
وعمی حافظ جار الله بن فهد وهو اول حدیث سمعته منهما قالا حدثنا به والدنا
الحافظ عز الدین عبد العزیز بن فهد وهو اول حدیث سمعنا منه قال
حدثنی به جدی الحافظ الرحل تقی الدین ابن محمد بن فهد الهاشمی العلوی
وهو اول حدیث سمعته منه قال حدثنی به جمع من المشائخ الاعلام
اجلهم العلامة برهان الدین الانباسی سماعاً من لفظه وقاضی الحجاز
ابو الحامد الطبری بقراتی علیه بحرم شریف مکه وهو اول حدیث
سمعته منهما قالا اخبرنا به الخطیب صدر الدین ابو الفتح محمد بن المیرو
وقال الانباسی وهو اول حدیث سمعته منه وقال المطری وهو اول
حدیث رویته عنه قال اخبرنا به الشیخ نجیب الدین عبد اللطیف البحرانی
وهو اوّل حدیث سمعته منه قال اخبرنا به الحافظ ابو الفرج ابن الجوزی
وهو اول حدیث سمعته منه قال اخبرنا به ابو سعید اسماعیل
بن ابی صالح النیشاپوری وهو اول حدیث سمعته منه قال اخبرنا
ابو صالح احمد بن عبد الملک المؤذن وهو اول حدیث سمعته منه
قال حدثنا ابو طاهر محمد بن محمش الزیادی وهو اول حدیث سمعته منه

Marfat.com

قال حدثنا به ابوالحامد احمد البزار وهو اول حدیث سمعته منه قال حدثنا به عبد الرحمن بن بشر بن الحکم العبدری وهو اول حدیث سمعته منه قال حدثنا به سفیان عمرو بن دینار عن ابی قابوس مولی عبد الله بن عمرو بن العاص عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضی الله تعالی عنهما از رسول الله صلی الله علیه وسلم قال الراحمون یرحمهم الرحمٰن تبارک وتعالی ارحموا من فی الارض یرحمکم من فی السماء واما اسناد مشکوٰۃ المصابیح که کتابیست نسبت بدیگر کتب مسطورہ متداول ومشهور وباجابت واسناد محتاج تر از دیگر کتب وحدیث ووسائط اسناد بمولفش کمتر از وسائط کتب دیگر این است که ذکرے یابد از حضرت مجدد الف ثانی قدس سره تا شیخ عزیز الدین رح بن فهد همان سند است که در حدیث گذشته محرر گشت لیکن شیخ عزیز الدین بن فهد مشکوٰۃ را هم از شیخ تقی الدین بن فهد الهاشمی اجازت دارد وهم از شیخ الاسلام ابن حجر العسقلانی رحمهما الله تعالی قال الشیخ تقی الدین رح اخبرنا به عالیا الشیخ امام شرف الدین عبد الرحیم بن عبد الکریم الجزلی اخبرنا به العلامة امام الدین علی بن مبارک شاه الصدیقی الساوجی المعروف بخواجه وقال شیخ الاسلام ابن حجر اخبرنا به العلامة القوی قاضی القضاۃ محمد بن محمد بن یعقوب الفیروزابادی الشیرازی الصدیقی الشافعی قال اخبرنا به الحافظ جلال الدین حسین اخبرنا به مولفه ناصر السنة ابو عبد الله محمد بن عبد الله الخطیب التبریزی قال الساوجی قرءة واجازة وقال الاخر اذنا فقط بعد از اخذ این اجازت ایشان فرموده اند که محسوس گردید که مراد اخل در طبقه محدثین کردند وخدمت ایشان بفرزندان گرامی خود وخواجه محمد هاشم

Marfat.com

کشمی بدخشانی این همه اجازات داده اند رضی الله عنهم اجمعین چون خدمت ایشان
از استفاده علوم منقول ومعقول وفروع واصول فارغ شدند رخت ببستند
افاده کشیدند ومدتها طلبه علوم را از برکات خویش بهره ور گردانیدند وبعضی رسائل
شریفه بتازی وفارسی در غایت بلاغت وفصاحت تصنیف فرمودند که از آنجمله
رساله روشیعه می آرند که در آن وقت ابوالفضل مرجع فضلای بوده لاچار
خدمت ایشان نیز گاهے به مجلس او می شدند وی بر وفور فضائل کثیره ایشان
اطلاع یافته تعظیم ها ی ورعایت ها می نمود روزے ایشان در مجلس فضلا با نشسته
بودند وی زبان توصیف فلاسفه کشوده وعلوم ایشان را بسیار ستوده آن قدر مبالغه
نمود که عائد میشد بتوهین علماء دین جمله علما حاضر مجلس از هیبت وشوکت او ملاحظه
نموده خاموش بودند ویارائی لب کشودن نداشتند ایشان از جنون اسلام تحمل نمودند
وفرمودند که امام غزالی قدس سره در رساله المتفذ عن الضلال بزنگاشته
است که از علومی که فلاسفه خود را وضع آن میدانند آنچه بکار می آید چون الهیات وحکمت
ونجوم وهیئت وطب آنرا از کتب انبیا ماتقدم وکلام ایشانان سرقه نموده اند آنچه
زاده طبع ایشان است چون ریاضی وامثال آن بچه کار دین می آید ابوالفضل
شنیده متغیر گشت وگفت غزالی نامعقول گفته حضرت ایشان نیز از استماع اینحرف
متغیر شده فرمودند اگر ذوق صحبت باهل علم داری از این حرفهای نامعقول دور
از اوب زبان باز دار واز مجلس برخواستند وبرفتند چند روز به مجلس حاضر
نشدند تا او معذرت خواسته بعذر تمام طلب نمود ونیز در روزهائے که علمائے
بمجلس فیضی برادر او برای اعانت تفسیر او که بحروف بی نقطه می کرد حاضر میشدند
رفته اند چون ایشان را دید خوش شده گفت خوب رسیدید موضعی از تفسیر
پیش آمده که آن را بحروف غیر معجمه تاویل وتفسیر نمودن متعسر شده من بسیار دماغ سوخته

Marfat.com

اما عبارت دل خواہ بدست نیامد خدمت ایشان با آنکہ تحریر عبارات بی لفظ نور زیدہ بودند در ساعت مطالب کثیرہ در کمال بلاغت برنگاشتند کہ فیضی و علمای مجلس در حیرت رفتند و ہمہ بکمال فضیلت ایشان قائل شدند۔ غرض از نوشتن این حکایات آنکہ آثار حمیت و غیرت ایشان در ایام قبل از ارشاد بر مردم فضلا، آن وقت مستولی بود و ہمہ بفضائل ایشان قائل و منقاد اللّٰھُمَّ لَا تَحْرِمْنَا اَجْرَہٗ بِرَحْمَتِکَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ ؛

تذکرہ سیاسہ از منتخب ثانی در ذکر توجہ حضرت مجدد الف ثانی بکسب نسبت باطنی و سلوک نمودن ایشان

می آرند کہ چون خدمت ایشان در علوم ظاہر مرتبہ کمال حاصل نمودند و دران وقت کسی را یارائے مقاومت و مباحثہ با ایشان نماند و طلاب ایشان نیز بدرجات فضیلت ممتاز شدہ میل خاطر عالی بکسب سلوک باطنی آمد و در آن اوان ایشان را جہت بعضی مہمی ارادہ سفر آگرہ شد و بدان طرف تشریف فرما شدند و مدت مدید آنجا اقامت ورزیدند والد ماجد ایشان از کمال محبت کہ نسبت بایشان در سائر فرزندان داشتند از مفارقت ایشان بے آرام شدہ توجہ بآگرہ فرمودند و بملاقات ایشان رسیدند و تسلی حاصل نمودند یکی از فضلای آن دیار از آمدن حضرت مخدوم مطلع شدہ بزیارت ایشان آمد بعد از ملاقات کثیر الافادات عرض نمود کہ باعث باین توجہ ایشان را چہ بود فرمودند کہ شوق ملاقات فرزند دلبند شیخ احمد سلمہ ربہ چون ما را بنا بر بعضی ضروریات نزد ما آمدن میسر نمود ما آمدیم مصرعہ

یوسف زود بکنعان یعقوب برون آید	

Marfat.com

فی الجملہ ایشان بوالد ماجد خود بوطن مراجعت نمودند مصداق این فرد بیت

یار در خانہ و ما گرد جہان می گردیم ‌ ‌ ‌ آب در کوزہ و ما تشنہ لبان میگردیم

انتظام خدمت وصحبت والد بزرگوار خود نمودند وہمگی در اقتباس انوار باطنی ایشان شدند و نسبت ہای عالیہ وفوائد متعالیہ نصیب روزگار ایشان آمد وبدرجات کمال واکمال رسیدند از خدمت والد خود ارشاد طریقہ عالیہ حضرات قادریہ وچشتیہ رضی اللہ تعالیٰ عن اہالیہا حاصل کردند وازتوجہ حضرت مخدومی مراتب کمال بدیشان رسید چنانکہ خود در رسائل ومکاتیب تصریح بآن نمودہ اند ازانجملہ است آنکہ در فقرہ نخستین از رسالہ مبداء ومعاد نوشتہ اند کہ این درویش را بایں نسبت فرویت از پدر بزرگوار خود حاصل شدہ بود وپدر بزرگوار او را از عزیزے کہ جذبہ قوی داشتند وبخوارق مشہور بودند بدست آمدہ بود ونیز این درویش را توفیق عبادات نافلہ خصوصًا ادائے صلوٰۃ مدد ی از پدر روی است وپدر بزرگوار او را این سعادت از شیخ خود کہ در سلسلہ چشتیہ بودند حاصل شدہ بود انتہی کلامہ الشریف المعالی مراد ایشان ازان عزیز کثیر الجذبۃ والخوارق خدمت شیخ کمال قادری است کہ ذکر شدہ واز عزیز دیگر کہ در سلسلہ چشتیہ فرمودند شیخ عبد القدوس مذبور رحمہما اللہ سبحانہ اند وخدمت ایشان بواسطہ والد خود نیز از انظار کثیر الآثار حضرت شاہ کمال کما مر بہرہ نسبت قادری یافتہ بودند چنانچہ می آرند کہ بعد از رسیدن ایشان بخدمت حضرت خواجہ ہرنگ اخذ طریقہ نقشبندیہ روزے در مراقبہ یاران نشستہ بودند کہ خدمت شاہ سکندر کہ از پیرہ حضرت شاہ کمال بود قدس سرہما آمدہ خرقہ حضرت شاہ کمال کہ از طریقہ قادریہ داشتند بر دوش حضرت مجدد الفثانی انداختند خدمت ایشان چشم کشا شارا دیدند استادہ وخرقہ مبارک بر دوش خود افتادہ بتواضع تمام برخاستہ معانقہ نمودند شاہ مذکور فرمودند کہ چند مرتبہ حضرت جد شریف خود را در معاملہ میدیدم کہ میفرمودند کہ خرقہ ما را بفلان برکہ مراد حضرت شما باشد اما مرا خرقہ مبارک را بر آوردن

خصوصًا

Marfat.com

خصوصا بکسی دادن دشوار بود ازین امر قاعد میبودم لیکن چون تاکید ما موشدم ناچار احتمال
امر نمودم خدمت حضرت مجدد الف ثانی آن خرقه را پوشیده بحرم سرائے
مبارک تشریف بردند و بعد از مدت بیرون آمدند و بمحرمان اسرار فرمودند که بعد از پوشیدن
خرقه حضرت شاه کمالے قضیه عجیب روی داده و آن اینست که چون خرقه را
پوشیدم حضرت شیخ الجن والانس سیّد عبد القادر الجیلانی رضے
الله تعالی عنه را دیدم که با خلفائے کبار خود تا حضرت شاه کمالے رح حاضر شدند
حضرت غوث ربانی دل مرا در تصرف خود در آورده به انوار و اسرار نسبت
خاصه منوّر گردانیدند و من غرق بحر آن انوار و اسرار و احوال گشتم و در غواصی آن در یاد آمدم
چون چند ساعت براین معامله برفت هم در غلبات آن احوال ناگاه بر دلم خطور نمود
که تو مربائے اکابر نقشبندیه بودی و ملاک امر تو نسبت هائے آن بزرگان بود اکنون صورت
دیگر گرفت بمجرد این خطور دیدم که مشائخ سلسله علیه نقشبندیه از خواجه جهان
خواجه عبد الخالق تا حضرت شیخ ما حضرت خواجه باقی بالله قدس اسرارهم
در رسیدند و بر کار من در مشاجره افتادند اکابر نقشبندیه قدس الله اسرارهم فرمودند که این مربائے
ماست و از تربیت ما بذوق و حال و کمال و اکمال رسیده شما را با وچه دخل است اکابر قادریه رح
گفتند در طفولیت ما را با و نظری بوده و چاشنی از خوان نعمت ما ربوده اکنون نیز خرقه ما پوشیده بیت

زبهر آن مه چون شمع و چون گل	گرفته جنگ با پروانه بلبل

دراین مباحثه بودند که جماعت از مشائخ کبرویه و چشتیه در رسیدند رح بمشارکت کل مدعا
نمودند بعد ازان حظّ وافر و نصیب کامل از نسبتین شریفین در باطن خود دریافتم لاجرم
خدمت ایشان از سلاسل دیگر نیز مرید میگرفتند و شجره آن مشائخ میدادند کلاه و
دامنے نیز و اگر طالبی از سلاسل دیگر ذکر طلبے نمود تعلّمش میکردند و به نسبت آن ها
تربیت میکردند روزی یکے از طالبان صادق از ایشان ذوق نسبت شریفه علیه قادریه

Marfat.com

نمود ایشان فرمودند بصحبت حاضر میشده باش آن طالب حاضر میشد خدمت ایشان
خود را بنسبت آن اکابر داشته افاضه احوال بروی می فرمودند چون دو سه ایام برین گذشت
اصحابی که ریزه چینان خوان نعمت نقشبندیه بودند در احوال خود بستگی یافتند یکی از ایشان دل تنگ
شده عرض حال نمود که دو سه روز است که قبض در احوال خود می بینم باعث آن ندانم که چه تقصیر
رفته است دیگری نیز مثل آن معروض داشت خدمت ایشان تبسم نمودند و فرمودند که
هیچ تقصیری از شما بوقوع نیامده بل سر این بستگی آنست که شما از ما اقتباس انوار نسبت
اکابر نقشبندیه رح می نمایند و ما خود را در این دو سه روز جهت افاضه طالبی از طالبان نسبت علیه
قادریه رض بر آن نسبت میداریم و در بچه القای او کشوده ایم ناچار شما را بآن مناسبتی نیست
معطل مانده اید و متخلل گشته چون ما بنسبت خواجگان رجوع نمائیم بستگی شما بکشاید همچنان شد
که فرموده بودند و نیز چنانکه گذشت نسبت چشتیه از والد خود یافته بودند اما از راه تقوی و التزام
متابعت سنت مصطفی صلوات الله علیه و آله از سرود و تواجد وغیرها که مرسوم این سلسله علیه است
احتراز می فرمودند هر چند خاطر عاطر ایشان مائل بسفر حجاز بوده امّا از جهت رعایت خدمت والد
خود و اخذ فیوضات ایشان جائی نمی رفتند می آمدند در آن ایام وقتی ایشان را ضعفی قوی روی داده
والد مخدوم زادگان دوگانه نماز حاجت گذارده متوجه قبله شده بگریه و زاری افتاد در آن اثنا
بخواب فت میبینند که قائلی میگوید که خاطر جمع دار که ما را باین مرد کاری عظیم فرمائش است
که هنوز از هزاری یکی بظهور نیامده لاجرم خدمت ایشان بزودی از آن بیماری شفا یافتند
بعد از چند گاه ازان بخدمت خواجه بیرنگ شتافتند و آن علم تم را باحوال اکمل هم آغوش گردانیدند
و آن جدول احوال سابق را بتلزم کمال و اکمال جمع ساختند نادر زمان خود قطب دوران و پناه
جهانیان شدند در فصل الخطاب خدمت خواجه محمد پارسا رضی الله عنه می نویسند و کذلک
دیگر محققین در معنی اِنَّمَا یَخْشَی اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا که علما سه گروه اند بعضی بعلم ظاهر
عالم اند و بعضی بعلم باطن برخی بعلم باطن و هم بعلم ظاهر و قسم ثالث بس نادر بود اگر در هر قرنے

Marfat.com

یکی ہم باشد برکت او بہ مشرق و مغرب رسد قطب وقت او بود و عالمیان در پناہ دولت او باشند انتہی کلامہ الشریف چون ذکر حضرات قادری در اینجا شدہ لازم آمد کہ شمہ از جناب حضرت غوث الثقلین کریم الطرفین قطب الخافقین قیوم الفئتین حضرت شاہ سیّد عبدالقادر الجیلانی الحنبلی الشافعی رضی اللہ تعالیٰ عنہ مذکور سازم و آنرا نمک این خوان و کل سرسبد این بستان نایم اللّٰھمّ انفعنا بہ و اوصلنا بکمال العبودیۃ بحرمتہ آمین یا ربّ العلمین :-

تذکرہ سابعہ از مبحث ثانی در ذکر بعضی احوال حضرت محبوب سبحانی قطب ربانی غوث الثقلین کریم الطرفین شیخ الجن و الانس جناب سیّد عبدالقادر الجیلانی الحنبلی الشافعی رضی اللہ عنہ

کنیت ایشان ابو محمد است علوی بودہ و حسنی و جانب مادر نبیرہ شیخ ابو عبداللہ صومعی است نام مادر ایشان اُمّ الخیر امۃ الجبار فاطمہ بنت شیخ عبداللہ صومعی وی گفتہ است کہ چون فرزند من عبدالقادر متولد شد ہرگز در روز رمضان شیر نخورد یکبار ہلال رمضان بہت ابر پوشیدہ شد از مادر جناب وی پرسیدند فرمود امروز عید القادر شیر نخوردہ است آخر معلوم شد کہ آنروز از رمضان بودہ است ولادت کثیر السعادت ایشان در سنہ ۴۷۱ احدی و سبعین و اربعمائۃ بودہ است و وفات مبارک ایشان در سنہ ۵۶۱ احدی و ستین و خمسمائۃ ایشان فرمودہ اند کہ خرد بودم روزے عرفہ بصحرا بیرون میرفتم دنبال گاوی گرفتم جہۃ حراست آن گاو روی باز پس کرد گفت یا عبدالقادر ما لھذا خلقت و ما بھذا امرت تبرسیدم و باز گشتم و بر بام سرائے خود برآمدم حاجیان را دیدم کہ در عرفات ایستادہ بودند پیش مادر خود رفتم و گفتم مرا در کار خدا تعالیٰ کن و اجازت دہ کہ ببغداد بروم و بعلم مشغول شوم

Marfat.com

وصاحبان را زیارت کنم از من سبب آن داعیه را پرسیدند باوی گفتم بگریست و برخواست
و هشتاد دینار بیرون آورد که میراث پدر من مانده بود چهل دینار را برای برادر من گذاشت
و چهل دینار را در زیر بغل من در جامه من دوخت و مرا اذن سفر کرد و مرا عهد داد بر صدق
در جمیع احوال و بوداع من بیرون آمد و گفت ای فرزند برو که برای خدا تعالی از تو بهتر
و تا قیامت روی ترا نخواهم دید من با قافله اندک بجانب بغداد توجه نمودم چون از همدان
بگذشتم شصت سوار بیرون آمدند و قافله را بگرفتند و هیچ کس مرا تعرض نکرد ناگاه یکی از
ایشان بر من گذشت و گفت ای فقیر چه داری گفتم چهل دینار گفت کجا است گفتم در جامه
من دوخته است در زیر بغل من گمان بردند که مرا استهزا می کند مرا بگذاشت و برفت دیگری
بمن رسید همان پرسید همان جواب شنید او نیز مرا بگذاشت و برفت و هر دو پیش مهتر ایشان
بهم رسیدند آنچه از من شنیده بودند باوی بگفتند مرا طلبید بر بالای تلی که اموال قافله قسمت
میکردند پس گفت با خود چه داری گفتم چهل دینار در جامه من دوخته است در زیر بغل من
فرمود تا جامه من بشکافتند و آنچه گفته بودم یافتند و گفت ترا چه بر این داشت که اعتراف
کردی گفتم والده من مرا عهد داده بر صدق و راستی و من در عهد وی خیانت نمی کنم پس مهتر
ایشان بگریست و گفت چندین سال است که من در عهد پروردگار خود خیانت کرده ام
و بدست من توبه کرد و پس اصحاب وی گفتند که تو در قطع طریق مهتر ما بودی اکنون در توبه هم
مهتر ما باش همه بر دست من توبه کردند و آنچه از قافله گرفته بودند باز دادند اول تا بامان بر دست
من ایشان بوده اند و خدمت ایشان در ثمانین و اربعمائة به بغداد رسیدند و بجد تمام تحصیل
علوم مشغول شدند اوّل بقراءت قرآن بعد ازان بفقه و حدیث و علوم دینیه پیش بزرگان که
دران زمان متعیّن بودند و باندک روزگاری از اقران خود فائق شدند و از اهل آن زمان
ممیّز گشتند و در سنه احدی و عشرین و خمسمائة مجلس وعظ نهادند و خدمت
ایشان از کرامات ظاهر و احوال و مقامات عالی بوده است خدمت حضرت مولوی جامی علیه الرحمة

Marfat.com

در نفحات این ذکر نموده اند و نقل از امام یافعی نیز می آرند و فی تاریخ الامام الیافعی رحمۃ اللہ علیہ واما کراماتہ فخارجۃ عن الحصر وقد اخبرنی من ادرکت من اعلام الائمۃ ان کراماتہ تواترت او قریب من التواتر ومعلوم بالاتفاق انہ لم یظہر ظہور کراماتہ لغیرہ من شیوخ الآفاق خدمت ایشان میفرمودند کہ پانزدہ سال در یک برج بنشستم و با خدا یتعالی عہد کردہ بودم کہ نخورم تا نخورانند و لقمہ در دہان من نہند و نیاشامم تا مرا نیاشامانند یکبار چہل روز ہیچ نخوردم بعد از چہل روز شخصی آمد و قدرے طعام آورد و بنہاد و برفت نزدیک بود کہ نفس من بر بالای طعام افتد از بس گرسنگی گفتم واللہ کہ از عہدیکہ با خدا یتعالیٰ بستہ ام برنگردم شنیدم کہ در باطن من کسی فریاد می کند باواز بلند میگوید الجوع الجوع ناگاہ شیخ ابو سعید مخزومی قدس سرہ بمن بگذشت آواز بشنید گفت این آواز چیست ای عبدالقادر گفتم این قلق و اضطراب نفس است اما روح برقرار خود است در مشاہدہ خداوند خود گفت بخانہ ما بیا و برفت و من در نفس خود گفتم بیرون نخواہم رفت ناگاہ ابو العباس خضر علیہ السلام در آمد و گفت برخیز و پیش ابو سعید برو رفتم دیدم کہ ابو سعید بر در خانہ خود ایستادہ است و انتظار می برد گفت ای عبدالقادر آنچہ من گفتم بس نبود کہ خضر را نیز می بایست گفت پس مرا بخانہ در آورد و طعامیکہ مہیا کردہ بود لقمہ لقمہ در دہان من نہاد تا سیر شدم بعد ازان مرا خرقہ پوشانید و صحبت ویرا لازم گرفتم الشیخ ابو محمد عبد القادر بن ابی صالح بن عبد اللہ الجیلی لبس الخرقۃ من ید الشیخ ابی سعید المبارک بن علی المخزومی وھو لبسہا من ید الشیخ ابی الحسن علی بن محمد بن یوسف القرشی الہنکاری وھو لبسہا من ید الشیخ ابو الفرج الطرطوسی وھو من ید الشیخ ابی الفضل عبد الواحد بن عبد العزیز التمیمی وھو من ید الشیخ ابی بکر الشبلی قدس اللہ تعالیٰ ارواحہم وہم خدمت ایشان

Marfat.com

فرموده اند که وقتی در مناجات میبودم شخصے پیش آمد که وی را هرگز ندیده بودم گفت صحبت
میخواهی گفتم آرے گفت بشرط آنکه مخالفت نکنی گفتم نکنم گفت اینجا بنشین تا من بیایم
یک سال برفت پس باز آمد من همان جا بودم ساعتی نزدیک من بنشست و برفت
وگفت از اینجا نروی تا من بیایم یکسال دیگر برفت پس باز آمد و با خود نان و شیر آورد
گفت من خضرم مرا فرمودند که ما با تو طعام خورم آنرا بخوردیم گفت برخیز و ببغداد برو و با هم
ببغداد آمدیم مخفی نماند که جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنه راههائے
وصول را که بجناب قدس خداوندی جلشانه موصلند دو راه فرموده اند راهی فرموده اند که
بقرب نبوت تعلق دارد و راهی دیگرے را اثبات نموده اند که بقرب ولایت تعلق دارد
اول مخصوص بانبیا و صحابه و از سائر مومنین اقل قلیل را ازان راه یار فرموده اند و هر که را
ازان راه برند بے توسل و واسطه خواهد بود که جیلولیت یکی دیگرے را نخواهد بود و راه دوم را که
بقرب ولایت متعلق گفته اند آنجا جیلولیت را اصل عظیم داشته اند و آن راه را بعد از سرور عالم صلی
اللہ علیه وآله وسلم مخصوص بجناب حضرت علی کرم اللہ وجهه الکریم داشته و بعد از ایشان ائمه اثنا عشر را دارث
آنراه فرموده بعد از ایشان هر که را فیض وصول رسیده بتوسط ایشانان بود یعنی دیگرے را تسلیم آنراه
بالاصاله نشده و چون نوبت بجناب شیخ الجن و الانس حضرت شیخ عبد القادر جیلانی محبوب
سبحانی رضی اللہ تعم عنه رسید آنراه مفوض بایشان شد تا مادام قیام ساعت آنراه را مفوض
بایشان فرموده اند و خود را در آن راه نائب ایشان قرار داده اند و راه وصول حضرات
نقشبندیه غیره خال خالی را حتی که حضرت مهدی موعود را از راه اولی فرموده اند خود را باصالت
و بالذات نیز قابل آن راه اول قرار داده اند که بالاصالت است و تبعیت را آنجا احتیاج نیست
اگر تفصیل این مدعا را خواسته باشند در مکتوب صد و بیست و سیوم از جلد ثالث مکاتیب شریف ۱۲۳
که ختم آن جلد همان مکتوب قرار یافت مطالعه نمایند پس در اولیا کرام وجود شریف ایشان را
شان عظیم است که اظهر من الشمس است لله الحمد والمنة که این فقیر هر چند از آباء و اجداد

Marfat.com

حضرت مجدد الف ثانی ام آما از جانب امہات نسبت غلامی بایشان دارم چہ والدہ والد و والدہ جدّ فقیر ہر دو از اولاد ایشان اند و آزان امید واری عظیم دارم بیت

اگرچہ خود گلستان باغ و راغ نہ ام	ہزار شکر کہ فارغ ازان دماغ نہ ام

تذکرہ نامہ از منتخب ثانی در ذکر دریافت حضرت مجدد الف ثانی شرف صحبت حضرت خواجہ بیرنگ را و اخذ طریقہ علیہ نقشبندیہ مجددیہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم:-

مے آرند کہ خدمت ایشان را شوق طواف بیت اللہ و زیارت روضہ جناب رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وصحبہ وسلم ہمیشہ دامنگیر بودہ ازجہت پاس کبر سن والد بزرگوار خود رحمۃ اللہ علیہ آن داعیہ را در تعویق مے انداختند تا آنکہ در سنہ سبع بعد الالف والد ماجد ایشان ازین دار پر ملال انتقال اختیار نمودند و سفر آخرت گزیدند رحمۃ اللہ علیہ و اسعفہ خدمت ایشان را چون موانع نماند در سنہ ثامن بعد الالف متوجہ سفر سعادت اثر یثرب و بطحا شدند چون بدار الاولیاء دھلی رسیدند مولانا حسن کشمیری کہ یکی از فضلای آن وقت و آشنای ایشان بود از قدوم حضرت خواجہ بیرنگ علیہ الرحمۃ ایشان را اطلاع گردانید کہ بزرگے از طریقہ علیہ حضرات خواجگان درین بلدہ رسیدہ بسیار عزیز الوجود است و صاحب کمال حال و قال اگر ایشان رفتہ ملاقات نمایند امید کہ حظ وافر نصیب وقت گردد چون خدمت ایشان از والد ماجد خود شوق دریافت اکابر طریقہ نقشبندیہ شنیدہ بودند در دل مبارک ایشان نیز میل بود آن دلالت را موجب سعادت دانستہ بصحابت مومی الیہ بخدمت حضرت خواجہ شدند و خدمت خواجہ بہ پیشانی تمام تلقی نمودند و از قصد ایشان پرسیدند ایشان عزمی کہ داشتند بعرض رسانیدند با آنکہ شیوہ مرضیہ حضرت خواجہ نبود

Marfat.com

کہ کسی را از طلاب بنفس نفیس دلالت براخذ طریقہ از خود یا التزام صحبت خود نمایند یا از مثل
این سفر مبارک بسکونت خانقاہ معلی خود اشارۃ فرمایند امّا از آنجا کہ نظر عالی بر استعداد و قابلیت
ایشان افتاد از عادات خویش تجاوز نمودہ فرمودند ہر چند ارادہ سفر مبارکی در پیش دارید امّا چند
روز میتوان بفقرا صحبت داشت لا اقل ماہی یا ہفتہ چہ مانع باشد حسب الامر اختیار بودن
ہفتہ نمودند و در آن ہفتہ بملازمت ماہ و ہفتہ می رسیدند و دو روزی بر آن نرفتہ
کہ آثار کشش و تصرف حضرت خواجہ در ایشان اثر کرد و بر آن شدند کہ اخذ طریقہ علیہ نمودہ
شغلی حاصل کردہ و آنرا زاد راہ قرار دادہ بسفر مبارک افزر وند بیت

بگیریم زادِ رہِ این سراغ			زشورابۂ اشک و از قرص داغ

آن را بحضرت خواجہ معروض داشتند خدمت ایشان بی آنکہ امر باستخارہ نمایند یا تاملی فرمایند
چنانکہ داب مبارک ایشان بودہ نکردہ مصرعہ از دوست یک اشارہ از ما بسر دویدن
فی الفور بخلوت عالی بردہ بذکر دل امر نمودند توجہات عالیہ بکار بردند کہ ہمدران لحظہ دل حق
منزل ایشان بذکر خفیہ آشنا گردید و باسم ذات گویا شد بیت

محبت با دل تفتیدہ الفت بیشتر گیرد			چراغی را کہ برسر دود باشد زود تر گیرد

آرام و التذاذ و حلاوت تمام روی نمود یوماً فیوماً آناً فآناً ترقیات عالیہ و عروجات متعالیہ
بظہور پیوست تا دیدند آنچہ دیدند و رسیدند بدانچہ رسیدند بشوق طواف خانہ کعبہ میشدند در اثنای
این راہ وصول بصاحب خانہ میسر شد حضرت خواجہ ایشانرا در خلوت خواستہ رازی کہ چندین
مدت کہ در دل داشتند در میان آوردند کہ چون مرا حضرت مولانا بزرگ خواجہ امکنگی قدس سرہ
امر نمودند کہ بہندوستان شوتا این سلسلہ شریفہ را آنجا از تو رواجی پدیدار شود فقیر خود را شایان
این معنی ندیدہ توقف نمودم امر باستخارہ فرمودند و آن استخارہ دیدم کہ گویا طوطی بسر شاخی نشستہ
و ما در دل خود نیت کردیم کہ اگر آن طوطی از سر شاخ آمدہ بر دست ما بنشیند ما را گشایش ہا در این سفر
خواہد روی نمود بمجرد این خطور آن طوطی پرواز نمودہ آمدہ بر دست ما نشست و ما آب دہان خود در

Marfat.com

منقار او کردیم و آن طوطی در دهان من شکر ریخت فردای آن شب واقعه را بعرض حضرت مولانا خواجگی قدس سره رسانیدم فرمودند که شما را زود تر متوجه هندوستان باید شد که طوطی جانور هند است در هندوستان از دامان شما عزیزی بوجود آید که عالمی از و منور گردد مدتیست که اکابر انتظار او می بردند شما را نیز از و بهره رسد لاچار متوجه هندوستان شدم و بهر منزل جویای آن طوطی می بودم چون بشهر سرهند رسیدم در واقعه نمودند که تو در جوار قطب فرود آمده و از حلیه آن قطب نیز آگاه گردانیدند صباح آن شب بدریافت درویشان و گوشه نشینان آن بلده رفتم جماعت را دیدم که نه ایشان را بر آن حلیه یافتم و نه آثار و علامت قطبیت از هیچ یک معائنه نمودم گفتم شاید کسی از اهل این شهر قابلیت این معنی داشته باشد که بعد از این به ظهور آید همان روز که شما را دیدم هم حلیه شما موافق یافتم و هم نشان آن قابلیت در شما مشهود گشت و نیز فرمودند که چون بنواحی سرهند رسیدم دشت و صحرای آنجا پر مشعل دیدم که آن را نیز اشاره بمعامله شما می دانم بالجمله آنچه در دو سه ماه بعنایت الله از یمن تربیت خواجه باقی بالله در حق ایشان به ظهور رسیده قلم زبان و زبان قلم از تحریر و تقریر عاجز و قاصر شمه از ان کلام معجز نظام خود ایشان که بتحریص طالبے برنگاشته اند تبرکاً ایراد مے رود مصرعه

برحال تو هم حال تو برهان و دلیل

کلامه العالی

این درویش را چون هوس این راه پیدا شد عنایت خداوندی جل شانه هادی کار او گشته بخدمت ولایت پناه حقیقت آگاه هادی طریق اندراج النهایة فی البدایة والی السبیل الموصل الی درجات الولایت مؤید الدین الرضی شیخنا و امامنا محمد ن الباقی قدس سره که یکی از خلفای کبار خانه واده حضرات اکابر نقشبندیه قدس الله اسرارهم بوده اند رسانید و ایشان این درویش را ذکر اسم ذات جل سلطانه تعلیم نمودند و بطریق معهود توجه نمودند تا التذاذ او تمام در من

Marfat.com

پیدا شد و از کمال شوق گریه دست داد بعد از یکروز کیفیت بیخودی روی نمود یک دیار محیط دیدم و
صور و اشکال عالم را در رنگ سایه دران دریا می یافتم و این بیخودی رفته رفته استیلائی پیدا کرد و متداد
کشید و گاهے تا یک پهر روز می کشید و گاهے تا دو پهر روز می کشید و بعضی اوقات استیعاب شب
مینمود چون این قضیه را بعرض حضرت ایشان رسانیدم فرمودند که نحوی از فنا حاصل شده است
و از ذکر گفتن منع فرمودند و بنگاه داشت آن آگاهی امر نمودند بعد از دو روز مرا فنای مصطلح
حاصل شد بعرض رسانیدم فرمودند بکار خود مشغول باش بعد از ان فنای فنا حاصل شد چون بعرض
رسانیدم فرمودند که تمام عالم را یکی مے بینی و متصل واحد مییابی عرض کردم بلی فرمودند که معتبر در
فنای فنای آن است که با وجود دیدن آن اتصال بی شعوری حاصل شود در همان شب
فنائی فنا باین صفت حاصل شد بعرض رسانیدم و حالتی که بعد از فنائی حاصل شده بود
نیز بعرض رسانیدم و گفتم که من علم خود را نسبت بحق سبحانه حضوری می یابم بعد از ان نورے که
محیط همه اشیا است ظاهر گشت و من آنرا حق دانستم جل و علا و آن نور رنگ سیاه داشت
بعرض رسانیدم فرمودند که حق مشهود است جل سلطانه اما در پرده نور نیز فرمودند که این انبساط
که دران نور مینماید و در علم است بواسطه تعلق ذات جل شانه باشیا متعدده که بالای و پست
واقع شده اند منبسط می نماید نفی انبساط باید کرد و بعد از آن آن نور سیاه منبسط رو بانقباض
آورده تنگ شدن گرفت تا آنکه بنقطه کشید فرمودند آن نقطه را هم نفی باید کرد و بحیرت آمد همچنان
کردم آن نقطه موهوم هم از میان زائل شد و بحیرت انجامید که دران موطن شهود حق سبحانه خود
بخود است چون عرض رسانیدم فرمودند که همین حضور حضور نقشبندیه است و نسبت نقشبندیه
عبارت از این حضور است و این حضور را حضور بے غیب نیز می گویند و اندراج النهایة
فی البدایة در این موطن صورت می بندد و حصول این نسبت مر طالب را در این طریق در رنگ
اخذ کردن طالب است در سلاسل دیگر اذکار و اوراد را از پیر تا بر آن عمل نماید مصرعه
قیاس کن ز گلستان من بهار مرا ؛ و این درویش را این نسبت عزیز الوجود

بعد

Marfat.com

بعد از دو ماہ چند روز از ابتدای زمان تعلیم ذکر حاصل شدہ بود و بعد از تحقق شدن این نسبت فنای دیگر کہ آنرا فنای حقیقی گویند حاصل گشت و دل را آن قدر وسعت پیدا شد کہ تمام عالم را از عرش تا مرکز زمین در جنب آن وسعت مقدار خردلہ قدرے نبود بعد ازان خود را و عالم را و ہر فرد عالم را بلکہ ہر ذرہ را حق مے دیدم جل و علا بعد ازان ہر ذرّہ عالم را و افراد آنرا و عین خود دیدم و خود را عین ہمہ اینہا با آنکہ تمام عالم را در یکذرہ گم یافتم بعد ازان خود را بلکہ ہر ذرّہ را آن قدر منبسط و وسیع دیدم کہ تمام عالم را بلکہ اضعاف عالم را در آن گنجایش باشد بلکہ خود را و ہر ذرّہ را نوری یافتم منبسط کہ در ہر ذرہ ساری است و صور و اشکال عالم در آن نور مضمحل و متلاشی بعد ازان خود را بلکہ ہر ذرہ را مقوم تمام عالم یافتم چون بعرض رسانیدم فرمودند کہ مرتبہ حق الیقین در توحید ہمین است و جمع الجمع عبارت از این مقام است بعد ازان صور و اشکال عالم را تمامی چنانکہ اول حق مے یافتم این زمان موہوم دیدم و ہر ذرہ را کہ حق مے یافتم بے تفاوت و بے تغیر ہمان ذرہ را موہوم یافتم بغایت حیرت دست داد در این اثنا عبارت فصوص کہ از پدر بزرگوار علیہ الرحمۃ شنیدہ بودم بیاد آمد کہ فرمودہ است ان شئت قلت انہ ای العالم حق وان شئت قلت انہ خلق وان شئت قلت انہ حق من وجہ وخلق من وجہ وان شئت قلت بالحیرۃ بعدم التمیز بینہما این عبارت فی الجملہ مسکن آن اضطراب گشت بعد ازان در ملازمت ایشان رفتہ عرض حال خود کردم فرمودند کہ ہنوز حضور تو صاف نہ شدہ است بکار خود مشغول باش تا تمیز موجود از موہوم ظاہر شود عبارت فصوص را کہ مشعر بر عدم تمیز بود خواندم فرمودند کہ شیخ بیان حال کامل نہ کردہ است عدم تمیز ہم نسبت بعضی ثابت است حسب الامر بکار خود مشغول گشتم حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ بہ محض توجہ شریف حضرت ایشان بعد از دو روز تمیز در موجود و موہوم ظاہر گردانید تا موجود حقیقی را از موہوم متخیل ممتاز یافتم و صفات و افعال و آثار کہ از موہوم می نمایند از حق سبحانہ یافتم در خارج جز یکذات موجود ندیدم چون این حالت

Marfat.com

را بعرض اشرف رسانیدم فرمودند که مرتبہ فرق بعد الجمع ہمین است و نہایت سعی تا اینجا است
پیش ازاین آنچہ در نہاد استعداد ہر کسی نہادہ اند ظاہر مے شود این مرتبہ را مشائخ طریقت
مقام تکمیل گفتہ اند انتہی کلامہ الشریف و بعد ازاین کلام دقایق علیہ از واردات احوال شتمل
بقلم آوردہ اند کہ خوانندگان کلام مبارک ایشان را پوشیدہ نخواہد بود و این معاملہ مذکورہ کہ
سالکان را بسالہا دست ندادہ ایشان را بسیر محبوبی و مرادی دراندک فرصت بہ حصول
پیوستہ و حضرت خواجہ قدس سرہ می فرمودند کہ ایشان را از محبوبان و مرادان اند
و این سرعت سیر ایشان از آنست کہ دران ایام کہ ایشان بخدمت حضرت خواجہ رسیدند خدمت ایشان
بیکے از مخلصان مکتوبی نوشتہ اند و آنجا قلمی نمودہ اند شیخ احمد نام مردے است
از سرہند کثیر العلم و قوی العمل روزے چند فقیر با و نشست و برخاست کردہ عجائب بسیار
از روزگار او قات او مشاہدہ نمودہ بآن ماند کہ چراغی شود کہ عالم ہا از و روشن گردد الحمد للہ
تعالی احوال کاملہ او مراتبقین پیوستہ و این شیخ مشار الیہ برادران و اقربا دارد ہمہ مردم صالح و از طبقہ
علما و چندے را دعاگوی ملازمت کردہ از جواہر عالیہ و انسته استعدادہائے عجیب دارند فرزندان آن شیخ کہ اطفال اند اسرار الہی اند
بالجملہ شجرہ طیبہ است اَنْبَتَهُ اللّٰهُ نَبَاتًا حَسَنًا فقرائے باللہ و لہائے عجیب دارند انتہی کلامہ اللطیف
حضرت خواجہ قدس سرہ چون ایشان را کامل و مکمل یافتند محامد قولی و فعلی بجا آوردند در ساعتے کہ
مشتری کسب سعادت از ید ایشان را خلعت اجازت کاملہ پوشانیدند و بسیر ہند کہ وطن
مالوف ایشان بود رخصت نمودند و جمعی از طالبان صادق خود را در خدمت ایشان تعین فرمودند
پس خدمت ایشان بانعام فراوان بوطن آمدند چون شاہباز بلند سیر ابو سعید ابو الخیر از
خدمت شیخ الاقطاب ابو العباس قصاب آملی قدس سرہما چنانچہ فرمودہ اند کہ باز آمدیم
با صد ہزار خلعت و فتوح بامر حضرت خواجہ خود تربیت طالبان مشغول شدند در اندک
مدت جمع غفیر از سرچشمہ فیوضات ایشان شاداب شدند در آن اثنا ناگاہ مستر شد آن را
وداع نمودہ صحبت را خواستند کہ بعزلت مبدل کنند از انجا کہ ہمت والای ایشان آنچہ

Marfat.com

حاصل وقت ایشان شدہ اکتفا نانمودہ درطلب مطلب ما فوق بود و بعضی اصحاب غرض و ارباب غبطہ آنرا شنیدہ بعرض حضرت خواجہ قدس سرہ بنوعے دیگر رسانیدند چون این معنی مسموع مبارک شد این عریضہ بہ پیر بزرگوار خود مرسل داشتند **عریضہ**

از آن روز کہ از ملازمت برآمدہ بواسطہ میل بفوق الفوق بمقام ارشاد چندانی مناسبت ندارد و چند گاہ خود ہمت آن بود کہ در گوشہ خزیدہ شود و مردم در صحبت ہیچو ببر و شیر در نظر می آمدند عزم عزلت مصمم شدہ بود اما استخارہ موافق نمی آمد عروج در مراتب قرب بغایت الغایۃ ہر چند غایت ندارد میسر شدہ و می شود می بروند و می آرند کُلَّ یَوْمٍ ھُوَ فِیْ شَاْنٍ بر مقامات جمیع مشائخ الی ماشاء اللہ تعالی گذرانیدند **بیت**

گلی بردند زین دہلیزہ لیکن		بدان درگاہ والا دست بردست	

در این میان اگر توسط روحانیات مشائخ را تعداد می نمایم بطول انجامد بالجملہ از جمیع مقامات اصل در رنگ مقامات ظل گذرانیدند از عنایات چہ نویسد قبل من قبل بلا علۃ چندان وجوہ ولائیت و کمالات آنرا نمودند کہ چہ در تحریر آرد در شہر ذیحجہ در مدارج نزول تا مقام قلب فرود آوردند این مقام مقام تکمیل ارشاد است اما ہنوز چیزہا از متمم و متکمل ازیرا این مقام درکار ست تا کی میسر شود امر آسان نیست کہ میسر شود بلکہ این وجوہ مخصوص بمرادان است مریدان اینجا قدمگاہ ندارند نہایت عروج آخر او تا بدایت مقام اصل است پیشتر افراد ہم گذر ندارند ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَاۗءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ وجہ توقف در مراتب تکمیل ارشاد این است و عدم نورانیت بواسطہ ظہور ظلمت غیب است چیز دیگر نیست مردم از متخیلات خود چیزہا می پزند اعتبار نباید کرد **فرد**

در نیابد حال پختہ ہیچ خام		پس سخن کوتاہ باید والسلام	

در اندیشہ این قسم ظنیات احتمال ضرر غالب است آن جماعہ را فرمایند کہ از احوال این خستہ بال نظر خیال خود بپوشند بحال نظر را محال دیگر بسیار است **بیت**

Marfat.com

من گم شدہ ام مرا بجویید	از گم شدہ گان سخن بگویید

از غیرت خداوندی جل سلطانہ باید اندیشید امرے کہ حق سبحانہ وتعالی کمال او
مے خواہد در تنقیص او سخن گفتن بسیار نامناسب است وفی الحقیقۃ معارضہ است با وتعالے
انتہی کلامہ الشریف فی الجملہ مطلبی را کہ می جستند بہ محض کرم عطا فرمودند آن گاہ با فاتحۂ
طلاب باز گشتند چنانکہ در یکی از مکاتیب شریف نگارش فرمودہ اند کہ حاصلش اینست کہ چون
خواجۂ من مرا بہ کمال واکمال مصطلح این طائفہ علیہ رسانیدہ اجازت دادند ومرا فی الجملہ آنوقت
در کمال و اکمال مصطلحہ حاصل خود تردد ی بود آنرا بجرامت دریافتہ فرمودند کہ تردد ادران راہ
نباید داد کہ ازان تردد ی در کمالیت مشائخ لازم آید حسب الامر شریف شروع در تعلیم طریقت
رفت و در مستر شدان کار سنین بساعات محسوس گشت درین میان باز علم بنقص خود پدید آمد
آنان را کہ پیرامون من می تنیدند جمع کردہ حدیث نقص خود گفتم و وداع خواستم آما طالبان انیمعنی را
محمول بر تواضع داشتہ از آنچہ داشتند برگشتند بعد از چند گاہ حضرت حق سبحانہ وتعالی احوال
منتظرہ را محصل گردانید انتہی ما اخذنا من کلامہ المبارک باز دوم بشوق دریافت
ملازمت حضرت خواجہ عالی شان از سرہند بدہلی شدند عمدتہا در خدمت پیر بزرگوار خود بسر
بردند صحبت ہائے شگرف گذرانیدہ و معاملہ را باضعاف مضاعف رسانیدہ بنوعی رعایت
ادب پیر بزرگوار بجاے آوردند کہ فوق آن متصور نباشد خدمت حضرت خواجہ
محمد ہاشم کشمی در کتاب زبدۃ المقامات می نویسند کہ این فقیر از زبان خواجہ
حسام الدین احمد شنیدہ ام کہ با وجود علو مرتبت و کثرت فضیلت کہ ایشان را بود در
کمال رعایت اداب حضرت پیر دستگیر خود ہیچ کس ازمیان اصحاب چون ایشان
نبود لہذا بیش از دیگران برکات نصیب روزگار ایشان شد روزی حضرت خواجہ مرا
بطلب ایشان فرستادند ہمین کہ برسیدم و گفتم کہ حضرت پیر دستگیر طلب ایشان دارند مجرد
استماع این خبر رنگ رخسارہ ایشان متغیر شد چون تغیر چہرۂ خائفان از غایت خشیت اضطرابے

فریب

Marfat.com

قریب برعشہ در ایشان پدیدار گشت من با خود گفتم سبحان اللہ آنکہ می شنیدم ع
نزدیکان را بیش بود حیرانی: ـــ بچشم خود دیدم خدمت ایشان در رسالہ
مبدء و معاد رقم نمودہ اند کہ ما چہار کس بودیم در ملازمت حضرت خواجہ ہر یکے
را اعتقاد علیحدہ بود و معاملہ جدا این فقیر بیقین میدانست کہ مثل این صحبت و اجتماع
و مانند این تربیت و ارشاد بعد از زمان اندر و در علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و السلام
ہرگز بوجود نیامدہ است و شکر این نعمت بجا می آورد کہ اگرچہ بشرف صحبت خیر البشر
علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و السلام مشرف نشدیم بآنے از سعادت این صحبت
محروم نماندیم و ہر کدام را باندازہ اعتقاد بہرہ رسید ہم چنان خواجہ قدس سرہ لوای
نسبت ہای عالیہ خود را بر فرق فرقدان سامی این فاروقی نژاد افراشتند و کاخانہ ارشاد
بایشان حوالہ داشتند یاران جہت مند خود را بصحبت ایشان داده رخصت وطن نمودند ایشان ہم بتدریج
بلا تردد با فاضات سالکان باب اللہ مشغول بودند احوالات عظیمہ خود و ترقیات
یاران را بزبان قلم عرضداشت ہا بہ پیر بزرگوار خود نوشتہ اند چنانچہ افتتاح دفتر
اول بآن عرائض ستہ مقرر رفتہ کما لا یخفی علی ناظریہا ہم چنین حضرت
خواجہ بزرگوار احوال یارانے کہ در حضور شریف در وطن بودند غائبانہ از ایشان کیفیت
احوال آنہا را از ایشان می پرسیدند کہ توجہ نمودہ ترقیات و قابلیات ہر یکے را معلوم
فرمودہ از سرہند بایشان رقم نماید روزے یکی از مخلص اصحاب حضرت خواجہ قدس سرہ
بتضرع تمام التماس نظرات عنایات خاصہ نمودہ فرمودہ اند کہ انشاء اللہ تعالیٰ چون جناب
شیخ احمد از سرہند اینجا بیایند التماس کنیم کہ در حق تو توجہات خاصہ نمایند و در ادراک قربت
تر ابمقامات عالیہ رسانند کذلک فایق علوم طریق و درجات مقام بعضے ارباب معرفت
را نیز از ایشان استفسار میفرمودند و ایشان حسب الامر معلوم نمودہ بعرض میرسانیدند
چنانکہ این مکتوب حضرت خواجہ قدس سرہ کہ بایشان ورود یافتہ ایمائی باین مدعا دارد

Marfat.com

مکتوب عالی۔ مشعر ارشاد اوسع وانور باد مسودہ رسالہ کہ در طریق خواجگان تمام شدہ خواجہ برہان کحل البصر مشتاقان گردانید الحمد للہ والمنہ سبحانہ بغایۃ عالی است ولطیف لیکن بخاطر میرسد کہ التماس نمودہ می آید کہ قدرے در احوال حضرت خواجہ احرار قدس سرہ تفتیش فرمایند شاید کہ امور دیگر ہم ظاہر شود ہمان روز کہ بمطالعہ آن لطیفہ غیبیہ مشرف شدم در آن اثنا انفاس خاطری کہ دست چپ یعنی عالم ارواح بایشان تعلق دارد چون حاضر شد بجہت ضعف حافظہ متردد گشت کہ مشار الیہ بود لیکن ظن آن غالب بود کہ اشارہ بحضرت خواجہ بود یکی در طبقہ ائمہ دیدہ شود لیکن کہ چیزی ظاہر گردد دیگری از سخنان ایشان معنی عظمی مفہوم میشود این نیز از بعضی خواب ہائی یافتہ شدہ کہ ایشان بسبب خلقت نہایت در ہدایت مندرج مخلوق شدہ اند چہ عجب اگر فوق نقطہ علم وزیر مقام وحدت علیا کہ قابلیات مطلقہ است مخلوق باشد یکی کرم نمودہ آنجا ہم دیدہ شود ایضاً در حضرت فاروق رضی اللہ تعالی عنہ نظر بینند کہ داخل آن مقام شدہ بنزول آمدہ اند یا از راہ دیگر بکنارہ آمدہ اند شاید کہ مخلوقیت فوق نقطہ سبب عدم تقرر در آن مقام شدہ باشد باری البتہ عنایت فرمایند و نیک تفتیش نمایند کہ خیلی خاطر نگران اعت التماس دیگر آنکہ در باب فنائے بشریت نیز توجہی فرمایند کہ از غیر مقام فنا فی اللہ نیز مقامے دارد یا منحصر است در داخل شدن ہمین مقام از جملہ جماعتے کہ در فوق این مقام مخلوق شدہ اند ظاہر آنست کہ ہمچنان محفوظ باشند و حاجت بسبب ظہور فنای بشریت نداشتہ باشند ایضاً جماعتے کہ در زیر ہمان وحدت محو شدہ باشند و اگرچہ از راہ جذبہ قیومیت یا غیر آن رفتہ باشند نیز از عود بوجود بشریت محفوظ باشند ایضاً یک نظر در خانہ جیرون کہ مقام انبیاست صلوٰۃ الرحمن علی نبینا وعلیہم نیز بکنند کہ در آنجا نیز مقامی خود بود کہ از عود مذکور ایمن گردانند ایضاً در مقام فنا فی اللہ نیز نظرے بفرمایند کہ شاید غیر از این راہ ظاہر تفصیل راہ دیگرے ہم داشتہ باشد و بعضی عزیزان از ان راہ داخل شدہ باشند باقی احوال آن

متوقف

Marfat.com

متوقف ایشان را بہتر معلوم است چہ نویسیم چندان آسامی و علامات مقامات ما را معلوم نیست
وتغیرات را چہ نوع توان نوشت انشاء اللہ تعالی آنچہ مرضی است ہمان شود محمد صادق
وجمیع برادران را عزہ نیازمندی قبول فرمایند انتہی مکتوب بر العالی این استفسارہا و
نوازشہا کہ از خواجہ والامرتبت باین خلیفہ عالی منزلت بجای رسیدہ معلوم نیست
در دیگر جا واقع شدہ باشد خدمت خواجہ علیہ الرحمۃ از کمال تعطش کہ داشتند چنانچہ این
دو بیت ازان نشان میدہد **قطعہ**

بس تشنہ و بس خرابم ای دوست	در حسرت یکدم آبم ای دوست
ہر جا کہ ترشح تو بینم	در العطش ایم ای دوست

بر آن آمدند کہ احوالات تازہ کہ از خصائص مقتضای استعداد حضرت ایشان بہم رسید
بطریق روایت عالی از سافل کہ بعضی اساتذہ محدثین از تلامذہ خود اخذ حدیث نمودہ اند
خدمت حضرت خواجہ آن احوال تازہ را ازین نائب عالی مقدار خود اخذ نمایند و
بایشان اظہار ما فی الضمیر فرمودند ایشان ہمگی تواضع شدہ براہ معذرت رفتند کہ مبادا
مورث بترک ادب گردد چون الحاح حضرت خواجہ بسیار بکمال شد کہ عدم امتثال امر منجر
بملال می شد لاجرم خدمت ایشان الامر فوق الادب دانستہ بآداب تمام و تواضع
واحترام تام توجہ بحصول آنچہ پیر بزرگوار ایشان می خواستند گماشتند بعنایت اللہ سبحانہ آن
مطلب بحصول پیوست و حضرت خواجہ بخلص اصحاب رمزی ازین ماجرا در میان نہادہ
بودند چنانکہ خدمت مولانا ہاشم علیہ الرحمۃ برنگاشتہ است کہ خدمت شیخ تاج الدین
رحمۃ اللہ علیہ میگفت کہ آنچہ در مکاتیب شریفہ حضرت خواجہ کہ بطرف حضرت
مجدد الف ثانی می نوشتہ اند لفظ عزیز متوقف شارہ بحال خود داشتند کما قدم فی
مکتوب قریبا و آنچہ در عرائض حضرت مجدد الف ثانی علیہ الرحمۃ بطرف حضرت خواجہ
لفظ مذبور کہ احوال عزیز متوقف چنان و چنین مراد آن وجود ذی جود حضرت خواجہ است

Marfat.com

کہ با مر ایشان از حال مبارک ایشان خبر مے دادہ اند باجملہ معاملہ کہ حضرات خواجگان قدس سرہم
بایشان داشتند و شیوہ نیازمندی کہ اظہار می نمودند بیقین آن چنان بود کہ مریدی نسبت
بہ پیر بزرگوار خود بجا آرد منہا در حضور خود سر حلقہ مریدان خود ایشان را گردانیدہ بودند و
خود چون سائر مستر شدان بآن حلقہ آمدہ داخل می شدند و چون از حلقہ یا از مجلسی کہ ایشان
می بودند حضرت خواجہ می برخاستند چندین کام بشیوہ قہقری می نہادند بنہایت ادب و
یاران را نیز تو کید می کردند کہ در حضور ایشان ما را تعظیم نکنند آنچہ مشاہدتی کہ بما می کردید بخدمت
ایشان نمایند و می فرمودند کہ باطن خود را نیز در حضور ایشان متوجہ مانداریدا از زبان حضرت
میر محمد نعمان قدس سرہ می آرند کہ دران ایام کہ این فقیر در بندگی حضرت خواجہ صفا
کیشان بسر میبردم ہمہ یاران خود را فرمودہ بودند کہ بخدمت حضرت مجدد الف ثانی
مشغولی نمایند و الفاظ گذشتہ را بہ تو کید امر می نمودند باین فقیر خطاب نمودہ فرمودہ بودند کہ
میان شیخ احمد آفتابی اند کہ مثل ما ہزاران ستارہ در ضمن ایشان کم اند از کل اولیاے
متقدمین خال خالی اگر مثل ایشان گذشتہ باشند بعدہ باعتقاد تمام بخدمت ایشان رسیدم
مؤید این مقولہ از مکاتیب حضرت خواجہ قدس سرہ دو رقیمہ دو شاہد عدل ایراد می رود:

رقیمہ اولی حق سبحانہ باعلی مرتبہ کمال رساند و للارض من کاس الکرام
نصیبٌ آنچہ حقیقت حالت است نوشتہ می شود پیر انصار قدس سرہ می فرمودند کہ من
مرید خرقانی ام لیکن اگر خرقانی دراین وقت می بود با وجود پیری اش مریدی من میکرد ہر گاہ صفت
آن بی صفتان این باشد گر فتار آن آثار صفات چرا جان فدائی لوازم طلب گاری نکنند
و ہر کجا بوی بمشام ایشان رسد در پی آن نروند اکنون تامل و احتمال ما نہ از استغنا و
بے نیازی است موقوف باشارہ است بیت

گر طمع خواہد زمن سلطان دین	خاک بر فرق قناعت بعد ازین

بارے نسخہ حال و ارادہ ما این ہست خدائے عزوجل بر آنچہ می باید مہتدی گرداناد و ازعجب و

Marfat.com

پندار مخلصی بخشا و بقیۃ المقصود جناب سیادت مآب امیر صالح نیشاپوری سلمہ اللہ تعالیٰ اظہار طلب نمودند چون وقت مقتضی این نبود و تضییع اوقات ایشان دادن از مسلمانی نہ نمود لاجرم بہ صحبت شما فرستادہ شد انشاء اللہ تعالیٰ بقدر استعداد بہرہ مند کردند و توجہ و لطف کامل یابند والدعا رقیمہ ثانیہ۔ اللہ تعالیٰ فقرا و مساکین درماندہ را از برکات برگزیدگان بدرمانے برساند مدتیست کہ عرض نیاز مندے بدرگاہ ولایت پناہ نکردہ ام آری این یک کلمہ را قاصدان صادق حامل می توانند شد الحمد للہ از این قسم خود صورت می نہ بندد و دیگر چہ نویسم سخن درویشان بحضرت شما نوشتن بغایت بیشرمی است و حکایات و اوضاع صوریہ بسیار بے جا۔ الغرض ما را حد خود باید دانست و از فضول احتراز باید کرد والدعا۔ انتہی رقیمتہ الشریفۃ بالجملہ این سلوک و معاملہ کہ درمیان این پیر و مرید قدس سرہما بظہور رسیدہ کم کسی شنیدہ و از عجائب روزگار است و موجب حیرت اولوالابصار و ہم شاید فنا اتم و تعطش اکمل خواجہ بزرگوار و ہم گواہ علو مرتبہ کہ مصداق ما لا عین رأت ولا اذن سمعت در حق حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بیت

فریاد حافظ اینہمہ آخر بہرزہ نیست	ہم قصہ عجیب حدیث غریب است

در سفر سیوم کہ ایشان بزیارت پیر بزرگوار خود بدہلی آمدند بہ مجرد خبر قدوم ایشان حضرت خواجہ عالی شان باستقبال تا دروازہ کابلی کہ از منزل شریف قریب سہ تیر پرتاب راہ باشد پیادہ تشریف آوردند و در ہمان سفر فرمودند کہ آثار ضعف بدن بسیار ظاہر میشود امید حیات کم تر ماندہ و فرزندان گرامی خود را خواجہ عبید اللہ و خواجہ عبد اللہ کہ ہر دو شیرخوارہ بودند در حجور مرضعات طلب فرمودند از ایشان التماس توجہ در حق آن دو نور دیدہ نمودند و ایشان در حضور پیر بزرگوار بامر مبارک توجہات عالیہ در حق پیرزادہا خود فرمودند چنانچہ اثر توجہ در اطفال بحضرت خواجہ معلوم شد و نیز بفرمودہ آنحضرت در حق

Marfat.com

والدات آنہا غائبانہ توجہ نمودند وچندان فقرات مدحیہ از زبان مبارک حضرت خواجہ حق حضرت امام ربانی دیدہ شد کہ اگر کتابے جمع شود توان شد چندی را ازان تیمنا آوردہ منہا روزی فرمودند کہ ایشان از کمل محبوبان و مرادانند منہا فرمودہ اند کہ امروز در زیر فلک از این طائفہ علیہ چون ایشان نیست منہا بزبان مبارک رانده اند کہ بعد از صحابہ و کمل التابعین و مجتہدین چون ایشان معدودی چند از اخص خواص نظر می داشتند منہا فرمودہ اند کہ ما در این سی چہل سال شیخی نکردیم چند روز بازی کردیم الحمد للہ والمنت این بازی ما دوکان پردازی مابی فائدہ نشد چون ایشان بروی کار آمدہ منہا فرمودہ اند کہ این تخم را از بخارا و سمرقند آوردیم و در زمین برکت آئین سرہند کشتیم چنانچہ جناب حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ در آخر مکتوب بیان طریق باین مضمون کلام خواجہ قدس سرہ ایما نمودہ اند هذا هو بیان طریقے کہ حضرت حق سبحانہ این حقیر را بآن ممتاز ساختہ از بدایت تا نہایت بنیاد ش نسبت نقشبندیہ است کہ متضمن اندراج النہایۃ در البدایۃ است و بریں بنیاد عمارت ہا ساختہ اند و کوشکہا بنا فرمودہ اند اگر این بنیاد نمی بود معاملہ تا باینجا نمی افزود تخم از بخارا و سمرقند آوردہ در زمینی کہ مایہ اش از خاک یثرب و بطحا است کشتند و بآب فضل سبحانی سالہا آنرا سیراب داشتند و بہ تربیت احسان مربی ساختند چون آن کشت و کار بکمال رسید این علوم و معارف ثمرات بخشید انتہی مے آرند کہ بعد از ارتحال حضرت خواجہ باقی باللہ قدس سرہ در میان مسودات مکاشفات خاصہ مسودہ مسعودہ برآمد کہ آنجا چہار دائرہ کشیدہ بودند در یک دائرہ ولایت بفتح واو رقم نمودہ و در دائرہ دوم ولایت بکسر واو و در دائرہ سیوم کمال باطنی و در دائرہ چہارم کمال مطلق و در باب ہر یکی از دوائر اربعہ راز اخص خواص بعد صحابہ و تابعین رضی اللہ تعالے عنہم اجمعین :-

در حواشی آن دائرہ موافق مرتبہ آنان بنوعیکہ در غیب از کشف بلاریب معائنہ گردید

یعنی در صفحہ ۱۵۵ آن مذکورہ دوائر موافق مرتبہ آنہا نوشتہ است ملاحظہ فرمائید ۱۲

Marfat.com

رقم فرمودہ درمیان ہمہ آنہا دوازدہ تن از روسای ایشان در ہر دائرہ بوجہ اکمل داخل دیدہ اند وحضرت ایشان را یعنی خدمت حضرت مجدد الف ثانی را نیز داخل دوازدہ در ہر دائرہ یافتہ اند

دائرہ کمال باطنی

از المشائخ زیر این مقام خواجہ علاؤ الدین بلند تر از خواجہ احرار مشائخ چشتیہ ہم محاذی خواجہ علاؤ الدین سلطان قدر فروتر شیخین سہروردیہ از مقام اول اندک فروتر متصل بدائرہ لیکن سرہا محاذی مشائخ چشتیہ ابن عربی تا اکثرے فخذ کاتب و شیخ احمد زیر مقام متصل بدائرہ قدر فرود تا اربعین کاتب تا کتف تا آخر تا پارہ از فخذ شیخ احمد تا آخر مثل ہمین انتہی کلامہ ۱۲ من خلاصۃ المعارف تصنیف سید آدم بنوری قدس سرہ ثم اعلم ان ہذا اسرار غامضۃ من کلام حضرت قطب الولایت شیخ شیخنا ومولانا خواجہ محمد باقی باللہ رح ۱۲

دائرہ معرفت ولایت بفتح واو من الالوہیت والسیر فی اللہ وغیرہ من مراتب القرب

خواجہ احرار در معرفۃ وجہ الافتراق من النقشبندیہ فان لہم فیہما اقدام راسخۃ وحظا لہم وافرۃ وجہ الافتراق من الچشتیۃ فی الولایۃ بکسر الواو ومقامات السلوک وکلہم من الفریقین من خلص عباد اللہ واخص اولیائہ ۱۲ **خلاصۃ المعارف**

دائرہ تکمیل مطلق ای الکرامۃ عند اللہ

حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ وحضرت شیخ محی الدین ابن عربی حضرت خواجہ خواجہ کان پیر پیران خواجہ نقشبند وخواجہ محمد پارسا وخواجہ علاؤ الدین عطار وحضرت خواجہ عبید اللہ احرار رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین امین ثم امین ۱۲

حضرت غوث الثقلین داخلا تماما وکمالا ومشائخ اربعہ نقشبندیہ تماما واخلون والمتاخرین من مشائخہم تحت ہذا المقام متصلین بمحیط الدائرۃ بل مقدم رؤسہم داخل فیہ مولانا محمد قاضی ملا خواجگی خواجہ کلان شیخ تاج مرزا حسام الدین وجمع من اصحابنا یدخلون تحت ہذا المقام بتوفیق اللہ تعالیٰ الا الشیخ احمد فانہ الی الصدر داخل فی المقام وبالمآل الی مقدم الفخذ وکذا الکاتب بادنی زیادۃ حالا ومآلا شیخین سہروردیہ الاول الصدر والثانی القریب من السرۃ مشائخ خمسۃ چشتیہ الی مقدم الفخذ والمتاخرون من اہل التوحید الصوری منہم تحت ہذا المقام کما کانوا خارجین من کمالہ ومن تحت مقام الکمال ۱۲ **خلاصۃ المعارف**

دائرہ تکمیل بالکمالات المقیدۃ بالفناء والبقاء

مشائخ اربعۃ نقشبندیہ داخلون تماما والغوث والختم ایضا والمشائخ الخمسۃ الچشتیۃ الی ما بین الصدر والسرۃ شیخین سہروردیہ الاول الی مقام الصدر والثانی الی مؤخرہ الشیخ احمد الکاتب داخلان تماما فی التکمیل قد بقی من القدماء خارجین عن الدائرۃ ۱۲ **خلاصۃ المعارف** تصنیف سید آدم بنوری قدس سرہ

دائرہ کمال مطلق

خواجہ بزرگ داخل قریب پارسا نیز داخل لیکن فیق خواجہ احرار تا ساق سلطان المشائخ شیخ نظام الدین قدس سرہ تا نصف فخذ شیخ نصیر الدین ایضا تا ساق لیکن بار یک شیخ الشیوخ تا کتف شیخ بہاؤ الدین تا قریب ناف لیکن ابن مزوید شیخ نصیر الدین حضرت غوث الثقلین تمام داخل شیخ محی الدین عربی تمام داخل بلند شیخ نجم الدین کبری تا کتف شیخ علاؤ الدولہ تمام داخل سید علی ہمدانی تا ناف شیخ احمد بالفعل تا سر داخل

Marfat.com

بعد از مرخص شدن ایشان درین مرتبه سیوم از پیر بزرگوار خود بوطن که ملاقات آخر ایشانان بود رضی الله تعالی عنهما چون بسرهند رسیدند چندی آنجا ارشاد نموده بامر و اشاره متوجه بلدهٔ فاخرهٔ لاهور شدند اکابر آن بلده مقدم محترم ایشان را غنیمت شمرده و از خواص و عوام و علمای و فضلای و صلحای آن دیار که تفصیل آن بتطویل می انجامد در سلک ارادهٔ آن غوث الانام در آمدند و صحبت گرم شد و حلقهٔ شغل اتساعی پذیرفت بالجمله در اثنای این فیاضی ناگاه خبر جانکاه واقعهٔ رحلت حضرت خواجه بایشان رسید آرام دلها به بی آرامی مبدل شد و شربت شیرین آن صحبت ها بمذاق همه تلخ گردید ایشان متوجه دهلی مبارک شدند و بزیارت روضهٔ متبرکه مشرف و عزا پرسی مخدوم زادگان و همشیره ها نموده اند اصحاب حضرت خواجه شکستگی دل را مومیائی از برکت تربیت صحبت ایشان طلب نمودند و لوازم ارادت و نیاز و ابتهال و افتقار چنانچه بحضرت خواجه بزرگوار بجا می آوردند بتقدیم رسانیدند و جمهور ایشان از صغار و کبار بیعت نمودند ایشان بحکم وصیت پیر بزرگوار خود و التماس یاران دل افگار مدتی آنجا اقامت فرمودند و بتفقد احوال آنها پرداختند چنانچه باز نضارت ارشاد و طراوت و سرگرمی حلقه بمثابه که در حیات مبارک حضرت خواجه باقی بالله قدس سره بود از سر نو تازگی پذیرفت ارادة الله تعالی سکونت ایشان را آنجا بعضی یاران جهة بعضی موانع مصلحت نیافتند خدمت ایشان بحکم العود احمد بوطن معاودت فرمودند پس هر سال الی مدت حیات ایام عرس حضرت خواجه که در ماه جمادی الآخر است از سرهند آمده عرس ایشان را تدارک نموده بانجام رسانیده تفقد احوال مخدوم زادگان نموده و خدام روضهٔ منوره را نواخته باز بسرهند تشریف فرما میشدند

اللهم لا تحرمنا من برکاته

وهم نبیرها

تذکرهٔ تاسعه از منتخب ثانی در ذکر بعضی احوالات بلند و معاملات ارجمند و تعریف و تجدید وما یناسب ذلک که ایشان

بآن کرامات در حشر اولیا ممتاز بودند

مخفی نماند کہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ را در اولیائے این اُمت شان عظیم است و مراتب والا کہ خال خالی را بآن ممتاز کردہ باشند ہر چند زبان کتابت از تبیان آن عاجز و حوصلہ کاتب از تعداد آن قاصر اما بحکم من لم یدرک کلہ لم یترک کلہ بیان بعضی از ان معاملات بزرگ و مراتب شگرف می نماید بگوش ہوش استماع باید کرد چون ایزد تعالیٰ و تقدس ایشان را مجدد الف ثانی و منور ہزار دوم گردانیدہ وجود شریف ایشان را قائم مقام پیغمبر اولوالعزم ساخت بیان او آنکہ سنہ الف را ایزد تعالیٰ و تقدس بقدرت کاملہ خود در تغیر امورات تاثیری عطا کردہ و عادۃ اللہ جاری شدہ کہ بعد مضی مدت مذکور در امہات دینی و معاملات ظاہری تغیری کلی واقع شود لہذا بر رأس الف پیغمبر اولوالعزم با شریعت جدید مبعوث می شد و خلق را از بادیہ ضلالت بشاہراہ ہدایت دعوت می فرمود چنانچہ نور ارشاد و ہدایت او از محیط عرش تا مرکز فرش شامل حال عالم و عالمیان میبود ہر چند باندازہ قرب زمان او و بعد او در عالم فتور راہ می یافت ایزد تعالیٰ نبی دیگر را مبعوث ساختی تا بر تابعت کتاب شریعت او ترویج و تجدید اسلام نمودی تا دورہ الف اول باتمام رسید بقرب الف دوم باز تغیر و فتور و تفریق کلی در دین اسلام افتادی و ظلمت کفر در عالم مستولی شدی چنانکہ اکثر آن امم پرستش اصنام و آلہہ باطلہ گرفتار شدندی آنگاہ بعنایت بی نہایت الٰہی و بعین غلبات ظلمت کفر و ضعف نور اسلام بر رأس سنہ الف پیغمبر اولوالعزم با معجزات ظاہر و برہان باہر و دلائل روشن و حجت محکم بعالم مبعوث می شد تا فرو رفتگان ورطہ کفر را بساحل ایمان و اسلام ارشاد ہدایت می فرمودند ہر کرا سعادت ازلی نصیب او بودہ قبول دعوت رسالتش می نمود از زلال خوشگوار ایمان و اسلام کام جان شیرین میساخت و آنکہ از شقاوت ازلی قبول دعوت رسالتش را نمی کرد از دولت ایمان و خلعت اسلام محروم می ماند ایزد تعالیٰ

Marfat.com

انتقام او بزہر قاتل عقوبت فانتقمنا منهم میداد گرفتار عذاب و عقاب دارین میکرد کما قال
الله تعالیٰ فمنهم من ارسلنا علیهم حاصبا ومنهم من اخذته الصیحة ومنهم
من خسفنا به الارض ومنهم من اغرقنا وما کان الله لیظلمهم ولکن کانوا
انفسهم یظلمون بر سر اصل سخن رویم که چون پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم مبعوث شد و خاتم
النبیین آمد حضرت حق سبحانه وتعالیٰ دعوت او را کامل گردانید و دوره او را تا مادام
قیام ساعت باقی داشت و نبوت و رسالت و انزال کتب و ملک باو ختم فرمود لاجرم بحکمت
بالغه خود علمای امت شریف او را حکم انبیای بنی اسرائیل داد و هدایت و ارشادی که بانبیاے
تعلق داشت کرامةً له بوجود مسعود علمای عامل و عرفای کامل امت او متعلق گردانید چنانچه جناب
نبوی صلی الله علیه وآله وسلم در اخبار خود ازاین معنی باخبر گردانید علماء امتی
کانبیائ بنی اسرائیل فرمود و حدیث نفیس ان الله یبعث علی راس کل مائة سنة
من یجدد لها دینها و چون سنه هزار از رحلت خواجه ابرار صلی الله علیه وآله وسلم گذشت و در
سنه مذکور همان خاصیت الوف ماضیه تبعاً در نهاد بود لاجرم فتور کلی در دین و اسلام رو نداد
و انوار سنت رو بانقباض آورد و ظلمت رسوم کفر و بدعت روز بروز شهرت و استعلا
پذیرفت چندانکه انواع فتور در دین پیدا شد حضرت حق سبحانه وتعالیٰ از کمال
کرم و عنایت خود از امت او که خیر الامم است بر سر الف ثانی عالمی عارفی تام المعرفتی
و قوی العملی را قایم مقام پیغمبر اولو العزم گردانید و آنچه مضمون حدیث شریف
مثل امتی کمثل مطر لا یدری اولهم خیر ام آخرهم بوجود مسعود شریفش ثابت
گردانید چه آخریت امت متعلق به مضی الف بود و ایشان را خلعت فاخره تجدید پوشانیده مجدد
الف ثانی گردانیده تازه شد از و شریعت مطهره غرا و تایید یافت ملت شریفه حنیفیه بیضا
سرسبز گشت اشجار یقین و گلگل شگفت چمن بهارستان دین بیت

از و تازه دین گشت بعد از هزار		بعالم نبی گوئی آمد دو بار	

Marfat.com

این معنی را بآن حضرت الہام فرمودہ بکرات بافشای آن امر نمودہ چنانکہ خود در مکتوبی بآن ایما فرمودہ اند پس صاحب این نعمت عظمیٰ را باید کہ بہ خصوصیات علیا ممتاز بود بیت

ہزار سال بباید کہ تا باغ جہان	ز شاخ صنعت حق چون تو گل بیاراید
بہر قران بہر قرن چو تو ئی نبود	بروزگار رسی گرچہ شہریار آید

بدین مدعا اشارتے از قلم محترم ایشان رفتہ آنجا کہ نگارش نمودہ اند ای فرزند این آنوقت است کہ در امم سابقہ در ین طور وقتی کہ پر از ظلمت است پیغمبر اولو العزم مبعوث می گشت و ابنای شریعت جدیدہ می کرد و در این امت کہ خیر الامم است و پیغمبر ایشان خاتم الرسل علیہ وعلی الہ الصلوۃ والتسلیمات علماء امرتبہ انبیای بنی اسرائیل داوہ اند و بوجود علماء از وجود انبیای کفایت فرمودہ اند لہذا بر سر ہر مائۃ از علمای این امت مجددے تعین مینمایند کہ احیای شریعت فرماید علی الخصوص بعد از مضیّ الف کہ در امم سابقہ وقت بعثت اولو العزم است و بہر پیغمبر دران وقت اکتفا نمودہ اند در نیطور وقت عالمی عارفی تام المعرفتی از این امت در کار است کہ قائم مقام پیغمبر اولو العزم امم سابقہ باشد بیت

فیض روح القدس ار باز مدد فرماید	دیگران ہم بکنند آنچہ مسیحا می کرد

ای برادر آنقدر فرق کہ در پیغمبر اولو العزم تا غیر او ہست آن قدر فرق در مجدد مائۃ تا مجدد الف است بلکہ اضعاف آن

نبی نیست ولیکن بر نگ نبی	:	بجوشد ز کوہسار ہزاران ولی
نگین گشت در حلقۂ اولیا	:	چو در انبیا خاتم الانبیا
شفق گر بیاید شود بو سعید	:	یزید ار بیاید شود بایزید

در مکتوب دیگر بعد از این ایما بہ بتائید این مدعا نموده اند کہ ای برادر این سخن امروز بر اکثر خلائق گران است و از افہام اینہا دور اما اگر بر سر انصاف بیایند و علوم و معارف یکدیگر را موازنہ کنند و صحت و سقم احوال را بمطابقہ آن ملاحظہ نمایند و تعظیم و توقیر شریعت و نبوت را بہ بینند کہ در کدام یکی زیادہ تر است شاید از استبعاد برآیند

Marfat.com

دیده باشند که فقیر در کتب رسایل خود نوشته است که طریقت وحقیقت خادمان شریعت اند ونبوت افضل از ولایت اگرچه ولایت آن نبی باشد ونوشته که کمالات ولایت را بکمالات نبوت هیچ مقداری نیست کاشکے حکم قطره داشتے نسبت بدریائے محیط وامثال این بسیار رقم نموده خصوصا در مکتوب بیان طریق که بنام فرزندیست آنجا ملاحظه نمایند مقصود ازین گفتگوی اظهار نعمت حق است سبحانه وترغیب طالبان این طریقت نه تفضیل خود بر دیگران معرفت خدا جل وعلا بر آنکس حرام است که خود را از کافر فرنگ بهتر داند فکیف از اکابر دین **قطعه**

ولے چون شه مرا برداشت از خاک	سزد گر بگذرانم سر ز افلاک
من آن خاکم که ابرِ نوبهاری	کند از لطف بر من قطره باری
اگر بر روید از تن صد زبانم	چو سوسن شکر لطفش کے توانم

انتهی کلامه الشریف خدمت حضرت مولانا هاشم که از عاظم خلفا مبارک ایشانست در زبدة المقامات می نویسند که مرا در دل خطور میکرد که اگر یکی از اعاظم علمای وقت این معنی را که حضرت سبحانه ایشان را مجدد الف ثانی ساخته مسلم میداشت تائید تام میبود تا روزی با این خطره بخدمت ایشان رسیدم باین فقیر خطاب نموده فرمودند مولانا عبد الحکیم سیالکوٹی که در علوم عقلیه ونقلیه وتصانیف علیه چون او فی الحال در دیار هند نمی نماید بما نوشته بود وتبسم نموده فرمودند یکی از ان فقرات مدحیه آن بود که مجدد الف ثانی این از خوارق آنحضرت بوده که خطره او را دریافته مقصد خطره او را با وبیان نمودند وتسلی کلی داوند می آرند که مولوی عبد الحکیم علیه الرحمة شبے حضرت مجدد الف ثانی را بخواب دیده بود که این آیت مبارک باو خواندند قل لله ثم ذرهم بعد ازو دیدن این واقعه بخدمت ایشان آمده مرید شد وتعلیم طریقه گرفت واز مخلصان حقیقی گشت وپیش ازین واقعه میگفت که من اویسی

از

Marfat.com

حضرت مجدد الف ثانی ام پس خداوند این مرتبہ را کہ مجدد الف باشد لابد خصائص عالی
و مراتب متعالی است ہر چند تمام آن خصائص و مراتب نمی توان ایراد نمود آما چندی از اینہا را
رونق دہ این اوراق می گردانم و باللہ التوفیق منہا ظاہر شدن استعداد و قطبیت
ایشان بر پیر بزرگوار ایشان قبل از رسیدن آنحضرت بخدمت آن خواجہ صفا کیشان
بچندین سال منہا نور عالم افروز ایشان را ہم پیش از ظہور معاملہ ایشان بچندین مدت
بصورت مشعل با شمع عظیم کما مر منہا برنگاشتن آن خواجہ عالی شان در بدایت
سلوک ایشان بمخلصی کہ فلان بدان ماند کہ چراغی شود کہ عالمہا از و منور گردد منہا باز
فرمودن بیکی از مخلصان در حین التماس او کہ چون ایشان بیایند التماس نمائیم کہ کار ترا
بنہایت رسانند منہا حصول بشارت مرتبہ مرادیت و محبوبیت مر ایشان را از خواجہ
صفا کیشان منہا سرعت سیر و سلوک ایشان بحدیکہ در عرصہ دو نیم ماہ بکمال و اکمال
رسیدند منہا نوشتن پیر بزرگوار ایشان بسوی ایشان کہ مدتیست کہ عرض نیازمندی
بدرگاہ ولایت پناہ نکردہ ایم منہا تحریر نمودن آن مرشد عالی مقدر با ایشان کہ سخن درویشان
بحضرت شما نوشتن بغایت بیشرمی است منہا رقم فرمودن آن خواجہ کہ ما را حد خود باید
نگاہ داشت و از فضول احتراز باید نمود منہا تمیق نمودن آن مقتدای جہان —

مصرعہ وللارض من کأس الکرام نصیب

منہا چہ شد کہ مشعلہ مجددی از قبیلہ باقی باللہ جست منہا نگارش فرمودن
آن قدوۃ الاولیاء با ایشان کہ شیخ الاسلام انصاری قدس سرہ فرمودہ من مریدخرقانی ام
آما اگر خرقانی در نیوقت بودی با وجود پیری اش مریدی من می گردی یعنی حال ما و شما چنین است
منہا نوشتن کہ اہمال ما نہ از روی استغنا است موقوف اشارتیست منہا تحقیق نمودن
پیر مبارک ایشان احوالات خود و مخلصان حضور خود را از ایشان منہا از ہمہ عجوبہ تر
استفاضہ نمودن آن پیر بزرگوار از ایشان کما اشیر الیہ فی التذکرۃ الثامنۃ من

Marfat.com

هذا المنتخب منها فرمودن آن خواجہ عالی شان کہ ایشان آفتابی اند کہ مثل ما ہزاران ستارہ درضمن ایشان گم اند کما مرّ و دیگر خصائص عالی کہ خود ایشان چہ بتقریر و چہ بتحریر صریحا اشارۃ وکنایۃ اشارت بآنہا فرمودہ اند منہا بعد از افاضہ پیر بزرگوار ایشان نسبتہای عالیہ خود را بایشان و ہمہ مشائخ طرق خود را حوالہ بایشان و ایشانرا بمقامات عالیہ خود بردن و از خلص نسبتہای خود عطا فرمودن چنانچہ در رسالہ مبدء و معاد مذکور است منہا آنکہ نسبتہای ولایت و اقتباس کمالات نبوت را کہ بر بعضے اولیای رحمہم اللہ تعالی بعض دون بعض جلوہ گر و انبارہ اند ایشانرا بہمہ آن نسبتہای نواختہ اند و بمعارف ہر یکی سرافراز ساختہ چنانکہ بزبان مبارک فرمودند کہ از کمال عنایات او سبحانہ در حق این بندہ و کمترین اینست کہ ہیچ گونہ از این راہ نماند الا کہ این حقیر را بر آن عبور دادند از نسبت علیہ سریان و معیّت و احاطہ و حدت و تشبیہ و تنزیہ و اسرار اینجہانی و آن جہانی و وجوبی و امکانی علیحدہ علیحدہ بمحض کرم بہرور گردانیدند منہا کہ حضرت علی کرم اللہ وجہہ المقدس ایشانرا علم سلوک آموختہ چنانکہ در عرائض بخدمت حضرت خواجہ قدس سرہ معروض داشتند منہا حضرت خضر و الیاس علیہما السلام بایشان ملاقات نمودہ از حقیقت حیات و ممات خود بیان نمودہ اند چنانچہ ایشان در مکتوبے بآن تصریح نمودہ اند منہا کہ ایشانرا در مبادی سلوک روحانیت ابو العبّاس خضر علیہ السلام معلوم لدنی نواختہ بود چنانچہ اشارہ بآن تصریح در مبدء و معاد فرمودہ اند منہا آن است کہ حضرت خاتمیّت علیہ و علی آلہ الصلوۃ والتحیۃ ایشان را مجتہد علم کلام ساختہ چنانچہ بیان آن در مکتوبی نمودہ اند و بر ناظران علوم ایشان صدق اینمدعا مستور نیست منہا از آن جملہ است کہ خدمت ایشان روزی در حلقہ مراقبہ بودند و بانکسار و دید قصور اعمال رفتہ کہ ندائی در رسید کہ غفرت لک ولمن توسّل بک بواسطۃ او بلا واسطۃ الی یوم القیمۃ و باظہار آن امر فرمودند در

Marfat.com

رسالہ مبدء و معاد رقم زد و قلم مبارک شدہ منہا روزی بر روح یکی از فرزندان متوفی طفلے
پختہ در آن اثنا بخاطر مبارک رسیدہ مضمون آیۃ انما یتقبل اللہ من المتقین کہ در
من اتقا کجا و چگونہ امید قبول باشد ناگاہ ندا رسید انک من المتقین منہا
مے فرمودند کہ ہرگز من خود بہ تہجد بر نخاستم بلکہ ہمیشہ مرا باذن و اعلام و صدا و امثال آن در
ثلث آخر شب بیدار کردہ اند یکبار کہ آنچہ بیدار سازند بیدار شدم گفتم من کیستم کہ بخود برخیزم
و بہ بندگی و طاعت او تعالیٰ آویزم باز سر را بخواب نہادم لمحہ نہ رفتہ بود کہ از ہر طرف
آواز و اعلام برخاست ثلث آخر شب بیدار کردند منہا حضرت مجدد الفثانی را
مبشر گردانیدند بر آنکہ بر ہر جنازہ کہ تو بنماز آن حاضر شوی آن میت مغفور است منہا
بر مقبرہ کہ ایشان برای اموات طلب آمرزش نمودند ملہم شدند بر آنکہ عذاب از اہل آن مقبرہ
برداشتند چنانکہ دو شاہد بر این مدعا در ذکر حضرت امام رفیع الدین کہ از اجداد
مبارک ایشان است ذکر یافتہ منہا آنکہ ایشان را بشارت دادند کہ با آنکہ این
علوم کہ تو گفتہ و تحریر نمودہ ہمہ از ما است و تا خصوصا علومی کہ در ان نحوی از تردد
داشتند بخصوصیت و صدق آنرا وانمودند و حقیقت آنرا معلوم فرمودند منہا فرمودند
کہ شریعت را دیدم کہ در کوچہ ما فرود آمدہ چنانچہ کاروانے در سرائے فرود آید منہا
فرمودند کہ در روز آخر ماہ رمضان بعد از تراویح کسلے در خود یافتم رفتم کہ بر فراش خود تکیہ کنم
وقت اضطجاع از غلبہ کسل فراموشم شد کہ پہلوی راست خود را اول بر زمین نہم چنانکہ
مسنون است بر پہلوی چپ تکیہ نمودم بعد از دراز کشیدن بیادم آمد کہ ترک سنت شد
نفس از کاہلی چنان معقول ساخت کہ از روی سہو و نسیان شدہ لیکن مرا خوف
ترک سنت شد لاجرم تمام برخواستہ بہ پہلوی راست اضطجاع نمودم متعاقب آن غسل از
کرم الٰہی فیوضات و انوار نامتناہی بظہور رسید و ندا در دادند باین قدر کہ رعایت نمودی ترا
در آخرت از ہیچ وجہ عذاب نکنم و بسبب این رعایت خادم کہ پای تو می مالید آن را نیز آمرزیدم

Marfat.com

منہا ازآن جملہ است کہ در عشرہ آخر رمضان فرمودہ اند کہ امروز معاملہ عجب گذشت بر عرش خود تکیہ کردہ بودم چشم فراخا بیدہ کہ احساس نمودم کہ بر آن عرش من دیگری آمدہ نشست چہ مے بینم کہ سید اولین و آخرین است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودند آمدہ ام تا برای تو اجازت نامہ نویسم و تا حال برای کسی چنین ننوشتہ ام دیدم کہ در متن آن نامہ الطاف عظیمہ کہ تعلق باین جہان داشت ثبت نمودند و بر ظہر آن عنایات کثیرہ کہ متعلق بآن عالم بود رقم فرمودند چنانکہ اینمعنی را در مکتوبے از مکاتیب دفتر ثالث است نگارش فرمودہ اند و این مکتوب شریف بدست خط مبارک کہ دران دیگر فوائد زوائد از این است بعینہ نزد این فقیر است کہ آن را تعویذ جان و حرز امان می انگارم منہا ایشان را از جناب نبوی بشارت رسید کہ فردا چندین ہزار کس را بہ شفاعت تو ببخشند خدمت مولانا ہاشم علیہ الرحمۃ می نگارد کہ فردای آن روز کہ ایشان را این بشارت رسیدہ بود بشکرانہ آن طعامی کردند و قصہ را باز نمودند منہا در رسائل خود نوشتہ اند کہ الحمد للہ الذی جعلنی صلۃ بین البحرین و مصلحا بین الفئتین چہ این عبارت در جائی ثبت شدہ کہ ایشان در کلام صوفیہ اکرام و علمائے عظام تطبیق دادہ اند جدال فریقین را راجع بتفاوت لفظی نمودہ اند و در معنی موافق ساختہ بنوعیکہ ہیچ شبہ نماندہ آنجا این عبارت املا فرمودند خدمت مولانا ہاشم مذکور قدس سرہ مے نویسند کہ میان این فقیر و عالمی کہ در آنوقت مرجع بودہ مشاجرتے واقع شد او گفت کہ این قسم معاملات عظمی کہ شیخ تو ادعائے کند دلیلے باید کہ از سرور دین و دنیا در زنگ مہدی موعود در حق او حدیثے روایت بیشد باو گفتم کہ علم جمیع احادیث بما و شما ثابت نہ از کجا معلوم شود کہ حدیث دراین باب وارد نشدہ آنعزیز گفت جمع الجوامع شیخ سیوطی نزد من حاضر است و کم حدیثی از وے خارج باشد بیا تا ہم در باب فضائل این امت جستجو کنم تا دیدہ شود کہ

Marfat.com

حدیثے درین باب برآید کہ دلالت کند مدعائی ایشان راہر و متوجہ شدہ کتاب
راکشادیم درباب فضائل این امت حدیثے کہ دلالت تمام داشت بمدعائے
ایشان برآمد وآن حدیث اینست یکون فی امتی رجل یقال له صلة یدخل
الجنة بشفاعته کذا وکذا من باین فاضل گفتم کہ این حدیث اشارہ بحال
ایشان است وایشان خود راصلہ فرمودہ اند وعبارت مذکورہ وبشارت سرور
دنیا ودین باین راست می آید گفت احتمال دارد وخاموش شد این مقدمہ را
بآن حضرت رسانیدم تبسم نمودند وشکرانہ آنرا برزبان آوردہ درحق این بندہ
التفات ہا فرمودند منہا خدمت ایشان رابانوار وبرکات ہفت درجہ متابعت
حضرت خاتمیت علیہ الصلوٰۃ والتحیہ مشرف گردانیدند تحقیق آن ہفت
درجہ باحصول آن دولت درحق ایشان درمکتوب پنجاہم از دفتر ثانی مکتوبات قدسی آیات
ثبت یافتہ خوانندگان آن ازآنجا پی بعلو درجہ ایشان خواہند برد منہا
ازآن جملہ است کہ خناس راوسواس بہ محض کرم از سینہ بے کینہ ایشان بیرون کردہ
اند چنانکہ فرمودہ اند کہ در نماز ضحے بودم دیدم کہ بلائے عظمیٰ ناگاہ از سینہ من بیرون رفت
بعد ازان مرئی شد کہ آشیانہ او را نیز از سینہ من دور کردند ظلمات کثیرہ کہ در نواحی آن بود اثرے
ازآنہا نماند وانشراحی عجیب سینہ را روئداد معلوم کردند اینکہ از صدر تو بیرون شد
خناس است کہ پیغامبر علیہ الصلوٰۃ والسلام باستعاذہ ازان مامور گشتہ بود
ونیز وانمودند کہ خطراتے کہ در اصول دین پیدا می شوند منشاء آنہا ہمین خناس است کہ در صدر
آشیانہ دارد وہر وقت نیشہا میزند منہا شرک خفی را از عبادات ایشان بردانشتند مسفر مودند
کہ چند روز دیدہ قصور اعمال برنہجی استیلائی نمودہ کہ چون در نماز در فاتحہ بلفظ ایاك نعبد
میرسیدیم حیران میشدم کہ اگر این لفظ را بخوانم کہ بمفہوم آن متحقق نیستم پس در اثنائے قرات
مصداق کلمہ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ۵ باشم واگر نخوانم بے آن نماز درست نیست

Marfat.com

تا آنکہ حضرت حق سبحانہ وتعالی بہ محض کرم شرک را از عبادت من برداشت و نعمت الا للہ الدین الخالص بہ ظہور پیوست الحمد للہ علی ذلک منہا آنکہ ایشان را از غایۃ اتباع آنسرور در سوخ علم وعمل بامام اعظم ابو حنیفہ کوفی وامام مکرم شافعی مطلبی وکبار تلامذہ ہریک رضی اللہ تعالی عنہم فنائی وبقائی بہم رسیدہ چنانچہ فرمودہ اند در حلقہ صبح بودم ناگاہ یک گونہ فنائی مخصوص رو مداد کہ تعیّنی کہ مرا بود برفت تا مدتے کشید تا بعد از نماز عصر آن روز دیدم کہ امام الائمہ ابو حنیفہ کوفی رضی اللہ تعالی عنہ با جمیع از شاگردان جمیع علمای مجتہدین مذہب خود گرد من مجتمع اند ومرا احاطہ نمودہ وبعضے از اساتذہ امام مذکور چون ابراہیم نخعی نیز بنظر در آمدند آنگاہ دیدم کہ نور امام نور ہر یک از ائمہ کرام در من در آمد ومن بآن انوار ایشان تعیین بقایا فتم وبتمامہ متجسم ازان انوار شدم ونور ہر واحدی را جدا جدا اجزای خود میدیدم بعد از دو سہ روز ازین معاملہ ہمان قسم تعیین وبقا با امام شافعی رح وتلامذہ وعلمای مذہب او بہ ظہور رسید دیدم کہ علمای حنفیہ از من بیرون آمدند وامام شافعی رح با تلامذہ ومجتہدین مذہب خود در من در آمدند و مانند طائفہ اولی انوار ایشان اجزای من شد بعد از ساعتی چند دیدم کہ انوار حنفیہ بسنن سابق باز آمد والحال خود را با نوار فریقین متحقق مے یابم بعدہ فرمودہ اند در آن وقت چنان مشہود گردید کہ حق از این ہر دو امام ہمام بیرون نیست آنچہ از حنفی ماندہ شافعی گرفتہ واز ایشان تجاوز ننمودہ دو حصہ تمام ابو حنیفہ رح مسلم است وثلث بطرف ثانی رحمہما اللہ تعالی منہا وہم از انجملہ است آنکہ مشایخ نقشبندیہ ومشایخ قادریہ را قدس اللہ اسرارہم بر سر ایشان مشاجرت رفت تا آنکہ مشایخ طرق دیگر رح رسیدہ صلح دادند کما مر منہا فرمودہ اند کہ ہر کہ داخل طریقہ ما شدہ وخواہد شد تا قیامت بواسطہ وغیر واسطہ از رجال ونساء ہمہ را بنظر ما در آوردند واسم ونسب ومولد ومسکن او را بما دانانیدند اگر خواہم ہمہ را یک بیک بیان نمایم مثنوی

بی شگاف روزن و دیوارہا	مطلع باشند بر اسرارہا

Marfat.com

بلکہ بیش از زادنِ تو سالہا	دیدہ باشندت ترا با حالہا
عارفان کہ جام حق نوشیدہ اند	راز ہا دانستہ و پوشیدہ اند

منہا بر ایشان ظاہر گردیدہ اند کہ در ہند انبیائی بودہ اند علی نبینا و علیہم السلام کہ بعضی سہ تن و بعضی دو تن گردیدہ اند و ایضا قبور متبرکہ بعضی از این انبیاء را کہ در آن دیار آسودہ اند نیز بایشان نمودہ اند و انوار آنرا مشاہدہ فرمودہ منہا احوال آل مشایخ جبل و مشرکان فطرت رسل کہ نزد ما تردید این جماعت در دوزخ خواہند بود و نزد اشعریہ برخلاف آن بایشان مکشوف گردانیدند کہ بعد از بعثت و احیاء اخروی آنہا را در مقام حساب داشتہ باندازہ جریمہ معاتب و معذب خواہند ساخت و استیفای حقوق نمودہ در رنگ حیوانات غیر متکلف ایشانرا نیز معدوم مطلق و لاشیٔ محض خواہند فرمود و در مکتوب دوصد و پنجاہ و نہم از جلد اول این قصہ مسطور ہست و چنان برنگاشتہ اند کہ این مسئلہ را چون در محضر انبیائی کرام علیہم الصلوٰۃ والسلام عرض نمودہ آمد ہمہ تصدیق فرمودند و مقبول داشتند وَالْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰہِ سُبْحَانَہٗ منہا آنکہ ایشان را از اسرار قضا مبرم و معلق مطلع گردانیدند و حکمی از احکام یک قسم قضای مبرم را با التماس ایشان پذیرفتند منہا ایشان را از علمای رسخین گردانیدند و از کاشفان اسرار مقطعات قرآنی و رموز متشابہات فرقانی چنانکہ نگارش نمودہ اند کہ این فقیر تا مدتہا سر متشابہات را مفوض بعلم حضرت حق سبحانہ میساخت و علمای رسخین را غیر از ایمان بمتشابہات نصیبے نمی یافت و تاویلات کہ بعضی علمائے صوفیہ بیان کردہ اند آنہا را لائق آن متشابہات نمی دانست و آن تاویلات را از اسرار یکہ قابل استتار باشند تصور نمیکرد چنانچہ عین القضات از الف لام میم الم خواستہ کہ بمعنی در دوست کہ لازم عشق است و امثال آن آخر کار چون حضرت حق سبحانہ بمحض فضل شمہ از تاویلات متشابہات را بر این فقیر ظاہر ساخت و جدولی از ان دریای محیط بزمین شہود آنمسکین کشادہ گردانید دانست کہ علمای رسخین را از تاویلات متشابہات نصیب وافر است و تفصیل آنرا در زبدۃ المقامات

Marfat.com

وکرتب ایشان باید جست این منتخب حامل تفصیل نمیتواند شد اوردہ اند کہ بعد از الحاحات مخدوم زادگان و اطلاع این سر از مقطعات متوجہ شدند باظہا یک حرف قی اذن یافتند آنرا بیان نمودند و سامعان را بوجد و مخدوم زادہ گانرا منع از اظہا آن نمودند منہا ایشانرا در سیر مقامات صغری جامع گردانیدند میان قطب ارشاد و قطب فراد و آن مرتبہ از نوادر ست منہا بر ایشان مشارب و تمیز کمالات ولایات انبیائے علیہم الصلوٰت والتحیات وکذلک طالبانے کہ بر قدم پیمبرے از پیغمبران اند مکشوف گردانیدند و تفاوت اقدام ہر یک را دران مشارب وانمودہ چنانکہ می فرمودند کہ فلان در ولایت موسویست نزدیک نقطہ مرکز و فلان قریب دائرہ و امثالہا و این نیز از نوادر است چنانچہ می آرند کہ شیخ نجم الدین کبری قدس سرہ را علم بمشرب خود نبود با وجودیکہ قطب زمانہ و مقتدائے اولیائے وقت خود بود چون خواست کہ معلوم او شود یکی از مریدان را بنزد بزرگے کہ باین علم ممتاز بود فرستاد آن بزرگ در اثنای تفتیش حال ازان طالب پرسید کہ جہودک ما چون است آن مرید ازین حرف دل تنگ بحضرت شیخ خود باز گشت از آنچہ شنیدہ معروض داشت شیخ بتواجد برخاست و گفت مقصد ما بحصول پیوست و معلوم شد کہ ما بقدم کلیم اللہ علیہ السلام بودہ ایم کہ جہود امت او را گویند منہا حضرت حق سبحانہ ایشان را بمحض کرم قدرتے و قوتے عطا نمودہ بود و تصرف بخشیدہ کہ یکی را از ولایتی و مشربی کہ در آن بود بولایتی کہ فوق آن بود می رسانیدند چنانچہ بمخدوم زادہ بزرگ قدس سرہ رقم نمودہ اند کہ شما را بعد از ولایت موسوی بولایت محمدی آوردہ شد منہا تعین وجودی و تعین حسی کہ تا غایۃ الحال عارفی بآن لب نہ کشودہ بر ایشان ظاہر گردانیدند و باسرار و انوار آن مرتبہ علیا ایشان را مشرف ساختند منہا ایشانرا باسرار معاملات قلوب خمسہ نوانختہ اند خصوصاً بمرتبہ علیا کہ بقلب خامس متعلق است و آن از مقامات شگرفست چنانچہ در فقرہ از فقرات رسالہ مبدء و معاد بیان فرمودہ اند فاذا بلغ العارف

الاخر

Marfat.com

الاتم معرفۃً والاکمل شہودا ھذا المقام العزیز وجودہ الشریف رتبتہ یصیر
ذلک العارف قلبا للعوالم کلھا والظہودات[1] جمیعًا وھو المتحقق بالولایۃ
المحمدیۃ والمشرف بالدعوۃ المصطفویۃ علی صاحبھا الصلوۃ والتحیۃ فالاقطاب
والابدال والاوتاد داخلون تحت دائرۃ ولایتہ والافراد والاحاد
وسائر فرق الاولیاء مندرجون تحت انوار ھدایتہ لما ھو النائب
مناب رسول اللہ والمھدی بھدی حبیب اللہ وھذہ النسبۃ الشریفۃ
العزیزۃ وجودھا مخصوصۃ بآحاد المرادین ولیس للمریدین فی ھذہ
الکمال نصیب ھذا ھو النھایۃ العظمی والغایۃ القصوی لیس فوقہ
کمالٌ ولا اکرم منہ نوالٌ لو وجد بعد الوف سنۃ مثل ھذا العارف
لاغتنم ویسری برکتہ الی مدۃٍ مدیدۃ واجال متباعدۃ وھو الذی
کلامہ دواء ونظرہ شفاءٌ والحضرۃ المھدیۃ سیوجد علی ھذہ النسبۃ
الشریفۃ من ھذہ الامۃ الخیّرۃ ذٰلِکَ فَضْلُ اللّٰہِ یُؤْتِیْہِ مَنْ یَّشَآءُ
وَاللّٰہُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ وحصول ھذہ الدولۃ القصوی منوطۃ
باتمام طریقی السلوک والجذبۃ تفصیلا مرتبۃ بعد مرتبۃ واکمالہ
مقام الفناء الاتم والبقاء الاکمل درجۃ بعد درجۃ ھذا لا یتیسر الا
بکمال متابعۃ سید المرسلین وحبیب ربّ العالمین علیہ وعلی آلہ
من الصلوۃ افضلھا ومن التسلیمات اکملھا الحمد للہ الذی جعلنا من
متابعیہ والمسئول من اللہ سبحانہ کمال متابعتہ والثبات علیہ والاستقامۃ
علی شریعتہ یرحم اللہ عبدا قال امینا وھذہ المعارف من الاسرار
الدقیقۃ والرموز الحقیقۃ ما تکلم بھا احد من اکابر الاولیاء وما
اشار الیھا واحد من اعاظم الاصفیاء استاثر اللہ سبحانہ ھذا العبد

[1] القلب الخامس ۱۲

[2] ھم الذین بدلوا ارادتھم بارادۃ اللہ تعالی ۱۲

[3] ای ولد والظہودات ای ولد ابنہ المجتبی من اھل زمانہ الذی ھو القلب الخامس فی وقتہ ۱۲

Marfat.com

بهذه الاسرار وافشاءها بصدق حبيبه عليه وعلى اله الصلوٰة والسلام ولنعم ما قال فى الشعر الفارسى بيت

اگر با دشہ بر درِ پیر زن		بیاید تو ای خواجہ سُبلت مگن	

لیس قبولہ تعالی معلقا بشئ ولا مسببا بسبب يَفْعَلُ اللّٰهُ مَا يَشَآءُ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيْدُ ۔ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ۔ وصلى الله على سيدنا محمد واله وصحبه وسلم وبارك وعلى جميع الانبياء والمرسلين وعلى الملائكة المقربين وعلى عباده الصالحين والسلام على من اتبع الهدى والتزم متابعة المصطفى عليه الصلوة والسلام منها ایشان را الہام ساختند کہ دنیای ترا آخرت گردانیدم جناب حضرت عُروۃ الوثقیٰ قدس سرہ العزیز مکتوبے در معنی این کلام نوشتہ اند کہ بعضی تمتعات این نشان فانیہ کہ موجب تنقیص درجات اخرویہ است در حق ایشان چنین بود کہ نعیم دنیا حکم نعیم آخرت پیدا کرد و نیز ہر چہ در دنیا مشہود گردد بی شائبہ ظلیت نیست و این نشار تاب آنکہ بے از لمعہ این شائبہ جلوہ گر شود ندارد مگر انسرور دین و دنیا را این دولت عطا فرمودہ بودند حضرت مجدد الف ثانی را از غایت کمال اتباع آنسرور اگر از الوش خوان آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم نصیبہ دادہ باشند میشاید چہ ہر کمالے کہ پیغمبرے را بود کمل تابعان او را از ان نور نصیبے رسد و ایشان نیز بآن نصیبہ در بعضی مرقومات خود اشارتہا نمودہ اند و نیز می تواند بود کہ مراد از این فرمودہ ایشان آن بود کہ ہر چند مشہود و عارف اکمل باشد اما تا در قید حیات اینجہانی است مقیّد حبل الخیال است و خلاصی کلی از قید خیال در این نشاء محال چنانکہ مولنا رومی قدس سرہ قریب احتضار می فرمود مثنوے

من شوم عریان ز تن او از خیال		تا خرامم در نہایات الوصال	

Marfat.com

مگر آنکہ فردے را از کمال کمل تابعان انبیا علیہم الصلوٰۃ والسلام بطفیل ایشان بہرہ رسیدہ باشد
چہ خلاصی از قید خیال در این نشاء در ولایت انبیا است کہ باصل الاصل
متعلق است منہا ایشان را از اسرار انوار حقیقت قرآنی و حقیقت کعبہ ربانی
و حقیقت بیت المقدس بہرہ فراوان بخشیدند کما یفہم من مکاتیبہ المتعددۃ
منہا ایشان را وراء آفاق و انفس معاملہ نمودہ اند کہ انفس نزد آن چون آفاق است
بیان مجمل آن در رسالہ مبدء و معاد نمودہ و مفصل بتفصیل در مکتوب چہل سیوم
از جلد دوم فرمودہ اند و معاملہ کالرویۃ را در آن اثبات نمودہ اند و رقم کردہ کہ این
دولت عظمی است کہ بعد از زمان اصحاب رضی اللہ تعالی عنہم اجمعین
کم کسے باین مستسعد گشتہ است ہر چند این سخن مستبعد مے نماید و مقبول اکثری
نمیگردد اما اظہار نعمت عظمی مے نمایم کوتہ اندیشان قبول کنند یا نہ این نسبت فردا
بروجہ اکمل در حضرت مہدی علیہ الرضوان ظہور خواہد یافت منہا آنکہ
حق سبحانہ ایشان را بحق الیقین مشرف ساختہ کہ حق الیقین دیگران نزد آن علم
الیقین است چنانچہ این معنی را در مکتوب چہارم از جلد دویم بیان نمودہ اند
و فرمودہ کہ از این حق الیقین چہ گوید اگر گوید کہ فہم کند و چہ دریابد این معارف از حیطہ
ولایت خارج است ارباب ولایت در رنگ علمای ظواہر در ادراک آن عاجزند و در
درک آن قاصر این علوم مقتبس از مشکوۃ انوار نبوت اند علی صاحبہا الصلوٰۃ و
والسلام والتحیۃ کہ بعد از تجدید الف ثانی بہ تبعیت و وراثت تازہ گشتہ اند منہا
بایشان راہی کہ ورای جذبہ و سلوک است نمودہ اند آنرا براہ اقتباس نبوت تعبیر فرمودہ اند
و بیان آن در مکتوب سیصد و یکم از جلد اول کردہ اند منہا ایشان را بکمال متابعت
سید انبیا بمقامیکہ فوق مقام رضا است مشرف گردانیدہ آنرا بہ محبت ذاتی
تعبیر نمودہ اند و آن بسیار عزیز الوجود است کہ کسی از اولیا بآن اشارہ نفرمودہ اند

منہا

Marfat.com

منہا ایشانرا درجات ولایۃ ثلاثہ صغریٰ وکبریٰ وعلیا کہ ولایت اولیا وانبیا وملائکہ است
منکشف گردانیدند ومحقق ساختند بدان چنانچہ در مکاتیب علیہ مبیّن ومشرح است
منہا ایشان را بمحض الطاف خزینہ رحمت گردانیدند چنانکہ در مکتوب ۳۱۵ صد و پانزدہم
از دفتر اول بیانے یافتہ منہا بایشان معلوم گردانیدہ اند کہ از ایشان تا ظہور مہدی
آخر الزمان چون ایشان دیگرے باین کمال نظہور نخواہد آمد منہا در رسالہ
مبدء ومعاد نگارش فرمودہ اند کہ در اوائل حال مے بینم کہ در مکانے طواف
می کنم وجمع دیگر نیز دران طواف با من شریک اند وبطوی سیر آن جماعت تا
حدیست کہ تا من یکدورہ طواف را بانجام می رسانم آنجماعت دو سہ قدم مسافت
قطع میکنند ودر آن اثنا معلوم می گردد کہ اینمکان فوق العرش است وجماعت
طواف کنندگان ملائکہ کرام اند علی نبینا وعلیہم الصلوٰۃ والسلام وَاللّٰہُ
یَخْتَصُّ بِرَحْمَتِہٖ مَنْ یَّشَآءُ وَاللّٰہُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ منہا ایشانرا
بتجدید الف ثانی مبشر گردانیدند چنانچہ ذکر یافت واین ہمہ خصائص آن بیان
شد وخدمت مولانا ہاشم از جملہ خصائص پنج خاصیہ عظیمہ را در عبارت
تازہی در کتاب خود ذکر کردہ است وآن این است الاولی مندرجۃ فی
دعائہ الشریف الحمد للّٰہ الذی جعلنی صلۃ بین البحرین ومصلحًا
بین الفئتین وہی مرقومۃ فی المکتوب السادس من المجلد الثانی والثانیۃ
وصولہ قدس سرہ بمقام المقربین الذین مرتبتہم فوق اصحاب الیمین کما ان
اصحاب الیمین فوق اصحاب الشمال بالمرتبۃ العلیا وہذا مسطورۃ
من قلمہ الشریف فی المکتوب الاربعین من المجلد الثانی والثالثۃ کلامہ
سبحانہ وتعالیٰ معہ قدس اللّٰہ سرہ شفاہا وذلک لافراد الانبیاء
علیہم الصلوٰۃ والطیبات وقد یکون ذلک لبعض الکمّل من متابعیہم

بالتبعیۃ

Marfat.com

بالتبعیۃ والوراثۃ واذا کثر ھذا القسم من الکلام مع واحد منھم سمی محدثا کما کان امیر المومنین عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ و اشارۃ باین است آنچہ در بیاض خاص خود حضرت عروۃ الوثقی مرقوم فرمودہ است کہ حضرت مجدد الف ثانی را رضی اللہ تعالیٰ عنہ بوراثت جد مبارک ایشان فاروقی اعظم محدث بفتح دال گردانیدند الحمد للہ علی ذلک و الرابعۃ مندرجۃ فی المکتوب التاسع والسبعین من الجلد الثالث وھی انہ سبحانہ اعطی لہ قدس سرہ ذاتا قیوما للعالم الذی ھو اعراض مجتمعۃ الخ والخامسۃ فی المعرفۃ التی یتعلق باصلہ ان طینتہ من بقیۃ طینۃ نبیہ علیہ الصلوٰۃ والسلام کطینۃ النخلۃ من بقیۃ ادم علیہ السلام و از خصائص عظمی آن است کہ قریب بایام وصال فرمودند کہ ہر کمالیکہ در نوع بشر ممکن است مرا عطا فرمودند بوراثت و تبعیت سید البشر علیہ الصلوٰۃ والسلام بدان محقق ساختند و اگر خواہم آنرا بمقدمات معقولہ معقول مستمعان نمائیم منہجی بیان فرمودند کہ مستمعان معلوم نمودند صنعہا ئی فرمودند کہ نسبت خاصہ ما تا انقراض این نشاء در فرزندان ما خواہد ماند منہا از ہمہ عجب تر از خصائص ایشان آنکہ حق سبحانہ ایشانرا باوجود تبعیت و وراثت بہ نصیبی از اصالت ممتاز گردانید چنانکہ تفصیل آن در مکاتیب علیہ مندرجہ است

مصرعہ ۔ قلم اینجا رسید سر بشکست ؛ **بیت**

گر بگویم شرح این ہجر بشود	مثنوی ہفتاد من کاغذ شود

اگر عالمی عارفی بانصاف در مکاتیب لطیفہ و رسائل ایشان عبور فرماید بیش ازین بخصائص ایشان پے برد ہمین مقدار کہ بیان نمودہ شد نیز بسیار است اذعان و قبول از خوانندگان و شنوندگان درکار ہیت

Marfat.com

راز جز با رازدان انباز نیست	راز اندر گوش منکر راز نیست

اگر بیش ازاین شوق استماع احوال مبارک ایشان از قسم معارف علیہ و کمالات سنیہ و خصوصیات عالیات و نکات نادرات راجویان باشند پس بمقامات مولٰنا ہاشم علیہ الرحمۃ کہ مسمی بزبدۃ المقامات است یا بہ حضرات القدس کہ جمع مولانا بدرالدین است کہ ہر دو اکابر از جملہ خلفای جہت مند ایشان اند رحمہما بہما رجوع نمایند تا تفصیل احوال ایشان و کیفیت مقال والای نشان معلوم گردد کہ این حقیر در این منتخب از گلشن بگلی و از خرمن بدانہ اکتفا نمودہ

تذکرہ عاشرہ از منتخب ثانی در ذکر بعضی عبادات یومی و لیلی حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ

خدمت حضرت مولٰنا ہاشم علیہ الرحمۃ در مقامات خود می نویسند کہ از زبان الہام ترجمان حضرت مجدد الفثانی رض شنیدم کہ بتقریبے می فرمودند عمل و کار ما چہ باشد ہر چہ بما عطا کردہ اند بمحض فضل و صرف کرم میدانیم اگر مثلا امری بہانہ کرم باشد آن متابعت سید الاولین والاخرین صلی اللہ علیہ و آلہ و صحبہ وسلم خواہد بود کہ مدار کار خود را بدان میدانم ہر چہ بما دادہ اند از راہ این اتباع دادہ اند جزئیاً و کلیاً و ہر چہ ندادہ اند آن بسبب نقصی در متابعت کہ از راہ بشریت رفتہ باشد ہست و فرمودہ اند کہ یک روز بسہو در آمدن بخلا اول پای راست نہادم آن روز چندین احوال بر من بستہ شد می آرند کہ خدمت ایشان روزے بسرعت جہت غلبہ بول بہ متوضا شدند و باز بسرعت تمام بیرون آمدند آب طلب داشتہ دست مبارک شستہ باز بہ متوضا شدند بعد از فراغ از متوضا کہ بیرون تشریف فرما شدند عنایت نمودند کہ تقاضائے بول استیلای نمود بسرعت بمتوضا در آمدم و نشستہ بودم کہ نظرم بر پشت ناخن افتاد کہ نقطہ سیاہے برو بود کہ

Marfat.com

برای امتحان قلم نهاده بودم بآن نقطه سیاهی که از اسباب کتابت حروف قرآنی است لائق
و برعایت ادب مطابق ندیدم باوجودیکه از غلبه تقاضای محنت داشتم لیکن آن محنت
پیش این محنت ترک ادب حقیر نمود بیرون آمده آن نقطه سیاهی شستم و باز آمدم آورده
اند که روزی بخادم فرمودند که چند قرنفل حاضر کن خادم شش قرنفل حاضر آورد در عتاب
رفته فرمودند ای نیک صوفی ما آن قدر نشنیده که اَللّٰهُ وِتْرٌ یُحِبُّ الْوِتْرَ این رعایت از
مستحبات است مردم مستحب را چه دانسته اند مستحب دوست داشته اوست سبحانه و تعالی اگر دنیا
و آخرت را بیک عملی که دوست داشته حق عز و جل باشد بدهند هیچ نداده باشند فرموده اند
که ما برعایت مستحبات تا بآن حد توجه داریم که وقت شستن روی قصد میکنیم که اول آب بر
خد یمین رسد که آنهم از مستحبات است می آرند که از ایامی که تمام بصوم نمودند چون پرسیده
شد از سبب آن فرمودند که قضای احتیاطی روزهای این رمضان است که در آنروز
استنجا شده باشد و فرمودند که والد ماجد ما علیه الرحمة مهما امکن در روز رمضان استنجا نمی کردند
اگر بضرورت واقع میشد آنرا قضای داشتند نعم السلف و نعم الخلف می آرند که
یکی از حکام عهد که در کار ایشان ترددی داشت از اقضی القضاة وقت که همسایه حضرت
بود در خلوتی پرسید که شما مردم عالمید و صادق القول و صاحب دیانت از حال عزیزیکه
همسایه شما است بگوئید فرمود که احوال باطنی این طائفه از دریافت ما دور است اما این
اینقدر میگوییم که مشاهده اطوار این بزرگوار ما را باطوار اولیای ما تقدم یقینی دیگر بخشید زیرا آنکه چون
ریاضات عجیبه و طاعات کثیره کمل متقدمین را در کتب میخواندیم بخاطر میگذشت شاید محبان
ایشان بمبالغه نوشته باشند چون اوضاع این عزیز را دیدم آن تردد برخواست و بنویسندگان
احوال جنگه داریم که هنوز کم نوشته اند الحق چنین بود که این عالم منصف بحق متصف فرمود جزاه الله
خیرا می آرند از درویشی که خدمات آب وضو و مصلی و ما یتعلق بامور العبادات حواله او بود
می فرمود که من تمام روز همان ساعت قیلوله ایشان و در شب ثلث دوم فرصتی بکار خود می یابم و ورای

Marfat.com

این دو وقت مرا از استیعاب طاعات آن حضرت فرصتے نیست همچنین اصحاب خود را به کثرت دوام ذکر و
مراقبه وحضور تحریص می فرمودند و میگفتند که این وارد اعمل است و مزرع کشت کار حضور باطن را
بارعایت آداب و اعمال ظاهر جمع ساخته درکار باشند بالجمله عمل مبارک ایشان در صیف و شتا
و سفر و حضر آن بود که نصف اخیر غالبًا وگاه ثلث آخر شب برخاسته ادعیه مسنونه آنوقت را
خوانده وضو در کمال اسباغ و احتیاط می نمودند و بران نبودند که دیگرے در وضو آب بدست
مبارک ایشان ریزد و در آب وضو آن قدر احتیاط بظهور میرسید که فوق آن متصور نباشد
استقبال قبله را دران رعایت میکردند اما در وقت شستن رجلین بسوی شمال یا جنوب منحرف
میشدند و مسواک را در هر وضو و وضو را در هر نماز لازم می داشتند الا ماشاء الله تعالے
و هر عضوی را سه بار تمام می شستند و هر بار بدست آب ران عضو چکیده می افشاندند که احتمال
تقاطر نمی ماند نه در عضو مغسوله و نه در ید غاسله و چنان می نمودند که چون در طهارت و نجاست
غاسله و وضو اختلافست هر چند فتوی بر طهارتست اما عمل بر احوطی می نمودند و در غسل هر
عضوی کلمه شهادت و درود را نیز با دعیه ماثوره دیگر که در کتب احادیث چون تکمله مشکوٰة
و بعضی کتب فقه و عوارف آمده می خواندند و بعد از ادای وضو گوشه چشم حق بین بجانب
آسمان کرده دعائیکه آنوقت ماثوره است می خواندند و متوجه تهجد میشدند و باطمانیت و حضور و
جمعیت تمام در طول قنوت تهجد ادا می نمودند بمرتبه که طاقت بشری بی تائید الهی جل شانه در
ادای آن عاجز و قاصر است و در اوائل احوال بیشتر در تهجد و ضحی و فیئی زوال تکرار قرأت سوره یس می فرمودند
چنانکه گاهی قراءة آن سوره بهشتاد مرتبه در کل آن صلوات می کشید و گاهی کم و گاهی زیاده و در اواخر
بیشتر در نماز پنجگانه بختم قرآن مجید اشتغال مینمودند بعد از ادای تهجد بخشوع و استغراق تمام خاموش و مراقب
می نشستند و پیش از صبح بدو سه ساعت ساعتی بر طبق سنت می غنودند تا تهجد بین الهوین بظهور
انجامد و باز پیش از دمیدن صبح بیدار آشده بنماز فجری پرداختند و سنت بامداد را در خانه ادا
نموده درمیان سنت و فرض تکرار کلمه سبحان الله و بحمده سبحان الله بطریق خفیه میکردند وقت

چیده

فرض

Marfat.com

فرض بمسجد آمده با یاران ادای نماز می فرمودند و تا وقت اشراق با اصحاب خود حلقه زده مراقب
می نشستند آن گاه نماز اشراق را بطول قرأت چهار رکعت بدو سلام ادا فرموده به تسبیحات
دا دعیه ماثوره که در آن وقت است ای پرداختند بعد ازان بحرم رفته لحظه از احوال
مستورات و اطفال خبر میگرفتند و آمریرا که بمعاش تعلق داشته می فرمودند
بعد ازان بخلوت میشدند و بقرات آن مجید مشغول میشدند بعد ادای تلاوت
طالبان را احضار میفرمودند و کیفیت احوال استفسار مینمودند بعده خلص اصحاب
را طلب نموده باسرار خاصه لبے کشودند و از استماع سامعان را از خود ربوده القائے
نسبت و اعطائے نعمت می نمودند و بهر یک از یاران را بموافق حال و ملائمت استعداد
بامری دلالت میکردند و بر حال فائض شده اطلاع مے بخشیدند و بعلو همت و اتباع
سنت و دوام ذکر و حضور مراقبه و اخفائے حال تاکید میکردند و میفرمودند که اگر تمام
دنیا و ما فیها یک فعل مرضی و سبحانه و تعالی معلوم کرده بمقتضائے آن عمل میسر شود غنیمت
عظیم دانند و حکم آن دارد که کسی به خزف ریزه چند جوهر نفیس خراج عالم را بخرد و
بجماد لا طائل روح بدست آرد و میفرمودند در ترغیب تکرار کلمه طیب لا اله الا
الله که کاش در جنب این کلمه طیبه تمام عالم حکم قطره میداشت نسبت بدریا محیط
این کلمه طیبه جامع کمالات ولایت و نبوت است و مردم تعجب دارند که بیک گفتن
این کلمه طیبه چگونه دخول جنت میسر شود و محسوس و مشهود این فقیر شده که اگر تمام عالم را
بیک گفتن این کلمه بخشند و به بهشت فرستند گنجائش دارد و اگر برکات این کلمه را
قسمت کنند تمام عالم همه را ابدالآباد معمور و سیراب گرداند و نیز فرمودند که دلیل بر
ظهور عظمت این کلمه باعتبار درجات قائلان است هر چند گوینده عظیم تر برکت و عظمت
آن بیشتر و این مصرعه بر زبان مبارک می راندند مصرعه

بزیدك وجهر حسنا اذ ما زدته نظراً

Marfat.com

صحبت ایشان بیشتر بہ خاموشی میگذشت یاران ایشان را از غایت ہیبت و کمال خشوع
و ادب کہ می بود زہرہ انبساط نداشتند و تمکین ایشان بمرتبہ بود کہ باوجود ورود این
احوالات عظیمہ ہرگز آثار تلوّن بر ایشان ظاہر نمیشد چون ضحوۃ الکبری میشد ہشت رکعت
نماز در خلوت ادا نمودہ باز بحرم تشریف می بردند و بآن جماعت طعام تناول نمودہ
خود بنفس نفیس توجہ فرمودہ بہمہ فرزندان و درویشان یک یک از ہر چہ پختہ شدہ بود
می رسانیدند و اگر از متعلقان کسی حاضر نبودہ قسمت او را می گذاشتند بعد از تناول
طعام ادعیہ ماثورہ کہ دران وقت آمدہ می خواندند و در اخیر ایام عزلت گزیدند و اغلب
صائم می بودند و طعام در ہمان خلوت خانہ تناول میکردند و قرأت فاتحہ چنانچہ بعد
از طعام معمولست از ایشان کمتر دیدہ شد کہ در احادیث صحیحہ نیامدہ است و ہر
روزے کہ مفطرے بودند یکبار پیش از نیم روز طعام تناول میکردند و آن بغایت
قلیل مع ذلک می فرمودند کہ چہ توان کرد بحکم اقتضای آخر الزمان در گرسنگیہا کمال اتباع
آن سرور دین و دنیا صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحبہ وسلم میسر نمی شود میفرمودند
امرے کہ عارف را از ملکیت بہ بشریت نزدیک می سازد ہیچ چیز چون خوردن نیست
گاہ تہجد صورت مثالیہ ک. در رات آن بنظر می در آید و طعام را بہ خشوع و حضور
تمام تناول می فرمودند یاران را نیز آنوقت بحضور و خشوع تاکید می نمودند وقت
طعام زانوی بسیار خوابانیدہ یمین را بران می نہادند و گاہ در غیر مجالس دیدہ میشد کہ
ہر دو زانو برداشتہ اکل میفرمودند بعد از تناول طعام لحظہ چند بہ حکم سنت قیلولہ
میکردند مؤذن ایشان در اوّل وقت ظہر اذان می گفت بعد از شنیدن اذان
بلا اہمال متوجہ وضو میشدند و بسنت زوال می پرداختند و می فرمودند کہ حضرت
رسالت پناہ صلی اللہ علیہ و آلہ و صحبہ وسلم از زمان بعثت تا زمان رحلت
از دنیا سنت زوال ترک نفرمودہ اند قرارت دران گاہ از طوال مفصل میبود گاہے

Marfat.com

از قضا بعد ازان چہار رکعت سنت دیگر میگذارند بعد از فراغ نماز ظہر نشستہ از حافظ جزوی یا کم و بیش می شنیدند و اگر درسے بودے فرمودند و اگر حافظ حاضر نبودی خود بخلوت تلاوت میکردند و نماز عصر اول وقت بعد از خروج مثلین ادا می فرمودند و چہار رکعت قبل از عصر سنت ترک نکردہ اند بعدہ قریب بوقت غروب با یاران بسکوت بطریق مراقبہ مے گذرانیدند و در این حلقہ ہائے فجر و عصر باطنا متوجہ احوال مستر شدان میشدند و نماز مغرب را اگر غیم نبودی در اول وقت ادا کردہ بعد از ادائے فرائض بہمان جلسہ سرًا دہ بار کلمہ لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَحْدَہٗ لَا شَرِیْکَ لَہٗ الخ مے خواندند و در اواخر فصل بین السنۃ و الفرائض زیادہ از خواندن اَللّٰھُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْکَ السَّلَامُ تَبَارَکْتَ یَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِکْرَامِ نمی نمودند بعد از ادائے دو رکعت سنت اوابین با دعیہ ماثورہ کہ در آنوقت آمدہ می پرداختند و اوابین شش رکعت میگذارند و گاہے چہار رکعت میگذاردند و میفرمودند کہ بعضے شراح حدیث گفتہ اند کہ مراد از شش رکعت کہ در حدیث شریف آمدہ ہمراہ دو رکعت سنت خواہد بود و سورہ واقعہ را غالبًا دران می خواندند و نماز عشا را بعد از زائل شدن بیاض اُفق کہ نزد امام اعظم رح شفق عبارت از وے است ادا می نمودند و چہار چہار رکعت قبل و بعد از فرض عشا سنت زوائد سوائے دو رکعت مؤکد میخواندند قرأت در چہار رکعت سنت آخرین الٓمٓ سجدہ و سورۃ تبارک و قل یا ایہا الکفرون و قل ہو اللہ احد می فرمودند و گاہے دران چہار رکعت چہار قل خواندہ می شد و بعد از ادائے وتر اگر در چہار رکعت مذکور قرأت سورہ نمی شد سورہ الٓمٓ سجدہ و سورۃ الملک می خواندند و سورۃ دخان را نیز اول شب می خواندند و یاران را بخواندن این سورہ در آنوقت دلالت می فرمودند و در رکعت اولی از وتر سبح اسم و در ثانیہ قل یا ایہا الکفرون و در ثالثہ سورہ اخلاص می خواندند و با قنوت حنفی رح قنوت شافعی رح ضم مے کردند بعد از ادائے وتر دو رکعت نشستہ ادا میفرمودند

Marfat.com

و در رکعت اولی اذا زلزلت و در ثانیہ قُلْ یَا می خواندند و در اواخر بطریق ندرت این دو رکعت ادا می یافت و می فرمودند کہ فقہا را دران قیل و قال است و دو سجدہ کہ بعد از وتر متعارف شدہ نمیکردند و میفرمودند کہ بعضی علمای بر کراہت آن فتوی داده اند وتر را گاہِ اول شب گاہِ آخر شب ادا می کردند و در اوّل شب اگر ادا نموده بودند در آخر شب تکرار نمی کردند و می فرمودند کہ پیغمبر صلّی اللہ علیہ و آلہ و صحبہ وسلّم فرموده اند کہ در یک شب دو وتر نباشد بعد از ادای صلوۃ عشا وتر زود بہ مضجع رفتہ می غنودند و قبل از اضطجاع آیات و ادعیہ ماثورہ را می خواندند و میفرمودند کہ بیداری بعد از عشا بیداری آخر شب را فتور می انداز د و در روز و شب اکثرے خواندند خصوصًا شب جمعہ و روز جمعہ و شب دوشنبہ و روز دوشنبہ و در اواخر یاران رشبہائے جمعہ جمع کردہ ہزار بار درود می فرستادند بعد از ادائی آن در ربع ساعتی مراقب شدہ بانکسار تمام دعا می کردند رسالہ دعائے ماثورہ جمع نمودند بار سالہ صلواۃ کہ جناب کہ جناب شیخ الجن والانس محبوب سبحانی قطب ربانی غوث صمدانی سیّد عبد القادر جیلانی رضی اللہ تعالی عنہ ترتیب داده اند میخواندند و نماز جمعہ بمسجد جامع و عیدین بہ مصلی حاضر میشدند و ظہر را نیز بعد از ادائی نماز جمعہ احتیاطا می گذاردند و در روز عید اضحی تکبیرات را در راہ بلند می گفتند و آہستہ بنا بر فتوی مضمرات پست و در عشرہ ذی الحجہ بصیام و قیام و خلوت و کثرت عبادت و تبتل میگذرانیدند و در ان عشرہ موئی و ناخن نمیگرفتند جہت تشبہ بحاجیان چنانچہ مستحب است اما آنچہ در روز عرفہ مردم می کنند نمی کردند و در آن عشرہ ہر روز و شب قرأۃ سورۃ والفجر می فرمودند و کذلک در باقی آن شہر نیز قرأت آن سورہ مذکورہ میکردند و صلوۃ کسوف و خسوف میگذاردند و نماز تراویح را در سفر و حضر بہ جمعیت تمام ادا میفرمودند و ختمہائے قرآن مکرر میخواندند

Marfat.com

ودراین ایام ختم دوختم یاسہ ختم می کردند ودرمیان ہر تراویح گاہ بسکوت وگاہ باد عیہ آن وقت کہ آمدہ است می پرداختند ودرغیر رمضان نیز ختمہای مکرر در ہر ماہ مینمودند وختم احزاب کہ معمول شدہ نمی فرمودند کہ درمسنون بودن آن سخن است وقت تلاوت ازسیمای ایشان چنان معلوم می شد کہ اسرار حقائق قرآنی وبرکات آیات فرقانی برایشان فائض می گشت فرمودہ اند کہ عزیزی فرمودہ کہ بدستخط حضرت مولانا یعقوب چرخی نوشتہ دیدہ شد کہ درختم احزاب بیت

فاتحہ الغام ویونس گیرطہ ای ہمام		عنکبوت انگہ زمر پس وا قعہ دان والسلام

درسفرہا نیز درمحفہ نشستہ تلاوت قرآن می نمودند ومی آمدند کہ گاہ چہار جزو وگاہ سہ گاہ کم وبیش درمحفہ تلاوت می کردند واکثر برمحفہ وتار میکشیدند تا نظر برعورات مردم نہ افتد تسبیح رکوع وسجود را اکثر پنج یانہ یا یازدہ درحالت انفراد میرسانیدند کہ درنماز رعایت سنن ومندوبات وآداب نماز حضور قلب مے نماید این رعایت ہا ہمہ ذکر است کہ یاد کرد آمراست سبحانہ وتوجہ باو ونیز می فرمودند کہ مردم بہوس ریاضتہا ومجاہدہا مے نمایند ہیچ ریاضت ومجاہدہ برابر رعایت اداب نماز نیست لاسیما نمازہای فرض وواجب وسنن وادائی نماز بنوعیکہ مے فرمودند بس مشکل است ولہذا حق سبحانہ می فرماید اِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ اِلَّا عَلَى الْخٰشِعِيْنَ دو رکعت نماز تحیہ مسجد وتحیہ وضو ترک نمیکردند ودررنگ سنن مؤکدہ سنن زوائد درسفر ودرحضر بے تکلف وا میکردند ودرآنکہ زیادتی ونقصان درعمل وفعل ماثورہ درظہور نیاید احتیاط بلیغ بجامی آوردند وبجز تراویح ہیچ نماز نفل را بجماعت ادا نمیکردند وبنماز استخارہ شروع درکارہای می نمودند وگاہ باستفتای قلب ودعای مسنون اکتفا داشتند اما درہر مہم کلی وجزوی استخارہ لازم داشتند وگاہ چند مہم را بیک استخارہ جمع مے کردند وآنہا را دران تعداد مینمودند واگر درمہم اول استخارہ فراموشش شدے بوقت یاد وتدارک آن مے فرمودند ودرشہد

Marfat.com

اشارہ سبابہ نمی کردند و می فرمودند کہ اگرچہ ظاہر بعضی احادیث دلالت مینماید و نیز بعضے روایات
حنفیہ ہم در جواز آن آمدہ است اما چون نیک تتبع نمودہ آمد احوط و مفتی بہ ترک آن معلوم
شد کہ بسیاری از علمای حرام و مکروہ ہم گفتہ اند چون امری میان حل و حرمت دائر
شود ترک آن اولی است و نیز عمل حنفیہ در روایات بر اصل و ظاہر الروایۃ است و امام
محمد ایشان آنرا در اصل ذکر نکردہ بل در نوادر آوردہ و در آخر جلد اول مکتوبے درین
باب آوردہ اند و گاہے در بعضی نوافل احتیاطاً بعمل آوردہ اند فاتحہ بعد ازادای
فرض برای ارواح گذشتگان و برای مہمات دین و دنیا چنانچہ مشہور شدہ نمی خواندند
کہ فقہا آن را مکروہ داشتہ اند و بعد ادای نماز فجر و عصر دست برداشتہ دعا می کردند
اما در سہ نماز دیگر غالباً نمی کردند و فاتحہ خلف امام را مستحسن نمی شمردند و خلف بر فاجر
نماز جائز می داشتند و بر ہر بر و فاجر نماز می گزاردند و عیادت مرضی مے نمودند و آیہ
ماثورہ بر مریض مے خواندند و در رفع مرض بعضی مرضٰی توجہ می گماشتند و بسی امراض
بتوجہ آن مظہر فیاض مرتفع مے گردید و بہ زیارت قبور میرفتند و با استغفار و دعوات
ماثورہ اعانت می نمودند و نیز بتوجہ خاص متوجہ احوال موتی میشدند و اوائل چون
بزیارت پیر و پدر بزرگوار خود میرفتند دست بر قبر مبارک میرسانیدند کہ فقہا تجویز
آن نمودند و اواخر ترک آن عمل کردند کہ منع نیز در این باب آمدہ و بالجملہ تقبیل قبور را
مستحسن نمیدانستند اما استعانت از موتی تجویز می نمودند و اجابت دعوت می فرمودند
مگر آنکہ در مجلس منکرات می بود و ذکر جہر را جز در مواضع معدودہ مشروعہ کتکبیرات
التشریق وغیرہا تجویز نمی کردند و حالیکہ سر مویٔ مخالفت بشریعت و ادای اہل سنت
و جماعت می داشت قبول نمیکردند و می فرمودند کہ احوال تابع شریعت است
نہ شریعت تابع احوال کہ شریعت قطعی است بوحی ثابت شدہ و احوال ظنی است از کشف
و الہام ثبوت یافتہ و می فرمودند کہ عجب است در بعضی درویشان خام فاتمام کہ

فاتحہ بعد ادای فرائض برای مہمات

Marfat.com

کشف خود را اعتبار نموده بانکار و مخالفت این شریعت باہرہ اقدام می نمایند و حال آن کہ حضرت موسےٰ علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام بآن مرتبہ علیا اگر زندہ میبود غیر از متابعت این شریعت نمی کرد و این تہیستان بے سر و برگ را چہ رسد و رائی علمائی ماتریدیہ را بر رائے اشعریہ می گزیدند و می فرمودند کہ این بزرگواران از مداخلات فلسفیہ دور اند و باقتباس نور نبوت نزدیک تر و خواص بشر را از خواص ملک و نبوت را از ولایت افضل میگفتند اگرچہ ولایت آن نبی باشد و صحو را بر سکر ترجیح میدادند و ولی عشرت را بر ولی عزلت بہتر می دانستند و جمیع اصحاب را بر جمیع اولیائی امت فضل میدادند و منازعات و مشاجرات اصحاب را بر محامل نیک صرف می نمودند و از اجتہاد و رائے مے دانستند و از ہوا و ہوس کہ مناسب شان ایشان نیست دور می داشتند و طریقہ نقشبندیہ را بر طرق سائر مشائخ فضل میدادند و این طریق را طریق اصحاب کرام میدانستند بعلاقہ این اندراج النہایۃ فی البدایۃ میدانستند و می فرمودند کہ اہل این طریقہ فرمودہ اند کہ نسبت ما فوق ہمہ نسبتہا است از آنکہ طریقہ ایشان در متابعت سنت است و رعایت عزیمت فوق دیگر طرق است لاجرم نسبت ایشان بر فوق نسبت سائر طرق باشد و رخصت ہا کہ بعضی متاخرین این طریقہ بر خلاف طریق مبارک حضرت خواجہ بزرگ و خواجہ علاؤ الدین عطار و خواجہ یارسا قدس اللہ اسرارہم احداث نمودہ اند نمی پسندیدہ اند۔ و شیخ محی الدین ابن عربی قدس سرہ را بزرگ میدانستند و نیک یاد میکردند و میگفتند کہ باوجود این محبت کہ مر شیخ است قدس سرہ بعضے علوم کشفی شیخ را نمی پسندم و حق بر خلاف آن معلوم می شود آما چون این خطائی کشفے است در رنگ خطائی اجتہادی از مواخذہ دور است ولیکن مقلد مجتہد مخطی چون مجتہد خود ما خوذ نیست بخلاف مقلد صاحب کشف خطا کہ او در پیروی آن کشف خطا ما خوذ است کہ

Marfat.com

کشف یکی بر دیگری حجت نبوت و دراین ایام ارشاد نیز درس بعضی کتب دینی چون بیضاوی و صحیح بخاری و مشکوۃ و عوارف و بزدوی و ھدایہ و مواقف می فرمودند و طلبہ را بر تحصیل علوم دینی تحریص می نمودند و تحصیل علوم را بر سلوک طریق صوفیہ مقدم میداشتند و چون سفرے کردند در ایام سنونہ سفرے کردند و مقید بساعات نجومیہ نبودند و می فرمودند کہ نحوست ساعات بعد از ولادت آن سرور علیہ الصلوۃ والسلام مرتفع شدہ بتائید این حدیث کہ الایام ایام اللہ والعباد عباد اللہ و دیگر ادعیہ ماثورہ کہ دران ایام آمدہ می خواندند و ہمچنین در منازل و فرود آمدن ادعیہ ماثورہ را ترک نمیکردند و نیز دعوات ماثورہ را در پوشیدن لباس و نوشیدن آب و تناول طعام و دیدن ماہ و آئینہ بعمل می آوردند تفصیل ادعیہ مذکورہ بایراد آنہا در رسالہ یومی و لیلی ایشان باید طلبید اینجا اختصار بحکایت آنرفت حضرت ایشان کثیر الحمد و استغفار بودند و بنعمت قلیل ہم شکر فراوان بزبان می آوردند باندک ترک ادب استغفار کثیر می نمودند و اگر بلیہ میرسید میگفتند کہ شامت اطوار ماہست آنا بلیہ را صابون جبار جنایات می دانستند و زینہ بسا عروجات میفرمودند روزی یکے از ایشان پرسید کہ باعث کہ سلطان وقت از ادب تجاوز نمودہ آزار شما دادہ چہ بود فرمودند کہ باعث افعال بد ما بود و این آیۃ برخواندند مَا اَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيْبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيْكُمْ و باین ہمہ کثرت عمل دید قصور اعمال برایشان استیلائے تمام داشت و یارانرا دلالت می نمودند و می فرمودند کہ عمل صالح را عجب چنان نابود مے سازد کہ آتش ہمیہ را باید کہ قبایح خفیہ خود را در نظر آرد و حسنات را منہم دارد بل از اتیان آن حسنہ شرمندہ گردد و در ایام حبس یکے از درویشان عریضہ نوشتہ از قبض حال و ملامت خلق شکایت نمودہ ایشان در جواب این رقیمہ مرسل داشتند اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَالسَّلَامُ عَلٰى عِبَادِهٖ

منخلصان

Marfat.com

الدین اصطفی صحیفہ شریفہ کہ ارسال داشتہ بودند رسید از جفا و ملامت خلق نوشتہ بودند این خود حال این طائفہ است و صیقل زنگار ایشان باعث قبض و کدورت چرا باشد اول حال کہ این فقیر باین قلعہ رسیدہ محسوس میشد کہ انوار ملامت خلق از بلاد و قری در رنگ سحابہائے نورانی پے در پے میرسید و کار از حضیض باوج میرسانید سالہا بتربیت جمالی قطع مراحل می نمودند الحال بتربیت جلالی قطع مسافت می نمایند در مقام صبر بلک در مقام رضا باشند و جمال و جلال را مساوی دانند نوشتہ بودند کہ از وقت ظہور فتنہ ندوق ماندہ است و نہ حال باید کہ ذوق و حال مضاعف باشد کہ جفائی محبوب از وفائی او پیشتر لذت بخش است چہ بلا شد کہ در رنگ عوام سخن کردہ اند و در از محبت ذاتیہ رفتہ اید بر خلاف گذشتہ جلال را پیش جمال انگارند ایلام را زیادہ از انعام تصور نمایند زیرا کہ در جمال و انعام مراد محبوب مشوب بمراد خود است و در جلال و ایلام خالص مراد محبوب است و خلاف مراد خود اینجا وقت و حال و رائے وقت و حال سابق است شتان ما بینہما انتہی کلامہ الشریف :—

تذکرہ حادی عشر از منتخب ثانی در ذکر بعضی علوم و معارف واسرار و خوارق و کرامات حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ

وتصرف

مخفی نماند ہر کہ از خوان الوان ایشان چاشنی دیدہ و از مکاتیب و رسائل و الای ایشان بہرہ یافتہ پے بعلو مراتب و معارف ایشان بردہ باشد کہ ہر یک لجہ اسرار شریعت و حقیقت است بحکم کلام مرتضوی کرم اللہ وجہہ قائلہ - کہ المرء مخفی تحت لسانہ ناچار بی بعلو مرتبت و سمو منزلت صاحب آن مقال خواہد برد

لطائف

لطائف تو عیان ست چہ تحسین شکر ریزی	کہ در کلام تو قدر تو می تواں دیدن

خدمت حضرت مولانا ہاشم علیہ الرحمۃ می نگارند کہ عالمی عاملے در توصیف

Marfat.com

مقولات ایشان میگفت که کتب و رسائل قوم تصنیف است یا تالیف تالیف آن است
که سخنان مردم را بسیاق و سیاق نیکو جمع کنند و تصنیف آنکه علوم و نکات و واردات
خود را از مهارت علمی و علو فطرت که بظهور رسیده باشد خواه بالهام ربانی خواه بکشوف
صادقه جلوه گر شده باشد در نگارش آرند مدتها بود که از میان اهل روزگار تصنیف
رفته بود و همین تالیف مانده بود الا بندرت که بعضی مؤلفان در تالیفات خود از زاده
طبع و علم خویش حرفی می آرند اکنون انصاف این است که در این جزو زمان تصنیف متین
زبیا رسائل و مکاتیب حضرت مجدد الف ثانی است که هرچند در آن عبور
نمودیم از دیگران آن جا نقل ندیدیم الا به ندرت و ضرورت بیشترش مکشوفات و
ملهمات خاصه این بزرگ دین است و همه عالی و نازنین و بر وفق شرع متین جزاه الله و
عن الطالبین خیر الجزاء و نیز نگارش نموده که یکی از فضلای وقت و عرفای زمان
میگفت که دریافت مذاق اهل این زمانه شایان ادراک دقائق حقائق این بزرگوار نیست
این عزیز بایستی در پیشین روزگار بودی تا پایه کلام او را قدر دانستندی و مناظران
سخن او را باستشهاد ایراد نمودندی و نیز گفت که مزاج اهل وقت با سخنان ایشان
چون قصه آن گروه کوتاه اندیش است در حق آن دانای حکمت کیش پرسیده شد
که آن قصه چگونه بود گفت که دانائی در مجلس پادشاهی گفت جانوری را دیده ام
که اخگر برافروخته می خورد و اهل مجلس هرگز آنرا ندیده بودند و در عقل ایشان گنجائی آن نبود
از هر طرف بانکار او پیچیدند چون بیچاره دید که هرچند مبالغه میکنم سوی ظن آن بیخردان
زیاده می شود ناچار به مشقت بسیار آن جانور را بدست آورد و در مجلس سلطان (بدگمانی ۱۲)
حضور منکرین حاضر کرد همگی جمع شده اخگرها برافروختند و نزد جانور گذاشتند آن مرغ یک
یک را بمنقار کشیده فرو می برد چون بدیدند بجهل خود مقر علم صدق آن دانا قائل شدند
و نیز مؤید این معنی از امام حجت الاسلام محمد غزالی قدس الله سره العالی

Marfat.com

بسلطان سنجر رسانیدند کہ بسا سخنان او کہ از دقت در میزان عقل ایشان نمی گنجد ہجو است و سلطان ازین ممر خاطر خود را از امام منحرف گردانید امام چون بشنید مکتوبے بسلطان نوشت کہ این فقرہ چند از ان مکتوب است امروز سخنان مے شنیدم کہ اگر در خواب آن دیدمی اضغاث احلام گفتمی شک نیست کہ در سخن این غریب بیچارہ مشکل بسیار است کہ فہم ہر کس بدان نرسد و آن نیز از اغلاق و غموض معانی نیست بلکہ از ضعف خاطر و سستی مزاج اہل روزگار است و بشرح ہر چہ گفتہ ام از مشکلات و مغلقات باہر کہ فرمان شود از عہدہ بیرون می آیم انتہی کلام العالی الغزالی قدس سرہ و خدمت مولانای مذکور در تعریف کلام ایجاز نظام ایشان در افتتاح دفتر ثالث مکاتیب شریف کہ جمع او است فردے چند منظم نمود است دوسہ فردی ازان ایرادے رود فرد

مہین فرزند فاروق است چون اب	کنون نطق از زبانِ او کند رب
سراپا نسخۂ اخلاق فاروق	بزہرِ منقصت تریاق فاروق
ز ہر یک نقطۂ اش چون نافۂ تز	شمیمِ وصل جانان میز ند سر
ولے کانرا بر و دت از زکام است	چہ داند نافہ اش گر در مشام است

و نیز نگارش نمودہ کہ روزے یکی از علمای متشرع باین حقیر گفت کہ شنیدہ ام حضرت مجدد الف ثانی را رسائل و مکاتیب است ا ندیدہ ام خدمت مولانا مکتوب را کہ دران طریقت و حقیقت را خادمان شریعت اثبات نمودہ اند بسمع آن عالم دیندار رسانید چون بشنید از ذوق فراوان روئے بجانب آسمان کرد و ہر دو دست بدعا برداشت تا مدتے و بہ مولانا گفت کہ دراین زمانہ فاسد پر بدعت از استماع کلام و رسائل اکثر مشایخ وقت بر آئینہ دل زنگ حزن و ملال نشستہ بود کلام شیخ بلند مقام یعنی حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ آنرا صیقل نمود الحمد للہ الذی اذہب عنا الحزن۔ بیت

Marfat.com

از لب نرود لذت حرف لب او	دری است که از گوش برون نتوان کرد

آورده اند که شیوه نازنین آن قدوة المحققین آن بود که به بیان معارف مبادرت نمی نمودند تا به ماخذ و منشار آن علوم متحقق نمی شدند و چون فلق صبح در نظر بصیرت و کشف ایشان جمال آن معانی جلوه گر نمی گشت به مجرد قوت علمی ازان سخن نمی کردند یا مردمان از دور و نزدیک بزبان قلم سؤالات درمیان آورده جواب آن التماس می نمودند خدمت ایشان اگر سائل را لائق آن جواب نمیدیدند بجواب آن نمی پرداختند و گاهے بودے که مامور بجواب او نمی شدند اگر لائق مے یافتند یا اشارتے می رسید ناچار بتفصیل با اجمال کلمه چند در جواب بخامه مشکین شمامه می نگاشتند موجب ظهور آن مکاتیب کثیره با وجود کثرت اشغال بامور کمال و استغراق آن حضرت این بود اظهار ابتدای توجه ایشان بتحریر اسرار امر و ارشاد پیر بزرگوار ایشان بوده و ایضا امرار واح طیبه عارفین بلکه در اکثرے معارف تحسین از حضرت سید المرسلین صلوات الله وسلامه علیه وآله وصحبه اجمعین مشاهده فرموده اند چنانچه بعریضه که بخدمت حضرت خواجه نوشته اند تصریح باین معنی نموده اند منها در کشف هر یک ازاین مقدمه مذکوره بمقتضای وقت مسوده کرده شد بعضی متممات و مکملات آن علوم مسطوره نیز مخطور شده بود فرصت تحریر آنها نشد که حامل عرض داشت راهی شد انشاء الله تعالی متعقب بخدمت خواهد فرستاد الحال رساله دیگر بیاض رسیده بود و فرستاد آن رساله بالتماس بعضی یاران میسر شد التماس نمودند که نصایح بنویس که در طریق نافع کار بود بمقتضای آن زندگانی کرده شود الحق رساله غیر مکرر کثیر البرکة است بعد از تحریر آن چنان معلوم شد که حضرت رسالت خاتمیت علیه الصلوة والسلام والتحیة با جمع کثیر از مشائخ امت خود تشریف ارزانی دارند از کمال کرم خویش آنرا بوسه می کنند و بمشائخ

Marfat.com

می نمایند که این نوع معتقدات حاصل میباید کرد جماعت که باین علوم مستسعد گشته بودند نورانے و ممتاز اند و عزیز الوجود روبروی آن حضرت علیه الصلوة والسلام استاده اند القصه بطولها در همان مجلس خواندند و باشاعة این واقعه فقیر را امر فرمودند ع باکریمان کارها دشوار نیست ؛ انتهی کلامه العالی بلک بمقتضای آن که ایشان را بوراثت جدّ معظم فاروق اعظم رضی الله تعالی عنه از محدثیت بفتح دال نصیبه فراوان داده بودند چنانچه سابقا اشاره بآن رفته لاجرم این همه اسرار و معارف از واست سبحانه که بزبان این بنده خاص برگزیده خود اظهار نمود ع زبانے زما بود گوینده او ؛ خدمت حضرت مولانا هاشم رح در دیباچه مکتوبات قدسی آیات ترقیم نموده مجملش آنکه خدمت حضرت مجدد الف ثانی فرموده اند که بعد از تمام دفتر اول مکتوبات بر خاطر عاطر گذشته که آیا این همه معارف که بتحریر آورده ایم مقبول و مرضیّ است یا در این اثنا ایشان ملهم شدند که این همه علوم که نوشته بلک هرچه در گفتگوی تو آمده همه مقبول و مرضیّ ما است بل این همه را ما گفته ایم و بیان ما است و در آنوقت آن علوم و معارف را یک بیک در نظر ایشان داشته اند همه را دران داخل یافته بتحریر مکاتیب جلد دویم پرداخته اند و نیز باعث تحریر این علوم آن است که لمحه وجود بشریت را از ورود وارد قویّ آسایش حاصل آید چنانچه کلّمینی یا حمیرا بدان دلالت می کند و خدمت عارف رومی فرماید در غزلی فرد

این تکلّف های من در شعر من	کلّمینی یا حمیرائی من است

و شیخ الاسلام هروی قدس سره می فرماید کسی که یک ساعت مرا از حق سبحانه غافل سازد امید است که گناهان او را به بخشند چه وجود بشریت را غفلت در کار است حق سبحانه از کمال کرم خود هر یکے را از این طائفه باندازه استعداد باموریکه مستلزم غفلت اند ظاهر ایشان را بآن امور مشغول ساخته است تا آن بار وجود فی الجمله از ایشان تخفیف

Marfat.com

یابد جمعی را بسماع و رقص الفت داده و طائفه را تصنیف کتب و تحریر علوم و معارف شعار ساخته
آورده اند که عبدالرحیم اصطرخی همراه سگ بانان بصحرا میرفت شخصی از عزیزی ستر
آن پرسید فرمود تا نفسے از بار وجود خلاص شود لهذا هر کسی را اطلاع از احوال کا بزداده اند

	در نیابد حال پخته هیچ خام		پس سخن کوتاه باید والسلام

از مرقومات مبارک ایشان یکی فقرات عالیات رساله مبدء و المعاد است و رساله شریفه
معارف لدنیه و رساله مکاشفات غیبیه و رساله جذبه و سلوک و رساله ردّ شیعه و رساله
تعلیقات عوارف المعارف و رساله شرح رباعیات حضرت خواجه باقی بالله
قدس سره و سه دفتر مکاتیب شریف دفتر اول متضمن هشت عریضه و دو صد و نود و سه
مکتوب است که مجموع سی صد و سیزده کرد و مطابق عدد انبیای مرسل سمی بدلیل المعرفة
جلد دفتر ثانی مشتمل بر نود و نه مکتوب موافق اسماء حسنی جلد دفتر ثالث محتوی است بر
صد و چهارده مکتوب برطبق سور قرآن و بعد از تمام این جلد ثالث مکاتیب دیگر
که از قلم فیض رقم ترقیم یافته شروع دفتر چهارم بود اما چون بعد و چهارده نرسیده
که آن ماه چهارده آسمان تجرید رو در نقاب مغرب تراب کشید قدس سره و نور
مضجعه المعطر بحرمت سید البشر علیه و علی آله و صحبه الصلوة والسلام
الی الیوم المنتظر لاچار آن مکاتیب را در جلد ثالث داخل نمودند برخوانندگان
آن معارف معالی حضرت ایشان مستور نیست که علوم ایشان را از علوم رفعت
و غموض و دقّت پایه عالی و سرمایه دیگر است که مصداق ما لا عین رأت تو اند بود من
هیچمدان را چه یارا که ستایش نمایم ع آنجا که عیان است چه حاجت به بیان است:
اگر زیاده ازاین اطلاع جوئی در کسی باشد باید که به کتب مقامات ایشان رجوع نماید تا
تشفی کلّی یابد اما آنچه از علوم و معارف ایشان که در قید قلم رفت کافی است و حاجت
بنوشتن خوارقات نیست چرا که اعظم خوارق بنزد اکابر علوم و معارف اند که بر وفق

Marfat.com

آرائی علمائے حق و کتاب و سنت واقع شوند خوارقی که از قسم متعلق بعالم کون داشته باشد چندان اعتبار ندارد و چنانچه اکثر مشایخ مکمل در آخر عمر شریف از ظهور خوارق نادم بوده اند و فرموده اند عقوبة الانبیاء حبس الوحی و عقوبة الاولیاء اظهار الکرامات و عقوبة المؤمنین التقصیر فی الطاعات - مع ذلک چون عادت نویسندگان احوال اکابر چنان جاری است لاچار بعضی از خوارق ایشان که در مقامات دیده شد ایراد میرود اگرچه مصداق این مقام کلام حضرت شیخ الاسلام است که در حق ذوالنون قدس سرهما فرموده اند که ویرا نیارائید بکرامات و نستائید بمقامات که مقام و حال در دست او سخره بود انتهی کلامه الشریف می آرند که روزی بتقریبی وقت مبارک ایشان کرم بود دران اثنا فرمودند که حضرت سبحانه از کمال کرم این کمترین را آنقدر قوت عطا فرموده که اگر باین چوب خشک توجه و همت گماریم عالمی از و منور شود اما در این جزو آخر زمان مرضی او سبحانه تعلق بظهور این امور نیست و نه مراد ول بر این ظهور و نیز مے فرمودند و هم بر نگاشته اند که شیخ الشیوخ قدس سره در عوارف بعد از ذکر کرامات و خوارق اکابر فرموده اند که کل هذا من مواهب الله سبحانه و قد یکاشف بها قوما و یعطی و قد یکون فوق هؤلاء من لا یکون له شئ من هذا لان هذه کلها تقویة للیقین و من منح بصرف الیقین لا حاجة له بشئ من هذا و کل هذه الکرامات دون ما ذکرناه من تجویز الذکر فی القلب و وجود ذکر الذات - **خوارق عادات**

بر دو نوعست نوع اول علوم و معارف الهی است جل سلطانه که بذات و صفات و افعال واجبی جل و علا تعلق دارد و رای نظر عقلست و خلاف متعارف و معتاد است که بندهائے خاص خود را آن ممتاز ساخته است و نوع از قبیل اخبار بعالم کونی و ما یناسب به است نوع اول مخصوص باهل حق و ارباب معرفت است و نوع ثانی شامل محق و مبطل است زیرا که اهل استدراج را نیز نوع ثانی حاصل است نوع اول نزد خدائے عزوجل اعتبار دارد

Marfat.com

که با ولیای خود مخصوص ساخته است و اعدا را بآن مشارکت نداده و نوع ثانی نزد عوام خلائق معتبر است و در انظار ایشان معزز و محترم این معنی اگرچه از اهل استدراج بظهور آید نزدیک است که از نادانی او را پرستش نمایند و بهر رطب و یابس که ایشان را تکلیف نماید مطیع و منقاد او کردند بلکه این محجوبان نوع اول را از خوارق نمی دانند و از کرامات نمی شمرند و خوارق نزد اینها منحصر در نوع ثانی است و کرامات بزعم این محجوبان مخصوص بکشف صور مخلوقات و اخبار از مغیبات ایشان زهے بیخردان علمی که باحوال مخلوقات حاضر یا غائب تعلق دارد کدام شرافت و کرامت در وی حاصل است بلکه این علم شایان آنست که بجهل مبدل گردد تا نسیان از مخلوقات و احوال ایشان که معرفت واجبے است تعالی و تقدس که بشرافت و کرامت و اعزاز و احترام شایان پرتو انداز و فرد

پری نهفته رخ و دیو در کرشمه و ناز	بسوخت عقل ز حیرت که اینچه بوالعجبی است

ف دیده

و قریب ما ذکرنا قال شیخ الاسلام الهروی والامام الاخباری فی کتاب منازل السائرین و شرحه رحمة الله علیهم اجمعین ایضاً میفرمودند که اکثر متقدمین در طول عمر زیاده از پنج شش خوارق نوع ثانی نقل نه کرده اند جنید قدس سره که سید این طائفه است معلوم نیست که از وی ده خوارق نقل کرده باشند حضرت حق سبحانه و تعالی از حال کلیم خود علی نبینا و علیه الصلوة والسلام چنین خبر داده است وَلَقَدْ اٰتَیْنَا مُوْسٰی تِسْعَ اٰیٰتٍ بَیِّنَاتٍ و مشایخ این وقت را از کجا معلوم شد که امثال این خوارق بظهور نمی آید بلکه اولیاء الله را چه مقدم و چه مؤخر در هر ساعت ظهور خوارقست مدعی آنرا داند یا نه داند ع خورشید نه مجرم ار کسی بینا نیست ؛ اکثر خوارق مشایخ را مریدان خاص و جلیسان مجلس اختصاص مے بینند و بمرور ایام بتقریر السنه و تحریر اقلام بین الانام شهرت میگیرد و نیز میفرمودند که کرامتی که ارباب ارشاد را ضروری است آنست که مریدان

Marfat.com

رشید را از خلقی بخلقے برند و از حالی بحالی گذرانند و مرید سعادت مند در ہر روز از مرشد
خود کرامات مطالعہ نماید و در خود آثار تصرفات پیر بیند اولیاء اللہ را ہیچ برای
نمودن دیگران اظہار خوارق در کار نیست کہ معاملہ ولایت بہ استتار لایق است
اولیائی تحت قبائی لا یعرفونھم غیری برای مدعا گواہ صادق است
و تحریر نمودہ اند کہ خوارق نہ از ارکان ولایت است و نہ از شرائط آن بخلاف معجزہ
نبی را کہ از شرائط مقام دعوت است لیکن ظہور خوارق از اولیاء اللہ شائع است تخلف کم کند
اما کثرت ظہور خوارق بر افضلیت دلالت ندارد و تفاضل در آنجا باعتبار درجات قرب
الٰہی جل شانہ تواند بود کہ از ولی اقرب ظہور خوارق اقل باشد و از ابعد اکثر خوارقی کہ از
بعضے اولیاء اللہ این امت بظہور آمدہ از اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم
عشر عشیر آن نیامدہ با آنکہ افضل اولیای بمرتبہ ادنای صحابی نرسد نظر بر ظہور خوارق
از کوتہ نظریست و دلیل است بر قصور استعداد تقلیدی شایان قبول فیض نبوت
و ولایت جماعۃ اند کہ استعداد تقلیدی در ایشان غالب باشد بر قوت نظر ایشان
حضرت صدیق اکبر رضی اللہ تعالیٰ عنہ بواسطہ آن قوت محتاج بلم نگشت
لہذا اسبق سابقان این امت آمد ابو جہل لعین بواسطہ قصور ہمین استعداد با وجود ظہور
چندین آیات باہرہ و معجزات قاہرہ بدولت تصدیق نبوت مشرف نشد تفصیل این مدعا در
مکاتیب شریف در جا ہا متعدد نمودہ اند از انہا مکتوب کہ بنام خواجہ حسام الدین احمد
نوشتہ اند مفصل بیان رفتہ کما لا یخفی علی الناظرین چون ایمای باین فوائد
حاصل آمد اکنون شروع در بعضی خوارق قسم ثانی نمودہ می شود بگوش ہوش استماع نمایند

درین تذکرہ بیان ہشت و چندی در تذکرہ آینده در ذکر وفات مبارک ایشان مذکور مے گردد :-

مِنْ خِرْقَعَادَاتِہ قدس سرہ

نقل است کہ یکی از سادات کرام بخدمت ایشان ارادت طریقہ داشت و بجناب محبوب سبحانی حضرت

Marfat.com

غوث اعظم سید شیخ عبد القادر جیلانی رضی اللہ تعالی عنہ نیز معتقد
تمام بود بیگاہ روزے ایشان ویرا خدمتی فرمودہ اند آن سید بدان خدمت قیام نمودہ
بعد از ادائی نماز شام در صحن مسجد ایستادہ بودند کہ آن سید نیز حاضر بود ویرا فرمودند کہ ترا
بجناب حضرت شیخ عبد القادر جیلانی رضی اللہ تعالی عنہ نیازمندی و اخلاص
تمام است میخواہی کہ ایشان را ببینی وی گفت کہ از مدتے دیرباز آرزوی این معنی
دارم فرمودند کہ ستارہ قطب را میشناسی گفت نمی شناسم بانگشت مبارک خود ویرا
شناسا بستارہ قطب کردند فرمودند کہ در ستارہ نظر کن وی در ہمان ستارہ میدید
ناگاہ ستارہ قطب شق شد و از میان این ستارہ شخصی نورانی بہ لباس سیاہ بر آمدہ
پرواز نمود و در صحن مسجد پیش آن سید فرود آمدہ ایستادہ شد ایشان بآن سید فرمودند
کہ ایشان جناب محبوب سبحانی حضرت سید عبد القادر جیلانی ہستند
دریاب بعد ازان کہ آن سید ایشانرا ملازمت نمود باز پرواز نمودہ در ہمان
ستارہ قطب پنہان شدند

حکایت نقلست کہ روزے شخصے یکی از مریدان ایشان
گفت کہ مرا با شیخ تو نقار خاطر پیدا شدہ است بدانجہت کہ شنیدہ ام کہ ایشان گفتہ اند
کہ اگر در این زمانہ حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند زندہ می بودند غاشیہ مرا بر میداشتند
آن مرید در اندیشہ شد کہ آیا ایشان گفتہ اند این سخن راست باشد یا دروغ در این اندیشہ
اندوہ و غم می بود و تحقیق این را میخواست و جرأت آن نداشت کہ از خدمت ایشان
استفسار کند و اطمینان خاطر حاصل آرد از این غم روز بروز می کاہید تا بوقتی کہ از این اندوہ
بیمار شد و بیماری او بجائی کشید کہ بحالت نزع رسید قابض ارواح را دید کہ می خواہد
قبض روح او کند دران وقت دید کہ از ہوا تختی پیدا شد بسیار مکلف آراستہ و
بران تخت عزیز نورانی نشستہ و گرد بگرد او جماعہ کثیر بودند آن عزیز قابض ارواح را
گفت کہ از قبض جان این مریض دست بدار کہ ما این را اخلاص گردانیدیم قابض ارواح

در راز

گفت

Marfat.com

گفت که چنان مقرر بود که جان این قبض شود موجب نجات و خلاص اینچه شد آن عزیز
گفت که اگر این مردمی مُردی سه کس کافر میشدند این گفته و آن تخت بر هوا شد و مریض
ازاین مقدمه متعجب شده با خود گفت که این عزیز که بود که درینوقت مرا از دست
مرگ رهائی داد و اگر این را میدانستم می شناختم نیکو بودے فی الحال آن تخت
باز از هوا فرود آمد و آن عزیز بدان مریض فرمود که مرا خواجه بهاؤالدین نقشبند
میگویند و آنچه شنیدی که شیخ تو گفته است که اگر خواجه بهاؤالدین نقشبند درین
زمانه مے بود غاشیه مرا برمی داشت این سخن در حق شیخ تو بهتان وافترا است اوچنین
نگفته است اما محل آن دارد که من غاشیه شیخ ترا بردارم آن مریض بعد ازان صحت
کمال یافت و زیاده از حد مخلص حضرت ایشان شده فاما آنکه مرا دارد بیم کفر سه نفر که
مذکور شد مریض باشد و کسیکه با او گفته و آنکه آواز وی شنیده بعد از دیدن این حالت
و استماع این مقدمه هریک از مخلصان شده باشند و از انکارهای یافته -:-

مِن خرقِ عاداته نقل است که بزرگ زاده شنید که ایشان خود را
بر حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه فضل میدهند بدین اندیشه خاطر عزم خدمت
ایشان کرده است که اول بگویند که آیا این سخن فضل را ایشان گفته اند یا نه دویم
آنکه ازاباواجداد من خبر بدهند و هریک را بنام علیحده علیحده یاد کنند و از بزرگی
آنها بگویند و سیوم بجهت خوردن شیر برنج بدهند چون بخدمت ایشان رسید
در آن محل ایشان قصد حرم نموده بودند قدرے راه رفته باز گشتند و در وقت علیحده ایشان
و بزرگ زاده را مخاطب ساخته فرمودند که مرا در مسلمانی کسی تردد است که خود را از کافر
فرنگ بهتر داند تا بحضرت صدیق اکبر رض چه رسد فرمودند که پدر شما و جد شما و پدر
جد شما فلان و فلان و فلان بوده اند و کمالات آنها را از هریک یک بزبان راندند
و بخادم فرمودند که آن شیر و برنج که نگاه داشته بودیم برای همین جوان است و

Marfat.com

باید آورد

نصیبہ این است بیارید بزرگزادہ در قدم ایشان افتادہ و اظہار خواطر نمود و اکثر مردم ازین اشراف خاطر مرید و معتقد شدند و آن بزرگزادہ از جملہ نیازمندان صمیمی گشت :-

مِنْ خرقعاداته نقل است از ثقات اصحاب ایشان کہ وقتے ایشانرا ضعیفے روے نمود در آنوقت مویز طلب نمودند کہ تناول کنند خادم وہ یا زدہ دانہ مویز حاضر ساخت مراقب شدند بعد سر برآوردند و فرمودند کہ امر عجیب بظہور رسید چون مویزہا پیش من نہادند مرئی و محسوس گشت کہ ہمہ بہ مناجات درآمدند و حضرت حق سبحانہ مسئول ایشان را اجابت فرمود و صحت آکل آنہا را و اکل آن ہا ولیت نہاد و خود چیزے ازانہا تناول فرمودند و صحت یافتند و بقیہ را نگہداشتند پس از مدتے مخدومزادہ خورد ایشان مریض شد و معاملہ بیاس کشید از تناول آن بشفا رسید و کذلک دو سہ تن دیگر فرمودند کاش ہمین مویز بیشتر بودے تا بسیاریا را موجب شفا و صحت شدی **مِنْ خرقعاداته** منقولست کہ مولانا محمد صدیق کشمی کہ از اکابر خلفای ایشان بود و بکمالات عالیہ ممتاز فرمود روزے ژندہ پوش درویشے کہ آثار جذب و وجد و آزادگی و تفرید از و پیدا بود بمن ملاقی شد پرسید کہ ارادت تو بہ کیست نام حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ بردم گفت از ایشان خوارقے دیدہ آنچہ دیدہ بودم بیان کردم گفت من از شیخ تو خارقے بس شگرف دیدہ ام بتو میگویم تا الحال بکسی نگفتہ ام چون اوصاف ایشان شنودہ بودم بقصد زیارت ایشان متوجہ سرہند شدم از شب پلے گذشتہ بود کہ بشہر درآمدم گفتم در اینوقت چہ متصدع خادمان ایشان کردم بیکی از مساجد درآمدم ہمسایہ مسجد از من اطلاع یافت مرا بخانہ خود برد مہمانی نمود در اثنای پرسش وجوہ من احوال ایشان پرسیدم در طعن ایشان شروع کرد و از حد افزود دانستم کہ از منکرانست مکدر گشتم و بباطن ایشان متوجہ شدم

مہربانی

شدم

Marfat.com

ناگاہ دیدم شیخ از در در آمد شمشیر برہنہ در دست و آن منکر را بآن پارہ پارہ کرد و بیرون شد از قضای ایشان شدم ایشان غائب شدند من بخانہ باز نتوانستم کہ شوم بجائے دیگر شدم فردای آن تجسس مکان ایشان نمودہ بخدمت ایشان رسیدم و ہمچنان در خوف بودم ایشان مرا در آغوش گرفتند و تبسم نمودند و فرمودند ما مضی بالتبل لم یذکر فی النہار معتقد ایشان بیشتر از انکہ بودم شدم **مِنْ خرق عادتہ** منقول است کہ سیدی صاحب دلے سید رحمت اللہ لاہوری نام گفتہ در ایامیکہ ایشان در لاہور تشریف آوردہ بودند بخدمت ایشان می رسیدم روزی بتقریبے از ایشان شنیدم کہ ہر چہ از توہین اصنام و عبدہ آنہا از دست مسلمانی بیاید خود را معاف ندارد و در گوشم بود تا بارادۃ اللہ وقتی در اقصای ملک دھکن با دو سہ درویشی سیر میکردم بصحرائے بہ بتخانہ رسیدیم فقیر را نصیحت ایشان بیاد آمد بہ یاران گفتم کہ در این صحرا کسی حامی این بتہا نیست ہر مقدار کہ بتوانیم از این بتخانہ ویران کنیم بت ہا را شکستیم و کمر بہدم دیوار ہا بستیم در این میان یکی از مزارعان ہنود از ایں حال وقوف یافتہ باہل قریہ کہ عابد بتخانہ بودند خبر کرد ناگاہ دیدیم کہ قریب ہزار کس سنگ و چوب بر دست بخشم تمام متوجہ ما اند دہشت بر مستولے شد و فرار را نیز یار ندیدیم التجا بہ باطن حضرت مجدد الفثانی رض نمودیم کہ ای شیخ بزرگوار بہ نصیحت شما مبادرت نمودہ باین بلیہ گرفتار شدیم اکنون رہائی از استمداد باطنی شما می خواہیم در التجا و تضرع آواز صریح از ایشان بگوشم رسید خاطر جمع دارا ینک برائے حمایت تو لشکر اسلام میفرستم بیاران گفتم چنین آواز ایشان بگوشم رسید امید رہائی می نماید ہمہ گفتند اینک کفار رسیدند تا لشکر ایشان برسد کار ما تباہ می شود و کفار قریب یک تیر پرتاب بما رسیدہ بودند ناگاہ دیدم کہ از سر بلندی سواران اسلام کہ قریب بہ سی و چہل باشند بسرعت تمام اسپ را تازیانہ زدہ بر کفار رسیدند برخ راستم نمودہ ما را حمایت کردہ از میان آنہا رہائی دادہ ہمراہ شدند تا بما منی رسیدیم :-

Marfat.com

مِنْ خِرْقِ عَادَاتِہٖ منقول است کہ سیّد جمال نام مردی از اصحاب ذوق و حال گفتہ کہ روزی در یکی از بوادی شیری مرا پیش آمد از وحشت او و تنہائی خود سخت ہراسان شدم التجا بباطن ایشان بردم بمجرد تضرّع در نظر آمد کہ حضرت ایشان عصای مبارک بدست شتابان رسیدند و عصای مبارک بر دہان شیر دلیر کوفتند شیر فرار نمود چون چشم بایشان کردم از شیر و ایشان نشانی ندیدم **مِنْ خرقعَاداتہ** منقول است از شیخ بدیع الدین کہ از خلفای کمل ایشان بود فرمودہ کہ روزی بالحاح یکے از دوستان بزیارت قبر شیخی کہ حضرت ایشان بنا بر صدور بعضی سخنان خلاف شرع از و ناخوش بودند رفتم اما از این رفتن ملاحظہ داشتم لیکن در مرافقت آن یار ناچار بودم چون بر سر تربت آن شیخ مراقب شدم فی الفور در نظرم آمد کہ شیری خشم آلودہ بآن خطیرہ درون شد و من بجانب آن شیر بہ دہشت تمام می نگریستم دیدم کہ چشمہای آن شیر بصورت چشم حضرت مجدّد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ شدن گرفت ہم چنین تمام روی ایشان از روی آن شیر ہویدا گشت در کمال غضب از ہیبت ایشان سر از مراقبہ کشیدم و برخواستم **مِنْ خِرْقِ عَاداتہ** منقول است از عدول اصحاب ایشان کہ وقتی در خدمت ایشان در راہے می رفتم ہوا بغایت گرم و آفتاب در کمال حدّت و تشنگی و حرارت در مخدوم زادہ و یاران پیادہ اثر کرد اما از غایت ادب جرأت عرض نداشتند در این اثنا حضرت ایشان بیکی از محبان نظر کردہ خطاب نمودہ فرمودند ہمانا حرارت آفتاب و تراکم غبار یاران را آزار میدہند آن یار معروض میداشت کہ چون معلوم حضرت ایشان است چہ حاجت بعرض مخلصان ایشان تبسم نمودند گوشہ چشم حق بین جانب آسمان کردہ زیر لب چیزی گفتند قدمی چند نہ رفتہ بودند کہ قطعہ ابر ظاہر شد محاذی ایشان و اصحاب ایشان آمدہ سایہ افگند بہمان مقدار کہ غبار فرو نشیند و بوحل نہ انجامد متقاطر شد و شمالی بغایت اعتدال وزیدن گرفت و ایام باران نبود یاران را از مشاہدہ آن موجب ازدیاد عقیدت شد **مِنْ خِرْقِ عَاداتہ** خدمت حضرت مولٰنا ہاشم علیہ الرحمۃ

Marfat.com

می نویسند کہ برنائی از سادات کرام کہ از طلبہ علم بود و آشنای بر اقم داشت روزے بدیدہ گریان آمدہ قصہ عجیب و واقعہ خود در میان نہادہ کہ آن خارقی بود عظیم از حضرت مجدد الف ثانی رض گفت شبی مطالعہ مکتوبات ایشان می نمودم آنجا دیدم کہ نوشتہ اند کہ اصلا مالک شتم معاویہ را چون شتم ابوبکر رض و عمر رض گفتہ است و ہمان کہ صدّ بر شاتم آنہا می فرمود بر شاتم او نیز می فرمود و مرا با و نقار خاطر بود از این نقل بر آشفتم و گفتم کہ این چہ نقل ہیزہ است کہ اینجا ایراد نمودہ است مکتوبات را بر زمین افگندم و بہ بالین خواب سر نہادم در خواب دیدم کہ حضرت مجدد الف ثانی رض بغضب تمام در رسید و ہر دو گوش مرا بدو دست مبارک گرفتہ فرمود کہ ای طفل نادان تو ہم بنوشتہ ما اعتراض میکنی و رقیمہ ما را بزمین می افگنی اگر از من سخن را کہ از و آشفتہ باور نمیکنی بیا تا ترا پیش کسی برم کہ خوش آمدا و دانستہ برادران او را کہ صحابہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اند دشمن داشتہ ہمچنان مرا کشان کشان بباغی بردند در کنار آن باغ مرا باز داشتہ خود بجانب ایوانی کہ در آن باغ مے نمود رفتند آنجا دیدم عزیزی بس عظیم نورانی نشستہ بود بتواضع تمام بآن عزیز ادب سلام بجا آوردند آن عزیز نیز بہ بشاشت تمام با ایشان ملاقی شدند بعد ازان حضرت ایشان بدو زانوی ادب پیش آن عزیز نشست و ایشان حرفے معروض داشتند و ایشان و آن عزیز از دور جانب من نگاہ و اشارتہا می نمودند یقین دانستم کہ از جانب من حرفے می گذرد و بعد از ساعتے ایشان برخواستہ مرا نزدیک طلبیدند و فرمودند ایشان کہ نشستہ اند حضرت امیر اند کرم اللہ وجہہ المقدس بشنو کہ چہ می فرمایند من سلام کردم بزبان گوہر افشان بیان فرمودند۔ کہ زنہار با اصحاب پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم نقاری در دل نداری و ملامت این بزرگواران برزبان نیاری کہ ما و انیم و برادران ما کہ بچہ نیات خیر صورت منازعات در میان مایان آمدہ و نام حضرت مجدد الف ثانی را برده فرمودند کہ از گفتہ ایشان زنہار سر نپیچی و آوی گوید با وجود این نصیحت ایشان چون بدل خود رجوع نمودم دل خود را ہمچنان

Marfat.com

برنقار آن جماعة یافتم ایشان را معلوم شد در غضب رفتند بحضرت شیخ تو گفتند که هنوز دلش صاف نشده است اشارت بضرب سیلی کردند حضرت شیخ تو بقوت تمام سیلی در قفای من زدند بعد از خوردن سیلی با خود گفتم که عداوت آنها برای محبت و رضای ایشان اختیار کرده بودی چون تا باین حد ایشان از این نقار و عداوت تو ایشان ناخوشنود میشده اند و برفع آن راضی تو نیز نقار از دل خود بدر کن چون نظر کردم آن دم دل خود را صاف دیدم در این میان از خواب برآمدم همچنان از سینه خود اکنون از کینه صاف می یابم و از این خواب خطاب همگی حضور شده ام و بخدمت شیخ بزرگوار تو اعتقادم یکے بر صد شده است **مِنْ تصرّفاته** ۔ منقول است که یکی از سلاطین زادها را سلطان وقت در زندان کرد و رائی ملک بر قتل آن مقرر شد و آن بیچاره هر سو دست و پائے می زد و از فقرا همت می خواست درین اثناء حضرت مجدد الف ثانی از طالع او باگره تشریف آوردند آن محبوس مایوس یکی از مخلصان ایشان را که آشنائے او بود طلبداشته بزبان او در حق خود از ایشان توجه خاص جهة خلاص دریوزه نمود ایشان متوجه شده بشارت خلاصی دادند آن میانجی بشارت باو رسانیده که ایشان فرمودند که مژده باو بر که از قتل خلاص شدی وی از غلبه اضطرابی که داشت مطمئن نشده بیکے از مجاذیب معتبر کس فرستاد و آن مجذوب گفت که وی یکے از اکابر نقشبندیه آمده کشتی او را از گرداب هلاکت کشید مقارن آن سلطان زاده از حبس خلاص شد و به منصب رسید چنانچه بشارت بود واقع شد **مِنْ خرق عاداته** :۔

منقول است که فاضلے بخدمت ایشان آمده طلب دعای جهة مریضے نمود و اظهار نمود که از بسیاری فقرای طلب دعا نموده ام ایشان متوجه شده دست بدعا بر داشتند بعد از لمحه فرمودند که بیائید که دعای مغفرت برای او بخوانیم آن فاضل

پاک

بحیرت

Marfat.com

بحیرت بمنزل خود باز گشت و متوجہ دیہہ کہ مریض در آنجا بود شد چون در آنجا رسید
مردم از دفن آن فارغ شدہ بودند آن فاضل از مشاہدہ این خارق از جملہ اخلاص کیشان صمیمی
شد مرید شد **من خرقعادتہ** خدمت مولنا محمد ہاشم رضوی نگارند کہ روزے
در اثنای تلاوت کلام مجید در سورۂ بنی اسرائیل چون بآیت وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهٖ نَافِلَةً
لَّكَ عَسٰى اَنْ يَّبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا اطرسیدم بخاطر خطور کرد کہ مگر مرادے
نماز تہجد را در نصیب این برکات کہ مقام شفاعت است دخلی باشد آز حضرت مجدد
الف ثانی می باید پرسید باین نیت در ملازمت آمدم ایشان در کار دمنو بودند چون
مرا دیدند فی الفور گفتند تہجد را لازم دار عرض نمودم اکثر اوامی باید فرمودند ہر کہ می خواہد
کہ از مقام محمود کہ مقام شفاعت است بہرہ تمام گیرد کو نماز تہجد را ملتزم باشد و
این آیۂ مبارک را تلاوت فرمودند بعرض رسانیدم کہ در خدمت جہۃ تشخص
ہمین مدعا آمدہ بودم للہ الحمد بکرامت ایشان بے جرأت عرض بہ ظہور آمد:-

من خرقعادتہ نقل است از ثقات اصحاب ایشان کہ در سفری
بر باطی فرود آمدہ بودند بہ ناگاہ بہ یاران فرمودند مرا می گردیدہ کہ در این سرا امروز
بلیۂ عظیم رو خواہد داد و بعامہ اہل سرا سرایت خواہد نمود یاران ما بکار گر را خبر کنند
کہ ہر یکے دعائی ماثورہ بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِیْ لَا یَضُرُّ مَعَ اسْمِهٖ شَیْءٌ فِی الْاَرْضِ
وَلَا فِی السَّمَآءِ وَهُوَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ. وَاَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ
كُلِّهَا مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ را تکرار کنند ہر کہ این دعا را بخواند بعنایۃ اللہ سبحانہ
او و اسبابش محفوظ ماند از این فرمودہ دو ساعت نہ رفتہ بود کہ در ان سرا آتش
در افتاد و بشدت ہر چہ تمامتر مشتعل شدہ بود چنانکہ مردم از اطفای آن عاجز گشتند
و لبسا متہ بسرقت و سرقت رفت و لبسا خانہ ہا بسوخت مولنا عبد المومن
لاہوری کہ فانی بود از یاران ایشان اسباب او نیز محروق گشت و او

Marfat.com

خود را بصد محنت بخدمت ایشان رسانید بمولانا فرمودند که مگر شما را کسی نخواندن دعائے ماثورہ مذکورہ خبر نہ کرد گفت نہ حضرت ایشان یاران را از عدم اخبار مولانا عتاب فرمودند وکسی کہ دعائے مذکور خواندہ بود او و اسبابش بسلامت رہائی یافت :-

ومن خرق عادات منقول است کہ شیخ محمد مسعود رض کہ برادر خورد ایشان بود بتقریبی بقندہار رفتہ بود دران ایام سحری بخانہ می کہ حاضر بود ایشان فرمودند کہ متوجہ احوال محمد مسعود شدم ہر چند بدیدہ مکاشفہ جست وجوی نمودم و بر ہیچ جا بر روئے زمین نیافتم بعد ازان چون بنیک متوجہ شدم صورت قبر او کہ بتازگی فوت شدہ در نظر آمد سامعان در حیرت رفتند بعد از مدتے ایشان بچندے رفیقانش رسیدہ خبر وفات او رسانیدند رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ :-

ومن تصرفاتہ منقول است کہ در ایام کہ ایشان باجمیر تشریف داشتند در ایام برشکال شہر رمضان مبارک واقع شد خدمت ایشان بعادت معہود در نماز تراویح مشغول ختمات شدند شب اول یاران از سبب تنگی و گرمی مسجد بسیار بآزار شدند بعد از ادائے نماز بزبان مبارک راندند تا تمامی ختمات کہ قرار دادہ ایم اگر بکرم الٰہی باران فرصت میداد کہ بیرون مسجد تراویح گذاردہ بیشتر خوب بود و خدمت مولانا ہاشم می فرماید کہ یکی از یاران گفتم شنیدہ ای کہ چہ فرمودند انشاء اللہ تعالیٰ دیگر تا آخر رمضان در شب باران نخواہیم دید ہمچنان تا بیست ہفتم باران نشد نماز را بفراغ بیرون در صحن مسجد ادا نمودیم بعد از ختمات در شب بیست ہشتم باران ریختن نمود ایضاً بہمین مسجد کہ ذکر یافت دیوارے از سمت بنیاد شدہ بود و بیک جانب میل تمام نمودہ بنوعی کہ اکثر آیندگان مسجد و جمعی کہ در حواشی آن بودند از آنجا عبور نمی نمودند مترقب آن بودند کہ امروز یا فردا خواہد افتاد روزے حضرت ایشان بسیل طبیعت فرمودند تا زمانیکہ این فقیر اینجا اند رعایت کردہ نخواہد افتاد بقول اکابر کہ فرمودہ اند ہزل من ہزل نیست تعلیم است ؛

فرمودند

آن چنان شد که فرمودہ بودند روزیکہ از آنجا کوچ شد تا قریب میلی نرفتہ بودند کہ یکبار افتاد

مِن تصرّفاتہ نقل است کہ در ایامی کہ در لاہور رفتہ بودند شبی نماز خفتن را ادا نمودہ نزدیک یکی از دیوارہای آن منزل ایستادہ فرمودند کہ امشب زنہار کسی نزدیک این دالان نیاید و نہ خپید و حال آنکہ باعثے از یاران و امثال آن نبودہ شخصے از یاران بدیگرے بہ طیبت گفت کہ خانہای دیگر از این فرسودہ تر اند گناہ اینجا نہ چیست کہ امشب او را باقتادن نسبت میدہند و حصہ از شب نگذشتہ بود ناگاہ آن خانہ افتاد یک کنیزے در آنجا خفتہ بود در تہ آن شد حضرت فرمودند کہ ما نگفتہ بودیم کہ نزدیک این دالان کسی نخوابد آنرا ازان برآرید چون این کنیزک را برآوردند اصلاً آسیبے بر و نرسیدہ بود :-

مِن تصرّفاتہ نقل است کہ سنگے در صحن مسجد ایشان در سرہند بود کہ ایشان غالباً بر و نشستہ وضو می نمودند آن سنگ ہرگز در ایام گرما با وجود حرارت ہندوستان گرم نمی شد و بریک حال بود کان ہٰذا من اثر برکات جلوسہ علیہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ آن فقیر کہ کاتب این اوراق است از بعضی اکابر مسموع دارم کہ در ایام قبل حاکمی از اہل رفضہ در لکنو بود در یکے از بلدان توابع وی شخصی از قرباے حاکم مذکور سبّ خلفاے راشدین نمودہ بود دران بلدہ یکی از اعیان آن نواحی کہ از اہل سنت بود بے آنکہ برخصت حاکم مذبور محتاج شود آنرا فضی را بقتل رسانید چون این خبر بہ لکنو رسید حاکم بخود پیچید و قسم یاد نمود کہ آن قاتل را بانواع عقوبات ہلاک گرداند و محصلان شدت فرستادہ او را طلب حضور شد پس محصلان رفتہ و یرا ازان بلد بر داشتہ می آوردند در اثناے راہ جاے نشستہ وردی می نمودند آن مرد مقبول از محصلان التماس نمود کہ نزدیک باغ رفتہ التماس دعا کند برخصت آنہا نزد ایشان شدہ احوال خود وا نمودہ ہمت خواست آن بجا تا او را طریق ختمہ لاحولہ کہ منسوب بجناب حضرت مجدد الف ثانی است رضی اللہ عنہ نمودند آن مرد ختمہ مذکورہ را در اثناے راہ خواندہ می آمد و آن راہ واقع بر کنار دریا بودہ ناگاہ

نباشد

دالان

نگفتیم

مذبور

Marfat.com

در نظر وی چنان ظاہر شد کہ در دریا زورقہ می رود و یک شخص نورانی بر آن زورقہ سوار بے آنکہ ملاحان آن زورقہ را بر اندخود جاری ہمراہ آنہا می رود این مرد نزدیک شدہ از راکب زورقہ سوال نمود کہ تو چہ شخصی و این زورقہ چون بے اعانت ملاحان جاری است آن راکب گفت من صاحب ہمین خطہ ام کہ تو ورد نمودہ برائی نجات تو می روم خاطر جمع دار فی الجملہ تسلی حاصل نمودہ می رفت تا بہ نزد آن حاکم رسید بہ مجرد یکہ نظر حاکم بروی افتاد از جا برجست و بہ پیشواز شتافت تمام باین مرد ملاقی شدہ و عذر نمود کہ ترا بے موجب تصدیع دادہ ام و مبلغ بسیارے با خلعت عالی بوی انعام داشتہ رخصت نمود این مرد چون از آن مہلکہ نجات یافتہ و علاوہ بر آن چندین فتوح دید غائبانہ بے آنکہ خود را بوسیلہ مرید سازد مخلص و معتقد شد و قصیدہ در کمال زیبائی تصنیف نمودہ تخلص خود را اویسی قرار داد و در ان قصیدہ مدح اکثری را از اولاد ایشان کردہ اما چند فردی کہ در مدح ایشان ست و مناسب این تذکرہ اینجا ایراد می رود:-

نظم من قصیدتہ رض

آنکہ نامش چو برآمد بزبان می گردد — قوت ناطقہ را علم لدنی از بر
شیخ احمد کہ مجدد لقبش کرد خدائے — الف ثانی شدہ زو تازہ بدین مستظہر
الفش از احدیت ز حقیقہ حائش — میم از معرفت و دال بدانش رہبر
در ولایت بہ کمالات نبوت مخصوص — بہر ایصال خلائق بہ معانی زصور
ہر کہ در حلقہ خاصش نفسی زو آورد — حلقہ زد بر در لاہوت ز مفتاح اثر
آسمان جاہ شہنشاہ سریر تکمیل — کہ شود قطب زمان حاجیش از فیض نظر
بست بر صفحہ ہر سادہ دلِ نقش کمال — نقشبندی عجبی ہست بدین تازہ ہنر
ہر کس احرام حرم میکند از بہر طواف — کعبہ در مسجدش آمد بہ صفائی منظر
گفتگویش بخلائق ز رہِ صدق و صفا — نطق حق دان کہ بود زبدہ اولاد عمر رض
جوش علمش ہمہ ہر جا کہ بود آل علی — کانِ پی دار علومِ نبوی آمد در

نسبت

Marfat.com

نسبتِ فضلِ طریقش بطرق ہست چنان — کہ بصدیق رضؓ بود رتبہ اصحاب دگر
رفت از دائرہ ظل سوی مرکز اصل — یعنی از ذات احد گشت بجان مستبشر
مشرب احمدی و خلت ابراہیمی — کرد این مجمع بحرین دلش را اظہر
نقشبندی بدن و قادری و چشتی بال — طائر معرفتش را کہ بود عالی پر
نسبت فیض طریقش نہ باحیاست فقط — می شود فائض از و مجمع اہل مقبر
او ست قیوم کہ عالم بفیوضش قائم — تا قیامت بود از مہلکہ خوف و خطر
ہر کرا شد بسوی مبدء فیاض عروج — ہمتش ہست عمو مابتہ بسط مضمر
یک نگاہش در رشش گانہ لطائف و اکرم — سالکے را کہ در افتاد بفکر ششش در
گشت در ہر دو جہان از سہ حقائق آگاہ — از کہ بہر چار طرق داد بہ تفصیل خبر
صورتش در دلِ سالک ز رخِ شاہد غیب — پردہ برداشت بانوار شہادت خوشتر
انقطاعش ز جہان ہر حروف مقطوع — منکشف کرد بعنوان ہمہ صد دفتر
شبہہ اش در متشابہ نبود از آیات — کہ بمدلول یقینش بود و دانش در
در کلامش چو کسی خردہ گرفت از خبثے — بیخرد باشد و در ہر دو جہان خوار چو خر
در معادات وی آنکس کہ نصب کرد علم — کسر شانش بود آخر سوئے ایمان منجر
جملہ آرائی کرامت شود از پردہ غیب — ہر کرا طبع عروسی شد و جبتش زیور
خاطرش گر پی تغییر حقائق برود — زہر تریاق شود در دہن مار دوسر
آب حیوان اثر از زہر ہلاہل نخشد — کہ کند قطرہ او قطع گلو تا بہ جگر
زیر کوہ آمدہ گر ساز دازو استمداد — باشدش باہمہ اثقال چو برگ گل تر
کور رمعنی نادیدہ فیضش مرئی — حرف نا بردہ بلب باکند اندر دل کر
ہر کہ در کام نہنگ افتد نامش گیرد — از زبانش شود دشمن ذورقہ سوی معبر
آنکہ رہ داد بمذہب زباطیل جہان — در حضورش چو در آئینہ بقول منکر

Marfat.com

فلسفی دم ز هیولی نزند وز صورت	جوهر اصل شود در نظرش مستظهر
فی الحقیقة به یقین دیده و بی روی خطا	ثابت الاصل به بیند همه را در پیکر
مقرئی گر بسر گوشه چشمش برسد	رؤیة الله شود حاصل وقتش ببصر
رافضی و خارجی چون بر سر کویش گذرند	این ز شیخین شود بنده و آن از حیدر

تذکرهٔ اثنا عشر از منتخب ثانی در ذکر رحلت حضرت مجدد الف ثانی ازین دار فانی بفرادیس جاودانی و وصل عریانی به محبوب معانی رضی الله تعالی عنه

می نویسند که ایشان قبل از ایام رحلت مبارک خود در سنه هزار و بیست چهار هجری که در آن ایام عمر گرامی ایشان بر طبق شمار احمد در سنه پنجاه و سه سالگی بود باصحاب واقف الاسرار خود فرمودند که ملهم شده ام که قضای مبرم در عمر زندگانی ما بشصت و سه سالگی است و ازاین معنی بسیار خوشنود می بودند که در این عمر متابعت حضرت سید المرسلین علیه و علی آله الصلوة والسلام حاصل میشود و هم موافقتی باعمار صدیق اکبر و فاروق اعظم و علی مرتضی رضی الله تع عنهم اجمعین میسر می گردد و در سنه هزار و سی و دویم در بلده اجمیر تشریف داشتند فرمودند که آثار قرب ارتحال ظاهر می شود بفرزندان گرامی خود که در سرهند بودند نوشته فرستادند که ایام انقراض عمر نزدیک و فرزندان دور بعد از رسیدن این مکتوب آن هر دو محبوب خود را بملازمت آن مرغوب رسانیدند بعد از دریافت شرف ملازمت عالی آن هر دو مخدوم زادگان متعالی را در خلوت خواسته فرمودند که مرا اکنون بهیچ گونه نظری و بهیچ وجه بستگی باین جهان نمانده می باید بآن

جهان

Marfat.com

جہان شدن آما چون کثرت اندوہ حضرت مخدوم زادگان را مشاہدہ نمودند
و نیز معلوم شد کہ ایام وصال بعد انہو سال روئے خواہد داد باز فرزندان را در خلوت
طلب داشتہ فرمودند کہ چند گاہ دیگر برای اتمام کار دیگر ما را نگہداشتند از نوید
این مژدہ باز موجب تسلی خاطر آن ہر دو نور دیدہ گردید و ازان امید سالہا بسیار
حاصل روزگار آن دو ہر گزیدہ جبار شد آوردہ اند کہ دران ایام روزی
بزیارت حضرت خواجہ معین الدین چشتی تشریف فرما شدند و مجاوران روضہ
ایشان پوش قبر مبارک را تبرک گویان آوردند خدمت ایشان آن پوش قبر مبارک را با دب
تمام قبول نمودند و آہ از دل کشیدہ فرمودند کہ لباسے از این نزدیکتر بحضرت خواجہ بود و
لاچار آنرا بالطف نمودند برای تکفین ما نگہدارید چون از این سفر سعادت اثر بسر نہیں
مراجعت حاصل شد متصل بمنزل مبارکہ زاویہ اختیار نمودند و انزوا گزیدند چنانکہ چند گاہ
جز بہ نماز جمعہ بمسجد بیرون نمی آمدند الا مخدوم زادگان ایشان و از خلص درویشان یک
یکے را بدان خلوت گاہ بار بود دیگری را راہ نبود آوردہ اند کہ در بدایت خلوت این کلام
شیخ الاسلام را بزبان مبارک آوردند کہ چون بوعلی قلاق را مشرب عالی شد مجلس او
از خلق خالی شد می نویسند کہ در اواخر عمر شریف ایشان آنقدر مشرب ایشان عالی شدہ بود
کہ کاملان اصحاب ایشان با وجود کثرت قوت علمیہ و آشنائی مذاق ایشان از وقت معانی
کلام مبارک بطفلان نو در آمد دبیرستان ملحق شدہ بودند و ہر کہ از محبان کتابتے می نوشتند
تصریح مے نمودند کہ او اخر نزدیک آمدہ تا چہ پیش آید و سخن از استعفار کلی مے نمودند
خدمت حضرت مولانا ہاشم قدس سرہ کہ از اکابر منتسبان ایشان است نوید
کہ این مسکین جہت حرج و مرج سلاطین کہ در صوبہ دھکن بہم رسیدہ بود و فرزندان بدان
صوب بودند از خدمت رخصت طلب داشتم بعد از رخصت عرض نمودم کہ: عافر مایند
کہ بزودی باین آستان ملجای خدا پرستان مشرف شوم آن حضرت آہے کشیدہ فرمودند

Marfat.com

دعا کنیم که در آخرت یک جا باهم جمع شویم می نویسند که در شب برات ایشان از خلوت خود بحرم سرا تشریف فرما شده بودند جهت تفحص حال فرزندان خدمت ام المریدین که والده حضرات مخدوم زاده گان باشند بزبان راندند که امشب شب تقدیر آجال است تا نام کرا از دفتر هستی محو نموده باشند ایشان فرمودند که شما این سخن را بشک و تردد می گوئید چه باشد حال آن کس که معاینه می بیند که نام او را از صفحه زندگانی این جهانی محو ساخته باشند روزی یکے از محبان عرض نمود که در این ایام اختیار انزوا و انقطاع از اهل و عیال و سائر خلق الله چیست فرمودند که سرّش آن است که ایام ارتحال خود را از این جهان بسیار قریب می بینم چون چنین باشد جملگی خو به تنهائی و انزوا و به همگی انس به استغفار و استعفا ضرور است و بتمامی اوقات و انفاس را در این وقت مستغرق عبادات ظاهریه و باطنیه داشتن لازم و این معنی بی انقطاع و تبتّل تام صورت پذیر نه پس شما از من دست بدارید و مرا با و سبحانه واگذارید از این انواع کلام که مشعر این معنی است در این ایام بسیار نموده اند می نویسند که در اواخر ذو الحجة الحرام که در اوائل میزان بود عارضه ضیق النفس بر ایشان استیلا نمود در ان ایام آن قدر شوق لقاء الله بر ایشان غلبه کرده بود که می فرمودند که اگر طبیب بگوید که مرض تو لا علاج است شکرانه آن بفقرا مبلغها بدهم و در ان ضعف از غایت اشتیاق بدعای ماثوره الرفیق الاعلی رطب اللسان می بودند و این ایام جناب حضرت شیخ الجن والانس را در معامله دیده اند و خدمت ایشان زبان مبارک خود را در دهان مقدس ایشان گذاشته خدمتی فرموده اند و بشارة شفا داده اند چنانکه تفصیل آن در زبدة المقامات مذکور است فارجع الیه در این میان چند روزے صحت روئداد و دل خستگان را ولو فی الجمله رائحه مرهمی رسید در این چند یوم صحت از شدائد آلام ایام ضعف و سقام بشوق تمام یاد فرموده تاسف می نمودند که در هجوم حرارت و ضعف حلاوتے و نعمتی مے یافتم که در این چند یوم صحت معلوم نمیگردد تا آنکه در دوازدهم شهر محرم الحرام

فرمودند

Marfat.com

فرمودند که الحال مرا نمودند که درمیان چهل و پنجاه روز ازین جهان بآن جهان باید شد و قبر مرا بمن نشان دادند حضرت مخدوم زاده بزرگ خواجه محمد سعید قدس سره روزی ایشان را در گریه دیدند سبب آن را پرسیدند فرمودند شوق وصال ذوالجلال است ازاین معنی خدمت مخدوم زاده بسیار مغموم شدند یعنی بندگان خاص را حضرت حق سبحانه باختیار خود میدارد و می برد چون شوق ایشان بدین مرتبه برفتن غالب است البته ایشان را می برند چون در مخدوم زاده تغیرے معلوم نمودند فرمودند که محمد سعید از حضرت حقتعالی غیرت مے کنی معروض داشتند که حسرت احوال خود می کنم فرمودند که شفقت و اعانت ما بشما بعد از ارتحال ما زیاده از ایام حیات اینجهانی خواهد شد که اینجا علائق بشری در بعضی اوقات ناچار مانع اعانت و توجه است و بعد الموت فراغ و تجرد است در یوم بیست و دوم صفر در حضور اصحاب بی پا و سر فرمودند که امروز از ان میعاد چهل روز میشود تا در این هفت هشت روز دیگر چه پیش آید و بحضرات مخدوم زاده گان خطاب نموده فرمودند که در این چند روزه صحت هر کمالی که حصول آن در نوع بشر ممکن و متصور بود حضرت حق سبحانه بطفیل حبیب خود علیه و علی آله و اصحابه من الصلوة افضلها و من التحیات اکملها مرا عطا فرمودند خدمت مخدوم زاده گان ازاین کلام عالی شان پریشان شدند چه ازان پی بمعنی آیه الیوم اکملت لکم دینکم که حضرت صدیق رضی الله تعالی عنه پی برده بود فهم نمودند

ازاین کلام تو بوی فراق می آید	بیت	وزان بجان و دلم احتراق می آید

آورده اند که روز پنجشنبه روز بیست سیوم صفر بدرویشان خسته جگر [illegible] اثر تقسیم جامها نمودند و دران روز بر بدن مبارک جامه پنبه دار نبود سردی هوا برایشان سرایت نموده تپ معاودت کرد و باز صاحب فراش شدند ازین نیز متابعت نبوی حاصل روزگار ایشان شد چه او صلی الله علیه وسلم از مرض صحت یافته بمفاصله قلیله باز مریض شده انتقال

کردند

Marfat.com

فرمودند علیہ وآلہ وصحبہ الصلوٰۃ والسلام کما یستفاد من الاخبار در این ایام مرض افاضہ علوم خاصہ خود بفرزندان عالی مقام خویش بیش از پیش میفرمودند آوردہ اند کہ روزے گرم بیان دقائق حقائق بودند خدمت حضرت مخدومزادہ محمد سعید فرمودند کہ ضعف حضرت ایشان آن ہمہ تکلم را نمی تواند برداشت بیان معارف را بوقت دیگر موقوف دارند فرمودند ای فرزند وقت کجا و فرصت کجا بوقت دیگر زبان مرا دانم کہ یارائے این قدر بیان ہم نخواہد بود و در این غلبات ضعف نماز را بدون جماعت ادا نہ فرمودند مگر روز اخیر تنہا گذاردند از ادعیہ و اذکار و مراقبہ معمولہ ہیچ دقیقہ از دقائق شریعت و طریقت فروگذاشت نہ کردند و تہجد را ہما الکن بجا آوردند می آرند کہ روز اخیر ایشان را فرورفتگی رو می داد مخدومزادہ بزرگ حین افاقت بعرض اقدس رسانیدند کہ این کثرت فرورفتگی از لوازم ضعف است یا استغراق فرمودند از استغراق است کہ بعضی معاملات عظیمہ در میان است توجہ دارم کما ہو مکشوف و مشہود گردند و باتمام و کمال رسند و اسرار آنرا بہر دو نور دیدہ فرمودند وصایا بہ متابعت سرور دین و دنیا نمودند و بالتزام ذکر و مراقبہ و اجتناب از بدعت و عمل بعزیمت وصیت فرمودند کہ سنت را بدندان خواہند گرفت و در این وصایا فرمودند کہ صاحب شریعت علیہ الصلوٰۃ والتحیۃ دقیقہ از دقائق نصح محکم الدین ہی النصیحۃ فروگذاشت از کتب معتبر دینی طریق متابعت کاملہ بگیرید و بر آن کار کنید و تاکید نمودند کہ در تکفین و تجہیز من مراعات اتباع سنت نبوی علیٰ مصدرہا الصلوٰۃ والتحیۃ نمایند و بوالدہ اطفال خود فرمودہ بودند کہ چون ارتحال من از این دار پر ملال بیش از تو معلوم میشود باید کہ از مبلغ مہر خود کفن من سازی و نیز یکے از وصایا این بود کہ قبر مرا در جائی گم نام سازید مخدومزادہ گان عرض نمودند کہ قبل بر این شرافت و برکت موضعہ کہ برادر بزرگ ما علیہ الرحمۃ باشارت حضرت آن جا مدفون اند بیان فرمودند کہ مرقد من در آن زمین خواہد شد و تعیین موضع دفن در آنجا

Marfat.com

کرده اکنون چنین می فرمایند بعد از لیت و لعل چون مرضی فرزندان دران دیدند مفوض بر آنها نهادند که قبر مرا خام گذارید تا باندک زمان ازان نشانی نماند و شب سه شنبه بیست و نهم صفر که روزش روز وصال خواهد بود بخادمان حضور خود فرمودند که بسیار محنت کشیدید همین محنت امشب است آورده اند که قریب احتضار طشت برای بول داشتند چون حاضر آوردند ریگ در طشت نبود فرمودند که ریگ در طشت نیست هم جستن قطرات است ترک بول نمودند و نقض وضو نفرمودند با وضو فرمودند که مرا بر فراش بخوابانید چون ایشان را بر بستر تکیه دادند بطریق مسنونه دست راست زیر خد راست نهادند و بذکر پرداختند خدمت مخدوم زاده بزرگ چون سرعت نفس ایشان مشاهده نمودند معروض داشتند که حال شریف چونست فرمودند خوبیم و نیز فرمودند که آن دو رکعت نماز که کرده ایم کافی است و بعد ازین سخن نفرمودند جز ذکر ذات و جان مبارک را بجانان تسلیم نمودند اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ رحمة الله علیه سبحانه رحمة واسعة ابدیة ولا تحرمنا اجره آمین ثابت شده که آخرین کلام اکثر انبیا علیه الصلوة حرف نماز بود ایشان نیز بر متابعت آن اکابر مشرف شدند و ورود این واقعه جانکاه در وقت چاشت روز سه شنبه قریب یک پاس روز بیست نهم صفر بحساب شمس منتصف جدی و قیل بیست هشتم شهر مذبور سنه هزار و سی و چهار از هجرت جناب سید الابرار صلی الله علیه و آله وسلم گویند که آن ماه بیست و نه آمده شب اول شهر ربیع الاول که ماه وصال نبوی است بخدمت حضرت صلی الله علیه وسلم شتافتند ایام ضعف و تپ ایشان مطابق عمر مبارک ایشان شصت سه روز شد این معنی موافق مضمون حدیث صحیح حمی یوم کفارة سنة به ظهور آمد چون غسال بدن مبارک را بتخته غسل آورد و جامه از تن مبارک برآوردند همه حاضران مشاهده نمودند که آن حضرت بر شیوه نماز دست بسته ابهام و خنصر راست

التیا والتی

Marfat.com

برگرد رسغ دست چپ حلقہ دادہ و حال آنکہ حضرت مخدوم زادہ گان بعد از ارتحال دست ہائے حق پرست ایشان را دراز کردہ بودند در زمان خوابانیدن بر تختہ تبسم فرمودند چنانچہ از مشاہدہ آن فریاد از حاضران برخواست مصداق این قطعہ شد **قطعہ**

خوابیدن

زادنِ تو

یاد داری کہ وقت آمدنت	ہمہ خندان بُدند تو گریان:-
ہمچنان زی کہ وقت رفتن تو	ہمہ گریان شوند تو خندان-

غسال دست ہائے مبارک را کشادہ راست نمودہ بر بسار مضطجع گردانیدہ و غسل جانب یمین دادہ چون بجانب یمین خوابانیدند تا یسار را نیز غسل دہد باز مرئی حاضران گردید کہ دستہائے شریف بحرکت ضعیف کہ از قوت کاملہ ولایت نشان قوی بود متحرک شدند تا بہم آمدند و بطریق سابق ابہام و خنصر یمین بر رسغ یسار حلقہ گشت و حال آنکہ چون اضطجاع بر یمین بودہ بایستے دست راست بر چپ نمی استاد و با وجودیکہ دست ہائے لطیف از غایت نرمی از برگ گل ملائم تر بود و لیکن بقوتے مقبوض شدہ بود کہ افتادن و جدا شدن امکان نداشت و چون کفن مے پوشانیدند آنوقت نیز قبض بظہور می رسید چون حاضران کشادند مشاہدہ کردند کہ دستہائے مبارک ہم بر سنن مذکور باہم جمع شدند چون بدین منوال دو سہ کرت واقع شد معلوم نمودند کہ اینجا سرّیست مخفی باز بہ کشادن آن متعرض نشدند و این مشعر از کمال آداب و نیز مشعر از حضور است کہ درک ہر کس بر آن نرسد صدق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم کما تعیشون تموتون و ذلک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم مشاہدہ این خوارق عظیمہ مخلصان را موجب مزید عقیدت و دیگران را باعث حیرت و حصول اعتقاد و ارادت شد و عمدہ ثیاب کفن ایشان بطریق مسنون بموجب وصیت ایشان بسہ جامہ سفید لفافہ و قمیص و ازار و چاک قمیص از دو جانب منکبین بر اویت مفتی بہ و عمامہ بدادند از جہت آنکہ مسنون نبود و علمای منع آن نمودہ اند و در نماز جنازہ ایشان مخدوم زادہ بزرگ

Marfat.com

فائدہ در بیان بعد از نماز جنازہ برای دعا و وقف نفرمودند

شیخ محمد سعید مقدم شدند بعد از نماز برای دعا وقف نفرمودند که مقتضی سنت نبوده یعنی در همه امور رعایت عزایم و مفتی به نمودند و قبر مبارک ایشان زادر قبه که فرزند اکبر ایشان شیخ محمد صادق قدس سرہ ہما بخا مدفون بودند که واقعه در جوار مسجد مبارک بود نمودند و نورانیت و برکات آن موضع مبارک ایشان نموده بودند چنانچه در مکتوبے کیفیت آن موضع را چنین بیان نموده اند بعنایۃ اللہ سبحانہ و بصدقۃ حبیبہ علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ والسلام والتحیۃ والبرکۃ که بلدۂ سرہند گویا زمین است که برای من چاه عمیق را پر کرده صفه بلند ساخته اند و بر اکثر بلاد و بقاع آنرا ارتفاع داده و نوری دران زمین ودیعت گشته است که مقتبس از انوار بیضتی و بی کیفیتی است در رنگ نوری که از زمین مقدسه بیت اللہ ساطع و لامع است بیش از ارتحال فرزندے اعظمی مرحومی بچند ماه این نور را براین درویش ظاهر ساخته بودند و در زاویه زمین سنگ نامی بفقیر آنرا نشان داده اند نوری نمود ساطع که کردی از صفه دشان بوی راه نیافته بود از کیفیات منزه و مبرا آرزوی آنشد که آنزمین مدفن من شود و آن نور بر سر قبر من لامع بود این معنی را بفرزندی اعظمی که صاحب سر بود ظاهر ساختم و آنان نور و آرزو مطلع گردانیدم اتفاقاً فرزند مرحومی باین دولت سبقت کرد و در پرده خاک در دریائی نور آن مستغرق گشت ع هنیئاً لارباب النعیم نعیمها ؛ از شرافت این بلده معظمه است که مثل فرزندی اعظمی که از اکابر اولیاء اللہ است در آنجا آسوده است و بعد از مدتے ظاهر گشت که آن نور مودع لمعه است از انوار قلبیه این فقیر که از آنجا اقتباس نموده در آن زمین افروخته اند در رنگ آنکه چراغی را از مشعلے برافروزند قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ اَللّٰهُ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ انتهی مرقومہ الشریف و دیگر جاها بسیار شرافت آن موضع و آن بلده را بیان نموده اند کما لا یخفی علی واقف مکاتیبه الکرام و نیز بزبان مبارک آورده بودند که مرا محاذی فرزندی

Marfat.com

اعظمی مدفون خواہند ساخت کہ آن زمین را باحوالی آن کہ دران داخل محاطہ بود روضہ
از ریاض جنت می بینم خدمت حضرت عروۃ الوثقی خواجہ محمد معصوم قدس سرہ
از مکتوب ہفتادم از جلد اول کہ بملا محمد افضل ولد شیخ بدر الدین سرہندی
کہ جامع حضرات القدس بود در معنی حدیث القبر روضۃ من ریاض الجنۃ
می نویسند کہ دران مکتوب بعد از بیان معنی آن حدیث مذکور می نگارند مخفی نماند کہ
حضرت مجدد الف ثانی حضرت ایشان ما از غایت اتباع سر وَدِّ دین و دنیا
علیہ افضل الصلوۃ واکمل التحیات نیز مبشر شدہ بودند کہ روضہ متبرکہ قبر
آنحضرت دران است وصحن قدیم آن روضہ مقدسہ روضہ است از ریاض
جنت می فرمودند کہ اگر مشتی از خاک آن روضہ مبشرہ در قبر شخصے باندازند امید واری
ہای عظیم است فکیف من دُفن فیہا ثم کلامہ العالی و بعد از ارتحال
ایشان خوارق بسیار مخلصان دیدند و در کتب نوشتہ اند ایراد آن ہمہ درین
اوراق گنجائش ندارد منہا چیزے نوشتہ می شود خدمت حضرت خازن الرحمۃ
شیخ محمد سعید قدس سرہ فرمودہ اند کہ در واقعہ ایشان را دیدم از انعامات
عظیمہ او تعالی کہ بعد از ارتحال در باب ایشان بظہور آمدہ بہ بشاشت و فرحت
تمام بیان می فرمایند و مباہات می کنند عرض کردم کہ قبلہ گاہا از مقام شکر ہیچکس
را نصیبی عطا کردہ اند فرمودند بلی مرا نیز از جملہ شاکران گردانید معروضداشتم کہ در قرآن
مجید وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ آمدہ از این کریمہ چنان مستفاد می گردد کہ آنجماعۃ
پیغمبران باشند یا کُمل صحابہ چون ابوبکر صدیق رضی اللہ تعالی عنہ فرمودند
آری چنین است الامر ابفضل خاص و عنایت مخصوصہ نیز داخل آن جماعت
ساختند خدمت حضرت عروۃ الوثقی خواجہ محمد معصوم قدس سرہ
می فرمایند کہ ایشان را بواقعہ دیدم پرسیدم از سوال منکر و نکیر چون گذشت فرمودند

حق سبحانہ

Marfat.com

حق سبحانہ بکمال رحمت نخست بمن الہام فرمود کہ اگر تو اذن دہی این دو فرشتہ در قبر تو بیایند عرض کردم کہ الٰہی و مولائی این دو فرشتہ ہم در حضرت تو باشند پیش این بندہ مسکین نیایند ایزد متعال نہایت رحمت و رافت خود شامل حال من داشتہ ایشان را پیش من نہ فرستاد پرسیدم ضغطہ قبر چون گذشت فرمودند کہ شد امّا اقل قلیل و نیز حضرت خازن الرحمۃ فرمودند کہ در حجرہ جماعۃ خانہ بودم و آنوقت سحر بود معائنہ دیدم کہ حضرت ایشان از در در آمدند و بر عریش من نشستہ مرا در بر گرفتند ہیئتی بر من مستولی شد و لرزہ در اعضای من افتاد فی الحال از نظر من غائب شدند شیخ پیر محمد نام فاضلے کہ در آنوقت بود می گوید کہ در نماز ظہر مخدوم زادہ کلان امام بودند بچشم سر (بفتح سین) دیدم کہ حضرت مجدد الف ثانی برابر من ایستادہ اند و چون میان من و ایشان در صف جماعۃ فرجہ بود دست مرا بگرفت بخود متصل ساختند کہ فاصلہ نماند تا آخر نماز ایشان را میدیدم شال بستقی پوشیدہ بودند و گوش پیچ بر سر دستار پیچیدہ و مسحی در پای مبارک ایشان بود و من زمان زمان متحیر مے شدم و تعمق می کردم کہ مبادا از وہم باشد امّا بے ریب و شک چنانچہ در ایام حیات میدیدم مشہود می شد چون نماز را سلام دادند ایشان را ندیدم **فرد**

آمدی و آتشم بر جان زدی	رفتی و بر آتشم دامان زدی

از این قبیل در کتب مقامات ایشان دفاتر کثیرہ مرقوم است اینجا اختصار رفت خدمت حضرت مولانا ہاشم کشمی قدس سرہ و دیگر مخلصان کہ طبع موزون داشتند بزبان فارسی و تازی مرثیہ ہای زیبا بیان نمودہ امّا اینجا بایراد چند قطعہ تواریخ ایشان اکتفا رفت اول قطعہ کہ مخدوم صاحب بتازگی نظم نمودہ اند چون در جاہای دیگر ثبت نشدہ بود اول آن را نوشتہ می شود قطعہ این است قطعہ

زینجہان پر بلا چون شاہ عثمان نقل کرد	ظل را بگذاشت در رہ و باصل الاصل کرد

Marfat.com

جستم از تاریخ نقل او زدار الابتلاء | گفت ہاتف احمد الثانی با وّل وصل کرد

خدمت مولنا ہاشم کشمی در زبدۃ المقامات فرمودہ است کہ بعد وعمر شریف ایشان شصت وسہ قطعہ در مادہ تاریخ نظم کردہ ام ازاینہا این قطعہ ہم ایراد مے شود قطعہ

یَا اَیُّھَا الانام لقد سَافَرَ الامَام
مَنْ کَانَ ذیل رَأفتہ عُرْوَۃ القبول
قطب الذی تفوّض ربّ السّمَاءِ لَہٗ
حَال الّتی تحیّرُنی شانہ العقول
مَا المَوْت کَان بدر کمال قد انطلق
مِن مشرق الظہور الی مغرب الافول
لمّا اصَاب ارث رسول بحقہٖ
اکتب بعَام رحلتہ وارث الرسول

وَنیز حدیث الموت جسر یوصل الحبیب الی الحبیب بازدیاد لفظ لے۔ ۱۰۳۴
ای الموت جسر یوصل الحبیب الی الحبیب یافتہ اند رضی اللہ تعالیٰ عنہ وارحمناہ بفضلک. اٰمین :-

لے مَادَہ تاریخ از اخوند امید علی سندی رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ - قطعہ

شہنشاہِ ولایت بزم عرفان را سر ساقی | چو او بعد از نبی کو قبلۂ انفاس و آفاقے
دراین ظلمت سرا ارشاد آبادی بنا دارد | کہ نورش تا قیامت تابد از اعراب و اشراقے
بسال ہجری آن احمد ثانی ندا آمد :- | زہے شاہ از مجددین احمد تازہ و باقے

سنہ ۱۰۳۴ ہجری مقدس

صلّی اللہ علیہ وعلی آلہٖ وصحبہٖ اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین اٰمین ثم اٰمین

Marfat.com

تذکرہ ثالث عشر از منتخب ثانی در ذکر ایراد اسمائی خلفای حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین

مخفی نماند کہ خلفای ایشان را سہ طبقہ قرار دادہ اند طبقہ اولی و طبقہ اوسط و طبقہ ادنی و طبقہ اولی ہر سہ فرزند دلبند ایشان را کہ قدوۃ الاولیاء حضرت شیخ محمد صادق و خازن الرحمۃ حضرت شیخ محمد سعید و عروۃ الوثقی حضرت امام محمد معصوم رضی اللہ تعالیٰ عنہم و آر صحاب میر محمد نعمان را خاص نمودہ اند قدس سرہ این طبقہ را باین چہار کس کہ ارکان اربعہ کمالات مجددی اند ختم نمودہ اند و طبقہ ثانی و ثالث کہ اوسط و ادنی قرار دادہ اند در آنہا مثل حضرت شیخ عبد الحمید بنگالی و خدمت شیخ عبد الحی پانی پتی و حضرت مولانا خواجہ محمد ہاشم کشمی و بدخشی قدس سرہم و شیخ نور محمد تبنی و شیخ مزمل صوتی و شیخ سید باقر ہنکوری و خدمت شیخ عبد الہادی بغدادی شیخ طاہر جونپوری شیخ مولانا حمید الدین احمد آبادی شیخ داود سامانہ کی شیخ مولانا غازی گجراتی شیخ خواجہ محمد صدیق کشمی بدخشی شیخ بدیع الدین سہارنگپوری شیخ سید شاہ محمد سہارنگپوری شیخ عبد القادر ثبالہ کی شیخ محمد سری و شیخ سید آدم بنوری و مولانا بدر الدین سرہندی و شیخ خضر بہلول سورتی و شیخ نور محمد کل بہاری و مولانا فرخ حسین لاہوری و شیخ عبد الرحیم بیرکی و شیخ کریم الدین حسن ابدالی و شیخ مولانا احمد و شیخ مولانا یوسف و شیخ مولانا صادق کشمیری و شیخ خواجہ محمد اشرف کابلی و شیخ مولانا عبد الحکیم سیالکوٹی و شیخ خواجہ محمد صادق و شیخ خواجہ محمد صالح نیشاپوری و شیخ مولانا محمد یوسف و شیخ مولانا عبد الغفور سمرقندی و شیخ حاجی دکنی و شیخ مولانا یار محمد جدید طالقانی و شیخ مولانا یار محمد قدیم طالقانی و شیخ زین العابدین تبریزی شافعی ثم مکی و شیخ علی تبریزی ثم مکی شافعی و شیخ صوفی قربان ارکنجی

ثقفی

Marfat.com

وشیخ مولٰنا صفر احمد رومی السموانی حنفی وشیخ عثمان یمنی شافعی وشیخ محمد ابن حجر
ہیثمی مکی ومولٰنا شیخ احمد برکی وشیخ حسن برکی وشیخ حاجی خضر افغان ومولٰنا
قاسم علی وشیخ یوسف برکی وشیخ عبد الہادی وشیخ محب اللہ بانکپوری وشیخ
احمد وینی ومولٰنا عبد الواحد لاہوری ومولٰنا امان اللہ لاہوری وشیخ عبد الہادی
بدوانی وشیخ عبد العزیز نجومی مغربی مالکی وشیخ احمد استمبولی حنفی وسوای این پنجا
پنج نفر عزیزان دیگر مجازان حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ بسیار اند
که اینجا در قید کتابت نیامده وبتفصیل احوال بعضی ازاین اکابر مذکور در زبدۃ المقامات
وغیرہ کتب ثبت یافته اما این مختصر برداشت تفصیل نداشت بذکر اسمای مبارک
ایشانان اکتفا رفت وبتفصیل احوال حضرات مخدومزاده گان عالی شان
قدس اللہ اسرارہم پرداخت منتخب ثالث ورابع در ذکر ایشانان قرار داده
وخامس وسادس وسابع رانیز مفصل از احوال اولاد ایشانان پشت بپشت
الی یومنا ہذا ذکر نمود وبا اللہ التوفیق :-

قدس اللہ اسرارہم

منتخب ثالث از منتخبات سبعه در ذکر حضرات عالی درجات فرزندان حضرت مجدد الف ثانی واولاد آنہا رضی اللہ عنہم منطبق بر شش تذکره تذکرهٔ اولی از منتخب ثالث در ذکر زبدة الاولیائی نتیجة الاتقیائی خلاصة العلمائے ملاذ الصلحائے شیخ محمد صادق رضی اللہ عنہم

خدمت ایشان فرزند نخستین حضرت مجدد الف ثانی اند رضی اللہ تعالی عنہما در علوم ظاہری پایه مولویت داشتند ودر کمالات باطنی ہمدوش والد بزرگوار خود شده بودند

ولادت

Marfat.com

ولادت لازم السعادت ایشان در سنہ ہزار بود آثار بدایت صبی و آغاز نشو و نمائی در سیمای سعادت
انتمای آثار ذکائی از ایشان پیدا بود و در ایام طفولیت جد امجد ایشان حضرت مخدوم قدس سرہ
ایشان را در کنف تعلیم و تربیت خود گرفتہ بودند مے فرمودند کہ این طفل عجائب چیز ہا
از کیفیت و حقیقت اشیا از ما می پرسد کہ جواب آن بدشواری توان گفت چون حضرت
مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ بخدمت حضرت خواجہ باقی قدس سرہ
مشرف شدند ایشان نیز تعلیم و تلقین ذکر از خدمت عالی اخذ نمودند توجہات عالیات
یافتہ بکمالات خاصہ ایشان فائض شدند و بہ بشارات عالیہ ممتاز شدند
باوجود مغلوبی احوال و جذبات قوی از تعلم علوم ظاہری خود را معاف نہ داشتند حفظ کلام
اللہ را نمودہ باقی علوم را از منقول و معقول بنہایت رسانیدہ بودند و قوت مدرکہ ایشان
بر نہجے بود کہ روزے در صحبت علمای وقت کہ یکی از علمائے شیراز آمدہ بود و در علوم عقلیہ کسی را
مجال مقاومت او نبود آیشان سوال چند از زادہ طبع خویش در میان نہادند بعد از
تمام سخن آن فاضل شیرازی گفت تا این جوان را ندیدم یقین نداشتم کہ از طلبہ ہندوستان کسے
قوت ادراک مسائل دقیقہ علوم عقلیہ داشتہ باشد چنانکہ باید و شاید تحسین ہا نمود و
حظہا بر داشت و از علو نسبت باطن در ایام صغر سن کہ بایشان عنایت شدہ بود از کم
کسے شنیدہ شدہ مے آرند کہ روزے یکی از مشایخ آنوقت کہ در خدمت عزیزی سلوک تمام
کردہ خلافت یافتہ بود بخدمت خواجہ رض آمدہ احوالات بلند خود را بہ عرض اقدس رسانید
مرادش آن بود کہ کمالیت خود و کمالیت مرشد خود را بیان و ظاہر سازد و اگر ہمین را انتہا دانند
مصدع نباشیم و اگر فوق آن بود استفاضہ نمائیم حضرت خواجہ مخدوم زادہ را
طلب نمودہ فرمودند کہ با با احوال خود را بگوی کہ درویشان مہمان بشنوند خدمت مخدوم زادہ
احوال خود را بعرض رسانید بخصوص احوالات آن درویش بود یا زیادہ ازان چون شیخ دید کہ
طفل ہفت ہشت سالہ کہ دو سہ ماہ بود کہ در این راہ قدم نہادہ از حال ما حصل پنجاہ سالہ او

Marfat.com

دم میزند پندار و دید احوال از سر نہاد و استیلائی و غیبت و غلبات نسبت مخدومزادہ بجائے رسیدہ بود
کہ جہتہ تخفیف مغلوبی خدمت حضرت خواجہ معالجہ او بنان بازار میفرمودند چنانچہ حضرت
مجدد الف ثانی قدس سرہ در مکتوبے بیان نمودہ اند حضرت خواجہ قدس سرہ در مکتوبے
باین مخدومزادہ می نویسند قرۃ العین محمد صادق برخوردار ظاہر و باطن گردد
احوال او چنانچہ ظاہر است مستوجب حمد است برہان حضور خود باشد از غیبت و
استغراق اندیشہ نیست انشاء اللہ العزیز از سکر بصحو آید و فنا در شعور اندراج
یابد تمکلاصر الشریف در کشف کون و کشف قبور نظر صائب داشتند چنانچہ حضرت خواجہ
را بر کشف ایشان اعتماد تام بودہ ہموارہ ایشان را طلب داشتہ از امور غیبیہ می پرسیدند
ایشان فی الفور بموجب کشف خود بیان می نمودند و نیز بر مقابر بردہ از احوال موتے
استفسار میکردند چون حضرت خواجہ در زمان حیات خود طالبان را بحضرت مجدد الف ثانی
حوالہ نمودند ایشان نیز ازان جماعت بودند تربیت سلوک بتفصیل بخدمت حضرت
مجدد الف ثانی نمودند و از نسبت ہای خاصہ ایشان بہرہ کامل و حظ وافر یافتہ
بمعارف بلند و مقامات ارجمند رسیدہ نظر ایشان اکسیر اثر مس وجود مجبانرا طلای
احمر مے نمود و کلام ایشان مسیح آسا حیات جان ہای مخلصان میفرمودند از فقرات
مبارک حضرت مجدد الف ثانی کہ در مدح ایشان در مکاتیب وارد شدہ
نہ آنقدر است کہ در جمع این منتخب گنجد فقرہ چند ایراد میشود در مکتوب دو صد ہفتاد و ہفتم از
دفتر اول مکتوبات قدسی آیات نگارش نمودہ اند کہ فرزندے اعزی مجموعہ معارف فقیر است
و نسخہ مقامات جذبہ و سلوک و ہمدران مکتوب است کہ فرزندے از محرمان اسرار است و از خطا
و غلط مصئون و در مکتوب دو صد چہل و چہارم از ہمین دفتر عالی می نویسند کہ این مقام را
بفرزندے ارشدی عنایت فرمودہ اند و داخل ولایت ایشان ساختہ اند فقیر اینجا
در رنگ مسافران در ولایت ایشان نشستہ است و نیز در مکتوب سیصد پانزدہم مرقوم است

کہ استفادہ این فقیر کہ از ولایت موسوی نمودہ از راہ اجمال آن ولایت است استفادہ فرزندی اعظمی علیہ الرحمۃ از راہ تفصیل آن ولایت است عرائض کہ ایشان بخدمت والد خود از کیفیت احوال خویش نوشتہ اند تبرکاً سہ عریضہ ازان ہا ایرادی رود عریضہ اوّل۔

عرضداشت کمترین بندگان محمد صادق بعرض اشرف می رساند کہ احوال و اوضاع این حدود بیمن توجہات علیہ بجمعیت صوری و معنوی گذرانست مدتیست کہ از طرف خادمان حضرت خاطر نگران و پریشان می بود روز تحریر عریضہ میان بدر الدین رسیدہ خبر عافیت کامل رسانید فرحت بحد و مسرت بے اندازہ روی نمود الحمد للہ سبحانہ علی ذلک حمداً کثیراً کثیراً قبالہ گاہا حافظ بہا و الدین شب سیزدہم ختم قرآن مجید کرد از شب چہاردہم حافظ موسی شروع کردہ است پنج پنج سیپارہ می خواند شب آئندہ کہ شب نوزدہم است ختم می کند در عشرہ اخیر حافظ بہا و الدین قرار دادہ است کہ ختم خواہد کرد حضرت سلامت شبی نماز تراویح حافظ قرآن میخواند کہ مقام وسیع بس نورانی ظاہر شد گویا مقام حقیقت قرآنی بود ہر چند باین جرأت نمی تواند کرد چنان معلوم شد کہ حقیقت محمدی علی صاحبہا الصلوۃ والسلام اجمال این مقام است گویا دریای عظیم را در کوزہ در آوردہ باشند و آن مقام تفصیل حقیقت محمدی است و اکثر انبیای و اولیای مکمل بقدر خود از بعض آن مقام بہرہ دارند و از تمام آن مقام بغیر از پیغمبر ما علیہ و علی آلہ الصلوۃ والسلام نصیبے مفہوم نشد و این حقیر نیز بہرہ یافت حق سبحانہ و تعالی بتوجہات علیہ نصیب کامل روزی گرداناد و تا ہنوز آن مقام خوب واضح نشدہ است باقی احوال بجمعیت گذرانست در ین ماہ معظم خیلی برکت مفہوم میشود اخی محمد سعید اوضاع ہموار دارد و اوقات بجمعیت و بذکر میگذراند یاران شہر نیز بذوق تمام حاضر میشوند فقیر تا الحال چہار سیپارہ چیزے بالا حفظ کردہ است تا روز عید ظاہراً پنج سیپارہ یاد کند و العبودیۃ: عریضہ دویم عرضداشت کمترین بندگان محمد صادق بذروہ عرض میرساند کہ احوال اوضاع این حدود مستوجب شکر است و خیریت آن ذات کعبہ مرادات مع جمیع خادمان مخلصان مطلوب و مسئول است

Marfat.com

سراز نامہ نامی وصحیفہ گرامی کہ بہ مصحوب اسمٰعیل مرسل بود وبمطالعہ آن مشرف ومبتہج گردید
حق تعالیٰ سایہ عاطفت آن قبلہ عالمیان را بر کافہ اہل اسلام باقی وپائندہ دارد
بحرمۃ النبی الامی وآلہ الامجاد علیہ من الصلوٰۃ اتمہا ومن السلام اکملہا
قبلہ گاہا از خرابی احوال خود چہ نویسد کہ غیر از حسرت وندامت بر قصور صور اعمال وتتبع احوال
ماضیہ وحال سرمایہ بدست ندارد آرزوئی آنست کہ ہیچ لحظہ وساعتی بخلاف رضائے وتعالی
وتقدس نہ گذرد وآن میسّر نہ مگر آنکہ توجّہ خادمان آن درگاہ مدد فرماید ودستگیری نماید ع
ز کریمان کارہا دشوار نیست الحمد للّٰہ والمنۃ کہ تا حال بمن توجہ شریف بطریقیکہ
امر فرمودہ بودند استقامت دارد وہر آن کم فتور راہ می یابد بلکہ روز بروز امیدوار
ترقی وتزائد است بعد از فجر وظہر وعصر حلقہ می نشیند وحافظ بہا والدین چون از
تردوات فرصت می یابد قرآن نیز می خواند واین فقیر بعضی اوقات مقبوض است
وہمگی مبسوط قبض وبسط وتوجہ وذوق وآرام وجز آن تعلق ببدن دارد از آن
تجاوز نمی نماید وبہ لطائف ستہ نہ متوجہ اند ونہ غافل اگر توجہ آنہا مثل علم
ضروریست بلکہ حین آن توجہ وذوق مثل آن ہمہ را داخل ظلال میدانند واز
ظل متجاوز نمی یابد ولطائف اوّلا ببدن مختلط بودند وہمہ در نظر بصیرت جز از بدن
امر دیگر مفہوم نمی شد چنانچہ در حضور موفور السرور عرض کردہ بود الحال از بدن ممتاز در
نظر می درآیند واین مقام را مقام بقای می داند وبعد از بقا باز یکنوعی از فنا روی
بہ لطائف نمود چنان معلوم شد کہ بی این فنا کہ بعد از بقا شود تمامی کار میسر نیست
الحال چند روز است کہ مقبوض است ومعاملہ سرد رکم تا چہ ظاہر شود فاما تا حال توجہ بعالم
نمانده است وچون عرض احوال ضروری بود بچند کلمہ جرأت نمود قبلہ گاہا فقیر ہر شب
حضرت را بخواب می بیند الا ماشاء اللہ تعالی زیادہ چہ نویسد کہ داخل تکلیفات
والعبودیۃ: عریضہ ثالث آنکہ عرضداشت کمترین بندگان محمد صادق بموقف

تکلفات زیارت

Marfat.com

عرض میرساند کہ این فقیر مدتیست کہ مقبوض و مغموم می بود آخر الامر بمحض توجہ اقدس عنایت خداوندی جل سلطانہ دررسیدہ بسط عظیم روی نمود و دران بسط چنان معلوم شد کہ چنانچہ سابقا یاد و توجہ مثلاً از جانب این کس می بود الحال ہر چہ ہست از جانب او ست تعالی و تقدس و در خود پیش از قابلیت قبول نمی یافت کالمرآۃ التی تطلع علیہ الشمس فاحترق بذالک الطلوع کل ظلمۃ وکدورۃ من البدن واللطائف وحصل فیہا کل نور وبرکۃ ینبغی فانشرح الصدر واتسع القلب وصار البدن کلہ نورا مضیئا اللطف من الروح والسر الذین کانا قبل ذلک ووجدت التجلی الاکمل من بین اللطائف علی القلب فلما نظرت الی القلب ظہر ان فی القلب قلبا اخر والتجلی علیہ ہکذا الی غیر النہایۃ فلم یظہر قلبا بسیطا الا وقلبا اخر فیہ ولکن یتوہم الآن انہ ینتہی الی القلب البسیط ولیس بمتیقن وعلم ان الحالات لسابقۃ من ہذہ الحالۃ بالنسبۃ الیہا کانت کلہا تکلفات صرفۃ و کان یخطر اسم ہذا المقام فما کتبتہا اسوء الادب قبلہ گاہا این ہمہ اثر یست از آثار توجہ حضرت بیت

اگر بر تن من زبان شود ہر موئے	یک شکر تواز ہزار نتوانم کرد

حضرت سلامت آرزومندی دریافت ملازمت خادمان درگاہ را چہ شرح دہد چہ نویسد شب و روز بلکہ ہر ساعت تصور آنست کہ کدام وقت نیک و ساعتے خوش خواہد بود کہ این مطلب اعلی و مقصد اعز بحصول خواہد پیوست و غیر از تمنائے آرزومندی در تصور نمی آید حق سبحانہ وتعالی باحسن وجوہ و اوثق طرق این دولت عظمی میسر گرداناد بحرمۃ النبی و آلہ الامجاد علیہ علی آلہ من الصلوۃ افضلہا ومن التحیات اتمہا:۔ تم عرائضہ شریفہ

Marfat.com

واز کلام والائی ایشان پے بکمالات باطنی باید جست ع ہر حال تو برہان دلیل
مکاتیب قدسی آیات درباره ایشان از حضرت مجدد الف ثانی بسیار ورود یافته
تبین طریق و دیگر از علوم و اسرار بیان شده که از متبعان مکاتیب پوشیده نیست
واقعه وصال ایشان درسن بیست و چهار سالگی در کمال علو نسبت و علو جذب و انجذاب
بحادثه وبا چنانچه می آرند که وبائی عظیم در بلاد هندوستان واقعه شده بود و هیچ لطفا
نے یافت خدمت ایشان فرمودند که این طاعون لقمه چرب می خواهد تا ما نرویم تسکین
نیابد ایشان راتپ گرفت و رحلت نمودند با دو برادر خورد خویش و آتش و با منطفی شد
بعد از انتقال ایشان کسی را که تپ طاعون گرفته بود صحت یافت یکی در غلبات آن تپ
دیده بود که ایشان آمده آنها را از دست جماعت که بر آن بلیه موکل بودند خلاص مینمایند
و می فرمایند اکنون ما این بلا را بر داشتیم شما را بر مردمان بچیدن روا نباشد یکے در
واقعه دیده هر که نام ایشان را نوشته با خود دارد از این بلیه برهد بعده هر که نام مبارک
ایشان را نوشته با خود می داشت و آسیبے از ان بلیه نمی رسید الی الیوم از برائے
طاعون صاحب زادگان نام مبارک ایشان را نوشته میدهند و مردم های اثرے
بینند خدمت حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بعد از رحلت ایشان
به مجنی مے نویسند که فرزندی اعظمی رضی الله تعالی عنه با دو برادر خود محمد فرخ و
محمد عیسے سفر آخرت اختیار نمودند انا لله وانا الیه راجعون حمد الله سبحانه
که اولا باقیماندگان را قوت صبر عطا فرماید ثانیا بلیه را سر دادند خوش گفت بیت

من از تو روی نه پیچم گرم بیازاری	که خوش بود ز عزیزان تحمل و خواری

فرزندی مرحوم می آیتی بود از آیات حق جل وعلا و رحمتی بود از رحمت های رب العلمین درسن
بیست و چهار سالگی آن یافت که کم کسی یافت پایه مولویت و تدریس علوم نقلیه و عقلیه
را بحد کمال رسانیده بود حتی که تلامذه ایشان بیضاوی و شرح مواقف و امثال آنها را

Marfat.com

بقدرت تمام درس دارند و حکایات معرفت و عرفان و قصص شہود و کشوف ایشان مستغنی
است از آنکہ در بیان آرد و معلوم شما است کہ در شش سالگی برنہجے مغلوب حال
شدہ بودند کہ حضرت خواجہ ما قدس سرہ معالجہ تسکین حال ایشان را
بہ طعام ہای بازار کہ مشکوک و شبہ است می نمودند و می فرمودند کہ محبتی کہ مرا
بہ محمد صادق است بہ ہیچکس نیست و ہمچنین محبتی کہ او را با ما است بہیچ
کس نیست از این سخن بزرگی ایشان را باید دریافت ولایت موسوی را بنقطہ
آخر رسانیدہ بود عجایب و غرایب آن ولایت را بیان می فرمودند ہمو ارہ
خاضع و خاشع و ملتجی و متضرع و متذلل و منکسر بود و می فرمودند کہ ہر یکی از اولیائے
از حضرت حق سبحانہ و تعالی چیزے خواستہ است و من التجا و تضرع خواستہ ام
و از محمد فرخ چہ نویسد کہ در یازدہ سالگی طالب مسلم شدہ بود و کافیہ خوان
بشعور سبق میخواند و ہمو ارہ از عذاب آخرت ترسان و لرزان بود و دعا می کرد کہ
در سن طفولیت دنیائے دنیہ را وداع نماید تا از عذاب آخرت خلاص شود
و در مرض موت یارانے کہ تیمارداری او میکردند عجائب و غرائب از و
مشاہدہ نمودہ اند و کرامات و خوارق کہ از محمد عیسے بہ شت سالگی
مردم معاینہ کردہ اند چہ نویسد بالجملہ جواہر نفیسہ بودہ اند کہ بودیعت سپردہ
بودند للہ سبحانہ الحمد و المنۃ کہ امانات را باہل آن بے گرہ و بے اکراہ
حوالہ نمودیم اللّٰھم لا تحرمنا اجرھم و لا تفتنا بعدھم بحرمۃ
سید المرسلین علیہ و علیھم الصلوات و التسلیمات از خدمت
قدوۃ الاولیائ شیخ محمد صادق یک پسر ماند شیخ محمد نام
صاحب حالات عجیب بود از وے سہ پسر خلف شدند نامی شیخ ابراہیم کہ از وے
بجز صبیہ پسر نماند دویم شیخ زاہد کہ ایشان اولاد ندا شتند سیوم شیخ ما بد کہ

Marfat.com

یک پسر داشتند شیخ بہاء الدین نام اولاد ایشان شیخ محمد شجاع و شیخ ابوبکر و شیخ اظہر الدین و این حضرات ہمہ صاحب فضائل و کمالات بودند رحمۃ اللہ علیہم اجمعین

تذکرہ ثانی از منتخب ثالث در ذکر فرزند ثانی حضرت مجدد الف ثانی شیخ العرفای الکاملین زبدۃ العلمای الراسخین مظہر کمالات خلعت خازن الرحمۃ قطب وحید حضرت شیخ محمد سعید رضی اللہ تعالیٰ عنہ

ولادت کثیر السعادت ایشان در سنہ ہزار و پنج ہجری شہر شعبان المبارک بود خدمت حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمودہ اند کہ محمد سعید چہار و پنج سالہ بود کہ وی را رنجوری پیش آمد در غلبات آن ضعف از وی پرسیدند کہ چہ می خواہی بے اختیار گفت حضرت خواجہ را خواہم من این حرف را بحضرت خواجہ خود قدس سرہ عرض کردم فرمودند کہ محمد سعید شمار ندی و حریفے نمود غائبانہ از ما نسبت در ربود و خدمت حضرت خواجہ قدس سرہ در مکتوبے نوشتہ اند کہ فرزندان ایشان کہ اطفال اند اسرار الٰہی اند و استعدادہای عجیب دارند باجملہ شجرہ طیبہ اند اَنْبَتَهُمُ اللّٰهُ نَبَاتًا حَسَنًا اشارہ بعلو استعداد و بشارۃ بنمو فطرت ایشان دارد و خدمت ایشان بعد از رسیدن بسن تمیز بہ تحصیل علوم پرداختہ قدرے بہ خدمت والد ماجد خویش قدس سرہ و برخی را در ملازمت برادر بزرگ خود شیخ محمد صادق رضی اللہ عنہ و بعضی را بہ صحبت شیخ طاہر لاہوری رحمۃ اللہ بآخر رسانیدند تا در انواع علوم عقلی و نقلی مہارت تام حاصل نمودند از حسن تصرف و یمن توجہ والد ماجد خویش در ضمن تحصیل علوم ظاہریہ معقولہ و منقولہ نسبت شریفہ باطنیہ این طائفہ عالیہ را

از احوالات

Marfat.com

ازاحوالات عالی ومعارف متعالی بدست آوردند وایشہمہ کمالات وفضائل ظاہری ومعاملات فیوضات باطنی درسنّ ہفدہ سالگی باتمام وانصرام رسانیدند۔ و لاشک در مادہ ایشان بلوغ طبعی با بلاغت معنوی موہبت مادرزاد بودہ تمام عمر شریف را در تدریس بسر بردند وہمہ کتب دقیقہ از معقولہ ومنقولہ بمہارت تام وتحقیق وتدقیق انیق درس مے فرمودند وبر بعضے کتب معتبرہ تعلیقات و حواشی متین وزیبا املا فرمودند منہا تعلیقات مشکوۃ المصابیح کہ دران تقویت وترجیح احادیثی کہ آنہا ماخذ حنفیہ است بدلائل واضحہ وشواہد صادقہ منتسب بکتب معتبرہ نمودہ اند وعلمائے وقت از مطالعہ آن محظوظ وممنون شدند وبغایت پسند نمودند خدمت حضرت مولانا ہاشم قدس سرہ می نگارند روزے در محفلی از علمائے در ملازمت ایشان بودم بتقریبی مسئلہ مشکلہ از اصول فقہ درمیان آمد ایشان حل آن را بہ تنقیح بیان فرمودند سائل سر بگوش من آوردہ فرمود کہ ایشان در تبیان وقوت علمیہ امروز نظیر نہ دارند ونیز بزنگاشتہ اند کہ شبے در بلدہ لاہور در مجلسی اکابر واعزہ عصر مدعو بودند وخدمت ایشان با برادر خویش حضرت عروۃ الوثقی خواجہ محمد معصوم قدس سرہما نیز تشریف داشتند بتقریب سجدہ تحیہ وسجدہ تلاوت دقائق علوم درمیان افتاد حضرتین مخدومین یک جانب بودند وجماعہ کثیرہ از فحول علمائے یک طرف وسخن از ہر علم در تبیان آمد وبیان دقائق درمیان افتاد بنوعی این دو بزرگوار حل عقد نمودند کہ جماعہ متحیر علمیت ایشان شدند وہمہ بفضائل ایشان معترف شدہ بعضے کہ خصوص خدمت ایشانان را مشخص ندانستند از ہمدیگر تحقیق نمودہ فرمودند کہ بلی چنان پدر را چنین فرزند باید وآری از ان صدف ولایت این قسم دُر رہدایت چرا بظہور نیاید وبنیز بتقریب عدم رفع سبابہ در تشہد بمذہب مختار حنفیہ رسالہ نگاشتہ اند وفرمودہ اند

Marfat.com

تہذیب اولویت علم در نسب

که مقصود آن است که اولویت عدم رفع بنبوت رسیده و علمائیکه ثبت رفع بوده اند
در اقامت جواب متحیر مانده اند و خدمت ایشان کسب سلوک طریقه را تمام و کمال
از خدمت والد ماجد خود حضرت مجدد الف ثانی نموده اند و با علی درجات کمال
و اکمال پیوسته چنانکه از مکاتیب جناب مجددی کیفیت آن ظاهر است که چه اشارات
نازک و بشارات باریک اندراجات یافته که عقل عقیل در ادراک آن عاجز و قاصر است بیان
خصوصیات و کمالات و معارف و عروجات و افادات و خرقعادات و قوت نسبت و فوقیت درجات و تذهیب
اوقات و تلطیف معاملات و علو واردات و بیان مناصب و کمالات که ایشان بآن
ممتاز بوده اند در حیطه تقریر نمی گنجد و در قید تحریر نمی آید فرد

بحر را گر آوری در کوزه	چند گنجد قسمت یک روزه

امّا ما لا یدرک کلّه لا یترک کلّه ثمره از آنها ایراد میرود خدمت حضرت
مجدد الفثانی رض فرموده اند که وی در هیچ مقامی از عروج و نزول تا امروز از من تخلف
نکرده و شریک و ردیف من بوده و نیز بایشان فرموده اند که تو در ضمن مائی از اینکه نسبت تو
ضمنی است دلتنگ مباش که حضرت صدیق اکبر رض ضمنی حضرت سرور
دین و دنیا صلوات الله علیه و علی آله بوده اند و نیز خطاب بایشان نموده فرموده
اند که تو دائره نفی حضرت ابراهیم را تمام کرده و الحال در اثبات شریک منی
و خدمت ایشان بعضی محرمان خود ظاهر نموده اند که معامله خلت باتمام رسیده و الحال
با من معامله حضرت مجدد الفثانی است یعنی در کمالات محبوبیت مستغرق شده ام شعر

هنیئا لارباب النعیم نعیمها	وللعاشق المسکین ما یتجرع

و خدمت ایشان در بعضی مرقومات خود نگارش فرموده اند که حضرت ایشان ما رضی الله عنه
قطب بوده اند و هر قطب را دو امام می باید و دو شخص در رسالت امت عالی بوده اند فرموده اند که شما هر دو امامید
و یکی فرموده اند که این از روی تواضع یسار ابد یگری گذاشت و صاحبین شد خدمت حضرت عروة الوثقی رض در

Marfat.com

بعضے مکاتیب خود نوشتہ اند کہ حضرت ایشان رضی اللہ تعالی عنہ دو شخص را از اصحاب خود
بہ ولایت احدی مبشر ساختند و خدمت حضرت خازن الرحمۃ کہ این تذکرہ بذکر ایشان
است رضی اللہ تعم عنہ کہ حضرت ایشان رضی اللہ تعم عنہ دو شخص را از ارباب خود فرمودند
کہ شما را از دائرہ غضب بیرون کردند مترصد فوق باشید و مراد از این دو شخص کہ ذکر
یاب شدہ حضرت خازن الرحمۃ و حضرت عروۃ الوثقی اند رضی اللہ تعم عنہما
و جناب حضرت مجدد الف ثانی رض عنہ دقایق معارف خود را بجز این دو فرزند
برومند خویش با بیگرے قابلیت اظہار و استماع آن ندیدہ محرم نمے فرمودند و چون این ہر دو
بزرگوار در حضور عالی در بعضے اسفار نمی بودند چون وارد عظیم و معرفت شگرف روئے می نمود
آن را بزبان قلم آنچہ لایق اظہار بودہ با ایشان مے نوشتند چنانچہ در مکتوب این مدعا
را ایما رفتہ و آن این است الحمد للہ والسلام علی رسول اللہ فرزندان گرامی ہر چند
مشتاق و خواہان صحبت ما اند و ما ہم آرزومند حضور و ملاقات ایشانان اما چہ توان کرد
کہ جمیع آرزوہا میسر نیست شعر مصرعہ تجری الریاح بما لا تشتہی السفن
بسیار مغتنم میدانند و یک ساعت این عرصہ بہ از سماعات کثیرہ امکنہ تصوری نماید
اینجا آن میسر است کہ در جاہائی دیگر معلوم نیست کہ تمثال آن میسر شود و علوم
و معارف این مواطن جدا است و احوال و مقامات این مجمعہ علیحدہ منعی کہ از جانب
سلطان است آنرا در پیچہ کمال رافت و رضامندی مولای خود مے داند جل شانہ
و سعادت خود را در این حبس می انگارند و علی الخصوص در این ایام مشاجرات
کار و بار است و در این اوقات تفرقہ غرائب غنج و دلال لیکن ہر نعمت تازہ را بوابی
کہ روز بروز میرسد فرزندان در دل می خلند و از دوری نتایافت ایشان جگر
در اضطراب مے باشد انگارم کہ شوق من بر شوق شما چرب است و غالب است و مقرر است
کہ آنقدر پدر خواہان پسر است پسر خواہان پدر نیست ہر چند قصہ اصالت

Marfat.com

وفرعیت مقتضی عکس این معنی است چہ اصل را اختیاجی نیست و فرع سراسر محتاج اصل آما از
پیشگاہ چنین آمدہ و اشد شوق اصل را ثابت گشتہ آری ع در خانہ بکد خدائی ماند بہمہ خیر۔
والسلام در مکاتیب شریف معارف خاصہ اکثر نامزد ایشانان شدہ کما لا یخفی علی ناظرہا
از اسولہ واجوبہ و بشارات عالیہ وغیرہ معاملات شگرف کہ اثبات یافتہ ثبوت آن فراخور
این منتخب نیست لہذا از کلام خود حضرت خازن الرحمۃ وعائض ایشان ایراد میرود۔
هٰذا هُوَ عرض داشت احقر العبید محمد سعید بموقف عرض اشرف میرساند
کہ از اندوہ مفارقت صورتی چہ عرض نماید گاہ وحشت آنقدر مستولی می شود کہ
مترصد ہلاکت و مرض شدید می گردد و از خرابی احوال چہ معروض دارد و با وجود
تعلقات شتی کہ دامنگیر شدہ تمنای آن دارد کہ دیوانہ وار از جمیع علائق گسستہ
وہمہ را سوختہ عزلتے اختیار نماید کہ جز لب گور کس را نہ بیند در حلقہ پیشین نشستہ
بودم و حافظ قرآن می خواند ظاہر شد کہ چنانچہ ظرفے را خالی ساختہ باشند باز پر
سازند بندہ را پر ساختن گرفتند بنوعے کہ کیفیت آنرا نمے داند کہ چگونہ بعرض
رساند دریافت کہ تخلیہ اول تخلیہ پر از توہم وجود است کہ عدم بہ صرافت خود
عدم بود باز پر ساختن آن این است کہ بجای عدم کہ حقیقت این شخص بود ثبوت
را داشتند اما در نظر خوب حقیقت بودن ثبوت نمی ایستد بلکہ عدم مطلق و بشر
محض حقیقۃ خود در نظر است و ثبوت مجدد ہم منظور گویا شئ خالی را پر کردہ و گران
باری آن واضح است فردائے آن روز دیدم کہ آئینہ بدست دارم می نمایند کہ
روئی من داغہائی مختلفی دارد کہ در نظر مردم نمی در آید دیدم کہ آئینہ در کمال صفائیت
دانستم کہ زنگ گرفتہ صورت داغدار ظاہر شد از ان دل تنگ شدم آئینہ دیگر گرفتم
در کمال آراستگی و صفا اول پارہ و ان صفا ظاہر شد ثانی الحال تمام داغدار
دیدم در آنوقت تعبیر نمودند کہ مرآت شئ متغائر شئ است پس اول چون معاملہ

Marfat.com

درمیان عدم وجود بود آئینہ نیز مشابہ آن بود وقتیکہ معاملہ بعدم صرف کشید آئینہ خالی از احکام عدم پیدا شد و نیز روز دیگر آن عقدہ حل شد کہ نوشتہ بود کہ خوب در نظر حقیقت بودن ثبوت بدل عدم نمی ایستند ظاہر شد کہ نہایت اطلاق آن تا بقائے عدم است کہ تلبس با باطل است چون عدم باصل خود پیوندد انا منقطع می شود اینجا حقیقت بی اطلاق انا بثبوت مبدل می گردد و اینجا انقطاع علم حضوری واضح می شود چہ وجود خود ہمیشہ حاضر است بصدقہ آن حضرت امید وار است کہ بتفصیل این حقایق بہرہ ور گردد انتہی مکتوب شریف و نیز حضرت خازن الرحمۃ قدس سرہ بر نگاشتہ اند۔ قال اللہ تعالیٰ لَا یَذُوقُونَ فِیهَا الْمَوْتَ اِلَّا الْمَوْتَةَ الْاُولٰی بخاطر فاتر می رسد و حکم آن دارا از احکام این نشاۃ جدا است در این تماشا گاہ ہیچ ترقی از حضیض مباعدۃ باوج قرب ممکن نیست تا فنا و ہستی سالک دہ رنشود و بموت ملبس نہ گردد بخلاف آن نزہتگاہ عالی جاہ کہ ہیچ کمالے منافی کمالی دیگر نیست و معد با معد جمع موت را دران دار البقا چہ گنجایش و فنا را چہ یارا تحقیقش آنست کہ چون در این عالم ظہور ظلال است و معاملات آن تنگ نیست کہ ظل را بعد از طلوع اصل آنکہ ترقی عبارت ازان است جز فنا و انہدام چارہ نیست و چون آن اصل نسبت بما فوق خود حکم ظل دارد و بعد از سطوع اصل مستتر می شود ہکذا الی ان یاتیک الیقین و آخرت چون مقام ظہور حقائق اصل است و اصل را باصل دیگر ہیچ تدافع نیست فنائی کمال اول چہ در کار و عشم اضمحلال اول نزد ورود ثانی بہ نَنْسَهَا نَاْتِ چہ گنجایش کریمہ ولدینا مزید مؤید این کار است کہ مشعر بقائے اول است و کریمہ مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰیَةٍ اَوْ نُنْسِهَا نَاْتِ بِخَیْرٍ مِنْهَا اَوْ مِثْلِهَا مناسب معاملات دنیوی جمعی کہ عنایت الٰہی جل علا شامل حال شان شدہ است و دنیائی اینہا را حکم آخرت ساختہ و بہ

Marfat.com

خطاب ولقد اتینا اجرہ فی الدّنیا نواختہ امیدوار مخلص از مضائق غرور اندو
بہ خلعت سعادت اَلْیَوْمَ اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِیْنَکُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتِیْ وَ
رَضِیْتُ لَکُمُ الْاِسْلَامَ دِیْنًا ممتاز حضرت قطب الاولیاء قدس سرہ
در باب وشخص از اصحاب خود این بشارت فرمودند واین لفظ را مذکور ساختند
کہ دنیای شما را آخرت کردند ذٰلِکَ فَضْلُ اللّٰہِ یُؤْتِیْہِ مَنْ یَّشَآءُ وَاللّٰہُ
ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ تم کلام الشریف ومراد از این وشخص در این عبارت
وامثال این حضرت خازن الرحمۃ وحضرت عروۃ الوثقی اند رضی اللہ عنہما
کما ذکرنا وخدمت ایشان بہ منصب خلّعت سرافراز بودند چنانچہ در مکاتیب
قدسی آیات بدان بشارات یافتہ اند ونیز از مرقومات ایشان است المرتبہ
یا محمّد مظہر الالوہیۃ والاسم الجامع لمراتب الوجوب والامکان
الی ربک وھو اللہ الھادی للشیون الذاتیۃ والاضافیۃ کیف
مد الظلّ مدّ ظلال شیونہ علی الحقائق الکونیۃ التی ھی لعدمات
المتقابلۃ لھا وصورھا فی صورۃ الوجود فتعجب من کمال اقتدارہ
فی ارادتہ ما ھو عدم محض وجود بحتا اعطائہ احکام ذاتیا العباد
صادقۃ فسبحان اللہ من جمع بین الثلج والنار ولو شاء لجعلہ
ای الظل ساکنا غیر ممدود فینبغی قول من قال اقتضاء الشیون فیبقی
الظہور کذلک ثم بعد مد الظل جعلنا الشمس لذات المتعالیۃ
علیہ ای علی الرب او علی الظل دلیلا لکونہ الظاہر دونہ وما سواہ
مکتف بدرجۃ العدم شعر

آفتاب آمد دلیل آفتاب	گر دلیلے باید از وی رو متاب

فسبحان من اختفی لکثرۃ الظہور واستتر فی سرادقات النور ولعل اختیار

Marfat.com

لفظ الشمس لتصور کبریائہ واحتجابہ بمجب العزّ وکونہ دلیلا علیہ باحتجاب الشمس بضوءھا وشعشعانھا وکونھا دلیلا وسبیلا الیھا والی کشف الاشیاء ثم بعد المد وجعل الشمس علیہ دلیلا ایضاح السبیل بانہ لاسبیل الیہ الاھو قبضناہ ای الظل الینا قبضا یسیرا تنبیہ وتسلیکہ فی معارج الاصول اصلا فاصلا وھو سبحانہ اعلم وعبارات متین زیبا بامعانی والاخدمت حضرت مولٰنا ھاشم علیہ الرحمۃ از ایشان در زبدۃ المقامات بسیار ایراد نمودہ کہ پایہ معرفت وعلمیّت ایشان را مشعر است اما اینجا اختصار رفت وایشان برنگاشتہ اند کہ برادر بزرگ ما قدوۃ الاولیاء خواجہ محمد صادق قدس سرہ می فرمودند کہ حضرت مجدد الفثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ در باب رسانیں فرمودہ اند کہ محمد سعید از علمای رسانیں است الحمد للہ علیٰ ذلک حمدا کثیرا اونیز بعد از منصب خلت بدیگر مناصب عالی ممتاز شدند منہا فردیۃ منہا قطبیت منہا غوثیت منہا ندیمیت منہا قربت وقس علی ھذا قرائنہ وتفصیل احوالات ایشان را کتاب علیحدہ می باید من کلیل زبان قلیل بیان را چہ یارا کہ شمہ از انہا در معرض تبیان آرد بیت

وصف حالاتش نیاید در شمار	عاجزم گر یک بگویم از ہزار

لاچار عنان قلم را بمدح ایشان کہ در غزلے حضرت مرشدی قیوم جہان نظم فرمودہ اند گردانیدہ شد غزل

پری خوبانے کہ من دیدم نمی گنجد بتعبیرے	شود مجنون مصور گر کشد رنگش بتصویرے
علاجی نیست جزمی کہنہ درد اغفلتِ مارا	شکستِ توبہ لازم شد نخواہم کرد تقصیرے
ندارم قاصدے تا نامہ سوئے دوست بنویسم	ہمین بس اضطرابِ دل بود ایمائے تحریرے
بہ بزمِ عیش بے لعلِ تو مستانِ نگاہت را	نباشد موج می در ساغرِ جان کم ز زنجیرے

Marfat.com

غبارم تو تیای چشم طور و دیدہ بیضا است — منم خاکسترِ برقِ نگاہِ جلوہ تاثیرے
بگلشن بے گلِ روئے تو چون سیرِ ہوس گیرم — ہر چشمم غنچہ پیکان است ہر شاخِ گلش تیرے
بہارِ گریۂ غم کو کہ ویران خانۂ دل را — بجز سیلِ سرشکِ دیدہ دشوار است تعمیرے
بکامِ تلخ جانِ خشک افیون خوارِ ہجرانت — خیالِ بوسۂ گنجِ لبت شہد است و ہم شیرے
چمن سرسبز و گل خندان ہوا شاداب بلبل مست — بہار آمد مبارک باد با دیوانہ زنجیرے
ز تر جرمے و زہد خشک گر آگہ شوی زاہد — عبادت لعن میگوید ترا طاعات تکفیرے
ز موجِ خط خشکِ بوریا خواندم کہ ای زراق — ترا تعظیم تعزیر است و استشہار تشہیرے
بہ بیمارِ نگاہش قاصدے دیگر نمے باید — بجز دردِ درون و نالۂ دل آہ شبگیرے
شہنشاہِ ولایت مظہرِ حق خازن الرحمۃ — در اقلیمِ صباحت سرورِ ملک یمین میرے
خلیل آسا امام و رہنما بر جادۂ خلّت — ندیدہ بعد احمد دیدۂ انجم چنین پیرے
سعید ہی سعدی مسعود بختی آیتے فضلے — مسِ نحسِ شقاوت را سعادت بخش اکسیرے
در این بستان نوائی بلبلِ بیدل خوشم آمد — بر نگِ غنچہ خوابی دیدہ ام ای صبح تعبیرے
در آغوشِ خیالم آن پری پیکر نمے گنجد — صفی تا شیشۂ ہستی است نتوان کرد تسخیرے

شمائل

وصال مبارک شمائل ایشان در سنہ ہزار و ہفتاد و یک بعد از مراجعت از سفر سعادت اثر حرمین شریفین زادہما اللہ شرفا و تعظیما و مراجعت از سفر اعظم البلاد حضرت دہلی در سن شصت و ہفت روی داد و در بلدۂ دار الارشاد سرہند در قبہ کہ والد ماجد ایشان با برادر عالیشان دران مدفون بودند در جنب والد و برادر خود رضی اللہ تعالی عنہما مدفون شدند و قبل ازین در ذکر جناب حضرت مجدد الفثانی و حضرت شیخ محمد صادق قدس سرہما شرافت آن زمین مذکور شدہ کما لا یخفی تاریخ وصال و میلاد ایشان را خلف ارشد و اسعد شیخ عبد الاحد قدس سرہ چنین نظم فرمودہ اند: نظم

Marfat.com

از پی یکہزار پنجم سال — بود از ہجرتِ نبی ملل
کامد از کان کائنات برون — گوہر برتر از مثال و مثل
یعنی از لطف خاص ربانی — وز عنایات لم یزال یزل
پسرے شد عطا بہ قطب زمان — مجتبائی خدائی عزّ و جلّ
شیخ احمد مجدّدِ ملّت — حافظ شرع از زوال و زلل
آن شہِ دین کہ ملک عرفانش — نپذیرد ز دست دیو خلل
نی پسر آفتاب کرد طلوع — با ہزاران شرف ز برج حمل
کردہ پرواز تا از این زندان — مرغ روحش بمرغزار اجل
نہ مثالش کسی بوادی علم — نہ نظیرش کسی بکوی عمل
نہ در اقطاب اربعش مانند — نہ در ابدال اربعینش بدل
خازن رحمتِ خدائے کریم — وارث دولت رسولِ اجل
نام او کز ازل سعید آمد — بر سعادت بود دلیل اول
خاک راہش چہ ماہ چہ خورشید — جبہ سائیش چہ مشتری چہ زحل
گر سمومش رسد صبا گردد — عارف آید ز کوی مرد دغل — گوش
آن امامِ زمان ز طاعت حق — نشدہ یک زمان ز راہِ کسل
تا شبی ساقیانِ عالم قدس — برکشیدند بادہائے اجل
ہمہ در کار آن ولے گردند — جمع کردند با شراب و عسل
جام وحدت کشید و کوتہ ساخت — قصۂ پر دراز طول امل
شیونش کردہ ملک با ملکوت — ماتمش داشت ماہ تا بزحل

مادۂ تاریخ میلاد	سال میلاد او فیوض حق است گر نباشد شہور دخل عمل	فیوض حق سنہ ۱۰۰۴ ہجری

Marfat.com

	سال عمرش نمایدت للہ	ع	گر عدد خواہی از حساب جمل
ماده تاریخ وفات خضر	سال رحلت پیاپی ارخوانی :- رفت قطب زمان سعید ازل		رفت قطب زمان سعید ازل ۱۱۰۱ھ

فقیر از زبان الہام ترجمان والد والدہ خویش شنیدہ ام کہ در ایامی از برشکال باران غلبہ نمودہ و آب در روضہ مبارکہ اندرون شدہ و قبر متبرکہ ایشان نشست نمودہ بود چون بتعمیر آن پرداختند و سر قبر مبارک را کشودند جسد مبارک ایشان را ملفوف در کفن شریف بنوعیکہ جدید گذاشتہ باشند دیدند کہ اثرے از آثار گرد و غبار بر کفن نیافتند و روئی مبارک ہمچون کہ معمولست کشودہ بنوعیکہ الحال خوابیدہ باشند می نمود و حال آنکہ از وفات مبارک ایشان قریب بصد و سی سال گذشتہ بود رضی اللہ تعالی عنہ اللھم اغفرلنا وارحمنا وادخلنا فی عبادك الصالحین برحمتك یا ارحم الراحمین -

صاحب برکات معصومی مے نویسند کہ ایشان قریب ایام وصال خود باعظم البلاد دھلی تشریف فرما شدہ بودند و مدت در آنجا اقامت ورزیدہ از انجا مکتوبے بدار الارشاد سرہند بطلب برادر خود خدمت حضرت عروۃ الوثقی نوشتند کہ مشعر از شوق ملاقات بود حضرت عروۃ الوثقی بعد از مطالعہ مکتوب مقصد را معلوم نمودہ بطرف برادر گرامی خود مکتوبے شوق انگیز نوشتند کہ عنقریب آن مکتوب ایرادمے شود و تیاری و تہیہ سفر نمودہ تا سرای علوکہ ہفت میل است از دار الارشاد حضرت سرہند شریف بیرون شدند دران منزل ملہم گردیدند کہ برادر بزرگ شما بعد از برآمدن دھلی در سرائے سنبالکہ رحلت نمودہ اند بعد از کشف این معاملہ بسرہند مبارک مراجعت کردند بعد چند یوم قاصد خبر وحشت اثر رسانید مکتوب جناب عروۃ الوثقی در جواب مکتوب برادر بزرگ خود خازن الرحمت ایں است بیت

کہ خواجہ محمد سعید است ۱۲

Marfat.com

آمد ازاں جناب صحیفہ بسوئے من	الحمد للہ الذی اذھب عنا الحزن

بعد از تقدیم مراسم عقیدہ و نیاز معروض میدارد عنایت نامہ نامی و ملاطفہ گرامی کہ از کمال کرم و مہربانی مصحوب ملاطاہر نامزد این مسکین بے تسکین فرمودہ بودند بورود آن مستعد گردیدہ از راہ تلطف و مخلص پروری مقدمات شوق آمیز و فقرہائے عشق انگیز اندراج یافتہ بود و مطالعہ آن آتش مشتاقان را مضاعف ساخت و شعلہ شوق آگینان را سربلند گردانید مصرعہ آب آتش را مدد شد ہیچ لفظ نیست بلی لطف معشوق در رنگ استغنائے او عشق افزا و آتش انگیز است حالت سوختہ مشتاقان را این مصرعہ ہندی بیان نماید ؎ چوٹی کیسی کام کرے جب جر کون تب آگ ؛ عاشق مسکین نہ تاب عتاب دارد و نہ طاقت عنایت نہ برداشت قہر دارد و نہ یارائی مہر مصرعہ کہ وصل از ہجر باشد جان ستان تر ؛ حدیث نفیس لو کشفت لاحترقت سبحات وجھہ ما انتھی الیہ بصرہ من خلقہ شاہد این معنی است **فرد**

گیرم کہ بغم خانۂ ما یار خرامد	کو حوصلہ و طاقت دیدار کہ دارد

بلی لا یجمل عطایا الملک الا مطایاہ ہستی عاشق تا در میان است مورد صد بلا است صلاح او در نیستی است و فلاح او در ترک ہستی نامرادتر از ممکن معلوم نیست کہ کسے باشد کمال در حق او نفی کمال است و خیریت در سلب خیریت شخصے کہ کمال او نفی کمال بود و صلاح او در نیستی از کمال مولائی خود چہ خبر داشتہ باشد و بجمال ہستی او چگونہ پے برد مگر آنکہ بدام نیستی صید ہستی نماید و بوجود موہوب موجود گردد فح یکون العارف ھو المعروف و الواجد ھو الموجود در انفسی رفت ع بندہ باید کہ حد خود داند ؛ اظہار انتظار آمدن این مسکین فرمودہ بودند مصرعہ

از دوست یک اشارہ از ما بسر دویدن	

سعادت فقیر است کہ در خدمت برسد و از برکات صحبت کثیر البہجت مستفید و

Marfat.com

مستسعد گردد تمہ مکتوبہ الشریف رضی اللہ تعالیٰ علیہ

تذکرہ ثالث از منتخب ثالث در ذکر فرزندان جناب حضرت خازن الرحمۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ

خدمت حضرت خازن الرحمۃ را سوای صبیہ ہائے ہشت پسر بود ہمہ این مخدوم زادگان به کمالات ظاہری و باطنی ممتاز بودند و به اعلیٰ درجات فیوض و برکات فائض **فرزند** اوّل ایشان حضرت شاہ عبد اللہ قدس سرہ صاحب حالات بلند معاق ارجمند از خدمت والد شریف خود اخذ فیوض و برکات نموده بفیاضی خلق مشغول بودند از ایشان یک پسر ماند میان عبد الحق نام و از وے نیز یک فرزند خلف شدہ مسمی میان احمدی قدس سرہما **ذکر فرزند دوم** حضرت خازن الرحمۃ رض حضرت شاہ لطف اللہ رض ایشان نیز از خدمت والد خود اخذ فیوضات نموده اند و به فیاضی بریہ مشغول شده لاولد رفتند رحمۃ اللہ علیہ **ذکر فرزند سوم** حضرت خازن الرحمۃ قدس سرہ جناب علامۃ الوریٰ نور الہدیٰ میان فرخشاہ قدس سرہ در علم و عمل در برادران ممتاز بودند و بسیار عزیز الوجود عمر مبارک ایشان زیادہ از نود شد و بسا کس از فیوض ایشان بہرہ مند شدند بیستم شوال سنہ یکہزار و یک صد و ہشت رحلت فرمودند رحمۃ اللہ علیہ و از ایشان سہ پسر خلف شد اوّل قطب الاولیا شیخ علی رضا کہ بفضائل صوری و معنوی ممتاز بودند تفصیل احوال ایشان در اشجار الخلد و اثمار الاشجار خواجہ اعظم کشمیری نموده برادر دوم ایشان میان محمد ارشد قدس سرہ و برادر سوم میان ضیاء اللہ قدس سرہ **ذکر فرزند چہارم** حضرت

Marfat.com

خازن الرحمۃ رضی اللہ عنہ شیخ سعد الدین قدس سرہ کہ او نیز از خدمت
والد ماجد خویش اخذ کمالات طریقہ علیہ نمودہ از وے یک پسر ماندہ میان محمد
قطب قدس سرہ و از ایشان یک فرزند خلف شدہ میان محمد غوث قدس سرہ

ذکر فرزند پنجم حضرت خازن الرحمۃ رض جناب مقبول الصمد
شیخ عبد الاحد قدسنا اللہ بسرہ الاقدس ایشان اول فیوضات
از والد شریف خود یافتہ و ثانی جہت از دیاد فوائد از خدمت عم بزرگوار
خود حضرت عروۃ الوثقی رض مشرف شدہ اند و از انجا معاملہ را از سائر
اخوان بالا بردہ بمقامات عالی و درجات متعالی رسیدہ ذکر ایشان تفصیل
میطلبد لہذا در تذکرہ علیحدہ منتخب باذکر فرزان گرامی او مذکور خواہد شد انشاء اللہ
کہ ختم این منتخب بذکر احوال مبارک ایشان قرار یافتہ **ذکر فرزند ششم**
حضرت خازن الرحمۃ رض قدوۃ اہل اللہ شیخ خلیل اللہ قدس سرہ
ایشان نیز از خدمت والد خویش اخذ فیوض و برکات عالیات نمودہ اند و باعلی
درجات کمال و اکمال رسیدہ آز خدمت ایشان دو پسر ماندہ یکی حضرت
میان نور القدس قدس سرہ و ثانی میان مراد اللہ رحمۃ اللہ علیہ

ذکر فرزند ہفتم حضرت خازن الرحمۃ شیخ محمد تقی
قدس سرہ کہ خدمت ایشان نیز از والد بزرگوار خود بدرجہ کمال و اکمال رسیدہ
فائض شدہ اند یک پسر از ایشان خلف شدہ شیخ نجم الدین رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ

ذکر فرزند ہشتم حضرت خازن الرحمۃ رض حضرت
شیخ محمد یعقوب قدس سرہ کہ بسیار محبوب و مرغوب والد شریف خود بودہ
و از نسبتہائے خاصہ ایشان حظ فراوان یافتہ اند و بدرجات کمالات رسیدہ
اند از ایشان یک پسر ماندہ شیخ میان عصمت اللہ نام رحمۃ اللہ علیہ

Marfat.com

تذکرہ رابع از منتخب ثالث در ذکر فرزند سیوم حضرت مجدد الف ثانی حضرت عروۃ الوثقیٰ خواجہ محمد معصوم رضی اللہ عنہما بطریق ایجاز

مخفی نماند کہ ذکر مبارک ایشان تفصیل تام می طلبد و در یک تذکرہ گنجائی ندارد لہذا منتخب رابع در ذکر احوال ایشان تعیّن شدہ و این منتخب چون متضمن اذکار اخوان ایشان بودہ بطریق ترتیب احتراز از فوت ترتیب نمودہ تذکرہ ایشان را در محلی کہ مناسب ذکر ایشان بود بطریق ایجاز بمدحی کہ جناب مرشدی حضرت قیوم جہان در توصیف مبارک ایشان منظم فرمودہ اند اکتفا رفت و تفصیل ذکر ایشان با ذکر فرزندان گرامی ایشان حوالہ منتخب رابع شد انشاء اللہ تعالیٰ آنجا بطریق تفصیل مذکور کلک بیان خواہد شد و مَا تَوْفِیْقِیْ اِلَّا بِاللّٰہِ **قصیدہ**۔

قطب دوران امام معصوم است ... فرد یزدان امام معصوم است
قبلۂ انس سجدہ گاہ ملک ... کعبۂ جان امام معصوم است
پایۂ تا سر چو آیتے رحمت ... فضل و احسان امام معصوم است
خواجۂ خواجگان شیخ شیوخ ... پیر پیران امام معصوم است
در بشر نور قدس حق پوشش ... سر سبحان امام معصوم است
قطب ارشاد قبلۂ عالم ... شاہِ شاہان امام معصوم است
در قنادیل جان حق جویان ... شمع ایمان امام معصوم است
بجگر تشنۂ زلال وصال ... آب حیوان امام معصوم است
بعد اصحاب و تابعین کبار ... شرف انسان امام معصوم است

زان

Marfat.com

زان امانت کہ عاجز آمد چرخ	حاملِ آن امام معصوم است
بالوہیت و رسالت و بعث	نصّ برہان امام معصوم است
ای صفی در وصعب جانِ ترا	چیست درمان امام معصوم است

ایضاً لہ فی مدحہ الشریف قدس سرہ

حجۃ اللہ امام معصوم است	آیۃ اللہ امام معصوم است
قطب و قیوم غوث ہر دو ثقل	ولی اللہ امام معصوم است
در جہان قایم مقامِ رسل	کیست باللہ امام معصوم است
جالسِ حضرتش جلیس خدا است	رؤیۃ اللہ امام معصوم است
دست بر دست بعد دستِ نبی	بید اللہ امام معصوم است
نائبِ کاملِ رسول خدا	شہد اللہ امام معصوم است
خضر راہ صفی بکعبۂ ذات	شکر للہ امام معصوم است

محفی نماند کہ دراین منتخبات سبعہ چنان قاعدہ قرار یافتہ کہ در ہر منتخبے ذکر یکے از سرحلقہائے اکابر باذکر اصحاب و اولاد او نمودہ می آید الا منتخب اوّل کہ آنجا کمال احتضار رفتہ و ہر یکے از اعاظم اولاد و اصحاب کہ او مسند آرا و سرحلقہ شدہ و از بواقی ابنا جنس خود ممتاز بود ذکر شریف او و باحوال اولاد و اصحاب او در منتخب دیگر می شود برین دستور این منتخبات ستّہ ترتیب یافتہ تا مسند نشین و سرحلقہ از دیگران ممتاز باشد و ترتیب و قاعدہ مقررہ معلوم بود:۔

تذکرۂ پنجم از منتخب سیوم در ذکر باقی فرزندان حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ سبحانہ و تعالیٰ عنہ

Marfat.com

فرزند چہارم ایشان حضرت محمد اشرف نام داشتند و این مخدوم زادہ در حالت رضاع رحلت نمودند و فرزند پنجم و فرزند ششم ایشان شیخ محمد فرخ و شیخ محمد عیسی قدس سرہما این ہر دو مخدوم زادہ در صغر سن با برادر اکبر خود حضرت شیخ محمد صادق رض در مقدمہ طاعون کہ ذکر یافتہ یکبار رحلت فرمانشدہ اند چنانچہ خدمت حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ در مکتوبے اینمعنے را نوشتہ اند المکتوب در ذکر حضرت مخدوم زادہ اکبر ایرا و یافتہ کما لا یخفی عن نظرہا فرزند ہفتم جناب حضرت مجدد الفثانی شیخ محمد یحییٰ نام داشتند المعروف بشاہ جیو ایشان ہنگام وفات والد بزرگوار خویش در سن ہفت ہشت سالگی بودند بحسن تربیت برادران گرامی چون از تحصیل علوم ظاہری فارغ شدند کسب سلوک طریقہ علیہ از ایشانان نمودند و باعلی درجات کمال و اکمال فائض شدند مکاشفات بلند و معارف ارجمند دارند کہ بعضے از آنہا را بزبان قلم معروض حضرت عروۃ الوثقی نمودہ اند و بجواب صحت و سقم از ایشان سرافراز می شدند چنانچہ در مکاتیب معصومی مندرج است و در سفر حرمین الشریفین زادہما اللہ شرفا و تعظیما ہمرکاب برادران بزرگوار خود بودند و از المکنہ متبرکہ مستفیض و مستنیر شدہ اند صبیہ حضرت خواجہ خورد ولد خواجہ بیرنگ رض در عقد ایشان بود در سنہ ہزار و نود و ہشت بوصال ایزد متعال مشرف شدند رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعۃ خدمت حضرت وحدت قدس سرہ تاریخ وصال ایشان را در قطعہ بنظم کشیدہ اند قطعہ

آن عارف باللہ تبارک و تعالے	جبریل صفت رفت سوی عالم بالا
تاریخ وصالش چو بپرسند عزیزان	گو بود ولی شیخ محمد یحییٰ

و از خدمت ایشان دو پسر خلف شدند یکی حضرت شیخ ضیاء الدین قدس سرہ و یکے حضرت شیخ فقیر اللہ رحمۃ اللہ و این ہر دو مخدوم زادہ فایض بکمالات

ظاہر

Marfat.com

ظاہری و باطنی بودند و خدمت حضرت مجدد الف ثانی قدس اللہ سرہ الاقدس یک صبیہ داشتند آنرا بہ پسر برادر خویش قاضی عبد القادر کہ ولد شیخ عبد الرزاق اند کہ برادر حضرت مجدد الف ثانی رض بودہ اند نسبت نمودند و خدمت قاضی عبد القادر را از صبیہ حضرت مجدد الف ثانی رض یک پسر ماند شیخ محمد فضل اللہ نام و می آرند کہ حضرت مجدد الفثانی رض بفرزندان خود وصیت فرمودہ اند کہ ہمہ مراتب متابعت سنت بجا آمدہ لہذا چون از صبیہ ما فرزندی متولد شود آن را بر قبر من محاذی دوش من بدارید تا این سنت مبارک نیز ادا شود کہ جناب حضرت نبوی علیہ الصلوٰۃ والسلام فرزندان حضرت فاطمہ زہری رضی اللہ تعالی عنہا را بدوش مبارک خود سوار نمودہ اند از خدمت حضرت شیخ محمد فضل اللہ قدس سرہ دو پسر خلف شدند شیخ حسام الدین و شیخ سفر احمد و شیخ عبد اللطیف و شیخ عبد الحی و شیخ زین الدین قدس اسرارہم اولاد ایشان اند و میان فضل احمد جیو کہ ارشاد ایشان الیوم بسیار است از اولاد ایشان اند چنانکہ خدمت میان فضل احمد قدس سرہ ولد میان نیاز احمد اند و وی پسر میان سفر احمد مذکور فوق است و وی فرزند شیخ محمد فضل اللہ قدس سرہ اند رحمہم اللہ تعالی رحمۃ واسعۃ واسعۃ

تذکرہ ششم از منتخب سیوم در ذکر شیخ عبد الاحد ولد حضرت خازن الرحمۃ رضی اللہ تعالی عنہما

مشہور است بحضرت وحدت قدس سرہ مخفی نماند کہ ایشان در سائر اخوان بہ فضائل صوری و معنوی ممتاز بودند از آنکہ ایشان با وجود حصول نسبت والد بزرگوار خویش از خدمت عم عالی مقدار خود نیز فائض شدہ اند و سالہا کسب سلوک باطنی فرمودہ اند در بادہ خلت افیون قیومیت خلط نمودہ اند و برکات یمین را با فیوضات یسار جمع ساختہ آنہا کارخانہ

Marfat.com

ارشاد ایشان استوار آمد و پیش طاق شان مرتفع شدہ و خدمت خانقاہ معلّی والد بزرگوار
فی سائر اخوان تعلّق بایشان داشت درمیان اخوان مشہور بحضرت میان گل
بودند و چون طبع موزون داشتند اشعار رنگین فرمودہ اند تخلّص خود را وحدت
قرار دادہ و باین تخلّص چندان شہرت یافتہ اند کہ گویا لقب مبارک ایشان شدہ
و خدمت ایشان دو مرتبہ بشرف زیارت روضہ جناب رسول اللہ صلّی اللہ
علیہ و آلہ و صحبہ وسلّم و طواف بیت اللہ الحرام زادھما اللہ تعالیٰ شرفا و تعظیما
مشرف و کامیاب شدہ اند مرتبہ اوّل ہم رکاب والد بزرگوار و عم عالی مقدار خویش
رضی اللہ عنہما بودہ اند و مرتبہ ثانی ہمراہ حضرت جنت اللہ قدس سرہ بودند در
مرتبہ اول عمر مبارک ایشان قریب ہژدہ سالگی بود کتاب لطائف مدینہ بعبارت
تازی در غایت فصاحت و بلاغت در احوال وارد و والد بزرگوار خود املا نمودہ اند
و تصانیف ایشان بسیار اند و از آن جملہ حاشیہ بر بعضی اقوال تفسیر بیضاوی و سلسلۃ
الجواہر در شرح چہل حدیث و خزائن الموادّہ و منشور الدرر فی فضائل السّور و صحائف
تسعہ و برہان جلی و بدائع الشرائع و جنات ثمانیہ و سبیل الرشاد و اسرار الجمعۃ و رسالہ
منع سبابہ و شرح رباعیات حضرت خواجہ بزرگ رضی اللہ عنہ و شواہد التجدید و خیر الکلام
و مناجات کبیر و مناجات صغیر و قصص برحق و نشر العطر و رسالہ در شرح بیت
مشہور مثنوی معنوی ؎ علم حق در علم صوفی گم شود ؛ این سخن کے باور مردم شود ؛
و فیض عام و شرح کلمہ تسبیح و شرح کلمہ تہلیل و شرح کلمات قدسی آیات مکاتیب
مجددی و اسرار الفقر و چہار چمن وغیرہ اما این چند فرد از ابتدائی چہار چمن کہ در نعت
سید کونین علیہ و آلہ الصلوٰۃ والسلام فرمودہ اند اینجا ایراد شد و زینت این اوراق گردید نعت

دبیرِ قدس چون اول قلم زد	محمد سرورِ عالم رقم زد
زبانِ غیب چون شد در ترنم	نمود اول بتعظیمش تکلم

در این

Marfat.com

در این کاشانهٔ تصویر تقدیر — نخستین گل محمد کرد تحریر
ز سروش قدر بالا شد جهان را — چو قمری طوق مهرش قدسیان را
جمال پاکش از نور جلال است — وجود نور را سایه محال است
ز لعل او کنم یک نکتهٔ سر — زبان صد بار شویم ز آب کوثر
ز مویش گر سخن در نامه آرم — نخست از سنبل تر خامه آرم
کند تا وصف آن زلف دلارا — به مشک تر قلم پیچیده خود را
هلال ابرویش تیغ ید الله — بود برهان قاطع بهر گمراه
بزلفش بال کثرت بسته تقدیر — بفرقش نقش وحدت کرد تحریر
ازان ابرو که آمد جان کونین — توان جستن نشان قاب قوسین
دو گیسو هر دو بر اسرای گواهی — بمعراج حقیقت شاهراهی
دو چشمش نشه بخش نشاتین است — دو ابرو قبله گاه قبلتین است
حیای چشم او را چون دهد یاد — که سرمه در گلوی خامه افتاد
بیان قد او کار عظیم است — نشان او صراط مستقیم است
کجا خط لبش کو سبزهٔ تر — که آن از آب رست این ز آب گوهر
بلند از بینش مقدار کونین — ازان یک کوچه تا قاب قوسین
کشاده از میان ابروان ماه — برنگ سکه در دو اسم الله
زده گاهی برابرو چین تهدید — چو بر بالای بسم الله تشدید
به پشتش مهر ایزد از غلط دور — چو در مصحف نمایان آیهٔ نور — آن آیهٔ نور
بیاد رنگ بویش باغ باغم — چو غنچه عطر پرور شد دماغم

خدمت ایشان بعد وصال والد صاحب کمال پنجاه و شش سال بر مسند ارشاد و اکمال اتکا داشتند و ازان جمله شش سال بکسب زوائد فوائد چنانچه ایما بر آن رفته بخدمت حضرت

Marfat.com

عروۃ الوثقی رض سلوک نمودند و از نسبت ہای مخصوص ایشان بہرہ ور شدہ فقیر از زبان مبارک حضرت شاہ عطاء اللہ قدس سرہ کہ والد والدہ فقیر اند شنیدہ ام و خدمت ایشان از اکابر مسموع داشتند کہ روزی جناب حضرت عروۃ الوثقی رض بحضرت وحدت قدس اللہ تعالیٰ سرہ فرمودند کہ وعدہ بتو می نمایم کہ چہل توجہ بتو عنایت نمایم و بہر توجہ آنقدر ترقی در حال تو خواہد شد کہ در مدت مدید حصول آن بدشواری باشد از آن جملہ سی و چہار توجہ عنایت شدہ بود کہ مقدمہ انتقال حضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بعالم رخ نمود پس از این واقعہ جان کاہ روزی حضرت وحدت قدس اللہ تعالیٰ سرہ بر قبر متبرکہ ایشان رفتہ معروض داشتند کہ از جملہ توجہ ہائے موعود شش عدد توجہ باقی است امید از الطاف حضرت آنکہ بوفا انجامد بایشان چنان ایما شد کہ بر قبر فقیر متوجہ شدہ بنشین تا آنچہ معدود موعود جود ایفا رود خدمت حضرت وحدت عرض نمودند کہ وعدہ در حالت حیات بود الحال نیز بہ ہیئت حیات شدہ توجہ عنایت شود معلوم ایشان شد کہ در خلوت آمدہ باش یعنی وقتیکہ دیگرے بر قبر حاضر نباشد ایشان وقت را مراعت نمودہ بر قبر مبارک می رفتند و حضرت عروۃ الوثقی بہ ہیئت حیات شدہ از قبر مبارک خروج میفرمودند و توجہ می دادند روز ششم کہ اتمام موعود بود حضرت وحدت قدس سرہ سیاہی و قلم ہمراہ داشتند بعد از فراغ توجہ عرض نمودند کہ بدستخط مبارک نوشتہ عنایت شود کہ آنچہ بعبد الاحد وعدہ رفتہ بود کہ چہل توجہ خواہم داد از آنہا سی و چہار توجہ در حالت حیات دادہ شدہ بود و شش توجہ باقی را بہیئت حیات شدہ ایفای موعود ادا شد خدمت حضرت عروۃ الوثقی قدس سرہ العزیز را بدستخط مبارک خود عبارتے کہ قرین این مدعا بودہ باشد نوشتہ دادند حضرت وحدت قدس سرہ آن نوشتہ را بسائر بنی اعمام خود نمودند ہمہ مخدومزادہ گان دستخط والد شریف خود را شناختہ و حضرت حجت اللہ رض بر پشت آن کاغذ نوشتند ہذا ہو الحق الیقین بلی الا ان اولیاء اللہ لا یموتون بل ینقلون

رمن

Marfat.com

مِنْ دَارٍ اِلٰی دَارٍ خدمت ایشان در سن هفتاد و هفت سالگی بجوار رحمت حق پیوستند خواجه اعظم کشمیری که از فدویان صمیمی ایشان بود در کتاب اشجار الخلد و اثمار الاشجار تاریخ ایشان بنظم کشیده قصیده هاے طولانی ترتیب داده است اینجا بذکر چند فردے که ماده تاریخ ازان استنباط شود اکتفا رفت هذا هو النظم

از عمر مبارکش بارشاد — بگذشت چون سال هفت و هفتاد
از وحشت این سرای ادنے — رو کرد سوے رفیق اعلی
شه باز هوای لامکان شد — ارشاد فزاے قدسیان شد
این حال که جان و دل بفرسود — در بیست ششم ز ماه حج بود
در جمع که عید مؤمنین است — تشریف وصال شاه دین است
حوران بهشت خاک راهش — غلمان بصفای دل فدایش
رضوان ز بهشت سر کشیده — امروز بکام دل رسیده
می گفت پس از هزار توصیف — این بیت برای سال تالیف
عبدالاحد آن امام قیوم — احمد سیر و سعید معصوم
آراسته تخت معرفت را — اظهار نمود مرحمت را

واین نیز منظومه او است هذا هو

کرد رحلت قطب ارشاد آنکه بود — در ره حق عارفان را مستند
از نسیم فیض نشگفته گلے — همچو او در باغ وحدت سر سبد
منبع اسرار ذات لم یلد — مطلع انوار الله الصمد
از عنایات ازل ذاتش سعید — با کمال فضل معصوم ابد

زد رقم اعظم بسال وصل او
هادی دین بود شیخ عبدالاحد

هادی دین بود شیخ عبدالاحد سنه ۱۱۲۶ھ

Marfat.com

وله ایضاً

چو شیخ عبد الاحد آن قطب آفاق
سفر کرد و اختیار از دار دنیا
چراغ افروز بزم قدسیان شد
بر اوجِ چرخ مانند مسیحا:-
ولے از ہجر آن سرخیل اقطاب
بر اہل دل قیامت گشت برپا:-
چو پرسیدم ز اعظم سال وصلش
بگفتا رفت شاہِ دین و دُنیا
الٰہی خاکِ پاکِ مرقدش باد
ضیا بخش سوادِ دیدۂ ما

فرزندان گرامی ایشان کہ بدرجۂ کمال رسیدہ اند چہار اند منہم حضرت شیخ ابو حنیفہ قدس سرہ بعد از رحلت والد ماجد خود پنج یا شش سال زینت دہ خانقاہ عالم پناہ بودہ اند غرہ شہر صفر اوائل سال ہزار و یک صد و دو بہ مرض اسہال رحلت فرمانشدند در دو فرزند ارجمند گذاشتند یکی از ان دو عارف الولی شیخ محمد ذکی قدس سرہ خدمت ایشان دو مراتب بطواف بیت اللہ و زیارت روضہ مبارکہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ و صحبہ وسلم شرف اندوز اند و صاحب جذب قوی بودہ اند و در ان اسفار بہر بلاد و بقاع کہ تشریف بردہ اند جماعہ اکابر صلحای و فضلای قدوم میمنت لزوم ایشان را مغتنم شمردہ از برکات ایشان حظ وافر و برخ کامل حاصل نمودہ اند فرزند دویم حضرت وحدت عارف متقی شیخ حضرت محمد تقی اند کہ بفضائل صوری و معارف معنوی متصف بودہ اند

ولدت

Marfat.com

ومدت مدید مروّج خانقاہ والد بزرگوار خویش شدند و عالمی از ایشان منوّر شد طبع موزون نیز داشتند در رنگ والد خود بسیار اشعار رنگین فرموده اند و تخلص مبارک نقی تجویز فرموده بودند و این فرد از اشعار ایشان است **فرد**

عمر گذشته را بتاسف نقی چه سود	کے آید آن خدنگ کہ از شصت بگذرد

و این فرد نیز از ایشان است **فرد**

پیر گشتی بر سر راہ است نشستی استخوان	مدّ لائی نفی اثباتے عصا باید ترا

فرزند سیوم جناب حضرت وحدت قدس سرہ زبدہ اہل ارشاد شیخ محمّد مراد قدس سرہ کہ در سفر حرمین الشریفین در رکاب والد خویش رحلت نمودند از خدمت ایشان یک پسر ماندہ شیخ انوار اللہ فرزند چہارم خدمت حضرت وحدت قدس اللہ سرہ العزیز حضرت شیخ نور الحق کہ بجمیع علوم ظاہر و فیوض باطنی مشرف شدہ اند و اکثر مناصب شرعیہ بایشان مفوّض بود مخفی نماند کہ حضرت شاہ عطاء اللہ قدس سرہ کہ جدّ مادری فقیر اند ایشان و والد جدّ ایشان پشت بہ پشت بطنا بعد بطن از احفاد و حضرت خازن الرحمۃ و حضرت وحدت شدہ آمدہ اند و جدّ امجد اعظم ایشان نواسہ حضرت خازن الرحمۃ بودہ می آرند کہ والد ایشان از اولاد حضرت حاجی عبد الوہاب بخاری بودہ اند بزیارت بیت اللہ رفتہ بودند از آن جا ملہم شدند کہ در سرہند رفتہ صبیہ حضرت خازن را در عقد خود آرند چون ایشان بدار الارشاد سرہند رسیدند از خدمت حضرت خازن الرحمۃ رضی اللہ عنہ طلب خویشی نمودند و اظہار کردند کہ ما مور بر آنم خدمت حضرت خازن الرحمۃ فرمودند کہ ما نیز اگر ما مور شویم قبول خواہیم کرد ہمان شب واقعہ بزیارت جناب بدعوت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم حضرت فاطمۃ الزہرا رضی اللہ تعالی عنہا مشرف شدند و حضرت زہرا رضی اللہ تعالی

Marfat.com

فرمودند کہ صبیہ خود بچادر ما انداز و بفرزند ما بدہ خدمت حضرت خازن الرحمۃ بجان منت داشتہ قبول نمودند فردای آن شب صبیہ خود را بے آنکہ برسم اہل زمانہ بطور عروسی طوی نمایند بہ طریق نذر بحبالہ عقد ایشان در آوردند ازان روز اولاد ایشان از احفاد حضرات مجددی شدہ آمدہ اند و خدمت شاہ عطاء اللہ مذکور صبیہ حضرت قطب الاقطاب حاجی غلام محمد معصوم قدس اللہ سرہ الاقدس نکاح فرمودہ اند کہ ہمشیرہ حضرت مرشدی قیوم جہان بودند و والدہ فقیر ازان عفیفہ تولد شدہ اند پس باین تقریب والدہ فقیر ہم نواسہ حضرت خازن الرحمۃ شدند و ہم نواسہ حضرت عروۃ الوثقیٰ رض گردیدند و حضرت حاجی عبد الوہاب قدس سرہ کہ جد اعظم حضرت شاہ عطاء اللہ اند ایشان از سادات بخاری دہلوی اند از اولاد حضرت سید جلال الدین بخاری رضی اللہ عنہ خدمت حضرت حاجی عبد الوہاب قدس سرہ ہم عصر جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ بودہ و مکاتیب قدسی آیات بطرف ایشان مرسل شدہ و در آن مکاتیب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ اظہار مودت با ایشان مینمائید و می نویسند کہ ازین رابطہ مودت کہ نسبت اہل بیت نبوی علیہ الصلوٰۃ والسلام حاصل وقت من شدہ امیدواری عظیم بہم رسیدہ و دیگر ازین مقولہ مشعر بتعظیم ایشان باشد در آن مکتوب بسیار مندرجست انشاء اللہ تعالیٰ در منتخب سابع در تذکرہ حضرت والدہ آن مکتوب را با شجرہ نسب مبارک ایشان تحریر خواہد شد و باللہ التوفیق

منتخب رابع از منتخبات سبعہ در ذکر احوال حضرت عروۃ الوثقیٰ محبوب سبحان قیوم عالمیان کاشف سر مکتوم حضرت امام محمد معصوم رضی اللہ عنہ

و تذکرہ

Marfat.com

وتذکرہ اولی از منتخب رابع در ذکر تولد جناب حضرت عروۃ الوثقیٰ تا رسیدن ایشان بعلوم ظاہری وفیوضات باطنی از خدمت والد بزرگوار خود رضی اللہ تعالیٰ عنہم

مخفی نماند کہ خدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ خواجہ محمد معصوم فرزند ثالث حضرت مجدد الف ثانی رض وقایم مقام ایشان چنانکہ حضرت مجدد الف ثانی رض ایشان را بر سائر فرزندان خود فضل میدادند وبرادر بزرگ ایشان حضرت خازن الرحمۃ رضی اللہ عنہ باوجود کلان سالی خود ایشان را از خود ممتاز دانستہ مسند ارشاد را بایشان مسلم داشتند ونیز منصب قیومی کہ از جمیع مناصب کمال فائق است بایشان رسیدہ چنانچہ حضرت مجدد الفثانی رض بایشان می فرمایند کہ اشیا از قیومیت من بتو راضی ترند چنانچہ در مجلس مذکور گردد انشاء اللہ تعالیٰ وبشارت اصالت نیز بایشان داده اند جائے کہ فرموده اند کہ بقیہ از خلفت سرور دین ودنیا علیہ وآلہ وصحبہ والبرکات العلی ماندہ بود آن را اویس گویان بیک فردے از دولتمندان امت اوعطا فرمودند وتخمیر طینت او از آن نمودند واز ین راہ آن فرد را از اصالت بہرہ ور ساختہ اند ازان بقیہ بعد تخمیر طینت آن فرد نیز بقیہ قلیلی ماندہ بود آن بقیہ نصیب یکی از منتسبان آن فرد آمدہ است وتخمیر طینت او ازان فرموده اند وباندازہ آن حظی از اصالت نیز یافتہ ان ربک واسع المغفرۃ انگارم کہ نصیبے کہ حضرت مہدی موعود را علیہ الرضوان از اصالت است از راہ حضرت عیسی علی نبینا وعلیہ السلام ونیز خطاب فرموده بحضرت عروہ الوثقیٰ فرموده اند کہ ہر قدر کہ نصیبے از اصالت داری موافق آن نشار محبوبیت در نہاد

صفائی مستفیدان

تو مودع است یعنی محبوبیت ذاتی و کمال انفعالی در حق ایشان نشان داده اند اہذا افضل ایشان علی العموم فرزندان و جمیع اصحاب یعنی بر سائر مستفیضان والد ایشان در رنگ قطعے است چنانکہ حضرت مجدد الف ثانی رض بہ کرات و مرات با ایشان خطاب مینمودند

بعد ازین ہرگز نہ بینید ہیچ خمارے دگر		ہمچو من می خوارہ و مثل تو سرشاری دگر	

و نیز فرمودہ اند کہ محمد معصوم محمدی المشرب است و نیز در مکتوبی برنگاشتہ اند کہ از فرزندی محمد معصوم چہ نویسد کہ وی بالذات قابل این دولت است یعنی ولایت خاصہ محمدی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام والتحیۃ چون ایامی از فضائل ایشان نمودہ شد الحال از ابتدای تولد مبارک ایشان تا انقضای مدت عمر شریف ایشان بطریق ایجاز و اختصار چیزے نوشتہ میشود گوش ہوش استماع نما

ولادت کثیر السعادت ایشان در موضع بستی ملک حیدر کہ قریب بدو میل خام کہ از دار الارشاد سرہند است واقع شد یازدہم شہر شوال المکرم در حدود سنہ یکہزار و ہفت ہجری بود کہ ابواب فتوح و برکات بر کافہ اہل عالم ازان رو گشاد **فرد**

سرشتند از نورِ حق خاکِ او	بود چون نبی طینتِ پاکِ او
نبی نیست لیکن بر نگِ نبی	بجوشد ز کوشش ہزاران ولی

خدمت حضرت مجدد الفثانی رض می فرمودند کہ قدوم میمنت لزوم محمد معصوم یعنی ولادت او مارا بس مبارک و ہمایون آمد کہ بعد از تولد او بچند ماہ بہ ملازمت حضرت خواجہ خود مشرف

شدیم و دیدیم آنچہ دیدیم فرد

اقبال کشود در بر و یم :-	کافتاد ترا گذر بسو یم :-

و نیز فرمودہ اند کہ از اقتضای علو استعداد وی بود کہ در ایام سہ سالگی بجامعیت استعداد و حقیقت تجلی ذات و حرف توحید لب کشود و می گفت من آسمانم من زمینم من فلانم و من فلان یعنی از ارض و سما و سقف و جدران و وحوش و طیور و حجر و نباتات

Marfat.com

هر چه در نظر او می آمد مے گفت آن منم آن منم فرد

چون زلیخا از سپندان تاب عود	نام جمله چیز یوسف کرده بود

آنچه اکابر سلف عمرها در سلوک و جذبات گذرانیده حاصل نموده و کمال دانسته وی در اول فطرت بسیر مرادی قطع نموده متوجه فوق الفوق گشته خواهان مطلبی شده که دست ادراک اکثرے از اهل الله از دامان آن کوتاه مصرع سالے که نکوست از بهارش پیداست

مے آرند که زبان زد ایشان در ایام طفولیت کلمه از سلوک بود هر کرا میدیدند مے فرمودند از سلوک یعنی الزام السلوک و این کلمه جامعه مشعر است بر کمال التزام سلوک در حق خود و در حق غیر خود که بمقام دعوت و ارشاد مناسبت کمال دارد و از شفقت عام که خاصه مقام دعوت است خبر میدهند بدلالت بهدایته کلی مے نماید ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

مصرعه قیاس کن ز گلستان من بهار مرا - و اسم مبارک ایشان چون ذات شریف شان معصوم است نیز مدل است بعصمت ذاتی و محافظت جبلی اما لقب ایشان مجد الدین است و شیوه ایشان ثبات و تمکین و مشهور به عروة الوثقیٰ یعنے دست آویز محکم چون فقیر بحز ایشان در وسائل دست آویز ندارم لهذا در این کتاب هر جا اسم ایشان را عروة الوثقی مے آرم و از ادب زبان خود را لائق تکرار اسم ایشان نمی دانم اما سعادت زبان را نیز در ذکر اسم ایشان میشمارم

لله دُر القائل قطعه

آنکه نامش بزبان بردنم از بی ادبیست	گرچه ذرات تنم جمله بنامش گویاست
لیک را بنجاکه زبان نیز سعادت طلبست	گر باین نام شریفش نرسانم رجفاست
قطب حق هادیٔ دین خواجه محمد معصوم	آنکه پیشش بتواضع قد افلاک دوتاست
ظاهرش جمله بانوار شریعت روشن	باطنش جمله باسرار حقیقت دانا است

Marfat.com

قطع شد بر قد او خلعت قیومیت		آرے این خلعت فاخر بچنین قد زیبا ست	

قدسنا اللہ تعالی بسرہ وافاض علینا وعلی العالمین فیوضہ وفتوحہ **فرد**

رشتہ عمر قلم بسیار بلغزید و راز		تا نوشتی شرح آن ہیچید کاکل اندکے	

خدمت حضرت مجدد الفثانی رض فرمودند کہ اقتباس محمد معصوم نسبتہائے ما را یوما فیوما انا فانا بصاحب شرح وقایہ می ماند کہ در خطبہ کتاب خود آوردہ الفہا جدی الوقایۃ سبقا سبقا وکنت لجریہ فی میدان حفظہا طلقا طلقا حتے اتفق اتمام تالیفہا مع اتمام حفظی حضرت وحلات قدس سرہ فرمودہ اند مثنوی

مجدد بہ توصیف اولب کشاد		بفرمود کای طفل عرفان نژاد	
ز عرفان نوشتم ورق در ورق		ہمہ خواندی از من سبق در سبق	
تو یک نقطہ زین لوح نگذاشتی		ہر آنچہ نہادم تو بر داشتی	
تو آخر چو من قطب دوران شوی		زمن این بشارت بیا اور سے	

چون در نہاد ایشان آثار رشد ورشاد وعلو استعداد از زمان صغر سن مشاہدہ می فرمودند ونظر عنایات شامل حال ایشان مرعی داشتند ومنتظر ظہور کمالات خفیہ کہ در ممکن استعداد ایشان مودع بود می بودند ومی فرمودند کہ چون علم مبدع حال است از تحصیل آن چارہ نہ بود ازان جہت بہ تحصیل علوم از معقول و منقول دلالت می نمودند از کتب دقیقہ بقراءۃ صفحہ صفحہ ورق ورق امر کردہ می فرمودند کہ باید زود از تحصیل علوم فارغ شوید کہ مار البشما کارہای عظیم است واکثر علوم از خدمت والد خود اخذ فرمودہ اند چنانچہ حضرت مجدد الفثانی رض نوشتہ اند کہ درین ایام فرزندی محمد معصوم جواہر شرح مواقف را تمام کردہ در اثنای سبق او قباحت ہائے این بیچارہ بوضوح آمدہ وفائدہ ہا بر آن مرتب شد الحمد للہ الذی ہدانا لہذا وما کنا لنہتدی لولا ان ہدانا اللہ لقد جاءت

Marfat.com

رسل دینا بالحق بالجملہ بعضے از علوم را از خدمت برادر اکبر خود قدوۃ الاولیائی حضرت شیخ محمد صادق رض و برخے را از شیخ محمد طاہر لاہوری کہ از فحول علمائے واعاظم خلفائی والد ایشان بودہ اند حاصل نمودہ اند و آزاماکن دیگر نیز مستفیض شدہ اند و آذن کتب حدیث را نیز از والد خود با حدیث مسلسل یافتہ اند بتوجہ شریف مجددے و موہبت ایزدی بہ سنت والد بزرگوار خود و اخوین عالی مقدار خود در سن شانزدہ سالگی از تحصیل علوم فراغ کلی یافتند و در ضمن این علوم ظاہری اکثر کمالات باطنی را نیز حاصل نمودہ اند آما بعد از فراغ بہمگی ہمت و تمامی قوت باقتباس انوار والد عالی مقدار خویش مقدار مشغول شدند و آنا فآنا باسرار خاصہ و معاملات مختصہ و مقامات فخیمہ و درجات عظیمہ و کمالات بلند و حالات ارجمند ایشان محقق شدند و در رنگ حضرت مجدد الف ثانی رض بجمیع فضائل ایشان منصبغ گردیدند نظم

ہست این حضرت ایشان امام معصوم	کہ چنان است مبرا ز ملوث یکسر
صورت شرع مجسم بکمال تقوی	خلعت فاخرہ سنتش آمد در بر
در کمالات مجدد کہ تقرب بگذشت	کام بر کام بہر مرتبہ اش کرد گذر

و نسبت محبوبیت آن قدر بایشان غلبہ داشت کہ تقریر و تحریر را برنمے تابد فرد

تو از خوبی نمی گنجی بعالم	مرا ہرگز کجا گنجی در آغوش

بیکن ایمائی ازان در این معنی یافتہ می شود کہ خدمت حضرت والد ایشان ہر چند برائی نکاح آن مخدوم زادہ متوجہ میشدند کہ ماذون گردند بدان مامور نمی شدند مدتہا در این اندیشہ بودند تا آنکہ روزی برائی بول بالائی بامے برآمدند بعد از نشستن دیدند کہ چند دانہ گندم آنجا افتادہ است از غایت رعایت ادب آن جا بول ننمودند باوجود غلبہ آن در این اثنا ملہم شدند کہ در نکاح فرزند تو اذن دادیم و منکشف ساختند کہ منع از این امر از کمال غیرت الٰہی جل شانہ کہ در حق این بندہ بوستان محبوبیت است بود بیت

Marfat.com

بوئی گل رانسیم مے آرد زان بغیرت زاشتمام توام

بعدہ بدلالت مولانا طاہر لاہوری قدس سرہ کہ از خلفائی والد ایشان بودند صبیہ حضرت سید سند میر سفر احمد کہ خدمت ایشان از روم تشریف آوردہ بودند از جملہ سادات کرام و خلیفہ عالی مقام حضرت مجدد الف ثانی بودند برائی حضرت عروۃ الوثقیٰ خواستند خدمت میر مذکور بجان منت نہادہ قبول فرمودند آن بدر فلک سیادت را با آفتاب برج ولائیت اقتران دادند و ازین اقتران تا مادام قیامت کواکب ہدایت در شبستان عالم ماندانہ قریب مجیب و جناب والد بزرگوار ایشان باوجود حقوق شتی کہ در ذمہ ایشان داشتند آن قدر در تعظیم ایشان می کوشیدند کہ مافوق آن متصور نباشد می آرند کہ در ایام صغر ایشان خدمت حضرت مجدد الفثانی رض در دہلی تشریف داشتند و حضرت عروۃ الوثقیٰ ہم رکاب ایشان بودند روزی در محل اضطجاع قیلولہ والد خود خفتہ بودند خدمت والد ایشان جہت قیلولہ تشریف فرما شدند بدر حجرہ چون رسیدند دیدند کہ حضرت عروۃ الوثقیٰ رض در مقام ایشان آرام دارند خادم خواست کہ خدمت ایشان را بیدار سازد آنرا منع فرمودند و گفتند کہ دوستے از دوستان خدا جل شانہ در استراحت است مبادا موجب ملال او شود در بیرون آن حجرہ نشستند باوجودے کہ ایام گرما بود و فرش صحن از سنگ چون تابہ آہنے حرارت داشت باینہمہ مدتے آنجا ماندند تا حضرت عروۃ الوثقیٰ رض بطور خود بیدار شدند و مطلع شدہ آداب بجا آوردند آن زمان حضرت مجدد الفثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ اندرون حجرہ تشریف بردہ قیلولہ نمودند می آرند کہ خدمت ایشان در سن چہاردہ سالگی بودند کہ بعرض والد خود رسانیدہ بودند کہ من از خود نورے مے یابم کہ تمام عالم ازان نور منور است چون آفتاب اگر آن نور فرورود عالم ظلمانی است حضرت مجدد الف ثانی رض بشارت قطبیت بایشان دادند و فرمودند کہ

Marfat.com

کہ تو مخاطب وقت میشوی و این سخن را از من یاد آری خدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ رض در بعضے مکاتیب خود بعد از نقل بشارت مسطورہ نوشتہ اند لِلّٰہِ سُبْحَانہ الحمد کہ موعود منجر گشت و اثر بشارت بحصول پیوست کذلک نور ارشاد ایشان در اطراف و اکناف عالم منتشر شد چنانچہ این نوشتہ ایشان بر این مدعا شاہد عدلست ع

بر حال تو ہم حال تو برہان و دلیل ؛ بکرم خداوند جلشانہ بطفیل رسول اللہ صلے اللہ علیہ والہ وصحبہ وسلم و بیمن توجہ حضرت پیر دستگیر قدس سرہ اللہ تعالیٰ بسرہ معاملہ تسلیک و تکمیل بغایت سہولت پذیرفتہ و راہ وصل اقرب گشتہ و کار دہور بایام و شہور مقرر شدہ ہر چند بحسب کمیت مسترشدان این معاملہ قلت دارد چہ این وقت کثرت آنرا برنتابد لیکن از روی کیفیت افزون و بیش از بیش است یکی از مسترشدان بواسطہ در ہفت روز از ابتدای تعلیم طریقہ فنائے قلبی در خود نشان میداد و چیزہا بیان مینمود کہ گویا بحوالی فنای نفس رسیدہ وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيْزٍ و اکثر مجازان فقیر کہ از احوال مسترشدان خود بیان میکنند و قصص سرعت وصول میگویند عقل عقیل در تحیر میماند فرد

اگر بادشاہ بر در پیرزن	بباید تو اے خواجہ سہلت مکن

تم کلامہ الشریف بر بعضی از خصوصیات ایشان در احوال حضرت خازن الرحمۃ ذکر یافتہ چنانچہ از خوانندگان مخفی نخواہد بود حضرت عروۃ الوثقیٰ رض در بعضی مکتوبات خود نوشتہ اند کہ در نماز عصر بودم بسط عظیم روی داد و منزلت عالی و کیفیت بس شگرف کہ ہرگز مثل آن رو نداده بود بلکہ مخطور و متصور ہم نگشتہ شرف ورود یافت و آموزے در میان آمد کہ مصداق لا عین رأت ولا اذن سمعت تواند بود نہ زبان را یارائے گفتن و نہ قلم را تاب نوشتن فرد

فریاد حافظ این ہمہ آخر بہر زہ نیست	ہم قصۂ غریب و حدیث عجیب ہست

Marfat.com

حصول

انگارم که وصول آن وابسته بنشار اصالت ومحبوبیت ذاتی است مانا که آن مقام را خصوصیتی به کاتب بود که در آن بارگاه خود را منفرد دید نتائج کلمه طیبه وسائر الفاظ ذکر مثل تسبیح وتحمید وتکبیر را در ان حریم قدس گنجائش نیافت اگر گنجائش است قرآن را ونماز را هم بعلاقه آن سوای تلاوت قرآن مجید وادای نماز نسبت بآن مقام تعطیل می نماید ومی فهمد که هیچ کسب وعمل را در حصول این نسبت علیه مدخل نیست موهبت صرف است سابقه عنایت می باید دیگر هیچ مانا که ریاضات مجاهدات در مبادی قرب ولایت دخل دارد تا زمانیکه سیر در اصول است اعمال سودمند ونتائج بخش است که بوسیله آن سالک مستعد ترقیات می فرماید واز تکرار کلمه نفی واثبات از ظل باصل راه مے کشاید واز اصل باصل عروج مے نماید وآنچه مذکور شد آنجا اصل اصل را در رنگ ظل در راه باید گذاشت بریاضات شاقه در حوالی آن بارگاه معلی راهے نمی کشاید وصول بآن منوط بموهبت محض است یا محبت صرف خصوصیت وعدم شرکت احدی که بالا مذکور شده چون نیک تأمل دید از این راه گذر است که هر کس که باین منزلت رسیده است مقامے از خود دارد که دیگرے را باصالت بآن شرکت نیست هرچند واصلان آن مقام اقل قلیل اند از آنجمله حضرت ایشان را در آنجا ملاحظه نمود بغایت عظمت ونهایت ابهت وعلوشان در نظر در آمدند چنانکه عقل در وهم وادراک آن حیران وسراسیمه است وزبان قلم وقلم زبان در بیان آن عاجز وقاصر باید دانست که عالم را ظل حضرت حق جل سلطانه دانستن یا مرآت او تعالی تصور نمودن وموهوم دیدن وکمالات منعکسه ظل را باصل سپردن وظل را خالی بلک معدوم فهمیدن بعد ازان آنرا بکمالات اصل متحقق بودن همه در قرب ولایات است که از ظل باصل پیوستن است مے فهمید بعد ازان که اصل را در رنگ ظل در راه گذارد وبحوالی آن حریم اقدس برساند این امور هیچ در کار نیست بلکه

مے فهمد

مقصود

Marfat.com

متصور نبود آنجا ظل و نشستن نیست اوصاف را باصل داده خود را فانی و مستهلک دیدن و بقای تحقیق باصل پیدا کردن مشهود نمی گردد و وصول آن موطن را راه جُدا است ازاین به آن مقام رسیدن دشوار است تم کلامه الشریف و نیز خدمت حضرت عروۃ الوثقی رض بعضے مخلصان در مکاتیب شریف خود نگارش فرموده اند که از شمول عنایات که در باره این عاصی واقع است چه نویسد مصرعه واو را قابلیت شرط نیست قبل من قبل بلا علة اگر بتفصیل آن پردازد بیحتمل که قلم تاب آن نیارد و کاغذ بسوزد و متکلم و مستمع از هوش روند بعد از ان

که گوید و که شنود خوش گفت بیت

سراپا آتشے از شب قدح کو دیگری پر کن	که خواهد سوخت مجلس تا تو می در جام خواهی کرد

ایضاً لطافت و علو زبان را می گیرد و یضیق صدری و لا ینطلق لسانی مصرعه سخن از لب تو گفتم بہ لبم سخن گره شد که مستمعان متکلم را معذور دارند و دارند الی آخر کلامه الشریف مذکور فی زبدۃ المقامات و نیز از مرقومات ایشان است نقل از جناب حضرت مجدد الف ثانی رض که روزی حضرت ایشان قدس سنا الله تعالی بسره الاقدس پیش از آنکه بسفر اجمیر روآرند نواحی آب چناب در صوبہ پنجاب همراه خلیفه عصر دیره بودند و موسم اعتدال خریفی در ایام تشریق دقایق اسرار فنا و بقا و زوال عین و اثر بطرز خاص خود بیان می فرمودند و سخن از وصول بکعبه مقصود و نشان آن بر زبان مبارک داشتند و زیاده از یکماه شده بود که همین قسم معارف درمیان بود و روز بروز غرائب و دقائق آن می کشود و این فقیر غواصی بحار آن اسرار می نمود آنحضرت همواره در تبیین و تفتیش حال این بی پر و بال می بودند و ترقب ترقی وے داشته توجه بر آن می گماشتند تا آنکه در آن وقت که بیان دقائق مسطوره می نمودند غیر ازاین فقیر دیگرے

Marfat.com

در خدمت شریف نبود بعد از استفسار حاصل روزگار دوراز این کار نواز شهادر
حق وی فرمودند و بشارت حصول معاملات مذبوره فرمودند حمدا لله سبحانه
عَلیٰ ذٰلك وعلی جمیع نعمائه خدمت حضرت مجدد الف ثانی رض کلمه چند
در مکتوبے در حق ایشان و برادر بزرگ ایشان رقم نموده اند که وِی روز بعد از نماز بامداد
در مجلس سکوت داشتم ظاهر شد خلعتی که داشتم از من جدا شد و خلعت دیگر بمن متوجه که
بجای آن خلعت نشیند بخاطر آمد که این خلعت زائله را کسے خواهند داد یا نه آرزوئے
آن شد که آن را بفرزند ارجمند محمد معصوم بدهند بعد از لمحه دید که بفرزندے مرحمت
فرمودند و آن خلعت او را بتمام پوشانیدند آن خلعت زائله کنایة از معامله قیومیّت بوده
است که بتربیت و تکمیل تعلّق داشته و باعث ارتباط باین عرصه مجتمعه او بوده
است و این خلعت جدیده را چون معامله بانجام رسد و مستحق خلع گردد امید است
که از کمال کرم آن را بفرزندے اعزی محمد سعید عطا فرمایند این فقیر بتضرّع مسئلت
این معنی می نماید و آنرا اجابت می فهمد و فرزندی را مستحق این دولت می یابد ع
باکریما کار ها دشوار نیست ۔ اگر استعداد است هم داد او است تعالی **فرد**

نیاوردم از خانه چیزے نخست	تو دادی همه چیز من چیز تست

و باین تقریب حضرت خازن الرحمة و حضرت عروة الوثقیٰ رضی الله عنهما
هر دو را الشکر و لالت نمودند و نوشته اند قال الله تعالیٰ اِعْمَلُوْا اٰلَ
دَاوٗدَ شُكْرًا وَّقَلِيْلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُوْرُ میدانید که شکر عبارت
از صرف عبد است جمیع ما انعم الله علیه من الجوارح والقوی
الظاهرة والباطنة الی ما خلق الله واعطاه لاجله ولاه لما حصل
الشکر والله سبحانه الموفق و خدمت هر دو مخدوم زاده گان به حصول اینمعاملات
شگرف در ماده خود ها تصریح نموده اند چنانچه در محلش مذکور شود انشاء الله تعالیٰ

تذکره

Marfat.com

تذکرہ ثانی از منتخب رابع در ذکر ایراد بعضی عرائض ومکاتیب شریف حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ عنہ

عریضہ اول

عرض داشت بندہ کمترین محمد معصوم بذروہ عرض خاک نشینان آستانہ علیا رساند احوال واوضاع خدمہ اینجدود مستوجب حمد است سرافراز نامہ عالی کہ بہ مصحوب ممریز خان مرسل بود ودر آن این عاصی مہجور ناقابل دوراز کار را بانواع عنایات سربلند ساختہ بودند شرف از ورود آن یافت

فرد

منکہ باشم کہ بر آن خاطر عاطر گذرم	لطفہا می کنی ای خاکدرت تاج سرم

قبلہ گاہا از احسان ہائی او تعالیٰ چہ نویسم وبکدام جوارح مکافات شکر او سبحانہ توان بجا آورد مگر آنکہ خود را خاک سازد بلکہ از خود نامی ونشانی نگذارد ہنوز خجل آن بجا نیاوردہ باشد چہ عبارتے کہ باین طرف منسوب بود البتہ قاصر بود ومعیب ونقصان متسم اللّٰھم لا احصی ثناء علیک انت کما اثنیت علی نفسک مکتوبات ومعاملات شریفہ جدیدہ را اخوی خواجہ محمد ہاشم از آگرہ فرستادند علو درجہ آن نہ بآن مثابہ است کہ فراخور فہم ہر بے سرانجام باشد وآنچہ اندراج یافتہ بود کہ افراد عالم ہمگی ظلال اسماء وصفات واجبی است عز شانہ پس ہمہ اعراض بودند کہ جوہری درمیان آنہا کائن نباشد تا قیام آنہا بآن جوہر بود پس از ذات اقدس ایشان را جز حرمان نصیب نبود ونصیب شان غیر از صفات نباشد مگر بذات عارف المحب شبے در نماز تراویح در مراقبہ مطالعہ این معنی افتاد دید کہ اعراضی کہ ذات این کس بودند بہ اصل خود عود کردند وہیچ نامے ونشانے ازان نماند وتمام مضمحل ومحو ومتلاشی در اصل خود گشت وہر چند می رود ہمہ در اصل خود می رود

Marfat.com

و در اصول اصول الی ماشاء اللہ تعالیٰ و مشہود گشت کہ تا ہر جا کہ میروی ہمہ در روجوہ و اعتبارات می روی کہ اصل اصول اندو از اصول و اصول اصول بذات مجرد رسیدن محال است اصول ہمہ انقطاع مے پذیرد و ذات عز شانہ ماورا الورا، است چہ اطلاق اصل دران حضرت جل سلطانہ ساقط است آخر الامر بیاس کشید بیقین معلوم شد کہ ہرگاہ اصل تو صیفات و اعتبارات باشد نہایت سعی آن خواہد شد کہ خود را در اصول خود مضمحل و متلاشی سازی و بعد از اضمحلال در اصل از اصل گذشتن معنی ندارد امری دیگر باید کہ نصیبے از ذات فراگیرد و جل سلطانہ در آن وقت بخاطر رسید کہ شیخ محی الدین ابن العربی قدس سرہ خوش مے فرماید وَمَا بعد ھٰذا الا العدم المحض یعنی نیست بعد از فنا و اضمحلال در اصول مگر عدم محض چہ احوال را در ان حضرت راہے نیست غیر از انقطاع و ذات مجرد ماورا، الورا است تا این جا ذات عطا نفرمایند بذات تعالیٰ رسیدن محال است و آنچہ آن حضرت ایشان نوشتہ اند کہ این قسم بزرگ در یک عصر متعدد نمی شود علاوہ یاس مذکور شد آن قدر غم و غصہ روئداد کہ چہ نویسد در آن یاس گاہے بخاطرے رسید کہ تابع کامل را از جمیع کمالات متبوع نصیب است پس عدم تعدد دیگر بکدام اعتبار خواہد بود آیا فرق اصالت و تبعیت باشد آما این قسم خواطر مسکن آن اضطراب نمی شد محرمے نبود کہ باو دردل توان در میان آورد آخر الامر بتوفیق آیہ کریمہ حَتّٰی اِذَا اسْتَیْاَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوْا اَنَّھُمْ قَدْ کُذِبُوْا جَآءَھُمْ نَصْرُنَا الی آخر بمکتوب ہشتاد و یکم از مکاتیب جلد ثالث کہ نام زد این فقیر گشتہ اطلاع دادند ہر چند مکرر بر آن مکتوب گذشتہ بود آما گویا از این اطلاع دادن مصلحت نبود کہ چشم پوشیدہ از این حرف می گذشتم الحال بتوجہ شریف امید وار است کہ از این معمار دری بہ کشاید چون در عین نوشتن بر این امر اطلاع یافت بتفصیل در خود مطالعہ نتوانست نمود انشاء اللہ تعالیٰ بتوجہ

آن

Marfat.com

آن حضرت بہرہ ور گردد مخفی نماند کہ امریکہ آن حضرت طلب آن می نمودند و آن وصول بذات بحت بودہ بلکہ حصول نصیبہ ازان مرتبہ علیا بعد از چند گاہ از نوشتن آن مکتوبات بآن مبشر و محقق گشت چنانچہ در مکتوب ہشتاد و ششم کہ بہ نام خواجہ محمد حنیف در این جلد مرقوم است تصریح بآن معنی رفتہ والعبودیۃ:۔

عریضہ ثانی در بیان بعضی اذواق مخصوصہ با بیان شمول عنایات او سبحانہ وتعالی نیز بہ پیر بزرگوار خود نوشتہ اند عرضداشت کمترین بندہا محمد معصوم ذرہ وار بموقف عرض باریافتگان عتبہ علیہ میرساند احوال دعاگویان این حدود بیمن توجہات علیہ مستوجب حمد است غیر از آلام فرقت و مہاجرت اندوہے واقع نیست **فرد**

خیال وصل تو تا حال زندہ میدارد	وگرنہ با غم ہجران حیات یعنے چہ

سرفراز نامہای گرانمایہ کرامیہ با معارف و اسرار سامیہ پی در پے میرسند و معاملہ را از حضیض باوج مے برند مکتوبے کہ متضمن تجلیات ثلثہ است در این آوان رسید بقدر استعداد خود ازان بہرہ ور گردید و خطے فرا گرفت بعد ازان مکتوبے کہ مشتمل بر معارف نور صرف ذاتی است شرف ایراد یافت در حین مطالعہ آن شعورے از نور صرف یافتہ بود بلکہ فنای و بقای بآن نیز فہمیدہ و تا مدتے دران استغراق داشتہ ہر چند در وقت کتابت آن نسبت مستور است تا وجہش چہ باشد حضرت سلامت از عنایت او تعالی چہ نویسد و از احسان ہای او سبحانہ چہ سان بیان نماید کشان کشان می برند ہر چند نمے داند کجا مے برند و کجا میرسانند اما التذاذات و کیفیات کہ در این میان روی میدہند بیان آن نمی تواند کرد ذوقیست نہ بیانی بیت

من نہ باختیار خود میروم از قفائے تو	آن دو کمند عنبرین مے بردم کشان کشان

حضرت حق سبحانہ وتعالی علم و تمیز کامل بتوجہ عالی عطا فرماید رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا قبل ازین بہ مصحوب قاصدے واقعہ نوشتہ فرستادہ است اگر بہ صحت و سقم آن

ممتاز

Marfat.com

ممتاز شود بکمال بندہ پروری و انت العبودیۃ **عریضہ ثالث** در انکشاف نسبت عزیزے
نیز بہ پدر و پیر بزرگوار خود رضی اللہ عنہ نوشتہ اند عرضداشت احقر الخدمت
محمد معصوم بدرجہ عرض آستان بوستان می رساند از آن روزے کہ از شرف
سعادت حضور مہجور گشتہ است خبری از خادمان آن درگاہ بایں شکستہ بال نرسید
بسے نگرانست احوال خادمان این جا مستوجب حمد است و اوقات بجمعیت بسر می
برند حضرت سلامت امشب کہ شب شنبہ بیست و ششم ربیع الثانی است کہ
میان شیخ منزل ازین دار رحلت نمودند خوب رفتند در وقت دفن کلاہ تبرکی آن
حضرت را کہ پیش بندہ بود در ائی کلاہی کہ آن حضرت بندہ را بہ تخصیص عنایت فرمودہ
بودند بسر ایشان پوشانیدم بہ مجرد پوشانیدن یا بعد از لحہ دیدہ کہ نسبت خاصیہ علیہ
آن حضرت در ایشان جلوہ گر گشت تمامی این عزیز را در برگرفت بعد از ان تمام
مقبرہ را نسبتش فرو گرفت بلکہ تمامی آن گرد نواحی را از نور مالا مال ساخت من
قبل قبل بلا علۃ **عریضہ رابع** در حصول مقام عالی کہ باصل الاصل
متعلق است نیز بہ پیر بزرگوار خود رض نوشتہ اند عرضداشت نیازمند درگاہ والا
محمد معصوم بعرض اقدس میرساند احوال این شکستہ بال بیمن توجہ آن کعبہ امانی و امال
بر وجہ استقامت است و بہیچ گونہ در غربت امور فتور راہ نہ یافتہ امید میدارد کہ
بطفیل نظر عنایت آن حضرت در چند نفس عاریتی کہ ماندہ نیز فتور راہ نہ یابد و
ثانیاً معروض میدارد کہ فقیر تا مدتہا مقبوض و مغموم می بود آخر الامر بتوجہ عالی بسطی
عظیم روئداد و دران بسط مقام عالی بس شگرف نمودار شد دران وقت
چنان معلوم شد کہ این مقام فوق جمیع مقامات ظلال است و مقام اصل الاصل
است کہ شائبہ ظلیت بدان راہ نیافتہ خود را بتمام داخل آن مقام یافت و سر خود را داخل مرکز آن مقام دید
و باقی خود را تہ آن مرکز محاذی بآن و بعضی چیزہائی دیگر در آن وقت مشہود بود

Marfat.com

اگر در حضوری بود یحتمل کہ بعرض مے رساند عریضہ خامس در
اشارۃ بہ حصول نسبت سابقین با معارف متعلقہ آن نیز بوالد عالی مقدار
خویش رضی اللہ عنہ نوشتہ اند عرض داشت بندہ کمترین محمد معصوم بذروہ
عرض خاک نشینان درگاہ عرش اشتباہ می رساند کہ سرفراز نامہ گرامی کہ از سرای
ہودل مرسل بود رسید جان ہای افسردہ را سرور کامل بخشید و دلہای مردہ
را حیات جاودانی از سر نو ارزانی فرمود حمدا للہ سبحانہ کہ متعلقان این جا
ازان مہلکہ بعافیت ماندند سفرے کہ مولانا محمد صدیق اختیار کردہ بودند اوائل

ہم در نظر فقیر چندان زیبا نمود فرد

باپری روئی اگر در خانہ باشد کسی	ذوق بیرون چون کند دیوانہ باشد کسے

از استعداد بلند ہمتی مولانا این عزم عجب نمود بایستے کہ امر یکہ پیش گرفتہ
بودند بانصرام رسانیدہ متوجہ امر دیگرے گشتند ثانیا احوال شکست خود را
بعرض میرساند حضرت سلامت این فقیر را ازان باز کہ بعالم فرود آوردہ اند
نشان آن نسبتہ را کہ در وقت عروج بآن مشرف ساختہ بودند میبانہ مے یابد کہ
از ہمین دیار بیگانہ است ہمین دیار از این نسبت قلیل النصیب اند بلکہ ہیچ
مناسبتے ندارند این نسبت مخصوص بسابقان است اصحاب یمین در رنگ
اصحاب یسار ازین کمال چہ دریابند و ارباب ظلال در رنگ عوام مؤمنان ازین
معما چہ فراگیرند محبت ذاتیہ کہ در آنجا ایلام محبوب زیادہ محبت بخش است نسبت
بانعام او اینجا محقق مے گردد و چون بذوق وجدان خود رجوع مے کند بے تکلف
می یابد کہ خطے و حلاوتے بلکہ از دیاد محبتے کہ در وقت ایلام محبوب است فرحتے و
سرورے مے بخشد کہ در ہنگام انعام او نیست توان گفت تصور ایلام محبوب
فرحی و سروری می بخشد کہ در نفس انعام آن فرح و سرور ثابت نیست چہ در محبت

Marfat.com

ذاتیہ ہر چند فرح و سرور از شائبہ نفسانیہ منزہ و مبرّا باشد اتمیت و کملیت پیدا
می کند و عالم را بتمام اعراض می یابد کہ بوئی از جوہریت نیافتہ است و قیام بذات
در حق آں ثابت نیست قیوم جمیع اشیای اوست سبحانہ مشار الیہ بلفظ انا بلکہ مشار الیہ
بجمیع اشارت ہم اوست تعالی چہ ممکن را ذات نیست و اشارت بعرض عین اشارت
بقیّوم او است ممکنات را اشیائے پیش نمیداند و زیادہ از ارادت خارجی در آنہا
تصور نمی نماید قدرت کاملہ او تعالے را باید ملاحظہ نمودن کہ این ارادت را محض
در مرتبہ حس و وہم است برنہجی ثبات و استقرار دادہ است کہ از زوال مصون
و محفوظ است و معاملہ ابدی باین مربوط و قیام اعراض را برنہجی می باید کہ از
شائبہ حالیت و محلیت پاک و مبرا ست پیش ازین نیست کہ ثبوت تقرر اشیا باد است
تعالے چون قلم در بیان احوال می گیرد آن قدر ریزش می شود کہ مدرکہ از ضبط
برداشت آن عاجز می شود لاجرم اقتصار بر قلیل می نماید و باقی را موقوف بر
وقتی دیگر میدارد والعبودیۃ

عریضہ سادس

مشعر از فنائے اتم و بقائے اکمل

نیز بہ پیر بزرگوار خود رضی اللہ عنہ عرضداشت مہجور ملازمت عالی محمد معصوم بدرد
عرض عاکفان آستانہ عالیشان می رساند حسن و جمال کہ متوہم می شد چون عاریتے
و امانتی بود باہل امانت منصرف گشت غیر از شر و نقص ہیچ چیز باقی نماند حضرت
سلامت در اثنائے این تحریر حالتی رو نمود او دید کہ آن عدم کہ غیر وی ہیچ چیز ظاہر
نبود رو باستتار آورد و آن کمالات کہ باصل خود رجوع کردہ بود جلوہ گر شدن گرفت
درین اثنا غیبتی رو نمود او می بیند از بسکہ طعام پرخوردہ است در طبیعت برہم زدگی
پیدا شدہ وی بشدت رو نمادہ می باید کہ از ہر رگ و پوست حتّاکہ از رگ ناخن باہم
مادہ ہے کشند و می برآرند چون باو فاقت آمد دید عدم را بتمامہ برآوزدہ اند و غیر از
کمالات کہ باصل خود رجوع کردہ بود چیزے دیگر ظاہر نیست خود را بغایت نورانی

ولطیف

Marfat.com

ولطیف یافت بعد ازان دید کہ آن کمالات کہ بآن بقا بخشیدہ اند باصل خود رجوع کردن گرفتند و باصل الاصل ملحق گشتند وظہور در آن حضرت بطریق اصالت وحقیقت پیدا کردہ اتصال حقیقی بے تکیف حاصل نمودند این زمان کہ از عدم تمام کشیدہ بآن کمالات ملحق شدہ بود آنجا اطلاق یافت ونسبت ظاہر با مظہر چون نسبت عالم خلق با عالم امر یافت حقیقت کمالات انفعالی آنجا ظاہر مے شود وبعضے امور دیگر نیز اینجا معلوم بود نتوانست نوشت انشاء اللہ تعالیٰ چون بدولت حضور مشرف گردد بعرض رساند **عریضہ سابع** در عظمت مطلوب وعجز ادراک آن نیز بہ پیر وپدر بزرگوار خود رض نوشتہ اند عرضداشت کمترین بندہا محمد معصوم بذروہ عرض باریافتگان آستانہ علیا میرساند کہ اوضاع خدمۃ اینحدود مستوجب حمد ست ہموارہ ترصد استماع اخبار فرخندہ آثار سلامتی خدمۃ عتبہ علیہ دامن گیر است اشتیاق دریافت دولت حضور راچہ شرح دہد وسوز وگداز جدائی راچہ سان وانماید بیت

درونم خون شد آخر چند جوشم	می اندر آب کینہ چند نوشم

قبلہ گاہا عجب کار وبار است وطرفہ غنج ودلال در عین آرام حرمان است ودر نفس وصل ہجران می یابد ونمی یابد ونمی داند کہ چہ می یابد وتضاد در تضاد است وتناقض در تناقض آرامی میدہند ولذتے مے بخشند کہ ہزاران لذات وآرامہا در جنب آن بجوی نمی خرند ودر عوض آن بہ پشیزی نمی گیرند مصرعہ آنجا کہ باشد نقل ومی بے کاریست این کارہا اگر عمرہا در شکرانہ آن صرف نماید ہیچ نہ کردہ باشد واگر عہدہا در طلب آن بگذراند بے سابقہ فضل الٰہی ہیچ حاصل ننمودہ مع ذلک حرمان ہمہ وقت دامنگیر است ودوری ومہجوری ہموارہ دستگیر بیت

نہ حسنش غایتی دارد نہ سعدی را سخن پایان	بمیرد تشنہ مستسقے ودریا ہمچنان باقی

Marfat.com

چہ مطلوب در غایت تنزہ و رفعت و طالب در نہایت پستی و منقصت نہ این را با و شرکتے و نہ آنرا با و نسبتے این از ادراک آن عاجز و آنچہ از و مدرک شود قاصر فلما لم یوجد بینہما نسبۃ ولو بالوحدۃ والشرکۃ ولا بالاسم فلا جرم یکون العجز عن درک ادراکہ ادراکا والجہل عن کنہ معرفتہ معرفۃ و چون این معنی را بذوق و وجد آن خود دریافتہ و بتعمق نظر فہمیدہ نہ از روئے تکلف و تصنع بنا بر آن جرأت و گستاخی نمود چہ توان کرد کہ علو ہمت مطلبے را می خواہد کہ دست ادراک از دامن آن کوتاہ است زیرا آنکہ ہر چہ حاصل شود نہ او است بلکہ شبہ و مثال او را است و گرفتاری ظل گرفتاری بغیر است اگر ہر چند نمود از اصل است اما بی شائبہ ظلیت نخواہد بود و گرفتاران اصل را نقطہ ظلیت کوہ عظیم است لہذا از مشاہدات رو تافتہ متوجہ احدیت صرف است اِنِّیْ وَجَّہْتُ وَجْہِیَ لِلَّذِیْ فَطَرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ حَنِیْفًا وَّمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِکِیْنَ ۔ تم عرائضہ العالی ہر چند معارف کمالات در این عرائض مثبت است از ابتدائے احوال ایشان مخبر است و انتہائے کمال ایشان از حیطہ بیان خارج است اما بر ہوشمندان اولوا الابصار مخفی نخواہد ماند و از نور ہلال شعاع قمر را خواہند دریافت

فرد

از لبت شیر روان بود کہ من مے گفتم	کین شکر گرد نمکدان تو بیچیزی نیست :-

بالجملہ خدمت حضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ تعالیٰ عنہ را در رنگ والد ماجد خود سہ دفتر مکاتیب والا اثر کہ ہر مکتوبے از ان دریای مواج عرفان است کہ اگر قطرہ از برکات آن بہ کام تشنہ لبان بوادی حرمان افتد ہر یک نہنگ عمان ایقان کردند

ز دریای تو گر یک قطرہ یابم :-	چہ مروارید ریزد از سرابم :-

و دو رسالہ زیبا در فن حدیث در کیفیت ادعیہ ماثورہ موقتہ و غیر موقتہ و فضائل و اذکار موقتہ و غیر موقتہ و فضائل ذکر خفی بر ذکر جلی وغیرہ فوائد زوائد جمع نمودہ اند مستند بہ کتب معتبرہ حدیث کہ پایہ فوائد و فیوض آن از خوانندگان رسائل مخفی نخواہد

بود

Marfat.com

بود و از جملہ مکاتیب ایشان ہفت عدد عریضہ در این تذکرہ ثبت یافتہ و ختم بآن عرایض شدہ و چند مکتوب مبارک اسلوب در تذکرہ ثالث مذکور میشود و قدرے مکاتیب علیا اسالیب در احوال حضرات مخدوم زادہ گان یعنی فرزندان ایشان ایراد خواہد شد قدس اللہ اسرارہم

تذکرہ ثالث از منتخب رابع در ذکر بعضی معارف علیا از مکاتیب شریفہ حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ

مخفی نماند کہ افتتاح و ابتدائی ایراد مکتوبی نمودہ شد کہ دران بعضے خصوصیات حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ مندرج ہست ہذا ہو مکتوب صد و ہشتاد م از جلد اول کہ بحضرت شیخ محمد یحییٰ قدس سرہ در ذکر خصائص حضرت مجدد الف ثانی رض بطریق اجمال و تعریض بر احوال درویشی الحمد للہ و السلام علی عبادہ الذین اصطفی محمد و ما در کتاب اخیر مندرج بود کہ در مشافہ ہم ذکر بعضی معارف آن حضرت نمودہ می شود و مثل گذشتن از معارف توحیدی بالا رفتن از مقام جذبہ و سلوک بی تکلف تسلیم و تصدیق نمایدای عزیز این مزایا و مابہ التفاضل آن حضرت کہ فقیر نوشتہ بود امور دیگر است کہ دیدہ عقل و وہم در ادراک آن خیرہ و زبان خیال در تبیان آن لال است و این کمال کہ شما در معرض بیان آوردہ اید رتبہ ایست پائین از زینہ ہای صعود آن کمالات و مزایا بلکہ این کمال را کہ از کمالات ولایت است نسبت بآن امور کہ متفرع بر کمالات نبوت است ہیچ اعتباری و اعتدادی نیست کاش حکم قطرہ داشتہ باشد نسبت بدریائے محیط این کمال از قبیل علوم لائق الاظہار است و آن امور از اسرار لازم الاستتار معلوم است کہ علوم را با سرار چہ نسبت است و معاملہ کہ با خلقت آن حضرت قدس سرہ

Marfat.com

وابستہ است جداست واسرار ودقائق ونازکی ہا کہ در ذات وصفات نوشتہ اند وتحقیقات ومقالات مفردہ کہ بیان فرمودہ اند علیحدہ ومعاملات اصالت وتخمیر طینت از بقیہ خلقت خاتم الرسل علیہ وعلیہم وعلی آل الکل الصلوات والتسلیمات را خود چہ بیان نماید وآن ولایت آن حضرت کہ ناشی از مقام محبت ومحبوبیت ذاتی است چہ نشان دہد از حقیقت ہای ہویت کہ خصوصیت بایشان دارد وآن حقیقت مخزن رحمت ہای نامتناہی است آنکہ یک چشمہ آن درین نشاء پہن گشتہ دیگر بنشاء دیگر ذخیر شدہ وصفت رحمن وارحم الراحمین است ہم ازان اتباع یافتہ است ایضاً ترقی از تعین اول اثبات نمودہ اند ودیگران ازان منع نمودہ ومنتہای سیر وسلوک را تا آن جا گفتہ وفوق آن مرتبہ اطلاق ذات بحت تصور نمودہ وسیر وسلوک وعلم ومعرفت را دران حضرت ممتنع دانستہ وحضرت ایشان چندین مراتب وتعینات از گذشت آن اثبات فرمودہ اند وتعین اول را بمراحل ازان بالای بردہ بہ لاتعین خود چہ رسد ودقایق حقیقت محمدی وحقیقت قرآنی وحقیقت کعبہ ربانی وحقیقت صلوۃ وحقیقۃ کہ فوق این حقایق است کہ آن حضرت بہ بیان آن ممتاز اند در مکتوبات مسطور است وکمالات حقیقت ولایت محمدی وولایت ابراہیمی وولایت موسوی وولایت احمدی وکمالات انبیا وخصوصیات رسل ومزایاے اولوالعزم ومبادی وتعینات ہر کدام ازاین بزرگواران وخصوصیت حضرت روح اللہ وحضرت مہدی موعود ومبادی تعینات ملاء اعلی وولایت حضرت صدیق ومبدأ تعین او رضی اللہ عنہ کہ بیان او فرمودہ اند تا کی نویسد علی نبینا وعلی سائر الانبیاء والملئکۃ الصلوۃ والتسلیمات وعلی اتباعہم وہم چنین تفاوت اقدام واصلان بحقیقت صلوۃ ومزیت انبیا ودر اینجا وصنوف اربعہ این بزرگواران علیہم التحیات وخصوصیت انبیا کہ

Marfat.com

آسامی متبرکہ آنہا در قرآن مجید مسطور است علیہم الصلوۃ و آنکہ مقام آن سرور علیہ السلام بر ہمہ این مقامات سروریست و نصیبے کہ آن حضرت را از اینمقام ثابت است و نصیب حضرت مہدی موعود از ان منشاء اصالت و ولایت خود و اصالت حضرت مہدی موعود علیہ الرضوان تا کجا شرح دہد در مرض موت اسرار و دقائق کہ بیان فرمودہ اند و کمالات اہل بیت آن سرور را علیہم السلام و علیہم التحیات والبرکات و بعضے از خدمات شائستہ خود نسبت بآنہا بچہ طریق معقول ساز د و حقایق قیومیت و دقائق مقام خلت و مزایائے محبت و اسرار صباحت و ملاحت و امتزاج این در حسن مطالعہ نمودہ باشند و اسرار مقطعات کہ در بالائے رمزے ازان گذشتہ دریائے است بے پایان کہ در گفت و شنو د نیامدہ و سر بستہ رفتند و آنچہ نوشتہ اید کہ مکشوفات خود را برابر معارف آن حضرت می داند سخن فہم بر معارف آن حضرت است بلکہ در فہم اصطلاح شیخ ابن عربی می رود کہ بمراحل ازآن دور است برابری بآن جستن خیال محض است کہ ناشی از نادانی و خام خیالی است بسا نادانان از روی جہل مرکب اعتماد بر بعضی وقائع مسودہا نمودہ در تو ہمات فاسدہ افتادہ اند و مردم را از راہ بردہ اند ضلوا فاضلوا صناعوا فاضاعوا برابری جستن فرع او راک بلکہ فرع تصور است کہ بوقوع نیامدہ برابری کجا و مساوات کو مصرعہ

بخواب اندر مگر موشے شتر شد: رقم مکتوبہ الشریف

در تذکرہ اولی وعدہ رفتہ بود کہ بشارت قطبیت و قیومیت را کہ حسب حضرت مجدد الفثانی بہ حضرت عروۃ الوثقی دادہ اند از کلام خود ایشان در حصول بشارتین مذکورتین مکتوبے کہ بیان این مدعا دران است ایراد خواہد شد لہذا ایفائے آن وعدہ نمودہ می آید ھذا مکتوبہ الشریف **مکتوب**

Marfat.com

هفتاد و ششم از مکاتیب جلد اول مکتوبات قدسی آیات حضرت عروۃ الوثقیٰ بمولانا محمد حنیف کابلی کہ خلیفہ جہت مند ایشان بود و نوشتہ اند و در حصول نسبت قیومیت و بہرہ اصالت و محبوبیت ذاتی و کمال انفعالی و حصول منصب قطبیت کہ یکی از شعب قیومیت است و مناسب ذلک۔ الحمد للہ والسلام علی عبادہ الذین اصطفی اخوی اعزی مولانا محمد حنیف رض از این مسکین ضعیف بعد از مطالعہ دعا و سلام معلوم نمایند کہ دران ہنگام کہ حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ سبحانہ بسرہ الاقدس درویشی را از مخلصان خود بخلعت قیومیت نواختند و باین امر خطیر سرافرازش ساختند و آن درویش را در خلوت طلب داشتہ فرمودند کہ علاقہ ارتباط من باین مجمع گاہ بہمین معاملہ قیومیت بودہ کہ آنرا بہ تو عطا نمودہ شد و مکونات بشوق تمام بتو روی آوردند الحال سبب ماندن خود را در اینجہان فانی نمے یابم و آدای قرب ارتحال خویش از این جہان پرنیش فرمودند آن درویش دلریش با وجود استماع بشارت مسطور جگر کباب و دیدہ پر آب شدہ با کمال الم واندوہ در خود فرو رفتہ نہ زبانش را یارای گفتن ماند و نہ سامعہ را تاب شنفتن ماندہ چون آن حضرت تلوین را در آن مسکین مطالعہ نمودند از روی نہایت کرم فرمودند غم مخور کہ سنت اللہ سبحانہ چنین جاری گشتہ است کہ یکی را بہ خود مے خواند دیگرے را بہ جایش می نشانند و از کمال تلطف عبارت آن عزیز کہ در نفحات می آرند بزبان مبارک راندند کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم پای ورکشیدند ابوبکر رض بجای او نشست ابوبکر رض را پای ورکشیدند عمر رض بجای او نشست عمر رض را پای ورکشیدند عثمان رض بجای او نشست عثمان رض را پای ورکشیدند علی رض بجای او نشست آن درویش چون در خود ہیچگونہ قابلیت این معنی نیافت و نیز الم مذکور

در خاطر

Marfat.com

در خاطرش مرکوز بود بہ لا دنعم لب نتوانست کشود و آموری کہ استکشاف آن ضروری بود در میان نیاورد این بود کہ چون آن حضرت فرمودند کہ اشیا بہ قیومیت تو راضی تر و خوشتر اند از قیومیت من نیز از الم آزا نتوانست جرأت نمود کہ پرسد خوش گفت بیت

وحشی گذشت یار نہ کردی حکایتے	ای خانمان خراب زبان تو بستہ بود

چون اندوہ این درویش را بیش دیدند فرمودند کہ در ارتحال من کونہ مہلتی ہست آیا بہ بینم چہ علاقہ در میان است متوجہ گشتہ بعد از لمحہ فرمودند کہ تا ایام وصال من قیام تو با من و قیام افراد عالم با تو این مقولہ گونہ تسلی دہ خاطر حزین این مسکین گردید بعد از این ما جرا بیک سال و سہ ماہ چند روز کم واقعہ آن حضرت روی نمود چہ این گفتگو در عشرہ اولای ذی الحجہ سنہ یکہزار و سی و دو بود و ارتحال آن ہادی انام ببیست و ہشتم صفر سنہ یکہزار و سی و چہار بود پیش از عنایت این خلعت بدہ یازدہ سال کہ آن درویش در آن ہنگام در حوالی چہاردہ سالگی بود و بعرض اشرف رسانیدہ بود کہ من از خود نوری می یابم کہ تمام عالم از ان نور منوّر است و آن نور در ہر ذرہ از ذرات عالم ساریست چون آفتاب اگر آن نور فرو رود عالم ظلمانی است آن عالی حضرت ویرا بشارت دادہ فرمودند کہ قطب وقت خویش میشوی و این سخن از من یاد آر الحمد للہ سبحانہ کہ موعود منجر گشت و اثر بشارت بحصول پیوست چہ قطبیت یکی از شعب قیومیّت است بر سر اصل سخن رویم و گویم کہ قیوم در عالم خلیفہ حق است جل و علے و نائب مناب و اقطاب و ابدال وقت در دائرہ ظلال وی مندرج اند و افراد و اوتاد در محیط کمال او مندمج قیام افراد عالم بذات او است چہ افراد عالم چونکہ مظاہر اسماء و صفات اند ذاتی در میان شان کائن نیست ہمگی اعراض و اوصاف اند و اعراض و اوصاف را از ذات و جوہر چارہ نیست تا قیام شان بآن بود و عادۃ اللہ جاری است کہ بعد از قرون متطاولہ عارفی را نصیبی از ذات ارزانی داشتہ

سنہ

باشد وی را ذاتی عطا فرمایند کہ بحکم نیابت و خلافت قیوم اشیا می گردد و اشیا بوی قائم می باشند باید دانست کہ حصول نسبت قیومیت ہیچ کسے را تا نصیبے از اصالت نداشتہ باشد میسر نیست آن عالی حضرت متعالی منقبت در ویشے را کہ بحصول نسبۃ قیومیت بشارت دادہ بنوید ثبوت نشارہ اصالت و برانیز سربلند گردانیدند و نیز فرمودند کہ ہر قدر کہ نصیبی از اصالت داری موافق آن نشأ محبوبیت در نہاد تو مودع است یعنی محبوبیت ذاتی و کمال تعالی در حق وی نشان دادہ وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيْزٍ ثم مکتوبہ العالی و اگر از مرقومان ایشان و والد ایشان آنچہ مشعر بفضائل و معارف و کمالات ایشان است جمع کنم پس باید کتاب علیحدہ بنویسم و این منتخب را تاب برداشت آن نیست لہذا اکتفا بہمین قدر رفت و یک مکتوبی کہ در آن ایماء آداب و رسوخ بشیخ مقتدا حاصل می شود نیز می نویسم بگوش ہوش استماع نماید **مکتوب صد و دوازدھم** از جلد اول از مکاتیب حضرت عروۃ الوثقیٰ رض بشیخ محمد شریف کابلی کہ خلیفہ خواجہ محمد صدیق پشاوری بودہ کہ بتقریبی مرشد او از وے رنجیدہ و مرشد وی از جملہ کمل خلفای حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ بودہ خدمت ایشان در تنبیہ او بر موقع خطای او آنکہ مسترشد را استرضای مرشد ناگزیر است نوشتہ اند ہذا ہو الحمد للہ و الصلوٰۃ نوشتہ می آید در اینولا شنیدہ شد کہ مولانا محمد صدیق را کہ پیر شما است رنجانیدہ اید و گستاخی ہا و بی ادبی ہا نمودہ اید و در سلوک سابق تغیر ہا رفتہ و مولانا بسیار بسیار از شما رنجیدہ بحدیکہ معاملہ بہ تبرا و سلب نسبت کشیدہ است ازان تواضع ہای و نیستی ہای و خدا طلبی ہای کہ از شما ظاہر میشد این امور بسی مستبعد و خیلے محل تعجب است از پیر کہ قطع می کنید بکہ می پیوندید مگر از خدا جل و علے قطع می خواہید بخاطر مریدان از پیر نتوان قطع نمود و بجہت رضای مخلوق از خالق تعالی نمی توان برید چہ بلا شد حقوق از عالم رفت از مثل شما

نمودہ

نتوان

مردم

Marfat.com

مردم کہ این قسم حرکت ناملائم پیدا شود پس اعتماد از یاران اہل ارادت برخواست و ہر کہ نشو و نما پیدا خواہد کرد و قبولی خواہد بہم رساند یا صفائی وقتی خواہد دید از پیرا عراض و ترک آشنائی خواہد نمود اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ باید کہ بمشاہدہ این امور رابطہ محبت در سوخ عقیدہ بہ پیر بزرگوار زیادہ شود و انکساری و خاکساری بسد او بیش از پیش نمایند کہ ایند ولت پہن کردہ اوست و این صفا و قبول از انوار برکات او نہ آنکہ گردن کشی نماید و رعونت بہم رساند کہ مشیخت و بطالبان صحبت داشتن در نیوقت از محرمات طریقت است عجب است کہ ایمان بسلامت ماند و طلب صحبت داشتن امر لیست علیحدہ در نفحات از عزیزی نقل می کنند کہ ہر کہ پیر نزارنجہ دارد و تو با او بدنباشی سگ از تو بہ باشد چہ جای آنکہ تو مباشر رنجش پیر باشی بد فہمیدہ اید زود تدارک نمائید و مولانا را از خود راضی سازید بہر طریق کہ راضی شود غیر ازین علاجی نیست تم عبارتہ البشریفہ مکتوب طویل است و ہمہ مملو بدین مدعا است ع در خانہ اگر کس است یکحرف بس است مخفی نماند کہ مذہب حضرات مجددی در مسئلہ توحید موافق آرائی صائبہ علمائے دین و عرفای کاملین است آن قدر در تعظیم شرع متین کوشیدہ اند کہ بکسر موئی انحراف ازان کوہ عظیم وسیلہ جسیم قرار دادہ و طریقت و حقیقت را خادمان شریعت فرمودہ و کلمات اکابر اہل وحدت وجود را کہ بظاہر بآرائی اہل حق چندان موافقت نداشت بدلائل روشن با کتاب و سنت برابر نمودہ اند و مادۂ اختلاف را از میان برداشتہ صلح کلی دادہ اند و در معنی فریقین را متحد ساختہ اختلاف را در عبارات و الفاظ وا نمودہ اند و برای فریقین مصلح شدہ اند چنانچہ از واقفان علوم و معارف مجددی و متتبعان مکاتیب احمدی و معصومی مخفی نخواہد بود کہ در توفیق این فریقین چہ سعی ہا نمودہ و خدمت ہا کردہ اند و ازان شکرانہ حمد و ثنای بجائی آوردہ جای کہ می فرمایند الحمد للہ الذی جعلنی صلۃ بین البحرین و مصلحا

نزارنجہ دارد و تو با او بدنباشی

Marfat.com

بین الفئتین آما جماعہ کہ خود را در زیّ صوفیہ گرفتہ وکلمات اکابر را یاد کردہ بی آنکہ از معانی آن بہرہ ور گردیدہ یا بہ مقصد آنہا واقف شدہ باشند غلط ہائے صریح ولغزش ہای قبیح خوردہ اند وخود را بریا وتقلید در خرقہ کشیدہ سر از اطاعت شرع ودین برآوردہ وجماعہ جہال را کہ اُولٰئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ اند از راہ بردہ انداز پے علو دنیا ودین را بباد دادہ بہ کلمات نامناسب کہ مخالف آرائے صائبہ اہل حق اند قائل شدہ اند حضرت مجدد در ردّ آن جماعہ مکاتیب بسیار نوشتہ اند وآز حدّت دین مفاسد آنہا را از کتاب وسنت معلوم نمودہ ایراد فرمودہ اند مشرب ومذہب خود واکابر مستقیم الاحوال را از ایشان امتیاز دادہ اند ازان مکاتیب یک مکتوب بے ایرادے رود تا حقیقۃ معاملہ ظاہر گردد ومحق از مبطل جدا شود **مکتوب بیست ونهم** از جلد اول مکتوبات قدسی آیات حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ بہ مرزا عبید اللہ بیک در ردّ جماعہ کہ مذہب صوفیہ علیّہ را ترک تعرض دانستہ اند وباسقاط عمل ودیگر مفاسد قائل گشتہ باذکر احادیث کہ در فرضیت بامر معروف ونہی منکر وارد شدہ است و ذکر احادیث فضائل جہاد بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِيْنَ مخدوما در اہل زمانہ زبان زدہ وشائع شدہ کہ مشرب صوفیہ علیہ ترک تعرض است بحال خلق وبدنابودن باکسی چون این کلمہ خلاف واقع است ومتضمن بمفاسد کثیرہ بخاطر رسید کہ درین باب چیزے نویسد ومفاسد آن را ظاہر سازد وبدین تقریب احادیثے کہ تعلق بامر معروف ونہی منکر و حب فی اللہ وبغض فی اللہ وفضیلت جہاد فی سبیل اللہ وعلو مرتبہ مجاہدان ودرجات شہداء دارد ایراد نماید وبعضی نقلہا از صوفیہ کرام کہ مناسبتی باین مقام دارد مبنی

از

Marfat.com

از استقامت بر جادہ شریعت غرا است وردّ جماعہ ایست کہ خود را منتسب باین طایفہ علیہ
می سازند و سر از ربقہ شریعت حقہ می برآرند نیز درج نمودہ بدوستان ارسال
داشت و من اللہ سبحانہ العصمۃ والتوفیق مکرّر کسی کہ معتقد این معنی است معلوم نیست کہ از
صوفیہ کدام جماعہ را می خواہد طریقہ پیران ما کہ مشائخ نقشبندیہ اند خود اتباع سنت و
اجتناب از بدعت است چنانکہ از کتب و رسائل شان ظاہر و ہویدا است امر معروف و نہی
منکر و حب فی اللہ و بغض فی اللہ و جہاد فی سبیل اللہ از سنن مقررہ مصطفویہ
است بلکہ از واجبات و فرائض دین او علیہ من الصلوٰۃ افضلہا و من التحیات اکملہا پس
ترک امر معروف ترک این طریقہ علیہ بود حضرت خواجہ نقشبند پیر دوم می فرمودند
کہ طریقہ ما عروۃ الوثقیٰ است چنانچہ در ذیل متابعت حضرت رسالت صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم
دست زدن است و اقتدا باثار صحابہ کرام علیہم الرضوان کردن است و درین طریقہ باندک
عمل فتوح بسیار است امّا رعایت متابعت سنت کار بزرگ است ہر کہ ازین طریقہ ماروی
گرداند خطر عظیم دارد اگر مشرب صوفیہ ترک تعرض بودی چرا حضرت خواجہ نقشبند کہ از روسائے
صوفیہ اند و راس این طریقہ علیہ بہ پیر خود حضرت امیر کلال کہ جامع ادب بود و احق بودند
بعدم تعرض در باب ذکر جہر کہ طریقہ حضرت امیر بود امر معروف کردند و علمائے بخارا را جمع
نمودہ پیش ایشان بردند و ایشان از راہ حسن نشاء اسلامی و کمال حقانیہ گفتہ حضرت خواجہ
را قبول کردند و ذکر جہر را گذاشتند چنانچہ منقول است و طریقہ سلف و صوفیہ و مشائخ مستقیم
نیز ہمیں بود و صوفیہ کرام این ہمہ وفا تردد سلوک و ریاضات و موعظت نوشتہ اند و مہلکات
منجیات قرار دادہ امر معروف و نہی منکر است یا چیز دیگر و تعرض است یا ترک تعرض حضرت
خواجہ معین الدین چشتی رح از پیر خود نقل می فرمائید کہ فرمودہ کہ راہ دوستی
چہ تاریک و باریک است مے باید کہ خلق را نصیحت کنی و تبرسانی شیخ محی الدین عربی رح
کہ پیشوائے اہل وحدت وجود است چرا صوفیہ وقت خود را کہ طریقہ سماع و رقاصی

Marfat.com

داشتند مانع آمد و دلالت بترک آن نمود و بعضی آنہا بگفتہ شیخ باز آمدند و طریقہ خود را
گذاشتند و بعضی باز نہ گشتند لیکن اعتراف نقص و قصور خود کردند چنانچہ شیخ در
بعضے رسائل خود نوشتہ است حضرت غوث صمدانی محبوب سبحانی جناب
حضرت شیخ سید عبد القادر رضی اللہ تعالیٰ عنہ در بعضی رسائل خود
باب بزرگ در امر معروف و نہی منکر آوردہ است و دقائق آن را بیان فرمودہ است
و احتیاطہا در ان امر خطیر رعایت نمودہ و ہمان جامی آرد فاذا ثبت انہ لا یجب
الانکار ای النہی عن المنکر عند عدم القدرۃ فہل یجوز انکارہا اذا
غلب علی ظنہ الخوف علی نفسہ فہذا لا یجوز ذلک وہو الافضل اذا کان
من اہل العزیمۃ والصبر فہو کالجہاد فی سبیل اللہ تعالیٰ مع الکفار وقد
قال اللہ تعالیٰ فی قصۃ لقمان علیہ السلام وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ لاسیما اذا کان
عند سلطان جائر او لاظہار الایمان عن ظہور کلمۃ الکفر لان الفقہاء
اتفقوا علیٰ ذلک وانما الاختلاف بیننا وبینہم فی غیر ہذین الموضعین
انصاف باید نمود اگر مشرب ایشان کہ پیشوای اہل ولایت و مقتدای صوفیہ بودند ترک
تعرض بودی این ہمہ مبالغہ در امر معروف و نہی منکر کے کردندی و نیز حضرت شیخ فرمودہ
الذی یومر بہ وینکر علی ضربین فکل ما وافق الکتاب والسنۃ والعقل
فہو معروف وکلما خالف ذلک فہو منکر ثم ذلک ینقسم قسمین احدہما
ظاہر یعرفہ العوام والخواص وہو کوجوب الصلوٰۃ الخمس وصوم
شہر رمضان والزکوٰۃ والحج وغیر ذلک ومن المنکر کتحریم الزنا
وشرب الخمر والسرقۃ وقطع الطریق والربا والغصب وغیر ذلک فہذا القسم
یجب انکارہ علی العوام کما یجب علی الخواص من العلماء والقسم الثانی

و آو

مالا

Marfat.com

مالا یعرفہ الا الخواص مثل اعتقاد ما یجوز علی الباری عزوجل وما لا یجوز
علیہ فھذا مختص بالعلماء انکارہ فان اخبر واحد من العلماء ذلک
من العوام جاز لہ ذلک ووجب علی العامی انکارہ علی القدرۃ -
فضیل عیاض کہ از اکابر صوفیہ است فرمودہ من احبّ صاحب بدعۃ احبط
اللہ عملہ واخرج نور الایمان من قلبہ واذا علم اللہ عزوجل من رجل
انہ مبغض لصاحب البدعۃ رجوت اللہ تعالی ان یغفر لہ وان
قل عملہ واذا رایت مبتدعا فی طریق فخذ طریقا اخر وقال فضیل
سمعت سفیان بن عیینہ یقول من تبع جنازۃ مبتدع لم یزل فی
سخط اللہ عزوجل حتی یرجع وقد لعن النبی صلی اللہ علیہ وسلم
من احدث حدیثا او اوی محدثا فعلیہ لعنۃ اللہ والملئکۃ والناس
اجمعین لا یقبل عنہ صرف ولا عدل یعنی بالصرف الفریضۃ و بالعدل
النافلۃ ودر حدیث آمدہ است یا عائشۃ رض ان الذین فرقوا دینھم وکانوا
شیعا ھم اصحاب البدعۃ واصحاب الاھواء لیس فیھم توبۃ
وانا منھم بریئ وھم منی براء عن عمر اگر مشرب صوفیہ کرام ترک
تعرض بودے چرا یکے از روسائے صوفیہ فرمودے آن روز کہ درمیان صوفیہ
بنقار نگذرد آن را خیر ندانند شیخ الاسلام فرمودہ کہ نقار صوفیان کن مکن است
پس حاصل معنی چنان باشد کہ روزے کہ صوفیان میان خود ہا امر معروف و نہی منکر
ننمایند و مداہنت بکنند آن خیر نیست نیک تامل باید نمود کہ جماعت کہ بعدم تعرض
قائلند عذاب و ثواب اخروی و مواعید شدیدہ در باب اعمال سوء کہ در قرآن
مجید و احادیث صحیحہ وارد شدہ است قبول دارند یا نہ پس چرا نامرادے را از مہلکہ شدیدہ عظیمہ
نبرآرند و طریق نجات را از عذاب سخط باو ننمایند اگر بر سر راہ نابینائی چاہی یا ماری بود

Marfat.com

یا کسی در مہلکہ دنیاوی افتادہ باشد ظاہر آنست کہ این جماعۃ او را متنبہ خواہند ساخت
وتعرض حال او خواہند کرد چرا بر مہلکہ اخروی کہ اشد وابقی است متنبہ نہ سازند وراہ
نجات ننمایند یقین است کہ قبول ندارند و معتقد قیامت وحشر ونشر و مافیہ نیستند
اعاذنا اللہ سبحانہ عن اعتقادھم السوء اگر ترک تعرض خلق مرضی حق
بودی جل وعلا چرا بعثت انبیا علیہم السلام نمودی وتشریع شرائع فرمودے
ودعوت بدین اسلام وبطلان ادیان دیگر در لے اسلام کردے وہر کہ دعوت
آن بزرگواران قبول نہ کرد در امم سابقہ بعذاب ہائے گوناگون گرفتار نمودہ ہلاک کردہ
واستیصال شان نمودی بالکلیۃ خلق را بطور آنہا نے گذاشت وہیچ تعرض نمی نمود
ومنکر انرا بچیزے عذاب وہلاک نمیفرمود ونیز برین تقدیر جہاد را برائی چہ فرض میساخت
کہ ہم متضمن ایذا وقتل مسلمانان است وہم ایذائی وقتل کفار این ہمہ فضیلت مزیت
جہاد را ومجاہدان وشہدا فی سبیل اللہ را کہ بنصوص قطعیہ ثابت شدہ است
چنانچہ بعضی از آنہا خواہد آمد چون باشد کہ بنا حق تعرض مردم می نمایند وایذائی میرسانند
ونیز نفس انسانی کہ از مخلوقات حق است سبحانہ چرا بحرب ومعادات او امر نمود
وجہاد او را جہاد اکبر فرمود وقرب خود را بآن جہاد مربوط ساخت کما ورد عادنفسک
فانہا انتصبت بمعاداتی او را ہم بوضع او بالکلیۃ گذاشت پس معلوم شد کہ این ہا
اعداء اللہ اند حق سبحانہ می خواہد کہ انتقام از اعدائے خود بگیرد واللہ عزیز ذو انتقام
از کمال رحمت انبیا را بالاصالۃ واولیا را بہ تبعیت بدعوت فرستاد واعلام ثواب
وعذاب بزبان آنہا فرمود وحجت را بر مخالفان درست ساخت وزبان عذرشان
بند نمود لئلا یکون للناس علی اللہ حجۃ بعد الرسل بہ چشم پوشی و
خواب خرگوشی این کارخانہ عظیم القدر مرتفع نمی شود وہیچکس نے تواند آنرا دفع کردن
ان عذاب ربک لواقع ط مالہ من دافع اگرے خواست ہمہ را براہ

Marfat.com

راست ہدایت می نمود و بدار السلام می فرستاد وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَهَدٰىهُمْ اَجْمَعِيْنَ لیکن ارادت ازلی چنین خواست و حکمت لم یزل ہم چنین اقتضا نمود ولکن حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّيْ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ بمولائے حقیقی جل شانہ جائی پرسش نیست کہ چرا چنین کرد و چنان نہ کرد لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُوْنَ ؎ بزرگے فرماید بیت

کرا زہرہ آن کہ از بیم او		کشاید زبان جز بہ تسلیم او	

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى قُلْ هٰذِهٖ سَبِيْلِيْ اَدْعُوْا اِلَى اللّٰهِ عَلٰى بَصِيْرَةٍ اَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِيْ پس متابعان او علیہ و آلہ الصلوٰۃ والسلام باو در دعوت و امر معروف شریک اند و ہر کہ تارک امر معروف است تابع نیست انصاف باید داد اگر فساق و کفار مبغوض و اعداء حق نبودندے بغض فی اللہ از واجبات دین نیامدے و افضل مقربات و مکمل ایمان نہ گشتے و سبب حصول ولایت و رضا و قرب خداوندے جَلَّ سُلْطَانُهٗ نہ شدے عن عمر بن الجموح انہ سمع النبی صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ لَا يَجِدُ لِلْعَبْدِ حَقَّ صَرِيْحِ الْاِيْمَانِ حَتّٰى يُحِبَّ لِلّٰهِ وَيُبْغِضَ لِلّٰهِ فَاِذَا اَحَبَّ لِلّٰهِ وَاَبْغَضَ لِلّٰهِ فَقَدِ اسْتَحَقَّ الْوِلَايَةَ مِنَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ رواہ احمد وعن ابی امامۃ رض قال قال رسول اللہ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ مَنْ اَحَبَّ لِلّٰهِ وَاَبْغَضَ لِلّٰهِ وَاَعْطٰى لِلّٰهِ وَمَنَعَ لِلّٰهِ فَقَدِ اسْتَكْمَلَ الْاِيْمَانَ رواہ ابوداود وعن ابی ذر قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم افضل الاعمال الحب فی اللہ والبغض فی اللہ رواہ ابوداود وعن معاذ بن جبل انہ سئل النبی صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلَّمَ عن افضل الاعمال قال ان تحب للہ وتبغض للہ وتعمل لسانک فی ذکر اللہ قال وماذا لک یا رسول اللہ قال ان تحب للناس ما تحب لنفسک وتکرہ لہم

الایمان

Marfat.com

ما تکره لنفسك رواه احمد و هم در حدیث آمده است تقربوا الی الله سبحانه ببغض اهل المعاصی والقوهم بوجوه منکر والتمسوا رضی الله تعالی بسخطهم وتقربوا الی الله عز وجل بالتباعد منهم رواه ابن شاهین والدیلمی عن ابن مسعود رض فی کنز الخفی فی الخبر ان الله تعالی قال لموسی علیه السلام هل عملت لی عملا قط قال الهی صلیت لك وصمت وتصدقت وذکرت فقال الله عز وجل اما الصلوة فلك البرهان والصوم جنة والصدقة ظل والذکر نور فای عمل عملت لی فقال موسی الهی دلنی علی العمل الذی هو لك قال یموسی هل والیت لی ولیا او عادیت لی عدوا فعلم موسی انه الحب فی الله والبغض فی الله و در بالا از فضیل قدس سره نقلی در این باب گذشته است والحق که محبت دوستان محبوب و عداوت دشمنان او از لوازم محبت است محب صادق در این دو عمل اختیار ندارد و محتاج بکسب و بعمل نیست چنانچه در اعمال دیگر محتاج است دوستان دوست چه بلا بنظر زیبا مے نماید و دشمنان او چه قسم زشت و بدین معنی در مجاز ظاهر و هویدا است که هر که دعوی دوستی نماید تا تبری از دشمنان او نکند مقبول نیست منافق بیش نمیداند شیخ الاسلام گفته که من بابو الحسن شمعون نه نیکم که استاد من حصیری را مے رنجانید و هر که پیر ترا رنجه کند و تو از وے رنجه نباشے سگ از تو به بود و قال الله تعالی قد کانت لکم اسوة حسنة فی ابراهیم والذین معه اذ قالوا لقومهم انا براء منکم ومما تعبدون من دون الله کفرنا بکم وبدا بیننا وبینکم العداوة والبغضاء ابدا حتی تؤمنوا بالله و نیز فرموده لقد کانت لکم فیهم اسوة حسنة فی ابراهیم لمن کان یرجوا الله والیوم الآخر پس از این آیات کریمه معلوم شد که طالب حق را جل و علی این تبرا و بغض و عداوت ضرور ناگزیر است و نیز فرمود او تعالی لا تتولوا قوما غضب الله علیهم

Marfat.com

ونیز فرمودہ یٰاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّیْ وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِیَآءَ الی قولہ سبحانہ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِیْلِ از این سہ آیت معلوم شد کہ موالات اعدائے اللہ تعم موجب گمراہی است وراہی بوصول مطلب ندارد ونیز فرمودہ او تعالے یٰاَیُّهَا النَّبِیُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِیْنَ وَاغْلُظْ عَلَیْهِمْ ونیز فرمودہ وَمَنْ یَّتَوَلَّ مِنْكُمْ فَاِنَّهٗ مِنْهُمْ ونیز فرمودہ تعالیٰ لَا تَجِدُ قَوْمًا یُّؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ یُوَآدُّوْنَ مَنْ حَآدَّ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَلَوْ كَانُوْٓا اٰبَآءَهُمْ او ابناءهم او اخوانهم او عشیرتهم الآیۃ ونیز فرمودہ ولو کانوا یؤمنون باللہ والنبی وما انزل الیہ ما اتخذوهم اولیاء

مصرعہ تو لے بی تبرّی نیست ممکن ؛ اینجا صادق می آید۔ نہ در اصحاب کرام چنانچہ رفضہ گمان بردہ اند چہ تبرّا از اعدا باید نہ از احبّا وجمعیکہ بشرف صحبت مشرف اند بہ محبّت ومودت بایکدیگر موصوف اند شدت وغلظ شان باکفار بود کما قال اللہ تعالیٰ اَشِدَّآءُ عَلَی الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَیْنَهُمْ اگر گویند کہ خلق ہمہ مظاہر ومجالی حق اند جل وعلا وغیر از نمائندگی کمالات او سبحانہ درین ہا چیزے نیست چنانچہ مشرب اہل وحدت وجود است پس ہمہ را بچشم محبت باید دید وبہیچ کدام بد نباید بود چنانچہ گفتہ اند مصرعہ پس بدی مطلق نباشد در جہان ؛ گویم عداوت وعدم موالات کفار وغلظت وجہاد باین ہا بنصوص قطعیہ ثابت شدہ است کہ ریب را اصلا دران گنجائش نیست اینہا فی انفسہم ہرچہ باشند متابعت نصوص مارا فرض وناگزیر است مارا بنص کار است نہ بفصّ نجات فردا وابستہ بنص است نہ بفصّ خواب وخیال کشوف والہامات در برابر نصّ نمے توان شد غایت الامر شخصے کہ مغلوب حال است باید کہ خود را بہ تکلیف بر متابعت نصوص داء دو عمل بنصوص ہرچند خلاف وجدان و کشف او بود نماید ہموارہ ملتجی ومتضرع باشد کہ حقیقت کار کما ہو منکشف گردد وچشم بصیرت او مکتحل بتراب اقدام انبیا واصحاب کرام علیہم السلام بود مصرعہ

یتولهم

این کار دولت است کنون تا کرا رسد ؛ با آنکہ گوئیم کہ جماعہ کہ مشرب وحدت وجود دارند مراتب وجود را اثبات می نمایند واحکام غیر مرتبہ آنرا از احکام مرتبہ دیگر جدا اثبات می کنند واحکام کثرت را کہ مبنای شریعت برآن است از دست نمیدہند ورفع آنرا الحاد وزندقہ می شمرند مصرعہ اگر حفظ مراتب نکنی زندیقی ؛ پس امر معروف وبدبودن با اہل فسق وکفر از احکام کثرت است ودر رنگ سائر احکام شرعیہ برداشتن آن الحاد وزندقہ بود ہرچند بدی مطلق را نفی میکنند لیکن بدی نسبی اثبات می نمایند مصرعہ بد بہ نسبت باشد آنرا ہم بدان ؛ وبدی نسبی در بدبودن واحتراز کردن کافی است واہل وحدت وجود از آن ہم پرہیز مے کنند وویگرانرا مانع مے آیند ومار وکژدم را می کشند ومردم را ازان میترسانند واز مطیعان ومعتقدان خود راضی اند واز منکران ومخالفان خود ساخط وودر غضب چنانچہ مولوی روم قدس سرہ کہ از روسای صوفیہ موحد است می فرماید بیت

منکر این حرف ایندم در نظر	شد مثل سرنگون اندر سقر

واز طعام لذیذ وآب شیرین ومتاع نفیس وآواز خوش ومنزل خوش وصور جمیلہ بیشتر رغبت وملتذ زند بہ نسبت باضداد وآن در رعایت احوال منتسبان خود وحمایت شان نسبت بدیگران بیشتر مے نمایند واز مہالک خود را کنارہ می گیرند وجلب منافع ودفع مضار مہما امکن مے کنند واز تدبیر معاش وتربیت فرزندان فارغ نیند واز مشورت وکنکاش خالی نیند وزنان خود را در پردہ می دارند وتجویز نمے نمایند کہ نامحرمی گردشان گردد ودست درازی کند واطفال خود را از صحبت بد دور مے سازند وظالم ومتعدی برابسزا مے رسانند ومریضان را از غذاہای ناملائم پرہیز مے کنانند این ہمہ رعایت احکام کثرت است یا چیزے دیگر پس از امور دنیائی دنے رعایت این احکام کردن با وجود اباحت ترک آن ودر امور اخروی ترک این احکام کردن

کدوکاش

Marfat.com

با وجود ورود امر الٰہی جل سلطانہٗ بایتیان آن و بجیلہ وحدت وجود سراز ربقہ بندگی کشیدن عجب انصاف است واز قاعدہ عقل دور اندیش دور و در منشار آن عدم انقیاد و ناگرویدنے است با احکام الٰہی جل شانہ وعدم اعتقاد است بطور نبوت وانکار است از قیامت واز عذاب وثواب آن اعاذنا اللہ سبحانہ وایاکم عنہ اہل وحدت وجود کہ مستقیم الاحوال اند قصص تشرع وتصلب شان در دین مشہورہ وماثور اند و محتاج نوشتن نیست حضرت ایشان ما قدسنا اللہ سبحانہ بسرہ این ہمہ احتیاط کہ در وضو وطہارت ونماز وآداب آن داشتند می فرمودند کہ از عمل والد بزرگوار اخذ نمودہ ام از کتب این قسم عمل بدست آوردن مشکل است والد بزرگوار ایشان کہ جد این فقیر باشند وبا وجودے کہ مذہب مشرب وحدت وجود داشتند وبفصوص وانی طاق بودند تشرع ایشان ہم بر وجہ کمال بود چنانچہ معروف است ایشان مے فرمودند کہ این احتیاط را از عمل شیخ خود کہ در سلسلہ چشتیہ بودند شیخ رکن الدین اخذ نمودہ ام ایشان نیز باوجود مشرب توحید بہ تشرع کامل موصوف اند وحضرت شیخ این احتیاط را در اعمال از عمل شیخ و والد خود حضرت شیخ عبد القدوس رض گرفتہ بودند وایشان در رجہ علیا در مشرب وحدت داشتند وہمواره مغلوب حال می بودند مع ذلک در تشرع واحتیاط ظاہری نیز فرد کامل بودند حضرت خواجہ احرار کہ چراغ نقشبندیہ اند باوجودیکہ مائل بہ مشرب توحید بودند در تشرع ورونج شریعت قدم راسخ داشتند می فرمودند اگر من شیخی کنم ہیچکس را یارائی شیخی نماند لیکن مرا برائی ترویج دین آوردہ اند نہ برائی شیخی شیخ محی الدین ابن عربی قدس سرہ در علم حدیث صاحب اسناد بود و در علم فقہ پایۂ اجتہاد داشت فرمودہ کہ بعضے از مشائخ محاسبہ اعمال یومی ولیلی خود بہ مقتضائے حدیث حاسبوا قبل ان تحاسبوا اختیار کردہ اند

Marfat.com

من در محاسبہ از ایشان افزودم و محاسبہ خطرات نیز با محاسبہ اعمال قرین کردم سلطان العارفین وسیّد الطائفۃ کہ گویا بانی این مشرب بودند سرتاپا بہ تشرع آراستہ بودند می آرند کہ چون بایزید نماز می کردے قعقعہ از استخوان سینہ وے برون مے آمدے و مے شنیدندے از ہیبت حق و تعظیم شریعت فی العوارف عن الجنید یقول لرجل ذکر المعرفۃ فقال الرجل اھل المعرفۃ باللہ ینقلون الی ترک الحرکات من باب البر والتقوٰے الی اللہ تعالی فقال جنید ان ھٰذا قول قوم تکلموا باسقاط الاعمال وھٰذا عندی عظیمۃ والذی یسرق ویزنی احسن حالا من الذی یقول ھذا وان العارفین باللہ اخذوا الاعمال باللہ والیہ یرجعون فیہا ولو بقیت الف عام لم انقص من اعمال النبی ذرّۃ الا ان یحال لی دونہا وانہا لاکد فی معرفتی و اقوی بحالی منقول است کہ منصور حلاج با آن ہمہ دعوی ہر شبانروز ہزار رکعت نماز می گذارد و آن شب کہ روز آن کشتہ شد پانصد رکعت گذاردہ بود یکے از کمل مشائخ طبقات فرمودہ غضوا ابصارکم ولو عن شاۃ انثی اگر مشرب اہل وحدت وجود ترک تعرض و آزار خلق بودی مولٰنا عبد الرحمن جامی علیہ الرحمۃ کہ از کمل ارباب وحدت وجود از محققان شان بودہ چرا ردّ این جماعۃ در کتاب سلسلۃ الذہب نمودے و مثنوی طویل در نکوہش آنہا آوردی عنوان مثنوی را باین عبارت نوشتہ در مذمت آنہا کہ بنائی مذہب خود بر کم آزاری نہادہ اند و در ورطہ اباحت و اتحاد افتادہ اند

ترک آزاد کردن خواجہ	بیت	دفتر کفر راست دیباچہ
منکر آمد بہ پیش او معروف		شد بمنکر عنان او مصروف
نفس محنت گزین راحت جوے		داردش در رہ اباحت روے
شد یکی پیش او حلال و حرام		می نہ اندیشد از نکال و بال

میشود

Marfat.com

مے شود مرتکب مناهی را — می فتد در عقب ملاهی را
گاهِ لافد ز مذهبِ تجرید — گه گزافد ز مشربِ توحید
نیست لاف و گزاف او عارے — لیکن او را چو نیک انگاری
مذهبش جمع فضّه و ذهب است — مشربش شرب بادهٔ عنب است
از علامات عقل دین عاری — مذهبش حصر در کم آزاری
نه ز احوالِ سابقش عبرت — نه ز احوالِ لاحقش حیرت
نسبتِ خود کند بدرویشان — دم زند از ارادتِ ایشان
هر که درویش زو شود بیزار — کے ز درویش آمد این کردار
نیست درویش آنکه زندقه ایست — نیست جمعیّت آنکه تفرقه ایست
اصطلاحات عارفان از بر — کرده او می کند بیان فر فر
دلش از سرِّ کار واقف نه — معرفت بیشمار عارف نه
همچو جوزے همی نماید نغز — لیک چون بشکنی نیابی مغز
کرده وهم خیال ناپاکان — مندرج در عبارت پاکان
لفظها پاک معنیش کرگین — نافهٔ چین لفافهٔ سرگین
نافه نکشاده مشک افشاند — ور کشاید جهان بگنداند

وفی العوارف سئل سهیل عن الرجل یقول انا کالباب لا اتحرک الا اذا حرکت قال هذا لا یقول الا احد الرجلین اما صدیق واما زندیق لان الصدیق یقول هذا القول اشارة الی قوام الاشیاء بالله سبحانه وتعالی مع احکام الاصول ورعایة العبودیة والزندیق یقول ذلک اصالة لا لاقامة الاشیاء علی الله تعالی واسقاطا للملامة عن نفسه وانخلاعا عن الدین ورسمه۔
عجب کار و باریست جمعی از انانکه مشرب کم آزاری و صلح کل اختیار کرده اند باهم

Marfat.com

فرق از کافران و جہودان و جوگیہ و براہمن و ملاحدہ و زنادقہ و ارمنی و غیر آن نیک اند صلح
و محبت ہا و انبساطہا و صحبت ہا با یکدیگر دارند غیر از متابعان رسول اللہ صلی اللہ علیہ
و آلہ وسلم کہ اہل سنت و جماعت اند فرقہ ناجیہ اند در باب آنہا وارد شدہ است
الذین ہم علی ما انا علیہ و اصحابی کہ با آنہا غلظت و عداوت دارند صلح شان با یکدیگر
آنست و با اینہا در مقام ایذای و آزار اند و تخریب اینہا می خواہند عجب صلح کل است
کہ با محمدیان کہ پیشوای شان رحمت عالمیان است غلظت و عداوت باشد و با غیر محمدیان
کہ محل غلظت است بنصوص قرآنی محبت و مودت بود بلی الکفر ملۃ واحدۃ نیک
تامل نمایند ترک تعرض خلق اگر محمود مے بود امر بالمعروف و نہی عن المنکر از واجبات
دین متین نمی گشت و حق سبحانہ این امت را باتیان این امر جلیل القدر خیر امۃ نمی فرمود
قال اللہ تعالی کنتم خیر امۃ اخرجت للناس تامرون بالمعروف و تنہون عن المنکر
و نیز فرمودہ الآمرون بالمعروف والناہون عن المنکر والحافظون لحدود اللہ
و نیز فرمودہ المؤمنون والمؤمنات بعضہم اولیاء بعض یامرون بالمعروف
و ینہون عن المنکر و جمیع انبیا علیہم السلام و صحابہ و تابعین و سائر سلف صالحین چہ
کوششہا در اتیان امر معروف و نہی منکر نمودہ اند و چہ ایذاہا در تحصیل این امر کشیدہ اند
و بامر عبث این ہمہ جہد نمودن و ایذای کشیدن سفاہت محض است اگر ترک تعرض مستحسن
مے بود چرا انکار قلبی را از انکار شرعی اضعف ایمان فرمودی کما ورد فی الحدیث الصحیح
عن رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ و صحبہ وسلم انہ قال من رأی منکم
منکرا فلیغیرہ بیدہ فان لم یستطع فبلسانہ فان لم یستطع فبقلبہ و ذلک
اضعف الایمان رواہ مسلم و چرا تارک امر معروف را در بلدہ از بلاد داخل عذاب
اہل آن بلدہ ساختندی و در زیر و زبر آن شریک نمودندی کما روی جابر انہ قال
قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ و صحبہ وسلم اوحی اللہ عز و جل الی جبرائیل علیہ السلام

Marfat.com

ان اقلب مدینتہ کذا وکذا باھلھا فقال یارب فیھم عبدک فلان لم یعصنی طرفۃ عین فقال اقلبھا علیہ وعلیھم فان وجھہ لم یتمعر فی ساعتہ قط رواہ البیہقی اگر گوئند آیہ کریمہ یا ایھا الذین امنوا علیکم انفسکم لا یضرکم من ضل اذا اھتدیتم دلالت ترک امر معروف و نہی منکر دارد گوئیم منسوخ است چہ معنی ابتدا کہ در کریمہ آمدہ است شامل امر معروف و نہی منکر آمدہ است کما حررہ المفسرون یعنی چون شما اعمال صالحہ بجا آرید امر معروف کنید و نہی منکر نمائید گمراہی دیگران شما را زیان ندارد و شان نزول این آیہ مؤید این معنی است چون مسلمانان از کفر و عدم انقیاد کفار تنگ دل تنگ شدند حق تعالیٰ تسلیہ مسلمانان باین آیۃ کریمہ فرمودہ یعنی چون شما آن کار خود را کردید و دلالت براہ راست نمودید و از کفر و طغیان ترسانیدید بعد ازان کفر آنہا بشما مضرت نرساند و جمیکہ این آیہ کریمہ را بر ظاہر گذاشتہ اند گفتہ اند این آیہ بایات امر معروف منسوخ گشتہ است عن ابی بکر الصدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ انہ قال فی خطبتہ یا ایھا الناس انکم تقرءون ھذہ الآیۃ یٰٓاَیُّھَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا عَلَیْکُمْ اَنْفُسَکُمْ لَا یَضُرُّکُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اھْتَدَیْتُمْ فَانِّی سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ یَقُوْلُ ان الناس اذا رأوا منکرا فلم یغیروہ یوشک ان یعمھم اللہ بعقابہ رواہ ابن ماجۃ والترمذی وصححاہ وفی روایۃ ابی داود اذا رأوا الظالم فلم یاخذوا علی یدیہ اوشک ان یعمھم اللہ بعقابہ وفی روایۃ اخری لہ ما من قوم یعمل فیھم بالمعاصی ثم یقدرون علی ان یغیروا ثم لا یغیرون الا یوشک ان یعمھم اللہ بعقاب وعن ابی ثعلبۃ فی قولہ تعالیٰ علیکم انفسکم لا یضرکم من ضل اذا اھتدیتم فقال اما واللہ لقد سئلت عنہا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فقال بل تامرون بالمعروف وتنھون عن المنکر حتی اذا رأیت ھوی متبعا ودنیا مؤثرۃ واعجاب کل ذی رای برایہ ورأیت امرا لا بد لک منہ فعلیک نفسک ودع امر العوام فان وراءکم ایام الصبر فمن صبر فیھن قبض علی الجمر للعامل فیھن اجر خمسین

الخیرات

Marfat.com

رجلا یعملون مثل عمله قالوا یا رسول الله اجر خمسین منهم قال اجر خمسین منکم رواه الترمذی وابن ماجة اگر گویند که امر معروف وجهاد فی سبیل الله طریقه انبیای کرام است علیهم وعلی اتباعهم الصلوات والتسلیمات وطریقه اولیاء ترک تعرض است وعدم امر معروف چنانچه بعضے از اهل این وقت میگویند گوئیم که وجوب وفرضیت این امور وفضائل اتیان آن ومواعید ترک آن بنصوص ثابت گشته است وفرضیت وعدو وعید نسبت بکافه انام است خصوصیت باشخاص وون اشخاص ندارد وخواص وعوام وانبیا واولیا در اتیان فرائض برابر اند وهمه داخل وعد ووعید بآنکه گوئیم حصول نجات ووصول بدرجات کمال مربوط بمتابعت انبیا علیهم الصلوٰة والتسلیمات است اولیا هرچه یافته اند از ولایت ومحبت ومعرفت وقرب الهی جلشانه همه بمتابعت وطفیل انبیا علیهم السلام یافته اند راه وصول منحصر در اتباع آن بزرگواران است قُلْ اِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِیْ یُحْبِبْکُمُ اللّٰهُ سوای این هر راهی که هست رو به ضلالت دارد وسبیل شیاطین است کریمه فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ اِلَّا الضَّلٰلُ دلیل شافی است بر این معنی وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِیْ مُسْتَقِیْمًا فَاتَّبِعُوْهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِکُمْ عَنْ سَبِیْلِهٖ شاهد عدل بر آن وعَنْ عَبْدِ اللّٰهِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رض قال خط لنا رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم خطا ثم قال هذا سبیل الله ثم خط خطوطا عن یمینه وشماله وقال هذا سُبُل الشیطان علی کل سبیل منها شیطان یدعو الیه وقرأ ان هذا صراطی مستقیما فاتبعوه الآیة رواه احمد والنسائی والدارمی پس هر که بے متابعت انبیا علیهم السلام خواهد که در راه حق در آید وبه کمال رسد غیر گمراهی چیزے حاصل نکرده باشد اگر چیزے حاصل است مدرج بود که نتیجه آن در آخرت خسران وحرمان بود وَمَنْ یَّبْتَغِ غَیْرَ الْاِسْلَامِ دِیْنًا فَلَنْ یُّقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِی الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخٰسِرِیْنَ

الشیاطین

محال است سعدی که راه صفا — توان رفت جز در پے مصطفا

جنید

Marfat.com

جنید بغدادی قدس سرہ کہ رئیس صوفیہ و سید الطائفہ است می فرماید من لم یحفظ القرآن ولم یکتب الحدیث لا یقتدی بہ فی شاننا ھذا وانّ علمنا ھذا مقیدٌ بالکتاب والسنۃ می آرند کہ درویشی از حضرت خواجہ عبد الخالق غجدوانی قدس سرہ پرسید کہ شیطان را بر روندگان این راہ ہیچ دسترس باشد خواجہ فرمودند کہ ہر رونده کہ بسر حدّ فنای نفس نرسیده باشد چون درخشم شود شیطان بروی دست یابد اما آن رونده کہ بسر حدّ فنای نفس رسیده است وے را خشم نبود غیرت باشد وہر کجا غیرت بود شیطان بگریزد و این چنین صفت آن کس را مسلّم شود کہ روے براہ حق دارد تعالی شانہ وکتاب خدائے عزوجل بدست راست گیرد و سنت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم بدست چپ گیرد و درمیان این دو روشنائی راہ را سلوک کند از حضرت خواجہ احرار منقول است کہ میفرمودند کہ اگر تمام احوال و مواجید را بباد دہند و حقیقت ما را بعقاید اہل سنت و جماعت متحلّی نسازند جز خرابے ہیچ نمی دانم و اگر تمام خرابی ہا را بر ما جمع سازند و حقیقت ما را بہ عقائد اہل سُنت و جماعۃ بنوازند ہیچ باک نداریم انصاف باید داد و نبوت ختم یافتہ است و زمان وحی منقطع شدہ و دین کامل گشتہ و نعمت تمام شدہ امروز بکدام حجت و بکدام سند این چنین دین متین را کسی تواند برداشت و بخواب و خیال خود کلمہ متفقہ انبیائی علیہم الصلوٰت والتسلیمات کہ بوحی قطعی و اخبار الٰہی مثبت و متیقن گشتہ یک سو ساخت عقل دور اندیش را کار باید فرمود و بخواب و خیال مغرور نباید شد و از سبل شیاطین دور باید بود و صراط مستقیم سنت سنیہ را از دست نباید داد و اتباع انبیاء علیہم التحیات البتہ منجی است و مثمر برکات و سوائے آن ہمہ خطر است فالحذر راہ نجات قطعی را گذاشتہ براہ خطر رفتن و در دام شیاطین بعین افتادن و خود را در معرض ہلاک سرمدی دادن از عقل بسی مستبعد است و وجد و حال و خواب و خیال کہ بر خلاف پیغمبران برحق بود کسراب

Marfat.com

بقیعۃ یحسبہ الظمان ماء است چون کار بخدا افتد جل وعلا وگور وقیامت پرتو اندازد
غیر از متابعت انبیائ علیہم البرکات کہ بوحی قطعی ثابت شدہ است ہیچ سود ندارد و
دستگیری در آن وقت ننماید آری اگر احوال ومواجید وکشوف والہامات باین متابعت
جمع شود نور علی نور باشد وچون بہ کمال آن برسد معاملہ از صورت شریعت بحقیقت
شریعت آید چنانچہ صحابہ کرام وسلف صالحین ومشائخ مستقیم الاحوال را بود رزقنا
اللہ سبحانہ وایاکم ہذہ الدرجۃ القصوی پس مقرر شدہ کہ راہ وصول بدرجات
قرب الٰہی جل شانہ خواہ قرب نبوت بود وخواہ قرب ولایت وواصلان انبیا باشد علیہم الصلوات
یا اولیا منحصر در راہ شریعت است کہ پیغمبر خدا علیہ وعلی الہ الصلوۃ والسلام
بدان رفت ودعوت کردہ مامور بدان گشتہ در کریمہ قُلْ هٰذِهٖ سَبِيْلِيْ اَدْعُوْا اِلَى اللّٰهِ
عَلٰى بَصِيْرَةٍ اَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِيْ وکریمہ قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ
اللّٰهُ نیز بآن دلالت دارد وسوائے آن ہر راہے کہ ہست رُو بضلالت دارد واز مطلوب
حقیقی منحرف کل طریقۃ وراء الشریعۃ فہی زندقۃ کریمہ وان هٰذَا صِرَاطِيْ مُسْتَقِيْمًا
الآیۃ وکریمہ فماذا بعد الحق الا الضلال وکریمہ وَمَنْ يَّبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ
دِيْنًا فَلَنْ يُّقْبَلَ مِنْهُ وحدیث خط لنا الحدیث وحدیث کل بدعۃ ضلالۃ
واحادیث دیگر شاہد این معنی است وآنچہ از عبارات بعضی از اکابر واقع شدہ است
کہ راہہای کہ موصل جناب قدس خداوندی است جل سلطانہ دو راہ است
راہے است کہ بقرب ولایت تعلق دارد ودیگر راہے است کہ بقرب نبوت متعلق است
منافاتی باین تحقیق ندارد کہ این ہر دو راہ داخل دائرہ شریعت غرا است واین ہر دو
قرب منوط بہ متابعت انبیا علیہم الصلوات والبرکات کہ صراط مستقیم است پس
کسے کہ خواہد کہ بی اتیان احکام شریعت وبے تبعیت رسل علیہم الصلوات و
التسلیمات بیکی ازاین دو قرب برسد بہ مطلب نرسد وراہ گم کند وخائب وخاسر بود و

Marfat.com

ہمچنین آنچہ مشہور گشتہ کہ الطرق الی اللہ بعدد انفاس المخلوقات درست است
چہ ہر ظلّ را باصل خود شاہراہ است و ہر مخلوق را عین باصرہ جدا بما نحن فیہ ہیچ تدافع ندارد
چہ این ہمہ راہ ہائی در حق وصول مشروط باتیان احکام شرعیہ است ہر کہ از دائرہ شریعت
غرا برآمد خواہد کہ بیکی ازاین طرق در آید در راہ ماند و بمطلب نرسد بلکہ گم راہ گردد پس منشاء
این ہمہ طرق شریعت آمد باوجود تعدد طرق عائد بہ یک طریق گشت اتحاد طرق گفتن
باعتبار منشاء است و تعدد طرق باعتبار ناشی دو طریق باعتبار طرق کلیہ است و طرق
بسیار باعتبار طرق جزئیہ است فی معارج الہدایۃ قال بعضہم الطرق الی اللہ
تعالی بعدد انفاس المخلوقات ولکن کلہا مندرجۃ ومندمجۃ ومنطویۃ و
منکسبۃ فی دائرۃ الشریعۃ الکبری المحللۃ الشریعۃ المحمدیۃ العظمی وہذہ
الطرق بالنسبۃ الی ارکان شجرۃ الشریعۃ اصولہا وفروعہا وعروقہا
واغصانہا واوراقہا وازہارہا وانوارہا ولایقال ہی اشیاء سواہا
وامور مبائنۃ لہا الا والذی برء النسمۃ وشق الحبۃ ما وراء المحجۃ البیضا
والشریعۃ الحنیفیۃ الکبری الابنیان الضلال والعمی فما ذا بعد صراط الحق
القویم وسبیل اللہ المستقیم الا سبیل الشیطان المبعد الرجیم المطرود
الابتر العقیم فما ذا بعد الحق الا الضلال قال اللہ تعالی وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِیْ
مُسْتَقِیْمًا فَاتَّبِعُوْهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِیْلِهٖ ذٰلِكُمْ وَصّٰىكُمْ
بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ وفی العوارف قوم من المفتونین سموا انفسہم
ملامتیہ ولبسوا البسۃ الصوفیۃ لینسبوا الی الصوفیۃ وما ہم من الصوفیۃ
بشیء بل ہم فی غرور وغلط تستترون بلبسۃ الصوفیۃ توقیا تارۃ دعوی
اخری وینتہجون مناہج اہل الاباحۃ ویزعمون ان ضمائرہم خلصت
الی اللہ تعالی وہذا عندہم ہو الظفر بالمراد والارتسام برسم الشریعۃ

Marfat.com

رتبۃ العوام وقاصرین الافہام والمنحصرین فی مضیق الاقتداء تقلیدا وھذا
ھو عین الالحاد والزندقۃ والابعاد وکل حقیقۃ ردتھا الشریعۃ فھی زندقۃ
وجھل ھؤلاء المغرورین ان الشریعۃ حق العبودیۃ والحقیقۃ ھی حقیقۃ العبودیۃ
من صار من اھل الحقیقۃ تقید بحقوق العبودیۃ وحقیقۃ العبودیۃ وصار
مطالبا بامور وزیادات لا یطالب بھا غیرہ ممن یصل الی ذلک لانہ یخلع
من عنقہ ربقۃ التکلیف ویخامر باطنہ الزیغ والتحریف واحادیث نبوی
علی صاحبہا الصلوۃ والسلام والتحیۃ کہ در باب امر معروف ونہی منکر وجہاد
فی سبیل اللہ وارد شدہ است ایرادی نماید نیک مطالعہ فرمایند عن حذیفۃ رض
ان النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قال والذی نفسی بیدہ لتامرون بالمعروف
وتنہون عن المنکر اولیوشکن اللہ ان یبعث علیکم عذابا من عندہ ثم
تدعون عنہ ولا یستجاب لکم رواہ الترمذی وعن المعرس بن العمیرۃ
عن النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قال اذا عملت الخطیئۃ فی الارض من
شہدھا فکرھہا کان کمن غاب عنہا ومن غاب عنہا فرضیہا کان کمن
شہدھا رواہ ابو داود وعن عدی بن عدی الکندی قال حدثنا
مولنا انہ سمع جدی یقول سمعت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم
یقول ان اللہ لا یعذب العامۃ بعمل الخاصۃ حتی یروا المنکر بینہم وھم
قادرون علی ان ینکروہ فلا ینکروا فاذا فعلوا ذلک عذب اللہ العامۃ والخاصۃ
رواہ فی شرح السنۃ وعن عبد اللہ ابن مسعود رض قال قال رسول اللہ صلی
اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم لما وقعت بنو اسرائیل فی المعاصی نہاھم علماءھم فلم ینتہوا
فجالسوھم فی مجالسہم واکلوا معہم وشاربوا معہم فضرب اللہ قلوب بعضہم
ببعض فلعنہم علی لسان داود وعیسی ابن مریم ذٰلِكَ بِمَا عَصَوا وَّكَانُوا

ظہرانیہم

یعتدون

Marfat.com

یعتدون قال فجلس رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم فکان متکئا فقال لا والذی نفسی بیدہ حتے تاءطرو ھم اطرا رواہ الترمذی وابوداود وفی روایۃ قال کلا واللہ لتامرون بالمعروف ولتنہون عن المنکر ولتاخذون علی یدی الظالم ولتاطرنہ عَلی الحق طرا ولتقطرنہ علی الحق قطرا اولیضربن اللہ بقلوب بعضکم علی بعض ثم لیلعنتکم کما لعنہم وہم در حدیث است اذا رایت امتی لباب الظالم ان یقول لہ انک ظالم فقد تودع منہم طب بسط عن عمر بن الخطاب رضے اللہ عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم انہ یصیب امتی فی اخر الزمان من سلطانہم شدائد لا ینجو منہ الا رجل عرف دین اللہ فجاھد علیہ بلسانہ ویدہ وقلبہ فذلک الذی سبقت لہ السوابق ورجل عرف دین اللہ فصدق بہ ورجل عرف دین اللہ فسکت علیہ فان رای من یعمل الخیر احبہ وان رای من یعمل الباطل ابغضہ علیہ فذلک ینجو علی البطانۃ کلہ رواہ البیہقی وہم در حدیث است ما من نبی بعثہ اللہ فی امتہ قبلی الا کان لہ فی امتہ حواریون واصحاب یاخذون بسنتہ ویقتدون بامرہ ثم انہا تخلف من بعدہم خلوف یقولون مالا یفعلون ویفعلون مالا یؤمرون فمن جاھدہم بیدہ فھو مؤمن ومن جاھدہم بلسانہ فھو مؤمن ومن جاھدہم بقلبہ فھو مؤمن لیس وراء ذلک من الایمان حبۃ خردل حم عن ابن مسعود وہم در حدیث است اذا خفیت الخطیئۃ لا تضر الا صاحبہا واذا ظہرت فلم تغیر ضرت العامۃ طس عن ابی ہریرۃ وہم در حدیث است اذا رایتم الامر لا یستطیعون تغیرہ فاصبروا حتے یکون اللہ ہو الذی یغیرہ عد ہب عن ابی امامۃ وہم در حدیث است وجب علیکم الامر بالمعروف والنہی عن المنکر ما لم تخافوا ان تؤتی الیکم مثل الذی نہیتم عنہ فاذا خفتم ذلک فقد

Marfat.com

حل لکم السکوت ابونعیم والدیلمی عن منصور وہم در حدیث است الا اخبرکم باقوام لیسوا بانبیاء ولا شہداء یغبطہم یوم القیمۃ الانبیاء والشہداء بمنازلہم من اللہ علی منابر من نور یعرفون الذین یحببون عباد اللہ الی اللہ ویحببون اللہ الی عبادہ یمشون علی الارض نصیحا قیل کیف یحببون عباد اللہ الی اللہ قال یامرونہم بما یحب اللہ وینہونہم بما یکرہ اللہ فاذا اطاعوہم احبہم **ہب** ابن سعد النقاش فی معجمہ وابن البخاری عن انس وہم در حدیث است اذا ظہرت المعاصی فی امتی عمہم اللہ بعذاب من عندہ قیل اما فی الناس یومئذ نِ الصالحون قال یصیبہم ما اصاب الناس ثم یصیرون الی مغفرۃ من اللہ تعالی ورضوان حم **طب** عن ام سلمۃ وہم در حدیث است بئس لقوم قوم یستحلون المحرمات بالشبہات وبئس لقوم قوم لا یامرون بالمعروف ولا ینہون عن المنکر ابو شیخ عن ابن مسعود رض وہم در حدیث است من ارعب صاحب بدعۃ ملاء اللہ قلبہ امنا وایمانا ومن استہزء صاحب بدعۃ امنہ اللہ من الفزع الاکبر ومن اہان صاحب لبدعۃ رفعہ اللہ فی الجنۃ درجۃ ومن لان لہ اذا لقیہ بشیشا فقد استخف بما انزل علی محمد علیہ وعلی الہ الصلوۃ والسلام ابن عساکر عن ابن عمر رض وفی روایۃ آمنہ من اعرض عن صاحب بدعۃ بغضا لہ ملاء اللہ قلبہ امنا وایمانا واشتہر صاحب البدعۃ اولقیہ بالبشر واستقبلہ بما یسرہ فقد استخف بما انزل علی محمد وہم در حدیث است من مشی مع المظلوم حتی یثبت لہ حقہ یثبت اللہ تعالی قدمیہ یوم تزل الاقدام آبو شیخ وابو نعیم عن ابن عمر وہم در حدیث است من انعش حقا بلسانہ جزی لہ اجرہ حتی یاتی اللہ یوم القیمۃ فیوفیہ ثوابہ سمویلہ ہلہ عن انس رض وہم در حدیث است والذی نفسی بیدہ لیخرجن من امتی

فی

اہل

Marfat.com

بمدلہ ہنتہم

من قبلہم فی صور القردۃ والخنازیر بمدلہ لستہم فی المعاصی وکفہم عن النہی وہم یستطیعون۔ ابونعیم عن عبدالرحمن بن عوف وہم در حدیث است یکون فی اخر الزمان قوم یحضرون السلطان فیحکمون بغیر حکم اللہ ولا ینہونہم فعلیہم لعنۃ اللہ۔ ابونعیم والدیلمی عن ابن مسعود رض وہم در حدیث است لا ینفی لنفس موتہ تری من یعصی اللہ فلا تنکر علیہ الحکیم بن حسین عن علی۔ وہم در حدیث است افضل الجہاد کلمۃ عدل عند سلطان جائر او امیر جائر حط عن ابی سعید رض وہم در حدیث است افضل الاعمال الحب فی اللہ تعالیٰ رواہ ابوداود وفی روایۃ ان احب الاعمال الی اللہ تعالیٰ الحب فی اللہ والبغض فی اللہ تعالیٰ وعن ابی ذرہ بنت ابی لہب قالت قلت یا رسول اللہ من اخیر الناس قال اتقاہم للرب عز وجل واوصلہم للرحم وامرہم بالمعروف وانہاہم عن المنکر رواہ ابو شیخ والبیہقی وہم در حدیث است لا تزال لا الہ الا اللہ تشفع من قالہا ترد عنہم العذاب والنقمۃ مالم یستخفوا بحقہا قالوا یا رسول اللہ ما الاستخفاف بحقہا قال یظہر العمل بالمعاصی فلا ینکروا ولا یغیروا رواہ الاصفہانی رض وعن ابی ذر رض قال اوصانی خلیلی صلی اللہ علیہ وسلم بخصال من الخیر اوصانی ان لا اخاف فی اللہ لومۃ لائم واوصانی ان لا اقول الا الحق وان کان مرا۔ رواہ ابن حبان وعن ابی ہریرۃ رض قال کنا نسمع ان الرجل یتعلق بالرجل یوم القیمۃ وہو لا یعرفہ فیقول مالک الی ما بینی وبینک معرفۃ فیقول کنت ترانی علی الخطاء وعلی المنکرۃ ولا تنہانی ذکرہ رزین رضی اللہ عنہ

فضیلت جہاد۔ قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ان فی الجنۃ مائۃ درجۃ اعدہ اللہ للمجاہدین فی سبیل اللہ ما بین درجتین کما بین

Marfat.com

السماء والارض رواہ البخاری وہم در حدیث است مثل المجاهد فی سبیل الله
کمثل الصائم القائم القانت بایات الله لایفطر من صیام ولا صلوة
حتی یرجع المجاهد فی سبیل الله متفق علیه وہم در حدیث است والذی
نفسی بیده لولا ان رجالا من المؤمنین لاتطیب انفسهم ان یتخلفوا
ولا اجد ما احملهم علیه ما تخلفت عن سریة یغزوا فی سبیل الله
والذی نفسی بیده لوددت ان اقتل فی سبیل الله ثم احیی ثم اقتل
ثم احیی ثم اقتل ثم احیی متفق علیه یحتمل ان یراد ههنا بالقانت القائم
فیکون تعلق الباء کتعلقه فی قولك قام فی الامر اذا جد فیه وتجلد له بالامر
فما لمعنی القیام بما تجب علیه من استفراغ الجهد فی معرفة کتاب الله
تعالی والامتثال بما امر به والانتهاء بما نهی عنه او ان یراد به طول القیام
ای المصلی الذی یطول قیامه فی صلوة قراءة فیها طس وہم در حدیث
است رباط یوم فی سبیل الله خیر من الدنیا وما فیها لغدوة فی سبیل الله
او روحة خیر من الدنیا وما فیها متفق علیه وہم در حدیث است ما اغبرت
قدما عبد فی سبیل الله فتمسه النار رواہ البخاری وہم در حدیث است
لایجتمع کافر وقاتله فی النار ابدا رواہ مسلم وہم در حدیث است
ما من احد یدخل الجنة یحب ان یرجع الی الدنیا وله ما فی الارض من
شیء الا الشهید یتمنی ان یرجع الی الدنیا فیقتل عشر مرات لما یری من الکرامة
متفق علیه وہم در حدیث است یضحك الله تعالی الی رجلین یقتل احدهما
الاخر یدخلان الجنة یقاتل هذا فی سبیل الله فیقتل ثم یتوب الله تعالی
علی القاتل فیستشهد متفق علیه وہم در حدیث است من سئل الله
الشهادة بصدق بلغه الله منازل الشهداء وان مات علی فراشه

رواہ

رَوَاہُ مُسْلِم وَہم در حدیث است من مات ولم یغز ولم یحدث به نفسه مات
علی شعبة من نفاق رواہ مسلم و نیز آمده جاء رجل الی النبی صلی الله علیه
واله وسلم قال الرجل یقاتل للمغنم والرجل یقاتل للذکر والرجل یقاتل
لیری مکانه فمن فی سبیل الله قال ومن قاتل لیکون کلمة الله ھی
العلیا فهو فی سبیل الله متفق علیه وَہم در حدیث است کل میّت یختم
علی عمله الا الذی مات مرابطا فی سبیل الله فانه ینمی له عمله الی یوم
القیمة ویامَن مِن فتنة القبر رواہ الترمذی وابوداود والدارمی وَہم
در حدیث است من قاتل فی سبیل الله فواق ناقة فقد وجبت له الجنة
ومن جرح جرحا فی سبیل الله او نکب نکبة فانها تجیئ یوم القیمة کاغزر
کانت لونها الزعفران وریحها المسک ومن خرج به خراجا فی سبیل
الله فان علیه طابع الشهداء رواہ الترمذی وابوداود والنسائی وَہم
در حدیث است لا یلج النار من بکی من خشیة الله حتی یعود اللبن فی الضرع
ولا یجتمع علی عبد غبار فی سبیل الله ودخان جهنم رواہ الترمذی
وَفی روایة اخری والراوی النسائی فی منخری مسلم ابدا وفی اخری له
فی جوف عبد ابدا ولا یجتمع الشح والایمان فی قلب عبد ابدا وَہم در حدیث
است عینان لا یمسهما النار عین بکت من خشیة الله وعین باتت تحرس فی
سبیل الله رواہ الترمذی وَہم در حدیث است رباط یوم فی سبیل الله خیر
من الف یوم فیما سواہ من المنازل رواہ الترمذی وَہم در حدیث است ان
النبی صلی الله علیه واله وسلم سئل ای الاعمال افضل قال طول القیام
قیل فای الصدقة افضل قال جهد المقل قیل فای
الهجرة افضل قال من هجر ما حرم الله علیه قیل فای الجهاد

Marfat.com

افضل قال من جاهد المشركين بماله ونفسه قيل فاىّ القتل اشرف قال
من اهريق دمه وعقر جواده رواه ابوداود وہم در حدیث است للشهيد
عند الله ستّ خصال يغفر له فى اول وقعة ويرى مقعده فى الجنة ويجار
من عذاب القبر ويأمن من الفزع الاكبر ويوضع على راسه تاج الوقار
الياقوتة منها خير من الدنيا وما فيها ويزوج ثنتين وسبعين زوجة من الحور
العين ويشفع سبعين من اقربائه رواه الترمذى وابن ماجة وہم در حدیث است
من لقى الله بغير اثر من جهاد لقى الله وفيه سلمة رواه الترمذى وابن ماجة
وفى نسخة لقى الله وفيه ثلمة رواه الترمذى وابن ماجة وہم در حدیث
است الشهيد لا يجد الم القتل الا كما يجد احدكم القرصة رواه الترمذى
والنسائى والدارمى وقال الترمذى هذا حديث حسن غريب وہم در حدیث است
ليس شئ احبّ الى الله من قطرتين واثرين قطرة دموع من خشية الله تعالى
وقطرة دم يهراق فى سبيل الله واما الاثران فاثر فى سبيل الله واثر فى فريضة
من فرائض الله تعالى رواه الترمذى وقال هذا حديث حسن غريب وعن
ابى امامة قال خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه واله وسلم فى سرية
فمرّ رجل بغار فيه شئ من ماء وبقل فحدث نفسه بان يقيم فيه ويتخلى
من الدنيا فاستاذن رسول الله صلى الله واله وصحبه وسلم فى ذلك
فقال رسول الله صلى الله عليه واله وصحبه وسلم انى لم ابعث باليهودية
ولا بالنصرانية ولكن بعثت بالحنيفية السمحة والذى نفس محمّد بيده
لغدوة او روحة فى سبيل الله خير من الدنيا وما فيها وقيام احدكم فى
الصف خير من صلوتكم ستين سنة رواه احمد وہم در حدیث است المؤمنون
فى الدنيا على ثلثة اجزاء الذين امنوا بالله ورسوله ثم لم يرتابوا وجاهدوا

بامواله

Marfat.com

باموالهم وأنفسهم فی سبیل الله والّذی یامن الناس علی اموالهمُ انفسهم ثم الذی اشرف علی طمع ترك الله عزّ وجلّ رواه احمد وہم در حدیث است من ارسل نفقة فی سبیل الله واقام فی بیته فله بکل درهم سبعمائة درهم ومن غزا بنفسه فی سبیل الله وانفق فی وجه ذلك فله بکل درهم سبعمائة الف درهم ثم تلا هذه الاٰیة وَاللّٰهُ یُضَاعِفُ لِمَنْ یَّشَاءُ۔ رواه ابن ماجة وعن فضالة بن عبید قال سمعت عمر بن الخطاب یقول سمعت رسول الله صلّی الله علیه واله وصحبه وسلّم یقول الشهداء اربعة رجل مؤمن جیّد الایمان لقی العدو فصدّق الله حتی قتل فذلك الذی یرفع الناس الیه اعینهم یوم القیمة هکذا ورفع راسه حتّی سقطت قلنسوته فما ادری اقلنسوة عمر اراد ام قلنسوة النبی صلّی الله علیه واله وصحبه وسلّم قال ورجل مؤمن جیّد الایمان لقی الله وکانّما ضرب جلده بشوك طلح من الجبن اتاه سهم غرب فقتله فهو فی الدرجة الثانیة ورجل مؤمن خلط عملا صالحا واٰخر سیئا لقی العدو فصدق الله تعالیٰ حتی قتل فذلك فی الدرجة الثالثة ورجل مؤمن اشرف علی نفسه لقی العدو فصدق الله تعالیٰ حتی قتل فذلك فی الدرجة الرابعة رواه الترمذی وقال هذا حدیث حسن غریب وہم در حدیث است القتلی ثلثة مؤمن جاهد بنفسه وماله فی سبیل الله فاذا لقی العدو فقاتل حتی تقتل قال النبی صلی الله علیه واله وصحبه وسلم فیه فذلك الشهید فی الممتحنة فی خیمة الله تحت عرشه لا یفضله النبیون الا بدرجة النبوة ومؤمن خلط عملا صالحا واٰخر سیئا فجاهد فی سبیل الله بنفسه وماله فاذا لقی العدو قاتل حتی تقتل قال النبی صلی الله علیه واله وصحبه وسلم

Marfat.com

فیہ مضمضۃ محیت ذنوبہ وخطایاہ وان السیف محاء للخطایا وادخل من ای ابواب الجنۃ شاء ومنافق جاھد بنفسہ مالہ فاذا لقی العدو قاتل حتی یقتل ذلک فی النار وان السیف لایمحو النفاق رواہ الدارمی وعن بن عابد قال خرج رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وصحبہ وسلم فی جنازۃ رجل فلما وضع قال عمر بن الخطاب لاتصل علیہ یارسول اللہ فانہ رجل فاجر فالتفت رسول اللہ صلے اللہ علیہ والہ وصحبہ وسلم الی الناس فقال ھل راٰہ احدٌ منکم علی عمل الاسلام فقال رجل نعم یارسول اللہ حرس لیلۃ فی سبیل اللہ فصلی علیہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وصحبہ وسلم وحثی علیہ التراب وقال اصحابک یظنون انک من اصحاب النار وانا اشھد انک من اھل الجنۃ وقال یاعمر انک لایسئل عن اعمال الناس ولکن تسئل عن الفطرۃ رواہ البیہقی فی شعب الایمان وہم در حدیث است وفد اللہ ثلثۃ الغازی والحاج والمعتمر رواہ النسائی وہم در حدیث آمدہ حرس لیلۃ فی سبیل اللہ افضل من صیام رجل وقیامہ فی اھلہ الف سنۃٍ السنۃ ثلثمائۃ وستین یومًا والیوم الف سنۃٍ رواہ ابن ماجۃ وہم در حدیث است غزوۃ فی البحر مثل عشر غزوات فی البر والذی یسد کالمنتظر فی دمہ فی سبیل اللہ وہم در حدیث است شہید البحر مثل شہیدی البر وما بین الموبین کقاطع الدنیا فی طاعۃ اللہ وان اللہ وکل ملک الموت بقبض الارواح الا الشہید فانہ یتولی بقبض ارواحھم یغفر لشہید البر الذنوب کلہا الا الدین ولشہید البحر الذنوب والدین رواہ ابن ماجۃ وعن ابی امامۃ قال جاء رجل الی النبی صلی اللہ علیہ والہ وصحبہ وسلم فقال ارایت رجلا غزا ملتمس الاجر والذکر ماللہ فقال لہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وصحبہ وسلم لاشیء

الاصحاب

Marfat.com

له فاعادها ثلث مرات يقول له رسول الله صلى الله عليه وآله وصحبه وسلم
لاشئ له فاعادها ثلث مرات يقول له رسول الله صلى الله عليه وآله وصحبه وسلم
لاشئ له ثم قال ان الله تعالى لايقبل من العمل الا ما كان خالصا وابتغاء
وجهه رواه احمد والنسائي وهم در حديث است ان الصلوة في الرباط
تعدل خمسمائة صلوة ونفقة الدينار والدرهم منه افضل من سبعمائة
دينار ينفقه في غيره رواه البيهقي وفي رواية بالفي صلوات وفيه
نكارة وهم در حديث است ثلثة لاترى اعينهم النار عين حرست في سبيل
الله وعين بكت من خشية الله وعين كفت من محارم الله رواه الطبراني
وهم در حديث است الا انبئكم ليلة افضل من ليلة القدر حارس حرس
في الارض الخوف - الا يرجع الى اهله رواه أبي بن كعب وقال صحيح على الحاكم
شرط البخاري وهم در حديث است كل عين باكية يوم القيمة الا عين
غضت من محارم الله وعين سهرت في سبيل الله وعين خرج منها مثل
راس الذباب من خشية الله رواه الاصفهاني وهم در حديث است من
اعان مجاهدا في سبيل الله او غازيا في عشيرته او مكاتبا في رقبته
اظله الله في ظله يوم لاظل الا ظله رواه احمد والبيهقي وهم در حديث
است من اظل رأس الغازي اظله الله يوم القيمة رواه ابن حبان في
صحيحه والبيهقي وهم در حديث است من احتبس فرسا في سبيل الله
ايمانا بالله وتصديقا بوعده فان شبعه وروثه وبوله في
ميزانه يوم القيمة يعني الحسنات رواه البخاري وهم در حديث است
طوبى لمن اكثر في الجهاد في سبيل الله من ذكر الله فان له بكل كلمة سبعين
الف حسنة كل حسنة منها عشر اضعاف مع الذخر عند الله من المزيد الحديث

Marfat.com

رواہ الطبرانی وہم در حدیث آمدہ است صلوٰۃ فی مسجدی تعدل بعشرۃ الاف وصلوٰۃ فی مسجد الحرام تعدل بمائۃ الف صلوٰۃ والصلوٰۃ بارض الرباط بالف فی الف صلوٰۃ الحدیث۔ رواہ ابو الشیخ وابن حبان وہم در حدیث است من رمیٰ رمیۃ فی سبیل اللہ قصرا وبلغ کان لہ اجر اربعۃ انا س من بنی اسمعیل اعتقھم رواہ البزار وہم در حدیث است قیام الرجل فی الصف فی سبیل اللہ افضل عند اللہ من عبادۃ ستین سنۃ رواہ الحاکم وقال صحیح علی شرط البخاری وہم در حدیث است ساعتان لا ترد علی الداع وعمومۃ دعوتہ حین تقام الصلوٰۃ وفی الصف فی سبیل اللہ رواہ ابن حبان وہم در حدیث است قال الرجل یا رسول اللہ انی اقف الموقف اریدبہ وجہ اللہ واریدان اری موطنی فلم یرد علیہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم حتی نزلت فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَّلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖٓ اَحَدًا رواہ الحاکم وقال صحیح علی شرط الشیخین وہم در حدیث است اِنَّ اَوَّلَ النَّاسِ یقضی علیہ یوم القیمۃ رجل استشہد فاتی بہ فعرفہ نعمتہ فعرفہا قال ما عملت فیہا قال قاتلت فیک حتی استشہدت قال کذبت ولکن قاتلت لان یقال ہو جری فقد قیل ثم امر بہ فسحب علی وجہہ حتی القی فی النار الحدیث رواہ احمد والحافظ والنسائی والترمذی وابن خزیمۃ فی صحیحہ وہم در حدیث است من فاتہ الغزو ومعی فلیغز وفی البحر رواہ الطبرانی وہم در حدیث است الشہداء ثلث رجل خرج بنفسہ ومالہ فی سبیل اللہ لا یرید ان یقاتل ولا یقتل لکن یکثر سواد المسلمین فان مات او قتل عقرلہ ذنوبہ کلہا واجیر من عذاب القبر ویومن من الفزع ویزوج من الحور العین وحلت علیہ حلۃ الکرامۃ ویوضع علی راسہ

الاکبر

تاج

Marfat.com

تاج الوقار والخلة والثانی خرج بنفسه وماله محتسبا یرید ان یقاتل ولا یقتل فان مات
اوقتل کانت کبنته مع ابراهیم خلیل الرحمٰن بین یدی الله تبارك وتعالی فی مقعد صدق
عند ملیك مقتدر والثالث خرج بنفسه وماله محتسبا یرید ان یقاتل و
یقتل فان مات اوقتل جاء یوم القیٰمة شاهرا سیفه واضعة علی عنقه
والناس جاثون علی الرکب یقولون الا افسحوا لنا فانا قد بذلنا اموالنا
ودمائنا لله تبارك وتعالی، قال رسول الله صلی الله علیه واله وصحبه وسلم
والذی نفسی بیده لوقالوا ذلك لابراهیم الخلیل اولنبی من الانبیاء لرحل
لهم من الطریق لما یری من واجب حقهم حتی یاتون منابر من نور تحت
العرش فیجلسون علیها ینظرون کیف یقضی بین الناس لا یحدون
غم الموت ولا یغمون فی البرزخ ولا تفزعهم الصیحة ولا یسئمهم
الحساب ولا المیزان ولا الصراط ینظرون کیف یقضی بین الناس
ولا یسئلون شیئا الا یعطوا ولا یشفعون فی شیٔ الا شفعوا فیه ویعطون
من الجنة ما احبوا وینتهون من الجنة حیث احبوا رواه البزار والبیهقی و
الاصفهانی وعن نعیم بن سمار ان رجلا سئل رسول الله صلی الله علیه واله و
صحبه وسلم ای الشهداء افضل قال الذین یلقون فی الصف ولا یلتفتون وجوههم
حتی یقتلوا اولئك ینطلقون فی الغرف العلی من الجنة ویضحك الیهم ربهم
واذا ضحك ربك الی العبد فی الدنیا فلا حساب علیه رواه احمد وابو یعلی
ورواتها ثقات وهم در حدیث است الا اخبرکم عن الاجود الله وانا اجود
ولد ادم واجودهم من بعدی رجل علم علما فنشر علمه فیبعث یوم القیٰمة
امة واحدة ورجل جاهد بنفسه لله عز وجل حتی یقتل رواه ابو یعلی و
البیهقی وهم در حدیث است ثلثة یحبهم الله ویضحك الیهم ویستبشر هم

Marfat.com

الذی اذا انکشف فئۃ قاتل وراءھا بنفسہ للہ عزوجل ما ان یقتل واما ان ینصرہ اللہ ویکفیہ فیقول انظروا الی عبدی ھذا کیف صبر بنفسہ والذی لہ امرأۃ حسینۃ وفراش لین حسن فیقوم من اللیل یذر شھوتہ ویذکرنی ولو شاء رقد والذی اذا کان فی سفرہ وکان معہ رکب فسھروا ثم ھجعوا فقام من السحر فی السراء والضراء رواہ الطبرانی باسناد حسن **وعن ابی ھریرۃ** رض عن النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ انہ سئل جبرئیل عن ھذہ الآیۃ ونفخ فی الصور ففزع من فی السموات ومن فی الارض الا من شاء اللہ من الذین لم یشاء اللہ ان یصعقھم قال ھم الشھداء یبعثھم اللہ متقلدین اسیافھم حول عرشہ فاتاھم ملائکۃ من المحشر بسنجاب من یاقوت ازمتھا الدر الابیض بہ حلل الذھب والسندس والاستبرق ونمارقھا الین من الحریر مد خطاء ھا مد البصر الرجل یسیرون فی الجنۃ علی خیول یقولون عند الحول الشرھۃ انطلقوا بنا ننظر کیف یقضی اللہ بین خلقہ یضحک اللہ الیھم واذا ضحک اللہ الی عبد من موطن فلا حساب علیہ رواہ ابن ابی الدنیا وہم در حدیث ست ثلثۃ یضحک اللہ الیھم الرجل اذا قام باللیل یصلی والقوم اذا صفوا فی الصلوٰۃ والقوم اذا صفوا فی قتال بالعدو وہم در حدیث است ما ترک قوم الجہاد الا عمھم اللہ بالعذاب رواہ الطبرانی باسناد حسن وہم در حدیث است الجہاد واجب علیکم مع کل امیر برا کان او فاجرا وانھوا عمل الکبائر عن ابی ہریرۃ رض وہم در حدیث است الجنۃ تحت ظلال السیوف عن ابی موسیٰ وہم در حدیث است من راح روحۃ فی سبیل اللہ کان لہ مثل ما اصابہ من الغبار مسکا یوم القیمۃ ایضاً وہم در حدیث است من سل سیفہ فی سبیل اللہ فقد بالغ اللہ ابن مردویہ عن ابی ہریرۃ وہم در حدیث است من صدع راسہ فی سبیل اللہ

فاعتب

Marfat.com

فاحتسب غفر له ما كان قبل ذلك من ذنب طب عن ابن عمر وہم در حدیث است عن فدا اسیرا من ایدی العدو ذلك الاسیر طص عن ابن عباس وہم در حدیث است ساعات فی سبیل الله خیر من خمسین حجة عن ابن عمر وہم در حدیث است السیوف مفاتیح الجنة ابو بکر بن عساکر عن زید کفی بالسیف شاهدا عن سلمة بن المحبق اردویة المجاهدین ذ عن ابی ایوب الحاملی فی امالیه عن زید بن ثابت وہم در حدیث است الا اخبرکم بخیر الناس منزلة رجل اخذ بعنان فرسه فی سبیل الله حتی یقتل او یموت الا اخبرکم بالذی یلیه رجل معتزل فی شعب یقیم الصلوة ویؤتی الزکوة ویشهد ان لا اله الا الله ثکه عن ابی هریرة رض وہم در حدیث است الاسلام ثلثة ابیات سفلی وعلوی و غرفة فاما السفلی فالاسلام الذی دخل فیها عامة المسلمین ولا یسئل احد منهم الا قال انا مسلم واما العلوی فتفاضل اعمال بعض المسلمین افضل من بعض واما الغرفة العلیا الجهاد فی سبیل الله لا ینالها الا افضلهم طب عن فضالة بن عبید وہم در حدیث است من مرض یوما فی سبیل الله او بعض یوم او ساعة غفرت له ذنوبه وکتب له من الاجر عدد عتق مائة الف رقبة قیمة کل رقبة مائة الف رقبة ابن رنجویة عن رجل من اهل الحجاز مرسلا وہم در حدیث است الموقف فی سبیل الله لا یسل فیه بسیف ولا یعطل فیه برمح ولا یرمی فیه بسهم افضل من عبادة ستین سنة لا یعصی الله فیها طرفة عین ابن النجار عن ابن عمر وہم در حدیث است لا یزال الجهاد خلوا خضرا ما امطرت السماء وانبتت الارض ونشاء الشمس نشوا من قبل المشرق یقولون لا جهاد ولا رباط اولئك هم وقود النار بل رباط یوم فی سبیل الله خیر من عتق الف رقبة ومن صدقة اهل الارض جمیعا ابن عساکر وضعفه انس وہم در حدیث است المنفق علی الخیل کباسط یده بالصدقة ولا یضعها وابوالها واوراثها عند الله یوم القیمة

Marfat.com

کرکی المسك ابن سعید. طب. عن یزید بن عبد الله وہم در حدیث است من مرض یوما فی البحرکان کمن اعتق الف رقبة یجهزهم وینفق علیهم الی یوم القیمة

الحدیث کل عن علیؓ رض :-

مکتوب شصت و پنجم بشیخ الیاس رضی الله عنه در شرح بعضی کلمات مصطلحه این طریقه علیّه رض

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰی سَیِّدِ الْمُرْسَلِیْنَ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِیْنَ اما بعد چون صلاح آثار شیخ الیاس از این فقیر درخواست که بعضی از کلمات که در این طریقه علیه زبان زد و دائر است شرح آن بنویس اجابة للمسئول باندازه فهم قاصر نوشته آمد والله سبحانه الملهم للصواب سفر در وطن عبارت از سیر الفسی است که آنرا جذبه نیز گویند ابتدای معامله این بزرگواران از این سیر است و سیر آفاقی که سلوک عبارت ازان است در ضمن این سیر قطع می شود و در سلاسل دیگر شروع کار از سیر آفاقی میکنند و انتها به سیر انفسی می شود و شروع کار از سیر انفسی خاصه این طریق است و اندراج نهایت در بدایت بهمین معنی است که سیر انفسی که نهایت دیگران است بدایت این اکابر انست سیر آفاقی مطلوب را بیرون از خود جستن است و سیر انفسی در خود آمدن و گرد دل خود گردیدن

اندرین معنی گفته اند **فرد**

همچو نابینا ببر هر سوئی دست	با تو در زیر کلیم است آنچه هست

و خلوت در انجمن که محل تفرقه است از راه باطن با مطلوب خلوت داشته باشد و تفرقه بیرونی بجمعه درونی راه نیابد بیت

از برون در میان بازارم	واز درون خلوتست با یارم

Marfat.com

در ابتدای این معنی به تکلف است و در انتہائی بی تکلف و در این طریق این معنی چون در ابتدای دست بے دہد راہے برای حصول آن وضع کردہ اند از خصائص این طریق آمدہ است ہر چند منتہیان طرق دیگر را نیز دست میدہد اندرین معنی گفتہ اند فرد

از درون شو آشنا و از برون بیگانہ باش	ایچنین زیبا روش کمتر بود اندر جہان

وش

من لم یملك عینہ فلیس القلب عندہ نظر بر قدم عبارت ازان است کہ در راہ رفتن نظر بر قدم دوختہ شود و بمحسوسات متلونہ پراگندہ نکند تا بجمعیت اقرب باشد چہ در ابتدای دل تابع نظر است و پریشانی نظر در دل تاثیرے کند خوش گفت بیت

بچہ مشغول کنم دیدہ و دل را کہ مدام	دل ترا می طلبد دیدہ ترا مے خواہد

ہوش دوم عبارت ازان است کہ واقف نفس خود باشد تا بہ غفلت نہ بر آید کلمہ سیوم برای دفع تفرقہ ایست کہ از آفاق می خیزد و کلمہ چہارم دافع تفرقہ نفس است یاد کرد و یاد داشت سالک تا زمانے کہ در تکلف و تصنع است و بحقیقت و ملکہ حضور نہ پیوستہ است در مقام یاد کرد است بیت

نہ برسیدہ

دائم ہمہ جا با ہر کس در ہمہ کار	می دارم ہفتہ چشم دل جانب یار

و چون حضور دوام پذیرد از تکلف یاد کرد وا رہد و ملکہ گردد کہ بنفی منتفی نشود یاد داشت بود بیت

دارم ہمہ جا با ہمہ کس در ہمہ حال	در دل تو آرزو و در دیدہ خیال

و یاد داشت را معنے دیگر است بنایت عالی و آن معنی در خور این مکتوب نیست و قوف قلبی است کہ نگران و واقف دل بود و توجہی نظری بآن داشتہ باشد قطع نظر از ذکر نکند تا نفرقہ بآن راہ نیابد و بنقوش ماسوی منقش نگردد و گفتہ اند کہ دل بیکار نیست یا ماسوای آمیختہ است یا با مطلوب در آویختہ آدمی تا بیدار است حواس ظاہرہ کہ جواسیس اند اخبار عالم بدل میرسانند و در تفرقہ می دارند و چون بخواب مے شود حواس باطنیہ این کار میکنند و دل را پریشان می دارند و چون صاحب دل متوجہ بدل خود میگردد گویا خطی کرد دل ازین

Marfat.com

توجه پیدا می شود نمی گذارد که اخبار عالم بدل برسد در این هنگام دل بمقصد اقصی در آویزد چه بیکاری درحق او مفقود است چون از این امر ممنوع گشت چاره ندارد و غیر از توجه بآن طرف احتیاج بذکر و توجه مذکور ندارد دل از دشمن باز دارد دوست را طلبیدن حاجت نیست زنگ از آئینه بزدائی که غیر از ظهور هیچ نیست از حضرت ایشان شنیده ام که کسی را که ذکر قلبی در نگیرد و متاثر نشود و یرا از ذکر باز داشته بمجرد وقوف قلبی امر باید کرد و توجهات باید نمود تا ذکر درگیرد و وقوف عددی عبارت ازان است که بر عدد ذکر نفی و اثبات بنهجی که در طریقه معهود است واقف باشند تا در هر نفس طاق گوید نه جفت مراقبه مشتق از ترقب است و ترقب انتظار را گویند پس مراقبه جمع نمودن حواس ظاهره و باطنه است در انتظار محبوب بیت

همه چشیم تا برون آئی		همه گوشیم تا چه فرمائی	

عزیزی گوید مراقبه را از گریه آموختم و مراقبه را معنی دیگر هم هست و آن آگاهی و علم بنده است بدوام اطلاع حق سبحانه بر او و حضور او تعالی مراد را خواجه بزرگ قدس سره میفرموده اند که طریقه مراقبه از طریق نفی و اثبات اعلی است و اقرب است بجذبه از طریق مراقبه بمرتبه وزارت و تصرف در ملک و ملکوت می توان رسید و اشراف بر خواطر و بنظر موهبت نظر کردن و باطن را منور گردانیدن از دوام مراقبه است و از ملکه مراقبه دوام جمعیت خواطر و دوام قبول دلها حاصل است و این معنی را جمع و قبول می نامند سلطان الذکر آنست که ذکر تمام بدن را فرا گیرد و هر عضو در رنگ دل ذاکر و متوجه مطلوب گردد بیت

هر دم بهوائی تست دمساز		هر موئی ز گیسوم بپرواز	

رابطه حفظ صورت پیر است در دل حضرت خواجه احرار قدس سره اشاره برابطه نموده اند جائیکه فرموده اند ع سایه رهبر به است از ذکر حق

Marfat.com

یعنے این طریق از ذکر نافع تر است بیانش آنست که مرید بیچاره چونکه گرفتار عالم سفلی است بعالم علوی مناسبت ندارد تا اخذ فیوض و برکات از آن حضرت بے توسط نماید متوسطی باید خداوند هر دو جهت که از عالم علوی خطی فرا گرفته بعالم سفلی جهت دعوت و ارشاد رو آورده باشد و از راه مناسبت اولی از عالم غیب اخذ فیوض نموده از راه مناسبت ثانیه که بعالم سفلے دارد فیوض را به مستعدّ آن رساند و آن واسطه در حق مرید پیر است که اتصال بیچونی بغیب الغیب نموده بعالم شهادت رجوع نموده است پس مرید هر چند وجوه مناسبت پیر بیشتر داشته باشد اخذ فیوض از باطن او زیاده تر نماید بیت

زان روے که چشم تست احول	معبود تو پیر تست اوّل

و چیزهای که مناسبت به پیر بآن حاصل شود محبت است به پیر و خدمت و رعایت آداب او است ظاهرا و باطنا و اتباع او است در آداب و عادات و عبادات و مرادات او ساختن و خود را در حضور او کالمیّت فی یدّ الغسال دیدن و در پیر فانی گشتن و لهذا گفته اند که فنا فی الشیخ مقدّمه فنا فی الله است و طریقه رابطه از اجلّ امور است و اشد مناسبت به پیر پیدا است میکند و مسهل امور مسطور است که محصل مناسبت اند و چون نسبت رابطه غالب می آید خود را عین پیر مے یابد و به لباس و صفت او خود را موصوف می یابد و هر کجا که می نگرد صورت پیر می بیند بیت

در و دیوار چو آئینه شد از کثرت شوق	هر کجا می نگرم روے ترا مے بینم

توحید یگانه کردن دل است از التفات بما سوای و از شهود و شعور ما عدا بیت

توحید بعرف صوفی ای صاحب سیر	تخلیص دل از توجه او است بغیر

عدم فنا است در جهت جذبه و آن عبارتست از عدم شعور خود باوصاف خود و وجود عدم بقاے

فنا و عدم جذبه

است که براین فنا مرتب شود این بقا چون در جهت جذبه است که سلوک بآن ضم نگشته است
از عود بوجود بشریت ایمن نیست پس ولایت بآن حصول نه پیوندد و فنای و بقای
حقیقی است که ولایت بآن مربوط است و از عود مذکور ایمن است و دوام آن را
لازم فنای حقیقی نسیانی ماسوی او تعالی است و زوال علم ماعدا حضرت ایشان
قدس سره فرموده اند که اگر زوال علم حصولی اشیا است فنای قلبی است و اگر
زوال علم حضوری است عبارت از نفس حاضر است فنای نفس است و وجود فنای
بقای است که براین فنا مرتب می شود و بوجود موهوب بولایت ثانیه موجود گردد
حضرت خواجه نقشبند قدس سره بهمین معنی فرموده اند که وجود عدم
بوجود بشریت عود می کند اما وجود فنا بوجود بشریت عود نمی کند بازگشت عبارت
از آن است که بعد از ذکر نفی و اثبات بطریق معهود بزبان قلب بگوید خداوندا
مقصود من توئی و رضای من تو. تم مکاتیبه الشریف بعون الملک اللطیف.

علم حصولی و علم حضوری

تذکره رابع از منتخب رابع در ذکر بعضی خوارق و تصرفات بطریق اختصار از حضرت عروة الوثقی رضی الله تعالی عنه

مخفی نماند که شمه از علوم و معارف ایشان ذکر یافت و اول و اعظم خوارق معارفی
اند که موافق کتاب و سنت واقع شوند و تعظیم و توقیر کتاب و سنت و دین و شریعت
کما ینبغی لاحد از مرقومات و مکتوبات ایشان قدری از آن در قید قلم آمده واضح
و لائح گردید که ما فوق آن متصور نباشد پس ذکر خوارق عادات و تصرفات و کرامات
که تعلق بعالم کون و فساد دارد پایه ادنی است نسبت بآنها و حاجت نوشتن آن
نیست اما چون عادت مؤلفان احوال بزرگان چنین جاری شده که از آنها برخی

نیز

Marfat.com

نیز می نویسند لہذا این فقیر نیز تبعیت آنہا نمودہ برخے از خرق عادت و تصرفات و کرامات جناب عروۃ الوثقیٰ ثبت می نمایم و ہر نقلے کہ تعلق بخرق عادت داشتہ باشد ابتدائی آن بسرخی مخرق عادۃ مے نویسم و ہر ذکری کہ مشعر از تصرف ایشان بود افتتاح آن من تصرفاتہ بسرخی می نگارم مے آرند کہ جناب حضرت قیوم زمان شیخ محمد صبغۃ اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ فرزند اکبر و خلیفہ اوّل و قائم مقام بے بدل ایشانند و منصب قیومیّت فی سائر اخوان بطریق اصالت بایشان رسیدہ و ممتاز تمامی فرزندان و مستفیضان والد بزرگوار خود انداز ایشان مروی شدہ :-

من خرق عاداتہ کہ روزے حضرت عروۃ الوثقیٰ رض باہلخانہ خود کہ والدہ فرزندان ایشان باشد خطاب نمودہ فرمودند کہ امروز ظہور روح پرفتوح قطب المحققین وارث المرسلین شفائی دل ہائی دردمند حضرت خواجہ بہاء والدین نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ شدہ اشارت فرمودند کہ امروز یکے از بنات من بچند واسطہ در خانہ شما در رو دمی فرماید باید کہ در تعظیم و توقیر او کما ینبغے کوشش رود اگر کسے از روئے نادانی بچشم حقارت در لباس او کہ از وراثت فقر است دیدہ بخندہ پیش آید موجب مخاطرہ ایمان او خواہد بود حضرت ام المریدین از استماع این کلام از اوّل روز بدروازہ حرم سرائی رفتہ انتظار قدوم برکت لزوم آن مخدومہ نمودہ نشستند تا در رو سعادت آمود آن مخدّرہ گردید بہ ادب و تواضع تمام پیش آمدہ نمودہ لوازم نیازمندی بجا آوردہ و خدمات شائستہ نمودہ تا مدّت اقامت در ملازمت خدمت خود ہیچ دقیقہ نامرعی نداشتند و چون ایشان توجہ برفتن فرمودند آنچہ لوازم خدمت گاری است مہیا ساختہ رخصت فرمودند حضرت ام المریدین شکرانہ

Marfat.com

خداوندی جل شانہ بجا آوردند کہ امر حضرت خواجہ بزرگ رضی اللہ عنہ بجائے آمد و نیز مخدومہ محترمہ از خدمات ایشان راضی و مسرور رفتند **من تصرفاتہ** می آرند کہ در وقتی عبور عسکر سلطان زمان ایشان از دارالارشاد سرہند واقع شدہ بود سلطان وقت اورنگ زیب عالمگیر بود کہ از جملہ مریدان بلکہ از زمرہ مستفیضان و نسبت یافتگان ایشان بود چنانچہ در مکتوبات ایشان بطرف سلطان مذبور بسا مکاتبات ورود یافتہ و بشارات عالی و اشارات متعالی دربارہ او مندرج شدہ بلکہ بشارت فنائے قلب و فنائے نفس نیز مذکور گردیدہ و بطرف کشمیر عنان توجہ ظل اللہ مصروف بود چون سلطان منسلک طریقہ شدہ بود و بہرہ کلی یافتہ اصل عساکر تمام را رجوع نمودند و اکثر دست ارادت در فتراک ایشان زدہ و از فیوضات باطنی و تصرفات ظاہری کامیاب مطالب دو جہانی گردیدند از آن جملہ یک شخصے را زنجیر بپا آوردند و پدرش کہ از مریدان قدیم بود بعرض حضرت عروۃ الوثقیٰ رسانید کہ این فرزند من گرفتار چنگ عشق مجازی شدہ دست از خدمت سلطان و جاہ و منصب خود برداشتہ اسیر و بیقرار دیوانہ وار لیل و نہار در یاد قد و رخسار معشوق صوری گردیدہ اگر تصرفے دربارہ او رو دتا بخود آید موجب آسائش این مخلص صمیمی خواہد بود خدمت ایشان خطاب بآن بیقرار نمودہ فرمودند کہ از این اندیشہ باطل و خیال لاطائل درگذشتہ روی ہمت بمرغزار حقیقت آری و از بستان معرفت ثمرہ یابی ہر آئینہ بہتر خواہد بود بیت

عشق حقانی شعار خویش کن	عشق صوری را بطفلان واگذار

آن گرفتار بندیار فی الحال زبان را مترنم این فرد حضرت خواجہ حافظ شیرازی نمود فرد

در کوی نیکنامی مارا گذر ندادند	گر تو نمی پسندی تغییر کن قضا را

خدمت ایشان در آن وقت بجذب فرمودند کہ تغیر کردند قضا را بمجرد استماع این کلام عقل رفتہ

خدمت شد

بسرش

بسرش عود کرد و عشق مجازی مبدل بحقیقی شده و بسعادت ارادت مشرف شده از فیوضات عام ایشان بهره حاصل نموده در زمره اولیای و صلحای در آمد کامل مکمل گردید۔

من خرق عادات

روزے جناب ایشان در تناول فواکه بودند و برغبت تمام می خوردند مے آرند که آن انبه بود که اعلای میوهای هندوستان است صالحه از مخلصان بزیارت آمده بود بخاطرش خطور نمود که اهل الله را اکل باین رغبت مے باشد تا وجهش چه بود فی الحال از اشراف خاطر دریافته فرمودند وجهش آنست که هرچه اولیا تناول می فرمایند همه نورے شود پس نور هر قدر که بیش بود مرغوب است

من تصرّفات

آورده اند که یکی در خانقاه عالم پناه ایشان آمده مشاهده کثرت اخراجات ایشان نموده استفسار وجوه مداخل از صوفیان کرد گفتند وجه مقرر اصلا مقبول امام معصوم قیوم نیست غیر از توکل خالصه اسبابے منظور خدمت ایشان نمی افتد آن مرد وقت خلوت ایشان را ملاحظه نموده معروض داشت که این مخلص اراده حج دارم و این داعیه دامنگیر شده در نزد من از عنایات ایزدی سنگے است که خاصیت آن دارد که مساس آن آهن اسود را طلا احمر می سازد آنرا همراه نمی توانم برد و امینی چون شما منظور نیست و نیز موجب سعادت این مخلص است که آنرا بخدمت عالی گذارم که تا مراجعت آنچه جهة اخراجات فقرا از آن سنگ طلا نموده شود و بکار رود موجب رفاهیت ملازمان عالی باشد اگر حیات باقی بود و مراجعت نصیب شود بمن عنایة نمایند والا نه بخدمت حضرت باشد ایشان در حضور آن شخص سنگ را گرفته بر طاقچه انداختند و آن مرد مرخص شد بعد مدت دو سه سال که آن عزیز از ان سفر مراجعت نمود بدار الارشاد سرهند رسید و بملازمت عالی بار یافت فرمودند که سنگ شما در همان طاقچه که در حضور شما انداخته بودیم افتاده است بردارید و سبب نگاه داشت آن بود که این سنگ اگر درین

Marfat.com

سفر از نزد شما می رفت مرغ روح شما از مفارقت آن پرواز مے کرد آن گاہ بخادمی امر فرمودند کہ سنگ و کلوخ بسیار حاضر سازد چون حاضر نمود فرمودند کہ ہمہ طلائی شوید بہ مجرد فرمودن طلائی ناب شدند بعد ازان فرمودند کہ کسی را کہ این کمال عنایت شدہ باشد او را نمی رسد و نمی سزد کہ باین چیزہا گراید فرد لمحررہ

در مس قلب من ای مظہر حق کن نظری	زانکہ اکسیر اثر نرگس شہلا داری

من تصرفاتہ صاحب کتاب برکات معصومی می آرد و از والد خود نقل مے نماید کہ روزے خدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ بعد از ملاحظہ یک سال مدخل خود را کہ یک لک شدہ بود و مصرف خانقاہ معلّٰے کہ یک لک و پنجاہ ہزار گردیدہ در اولئے احسان حضرت رحمان تبارک و تعالیٰ بزبان مبارک آوردہ اند کہ مدخل جناب حضرت خواجہ احرار قدس سرہ یک لک و پنجاہ ہزار بودہ و مصرف ایشان یک لک ثابت شدہ مدخل ما یک لک و خرچ یک لک و پنجاہ ہزار و با وجود آن قرضدار نہ ایم بلک کشائش کاملہ و رفاہیت تام شامل حال است زیادہ چہ تصرف باشد

من خرق عاداتہ چون ایشان عزم سفر حرمین الشریفین نمودند بایشان مکشوف ساختند کہ بعد خروج تو از دیار ہند انواع بلاہای مختلفہ بر زمین ہند روی خواہد داد و انتقامات کلی ازاین ہا خواہند نمود و تغیرات عظیم روی خواہد داد کہ بوجود تو در این دیار این ہمہ اطوار معوّق می بود بہ نسبت پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام چہ تابع کامل را از جمیع کمالات متبوع نصیب است بموجب آیہ کریمہ مَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَاَنْتَ فِيْهِمْ و چون باز مراجعت نمائی موجب رفاہیت امن و امان خواہد شد فَوَقَعَ كَمَا كُوْشِفَ لَهٗ مے آرند کہ باعث باین مقدمات آن شد کہ چون خدمت ایشان بارادہ مذکور تا بہ دار السلطنت رسیدند یکی از سادات بخدمت ایشان آمد و عیان نمود کہ مرا زوجہ جمیلہ بود کہ بسیار مطبوع و مقبول

کشف

Marfat.com

من بود روزی رانا نام ہندوکہ از رؤسای فرقہ ہنود بود و مقرب سلطان او را بدید
وفریفتہ او شدہ وجبراً او را از من ستاند از این ممر ہر جا استغاثہ بردم نظر بحشمت او
نمودہ کسی عرض مرا بسلطان نرساند و غور من نمود و خدمت حضرت عروۃ
الوثقیٰ با برادر بزرگ خود خواجہ حضرت خازن الرحمۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہما
از استماع این مقدمہ از کمال غیرت کہ لوازم ولایت است متغیر شدند و فرمودند در نزد
سلطان رفتہ احوال ترا اظہار خواہم ساخت اگر بغور تو رسید فبہا والا نہ تغیر سلطنت
او خواہیم کنانید و در آن وقت نزول سلطان رفتند در آن وقت داراشکوہ
سلطان بود احوال سیّد مذکور با و رسانیدند و طلب غور فرمودند سلطان بنا بر خاطر
رانا کہ یکی از اعاظم امرا بود در غور این مقدمہ تساہل نمود و گفت بخاطر یک زن نمی توان
چنین امیرے معتبرے را فضیحت نمود بآن سید بنا بر خاطر شما مبالغ کثیر میدہم کہ دیگر
تزویج نماید خدامت حضرتین از این سخن متغیر شدہ فرمودند کہ ہرگاہ بغور این
سیّد نمی رسی و آن کافر را بسزا نمی رسانی مایان از این سفر کہ در پیش داریم
ہرگز بملک ہند مراجعت نخواہیم کرد تا تو بادشاہ باشی در جواب ایشان گفت حضرات
مخیر اند و من در این ایام عزیمت لشکر بطرف او رنگ زیب دارم بجانب
دکن کہ از من باغی شدہ باین امور نمی توانم پرداخت و نمی توانم مثل رانا
امیرے را از خود رنجانیدن حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ
در جواب فرمودند کہ تا رانا و اعوانش بسزا نرسند انشاء اللہ تعالیٰ مایان ہند نخواہیم
آمد و از مجلس سلطان برخاستند ہیبت باطنی ایشان آن قدر بر و غلبہ کرد کہ ہیچ نوع
اذیّت بایشان نتوانست رسانید خدمت ایشان چون ببلاد دکن رسیدند
و او رنگ زیب بدان طرف بود از اخبار قدوم ایشان بارادہ سفر حرمین و مشاجرت
ایشان بداراشکوہ باخبر گردید از این معنی امید قوی حاصل روزگار خود دانستہ

مخیر
بپاسخاطر رانا
اعظم
بپاسخاطر شما

Marfat.com

خود را بخدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ رسانید ومرید شد ومعروض داشت کہ نسبت
من بدار اشکوہ ہیچگونہ مقاومت را برنمی آید الابدست آویز محکم ایشان کہ عروۃ
وثقیٰ جہانیان اند ایشان فرمودند باک مدار بموجب آیہ کریمہ کَمْ مِنْ فِئَةٍ
قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللّٰهِ بعنایات ایزد تعالیٰ تا سلطنت تو
مقرر شدہ ہرگز رجوع ما بہند واقع نخواہد شد از این بشارت اورنگ زیب
قوی دل گردیدہ تہیہ عساکر نمود ومقابلہ دارا شکوہ را مستعد شد چون خدمت ایشان
بزیارت روضہ منورہ جناب اقدس کامیاب شدند وعدہ کہ با اورنگ زیب
فرمودہ بودند معروض داشتند چنان مامور گردیدند کہ سلطنت را با اورنگ زیب
عنایت فرمودیم اما چون دارا شکوہ خود را در زمرہ مریدان حضرت غوث
صمدانی محبوب سبحانی جناب شیخ شاہ سید عبد القادر جیلانی
رضی اللہ تعالیٰ عنہ درآوردہ است وخدمت ایشان جانب او را دارند محمد
صبغۃ اللہ فرزند اکبر خود را بہ بغداد فرست کہ رفتہ بایشان مقصود ترا حاصل سازد
تا بخاطر او ایشان از طرف دارا شکوہ دست بردارند لہذا حضرت عروۃ الوثقیٰ
موجب فرمودہ امر شریف خدمت حضرت قیوم زمان شیخ محمد صبغۃ اللہ را
بغداد شریف فرستادند وایشان بشرف زیارت مبارک مشرف شدہ مطلوب را
معروض داشتند خدمت حضرت جناب غوث الجن والانس مقصود را قبول
نمودہ علاوہ بر آن خلعت غوثیت خود بحضرت قیوم زمان شیخ محمد صبغۃ
اللہ عنایت فرمودند چنانچہ در احوال ایشان مشروح نوشتہ خواہد شد بر سر اصل
سخن رویم کہ بعد رسیدن حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ عنہ در بلاد عرب
بلدان ہند بلادہائی مختلفہ گرفتار شدند از قسم قحط ووبا وزوال سلطنت وتغیر
آن وقتل ونہب وانواع ابتلا سبب ہلاکت وذلت اہل آن گردید چون خبر زوال

برنمی آید

ظاہر

Marfat.com

سلطنت دارا شکوه و تسلط اورنگ زیب عالم گیر رسید خدمت حضرت عروة الوثقیٰ
از احکام حج و زیارت خلاص شده بودند عنان مراجعت بهند آوردند با هزاران
انعامات ایزدی متوجه وطن گردیدند که تفصیل آن در رساله یواقیت الحرمین مذکور
است فی الجمله بورود ایشان در بلدان هند موجب نزول رحمت ایزدی گردید و
اهل آن از مهالک نجات یافتند و اورنگ زیب از استماع مراجعت ایشان چند منزل
استقبال نموده انواع خدمتگاری بجا آورده مدت متمکن تخت سلطنت فیروزی
میمنت بود چون او در بلاد هند سلطان مستقیم بانواع دینداری و خداپرستی و ظاهر
آرائی و استحکام سلطنت نگذشت چنانچه این معنی مشهور انام است حاجت
بیان ندارد و **من خرق عادات** خدا پرست خان نام مردی
از امرای از جهة تطبیق اسم با مسمی ترک امارت ظاهری نموده به تنویر باطنی ملتزم خانقاه
عالی شان حضرت عروة الوثقی بود در آن هنگام که در ظل همایا آثار آن دیار
میگذارنید اتفاقاً روزی شش نفر مهمان از اعزه زمان که بآن خان نسبت قرابت
و معرفت داشتند در حجره او ورود نمودند خان مذبور از ممر افلاس که از لوازم فقر است
در مهمانداری آنها مشوش شد و اظهار احوال خود را به متصدیان خانقاه از غایت
تمکین نتوانست نمود و وقت ختم مقرری حضرت عروة الوثقیٰ شد از خوف فوت
آن وقت مهمانان را بجای خود گذاشته خود را به مکان ختم بخدمت عالی رسانیده
در ختم شریک شد اما در خاطر اندیشه مذکور مرکوز بود بعد از ادای ختم بدستور معمول
فواکه حاضر آوردند و تقسیم نمودند قاسمان را عادت چنان جاری بود که اهل ختم را
ده ده دانه انبه میدادند و غیر حضار را پنج پنج دانه تقسیم میکردند بخان مذبور نیز بدستور
معمول دو دانه دادند همانا در خاطر خان مذبور مهمانان عبور کردند فی الفور حضرت
عروة الوثقیٰ خان را طلب داشته و یک سبد انبه را بخود قریب فرموده از دست

Marfat.com

انبه

مبارک خود وه انبه جدا کرده دادند و فرمودند که این تقسیم یک ضیف شما وده دانه دیگر جدا نموده فرمودند که این رسد ضیف دیم شما همین قسم شش رسد را جدا کرده عنایت کردند که جمله شصت دانه انبه شد و شش اشرفی نیز پوشیده در دست او دادند فرمودند که شما بجائے فرزند مایید هرگاه در وقت بودن خانقاه مهمانی ورود فرماید بلا تحاشی عیان مینموده باشند بعد از مرخص شدن شما از خانقاه کشایش بسیا حاصل روزگار شما خواهد شد فوقع کما اخبر رضی الله تعالی عنه این قصه از زبان خان مذکور در برکات مکتوب است

مِن خرقِ عادات

خدمت مخدوم زاده خامس حضرت شیخ محمد سیف الدین قدس سره که فرزند پنجم ایشان بودند در مکاتیب خود در مکتوب صد و چهل و یکم که بنام شیخ باقر لاهوری در رود یافته نگارش فرموده اند و بعینه عبارت آن مخدوم زاده ایرادی رود در بلده کابل عزیزی حضرت ایشان را یعنی حضرت عروة الوثقی رضی الله عنه را بخواب دید و آن حضرت او را نیمه ترکی عنایت فرمودند چون با فاقت آمده آن نیمه را در بیداری پیش خود یافت تم کلامه الشریف

مِن تصرّفات

از خدمت حضرت امام العارفین شیخ محمد اسماعیل قدس سره منقول می نویسند که روزی حضرت عروة الوثقی رض بوضوی نماز اشتغال داشتند در عین وضو آفتابه که در دست مبارک داشتند بجوش تمام بر دیوار زدند خادمه که حاضر بود رفته آفتابه دیگر را حاضر آورد و ازاین مقدمه وهم برداشته بخدمت حضرت ام المریدین رفته عرض این ماجرا نمود خدمت ام المریدین احوال خوف خادمه را بعرض رسانیدند فرمودند باو بگویید خوف نکند در آن اثنا یکی از مخلصان ما را در صحرای شیر غرنده مقابل شده بود و قصد هلاک او کرده او از کمال عجز متوجه باطن ما شده استخلاص

Marfat.com

خود خواست نزدما در آنوقت جز آن آفتابہ اسلحہ حاضر نبود بر سینہ آن شیر زدیم و آن بیچارہ
را از شر آن سباع نجات دادیم تا روزے کہ میر محمد طاہر کہ یکی از مریدان حضرت
عروۃ الوثقیٰ بود از سفر بنگالہ آمدہ بحضور جمع کثیر از تصرفات عالی ایشان بیان نمود
کہ در صوبہ بنگالہ بجای مے رفتم ناگاہ شیر غرندہ رسید در آن اثنا یاد پیر بزرگوار
خود کردم فی الفور بہ چشم سر بفتح سین دیدم کہ حضرت عروۃ الوثقیٰ رسید ند آفتابہ
کہ در دست مبارک داشتند بر آن شیر زدند کہ زہرہ آن شیر ترقید و از نظر من
غائب شدند و مرا نجات از شر شیر دادند بعد ازان پرچہای آفتابہ مبارک
را تبرکاً برداشتہ ام و تا حال در پیش من است چونکہ میر مذکور بار بحضور پر نور
یافت بی آنکہ او عرض نماید فرمودند للہ سبحانہ الحمد کہ مدد بروقت و رحق شما واقع شد
والا نہ شیر کار شما را بآخر رسانیدہ بود **مِن تصرّفات** از زبان بادشاہزادہ
گوہر آرا بیگم کہ مرید مخلصہ ایشان بود می نویسند کہ دران ایام کہ حضرت عروۃ الوثقیٰ
رضی اللہ تعالیٰ عنہ بار اورم داراشکوہ مناظرہ روئداد بشارت سلطنت را
ببرادرم اورنگ زیب عنایت کردند بدستخط مبارک خود بشارت مذکور نوشتہ
با ورنگ زیب دادند و متوجہ سفر حجاز شدند حضرت اورنگ زیب بشارت مسطور
را بوالدہ خود اظہار نمودند من حاضر بودم بیقین میدانم کہ برادرم محمد عالمگیر را سلطنت
ہندوستان از تصرف حضرت عروۃ الوثقیٰ رسیدہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ
مِن تصرّفات می آرند کہ سعد اللہ خان در حضور شاہجہان تقریبے
تکذیب حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نمود فی الفور بدرد قولنج
مبتلا شد و بر قبح کلمہ ناشائستہ خود متنبہ شدہ مبلغ پانصد روپیہ نیاز و کوزہ آب
فرستاد و از خدمت ایشان عفو تقصیر خود خواست کہ آب را دمیدہ بفرستند کہ بخوردن
آن شفا یابد ہرگز در معرض قبول نیفتاد چون حضرت مخدومزادہ گان بشفاعت

Marfat.com

نمودند ایشان بغضب فرمودند دروغگویان دم نمی کنند بآدمیان او گفتند زود بروید که روح
او منتظر همین جواب است خادمان او مایوس شده گردیدند و بسعد الله خان آنچه شنیده
بودند معروض داشتند فی الفور حلت نمود و نعوذ بالله من غضب الله تعالیٰ و غضب اولیائہ

این قوم چو تیغ آبدارند	بیت	جان از تن بی ادب برآرند	

من تصرفاتہ می نویسند که روزے یکی از امرائے ایران که مذہب
رفض داشت متوجه دار السلطنۃ هند بود و عبور بدار الارشاد سرهند نمود از روے
استهزا خادم بخدمت ایشان فرستاد که من بزیارت حضرت می آیم خدمت ایشان
از روئے اکرموا الضیف ولو کان کافرًا مرتیاری اسباب میهمانداری نمودند
تا نماز عصر منتظر بودند که خبر رسید که امیر مذکور سوار شده رفت و غرض او استهزا
بود اتفاقًا در آن اثنا خدمت عرفان پناه خواجه محمد حنیف کابلی که از اعاظم خلفائے
ایشان بود از کابل رسید و ماحضری که ترتیب داده بودند برائے ایشان حاضر آوردند
خدمت خواجه مذکور تحف نیاز که همراه داشت در خدمت گذرانید در آن ها چند
عدد کارد ولایتی بود خدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ یک کارد برهنه نموده فرمودند
آوردند نربوزی حاضر آورید نربوزه حاضر کردند بآن کارد نربوزه را بریدند و فرمودند که در
بریدن اثنائے نربوزه محسوس شد که سر رافضی را بریدیم همچنان شد که ازاینطرف بریدن نربوز
بود و آنان طرف جدا شدن سر رافضی مذکور

امکن بازی که سر اینجا ببازی		دراین میدان نشاید ترکتازی	

شیخ **من تصرفاتہ** می آرند که شخصے در بلده اکبر آباد بوده در وقت احتضار
خود خواهرزاده خود را طلبید و فرمود که احوال تو ناتمام مانده باید که بخدمت عروۃ الوثقیٰ
رفته سلوک نمائے تا بکمال رسی بعده بزبان آورد که چنان معلوم میشود که بعد از دو
سال باین دولت مستعد خواهی شد اتفاقًا در این مدت هر چند او را سفرها دست داد

بدار الارشاد

Marfat.com

بدار الارشاد سرہند نتوانست خود را رساند تا کہ مدت موعود بسر آمد بیت

گل بختش شگفتن کرد آغاز		ہمای دولتش آمد بپرواز	

خود را بسرہند مبارک رساند و بشرف زیارت حضرت عروۃ الوثقیٰ مشرف شد ایشان چون او را دیدند فرمودند کہ دوازدہ سال از وصیت پیر شما ہمین امروز پورہ شد چون آنعزیز حساب نمود بموافق ارشاد ایشان برآمد فرمودند کہ این اظہار برای این معنی نمودم کہ کمال شیخ شما ظاہر شود شما و حضار مجلس ہمہ از کمال او باخبر شوید و آنعزیز مذکور مدتے بملازمت خانقاہ عالم پناہ گذرانیدہ بموافق استعداد خود در مراتب معرفت سیر و سلوک نمودہ بخلافت امتیاز یافتہ مرخص وطن مالوف خویش گردید

من تصرفاتہ

صاحب برکات می نویسد کہ روزی این درویش رصحبت بادشاہ وقت محمد معظم شاہ کہ فرزند اورنگ زیب بود دست داد ذکر تصرفات حضرت عروۃ الوثقیٰ رض درمیان آمد سلطان مذکور گفت کہ خدمت ایشان مرا در ایامی کہ حضرت اورنگ زیب بسیر کشمیر متوجہ بودند و عبور از دار الارشاد سرہند نمودند و بشرف زیارت مشرف شدند و آن سال پنجم از جلوس بودہ بشارت دادند کہ سلطنت بعد از انقضای مدت حیات والد تو بتو قرار خواہد گرفت و بعد از چہل و پنج سال این بشارت ایشان بوقوع آمد چہ مدت سلطنت حضرت اورنگ زیب پنجاہ سال بود بیت

اول و آخر ازل ہم تا ابد :-		پیش علم عارفان پیدا بود	

من تصرفاتہ

می آرند کہ خدمت خواجہ محمد حنیف کابلی کہ از اعاظم خلفای ایشان بودند قبل از وصول بخدمت ایشان در ایام جوانی در خواب دیدند کہ ایشان بدار الارشاد سرہند رفتہ اند و در خانقاہ مالک بیناہ رسیدہ می بینند کہ دو عزیز نورانی نشستہ اند و شمع در حضور ایشان می سوزد و خواجہ مذکور بخاطر رسانید کہ اگر مطلع گردم کہ این دو عزیز کیانند فی الفور شخصے بطرف او آمد

Marfat.com

خواجہ استفسار نمود کہ این دو عزیز کیانند آن شخص گفت کہ ہر دو فرزندان حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ اند یکی خازن الرحمۃ خواجہ محمد سعید رض نام دارد و یکی عروۃ الوثقیٰ خواجہ محمد معصوم موسوم است خواجہ بدان شخص گفت کہ مرا بفرزند ثانی حضرت مجدد الف ثانی یعنی خواجہ محمد معصوم برسان آن شخص میگوید کہ من نیز باشارہ ایشان بنزد تو آمدہ ام آخر الامر خواجہ را بردہ بخدمت ایشان رسانید چون خواجہ ازان خواب دولت مآب بیدار شد احوال را با قارب خود درمیان نہاد و شوق و جذب بخواجہ غلبہ کرد و با جمعی از اتباع خود روانہ ہندوستان شد اتفاقاً چون قریب دارالارشاد سرہند شریف رسیدند وقت شام بود تا بخانقاہ عالم پناہ می رسید شب شدہ بود بنوعیکہ دیدہ بود در خواب دید کہ دو عزیز نشستہ اند و شمع در حضور ایشان می سوزد ہمان شخص کہ در خواب او را دلیل کعبہ مقصود شدہ بود بخواجہ ملاقی شدہ او را بخدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ رسانید خواجہ مذکور در خدمت عالی مشغول شدہ در اندک مدت بدرجات کمال فائض شد و بخلافت ممتاز شدہ مراجعت وطن مالوف یافت بعد از رسیدن بوطن و اظہار خلافت اہل وطن متفق الکلمۃ بانکار برخاستند و باستہزا میگفتند کہ خواجہ از پیر خوابکے خود ارشاد آوردہ آخر الامر چندی متفق شدہ بخواجہ گفتند کہ مایان بغیر دیدن خارق تو نمی گرویم مایان تیاری مہمانی پیر تو میکنیم امروز وقت طعام او را بمایگو اگر او وقت موعود بدعوت ما حاضر شد مایان ہمہ مریدان تو میشویم واگر حاضر نشد تو پس اظہار کمال خود نزد مایان نما خواجہ از کمال اعتقاد و غلبہ جذبہ کہ لوازم مبتدیان است قبول نمودہ فرمود کہ غالباً وقت طعام ایشان بعد از نماز عشائی مے باشد شمایان تیاری طعام بکنید امید است کہ ایشان حاضر شوند جماعت تمسخر کنان بہ تیاری طعام پرداختند و استبعادے نمودند

Marfat.com

کہ پیر خواجہ در یکروز از سرہند بہ کابل چگونہ خواہد آمد ہمہ اکابر کابل از اہالی و موالی وقت
حاضر شدند و منتظر وقت بعد عشائی بودند و خواجہ بعد از نماز عشائی مراقب شد
اہل دعوت طلب برآوردن طعام از خواجہ کردند خواجہ فرمودند طعام برآرید
کہ وقت طعام خوردن ایشان ہمین است آنہا بر آوردن طعام مشغول شدند
ناگاہ از فراز بام آواز پای بگوش غفلت زدگان رسید دیدند کہ از راہ زینہ
حضرت خواجہ عروۃ الوثقیٰ یا حضرات مخدوم زادہ گان بصحن خانہ خرامیدند
و بر مسندِ یکہ برای ایشان فرش کردہ بودند نشستند و مخدوم زادہ گان عالیشان
گرداگرد والد مذکور خود حلقہ بستہ نشستند جماعۃ مرضاء القلوب از مشاہدہ این
حال متحیر شدہ بقدم مبارک افتادند و عذر تقصیر خواستند خدمت ایشان
فرمودند کہ محض برای خاطرداری خواجہ آمدہ ایم والا ما را سر اظہار کرامت نیست
زینہار بار دیگر از اولیای طلب کرامات نمی نمودہ باشند کہ ضرر خالص است القصہ
طعام تناول فرمودہ و شب را باجماعت بسر بردند و اکثر آن جماعت داخل طریقہ
علیہ شدند قریب صبح باز بالای ہمان بر بام برآمدہ فواکہ تازہ کہ بخدمت گذرانیدہ
بودند حضرات مخدوم زادہ گان بر داشتند و فواکہ خشک و غیرہ تحف کہ تیار نمودہ
بودند بخواجہ عنایت فرمودند کہ از پشاور و لاہور بخدمت برساند و خود در یک لمحہ
بدار الارشاد سرہند رسیدند ہر چند آن مردم عرض نمودند کہ چند روز اقامت
نمودہ باز براہ متوجہ وطن شوید فرمودند کہ خبر بکسی نکردہ ایم از این واقعہ مبادا
اضطرابی در متعلقان واقع شود باجملہ نماز بامداد در مسجد خود با یاران ادا نمودند
و فواکہ مرطوبہ را بذوی القربیٰ و غیرہ محبان تقسیم نمودند فرد

چہ شود گر بسر وقت من خستہ جگر | قدمی رنجہ نمائی و دلم شاد کنی

من تصرفاتہ از خدمت اخوند ملا موسیٰ صاحب ساکن بہنی کونی

Marfat.com

منقول است کہ چون حضرت عروۃ الوثقیٰ رض باجازت مرا ممتاز کردند و خلعت خلافت عنایت فرمودند و رخصت بوطن مالوف کردند معروض ایشان نمودم کہ اکثر مردم آنجائے افاغنہ اند و شدید بے آنکہ تصرفے ظاہر معائنہ نمایند ارادت نخواہند آورد بلکہ استہزا خواہند کرد اگر از تصرف عالی چیزی بہ بندہ عنایت شود کہ دران سرزمین افاغی گزندہ بسیار است و ایذائے کلّی از انہا بخلق متعدیست در آنہا نوعی توجہ شود کہ مطیع من شوند ہر آئینہ موجب اخلاص از آنہا خواہد بود فرمودند کہ نام شما بر ہر گزندہ کہ مذکور گردد سر از اطاعت شما نہ برتابد و دیگر در ہر امراض دم شما موجب شفا است و جائے دوا نہ برآورد و ہمہ مردمان آن جا بشما مخلص و مطیع خواہند شد فوقع کما اخبر رضی اللہ عنہ

من تصرّفاتہ از صوفی پائندہ طلا کابلی منقول است کہ وقتیکہ این مخلص را مجاز نمودہ رخصت فرمودند بعرض اقدس رسانیدم کہ مشیخت را خرچ خانقاہ می باید دانید رویش بجز نام خدا چیزے ندارم امر فرمودند کہ صوفی قدرے کاغذ سرخ و سفید بیاورید فقیر تجسس نمودہ پارہ کاغذ سرخ و سفید بہم رسانیدہ بخدمت حاضر نمودم بدست مبارک خود از آن کاغذ بطور روپیہ و اشرفی مدور قطع نمودند و بلعاب دہن مبارک خود آلودہ بدست بندہ دادند روپیہ و اشرفی شدہ بودند بخاطر فقیر خطور نمود کہ اگر این تصرف بہ بندہ عنایت شود خوبتر خواہد بود از این روپیہ و اشرفی بہ مجرد این خطور امر نمودند کہ این تصرف بشما عنایت نمودیم بشرطیکہ زیادہ از احتیاج نگذارید بعدہ ہر وقت کہ محتاج بیشدم کاغذ سرخ را مدور نمودہ بلعاب دہن مے برآوردم اشرفی بیشد و اگر کاغذ سفید را می برآوردم روپیہ بیشد و این تصرف او مشہور بودہ لہذا الملقب بصوفی پائندہ طلا کابلی شدہ بود

من تصرّفاتہ کذلک صوفی پائندہ کرباس نیز از مجازان ایشان بودہ در وقت رخصت باو پارہ کرباس عنایت نمودہ بودند و فرمودند

Marfat.com

کہ در این کرباس برکت است صوفی مذکور مدّت عمر خود از ان کرباس میفروخت و خرج محتاج خود می نمود و از کرباس ہیچ کم نمی شد تا انقضائی مدت حیات او بعد از ارتحال صوفی مذکور ہمان کرباس را با مراد تکفین او نمودند و صوفی مذبور مشہور بصوفی کرباس پائندہ بودہ

این قدر از خوارق و تصرفات کہ مذکور شد در رنگ آنست کہ از بحر بی پایان بجرعہ آب

اکتفا رود بیت

بحر را گر آوری در کوزہ	چند گنجد قسمت یک روزہ

اگر کتب و رسائل کہ در احوال ایشان و فرزندان و خلفائی ایشان جمع شدہ و در آنہا آنچہ ذکر یافتہ جمع نمایم از قسم خوارق و تصرفات ہر آئینہ از احصائے آن عاجز آیم فرد

ذکر حالاتش نیاید در شمار	عاجزم گر یک نویسم از ہزار

تذکرہ پنجم منتخب چہارم در ذکر ارتحال حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ از اینجہان بفراديس جنان

مے آرند کہ خدمت ایشان دو سہ سال قبل از انتقال آثار قرب ارتحال را از فراست معنوی دریافتہ بہ تہیہ سفر اخروی مستعد شدہ دست حق پرست از جمیع بائست و نیاز برداشتہ بترنم الرفیق الاعلیٰ مترنم بودند و اظہار این مقدمہ جانکاہ اشارۃ و علانیۃ بانواع باجتبائی و اقربائی می نمودند چنانچہ کتب خانہ کہ کملان تر خزینہ سرکار معرفت مدار بود و محبوب ترین امتعہ آن قدوہ ابرار و مشتمل بر کتب متداولہ و غیر متداولہ از غرایب علوم و عجائب فنون مجتمع بودہ کہ در جاہای دیگر یافتہ نمے شد آنرا بفرزندان گرامی خود و غیرہ محبان و مخلصان و مستحقان قرعہ انداختہ بموجب آن تقسیم فرمودند و نیز بشب پانزدہم شعبان بدار الانتقال امر فرمودند کہ تفحص از نور

Marfat.com

قمر نمائید کہ بدستور معمول منور است یا در شعاع و ضیائی آن فتور است ہر چند بینندہ گان
غوری نمودند اصلا در قمر اثر نور نمی دیدند باوجودیکہ اثر از آثار ابر بر اطراف فلک پیدا نبود
حتیٰ کہ شب بنصف رسید بینندگان عاجز شدہ معروض داشت کہ ماہ چون دیگ
سیاہ بر روئی فلک انجم سپاہ ایستادہ و اثر ضیا در وی مشاہدہ نمی شود فرمودند کہ
نام قطبے از صحیفہ ہستی محو نمودہ اند کہ ماہ از غم آن کاہیدہ اہل آسمان را نیلگون ساختہ
است اما ہیچ یکے از حضار محفل خلد مشاکل دریافت معنی این مقولہ ننمود تا آنکہ وقعہ
این رحلت آن قیوم وقت روئی داد و بعد ازان از سر آن مطلع شدند و نیز می نویسند
کہ دران نزدیکی روزی در باغیچہ عالی کہ مدفن متعالی ایشان شد تشریف فرما شدند و جائے
کہ مرقد مقدس قرار یافتہ ساعتی مراقب بودند و فرمودند کہ نزدیک است کہ مکان فقیری
از فقیران صاحب کمال گردد و مردم از استماع این مقولہ گمان بردند کہ مگر رود کدام بزرگے
در آنجا خواہد شد و دران ایام در واقعہ بشرف زیارت حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ
مشرف شدند ازان جناب استفسار احوال آن جہانی نمودند ایشان در جواب فرمودند
کہ این جا مآل ہمہ بر حمت است فردائی آن مخلصان را بنوید فرحت جاوید خبر دار
کردند و مثل ما عاصیان را امیدوار ساختند می آرند کہ قبل از وصال ایشان شش ماہ
این رویائی صالحہ دست دادہ بود می آرند کہ ایشان در این ایام بتمام جمال صرف
شدہ بودند کہ بوئی از جلال در ایشان دریافتہ نمی شد گویا وجود شریف ایشان مظہر رحمت
عام شدہ بود و ہر کسے را بکمال شفقت و مہربانی پذیرائی تمام پیش آمدی نمودند
و کثرت ارشاد آن قدر عالم گیر شدہ بود کہ بموجب کریمہ اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ
وَرَاَیْتَ النَّاسَ یَدْخُلُوْنَ فِیْ دِیْنِ اللّٰهِ اَفْوَاجًا کثرت خلائق در اطراف
واکناف عالم بمرتبہ رجوع یافتہ کہ افواج رجال و نساء و پیر و صغیر و کبیر و برنا بر نہجی ورود
می نمود کہ تعداد آن جز علام الغیوب نگنجد ورود فیض و برکات بر صلحائی و عصات

Marfat.com

ابر نیسان ریزان شده بود که هر که بدان درگاه رحمت اشتباه وارد می شد از خوان الوان رحمت ایزدی بفیوض و برکات سرمدی می رسید با وجود این فیاضی از خوف مالک یوم الدین لیل و نهار بنالهٔ زار میگذرانیدند و در مکاتیب مبارک نیز از این مقوله مذکور میبود منها در مکتوبی برنگاشته اند که افسوس که اشرف عمر در هوا و هوس رفت و در حرمان و معصیت گذشت و در دیوار بر کردار این دور از کار گریان و زار زار است و هر سنگ و سفال بزبان حال فریاد می کنند ما لهذا خلقت و ما لهذا امرت بیت

هر دو عالم در لباس تعزیت		اشک ما بارند تو در معصیت	

اُذْکُرُوا اللّٰهَ وَتُوبُوا اِلَی اللّٰهِ جَآءَتِ الرَّاجِفَةُ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ جَآءَتِ الْمَوْتُ بِمَا فِیهَا انتهی کلامه الشریف آورده اند که شروع مرض مبارک ایشان چنان بود که در عین عافیت و کمال صحت روزی بدرس کتاب مشکوة المصابیح اشتغال داشتند در حین قرأت این حدیث مبارک الحدیث هذا عَنْ جَابِرٍ رض قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلَّمَ یود اهل العافیة یوم القیمة حین یعطی اهل البلاء الثواب لو ان جلودهم کانت قرضت فی الدنیا بالمقاریض رواه الترمذی وقال هذا حدیث غریب همانا از روی ابتلا در خاطر عاطر خطور نمود فی الفور وجعی بساق مبارک بهم رسید بدست شریف ساق مبارک را سخت گرفتند و درس را موقوف فرمودند و معلوم اهل مجلس شد که وجعی بساق ایشان لاحق شده اما بزبان مبارک نیاوردند چه آن متمنا بوده آلقصه آن وجع بحدی غلبه نمود که از ساق و زانو متجاوز شده بتمام بدن او جاع محیط گردید در وقت غلبه اوجاع اکثر بتلاوت کلام مجید اشتغال مینمودند و بنماز جمعه و جماعت خمسه حتی الامکان از دست نمیدادند و بصبر و شکیبائی بسر می بردند و این شعر عربی در آن اوجاع اکثر بزبان مبارک می راندند شعر

عالی

Marfat.com

ان قال لی مِتَّ مُتُّ سمعًا وَّطَاعَةً
وَقلتُ لداعی المَوْتِ اَهْلًا وَّمَرْحَبًا

و دیگر اشعار شوق انگیز بزبان تازی و فارسی نیز بزبان مبارک میگذشت

ازان ہا یکے این است بیت

گر بجان دادن میسر می شدی کس را وصال
طالب وصلش بُدَی ہر کس کہ جانی داشتے

و نیز تکرار این شعر مے نمودند شعر

لیتك تحلوا الحیات مُریرة
لیت الذی بینی وبینك عامر

الانام

لیتك ترضے والاناس غضاب
وبینی وبین العلمین خراب

القصہ وجع بر نہجی مستولی شد کہ روزی دست یکی از خدمہ بعضوی از بدن مبارک رسید تمام بدن در رعشہ در آمد آنعزیز از غایت تعجب معروض داشت کہ مجروح یک جزو بدن مبارک است کہ زانو و ساق باشد و از دست رسیدن بدیگر اجزائے بدن چرا موجب لرزہ کل بدن کرد فرمودند کہ کدام عضو است کہ مجروح نیست از کمال صبر و وقار ہرگز بلب مبارک حرف صادر نمی نمودند کہ مخبر از شدت وجع باشد بلک در حین غلبہ آن تلذذات فراوان حاصل روزگار ایشان می شد چہ بمشرب مجددی و معصومی ایلام محبوب را لذیذ تر فرمودہ اند از انعام او چہ در انعام رضائے محب و محبوب است و در ایلام رضائے خالص محبوب است پس نزد محب راسخ المحبۃ رضائی خالص محبوب از رضای مشترک جانبین لذیذ و دلپذیر است آوردہ اند کہ بتقریبے بیان نمودند کہ سجدہ من فوق العرش واقع مے شود بلک خادمہ کہ در این وقت مرا ممد رکوع و سجود است سجدہ او نیز فوق العرش واقع شدہ از محرمان اسرار ایشان منقول است کہ شش ماہ قبل از وفات می فرمودند کہ ہر سجدہ کہ بوقوع مے آید خواہ از فرض خواہ از نفل فوق العرش

واقع

Marfat.com

واقع میشود بلکہ تمام نماز آنجا کہ لفظ جا در آن بارگاہ از تنگی میدان عبارت است
وقوع مے یابد بحکم کلام صادق سیّد البشر علیہ وعلیٰ آلہ الصّلوٰۃ والسّلام
السّاجد یسجد علی قدمی اللہ فلیسجد ولیرغب می آرند کہ خدمت
حضرت مخدوم زادہ بر جادہ شیخ ابو القاسم کہ فرزند حضرت قیوم زمان
اند و نبیرہ حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہم از مشاہدہ دیدار پر
انوار در شدّت اوجاع و آزار کثرت صبر و وقار ایشان را ملاحظہ نمودہ می فرمودند کہ ہر کرا
آرزوئے دیدار سیّد الابرار باشد باید کہ مشاہدہ جمال باکمال حضرت عروۃ الوثقیٰ
نماید و آزان جا بے وقار صوری و استقلال معنوی جناب نبوی بر دو علیہ وعلی
آلہ الصّلوٰۃ والسّلام آوردہ اند کہ حضرات مخدوم زادہ گان کہ ہمہ بدرجات کمال
فائض بودند و تصرّفات عالی داشتند از غایت ملاحظہ آزار والد خود ہمہ در توجہ و در
جذب آزار و اوجاع مشغول میبودند ساعتے تخفیف الحق مے شد بدستور سابق عود
می کرد چہ عافیت صوری بحقیقت تمام شدہ بود و معاملہ با عافیت معنوی کشیدہ آوردہ اند
کہ در ایام عرس جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ بجہت
نیاز عرس ایشان طعام تیار میکردند و جناب حضرت عروۃ الوثقیٰ در شدت مرض
بودند چہ عرس جناب حضرت مجدد الف ثانی رض بیست و ہشتم شہر صفر المظفر واقع است
و وفات حضرت عروۃ الوثقیٰ ہم شہر شریف ربیع الاول رو دیافتہ درمیانہ زیادہ
از یازدہ روز مفاصلہ نبود و ایشان از کثرت شدت مرض در وقت تقسیم طعام حاضر
نمی توانستند شد امر نمودند کہ مردم مدعو را طعام بدہند چون طعام بر آوردند و مردم
و مردم بخوردن طعام مشغول بودند جناب حضرت عروۃ الوثقیٰ با وجود شدت
مرض در محفہ محفوف خود نشستہ در مجلس حاضر شدند اما از کثرت ضعف نتوانستند کہ
از محفہ مقدسہ بیرون شوند و در آن محفہ نشستہ ماندند و شلہ پرہیزانہ کہ برای ایشان

ہمان

Marfat.com

تیار نمودہ بودند حاضر آوردند ایشان در مجلس عرس باندعوان در تناول پرہیزانہ مشغول شدند
دران اثنا یکی از حضار مجلس را بخاطر خطور نمود کہ اگر از پرہیزانہ خاص این فدوی را تبرکے
عنایت شود موجب سعادت غیر مترقب خواہد شد ازین اطعمہ متاون کہ اہل مجلس تناول
مے نمایند آن پرہیزانہ کہ الوش ایشانست در کام این مخلص عزیز تر است خدمت ایشان
از اشراف باطن خطرہ را فہمیدہ نام او را بزبان مبارک آوردہ طلب نمودند چون قریب ایشان
شد فرمودند کہ این شلہ بی روغن طبیب برای من تجویز نمودہ است اگر مرغوب شما
افتادہ بگیرند آن مرد آن پرہیزانہ را از مواہب جلیلہ ایزدی تصور نمودہ اظہار خطرہ خود کردہ
از خدمت شریف برداشتہ بار رفقا و احباب خود لقمہ لقمہ تقسیم نمودہ برغبت تمام خوردند
و از برکات آن کہ دو سہ لقمہ از آن تناول جناب ایشان بود امیدوار تر قیامت بسیار
شدند ھذا من ادنی تصرفاتہ رضی اللہ عنہ می نویسند کہ بہ قرب ارتحال
خدمت ایشان رقعات بطرف فقرائے گوشہ نشینان کہ در دارالارشاد بودند نوشتہ اند
در آن رقعات اکثر این عبارت مے بود کہ فقیر محمد معصوم از دنیا می رود باید کہ بدعائے
خیریت خاتمہ محمد و معاون باشند ہر یکے از انہا بموجب حوصلہ خود چیزے در جواب رقیمہ
مبارک نوشتہ اند از آنہا ملا سید میرزا نام عزیزے صاحب کمال بود
مے نویسند کہ مزار آن عزیز در وسط بازار دارالارشاد واقع است در جواب رقعہ ایندو بیت

نوشتہ اند نظم

دری ہر پیرہ زن می زد عزیزے	کہ ای زن در دعا ہا یاد ما آور
یقین میدان کہ شیران شکارے	دراین راہ خواستند از مو یاری

یکی از بنات طاہرات ایشان روایت نمودہ کہ روزے در حجرہ خلوت
ایشان دراین ایام آخر ایشان ہا ریاب شدم این فرد را بشوق تمام تکرار می نمودند فرمود

تو دستگیر شوای خضر پی خجستہ کہ من	پیادہ میروم و ہمرہان سوارانند

Marfat.com

آوردہ اند کہ یک روز قبل از رحلت مبارک ایشان عبد الملک کہ یکی از فقرائے مبتدع بود اما تسخیرات داشت بموجب آن قبولیتی بہم رسانیدہ بود و از جہت حفظ مشیخت خود از خدمت ایشان دور می بود خلاف عادت جہت عیادت آمدہ بخدمت ایشان باریاب شد ایشان چون بطرف او دیدند و اثر فرحت در و مشاہدہ کردند یعنی ایشانرا بشدت مرض دید چون مریض القلب بود از آن فرحناک گردید ایشان آن معنی را در و مشاہدہ نمودہ از راہ غیرت کہ لوازم ولایت است فرمودند ازین قبولیت کہ از خواندن اسمائے سیفی بہم رسانیدہ و آنرا کمال نشاتین تصور نمودہ و اہل روزگار را مسخر و منقاد ساختہ از دریافت کمالات ولایت کہ ثمرہ اش حضور و مشاہدہ است بجز حصول مشیخت کہ عین مباعدتست مطلب کار نہ فہمیدہ و استغنا از صحبت اکابر اولیا کہ اہل حضور اند پیدا نمودہ عنقریب فرزندی سیف الدین او را منہدم و ناچیز خواہد نمود فوقع کما اخبر در اندک مدت رواج مشیخت جناب حضرت شیخ محمد سیف الدین رح چنان شد کہ از مشیخت او نام و نشانے نماند نعوذ باللہ من غضبہ و غضب اولیائہ بیت

این قوم چو تیغ آب دارند	جان از تن بی ادب برآرند

فقیر بعضے از اولاد او را دیدم کہ در بند آمدہ اند و اسیر مردم اند بیت

ہر آن کہتر کہ با مہتر ستیزد	چنان افتد کہ ہرگز بر نخیزد

فقیر گوید کہ

مے آرند کہ روز وصال مبارک خود بحضرت مخدوم زادہ بزرگ قیوم زمان شیخ محمد صبغۃ اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ حاضر الخدمۃ بودہ اند و خدمات ادویہ وغیرہ مینمودند باو خطاب نمودہ فرمودند کہ نزدیک آی باوجود نزدیکی نزدیک تر شد سراپا گوش گشتہ منتظر مواہب نشستند فرمودند کہ رضاء اللہ فی رضاء الوالدین زیادہ متوجہ شدند از استماع اینکلام فرخندہ مآل بمصداق این مصرعہ ع

ہمہ گوشیم تا چہ فرمائے	

Marfat.com

عنایت نموده گفتند که وضع بے نظیر شما در همه وجوه همیشه مقبول و محبوب ما است تغیر و تبدیل را
در آن تجویز نخواهد بود دوم برادران و همشیره های شما همه از شما خورد اند اگر از آنها تقصیرے
و کوتهی سر بر زند بر آن نخواهید گرفت و دل خود را از آنها رنجه ننمایند که برای آنها ضرر
است و رشته اتفاق را مضبوط تر خواهید ساخت سیوم صحبت سلاطین را بے ضرورت
اختیار نخواهند نمود خدمت ایشان آداب بجا آورده از جناب قدس خداوندی جل سلطانه
توفیق بران مسئلت نمودند تا آنکه در حین وصایا منصب عالی و نسبت متعالی خود که کنایه از
معامله قیومیت باشد بر ایشان عنایت فرمودند صاحب برکات معصومی مینویسد
که دران شب که فردائے ایشان از دنیا رحلت می نمایند بر هر دری از درهای دار الارشاد
هاتفے ندا می کرد که فردا قیوم وقت از این سرای فانی رخت بدار البقای جاودانے
کشد هر کرا سودای جمال با کمال او در سر بود بشتابد و نقد وقت را دریابد فرد

غنیمتے شمر ای شمع وصل پروانه	که این معامله تا صبحدم نخواهد ماند

و نیز مینویسند که در قصبات سرهند مبارک و غیره بلدان بعیده مثل لاهور و پشاور که وقوف این ماجرا
نداشتند بایشان نیز این ندا رسیده بود و آن شب را نوشته گذاشته بودند که اثر این آواز و شورش این
ندا از کی پرتو انداز خواهد شد چون این قضیه انتشار یافته تاریخ آن ندا بوفات ایشان برابر آمد
و نیز دران روز زلزله عظمی واقع شده حتی که اشیاهائیکه بر طاقچه ها افتاده بر زمین شکستند گویا قیامت
برپا شده بود لاشک که مقدمه قیامت بوده چرا که قیوم عالم و عالمیان بودند از انتقال ایشان
در قوام عالم شکست آمده موجب اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ لَشَیْءٌ عَظِیْمٌ شده چنانکه مینویسند
که یکی از بنات طاهرات ایشان در آن ساعت بدوگانه نماز شغل داشتند چون از نماز
فارغ شدند می بینند که پشت بقبله اند همانا که زلزله ایشان را منقلب نموده یا در
حواس ایشان از کثرت غم و اندوه فتوری راه یافته از آن تشخیص قبله نانموده مشرق را
ز مغرب فرق نمی کردند چنانکه درباره قیامت صادر است کریمه وَتَرَی النَّاسَ سُکَارًا

نخواهد رفت

Marfat.com

وآخر کلام ایشان سلام بوده یعنی فرمودند السَّلَامُ عَلَیْکُمْ مانا که حضور سراپا سرور جناب نبوی علیه الصَّلوٰة والسَّلام با ملائکه کرام و اولیائے عالی مقام شده باشد بیت

چه خوش بود که بسر وقت من رسد دلدار | رخش به بینم و جان را فدای او سازم

وصال مبارک اشتمال ایشان نصف یوم السبت نهم شهر رفیع القدر ربیع الاول هزار و هفتاد و نه ۱۰۷۹ هجری بعالم روئداد اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ ط بیت

نه پنداری که جان را رایگان داد | فروغی روی جانان دید و جان داد

بعد ازین واقعه جان کاه آنقدر درد و آفات و بلیات بلا نهایات بر کافه اهل جهان رخ نمود که شرح آن از تحریر و بیان بیرون است گویا که رحلت ایشان و تولد غم و محن توامان افتاد بیت

تا تو رفتی ز چمن لاله رخان خار شدند | نرگس و سوسن و گل این همه بیمار شدند

تواریخ وصال ایشان اهل فضل زمان چه نثر و چه نظم که بیان نموده اند نه آن قدر است که درین منتخب گنجائش یابد اما بعضے ازان ها ایراد مے نمائیم منها حضرت وحدت قدس سره فرموده اند نظم

ازین زندان فانی در گذشته | شهے کین نه طبق را بود سرپوش
بنات النعش شد امروز هیهات | همان مجمعه که پروین دیدمش دوش
برسم ماتمی از ساز ناهید | فلک از ابر کرده پنبه در گوش
خروش از شش جهت برخواست آندم | که مرغ گلشن حق گشت خاموش
جهان را آتش در خرمن افگند | خود اندر خلوت وصلش هم آغوش
بسا کس خانمان بر باد دادند | بسا کس رفته رفته گم شد از هوش
ز داغ غم بصحرا رو نهادند | چو لاله نازنینان خانه بر دوش
پئے تابوت آن قطب زمانه | چو رعد نعره زن احباب در جوش
در پیر مغان بستند افسوس | کنون کو رند کو می خانه کو نوش

Marfat.com

چنان مرآت دل را حیرت افزود — که گشته صورت حالش فراموش
چو پنهان شد ز چشم مردمان او — چو جان در جسم تربت گشته روپوش
ندا آمد که آن معصوم مطلق — بگوئی وحدت آمد دوش بر دوش
بگو سال وصالش غیب دان بود — که بود از جام غیب عشق مدهوش
اگر خواهی نشان سال عمرش — بگو والله دیگر باش خاموش

ماه ۱۰۷۹ھ

غیب دان سنه ۱۰۷۹ والله سنه ۷۲ھ

خدمت حضرت اورنگ زیب عالمگیر فرموده اند **نظم**

قیوم جهان خلیفة الله — داننده رازهای مکتوم
در دائرهٔ وجود تا بود — بودش بجهان مثال معدوم
تاریخ وصال او خرد گفت — رفته ز جهان امام معصوم

رفته ز جهان امام معصوم سنه ۱۰۷۹ھ

ناصر علی که ملک الشعراء وقت بود و از جمله مخلصان چنین گفته **بیت**

چراغی خاندان نقش بندان — فروغ دین احمد خواجه معصوم
بسوی گلشن جنت قدم زد — ازین ویران رباط کهنه بوم
طلب کردم ز دل سال وصالش — ندا آمد ز عالم رفته معصوم

ز عالم رفته معصوم سنه ۱۰۷۹ھ

خدمت حضرت مروج الشریعت یافته اند به جنت خوابید

بجنات خوابید سنه ۱۰۷۹ھ

نیز عزیزے یافته نقشبند ثانی بود:-

نقشبند ثانی بود سنه ۱۰۷۹ھ

نیز عزیزے گفته اَلْمَوْتُ جِسْرٌ بِهٖ یُوْصِلُ الْحَبِیْبَ اِلَی الْحَبِیْبِ :-

خدمت قدوة الواصلین امام العارفین مجتبی رب الجلیل حضرت شیخ میان محمد اسمعیل فرموده اند خدیو ولایت بود و عدد سنین عمر مبارک ایشان هفتاد و دو سال کامل آمده چنان که از اصل حساب بشمار تواریخ مبارک ایشان پوشیده نیست غسل مبارک ایشان را آخوند سجاول که از فحول علمائے زمان و استاد فرزندان ایشان بود و از مریدین قدمائی و صاحب نسبت والائی بود باذن حضرت مخدوم زادگان داده

خدیو ولایت بود سنه ۱۰۷۹ھ

می آرند

Marfat.com

می آرند کہ چون بمضمضہ رسید عرض نمود کہ مرا قدرت کشودن دہن مبارک نیست خود دہن مبارک را برنگ احیا کشودند وقبول آب نمودند بعینہ بطریق احیا مضمضہ فرمودند کہ حاضران متحیر ماندند ازین معنی مخلصان را موجب ازدیاد عقیدت گردیدہ وغیر مردم را باعث اخلاص شد کفن مبارک بموجب مسنون سہ جامہ دادند کہ ازار ولفافہ وقمیص باشد وعمامہ ندادند چہ مسنون نیست بلکہ بدعت است ونزد حضرات مجددی در ہیچ بدعتی حسن نیست اگرچہ او را حسن نامند ومقدم بر نماز ایشان برادر اصغر ایشان حضرت شاہ جیو بامر حضرات مخدوم زادہ گان وگویند کہ بنوعی اجتماع خلائق شدہ بود کہ از تعداد بیرون بود۔ حتا کہ باغ فتحے کہ از سندل پورہ کہ محل ایشان بود مسافت کثیر دارد ہمہ مملو از خلائق بودہ در وقت دفن مبارک آسمان بنوعے گریان شدہ کہ از شدت باران خیمہ بر مدفن مبارک برپا نمودند تا دفن صورت بندد ومدفن ایشان ہمان باغیچہ قرار گرفت کہ در حیات خود فرمودہ بودند کہ اینجا محل یکے از فقرائی صاحب کمال خواہد شد چنانکہ در ابتدائی این تذکرہ مذکور شد ہر چند کہ گفت گو بسیار شد ومرضی حضرت مخدوم زادہ گان آن بود کہ در روضہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ بگذارند اما مخلصان عرض نمودند کہ ایشان را کہ مثل حضرت مجدد الف ثانی اند باید کہ بمسافت از ایشان گذاشتہ شود مصرعہ یک تخت دو شاہ بر نشاید تا در مابین این دو روضہ مقدسہ محل وافر از برای قبور خلائق حاصل گردد کہ در آن امید است کہ موجب رحمت ایزدی گردد واز عذاب مامون مانند وقرب جوار موجب شفاعت وسبب مغفرت جمعی کثیر شود نوشتہ اند کہ بر قبر مبارک ایشان خواہر حضرت اورنگ زیب عالمگیر قبہ مرتفع عالی بنا نمودہ کہ از مسافت بعید برنگ قبہ خضرائی نبوی علیہ الصلوۃ والسلام ظاہر ومبرہن است بسہ اشیانہ قرار دادہ اند قبر مبارک ایشان وقبور اکثری از فرزندان آن قبلہ صفا کیشان در آن مکان عالی شان اقتران یافتہ بیت

فائدہ در ہیچ بدعتے حسن نیست

Marfat.com

رفعت قبہ اش از تارک افلاک بلند	چار دیوار وی وہشت جنان شد ہم سر
طور یک بار تجلی گہ سبحان گردید	ہست ہر لحظہ برین روضہ تجلی دگر
صورتش لؤلؤ صافی چو قصور جنت	خاک آن پاک زمین است چو مشک اذفر
ہر کہ از فیض ازل شد بجوارش مدفون	یافت در روضۂ رضوان بعنایات مقر

القصہ روضہ واقعہ شدہ کہ خبر از ریاض جنان مے دہد کثرت فیوض و برکات آن کہ بر زائران چون ابر نیسان ریزان است از شرح و بیان خارج است ع لذت می نشناسی بخدا تا نہ چشے ہر کہ بشرف زیارت مشرف شدہ و از انوار بیکیفی و بیرنگی آن پی بردہ در رنگ حضرت امام العارفین شیخ محمد اسماعیل کہ گویا این فرد ایشان شدہ بیت

کور بینا شود و پیر جوان میگردد	کوئی می خانہ عجب آب و ہوائی دارد

لطافت دار الخلد از در و بامش ظاہر و حوران معانے در نقوش قصور آن ناظر وقوف آن مورد بہ معنے وارد مدینہ است و نزول آن سر منزل بدان جہت صعود عرش را زینۃ از کعبہ مقصود منزل است و بمقام محمود مماثلی للہ در القائل بیت

گر شنود قصۂ این بوستان	کعبہ شود طائف ہندوستان

للہ الحمد والمنۃ کہ این فقیر بعنایات اللہ سبحانہ و صدقۃ حبیبہ علیہ الصلوٰۃ والسلام بشرف زیارت مزار فیض آثار حضرت مجدد الف ثانی و حضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ تعالی عنہما مشرف شدم اما این موہبت را بتبعیت حضرت بی بی صاحبہ کہ والدہ این فقیر اند حاصل نمودہ ام چہ اصلا عازم زیارات عالیات جناب ایشان بودہ اند و فقیر بمتابعت ایشان باریاب گردید بیت

مور مسکین ہوسی داشت کہ تا کعبہ رسد	دست در پائے کبوتر زد ناگاہ رسید

ہم چنین امید واثق و رجا وافق از جناب اقدس خداوندی آنکہ از جمیع کمالات آن قدوۃ الصالحات این ضعیف نحیف را بہرہ مند و کامیاب گرداند انہ قریب مجیب

تذکرہ

Marfat.com

تذکرہ ششم از منتخب چہارم در ذکر خلفائے حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ عنہ

مخفی نماند کہ ارشاد حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ بتمام عالم منتشر شدہ بود و اطراف اربعہ جہان چہ شرق چہ غرب و چہ جنوب و چہ شمال از فیض تمام ایشان مالا مال مسموع شدہ کہ عزیز انیکہ از صحبت عالی ایشان بدرجات ولایت رسیدہ اند زیادہ از یک لک و چہل ہزار اند و جماعت مریدان ایشان از حیطہ تحریر و تقریر بیرون است اما مکمل خلفائے ایشان کہ بدرجہ کمال و اکمال رسیدہ اند و از زمرہ مکملین شمردہ اند زیادہ از چہار صد بودہ اند چون وضع این رسالہ بر انتخاب است بذکر اسمائے بعضی از آنہا اکتفا رفت و تفصیل احوال آنہا ننمود خلیفہ اوّل و خلف بی بدل و قایم مقام مکمل و مبشّر باصالت و متحقق بکمالات نہایت النہایت و صاحب منصب قیّومیّت و فردیّت وارث کمالات قطبیّت و غوثیّت قبلہ جہان و جہانیان حضرت نبیرۂ زمان شیخ محمد صبغۃ اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ تفصیل احوال ایشان با حوال فرزندان و برادران ایشان حوالہ منتخب خامس شدہ انشاء اللہ آنجا قدرے نوشتہ خواہد شد و خلیفہ ثانی فرزند ثانی آن قبلہ و جہانی است مسمی بحضرت محمد نقشبند مشہور و ملقب بحضرت جنت اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ و خلیفہ ثالث ایشان فرزند ثالث ایشان است مسمی بحضرت محمد عبید اللہ مشہور و ملقب بمروج الشریعت رضی اللہ تعالیٰ عنہ و خلیفہ رابع فرزند رابع ایشان حضرت محمد اشرف قدس سرہ و خلیفہ خامس ایشان حضرت شیخ محمد سیف الدین قدس سرہ و خلیفہ ششم ایشان حضرت شیخ محمد صدیق قدس سرہ این ہر شش مخدوم زادہ بر جادہ یا علی درجات کمال و اکمال مشرف شدہ اند و از نسبت ہائے خاصہ والد شریف خود ہا حظ وافر و بہرۂ کامل یافتہ و این ہر شش بہ قطبیّت جہات ستہ قائض بودند تفصیل احوالات ایشان انشاء اللہ تعالیٰ در منتخب خامس چنانچہ ابا بدان رفتہ است خواہد شد۔

Marfat.com

وخلیفہ ہفتم ایشان نبیرہ ایشان حضرت شیخ ابوالقاسم کہ فرزند حضرت قیوم زمان شیخ محمد صبغۃ اللہ اند وخدمت حضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ تعالی عنہ ایشان را داخل فرزندان گرفتہ اند وارث ظاہری در رنگ فیوض باطنی موافق فرزندان خود دادہ اند چنانکہ تفصیل آن در ذکر ایشان خواہد شد انشاء اللہ تعالی خدمت حضرت وحدت برادرزادہ ایشان اند ہرچند اول بخدمت والد خود حضرت خازن الرحمۃ مشرف شدہ اند اما در ثانی از خدمت حضرت عروۃ الوثقی رض نیز تشریفات یافتہ اند واز صحبت حضرت حجۃ اللہ نیز بہرہ ور شدہ اند وخدمت خواجہ محمد حنیف کابلی بعد از حضرات مخدوم زادہ گان در سائر مجازان ممتاز اند وبعد از ایشان خواجہ محمد صدیق پشاوری ولد خواجہ عبد الغفور سمرقندی کہ از جملہ مجازان جناب حضرت مجدد الفثانی رض بودہ است در باقی خلفای امتیاز تمام دارند واین دہ نفر کہ مذکور شد از جملہ طبقہ اولی خلفای حضرت عروۃ الوثقی اند رض در رنگ عشرہ مبشرہ کہ در اصحاب نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم امتیاز داشتند نیز اینہا از اکثر خلفای معصومی ممتاز اند والعلم عند اللہ سبحانہ بحقیقۃ الحال وسوائی ایشان برخی از خلفائی جناب حضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ عنہ نیز مذکور مے نمایم واسامی مبارک ایشان را ثبت می کنم بگوش ہوش استماع نما۔ منہا خدمت حضرت میر امان اللہ برہان پوری وخدمت شیخ ابوالمظفر برہان پوری وشیخ علیم جلال آبادی ومولانا حسن علی پشاوری ومولانا شیخ باقر لاہوری وسیادت وولایت مآب آخوند موسی پہٹی کوتہی ومولانا بدر الدین سلطان پوری وشیخ بایزید سہارن پوری ولد شیخ بدیع الدین حاجی حبیب اللہ حصاری ثم بخاری شیخ مراد کشمیری ثم شامی مخدوم شیخ آدم نتہنی شیخ ابراہیم بکری شیخ یوسف کردیذی ثم ملتانی میر شرف الدین حسین لاہوری شیخ انور اللہ لاہوری شیخ حسین منصور جان پڑی آخوند سجاول سرہندی میر رفعت بیگ گرزبردار شاہ حسین عشاق خواجہ عبد الصمد کابلی شیخ عبد الکریم کابلی شیخ ابوالقاسم کابلی ولد

صوف

Marfat.com

صوفی

صوفی مغربی کہ الحال مقیمین واعزہ کابل از اولاد اویند مولانا محمد امین حافظ آبادی و شیخ عطاء اللہ سوتے شیخ نور محمد سورتی حافظ محسن سیال کوٹی محمد شریف لاہوری حاجی امان اللہ لاہوری شیخ محمد فاروق لاہوری شیخ محمد عارف لاہوری شیخ محمد حکیم و مولانا محمد حکیم و مولانا محمد امین بخاری ثم پشاوری شیخ حاجی سلیم بلخی شیخ حاجی عاشور بخاری شیخ حافظ صادق کابلی سید اسرائیل و مولانا حسن و خواجہ ماہ دہلوی میر غضنفر دارا شکوہی دہلوی میر عبد الفتاح و شیخ محمد جان ولدان میر محمد نعمان قدس سرہ میں عارف نبیرہ حضرت میر محمد نعمان قدس سرہ میر عماد ہروی الحسینی میر شرف الدین حسین ولد میر عماد مذکور جامع جلد ثانی مکتوبات سامی معصومی میر مفاخر حسین ایضاً ولد میر عماد مذکور میر محمد زمان و ملا محمد شریف و صوفی مشہور بصوفی پائندہ طلا کابلی و صوفی عبد الرؤف مشہور بصوفی پائندہ کرباس کابلی و صوفی عبد الرحمان و میر ماہ عرب و صوفی سعد اللہ کابلی میان شیخ محمد عبد الخالق بنگالی شیخ رحیم داد افغان شیخ غلام محمد افغان شیخ حاجی خان افغان و شیخ احمد خان افغان خواجہ عبد اللطیف پشاوری شیخ عبد اللطیف لشکر خانی شیخ میر محمد خان شیخ شاہ خواجہ ترمذی شیخ اسد اللہ افغان خواجہ محمد فاروق و مولانا جمال الدین و مولانا محمد افضل و شیخ حاجے حسین و صوفی نور بیگ و مولانا قایم و ملا فیض محمد فتح آبادی و میان دیانا کہ خواجہ سرائی شاہجہان بودہ شیخ محمد یار ملقب بخدا پرست خان و مولانا احمد ترک کہ بارشاد اہل حرمین کامیاب شدہ بود و مولانا محمد یوسف و میر محمد معصوم سرہندی خواجہ محمد مومن جنبلی شیخ حاجی محمد خان طالقانی مولانا مومن بیگ برہانپوری میر مغل کابلی و شیخ مومن بیگ کابلی ملا خواجہ مسافر و شیخ عبد الحمید تہانپوری و مولانا محمد کاشف رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین و از جملہ غنیا کہ بتشریفات معصومی مشرف شدہ اند و از برکات مجددی کامیاب گردیدہ اند اوّل و اعظم آنہا حضرت اورنگ زیب عالمگیر است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ رحمۃً واسعۃً

صوفی عبد اللہ

ذکر

Marfat.com

در ذکر فضائل و مستحق کتاب علیحدہ است بعضے خصوصیات او با احوال بعضے خلفائے مذکور در برکات معصومی یافتہ می شود فَاِنْ شِئْتَ فارجع الیہ :-

مُنْتَخَبٌ خَامِسٌ از مُنْتَخَبَاتِ سَبْعَہ در ذکر قطب دوران قیوم الزمان حضرت شیخ محمد صبغۃ اللہ فرزندان و اخوان ایشان رضی اللہ تعالیٰ عنہم

تذکرۂ اوّل از مُنْتَخَبْ پنجم

در ذکر ولادت حضرت قیوم زمان و رسیدن ایشان بدرجات کمال و اکمال اللہ تعالیٰ عنہ رضی

ولادت کثیر السعادت حضرت قیوم الزمان واقف اسرار لِیْ مَعَ اللہِ خدمت شیخ محمد صبغۃ اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ یازدہم شہر ربیع الثانی سنہ ۱۰۳۳ یکہزار وسی وسہ در ایام حیات جناب جد بزرگوار ایشان حضرت مجدد الف ثانی رض در بلدہ متبرکہ دار الارشاد سرہند واقع شدہ می آرند کہ خدمت جدّ شریف ایشان در آن ایام در بلدہ دار الخیر اجمیر بتقریب آنکہ سلطان وقت ایشان را با خود میداشت تشریف داشتند و والد ماجد ایشان حضرت عروۃ الوثقیٰ رض نیز برای سعادت زیارت والد خود بلدہ مذبور رفتہ بودند بعد از تولد ایشان والدہ ماجدہ ایشان اسم آن نیک بانو بستان ولایت را موقوف باستصواب جد و والد ایشان گذاشتہ چون خدمت حضرتین مذکورین از بلدہ مذبورہ مراجعت نمودند در اثنای راہ خبر ولادت آن قرۃ عین الولایت رسید خدمت حضرتین از این خبر فرحت اثر مسرور و مبتہج گردیدند چہ وارث

Marfat.com

نسبت خاصہ خود ایشان را امید انستند۔ بیت

از آمدنت چو گل شگفتم	دامن دامن بہار رفتم

و اعظم نبائر حضرت مجدد الف ثانی و اکبر فرزند آنحضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ تعالیٰ عنہما ایشانند القصہ چون بدار الارشاد در رسیدند برای دیدن ایشان آمدند بمجرد دریافت آن قرۃ العین حضرت مجدد الف ثانی فرمودند اَلسَّلَامُ عَلَیْکُمْ ملا صِبْغَۃُ اللّٰہ بعدہٗ روئی مبارک خود قریب گوش ایشان آوردہ کلمات خفیہ بگوش سراپا ہوش وئی درمیان آوردند کہ کسی از کیفیت آن کلمات مطلع نشدہ ہمانا کہ با اسرار خاصہ و علوم و معارف مختصہ مبشر ساختند زہے سعادت طفلی کہ زبان از آلایش شیر پاک نکردہ باسرار خاصہ مجددی سرفراز شد بیت

نیست لمروزی میان ما و جانان اتحاد	بلبل ما را بہ طفلی چوب گل گہوارہ بود

خدمت حضرت مجدد الف ثانی رض بوالد ایشان خطاب کردہ فرمودند کہ درین فرزند تو رنگے از اصالت یافتم بنا بران نام نامی او را محمد صبغۃ اللہ گذاشتم چہ رائی حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ برین قرار گرفتہ کہ منصب قیومیت بے بہرہ اصالت متعذر الوجود است و چون برخ اصالت در ایشان ملاحظہ نمودند از فراست معنوی وارث منصب قیومی ایشان را شناختند و باشارۃ اصالت بشارت معاملہ قیومیت دادند و خدمت حضرت مرشدی قیوم جہان گویا باین معنی ارشارت فرمودند جائیکہ در مدح ایشان گفتہ اند بیت

چون شہ کنعان در آن سلیم شہود	گوئی از اخوان بطفلے در ربود
ہم چو والد آن شہ کون و مکان	فخر عالم بود شرف انس و جان

بلی ذٰلِکَ فَضْلُ اللّٰہِ یُؤْتِیْہِ مَنْ یَّشَآءُ وَاللّٰہُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ مصرعہ
قیاس کن زگلستان من بہار مرا آوردہ اند کہ خدمت ایشان پنج یا شش ماہ

بودند

Marfat.com

بودند کہ بہ مرض شدید گرفتار شدند بنوعیکہ مردم تیمار دار و حکمائی بلند اقتدار دست از معالجہ ایشان باز داشتند و مایوس شدند حتیٰ کہ روزی نفس متحرک نبض کہ لوازمہ حیات اند ایشان محسوس نمی شد والدین ایشان در تہیہ اسباب تکفین و تجہیز شدند این خبر بسمع مبارک حضرت مجدد الفثانی رض رسید ایشان تشریف آوردند و نقاب از روئی معشوقانہ ایشان برداشتہ دست حق پرست بر رخسارہ شریف ایشان گذاشتہ تبسم نمودہ فرمودند کہ بابا اینچہ خوش طبعی است کہ با مادر و پدر خود می کنید و این ہا را محزون می سازید برخیزید تا این ہا خوش شوند و بآرام نجورند بخندید فی الفور چشم مبارک کشودہ بگریہ متحرک شدند و صحت کلی یافتند کہ گوئی ازامراض اثری نبود بعدہٗ حضرت مجدد الفثانی رض بحضرت عروۃ الوثقیٰ رض خطاب نمودہ فرمودہ اند کہ مردم ازین طفل مایوس اند و دست از حیات او برداشتہ و من این را بہ محاسن سفید مزین مسند مشیخت مشاہدہ می نمایم و عالم ببیاری در پیرامونش حلقہ کنان نشستہ می بینم خدمت ایشان کسب باطنی را تمام و کمال از خدمت والد خود حضرت عروۃ الوثقیٰ رض نمودہ اند و بہ نسبت ہائی خاصہ ایشان رسیدہ و از کمال مخصوصہ ایشان بہرہ ور گردیدہ و نیز در طفولیت از انظار فیض آثار حضرت مجدد الفثانی رض بہرہ مند شدہ اند از جناب حضرت مجدد الفثانی رض در مادہ حضرت قیوم زمان رض کہ عمر ایشان در حیات آنقبلہ صفا کیش زیادہ از یک سال نہ شدہ بود کہ بسا بشارات عالی و اشارات متعالی وارد شدہ کہ تفصیل آن نہ در خور این منتخب است لہذا بہ بشارات گذشتہ اکتفا افتاد ع سالی کہ نکوست از بہارش پیداست اما آنچہ از قم بشارات کہ والد ایشان حضرت عروۃ الوثقیٰ رض در بارہ حضرت قیوم زمان فرمودند برخے ازان ایرادی شود از خدمت حضرت قیوم زمان منقول است کہ حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہا باین حقیر خطاب نمودہ مے فرمودند کہ شما در فرزندان

Marfat.com

نسبت اصحاب دارید یعنی شما حضرت مجدد الف ثانی رض را دیده اید و زمان ایشان را یافته و دیگران نه و این فرق را اندک خیال نکنی که از اصحاب کرام علیهم الرضوان بیک صحبت حضرت سید الرسل علیه و علی اله من الصلوٰة افضلها و من التسلیم اکملها و اتمها که یافته اند و مستعد شده و هیچ ولی اکمل بدرجه او نی این بزرگواران نرسد اگرچه جناب حضرت اویس قرنی و عمر مروانی باشد چه صحبت حضرت مجدد الفثانی رضی الله تعالی عنه از کمال متابعت نبوی علیه الصلوٰة والسلام اثر ازان صحبت تعالی داشت چه تابع کامل را از جمیع کمالات متبوع نصیب وافر است صاحب برکات و معدن الجواهر در کتب خود نوشته که عارفی کامل تام المعرفتی پیش این عاصی راقم نقل فرموده که حضرت عروة الوثقیٰ رض بحضور من مے فرمودند که اگر ملکے مقرب بصورت بشر متمثل شده بر زمین می آمد غالباً بصورت پیر حقیقت فرزندی محمد صبغة الله میشد از خدمت حضرت خواجه محمد حنیف کابلی رض که اعظم خلفای حضرت عروة الوثقیٰ رض است منقول است که در ایامیکه حضرت عروة الوثقیٰ رض به طلب دعوت سلطان وقت روانه دار السلطنت بودند و جمیع حضرت مخدوم زاده گان و اکثر خلفائی و بسیاری از مریدان و مخلصان که عدد آنها در کارخانه خیال به محال گنجائش دارد در رکاب سعادت انتساب بودند و از توجهات ایشان هریکے بقدر استعداد خود بهره می یافت یک روزی حضرت مخدوم زاده بزرگ عالی حضرت یعنی حضرت قیوم الزمان این فدوی را طلب داشته فرمودند که خواجه جیو شما بجناب حضرت عروة الوثقیٰ رض ازین ضعیف سلام رسانیده عرض نمائید که ارشاد حضرت تمام آفاق را در برگرفته و هریکے از یاران و خلفائی هر روزی به بشارات عالی مشرف مے شوند و ترقیات فراوان حاصل می نماید تا به مخدوم زاده گان چه رسد که ایشان محرم اسرار مخصوصه آن حضرت اند و این فقیر بسبب سستی طالع مدت است که توجه نیافته و به بشارتے سرفراز نگشته ازین مم حسرت و پریشانی نقد وقت است ایام

Marfat.com

تفضلات قیومانہ و ترحمات کریمانہ آن دارد کہ این غریب را در راہ نگذارند و از توجہ غریب پروری محروم نفرمایند و توکید فرمودند کہ فلانی عرض احوال نہانی بسمع مبارک آن قبلہ دو جہانی بعبارتے کہ لائق حال دانی برسانی فقیر باوجودیکہ لیاقت آن پیغام در خود نداشت اما امتثال امر ایشان بجا آوردہ وقت را دریافتہ معروضہ قطب را بموقف قطب الاقطاب رسانیدم ساعتے سکوت نمودہ آب در چشم مبارک گردانیدہ فرمودند کہ خواجہ شما از ما بایشان سلام برسانید و بگوئید کہ من باین کبر سن و ضعف بدن بمردم طلاب صحبت می دارم بحکم حدیث قدسی اذا رایت لی طالبا فکن لہ خادما روئی ازینہا نمی تابم و آنچہ در نزد ما بود مدتی است کہ بشما ایثار کردہ ایم اگر بزیادتی آن شوق باشد در روضہ منورہ حضرت مجدد الف ثانی رض بروید و در آن نعمت ہائی تازہ ما را ہم شریک سازید و الحال وقت آن است کہ مسندی در برابر من فرش کنید و یاران را توجہ نمائید و مرا ازین بار برآرید وقت مدد است نہ محل عذر فقیر این مدعا را بعالی حضرت یعنی حضرت قیوم الزمان برسانیدم خوش وقت شدند و شکرانہ الٰہی بتقدیم رسانیدند از خدمت زبدۃ الواصلین اسوۃ المحققین قدوۃ ارباب تحقیق حضرت شیخ محمد صدیق رض کہ برادر اصغر ایشان بودند چنین مروی می نمایند کہ ایشان فرمودہ اند کہ خدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ رض می فرمودند کہ در مسترشدان خود و مسترشدان فرزندی محمد صبغۃ اللہ یعنی حضرت قیوم الزمان ہیچ فرق نمی کنم بخلاف مسترشدان سائر فرزندان یا مسترشدان خود کہ بلا واسطہ و با واسطہ صریحا فرق یافتہ میشود این مشعر از کمال مناسبت معنوی حضرت قیوم الزمان امت با والد ایشان کہ دیگرے را نیست چہ ایشان در رنگ والد خود بہرہ اصالت داشتند و بدان از سائر اخوان ممتاز بودند در معدن الجواہر خدمت میان سفر احمد نقل از والد خود حضرت شیخ محمد فضل اللہ کہ خواہرزادہ حضرت عروۃ الوثقیٰ رض اند می کنند کہ ایشان می فرمودند کہ یک مرتبہ حضرت قیوم الزمان ختم قرآن مجید در ماہ رمضان

ندارند

توجہات

Marfat.com

المبارک در صلوٰۃ تراویح بنفس نفیس خود در مسجدیکہ متصل خانہ مبارک ایشان بود می نمود در شب ختم چند سورہ را موقوف از مسجد خود نمودہ در خدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ شتافتند بامید آنکہ برکات ختمہ را ببرکات حضرت عروۃ الوثقیٰ جمع نمودہ حظ وافر حاصل نمایند و سُور موقوفہ را بایشان شنوانند القصہ در چند رکعت اخیر آن سُور را بحضرت عروۃ الوثقیٰ رض شنوانیدند و در حین استماع غیبتی و استغراقے بر تمام مجلس رُمداد بعد از فراغ ختم حضرت عروۃ الوثقیٰ رض بحضرت قیوم زمان خطاب کردہ فرمودند کہ در حین تلاوت شما اسرارے در میان آمد کہ مصداق آن لاعین رأت ولا اذن سمعت توان گفت از جملہ اسرار واجب الاستتار چیزہا بظہور پیوست و نزول اجلال بلا کیف با کمال عظمت و کبریائی معلوم گردید و تاج عالی مکلل بہ جواہر و یواقیت کہ روشنی آن از وادی ناسوت تا تختگاہ جبروت آفاق را در گرفتہ بر فرق شما تافت تا آنکہ در نزول اجلال ملہم گردیدہ کہ این نزول برائے استماع قرآن مجید محمد صبغۃ اللہ است باید دانست کہ نزول بلا کیف از قبیل متشابہات است کما ورد فی الخبر ینزل ربنا الی السماء الدنیا و کلمات اکابر را بحسن قبول باید شنید و علم آنرا مفوض بر قائل باید داشت و بر ردّ و انکار پیش نباید آمد کہ موجب سعادت است و ردّ و انکار مشعر شقاوت ھذا ھو الحق فماذا بعد الحق الا الضلال و از خدمت حضرت خواجہ محمد صدیق پشاوری کہ از اعاظم خلفائے حضرت عروۃ الوثقیٰ اند مروی است کہ این فقیر در حین حیات حضرت عروۃ الوثقیٰ بہ جہت شرف زیارت ایشان مشرف شدم در ورع و تقوی حضرات مخدوم زادہ گان را بیش از حد مشاہدہ می نمودم و ہر یکے را در حلیہ شریعت و راہنمونی طریقت بمرتبہ کمال می یافتم ناگاہ در خاطر این خاکسار افتاد کہ فرزندان حضرت عروۃ الوثقیٰ رض در فضائل و بزرگی ہر یکی را بیش از دیگرے می بینم آیا ہمہ ایشان در قرب الٰہی جلشانہ برابر اند یا فرق ہم دارند اگر فرق بود افضل ایشان کدام باشد۔

Marfat.com

ہرچند این خطرہ را دور می نمودم وندامت می کشیدم بلک باستغفار معالجہ رفع خطرہ می کردم سود مند نمی شد بلک خطرہ مذبور مے افزود و تشفی این معنی را از جناب حضرت عروۃ الوثقیٰ غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہ ونستہ باوجود ترک ادب وقت را دریافتہ مقدمہ مذکورہ را بموقف عرض رسانیدم تبسم نمودہ فرمودند کہ خواجہ حلّ این معنی در بلدہ پشاور بعد از دخول شما در شب اوّل خواہد شد فقیر بعد چندے از جناب اقدس مرخص شدہ روانہ پشاور شدم روز دخول فرحت فراوان داشتم کہ امشب حل این مقدمہ بمن پیر دستگیر خواہد شد چون روز بآخر رسید و شب پرتو انداخت بانتظار بودم چون بخواب شدم در واقعہ بشرف زیارت جناب اقدس رسالت مآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مشرف شدم می بینم کہ جناب اطہرؐ با چار یار کبار تشریف ارزانی دارند و حضرت عروۃ الوثقیٰ رض با سائر فرزندان خود مقابل روئے مبارک دست بستہ ایستادہ اند در این اثنای آن حضرت علیہ الصلوٰۃ والسلام بہ بندہ مے فرمایند کہ فرزندان شیخ محمد معصومؒ با او در رنگ ہر چہار یار من اند با من وعبا بہ مبارک را جانب خلفائے گردانیدہ و با ر سباعہ را بنزدیک حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ بردہ فرمودند الکبیر کبیر فافہم از این بشارت معتقد حضرت مخدوم زادہ بزرگ یعنی حضرت قیوم الزمان بیش از ہمہ گردیدم وفضل ایشان را بر ہمہ در رنگ قطعی دانستم (من معدن الجواہر) خدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ رض ایشان را بشارت دادہ اند کہ دنیا ترا آخرت گردانیدہ اند چنانکہ تصریح آن بمکتوبے کہ بنام حضرت قیوم الزمان در جلد اول ورود یافتہ ومعنی این کلمہ را نیز دران مکتوب حلّ فرمودہ اند و بدین عنوان بیان فرمودہ اند کہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بمشر ساختہ اند کہ دنیا ترا آخرت گردانیدیم سطرے چند در حلّ شرح این عبارت علیہ وحلّ این مکاشفہ غیبیہ

مرقوم

Marfat.com

مرقوم میگردد بگوش ہوش استماع نمائند کلام العالی در آخر ہمین مکتوب نوشتہ فافہم فانّ کلامنا اشارۃ وبشارۃ للکّ مکتوب شریف طولانی است ان شئتَ فارجع الیہ نوشتہ اند کہ وضع شریف حضرت قیوم الزمان رضی اللہ تعالیٰ عنہ باوجود وفور علائق وکثرت وابستگان ونیازمندان ورغایت بی تعلقی ونہایت بی تعیّنی افتادہ بود چنانچہ دنیا ومافیہا را بہ پشت پا زدہ وعلّت غائی بیش از آخرت نشمردہ متوجہ مطلبی بودند کہ دست اکثر از اہل اللہ ازان شجرہ بلند بالا کوتاہ ودر راہ است حتی کہ حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہم می فرمودند کہ درین بی تعلقی وبی تعیّنی کہ سرمایہ عمر گرامی فرزندی محمد صبغۃ اللہ مصروف است مرا آرزوی آنست کہ یک روز بایں صرافت بگذرد ومیسر نمیشد چنانکہ وقت رحلت خود نیز تحسین وضع نمودہ اند چنانچہ در منتخب رابع در ذکر وفات حضرت عروۃ الوثقیٰ رض مذکور شدہ مجملش آنکہ حین ارتحال خود ایشان را قریب طلب داشتہ فرمودہ اند کہ وضع بی نظیر شما ہمیشہ مقبول ومحبوب ما بودہ است تغیر وتبدیل را در آن وضع بی نظیر تجویز نخواہید فرمود دوم برادران دہم شیران ہمہ از شما خوردند اگر ازان ہا کوتہی وتقصیری سرزند بر آن نخواہید رفت سیوم صحبت سلاطین بی ضرورت کلی تا ممکن باشد اختیار نخواہید کرد عادت مبارک ایشان بر ستر احوال چنان مائل افتادہ بود کہ ہرگز اظہار احوال را تجویز نداشتند تا این کہ بعضی از مخلصان بہ عرض عالی ایشان رسانیدند کہ با این ہمہ کثرت اسرار وواردات این قدر تستر را چہ سبب باشد فرمودند کہ آنچہ حق گفتن ونوشتن بود حضرت مجدد الف ثانی رض وحضرت عروۃ الوثقیٰ رض گفتہ ونوشتہ اند دیگری را بہتر ازین گفتگو درین عصر ممکن نہ واگر ہمو مزاتکرار کند تحصیل حاصل کردہ باشد و بزبان الہام ترجمان این فرد آوردند فرد

در مکرر بستن مضمون رنگین حسن نیست	کم دہد رنگ ار کسی بندد حنا بستہ را

واکثرہا فرمودند کہ قیامت محک ہر کمال است ودران جا ہر کس بتمام عیار خواہد

Marfat.com

گرفت یا از اعتبار خواہد افتاد و خلص کلام آن کہ خاطر حضرت قیوم الزمان مائل
برکمال ستر افتادہ چنانکہ مکاتیبی کہ از حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ عنہ بنام نامی
ایشان کہ مشعر از درجات ایشان بود وارد میشد بعد از مطالعہ آن مکاتیب برداشتہ
آب آن رامی نوشیدند و کسی را اطلاع بدان نمیدادند و ہرچہ مکاتیب کہ الحال در
مکتوبات معصومی بنام ایشان یافتہ می شود از ان قبل اند کہ قبل رسیدن مکتوب
با ایشان مخلصان نقل آن را برداشتہ بعدہ مکتوب را بہ ایشان رسانیدہ اند
با این ہمہ تستر و پوشیدگی آن قدر کہ خوارق و معارف و تصرفات عالی کہ از ایشان
ظہور یافتہ در حضرات مجددی از کسی شنیدہ نشد بلی للہ در القائل مصرعہ
پیر و تاب مستوری ندارد۔ چنانچہ بعضی ازان درین تذکرہ ثبت یافت و بعضی در
تذکرہ آیندہ نوشتہ خواہد شد و خدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ رض حضرت
قیوم الزمان را بلک سائر اخوان ایشان را بشارت دادہ بودند کہ فرزندان ما ہمہ
محمد المشرب اند و ہمہ ایشان بمنصب محبوبیت مستعد اند چنانکہ در کتاب
مواہب القیوم فی اسرار المعصوم کہ تصنیف مخدوم زادہ باکمال میان شاہ
فی الحال است بتفصیل آوردہ اند خصوصاً کہ خدمت حضرت قیوم الزمان
بشر باصالت اند و استعداد قیومیت بی بہرہ اصالت ممکن نہ لہذا ایشان را در سائر
اخوان باین منصب ممتاز فرمودند و پیش طاق ایشان را مرتفع گردانیدند۔ صاحب
برکات معصومی مے نویسند کہ حضرت عروۃ الوثقیٰ رض میفرمودند کہ اگر پدری
تعظیم پسری می نمود من تعظیم فرزندی محمد صبغۃ اللہ نمایم ہرچند بعضے اخوان و بنی اعمام نیز
این منصب را در خود یافتہ اند بلکہ اظہار نمودہ وجہ توفیق این را حضرت والد فقیر
کہ اعظم اولیائی زمان و قدوۃ صالحات دوران بودہ اند چنین فرمودہ اند کہ فرزندان
حضرت عروۃ الوثقیٰ رض ہرشش بمتابعت والد خویش درجہ کمال داشتند

Marfat.com

وہیچگونہ درجہ از درجات اتباع رانمی گذاشتند وتابع کامل را از جمیع کمالات متبوع حظ وافر وبرخ کامل است وقیومیت نیز از مناصب خاصہ والد ایشان بود وہریکے از آنہا مظہر کمالات قیوم بودہ اند وبہ تبعیت آثار وعلامت قیومیت را در خود مشاہدہ مے کردند لاچار حاکم بر قیومیت خود بودند پس ہریکے را مظہر قیوم باید دانست وبہ تبعیت قیوم باید گفت اما باصالت بموجب دلائل وبشارات کہ ذکر یافتہ حضرت قیوم الزمان را کہ شیخ محمد صبغۃ اللہ باشند قیوم باید شناخت وہریکے را بفرق مراتب باید دید خدمت حضرت مرشدی قیوم جہاں بعد از اطلاع این تطبیق وتوفیق خیلے محظوظ شدہ بحضرت والدہ فرمودند کہ ہرچند مردم در این معنی غور بسیار نمودہ اند ودلائل بیشمار بیان کردہ آما آنچہ شما فہمیدہ اید کسے باوراک آن نرسیدہ بود گویا کہ این ودیعت برای شما بود وجزاک اللہ سبحانہ خیر الجزاء۔

تذکرہ ثانی از منتخب خامس در ذکر فضائل وخصوصیات وتصرف وخرق عادات جناب حضرت قیوم الزمان شیخ محمد صبغۃ اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ

اعمال یومی ولیلی ایشان تمام بمتابعت سنت بودہ تقاعد از اتباع سنت اگر امر سہل می بود چون کوہ عظیم بنظر مبارک ایشان نمود وتفصیل آن را میان سفر احمد در معدن الجواہر نمودہ ویک معدن تمام در تمام عبادات وعادات ایشان بیان کردہ وچون وضع این منتخب بر انتخاب است لہذا از تفصیل آن تقاعد نمودہ شد کہ اگر بتفصیل مے پرداخت ہر آئینہ مثل رابع این کتاب علاوہ

Marfat.com

می شد ماحصلش آنکہ در ہر امور متابعت سنت از دست ندادہ اند حتّٰی کہ در خوردن و پوشیدن و نشست و برخاست و سفر و حضر و لباس و ادعیہ موقتہ و غیر موقتہ و اذکار لسانی و جنانی و صوم و صلوٰۃ و حج و عمرہ و زکوٰۃ و خلق و احسان و توکل و تمثل و حلم و علم و سخا و کرم و تحمل و غیرہ محاسن سر موئی بی اتباع نبودند و محاسبہ اعمال خود ہر روز و شب مو بمو می نمودند و اعمال و نیات خود را معیوب مے انگاشتند و نادم و مستغفر مے بودند و ہیچگونہ حسنی را در اعمال خود تصور نداشتند و ازین ممرّ محزون می بودند وَ اعْمَلْ وَاسْتَغْفِرْ را دست آویز داشتند و کشوف و واردات را کہ اگر مثل فلق صبح روشن می بود و سر مو بشریعت حقہ برابری نمی داشت نمی پسندیدند با وجود کمال علمیّت ادنیٰ مسئلہ را بی اذن علمائے دیندار العمل نمی آوردند و با وجود قطبیّت و قیومیّت بمنصب غوثیّت و فردیّت نیز ممتاز بودند می آرند منصب غوثیّت را از عطایائی حضرت شیخ الجن والانس سیّد عبد القادر الجیلانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ یافتہ بودند چنانچہ کیفیت آن را در منتخب رابع در احوال والد ایشان نوشتہ شد کما لا یخفی علی عابرہ نورانیت جبہ مبارک ایشان آنقدر بود کہ نظر ہر کہ بر جمال باکمال ایشان مے اُفتاد بزبان حال میگفت مَا هٰذَا بَشَرًا اِنْ هٰذَا اِلَّا مَلَكٌ كَرِيْمٌ صاحب معدن الجواہر مے نویسد کہ این مسکین در واقعہ بزیارت جناب الٰہی صلی اللہ علیہ وآلہ و صحبہ وسلم مشرف شدم آن حضرت را بصوت حضرت قیوم الزمان متمثل یافتم این نیز از کمال متابعت ایشان مخبر است یکی از اولیائی زمان ایشان مے نویسد کہ فقیر ارادہ خرید بعضی امتعہ داشتم می بینم کہ گوینده در واقعہ میگوید ولباس التقویٰ ذلك خیر چنانچہ میان صبغۃ اللہ جیو راست یا چنانچہ میان صبغۃ اللہ جی دارند یکی از این دو کلمہ مے گوید از ان معتقد تقوی ایشان گردیدم صاحب معدن الجواہر مینویسد کہ عزیزی از مجازان حضرت عروۃ الوثقیٰ رض بنزد راقم بیان نمود کہ

روزے

Marfat.com

جناب حضرت قیوم الزمان از کابل می آمدند و بدار الارشاد سرہند داخل مے شدند مخلصین و مریدین در رکاب سعادت آثار ایشان بودند و مردم شہر نیز جماعت کثیر باستقبال ایشان برآمدہ بودند و باد بہ تندی می وزید و گرد غبار جسم و شمائل خلق را مملو ساختہ در آن اثنائے مرا ملہم ساختند کہ در مغز ہر کسی یا ہر یکی ذرہ ازین گرد رسیدہ یا درون چشمش دویدہ بلی ہر کہ درین قافلہ باشد اگرچہ نیت استقبال ندارد اما از بزرگے ایشان منکر نبود بطفیل محمد صبغۃ اللہ آن کس را بخشیدم و داخل مقبولان گردانیدم فقیر این مقدمہ را بعرض حضرت قیوم الزمان رسانیدم تبسم فرمودہ حمد مولی علی الاطلاق را بجا آوردند می آرند کہ در اواخر عادات مبارک ایشان چنان قرار گرفتہ بود کہ تلاوت کلام مجید بآواز خفی می نمودند یکی از نیازمندان صادق العقیدت وقت را دریافتہ بعرض پایہ ولایت رسانید کہ در خفی خواندن آیا حکمتی باشد ساعتے خاموش ماندہ فرمودند کہ در آخر عمر حضرت ایشان یعنی حضرت عروۃ الوثقیٰ قدسنا اللہ بسرہ الاقدس تلاوت را بصوت خفی اختیار فرمودند روزے یکی از مخلصان ہمین قسم عرض نمودہ فرمودند کہ وقت تلاوت تمام مکونات الٰہی تعالیٰ شانہ شریک می شوند و نمی گذارند کہ این کس بآواز بلند تواند خواند چون رائی ایشان بر ستر احوال قرار گرفتہ بود جواب او را در جواب حضرت عروۃ الوثقیٰ رض ادا فرمودند بیت

خوشتر آن باشد کہ سرِ دلبران	گفتہ آید در حدیثِ دیگران

از مرزا محمد مسعود کابلی کہ مخلص ایشان بودہ مروی مے نویسند کہ اہلیہ مومی الیہ مذکور فوت شدہ بود خدمت حضرت قیوم الزمان بجہت فاتحہ تعزیت خانہ او را مشرف نمودند مومی الیہ بعرض رسانید کہ متوفی مذبورہ خیلی اخلاص و اعتقاد بخدمت ایشان داشت اگر مرضی عالی باشد کہ مرقد او قریب است اگر قدم رنجہ

Marfat.com

فرمایند موجب بندہ نوازی خواجہ بود حضرت ایشان قبول فرمودہ بہ مرقد آن رفتند و دعائی مغفرت بر قبر او خواندند و مراقب شدند در اثنائی دعا و مراقبہ فرحی و سروری بر جبہہ ایشان عیان گردید چون بہ پالکی شریف سوار شدند و رجوع فرمودند مرزا محمد مسعود پالکی مبارک را گرفتہ در رکاب سعادت انتساب می رفت در اثنائی راہ بہ عرض رسانید کہ در ہنگام دعا و مراقبہ اثر سرور و فرحت بر جبین نور آئین مبارک یافتہ می شد وجہش چہ باشد فرمودند کہ مرا در آنجا ملہم ساختند و ندا در دادند کہ غفرت لک ولمن توسل بک بواسطۃ او بغیر واسطۃ الی یوم القیمۃ وھذہ للرأۃ منہم چون عنایت بیغایت او تعالیٰ جلّ شانہٗ بر خود باین مشابہ دیدم و آن مرحومہ را باوجود عموم بخصوص داخل این حکم یافتم شکرانہ الٰہی بتقدیم رسانیدم باید دانست کہ این قسم الہام بوالد وجد ایشان یعنی حضرت عروۃ الوثقیٰ و حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہما شدہ بود چنانچہ در مقامات ایشانان مسطور است بسنت والد بزرگوار وجد عالی مقدار این موہبت نصیب این خلف سعید گردید طوبیٰ لھم وبشریٰ کسانے را کہ توسل ایشانان حاصل نمودند و داخل طریقہ علیہ ایشان شدہ اند اللھم اجعلنا منہم ولا تحرمنا من برکاتھم بحرمۃ سید البشر وعلیٰ آلہ الصلوٰۃ والسلام آمین یا رب العلمین می نویسند کہ روزی سلطان وقت اورنگ زیب عالمگیر طلب ایشان نمود کہ از زیارت ایشان مستفیض شود باوجودیکہ سلطان مرید و خلیفہ والد ماجد ایشان بودہ خدمت ایشان قبل از رسیدن خدام سلطان مطلع شدند امر فرمودند کہ پالکی مبارک حاضر آرند سوار شدہ بہ باغی تشریف بردند و بہ متعلقان گفتند کہ ہرگاہ آدمان ظلّ سبحانی بطلب من بیائید بگوئید کہ قبل از رسیدن شما ایشان بطرفے رفتہ اند القصہ بعدہ از انقضائی این ماجرا یکے از نیازمندان صمیمی بعرض اقدس رسانید کہ این قدر فرار از مجلس سلطان باوجود کثرت خواہش او چہ

Marfat.com

سبب باشد وحال آن کہ برادران شما صحبت سلاطین اختیار نمودہ اند وکارسازی عالم ازین ممر فرمودہ در پاسخ زبان گوہر فشان کشودہ گفتند کہ برادران مانیات صالحہ داشتہ باشند فقیر یک دل دارم کہ بیک پادشاہ دادہ ام دل دیگر ندارم کہ بہ پادشاہ دیگر بدہم و رباعی عارف جام قدس سرہ بزبان مبارک بشوق تمام آوردند رباعے

ای آنکہ بقبلہ بتان روست ترا	بر مغز چرا حجاب شد پوست ترا
دل در طلب این و آن نہ نکوست ترا	یکدل داری بس است یکدوست ترا

می آرند کہ شبہا کہ برای ادائے تہجد مے برخاستند بعضی شعرہای پرسوز از زبان مبارک میفرمودند واکثر می فرمودند بسوز تمام کو ریم وکریم ومسافریم ولنگیم از عزیزے خدا آگاہے منقول است کہ در اثنای سلوک کہ بمقام جمع الجمع رسیدم از آنجا کہ بدایت حال بود ہر خس وخاشاک در دیدہ بصیرت بعنوان حقانیت می در آمد ولالت بعبادت خود می کرد وگاہے انا الحق در دل جوش می زد وگاہے ہمہ اوست بنظرم در آمد واین معاملہ استیلا پیدا کرد روزی بعد از نماز عشا مغلوب این معاملہ بودم وپاس شریعت از دست رفتہ ازان گریہ واندوہ روئے نمود خدمت حضرت قیوم الزمان استفسار گریہ کردند معاملہ ہائیکہ بہ عرض اقدس رسانیدم فرمودند از انا الحق توبہ باید کرد وہمہ اوست مقامی است کہ در اثنای راہ سالکان را روئے مے دہد وبسیاری از عرفای درین مقام ماندہ وسکونت اختیار نمودہ اند وحظ ہای فراوان فرا برده آما رای حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ بر ہمہ ازو است فرا گرفتہ [illegible] از واست بگوید واز ہمہ اواست در گذرد کہ محل خطر است بمجرد اشارہ [illegible] جمع الجمع گذشتہ بمقام فرق بعد الجمع پیوستم وبجای ہمہ اواست ہمہ از واست با [illegible] ومعتقد قوت وتصرف صریحہ ایشان گشتم مے نویسند کہ پدر محمد غنی نوا [illegible]

Marfat.com

محمد ہاشم کشمی قدس سرہٗ اظہار نمودہ کہ فقیر بدار الارشاد سرہند جہت دریافت زیارت
حضرات ومزارات رفتہ بودم وہر یکی از مخدوم زادہ گان این فقیر را بدعوت سرافراز
می فرمودند خدمت عالی حضرت یعنی حضرت قیوم الزمان روزی این فدوی را
فرمودند کہ میر جیو وقت طعام شما کدام است عرض نمودم کہ چاشت گاہ فرمودند کہ
چنین وقت چیزے خواہد رسید انشاء اللہ تعالی سعادت خود انگاشتہ منتظر بودم حتی
کہ وقت چاشت گذشت بخاطر خطور نمود کہ آیا ایشانرا فراموش شدہ باشد اما از غایت
ادب چیزی نخوردم تا وقت ظہر شد بہ مسجد حاضر شدم خدمت ایشان بعد از ادائے
نماز فرمودند کہ میر جیو سہو نشدہ اما بزی کہ کشتہ طعام تیار کردہ بودند آن بزنیاز آمدہ
بود بعد از کشتن وپختن بر صاحبان بزاظہار مطلبی نمودند طعام مشکوک شد آن طعام را
بآنہا دادیم وگوشت دیگر از بازار طلب داشتہ تیاری طعام شما نمودیم انشاء اللہ تعالی
میرسد عرض نمودم کہ حضرت از راہ ذرہ پروری بندہ را از طعام مشکوک نجات بخشیدند بعد از
نفسے اطعمہ متلونہ رسید بحلاوت کاملہ خوردیم وبموجب نص قرآنی اِنَّ اَکْرَمَکُمْ عِنْدَ اللّٰہِ
اَتْقٰکُمْ از دل وجان معتقد ایشان شدم می آیند کہ در ایام طفولیت بموجب امری بہ صحبت
سلطان وقت شاہجہان پادشاہ غازی غفر اللہ لہ رسیدہ بودند در آں وقت موذن بانگ
نماز داد بادشاہ برائی نماز برخاست ایشان نیز برائی نماز برخاستند بخاطر شریف آمد کہ
پائے جامہ خالی از اشتباہ نیست ادب سلطان را گذاشتہ پائی جامہ را بدر کردہ
بانگ از بستہ بنماز پرداختند چون از نماز فراغ شدند پائی جامہ را بسرعت پوشیدہ
نشستند چون برخاستند بادشاہ بوزیر سعد اللہ خان خطاب نمودہ فرمود کہ امروز بندہ
از بندگان خدائے را دیدم کہ غیر از خدا جل شانہ نمیداند کہ دیگری ہم ہست یا نہ کہ بحضور
مثل من بادشاہی ذی شانی یک طفلی از مخادیم سرہند پاجامہ را فرو آوردہ ونماز را
بآداب آن ادا نمودہ اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ کہ درین عہد من این قسم مردمان ہستند وصاحب

Marfat.com

معدن الجواہرے نویسد کہ سیدی از مخلصان عالی حضرت یعنی حضرت قیوم الزمان اظہار نمود کہ خدمت ایشان وقتی بسیر بجوارہ آمدہ بودند شخصے از اعیان آن بلدہ دعوت کردہ بود و خدمات شائستہ بہ کار بردہ وقت رفتن ایشان آن داعی چند پرکالہ رخت و مبلغ چہل روپیہ بخدمت گذرانید ایشان چون بہ پالگی سوار شدند در رکاب می رفت مسافت بعید در رکاب سعادت انتساب بود چون قریب فرسخی رفت خدمت ایشان پالگی را ایستادہ کنانیدہ فاتحہ رخصت برائی او خواندند وقت رخصت آن عزیز معروض داشت کہ برادر این فدوی ارادہ دار السلطنۃ دارد و برادران حضرت آن جا اند کہ اگر از راہ غلام نوازی مکتوبی بعنوان سفارش بطرف حضرات عنایت فرمائید موجب بندہ پروری خواہد بود ایشان مکتوب را نوشتہ بدست مومی الیہ دادند و از خادم نقد و جنس نذر او را خواستہ حوالہ او کردند بران عزیز گریہ مستولی شدہ قسم یاد کرد کہ نیاز را باین نیت نگذرانیدہ بودم و این فکر آن وقت بخاطرم نداشتم و مکتوب ہم نمی خواہم اما نیاز مرا رد نہ فرمایند بمعرض قبول نہ افتادہ عزیز مذبور سہ منزل در رکاب میرفت و الحاح در قبول نیاز می نمود آخر الامر بعد سہ روز چون بسیار بی آرامی او را مشاہدہ نمودند مکتوب را پس گرفتہ نیاز او را قبول فرمودند عزیز مذکور شکر گویان بمقام خود عود نمود **فرد**

اگر از شبہہ خلیدی خاری	پا کشیدندی از ان گل زاری

می آرند کہ خدمت ایشان از بلدہ لاہور بدار الارشاد سرہند می رفتند چون پالگی مبارک کہ بگنج رسید دو روپیہ بخادم عنایت کردند کہ کنجک ہا خرید نماید کہ در اثنای راہ برائے سائلان بکار می آید خادم بخدمت قیام نمود و پالگی شریف روانہ شد چون بمسافت بعیدہ رفتند خادم کنجک ہا را آورد چون بکنجک ہا نظر فرمودند پالگی شریف را ایستادہ کردہ کنجک ہا را شمار فرمودند اتفاق دو عدد کنجک زیادہ برآمد بخادم فرمودند کہ بقال بہ سہ دو کنجک زیادہ داده برده ہا و برسان خادم تعلل آغاز نمود و گفت مردم بقال بکسے

Marfat.com

زیادہ نمید ہد من پس نمی روم فرمودند ہر گاہ تو پس نمی روی لاچار من خود رفتہ حق او را
مے رسانم دیگر خدام معروض داشتند کہ حضرت رجوع نہ فرمائید مایان رفتہ میرسانم فرمودند
کہ مبادا از راہ گردیدہ بیاید و حق او را بماند آخر الامر دو روپیہ اجورہ دادند و مکتوبی بدارغہ
کنج نوشتند کہ این دو کنجک را ببقال دادہ جواب نامہ را بدست آرندہ مکتوب بارسید
بقال ارسال نمائید و نیز می آرند کہ خدمت ایشان در سفری بہ مرض نقرس بیمار شدہ
بودند و دست مبارک ہم شکستہ اتفاق بیتوتہ شب بخانہ افتاد کہ در آن خانہ اشجار
خرما بودند و مکان ایشان تحت آن اشجار قرار یافت دران شب ایشان چار پایہ را
ترک نمودہ بر زمین جائی گرفتند و تمام شب با وجود اوجاع اضطجاع نہ فرمودند بلکہ نشستہ
ماندند و ہر خرمائی و برگی کہ می افتاد بادب تمام برداشتہ آنرا جائی مرتفع می گذاشتند
تا روز شد صاحب خانہ عرض نمود کہ خدمت ایشان شب را باین کیفیت بسر
بردند و جہش چہ باشد فرمودند کہ در حدیث وارد شدہ کہ اکرموا عمتکم النخلۃ
فانہا خلقت من بقیۃ طینۃ آدم بموجب امر حدیث اکرام او لازم بود اینقدر
احتیاط و اتقا کہ در ایشان بودہ کم از کسی شنیدہ شد لہذا از کمال اتقا جناب
قدس خداوندی جل شانہ وجود مسعود ایشان را قیوم الزمان گردانید و قوام
عالم و عالمیان را بوجود شریف ایشان گذاشت و منصب مخصوصہ جد بزرگوار و والد
عالی مقدار را نیز سائر اخوان بہ ایشان عنایت فرمود و تا مادام قیام ساعت نسبت
ایشان را وعدہ دوام داد الحمد للہ کہ این مسکین را از جملہ محبان ایشان گردانید و ہم از زمرہ
اولاد ایشان ساخت امید واثق و رجائے کامل از جناب قدس خداوندی جل شانہ
آن کہ چنان کہ از نسبت ظاہری ایشان ممتاز گردانید از معاملہ باطنی ایشان نیز بہرہ
کامل و برخی وافر عنایت کند انہ قریب مجیب

بیت

شکر فیض تو چمن چون کند ای ابر بہار	کہ اگر خار و اگر گل ہمہ پروردہ تست

Marfat.com

تذکرہ سیوم از منتخب خامس در ذکر بعضی خوارق و تصرفات حضرت قیوم الزمان شیخ محمد صبغۃ اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ

ہرچند مکرر نوشتہ شدہ کہ نزد اکابر مستقیم الاحوال خوارق کہ تعلق بعالم کون و فساد دارد از حیز اعتبار ساقط است چنانچہ از عارف سریع السیر شیخ ابو سعید ابو الخیر مذکور است کہ بوی گفتند کہ فلان کس بر روئی آب می رود فرمود کہ سہل است ماہی و مرغ آبی نیز بر روئی آب می رود گفتند کہ بر ہوا طیران می نماید و در لحہ از شہری بشہری میرود گفت مرغے و صعوہ نیز این طیران دارند و شیطان نیز در یک نفس از مشرق بہ مغرب می رود مرد آن است کہ با خلق در آمیزد زن بخواہد و بخورد و بخشد و دلش یک لحہ از یاد حق جل و علا فارغ نباشد **نظم**

در ابلیس لعین پرشقاوت	بود پیدا ہزاران خرق عادت
گہے از در در آید گاہے از بام	گہے در تن نشیند گہ در اندام
رہا کن ترہات شطح و طامات	خیال نور اسباب کرامات
کرامات تو اندر حق پرستی است	جز این کبر و ریاء و عجب مستی است

اما عادت نویسندگان جاری شدہ کہ در احوال اکابر از این قسم خوارق مے نویسند لہذا ہرچند قصص ورع و تقوی و متابعت شرع و ترک ہوا کہ بالاذکر یافتہ در بزرگی ایشان کافی است و احتیاج باثبات خرق عادات نماندہ اما قاعدہ مذکور را ملاحظہ نمودہ چیزے ازین قبیل نوشتہ می شود **من خرق عادات** می نویسند کہ در سفر حرمین الشریفین کہ ہم رکاب اللہ بزرگوار خود بودند خبر گیری آب و نان صوفیان تعلق بایشان داشت روزے خادم سرکار عرض نمودہ کہ ہمیہ چوب ناپیدا است

Marfat.com

وخمیر افتاده وقت طعام صوفیاں رسیده علاجی فرمائید امر فرمودند که خمیر را حاضر آرید چون حاضر آوردند آنرا برداشته بگوشه بلکه عقب قله کوهی رفتند واز خمیر نان را ساخته بر سر مبارک خود می نهادند ودر آن وقت سر مبارک را برهنه کرده بودند ونان پخته می شد حتی که اکثری خمیر پخته شد اقلی مانده بود که یک خادم جهت تفحص در رسیده ومشاهده احوال کرد و پیشتر شده به ایشان در گفتگو در آمد چون ایشان همیشه ستر احوال را مرعی داشتند لاچار سر مبارک را پوشیده باقی خمیر را برداشته بخدمت حضرت عروة الوثقی رضی الله تعالی عنه آمدند وعرض نمودند که حطب همین قدر بهم رسیده که همین نان پخته شدند زیاده وفا نکرد حضرت عروة الوثقی از راه تبسم در جواب عنایت فرمودند که اگر خادم نمی رسید حطب تمام آرد را کفایت می کرد

مِن خرق عاداتِه از شرافت پناه میرزا محمد افضل کابلی نقل می نویسند که در ایام خدمت حضرت قیوم الزمان رضی الله تعالی عنه به کابل تشریف داشتند وخادمی را جهت اخبار فرزندان بدار الارشاد سرهند می فرستادند در آن هنگام برائی بول برخاستند وبعد از فراغ بول کلوخی برائی استبرا گرفته بودند ناگاه خادم عرض نمود که خرچ راه مهربانی کنید همان کلوخ بدست او دادند دید که تصرف نموده حقیقت او را منقلب ساخته طلائی احمر کرده بودند فرمودند که خرچ راه تو باشد میرزا محمد افضل مذبور گفته که میر ظریف ومیر غلام حسین ولد ارشد خان دیوان کابل ومرزا محمد مسعود ویاران دیگر بسیار حاضر بودیم که کلوخ از خاک برداشته واستبرا نمودند وطلائی کرده به صوفی دادند هر یکے برائے خرید طلائی مذبور تردد نمودیم اما میر غلام حسین سبقت نموده طلا را از صوفی خرید وتبرکا نگهداشت

در امس قلبم نگاه مرحمت کن از کرم	بیت	تا ز اکسیر نظر در دم طلا گردد تمام

مِن تصرفاته خدمت ایشان در بلده اٹک بخانه قاضی آن بلده نزول نموده بودند وقاضی در خانه نه بود متعلقان قاضی بخدمت گذاری حاضر بودند وایام روزه رمضان بوده ایشان بنماز تراویح مشغول شدند به ناگاه شورشی عظیم در بلده

مذکو

درس قلب من ای مظهر حق بین نظری ؛ زانکه اکسیر اثر نرگس شهلا داری ؛ م

Marfat.com

مذکور برپا شد و قریب خانہ قاضی آن شورش و غوغا رسید معلوم کردید کہ افاغنہ یوسف زی بجہت تاراج خانہ قاضی آمدہ بودند و قریب ہزار کس بیشند ند از این ممر در عورات و اطفال خانہ قاضی فغانے شنیدند برپا شد چون آن جماعۃ قریب خانہ رسیدند یکبارگی رجوع نمودند و بہزیمت می رفتند و سرہائے بریدہ از آنہا می افتاد تا آن کہ از بلدہ مذکور بدر شدند فی الجملہ تسکین یافتند از ہم دیگر تفحص ہزیمت نمودند گفتند کہ چون قریب خانہ قاضی رسیدیم مردی سفید ریشی خضر وشی را دیدیم کہ شمشیر عریان بدست دارد و بر ہر کس کہ می انداز دبی اختیار سرش از تن می افتد ناچار با ضطرار تمام گشتیم و چون حلیہ آن شخص بیان نمودند بعینہ حضرت قیوم الزمان بودند و حال آن کہ ایشان در نماز ایستادہ بہ فراغت تمام ادائی صلوٰۃ میکردند و این تصرف ایشان در تمام بلدہ مذکور و اطراف آن کالشمس فی نصف النہار بدرجہ اشتہار است **من تصرفات** حقائق و معارف آگاہ صوفی محمد رفیع کابلی کہ از زمرۂ خلفائے ایشان بود از وی منقول مینویسند کہ در اثنائے سفری بدریائی رسیدیم کہ کشتی نداشت و گذرے ہم معلوم من نبودہ توکل بر حفظ الٰہی نمودہ خود را بدریا گذاشتیم چندی رفتہ بودیم کہ آب غلبہ نمود و مرا در ربود و چند غوطہ داد و دران ہنگام یاد ایشان نمودم و ناگاہ دست ایشان را دیدم کہ ظاہر شد و مرا گرفتہ از امواج نجات دادہ بساحل رسانید و ناپدید شد ؎

چہ باک از موج بحر آنرا کہ باشد نوح کشتیبان	

من تصرفات می نویسند کہ یکی از مخلصان ایشان بسفری می رفت در اثنائے راہ طریق را گذاشتہ بسر کوہی رسید سبز و خرم گوئی از خزان بدان اشجار دست تصرف نداشت و بہار سرمدی وطن بدان جا اختیار نمودہ و لالہ قدرت خود بخود روئیدہ و اقسام گل و ضمیران و سنبل تختہ تختہ شگفتہ و ہیچ راہے بہ طرفی نہ برآمدہ ہر چند سیر گاہ دل کشا کہ یاد از فردوس جان افزائی داد اما چون از بنی آدم نشانے در آن جا پیدا نبود و

Marfat.com

جز وحوش وطیور بہ نظرش نمی آمد ویرا وحشت افزود وہر جانب تردد بسیار کرد مخلص خود
نمی یافت لاچار تن بہ ہلاک نہاد وآن خرم گلستان در نظر وی بلائی جانستان گردید
در آن آوان بیاد حضرت قیوم الزمان رطب اللسان شد بہ چشم سر بجمال باکمال
ایشان مشرف شد دید کہ عنان اسپ او را گرفتند وفرمودند کہ چشم بپوش بموجب امر
عالی چشم خود را بہ پوشید لمحہ نگذشتہ بود کہ بانگ مردم قافلہ بگوشش رسید چشم بکشاد خود
را بہ قافلہ یافت وایشان مختفی شدند **من تصرفات** - از صوفی
عبد اللطیف مروی می نویسند کہ یک باری خدمت ایشان بہ کابل تشریف داشتند
در حوالی مرزا محمد عادل کہ متصل پل خشتی واقع است نزول فرمودہ بودند وبہ پائے مبارک
ایشان آزار نقرس بود حکما منع یخ آب کردہ بودند از آن جہت برائی ایشان یخ نمی آوردند
واز ہر کہ طلب یخ می نمودند عرض میکرد کہ در بازار یخ بہم نمی رسد اتفاقا نیم روزی باین
فدوی امر فرمودند کہ بعضے چشمہ ہائی می باشند کہ آب آن ابرد من الیخ توان گفت
درین نزدیکی کدام چشمہ باین ہیئۃ یافتہ می شود عرض نمودم کہ نیست فرمودند کہ نادیدہ
جواب ندہید برخواستہ تجسس نمائید ہر چند معلوم داشتم کہ چشمہ درین نواحی نیست اما امر
عالی را پاس داشتہ با جمعی از مریدان برخاستیم بہ مجرد برآمدن از دروازہ چشمہ نمایان شد
کہ آب از زیر دیوار حوالی مذکور جوش زدہ برآمدہ است چون بہ نزدیک رسیدیم چشمہ
دیدیم ابیض من اللبن واحلی من العسل وابرد من الثلج در شان
او توان گفت مایان دعا بران آن طریق ہمہ متحیر ماندیم اول خود از ان آب نوشیدیم وظرفی
را پر کردہ بخدمت آوردیم وقصہ تصرف ایشان را عرض نمودیم خوشوقت شدند وشکر
الٰہی جل شانہ بہ تقدیم رسانیدند وآن چشمہ را مسمے بچشمہ نور نمودند مدتے
آن چشمہ بدان طرافت جاری بود **من تصرفات** صاحب معدن الجواہر
از ملا محمد شوق کہ خلیفہ ایشان بودہ نقل می نویسند کہ خدمت ایشان در کابل تشریف داشتند

Marfat.com

واین غلام را بامامت خود سرفراز فرموده بودند یک روزے برای نماز ظهر بخدمت
می آمدم در راه جوانے بنظر در آمد شیفته او شدم و یک بار دل از تصرف من بدر
شد و از خود غایب شدم بعد لمحه بهوش آمدم جوان مذکور گذشته رفته بود برخاستم
و خود را بخدمت ایشان رسانیدم خدمت ایشان را دیدم که در حجره شریف دراز
کشیده بودند از خادم پرسیدند که کیست عرض نمودم که فقیر شوق است فرمودند
قصه شیخ صنعان و عاشق شدن او بدختر ترسا شنیده اید و این ابیات را خواندند

مثنوے

شیخ صنعان لیک عهدِ خویش بود	از کمالش هرچه گویم بیش بود
شیخ بود اندر حرم پنجاهِ سال	با مریدِ چار صد صاحب کمال
دخترِ ترسا چو بر رخ برگرفت	بندِ بندِ شیخ آتش درگرفت

دانستم که از اشراف باطن بر حالم مطلع شدند بالجمله برخاسته بنماز پرداختند بعد از فراغ
نماز چون دل از تصرف بدر شده بود لاچار برخاسته بنظاره آن محبوب رفتم وقت عصر که باز برای
نماز حاضر شدم خواستم که مقدم شوم فرمودند که از امروز شما امامت نمی کرده باشید دیگرے را
امام کردند بنده خجالتے کشیدم که فوق آن نباشد ازان روز به توبه و استغفار مشغول شدم
بهر روز محبت در تنقیص میشد تا آنکه بیمن پیرِ دستگیر رضی الله عنه دل را تسلّی کلی حاصل شد
و ازان عشق اثری نماند وقتی عصری بخدمت حاضر شدم چون بطرف بنده دیدند تبسمی فرمودند
گفتند که شما سوره فاتحه بخوانید بامر عالی سوره فاتحه خواندم فرمودند که بعد ازین امامت
میکرده باشید زمین خدمت بوسیدم و سرور کلی حاصل و قسم شد ازین
مشاهده کردم اول آنکه از اشراف باطن معامله ها را دریافتند ثانیا از تصرف ازان
بلیه نجات دادند ثالثا ستر احوال بنده نمودند و کسی را مطلع نگردانیدند و فرمودند که
فقیر را در مخرج حناد و ظاهر شبه است که اکثر مردم عجم فرق آن ندارند و دیدیم که شما خوب می خوانید

Marfat.com

وفرق می کنید **مِنْ تصرّفات** درویشی از مخلصان ایشان را مرضی صعب عارض شد شبی بجهت دعای صحت بخدمت ایشان شتافت اتفاق دران وقت خدمت ایشان باکل طعام مشغول بودند چون او را دیدند فرمودند بکدامی ازین اطعمه میل خاطر شما می شود عرض نمود که بهمه مائل و شائقم اما پرهیز دارم و طبیب که علاج او می نمود نیز از جمله مخلصان ایشان بوده حاضر الخدمت بود بوی فرمودند که این اطعمه در حق وی چونست عرض نمود که سمّ قاتل است بمریض فرمودند که اطعمه بخورید که شفای شما درهمین است آن مریض باشتهای تمام تکیه بر بشارت آن قبله انام نموده از اقسام اطعمه متلوّنه تناول نمود و فی الحال صحت کلی یافت :—

مِنْ خِرق عادات می آرند که در ایامی در بلدان هندوستان قحط کلی افتاده بود و امتداد بهم رسیده مردم بخدمت ایشان به طلب دعا می آمدند و عرض می نمودند که آخر این بلیه کی دور خواهد شد و ازین قحط و وبا مردم کی خلاصی خواهند یافت خدمت ایشان امر بصبر مے نمودند هر بار که صورت ابر در آسمان پدیدار می شد مردم بخدمت ایشان عرض نمودند که در آسمان ابر محسوس است امید باریدن باران پیدا شده و تفاول از زبان مبارک ایشان می خواستند ایشان می فرمودند که این ابر عقیم معلوم می شود و گاهی مے گفتند که بی فیض معلوم می شود و گاهی عنایت می کردند که اعتبار ندارد حتی که ایام ابتلا بآخر رسید روزی خدمت ایشان به یاران فرمودند که به بینید که در آسمان ابری معلوم می شود فقرا تجسس نموده معروض داشتند هم چون ابری نیست که باو اعتبار شود یک قطعه تاریکی جانب مغرب است فرمودند تاریک نیست این ابریست بارنده عالم گیر به مجرد فرمودن آن ابر وسعتی پیدا کرد پهن شدن گرفت و رعد و شورش آغاز کرد و برق جهیدن گرفت و بارش بشدت باریدن گرفت و خدمت ایشان به فرحت تمام این آیه کریمه میخواندند هُوَ الَّذِیْ یُنَزِّلُ الْغَیْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوْا وَیَنْشُرُ رَحْمَتَهٗ وَهُوَ الْوَلِیُّ الْحَمِیْدُ تا سه شبانروز باران بشدت تمام می بارید در تمام بلدان هندوستان به همین هیئت

می بارید

Marfat.com

مے بارید عنایت خداوندی جلّشانہ بہمین باران اطفائی قحط و وبا نمود و عالم از سر نو رنگ تازگی یافت **مِن تصرفات** می نویسند کہ فرزندان ایشان مخدوم زادہ خدا آگاہ میان شیخ اھل اللہ قدس سرّہ العزیز بہ تپ مربوع مبتلا بودند و مدّت یک سال گذشتہ بود و حکما از معالجہ بہ عجز اعتراف نمودند روزے خدمت حضرت قیوم الزمان رض باصحاب فرمودند کہ مدّت مرض فرزندی شیخ اھل اللہ بامتداد کشیدہ و بسیار عاجز شدہ و مرض او نیز ممتدی نماید باید کہ مرض او را بخود دہیم و تصدیع بقیہ او را بہ خود اختیار کنیم بعد از فرمودن این کلام خدمت مخدوم زادہ را شفائے کامل حاصل شد و خود ایشان تا مدّت دو سال بآن تپ مبتلا بودند و بعد شفائے کامل نصیب وقت ایشان شد **مِن تصرّفات** می نویسند کہ یکی از مریدان ایشان بودہ بہ شامت نفس ارادت بجائے دیگر آورد و از خاندان مجددی رُو گردان شد کسی بخدمت ایشان عرض نمود کہ فلان دست از فتراک حضرات باز داشتہ بطرف دیگر رجوع آوردہ فرمودند از ما چہ برد و ہر چہ کرد بہ خود کرد آن شخص فی الحال بعلت جنون گرفتار شد و بطوق و زنجیر محبوس شد و بہ ہلاکت دارین و خسارت نشأتین مبتلا گردید بیت

یا مکن با پیل بانان دوستی	یا بنا کن خانہ در خورد فیل

مِن خرق عادات از زبان شیرہ خان کلان کہ قلعہ دار کابل بود می نویسند کہ خدمت حضرت قیوم الزمان در شہر کابل تشریف داشتند و بندہ حاضر بخدمت بودم ناگاہ یکی از بعضی بد افعال کہ در کابل شیوع داشت بخدمت ایشان حالی نمود خیلی طبیعت ایشان ملول شد و فرمودند کہ از شامت اینہا این بلدہ خواہد سوخت بندہ خائف بودم کہ از زبان اولیائی چیزی کہ می برآید البتہ وقوعے یابد چون خدمت ایشان روانہ دار الارشاد سرہند شدند مدتی نگذشتہ بود کہ باروت خانہ قلعہ را آتش در گرفت

Marfat.com

وتمام قلعہ صورت جہنم گردید ومردم بسیاری با امتعہ فراوان ہلاک شدند در آن اثنائے بباطن فیض مواطن ایشان رجوع نمودم واستخلاصی خود دریوزہ کردم بچشم سر می بینم کہ عالی حضرت یعنی حضرت قیوم الزمان مشکیزہ آب بر کتف مبارک دادند وآب فضل بر آن آتش قہرے ریزند آتش فرو نشست واین مخلص باجمیع قبیلہ وامتعہ واکثر اسباب ازان مہلکہ مثلا ماندیم وحال آن کہ ایشان در آن ایام بدار الارشاد سرہند تشریف داشتند **من**

تصرفاتہ می آرند کہ کل اندام نام مروی از مخلصان ایشان ظاہر نمودہ کہ ابلیس پر تلبیس را بر من بسیار دست تصرف بودہ اکثر بخطراتی ناملائم وافعال ناشائستہ رہنمونی می نمود شبی در عین این ابتلا بخاطر خطور نمود کہ تو از زمرہ بارفتگان عتبہ علیہ حضرت قیوم الزمانی چرا عرض حال خود بخادمان آستانہ نمی نمائی تا ازین بلیہ مامون گردی القصہ وقت سحر تہجدی ایشان را خلوت یافتہ عرض احوال خود کردم فرمودند کہ شیطان از شما نا امید شد از ان شب تا الیوم کہ چند سال گذشتہ از تصرف او بدر شدم وہیچ گونہ دخل اورا در خود مشاہدہ نہ نمودم حتی کہ بعد ازان فرمودہ تا این زمان محتلم نشدہ ام **من**

تصرفاتہ صاحب معدن الجواہر می نویسند ویعینہ عبارت ادبی کم کاست ایراد می رود کہ مخدوم زادہ عالی درجہ صاحب ناطق اسرار وعلوم فارغ موجود معلوم حضرت شیخ غلام محمد معصوم سلمہ اللہ القیوم کہ نبیرہ عالی حضرت اند یعنی حضرت قیوم الزمان وبہ کمالات ظاہری وباطنی آراستہ وخداوند مقامات علیہ وواردات عجیبہ اند ہنگام مراجعت از سفر حجاز بہ امراض قویہ مثل ضعف دل ودماغ وتپ مبتلا گردیدند بعد از رسیدن بلدہ دار الخلافت شاہجہان آباد معاملہ بیاس کشید خدمت ایشان باعرض داشتے بجناب عالی حضرت یعنی حضرت قیوم الزمان بہ جہت طلب بشارت شفا نمودند ازان جا سرفراز نامہ بدست خط خاص در جواب رسید کہ یک فقرہ او این است و بشارت میدہم شمارا شفائے شود وبہ خیریت در وطن رسید نام را می بینید فوقع سکتا

ف ناطق

Marfat.com

بشر رضی اللہ تعالیٰ عنہ **مِنْ تصرّفات** از احوال شیخ فقیر اللہ قدس سرہ می نویسند کہ مومی الیہ مذکور دزد بے بدل و سارق بے ہمتا بود و در شجاعت بے مانند و بدزدی و قطع طریق مشہور وقت چنانچہ در آن نواحی خانہ نبود کہ از جفائے ایشان بسلامت ماندہ باشد و دیہ نبود کہ دست تصرف ایشان بآن نرسیدہ چوں عنایت بیغایت آلہی شامل حال او گردید اتفاقاً سارق مذبور در دیہ میوہ خاتون وارد شد و خدمت حضرت قیوم الزمان در آن جا بودند روزانہ بزیارت ایشان مشرف شدی شبانہ با رفقائی خود در قریہ یعقوب ترکمان کہ ماوائی او بود رفت و کاروان سرائے قریب قریہ مذکور بودہ کہ آن جا تجار ولایت بلخ نزول می نمودند و آن شب قافلہ بزرگی نازل آن کاروان سرا شدہ بود دزد مذبور از احوال قافلہ باخبر شدہ بود کہ با مال بسیار اند خصوصاً اسپی در اصطبل دارند کہ بہ قیمت بسیار می ارزد شیخ مذبور با رفقائی بارادہ دزدی اسپ متوجہ کاروان سرا شدند در سرا را محکم یافتند خود شیخ کہ رئیس دزدان بود بہ صنعت کمند داخل کاروان سرا شد و رفقا را بیرون گذاشت و خود را با اسپ مذبور رسانید میخ قدام او را بر آورد و ارادہ بر آوردن میخ عقب داشت کہ اسپ آواز کرد صاحب اسپ برخاستہ میخ کندہ او را گرفت کہ بر زمین بکوبد دزد مذکور خود را قریب اسپ بر زمین انداختہ بود بہ ہیئتی کہ ہرگز محسوس نمی شد اتفاقاً صاحب اسپ میخ اسپ را بر کف دست دزد گذاشتہ بہ میخکوب کوفتن آغاز نمود دزد از آنجا کہ گرفتار آمد کشیدن دست موجب ہلاکت خود دید لا چار از راہ بردباری خود را ہم چنان کہ بود بے حرکت گذاشتہ تا صاحب اسپ بحسب مدعا خود میخ را محکم نمود دست مومی الیہ زیر میخ بستہ شد چوں صاحب اسپ از آن جا بہ مکان خود رفت دزد ہر چند سعی نمود خود را نہ توانست رہائی داد چون ہمان روز بزیارت ایشان مشرف شدہ بود بہ باطن ایشان متوجہ شد و عرض نمود اگر ازین بلیہ نجات میسر شد

Marfat.com

از وزدی توبه نموده مرید ایشان میشوم و در ساعت دید که ایشان حاضر شدند و میخ را از دست او برآوردند و گفتند که برو که ترا خلاصی دادیم دزد از آن جا برخاسته براهِ که آمده بود بدر شد و با رفقای خود مقدمه ها له و میان نهاد و گفت که من نزد ایشان رفته از وزدی توبه میکنم رفقای او گفتند که در وزدی رئیس ما بودی الحال ما نیز اقتدا به تو نموده تائب میشویم القصه وزدند بور با رفقای بخدمت ایشان آمده تائب شدند و از هر جائیکه وزدی نموده بود مهما امکن چیزے رسانیده بجلی حاصل کرد و بسلوک مشغول شدند و در اندک مدتے بدرجات کمال اکمال رسید و بشرافت خلافت ممتاز شد و از خدمت ایشان مسمی شیخ فقیر الله شد چه قبل ازین مومی الیه خسرو بیگ نام داشت مردم بسیا بوسیله او داخل طریقه علیه شدند و مردم آن جا الی الیوم بفضائل و مناقب او رطب اللسان اند حدیث نفیس خیارکم فی الجاهلیة خیارکم فی الاسلام اذا فقهوا در حق وی صادق آمد **من تصرفاته** می نویسند که عزیزی از محبان صمیمی ایشان از کثرت محبت و فرط اعتقاد از وطن مالوف مهاجرت نموده سکونت بدار الارشاد اختیار فرموده با اهل و عیال خود آمده به مجاورت ایشان سرافراز گشت مدتی از فیوضات باطنی ایشان کامیاب بوده و از نسبتهای عزیز الوجود بهره مند اتفاقا اهلیه مومی الیه بمرض صعب گرفتار شد و بهلاکت مشرف گردید عزیز مذبور با اهلیه خود محبت بیکران داشت بخدمت ایشان عرض نمود که دعا در حق آن مریضه نمائید و در یوزه شفائے او کنند ایشان فرمودند که غم مخور که مرض او بصحت مبدل خواهد شد بعد از چندی احوال آن مریضه میاس کلی انجامید و شبی مقدمه او به آخر رسید جانرا به قابض ارواح سپارید و چشم و دست و پائے او را چنانچه عادت موتی است درست نمودند عزیز مذبور از آنجا گریه کنان خود را بدر سرائی والا رسانید و فریاد برآورد که آن مریضه برحمت حق شد امید وار دعائی بمغفرت او می باشم در آنوقت ایشان برائی ادائی تهجد برخاسته بودند فریاد و فغان آن عزیز

Marfat.com

رسانیدند خود بدرسرای آمدند و فرمودند کہ آن مریضہ نمرد است آن عزیز عرض نمود
کہ حضرت دست و پائے او راست نمودہ چشم او را بستہ بخدمت آمدہ ام فرمودند وی
ہرگز نمردہ است و چیزے از قسم ماکولات عنایت فرمودند کہ رفتہ دہن او را بہر نوع
کہ باشد کشودہ این طعام را در دہن او اندازند و بہیچ نوع از مرگ او اندیشہ مدار آن عزیز
بحجرت رفت باز ابتناع امر نمودہ بر بالین آن مریضہ آمدہ دہن او را بشدت خلاص کردہ
طعام را در دہن او انداخت بہ مجرد انداختن طعام در حرکت آمد و مضغ طعام نمود و موت او
بحیات مبدل گشت و صحت کلی یافت و طلب شور با نمود ازین تصرف ایشان جمع کثیرہ
بدل و جان معتقد ایشان شدند و مردم بیمار دار بہر جا ظاہر می نمودند کہ خدمت حضرت بے شمار
قیوم الزمان احیائے اموات می نمایند بمتابعت حضرت عیسی علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ
والسلام بلے علمائے امتی کانبیاء بنی اسرائیل در حدیث نفیس نبوی است
علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام **مِنْ تصرفات** می آرند کہ عزیزے
ظاہر نمود کہ در خانہ من درختے بود اما عقیم کہ بار نمی آورد روزی بخدمت عالی حضرت
یعنے حضرت قیوم الزمان عرض این مدعا نمودم فرمودند کہ عصائے مرا بردہ بر تنہ
آن درخت برسان امید است کہ بار ور شود بفضل اللہ سبحانہ میوہ نفیس فراوان
خواہد آورد چون عصائے مبارک را بر تنہ درخت چسپانیدم ازان سال میوہ دار گردید و میوہ
او در تمام شہر ضرب المثل شد و ہم چنین کہ ہر زن عقیمہ را کہ آن عصای ایشان را التصاق
واقعہ می شد بعون اللہ سبحانہ و تعالیٰ بار ور میگردید **مِنْ تصرفاتہ** از
جناب ارشاد مآب صوفی عبد اللطیف کابلی کہ خلیفہ ایشان بودی نویسند کہ صوفی الیہ الٰہا
می نمود کہ یک باری شوق ملاقات ایشان در دلم پدید آمد و خدمت ایشان بدار الارشاد
سرہند بودند بخاطرم خطور نمود کہ والد ایشان حضرت عروۃ الوثقیٰ از سرہند در کابل و ملحہ
بدعوت حضرت خواجہ محمد حنیف کابلی حاضر شدند و باز در ملحہ رفتند اگر خدمت ایشان نیز

Marfat.com

بسنت والد خود اقتدا نموده این فدوی را بجمال جہان آرای خود مشرف سازند و بر آتش اشتیاق من آبے ریزند از الطاف کریمانہ ایشان بعید نخواہد بود بدین اندیشہ بطرف بازار شدم ناگاہ دیدم روبروئی من ایشان می آیند سرعت نمودہ در قدم ایشان افتادم و ملازمت نمودم چون خواستم کہ اظہار مطلوب خود نمایم از نظرم غایب شدند وَصَارَ ذٰلِكَ باعثا لاعتقاد جماعۃ کثیرۃ من المنکرین وقصہ حضور والد ماجد ایشان در منتخب رابع در تذکرہ خوارق آن قبلہ صفا کیشان بتفصیل نوشتہ شد بیت

پدر نور و پسر نور است مشہور		از آنجا فہم کن نور علی نور	

من خرق عادات

صالحہ مرید ایشان بود ارادہ سفرے نمود خدمت ایشان منع نمودند کہ ترا خطرے درین سفر در پیش است ازین اندیشہ برگرد چون مقدر بود آن صالحہ خود را نہ توانست ازاں سفر باز داشت و متوجہ سفر شد بارادت سبحانہ بہ منزل مقصود رسیدہ بوطن مراجعت فرمود چون قریب وطن شد روزی در راہ بخاطرش آمد کہ خدمت ایشان مرا ازین سفر منع می فرمودند و حال آن کہ از سفر خیریت مراجعت صورت بست درین اندیشہ بود ناگاہ قوم جاٹ کہ زنی مشہور آفاق اند بروی تاختند اسباب و اموال و پرا بتاراج بردند و رئیس آنہا خود او را با خادمہ کہ ہمراہ داشت غنیمت دانستہ بخانہ خود بردند شبی باندیشہ زفاف نزدوی آمد آن ضعیفہ ازیں حال ملول گردید استمداد از جناب ایشان خواست و آن گم راہ بدست درازی مشغول شد و این ضعیفہ رد آن مے نمود دریں گیر و دار می بینند کہ خدمت ایشان حاضر شدند و شمشیر برہنہ در دست دارند بدان کار آن ناپاک را ساختہ بہ ہلاکش رسانیدند و باین ضعیفہ فرمودند کہ زود بہ ہمراہ خادمان خود بدر شوید کہ شما را بخانہ شما برسانم ہر دو در اثر ایشان بسرعت تمام برآمدند خدمت ایشاں فرمودند کہ چشم بہ پوشید ہر دو چشم پوشیدند بعد لحظہ فرمودند کہ چشم بکشائید چون چشم خود را کشودند در خانہ خود در محلہ جسونت پورہ کہ مسکن آنہا بود رسیدہ بودند بیت

Marfat.com

ای دست گیر ہر دو جہان دست من بگیر | کافتادہ ام بمہلکہ و گیر دار ہا

من خرق عادات عورتی حاملہ بخدمت ایشان آمدہ عرض نمود کہ ہر بار دختر می آرم امید آن کہ خدمت ایشان بہ فرمایند کہ این مرتبہ چہ بار دارم فرمودند کہ لَیْسَ الذَّکَرُ کَالْاُنْثٰی دانست کہ دختر میدارم فوقع کما اشار رضی اللہ عنہ

من خرق عادات از ارشاد پناہی صوفی عبد اللطیف کابلی منقول می نویسند کہ خدمت ایشان یک باری در کابل تشریف داشتند و بہ معرفت بندہ از بقال برداشت خرچ روزمرہ می نمودند وقت رفتن حساب او را کردہ آنچہ برداشتہ شدہ بود با و رسانیدند بعد چندی کہ بعضی مخلصان بہ ملازمت ایشان رفتہ بودند از پنج و شش منزل رخصت یافتہ آمدند و مکتوبے بنام این غلام آوردند نوشتہ بودند کہ بخاطرم رسد کہ شش کوڑی کہ ربعہ فلوس می شود از بقال ماندہ دوبارہ با و حساب کنید و با و برسانید فقیر بہ موجب امر عالی حساب را اعادت نمودم چنانچہ فرمودہ بودند ہمان شش کوڑی باقی ماندہ بود با و رسانیدم و کاغذ رسید او را گرفتہ بخدمت ایشان رسانیدم

من خرق عادات صاحب مقامات ایشان می نویسند کہ میر عوض باقی نام مردی از زمرۂ مخلصان ایشان نزدوی ظاہر نمودہ کہ من مدتی در خدمت حضرت قیوم الزمان قدس سرہ می بودم و خوارقی بسیاری از ایشان مشاہدہ نمودہ ام اگر بیان آن ہا نمایم ہرائینہ بطول انجامد اما یک خارقی عجبی در خصوص خود مشاہدہ کردہ لہم آنست کہ اینفقیر را بخدمت بوالی سرافراز فرمودہ بودند و اہلیہ ام داخل حرم سرائی والا می بود اتفاقاً روزے بخدمت ایشان بدعوت مخلصی تشریف فرما شدہ بودند و بندہ بدرحرم سرا گشستہ بودم ناگاہ اہلیہ ام از داخل حرم سرا بدر دروازہ خاص آمد و با من غرضی داشت برخاستہ نزدوی شدم در اثنای گفتگو بخاطر رسید کہ از ین جا نظری داخل حرم سرا اندازم و چگونگی آن را معلوم سازم چون قدمی پیش نہادہ نظر در حرم سرا انداختم اہلیہ من گفت کہ خدمت ایشان

Marfat.com

غیور اند تر الازم نیست کہ نظر در حرم سرا اندازی گفتم کہ آنجا ہمہ ما وران من اند اگر در نظرم آیند چہ باک ناگاہ چشم از بینائی معزول شد ند توبہ کردم باز بینائی عود نمود باز نظرے در حرم سرائے سرداد م باز نابینا شدم باز توبہ کردم باز بحال اصلی آمدم باز نظری انداختم بدستور سابق نابینا شدم ہم چنین شش مرتبہ بدین دستور بینا و نابینا شدم مرتبہ ہفتم ہر چند توبہ کردم سود مند نشد و نابینا ماندم آنگہ من دست مرا گرفتہ بحجرہ کہ بمن تعلق داشت برود در آن جا بگریہ وزاری مشغول شدم کہ خدمت ایشان از دعوت عود نمودہ آمدند بدر حجرہ فقیر ایستادند فرمودند کہ ہر چند نیت شما بد نبود اما حق سبحانہ و تعالیٰ غیور است در خلافت اولیای خود مے کند وَاِنَّ اللّٰہَ یَتَوَلَّی الصَّالِحِیْنَ می فرماید عرض عضو تقصیر نمودم فرمودند عفو است چشم بکشائید چون چشم را کشادم بر جمال ایشان مشرف شدم در قدم ایشان افتادم و تجدید توبہ کردم **من تصرفات** از حافظ نظام کابلی کہ بشرف خلافت از ایشان مشرف بود می نویسند کہ وی بیمار بودہ و بشدت حمی گرفتار خدمت حضرت قیوم الزمان بعیادت ایشان آمدند فرزند حافظ مذکور انگور و خربوزہ بخدمت ایشان برآورد و خدمت ایشان بہ طبیبے کہ حاضر بود و معالجہ مومی الیہ می نمود فرمودند کہ این فواکہ برای حافظ چیو چون است عرض نمود کہ سم قاتل است پس از دست شریف چند کرچ خربوزہ و چند خوشہ انگور دادند کہ حافظ را ہوشیار کردہ بخورانید کہ خدا یتعالیٰ قادر است کہ ہمین سم را موجب شفای او کند کسان حافظ را باخبر کردہ ہوشیار نمودند و انگور و خربوزہ را باو دادند بمجرد خوردن آن شفای کامل عاجل یافت **من تصرفات** امی نویسند کہ خدمت ایشان از بلدہ لاہور بارادہ دارالارشاد بدر شدند و دران ایام راہ مسدود بودہ چہ طائفہ قطاع الطریق دست تظلم دراز نمودہ بودند و قافلہ عظمی ہم رکاب ایشان بودہ روزی کہ از سلطان پور برآمدند در عرصہ راہ بقافلہ فرمودند کہ مردم قدام را بگویید کہ

Marfat.com

پیش نروند در عقب پاگی باشند مردے پیش شدہ مردم قافلہ را باخبر کرد بعضے گریختند و در عقب پاگی مبارک شدند و بعضی گفتند با بضرب شمشیر خود می رویم پس نمیگردیم خدمت ایشان فرمودند کہ الراضی بالضرر لا یستحق النظر اتفاقاً شخصی عرض نمود کہ حضرت دوبار من پیش رفتہ بہمراہی مردمانی کہ پیش رفتند فرمودند کہ غم نیست شما پیش نروند بمال شما ضرری عائد نمی شود ساعتی بران نرفتہ بود کہ قوم ہارونی کہ براہ زنی بمفسدی مشہور بودہ اند قریب بدو صد سوار بر قدم قافلہ تاختند و کسانی را کہ بہ شمشیر خود اعتبار داشتند اکثری را کشتند و بعضی را اسیر کردہ و اموال قافلہ بتاراج بردہ مکرر دوبار کہ بدان دست تصرف نیافتند و درین اثنا پاگی مبارک با بقیہ قافلہ رسید سواران خود را از اسپ انداختہ بہ قدم بوسی مشرف شدند و عرض نمودند کہ از مردم قافلہ آنچہ متعلق ایشان اند بہ آن ہا غرض ما نیست فرمودند کہ آنچہ ہمراہان ما اند ہمہ بہ ما تعلق دارند و دوبار از ہمراہان ما پیش بودند آنرا تجسس کنید کہ چہ شدہ و دزدان عرض نمودند کہ دو بار اند کہ دو شیر غرندہ در اطراف آن ہا می گردند و کسی را از ہیبت آن سباع بدان بارہا رسیدہ نمی تواند فرمودند کہ ہمان بارہا از ہمراہان ما ند بصاحب بارہا امر فرمودند کہ رفتہ بارہائے خود را دریاب آن شخص چون قریب بارہا خود شد ہر دو شیر از نظرش غائب شدند دزدان و مردم قافلہ تمامی بخدمت ایشان گردیدہ مرید شدند و اموال را بہ مردم باقی ماندہ قافلہ دادند و خود ہا رخصت یافتہ رفتند و

من تصرفات

می نویسند کہ صوفی الف بلخی کہ یکی از زمرہ خدمت گاران فیوض ایشان بودہ بہ رکاب مبارک از دار الارشاد بہ کابل می آید اتفاقاً در منزل باریک آب چند قدمی از خدمت ایشان پیش شدہ بود دو پارہ مال تجارت با خود داشتہ چون بہ مقام پینی گرگ کہ جائے مہیب و خطرناک بود رسید فرقہ از افاغنہ کہ کہ بہ قطاع طریق مشہور اند تاختہ متاع صوفی را بغارت بردند صوفی مذبور مال را بہ تاراج دادہ خود را بخدمت ایشان رسانید خدمت ایشان فرمودند کہ چرا از ما

دو بار

Marfat.com

پیش شدہ بودی عرض نمود کہ شومی اعمال خود وادبار اقبال فرمودند کہ خاطر جمعدار کہ آنچہ
از تو رفتہ بہ بعنایات ایزدی باز بہ تو خواہد رسید رفتہ تجسس مال خود نمائید صوفی از مردم آن
نواحی نشان آن بدکیشان یافتہ خود را بہ منزل آن ہا رسانید و اظہار نمود کہ من خدمت
گار حضرت قیوم الزمان مے باشم جماعت مفسدان نام ایشان شنیدہ بظاہر با صوفی تملق
پیش آمدند و در خود ہا جمع شدہ مشورت قتل صوفے نمودند ناگاہ آتشے در خانہ ہاے
آنہا افتاد و بچشم سر مشاہدہ می نمودند کہ حضرت قیوم الزمان تشریف دارند و آتش در
خانہای آنہا می زنند از مشاہدہ آن رجوع بصوفے نمودہ در قدم ہائی او افتادہ عذر
تقصیر مے خواستند و اطفای آتش مے جستند و بر مال او قسم ہا یاد مے کردند چون
خاطر صوفے جمع شدہ آتش فرو نشست و دزدان متاع صوفی را ذرہ ذرہ از خانہا
جمع نمودہ دادند و ظاہر نمودند کہ بچشم سر مے دیدیم کہ حضرت قیوم الزمان حاضر اند
و آتش بخانہ ہای ما می زنند از این تصرف اکثر از جملہ مخلصان شدند **من تصرفاتہ**
صاحب مقامات ایشان می نویسد کہ عزیزے از مخلصان ایشان ابو البنات بودہ و فرزند
نرینہ در خانہ او متولد نمی شد چون آرزوی فرزند نرینہ داشت روزے بخدمت والای
ایشان معروض داشت کہ اگر حضرت در بارہ من دعا فرمایند کہ جناب تقدس خداوندی
بیمن دعای ایشان مرا فرزند نرینہ عنایت کند از کمال مہربانی خواہد بود خدمت ایشان
دعا نمودہ فرمودند کہ انشاء اللہ تعالی امید است کہ این مرتبہ بخانہ شما فرزند نرینہ تولد شود
فوقع کما بشر رضی اللہ عنہ **من تصرفاتہ** مے نگارند کہ شبے بعد
ادای نماز شام در مجلس ایشان بعضے از اصحاب ایشان بیان نمودند کہ فلان امیرزادہ
کہ از آبا و اجداد از مخلصان حضرات عالی شان است الحال از شامت نفس بلیس[1] و
اغوای ابلیس باین خاندان بے ادب شدہ الفاظ نا ملائم از وی صادر میشود کہ نسبت باین
اکابر میگوید خدمت ایشان بعد از استماع این قول متغیر شدند و غیرت ولایت کہ

زمرہ

[1] بلیس بمعنی مرد بے خیر ۱۲ (منتخب)

Marfat.com

کہ نمونہ غیرت آلہی است جل شانہ در ایشان پدید آمد و ساعتے فرو رفتند و این فرد کہ از گفتہ صائب است بزبان آوردند **فرد**

انتقام ہر زہ گویاں را بخاموشی گذار	تیغ میگوید جواب مرغ بی ہنگام را

حضار محفل جملہ مشاکل از دیدن آثار غیرت و شنیدن این فرد ترسیدند روز دیگر آن امیر زادہ بشمشیر مقتول شد بعد از واقعہ او را براہ کرم بر جنازہ او رفتہ نماز گذارند و بہ بشارت ایمان و امید خیر خاتمہ مبشر گردانیدند **مِنْ تصرفاتہ**

صاحب معدن الجواہر می نویسند کہ یکی از نیاز مندان دانش وران نقل نمودہ کہ قبل از دخول طریقہ علیہ نقشبندی ملتزم طریقہ حضرات کبرویہ بودم رضی اللہ تعالی عنہم ارباحہما و ہیچ کشادکار خود مشاہدہ ننمودم حتی کہ بخاطر رسید کہ این گروہ معارف شکوہ مخصوص زمان پیشینیان بودند درین عصر حکم عنقائی مغرب دارند پس پیرے و مریدی درین زمان عیب است مدتی بدین عقیدہ می بودم تا آنکہ روزی از یاری بخت بلند و طالع ارجمند در رہگذری بہ سواری اپسی می گذشتم کہ پالکی مبارک حضرت تاج الاولیا قیوم الزمان مقابل آمد و نظر بر روئے مبارک ایشان افتاد **فرد**

بیک دیدار کارازدست رفتہ	زمام اختیار از دست رفتہ

و از اسپ فرود آمدہ بقدم بوسی مشرف شدم و رفاقت عالی اختیار نمودم و ملتزم صحبت شدم و مورد توجہات گردیدم و دیدم آنچہ دیدم و صد چند معتقد اولیائے این وقت گردیدم و لذت قرن اول در آخر دیدم و مضمون حدیث نفیس مثل امتی کمثل المطر — الغیث

لا یدری اولہ خیر ام آخرہ فہمیدم بیت

صائب جماعتے کہ بمعنے رسیدہ اند	تسخیر دل بیک نگہے آشنا کنند

تذکرہ چہارم از منتخب خامس در ذکر احوال حضرت تاج الاولیاء

Marfat.com

قیوم الزمان از ین جہان بفردوس جنان رضی اللہ تعالیٰ عنہ

صاحب برکات میان سفر احمدی نویسند کہ روزی این حقیر بی پروبال حاضر الخدمت بودم وبمالیدن پائی مبارک مشغول عنایات بسیار در مادہ خود مشاہدہ نمودم القصہ چون ارادہ سفر دکن داشتم بہ خاطر گذشت کہ دولت قدم بوسی بعد از انفراغ این سفر ہم بہ موجب بشارت عالی حضرت یعنی حضرت قیوم الزمان میسر خواہد شد یا نہ جانب فقیر نگاہ کرم آلودہ کردہ پسندفرمودند کہ عارف سریع السیر شیخ ابوسعید ابوالخیر مے فرماید قطعہ

در عالم ما ز ما بجز نام نماند	وز صبح وجود ما بجز شام نماند
مرغیکہ فتادہ بود در دام وجود	بگریخت ز نزد ما بجز دام نماند

فقیر این رباعی معلوم کرد کہ اشارت بقرب ارتحال خویش می فرمائید چہ غالب وضع شریف بر اظہار اسرار بہ طریق رمز واشارہ بود ونیز موئی الیہ مذبور نوشتہ کہ مرتبہ اول کہ وزیر خان فوجدار دارالارشاد حضرت سرہند را جنگ باکفار نگونسار نانک پرستان بدکردار افتاد داعیہ جہاد در خاطر مبارک داشتند اما آنچہ از انجاکہ غلبہ آزار باکبر سن مجتمع بود خیر اندیشان تجویز برآمدن ایشان نہ نمودند اتفاقاً کہ در شبی کہ کارسازی از طرفین بود وتیر وتفنگ دہن موت کشودہ بودند خدمت ایشان جانب آن قریہ جہت تحقیق مقدمہ متوجہ بودند وبہ قصد بول برخاستند فی الفور پای مبارک ایشان بلغزید وزیر افتادند چون خدام برداشتہ آوردند زخمی قریب بسریں مثل زخم تیر یافتند معلوم شد کہ در آن مجموعہ بطریق استمداد حضور فرمودہ بودند از ان جا مجروح شدند چہ این مقدمہ چون بعرض ہم رسید لفتی آن نہ فرمودند ودران مرتبہ فتح مسلمانان باوجود غلبہ کفار باستمداد آن قبلہ عارفان دست دادوازان زخم شش ماہ بشدت تصدیع

Marfat.com

آزار کشیدہ بہ شہادت واصل حق شدند ازان پس براہل شہر شکل جمعیت صورت نہ بستہ بلک جمعیت از اہل عالم رخت بستہ یکی از علامات ظہور فتن واختلالات کہ در بلدان ہند واقعہ شدہ رحلت ایشان بودہ و در شروع فتنہ ثانیہ کہ اشد و دیر پا بودہ ازین عالم رخت بستند **وفات ایشان** روز جمعہ نہم شہر ربیع الثانی سنہ ہزار و صد بیست و دو ہجری و مدت عمر مبارک ایشان حضور حق بیست

در حضور حق چو روحش بار یافت	سال تاریخش حضور حق مثال

یک کم نود سال و قیل ہفتم یا ہشتم شہر مذکور کہ مولد ایشان است و در این اختلاف نیز اتباع سنت بدست آمد چہ ایشان در ہر امور متبع بہ سنت بودند کہ در روز رحلت جناب نبوی نیز اختلاف است وقت نماز عصر این واقعہ روئداد اِنَّا لِلّٰہِ وَ اِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ تواریخ ایشان را مخلصان و فرزندان عالی شان بسیار جمع نمودہ اند ازان ہا چیزی ثبت می نماید **منہا** آن آیت رحمت بود **منہا** فضل ربی **منہا** خواجہ نقشبند **منہا** وے چہ گلدستہ قیومیت بود **منہا** آہ یارب امام عالم رفت **منہا** فرزند محبوب مجدد الف ثانی **منہا** افسوس از دنیا رفتہ قیوم **منہا** نوبادہ بستان اصالت بودہ **منہا** آن اعظم اولیا بود **منہا** او فیض باری بود **منہا** یکی از علمای راسخین بود **منہا** چہ وارث مرسلین بودہ **منہا** آہ چہ آیت از و رفت **منہا** آہ چہ حجت از و رفت **منہا** قیوم معصوم رفت و این ابیات در تاریخ ایشان تصور کردہ فقیر است ابیات

زین جہان تا رفت قیوم الزمان	صبغۃ اللہ حجتے پروردگار
در قوامی عالم آمد شکست	نقد قلب وقت زو دیدے عیار
بود ذاتش شعشہ مرآت حق	بود غوث و قطب این ثانی ہزار
یعنی از لطف الٰہ لم یزل		

Marfat.com

چون مجدّد صاحبِ تجدید بود	عروۃ الوثقٰی بدو معصوم وار
چون شہِ کنعان بالطافِ الٰہ	در ربودہ گوی ز اخوان صغار
واقفِ شرع نبی در ہر عمل	عارفِ حق خواجہ عالی تبار
سیّدِ دوران امامِ وقت خویش	مرجع افراد و ملجاءِ مدار
در مقاماتِ ولایت ہر چہ بود	جملہ را دریافت آن صاحب وقار
در کمالاتِ نبوت نیز یافت	وز تبعیت بہرہ آن صاحب وقار
کرد عالم را منور از فیوض	بعد ازان شد عازم دار القرار
از لباسِ تن مجرد گشت یافت	خلعتِ وصلِ جناب کردگار

ف

مے نویسند کہ نماز عصر را روز واقعہ خود بحضور ادا نمودہ صد مرتبہ درود بر پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرستادہ متصل آن رحلت فرمودند می آرند کہ چون عمر مبارک ایشان بحدود ثمانین رسید اکثر ہا می فرمودند ابناء الثمانین عتقاء اللہ من النار و چون از ثمانین تجاوز نمودند امید واری برحمت باری بیش از پیش مے نمودند و حمد الٰہی جل شانہ بجا می آوردند و آرزوئے شہادت بسیار داشتند لہذا ایزد تعالیٰ ایشانرا بدرجہ شہادت مشرف گردانید خلائق بسیار بر جنازہ ایشان حاضر شدند و داخل گنبد مبارک حضرت عروۃ الوثقٰی رضی اللہ تعالیٰ عنہ مدفون نمودند قبل ازین احوال آن مکان در ذکر وفات حضرت عروۃ الوثقٰی رض بیان شدہ در پردہ خاک بغواصی دریائے انوار والد بزرگوار خود مشرف شدند **فرد**

انہ برائے عیش عشرت ساختن	صد ہزاران جان بباید باختن

تذکرہ پنجم در ذکر ہر چہار فرزندان حضرت قیوم الزمان و سرے از خلفا ایشان رض

خدمت حضرت شیخ ابو القاسم فرزند نخست حضرت قیوم الزمان اند و

Marfat.com

خدمت ایشان را حضرت عروة الوثقی رضی اللہ تعالی عنہ کہ جد ایشان اند داخل فرزندان خود گرفتہ حتی کہ چون کتب وغیرہ اسباب را بہ فرزندان تقسیم می نمودند قسمت کامل در رنگ فرزندان خود بہ ایشان دادہ اند و شفقت و مہربانی در بارہ ایشان زائد التحریر داشتند و نیز خدمت ایشان آن قدر تعشق و محبت کہ بجد بزرگوار خود داشتند مافوق آن متصور نباشد چون محب کامل از جمیع کمالات محبوب خود بہرہ ورست و اتباع محبوب را بر خود فرض عین میدان شد و در متابعت کما ینبغی تقصیر نمی نمائد لہذا منصبغ بہ کمالات او شدہ در رنگ او می نمائد چہ تابع کامل از جمیع کمالات متبوع بہرہ وافر است در اندک مدت بہ کمالات معصومی فائض شدند و ماذون و مجاز گردیدند و باعلی درجات کمال او کمال رسیدند بشارات عالی و اشارات متعالی از خدمت حضرت عروة الوثقی یافتہ اند چنانچہ در مکاتیب معصومی مشروح است و از متتبعان آن مستور نیست و بشارت وصول بحقیقت کعبہ ربانی صریحا بایشان از جناب حضرت عروة الوثقی رضی در جواب عریضہ ایشان وارد شدہ چنانچہ در مکاتیب ثبت است و پایہ علمیت ایشان بمولویت رسیدہ بود اکثر علوم را در نزد عم عالی مقدار خود حضرت مروج الشریعت شیخ محمد عبید اللہ خواندہ اند از خدمت ایشان منقول است کہ می فرمودند کہ ابوالقاسم باعتبار دیدن خلائق سبق ازین فقیر می گیرد و باعتبار قوت مدرکہ و جودت طبیعت نکتہا بمیان مے آرد کہ گوئیا مے خوانانند اکثرے علوم عقلیہ و نقلیہ از ایشان گذرانیدہ اند و بعضی را از دیگر فضلای وقت حاصل نمودہ حد تحصیل را باتمام رسانیدند فضائل صوری و معنوی ایشان را درین منتخب جمع نمی توانم نمود اشعار ایشان خیلی رنگین و نازک افتادہ اند فردے از آنہا ایراد می رود فرد

ز سر بیرون کنم چشمے کہ از حسنش تہی باشد	چرا بر طاق ابرو جا دہم مینای خالی را

می آرند کہ حافظ محمد صادق کابلی کہ از خلفای حضرت عروة الوثقی رضی بودند در بلدہ دار الخلافہ بارشاد مشغول و مامور چون عبور

Marfat.com

حضرت شیخ ابوالقاسم رض آنجا شد مومی الیہ مذبور در خدمت گذاری تقصیری ورزید و بعضی انمامان از جانب او امور غیر مرضی عالی بایشان رسانیدند خاطر مبارک از وے در بار شد احوال را در خدمت جد بزرگوار خود نوشتند خدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ از رسیدن عریضہ ایشان از وی نیز برنج شدہ سلب نسبت و منع ارشاد فرمودند و مکتوبے بمشار الیہ باین معنی نوشتند این فقرہ از افتتاح آن مکتوب است

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوْبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ایذای فرزند شخص مستلزم ایذای آن شخص است الی آخرہ می آرند کہ بعد مدتے حضرت حجت اللہ و حضرت مروج الشریعت عذر تقصیر نمودہ و آورا از خدمت والد خود عفو او کنانیدند اما از خدمت شیخ محمد فضل اللہ مردی مے نویسند کہ بعد عفو نسبت او عود نمود اما ارشاد باز عود نکرد خدمت ایشان بعد از وصال جد بزرگوار خود بمدت سہ سال بطرف اکبرآباد تشریف فرما شدہ بودند در آنجا رحلت نمودند مدت عمر شریف ایشان بہ بیست و ہفت سال رسیدہ بود تابوت مبارک ایشان را از بلدہ مذبور بدار الارشاد آوردند و در روضہ منورہ حضرت عروۃ الوثقیٰ بیرون گنبد شریف مدفون نمودند رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ رحمۃً واسعۃً تاریخ وصال ایشان را ماناکہ افلت شمس العلوم یافتہ اند۔

العلم

ذکر حضرت امام العارفین قدوۃ العلمین صاحب کمال و تکمیل شیخ محمد اسمٰعیل رضی اللہ عنہ

خدمت عارف بے بدیل شیخ محمد اسمٰعیل فرزند دویم حضرت قیوم الزمان اند و صحبت جد

Marfat.com

بزرگوار خود یعنی حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ دریافتہ بملازمت ایشان مستفیض گردیدہ اند وبسا فیوض وبرکات از ایشان اخذ نمودہ و بعد از ارتحال آن قبلہ ارباب کمال بخدمت والد خود حضرت قیوم الزمان اتمام کسب باطنی نمودہ اند وباعلی درجات کمال واکمال فائض شدہ وعالم عالم فرورفتگان بوادی ہوا وجہان جہان سرگردانان تیہ اغوا از آثار تربیت وارشاد وانوار ہدایت رشاد ایشان بہرہ ورگردیدہ ومستدار شاد از تمکن ایشان آباد وسلسلہ اجداد از تمکین شان قوی بنیاد کلام مبارک ایشان مرہم دل ہای افگار است وسکوت شریف شان موجب درود انوار واسرار است صفات حمیدہ ایشان نہ آن قدر است کہ در تقریر آید ومراتب سنیہ ایشان نہ ازان قبیل اند کہ در تحریر گنجد قصص ورع وتقوای ایشان لا تعد ولا تحصیٰ وعلوم ومعارف والای شان از بیان مستغنی بحکم اِنَّ اَکْرَمَکُمْ عِنْدَ اللّٰہِ اَتْقٰکُمْ شمہ از اتقای ایشان در معرض تبیان می رود بہ گوش ہوش استماع نما از زبان الہام ترجمان مرشدی وسیدی حضرت قیوم جہان مسموع دارم کہ خدمت حضرت شیخ محمد اسمٰعیل در ایام آغاز جوانی در خدمت والد شریف خود حضرت قیوم الزمان بدار الخلافت دہلی تشریف فرما شدہ بودند وخدمت ایشان در وجاہت حسن ظاہری در رنگ کمال باطنی خود بی نظیر وقت وبی بدل ومہر بودند اتفاقاً عورتی از اعیان آن بلدہ مفتون ایشان شدہ بود صبر وآرام از دست دادہ

فرد

عشق باصبر کے شود ہمتا	آتش پنبہ چون بود یک جا

از کمال بیطاقتی پردہ از روی مدعا برداشتہ مادر خود را بہ طلب داشتہ اظہار نمود کہ آتش عشق فلان در پنبہ زار دلم افتادہ وشعلہ آن سر بلند شدہ بحدی کہ کار از اندیشہ ننگ و ناموس گذشتہ الحال فکر وصال در حق این آوارہ نما یا رسوائی افشائی حال را آمادہ

Marfat.com

باش و مادرش چون احوال دختر را بدین منوال یافت کیدی برانگیخت به حکم اِنَّ کَیْدَ کُنَّ عَظِیْم نزد داماد رفته اظهار نمود که دختر مرا مرضی از قسم سودا شده آنرا مرض کن که بخانه خود برده علاج نمایم دختر را به این بهانه از خانه داماد آورده و خانه خود را از اغیار خالی نموده خود به خدمت حضرت قیوم الزمان آمده عرض نموده که این مخلص مرید خاندان والاشان ایشان می باشم و دختری دارم که به سودا مبتلا شده میخواهم که داخل طریقه عالی کرده شود تا بیمن بزرگان از بلیه سودا نجات باید و چون که جوان است این جا بخدمت رسیدن او محال امید که از کمال ذره پروری حضرت صاحبزاده را اذن فرمایند که به کلبه فقیره رفته طریقه را باو بگوید خدمت قیوم الزمان مامون از کید زنان بودند فرمودند که چه مانع دارد پالکی حضرت امام العارفین شیخ محمد اسمٰعیل را حاضر فرموده ایشان را اذن نمودند که همراه این مخلصه رفته دختر او را داخل طریقه علیه سازد آن مکّاره ایشان را تا خانه خود بلدی یعنی واقف نمود چون بدر سرائی رسیدند گفت که صوفیان در همین جا باشند و شما داخل شوید ایشان فارغ البال بدرون سرائی او شدند و این زن در عقب ایشان شد و در سرا محکم نمود و خود قدام شده ایشان را به حجره ازان سرا برد و فرشی مکلفی آنجا گسترده بود ایشان را نشانیده و خود رفته دختر را آراسته به خدمت ایشان فرستاد دختر بکمال حسن و اراستگی با هزار غنج و دلال در حجره درآمد و بر سر سم محبوبانه خود را در آغوش ایشان انداخت و طریقه انبساط در پیش نهاد و خدمت ایشان متحیر شده دریافت نمودند و آن زن اظهار نمود که من مدتی در آتش عشق تو در افتاده ام و هیچگونه خود را بشمار رسانیدن نمی توانستم باین حیله بخدمت رسیده ام ایشان علاج مگر او را بجز حیله ندانستند فرمودند که هرگاه هم چو تو وحیده عصری مرا بخواهی من زیاده چه می خواهم اما مرا حاجت ضروری انسانی درین وقت غالب شده آبریز را بنما که تا از حاجت فارغ شده بیائیم آن زن برخاسته راه آبریز به ایشان

Marfat.com

نمود خدمت ایشان فرمودند کہ آب ریزے روم راہ بام بنما آن زن راہ بام را نشان داد
و خود برائی آب استنجا رفت کہ خدمت ایشان را برساند ایشان فرصت را غنیمت شمرد
بربام رفتہ خود را از بام بہ کوچہ راہ گذار انداخت اتفاقاً آنجائی برابر دروازہ آنسرائے
بودہ کہ صوفیان آنجا نشستہ بودند بہ مجرد افتادن از غائیت کہ بام بلند بود بیہوش
شدند و اعضائی ایشان مجروح شد صوفیان متحیر شدہ ایشانرا برداشتہ در پالکی انداختہ
بخدمت والد ایشان رسانیدند چون والد ایشان از کیفیت مقدمہ پرسیدند ایشان
اظہار احوال نمودند خدمت حضرت قیوم الزمان شکرانہ للہی جلشانہ بتقدیم رسانیدند
کہ حق سبحانہ از کمال کرم خود فرزند ایشانرا قوت پرہیز دادہ از بلیہ کید زنان محفوظ
داشت ازین جا پایہ پرہیز ایشانرا باید دریافت و ازان پے بہ کمالاتی کہ متفرع بر تقوے
است باید برد و علمیت ایشان بہ پایہ مولویت رسیدہ بود و اشعار رنگین دارند
دیوانی جمع نمودہ اند و تخلص ایشان عاشق است در رنگ برادر بزرگ ایشان
شیخ ابو القاسم کہ تخلص او شان فائق بود در مدح اجداد مبارک خود بسیار مضمون
ہائی عالی بستہ اند و فردی چند از اشعار ایشان رونق دہ این اوراق میگردد **نظم**

آبرو گر طلبی گیر قوی پیشۂ ما	روبہی گر گذرد شیر کند بیشہ ما
صحبت گلشن ما بوئی جدائی ندہد	کندہ شد بیخ جدائی ز رگ ریشہ ما

و نیز این فرد از فرمودہ ایشانست **فرد**

در دما را بر کعبہ مقصود بس است	عینک دیدۂ دل داغ نمک سود بس است

و نیز این فرد فرمودہ ایشان است۔ **فرد**

نثار از ماہ رویان دادن و گرد سرش گشتن	چو عاشق کردہ ام ہر شب من این تعلیم گردون را

دار الاشاد ایشان در اطراف و اکناف عالم منتشر شدہ بود و غریزانی بسیار از ایشان
بروے کار آمدہ خصوصاً مشرب کمالیت ایشان آنکہ مثل حضرت قطب

Marfat.com

الاقطاب غوث الاحباب قیوم دوران محبوب سبحان کاشف الاسرار والعلوم حضرت حاجی غلام محمد معصوم فرزندے ازایشان بوجود آمد کہ قایم مقام اجداد کبار خود شدند و در رنگ حضرت مجدد الف ثانی و حضرت عروۃ الوثقیٰ بہ مراتب والا رسیدند چنانچہ در منتخب ششم بیان احوال ایشان خواہد شد انشاء اللہ تعالیٰ و خدمت حضرت شیخ محمد اسمٰعیل را امام العارفین خطاب است چہ در وقت خود مقتدای عرفای زمان بودند لہذا ملقب بامام العارفین شدند خدمت حضرت قیوم الزمان کہ شیخ و والد ایشانند در سائر فرزندان و مجازان ایشان را ممتاز دانستہ در حیات مبارک خود مجازان و غیرہ مریدان را حوالہ ایشان نمودہ اند چنانچہ در مکتوبے کہ در جواب عریضہ ایشان نوشتہ اند تصریح بران فرمودہ اند۔

ھذا مکتوبہ الشریف

الحمد للہ والسلام علی عبادہ الذین اصطفی مکتوب مرغوب نور چشمی رسیدہ ساخت حمد اللہ سبحانہ کہ بعافیت اند و از تفقد دوستان دور افتادہ فارغ نہ از دخول بلدہ کابل و کرم ہای یاران نوشتہ بودند بوضوح انجامید حضرت حق سبحانہ یاران را جزاء خیر دہاد و بعضی دیگران کہ چیز ہائی غریب بیان می کنند نوشتہ بودند مطالعہ آن سبب فرحتی فراوان گردید اگر استقامت آن جماعت معلوم می کنند و احوال آن ہا بے شبہہ بحصول پیوستہ است گنجائش دارد کہ اجازت ارشاد بدہند و آنچہ از عدم توجہ مجازان نوشتہ بودند و چیز ہائے دیگر بآن منتظم بود فقیر بآواز بلند می گویم کہ بہمہ یاران چہ مجازان چہ غیر مجازان ہمہ از شما توجہ می گرفتہ باشند و از جانب فقیر ہم ہیچ ملاحظہ درین باب نکنند کہ ہمیشہ مرضی فقیر دین است و دیگر از نسبت ہائے خاص الخاص کہ نوشتہ بودند امیدوار باشند فقیر ہیچ چیز از شما دریغ نداشتہ و نخواہد داشت امید کہ نسبت خاص الخاص بحصول انجامیدہ باشد ہر چند علم بہ نسبت نباشد چہ حصول دیگر است و علم

Marfat.com

چیز دیگر مشتاقان مابینہما فقیر درین روزہا بسیار خوب است پا پیادہ بمسجدمی رود و می آید لیکن یک قسم ناتوانی در پائی وزانوہست حق سبحانہ آنرا نیز دفع خواہد کرد انشاء اللہ تعالیٰ مکاتیب شمارسید خوشوقت ساختند والسلام آن قدر محبت ومحویت بوالد خود کہ شیخ ومقتدائی ایشانند داشتند کہ مافوق آن متصور نہ باشد لہذا بیشتر از ہمہ اخذ فیوض نمودند چہ مدار فیض این طریقہ بہ محبت شیخ مقتداست چہ مرید بقدر محبت اخذ فیوض از باطن مرشدی نماید خدمت مرشدی وسیدی حضرت قیوم جہان در مدح جد خود کہ محدث حضرت امام العارفین اند چنین می فرمایند نظم

مدح من کلام حضرت قیوم جہان

دلا چہ گونہ نشینی ز دیدن گلزار — بیا بہ سیر گلستان کہ آمدست بہار
چہ بستہ تو درین موسم بہار زبان — بگو چو طوطی شیرین بیان شکر گفتار
بمدح اہل ولائیت زبان خود کن پاک — بوصف اہل صفا صاف سازاین منقار
بمدح قدوہ اقطاب شیخ اسمٰعیل — نما ترنم رنگین کہ سامع اند خیار
جمال اہل حقیقت کمال مجد وعلی — چراغ نور طریقت بہ مجلس ابرار
امام سرور عشاق عارفان زمان — ظہور شمس ہدا برگزیدہ جبار
گرفتہ است از و افتخار قطبیت — ولائیت است ازو در جہان بہ استظہار
دلش چو منبع اسرار فیض ربانی است — جبین او شدہ بی شبہہ مظہر انوار
غلام ہمت آن قطب شد صفی کہ دلش — شدہ ست مطلع انوار و مصدر اسرار

وعمر مبارک ایشان از حدود سبعین تجاوز نمود قریب ثمانین رسیدہ بتاریخ گذاز این عالم پر ملال انتقال فرمودند اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ مجاز ان ایشان بسیار اند اما در کتب مقامات مذکور نشدہ لہذا از ذکر آنہا تقاعد نمودہ اختصار بذکر فرزندان ایشان نمود رضی اللہ عنہ فرزندان گرامی ایشان کہ بدرجہ کمال رسیدہ اند یکی حضرت

Marfat.com

شاہ محمد صبغۃ اللہ کہ ارشاد ایشان در نواحی کابل و پشاور بسیار بود و خلفائے صاحب کمال از ایشان بروئی کار آمدہ اند چنانچہ از انہا یکی خواجہ حسن اتا بود کہ در نواحی کابل در قریہ گذرمی بودند و آثار ارشاد ایشان الی الیوم در خلفائی ایشان ماند و در ملک ماوراء النہر و روم و بلغار خلفائی مومی الیہ منتشر شدہ و طریقہ را مروج اند اَللّٰھُمَّ ثَبِّتْھُمْ وَثَبِّتْنَا عَلَی الطَّرِیْقَۃِ الْمَرْضِیَّۃِ یَرْحَمُ اللّٰہُ عَبْدًا قَالَ اٰمِیْنًا از خدمت حضرت محمد صبغۃ اللہ پسری نماندہ یک صبیہ خلف شدہ بود آنرا امجد راقم در نکاح داشتند ازان عفیفہ یک پسری تولد شدہ میان مسجدی نام دارد و الحال در قید حیات است در نواحی با وجود بسیری بروی ہر کجا ہست خدایا بسلامت دارش ؛ مزار فیض آثار ایشان در بلدہ پشاور در باغ عبد الرحیم خان واقع است یزار یتبرک بہ و عبد الرحیم خان مذبور مرید ایشان بودہ بعد از واقعہ ایشان باغ را وقف مزار ایشان نمودہ و زیارت ایشان از آنجا ساختہ است و فرزند ثانی حضرت امام العارفین شیخ محمد اسماعیل حضرت حاجی غلام محمد معصوم اند کہ از زمرہ خصوصیات ایشان بالا ذکر شدہ و منتخب سادس این کتاب در ذکر ایشان و فرزندان ایشان قرار یافتہ انشاء اللہ تعالیٰ تفصیل احوال ایشان آنجا خواہد شد : ——

ذکر فرزند ثالث حضرت تاج الاولیا قیوم الزمان رض

حضرت شیخ اہل اللہ رحمۃ اللہ نعم فرزند سیوم حضرت تاج الاولیا قیوم الزمان اند با علی مراتب کمال فائض بودند و در خدمت والد ماجد خود و استرضای ایشان حریص مے بودند علم و عمل و شائستگی و نکتہ دانی و استغنا از مخلوق و کمال تمکین و ثبات شیوہ مرضیہ ایشان بودہ والد ماجد ایشان می فرمودند کہ فرزندی میان اہل اللہ صابر و شاکر است با کفار نانک پرستان ہمراہ شمشیر خان افغان یک جا شدہ جہاد فی سبیل اللہ

نمودہ

Marfat.com

نموده اند وشمشیر خان مذبور شهید شد وایشان کفار بسیار را بدست مبارک خود به قتل رسانیده اند وکلمه حق را هر جا بے تحاشی ادا می نمودند ودر آخر عمر شریف از دار الارشاد بدار الخلافت بطریق سیر تشریف فرما شد آن جا رحلت فرمودند اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ تابوت ایشان را از آنجا بدار الارشاد آوردند ودر روضه منوره حضرت عروة الوثقی رضه مدفون شدند مدت عمر ایشان پنجاه سال بوده رحمة الله علیه رحمةً واسعةً:-

ذکر فرزند رابع حضرت قیوم الزمان مخدوم زاده صغیر

شیخ پیر نام مبارک ایشان رحمة الله است ارشاد ایشان در نواحی کابل بسیار شده بود ومردم بیشمار از ایشان بدرجه کمال والکمال رسیده می آرند که چون ایشان نو تولد شدند مقارن آن ایام ماه رمضان آمد تمام آن ماه را روزه داشتند چه در ایام آشماه شیر می نوشیدند بعد از شام خواهش شیر می نمودند مناقب ایشان بسیار است اما به همین قدر اکتفا نمود ذکر القلیل یدل علی الکثیر

ذکر آسامی خلفای تاج الاولیا حضرت قیوم الزمانؓ

سوائی فرزندان سائر مجازان بسیار از خدمت حضرت قیوم الزمان بروے کار آمده اند اما آنچه میان سفر احمد صاحب معدن الجواهر بطریق جمع بیان کرده سیزده نفر را مجاز فرموده اند از انهایکی خود مصنف معدن الجواهر که برکات معصومی نیز تصنیف اوست در هر دو کتاب نسبت خود را بایشان ظاهر نموده وخود را از ایشان مجاز قرار داده واین عزیز هم خواهرزاده وهم داماد حضرت قیوم الزمان است وبسیار اطلاع در احوال ایشان دارد و بسیار وصول فیوض وبرکات از ایشان در حق خود بیان نموده که از مطالعه کنندگان آن کتب صدق این مقال پوشیده نیست وشیخ زین العابدین مشتهر میان فقیر الله برهان پوری نیز مجازان از ایشان است وشرافت پناه میر عزیز وشرافت پناه میر محمد غنی وشیخت پناه شیخ ابو نصر سلطان پوری وشیخ محمد رفیع کابلی

Marfat.com

وشیخ عبد اللطیف کابلی وشیخ ملا محمد شوق کابلی وشیخ فقیر اللہ شکر دربرہ از قریہ یعقوب ترکمان وحافظ محمد نظام کابلی وصوفی الف بلخی وصوفی محمد کابلی رحمہم اللہ رحمۃ واسعۃ وخدمت حضرت قیوم الزمان را پنج پسر اند کہ ہمہ آنہا بدرجات کمال والکمال رسیدہ اند وآز خدمت والد خود مجاز اند چنانچہ در اسمائی خلفائی حضرت عروۃ الوثقی رض آسامی خصوصیات ایشان رمزی رفتہ اینجا تفصیل احوال آنہا بہ طریق ایجاز مے شود

تذکرہ شناس از منتخب خامس در ذکر فرزند ثانی حضرت عروۃ الوثقی نام او محمد حجۃ اللہ معروف بہ نقشبند ثانی قدس سرہ السامی

خدمت ایشان جامع بودند در علوم ظاہری وکمالات باطنی تبیین احوال ایشان مستحق کتاب علحدہ است اینجا بہ قدری اکتفا رفتہ تولد ایشان در شہر ذیقعدہ یکہزار وسے چہار ہجری اسم مبارک ایشان محمد نقشبند قدس اللہ تعالی بسرہ الاقدس مولود حضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ عنہ فرمودہ بودند کہ این فرزند تو کہ در حمل است صاحب معارف واسرار والا واز عجائب روزگار خواہد شد فوقع کما بشر رضی اللہ عنہ حجت اللہ لقب ایشانست ومنصب خلت بہ ایشان رسیدہ چنانچہ از فحوائی عریضہ ایشان کہ بہ طرف والد خود نوشتہ اند استنباط می شود **ھذا ھو** قبلہ عالم وعالمیان سلامت درین دو سہ روز آنقدر شمول عنایات ومواہب وعطیات الٰہی جل شانہ در بارہ خود احساس نمود کہ شمہ ازان بیان را بر نتابد علی الخصوص درین نزدیکی آنقدر بدقایق اسرار خلت نواختند وبآن سربلند نمودند کہ تفصیل آن از حیطہ بیان خارج است وموافق آن بانہامات بزرگ سرافراز گردید دیر وز بعد از نماز عصر متوجہ حال خود گشت ہمان اسرار واجب

الاستغفار

Marfat.com

الاستتار به قوت وغلبه تمام ظاهر شدن گرفت وعجائب غنج و دلال درمیان آوردند درین اثنا بلهم ساختند که خدائی تعالیٰ پیش آمده است احساس نمود که همان بالاخانه باخیر وبرکت گویا نزول بلاکیف باعظمت وکبریائی واقع شده وخصوصیاتی که باین بنده عاجز درمیان آمد توان گفت که لاعین رأت ولا اذن سمعت یضیق صدری ولا ینطلق لسانی زیاده برین جرأت نمی تواند نمود اطلاق این قسم الفاظ بر آن حضرت از تنگی میدان عبارت است ومصروف از ظاهر است والا فهو سبحانه منزه عن الزمان والمکان والنقائص کلها سبحان ربک رب العزة عما یصفون وسلام علی المرسلین والحمد لله رب العلمین

مدت عمر شریف ایشان هشتاد یک سال شب بیست نهم محرم الحرام لیلة الجمعه سنه هزار وصد وپانزده هجری برحمت پیوستند انا لله وانا الیه راجعون مزار فیض آثار ایشان واقع در آلار شاد متصل باغ فتح تاریخ وصال ایشان را یافته اند نور محض بود واز ایشان سه فرزند خلف شدند اکبر آنها شیخ ابوالعلی رض که فرزند ایشان میان محمد زبیر بوده است وفرزند ثانی حضرت حجت الله شیخ محمد اند سه چهار سال بعد از وفات والد خود رحلت نمودند درگنبد والد خود مدفون شدند شیخ محتد کاظم فرزند ثالث حضرت محمد حجت الله اند رحمة الله تعالیٰ علیهم اجمعین :-

تذکره سپاس از منتخب خامس در ذکر فرزند سیوم حضرت عروة الوثقی رض شیخ محمد عبید الله رضی الله تعالیٰ عنه

خدمت ایشان با علی درجات علوم ظاهری ومعارف باطنی ممتاز بودند ولادت با سعادت آن قبله ارباب ارادت شهر رجب المرجب سنه یکهزار وسی وهشت اتفاق یافته می نویسند نقل از زبان حضرت خاز الرحمة که روز ولادت این مخدوم زاده بقرب مکان ولادت او فرشته می خواند والسلام علیه یوم ولد ویوم یموت ویوم یبعث حیا. ومحاسن اخلاق ومکارم اوصاف ایشان زائد التحریر است

Marfat.com

می آرند کہ خدمت مولنا عبد الحکیم بخدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ تشریف آوردہ بودند اتفاقاً استفسار نمودند کہ دل پارچہ گوشت است چہ طور ذکر میگردد و خدمت این مخدوم زادہ حاضر بودند و در آن ایام در جوانی ہفت و ہشت سالگی بودند بی تامل فرمودند کہ زبان نیز پارچہ گوشت است بقدرت خدا چگونہ گویا و ذاکر است دل چرا گویا و ذاکر نباشد اہل مجلس ہمہ جواب شافی از ایشان باوجود کودکی شنیدہ متحیر ادراک ایشان شدند خدمت حضرت قیوم الزمان در وصف این برادر خود می فرمودند کہ اخوی مرحومی حافظ و فاضل و حاجی و عارف و سخی و ولی و متقی و مقبول حضرت عروۃ الوثقیٰ رضؓ و عاشق جمال جناب ایشان بودی می نویسند کہ حفظ کلام مجید در یک ماہ نمودند و آن ماہ روزہ بود ہر روز یک سیپارہ یاد فرمودہ شب در تراویح می شنوانیدند می آرند کہ این مقدمہ در کشتی بودہ چہ بہ سفر حج تشریف می بردند و ماہ مبارک در کشتی واقع شد ہر روز یک سیپارہ یاد نمودہ بہ شب در تراویح می خواندند کشف ایشان بہ نوعی بودہ کہ آنچہ در عالم میگذشت بایشان معائنہ می شد از ودربار شدہ بخدمت حضرت عروۃ الوثقیٰ التجا آوردند تا از انجا ایشان را کشیدند کذلک مینویسند تمام بدن ایشان حکم چشم گرفتہ بود و ہر جزو بدن مبارک ایشان در رنگ چشم بینا بود و این معاملہ تا مدت حیات ایشان بودہ جلد اوّل مکتوبات معصومی کہ مسمی بدرّۃ التاج است جمع ایشان است و رسالہ یاقوتیہ بہ عبارت عربی تصنیف ایشانست کہ در واردات حرمین الشریفین از احوال والد خود جمع کردہ اند بعدہٗ بامر ایشان ملا شاکر ولد مولنا بدرین بعبارت فارسی نقل فرمودہ تا کثیر النفع باشد تفصیل احوال ایشان در برکات نوشتہ است ان شئت فارجع الیہ می آرند کہ قریب ایام وصال بدار الخلافت تشریف بردند بودند بعد از رجوع در سرائے سنبہالکہ کہ ما بین کنور پانی پت است و در ہمین منزل واقعہ حضرت خازن الرحمۃ شدہ بود و ایشان نیز بدان منزل رحلت نمودند روز جمعہ بود سوال نمودند کہ وقت نماز شدہ آخوند

بجلول

Marfat.com

سجاول بہ عرض رسانید کہ وقت است چون دست تبکیر برمی داشتند گفتند السلام علیکم یارسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وہر دو دست بسر گذاشتند بعدہ نیت نماز فرمودہ ودر سجدہ جان بحق تسلیم نمودند اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ مدت عمر شریف چہل وچہار یا چہل وپنجسال شدہ بود در ہم شہر ربیع الاول سنہ یکہزار وہشتاد وسہ رحلت نمودند در تاریخ ایشان قطعہ گفتہ اند از ہر مصراعی اگر تمام حروف را بشماری سال انتقال را

ببابی قطعہ

تا شد زمیان دیدۂ ارباب طلب	احمد قدر آن محمدی المشرب
پوشیدہ فلک جامۂ ماتم زدہ گان	واز نالہ شدہ روز محبان چون شب

تابوت ایشان را بدار الارشاد بردند وداخل قبہ شریف حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ متصل قبر مبارک دفن نمودند خدمت ایشان را سہ فرزند خلف شدند اوّل شیخ محمد ہادی وفرزند ثانی شیخ محمد پارسا وفرزند ثالث ایشان شیخ محمد سالم رحمہم اللہ آمین

تذکرۂ ثامن از منتخب خامس در ذکر فرزند چہارم حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ عنہ شیخ محمد اشرف قدس سرہ

خدمت ایشان باعلی درجات کمال وکمال ممتاز بودند واکتساب کمالات از خدمت والد ماجد خود نمودہ اند واز نسبت ہائی خاصہ ایشان بہرہ کلی یافتہ مجاز وممتاز گردیدند ولادت کثیر السعادت آن قبلہ ارباب ولایت در سنہ ہزار وچہل وسہ ہجری در بلدہ دار الارشاد سرہند اتفاق افتاد کسب علوم ظاہری بعد از حفظ کلام مجید بخدمت عم عالی مقدار خود حضرت خازن الرحمۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نمودہ اند وتحصیل انواع علوم عقلیہ ونقلیہ از ایشان فرمودہ وبعضی نزد مولانا بدر الدین سلطان پوری وتفسیر بیضاوی را تیمنا از خدمت والد خود حضرت عروۃ الوثقیٰ خواندہ اند خوارق وتصرفات

Marfat.com

ایشان مستغنی از بیان است می نویسند منقول از حضرت قیوم الزمان که والد ما را دخول مقامی از مقامات قرب متمنا بود روز تولد این برادر آن متمنا به حصول پیوست و خدمت ایشان در حسن ظاهری نیز درجه کمال داشتند و تمام مشابهة در صورت بوالد خود داشتند می آرند که خدمت والد ایشان را محبت کلی با ایشان بوده می نویسند که خطاب ایشان بُرهان الله رض بود چه باین لقب از جناب قدس خداوندی ملهم شده باشند عمر مبارک ایشان هفتاد و پنج سال شد وقت رحلت باین کریمه متکلم شده جان دادند وهو حسبی و نعم الوکیل شب بیست و هشتم صفر المظفر که روز آن عرس جناب مجدد الف ثانی باشد رضی الله تعالی عنه سنه هزار و صد و هژده وقت سحر جان بحق تسلیم کردند اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْن در قبه شریف حضرت عروة الوثقی رض مدفون شده اند و فرزند ایشان چهار اند اول شیخ محمد جعفر دوم شیخ محمد حیات سیوم شیخ محمد روح الله چهارم میان شافی الحال رحمة الله علیهم اجمعین

تذکره تاسع از منتخب خامس در ذکر فرزند پنجم حضرت عروة الوثقی شیخ محمد سیف الدین رضی الله تعالی عنهما

خدمت ایشان صاحب درجات والا و کمالات علیا بودند وجود شریف ایشان آیتی بود از آیات ایزدی و رحمتی بود از رحمت های صمدی ترویج شریعت شعار ایشان بوده و تخریب بدعت کار ایشان شده ارشاد ایشان آن قدر وسیع شده که جهان بر مرشدان مبتدع تنگ گردید چه ایشان از خدمت والد خود برای تربیت سلطان وقت در دار السلطنت می بودند امرا و سلاطین زمان همه در فرمان ایشان بودند می آرند ولادت باسعادت ایشان در شهور سنه هزار و چهل و نه هجری در بلده طیبه دار الارشاد سرهند وقوع یافته و نیز همان بشارت که در احوال تولد حضرت مروج الشریعت ذکر یافته همان بشارت از جناب حضرت خازن الرحمت رضی الله عنه در حق ایشان منقول

Marfat.com

شدہ کہ ملکی را دیدند کہ وقت ولادت ایشان آیہ کریمہ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا میخواندند بعد تدریس رسیدند بعد تلاوت کلام مجید علوم عقلیہ و نقلیہ را از خدمت عم خود خواندند و در اندک مدت در علوم کثیرہ ممتاز شدند و کسب باطنی از خدمت والد ماجد خود حضرت عروۃ الوثقیٰ نمودند و باعلی درجات رسیدند و عالمی از نور فیوض و برکات باطنی ایشان منور شد می نویسند کہ چون ایشان برائی تربیت سلطان زمان اورنگ زیب عالم گیر از خدمت والد خود مامور شدند و بدار السلطنۃ رسیدند بدروازہ شہر تصاویر بوضوح صاف صورت دو پیل مست بودہ کہ بر پشت آنہا صورت دو پہلوان مہیب کشیدہ بودند ایشان بدروازہ اندرون نشدند تا آن صورت را منہدم نکردند و انواع بدعت کہ در آنوقت بود بہ اول صحبت با سلطان ہمہ را از قلمرو سلطنت او موقوف کنانیدند و دین اسلام آن قدر در بلدان ہند قوت پذیرفت کہ ہیچ وقت مثل آن نشدہ بود و اہل بدعت ذلیل و خوار شدند و ہیچ جا در بلدان ہند رواج آنہا نماند نیز نوشتہ اند کہ وقتی در آن ایام بادشاہ ایشانرا در باغ خاص دعوت کرد در میان آن باغ حوضی بود کہ بکمال زینت ترتیب یافتہ و در آن صورت ہائی ماہی از طلا درست نمودہ چشم ہائی آنہا را از جواہر و الماس ساختہ بودند و جہت جلوس ایشان فرش بر کنارہ ہمان حوض انداختہ بودند چون خدمت ایشان با سلطان برائی جلوس بر آن مکان رسیدند اول امر فرمودند کہ آن ماہی ہائی طلائی را شکستہ از آنجا دور کردند بعدہٗ جلوس نمودند و سلطان از انجا کہ بہرہ ولایت یافتہ بود ازین امور ایشان محفوظ مے شد و شکرانہ الٰہی بتقدیم می رسانید کہ در عصر من این نوع مردمان پیدا می شوند و در جوع خلائق آنقدر شدہ بود کہ روزے بادشاہ زادہ محمد اعظم شاہ بخدمت ایشان برائی تومبہ می آمد آن قدر جمعیت خلائق بدروازہ ایشان بود کہ از ہجوم دستار از سر بادشاہزادہ افتاد و بمشقت تمام دخول میسر شد و بخدمت ایشان رسیدہ توجہ شریف حاصل نمود چون بخدمت سلطان رسید و احوال ہجوم خلق بعرض رسانید والد غرا ازین سخن بسیار محظوظ شد کہ اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ کہ دین

Marfat.com

نوع بمردم اهل الله درین زمانه که سلاطین را بدر آنها بدین مشقت راه حاصل می شود
وخدمت ایشان آنقدر در تعظیم اخوان خود می کوشیدند وحقوق را مد نظر داشتند که روزی
همین شاهزاده مذبور دعوت ایشان نموده بود ویکی از برادران ایشان که بعمر از ایشان کلان تر
بوزه حاضر بودند بایشان بدعوت رفته بود چون طعام را می آوردند بادشاهزاده افتابه
ولگن بدست خود گرفته برائے شستن دست ایشانان آمد ایشان از دست او افتابه و
لگن گرفته اوّل دست برادر بزرگ خود را شستند باز آفتابه ولگن را به شاهزاده گذاشتند
که دست ایشانرا و باقی مخدوم زاده گانرا شست این از کمال بی نفسی وحق پرستی ایشان هم
دلالت میکند مدّت عمر شریف ایشان چهل وهفت سال شد در سنه هزار و نود وشش هجری
ازین دار پر ملال انتقال نمودند اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ تاریخ وصال ایشانرا یافته اند هی هے
ستون دین افتاد روضه مبارک ایشان در بلده دار الارشاد سرهند واقع است —
طوبی لمن زارها از خدمت ایشان هشت فرزند خلف شدند سه ازان در حضور ایشان
بدرجه کمال رسیدند و پنج از ایشان خورد مانده بودند از سه فرزندان کلان ایشان اوّل شیخ
محمد اعظم قدس سره ثانی شیخ محمد حسین قدس سره ثالث شیخ محمد شعیب قدس سره

تذکره عاشره از منتخب خامس در ذکر فرزند ششم حضرت عروة الوثقی شیخ محمد صدیق رضی الله عنهما

خدمت ایشان اصغر اخوان خود اند چون فرزندی که در شیخوخیت متولد شود در نظر والد محبوب میباشد ازان
جهت محبوب والدین خود بودند وخدمت حضرت عروة الوثقی هر کمالی که فرزندان کلان خود را به
بشارت داده اند ایشانرا نیز بشارت داده اند ولادت کثیر السعادت آنقدوة ارباب ارادت در شهور
سنه هزار و پنجاه و نه در بلده دار الارشاد واقع شده تعلیم علوم عقلیه ونقلیه در اندک مدت نموده بخدمت
والد خود به سلوک مشغول شده اند چون عمر مبارک ایشان به حد بلوغ رسید وکسب باطنی ایشان نیز مقارن آن
باتمام انجامید و در سن هیجده سالگی مبشر بوصول ولایت احمدی شدند هر چند که قبل بر آن به چند سال

Marfat.com

در طفولیت از سر ور دین و دنیا بشارت ایندولت یافتہ بودند خدمت حضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ تعالیٰ عنہ ایشانرا کامل و مکمل دیدہ اجازت کاملہ در رنگ دیگر فرزندان عنایت فرمودہ اند می آرند کہ در صورت ایشان مشابہت تام بحضرت والد خود داشتند علی الخصوص جبہہ و ابرو و چشم و بینی ایشان مشابہت بسیار داشت می آرند کہ اکثر مرض بہ ایشان حایل میشد درین بسیار شاکر می بودند و اکثر عمر مبارک ایشان در پرہیز گذشتہ است چہ از اطعمہ لذیذہ و فواکہ و غیرہ اشیائی مرغوبات طبعی تناول نمی نمودند می فرمودند کہ پرہیز کہ برائی خوف مرض کردہ شود خیلی تصفیہ باطن می نماید چہ ازین ممر در دل خطور ریاضت نمی آید کہ بعجب بکشد روز آخر عمر شریف در دار السلطنۃ دہلی تشریف فرما شدہ بودند و محمد فرخ سیر کہ با دشاہ وقت بود مرید ایشان بود وصال ایشان پنجم شہر جمادی الاول سنہ ہزار و صد و سی و یکم ہجری در دار السلطنۃ مذبور روئداد از آنجا تابوت شریف ایشان را بدار الارشاد آوردند و قبہ مبارک و روضہ علاحدہ متصل روضہ حضرت عروۃ الوثقی رض ساختہ اند مدفن ایشان آنجا قرار گرفتہ زیارو یتبرک بر رضی اللہ تعالیٰ عنہم از خدمت ایشان دو فرزند خلف شدند اول شیخ محمد مہدی و ثانی شیخ محمد عبد الباقی رحمۃ اللہ علیہما مخفی نماند کہ خدمت حضرت عروۃ الوثقی رض را شش صبیہ بودند و از ہر شش پسران ایشان نیز صبیات بودند و ہمہ این صالحات بدرجہ ولایت مشرف شدہ صاحب کشوف و کرامات ظاہرہ و خداوند معارف و خوارقات باہرہ اند کہ تفصیل آن موجب تطویل می شود رحمہم اللہ تعالیٰ رحمۃ واسعۃ چون تسوید این منتخب بہ رود یاد وقوع یافتہ و صعوبت کشتی مانع تفصیل احوال حضرات خمسہ از فرزندان حضرت عروۃ الوثقی رض شدہ ازین ممر کوتہ اندیشی بحسبان نبرد کہ راقم نسبت باین اکابر کم عقیدہ یا بی اطلاع از احوال ایشان بودہ خدا جل شانہ گواہ است کہ فقیر ہر یکی از فرزندان حضرت عروۃ الوثقی را بہ مرتبہ معتقدم و ہر یکے را بتدریج بعد ہم دیگر چنانچہ ذکر شد در دیف ہم دیگر میدانم و امید استمداد

Marfat.com

ازارواح طیبہ ایشان درحصول نسبت ہائی خاصہ این اکابر می نمائیم۔ **فرد**

یقین عذرم بزرگان در پزیرند		کلان ہا خوردہ برخوردان نگیرند	

منتخب سادس از منتخبات سبعہ در احوال حضرت قطب الاقطاب غوث الاغواث سرمست بادہ قیوم حضرت شیخ حاجی غلام محمد معصوم وقدوۃ الاولیا ملاذ الاتقیا مستغرق انوار سرمد حضرت شاہ غلام محمد رضی اللہ تعالیٰ عنہما

مخفی نماند کہ خدمت حضرت قطب الاقطاب در سائر اولاد حضرت مجدد الفثانی رض در زمان خود امتیاز تام بودہ و در عصر خود جامع بودند در منصب قیومیت و غوثیت و قطبیت و بہ نسبت اصالت نیز محقق چنانکہ بطور حضرت مجدد الفثانی رض منصب قیومیت بی نسبت اصالت متمتع الوجود است این معنی از محرمان کلام و آلائے ایشان مخفی نیست و خدمت ایشان بہ قطب الاقطاب ملقب بودند و امام الاولیا نیز خطاب ایشانست در رنگ صدر خود قیوم الزمان کہ تاج الاولیا خطاب ایشان بود و در حق ایشان بشارات این مناصب مذکورہ قبل از تولد مبارک ایشان بسیبن از حضرت عروۃ الوثقی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بحضرت تاج الاولیاء قیوم الزمان شیخ محمد صبغۃ اللہ شدہ بود کہ از نسل تو فرزندی عزیز الوجود تولد خواہد شد خواہ از تو بے واسطہ و خواہ از فرزندان تو بواسطہ چون آن عزیز را دریابی آنرا قایم مقام من دانستہ اسم مرا بوی گذاری کہ وارث نسبت مجددی و معصومی بالاصالۃ وے خواہد بود و فیوض و برکات او الی یوم القیامت در اولاد و منتسبان او خواہد ماند و طریقہ علیہ اکابر را رواج دیگر خواہد افزود این مژدہ بشارت کہ در حق ایشان از جد شریف ایشان واقعشدہ در رنگ بشارتے ہست کہ حضرت سلطان العارفین بایزید بسطامی رض در حق شیخ ابوالحسن خرقانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ قبل وجود ایشان بمدت مدید عنایت نمودہ بودند خدمت مولوی معنوی در مثنوی بآن تصریح فرمودہ اند

Marfat.com

ودرین مجموعہ نیز در منتخب اول در احوال ایشان تفصیل آن شدہ است چون عمر مبارک ایشان بحد تعلیم رسید بدرش مشغول شدند و از انواع علوم عقلیہ و نقلیہ در اقران خود ممتاز گردیدند تا سن مبارک ایشان بحدود عشرین رسید از تحصیل فارغ شدہ بخدمت جد والائی خود حضرت تاج الاولیا قیوم الزمان بکسب سلوک باطنی مشغول گردیدند در مدت قلیلہ اخذ فیوض کثیرہ کردند و بدرجہ کمال والکمال فائض شدند و از خدمت جد خود بخلافت کلی سرفراز گردیدند و عالمی از انوار ارشاد ایشان منور شدہ و طریقہ علیہ را رواج کلی بوجود ایشان حاصل گردید نسبت اجداد کبار خود را بتازگی و طراوت تمام در معروض جلوہ در آوردند و ارشاد ایشان عالم گیر شدہ و بشارت موعودہ مذکورہ بحصول پیوست و بمناصب اعلیٰ کہ رمزی ازان رفتہ سرافراز گردیدند و این معانی را در نسخہ خود خدمت میر غیاث الدین قدس سرہ کہ یکی از خلفای جہت مندان ایشانست و بسیار عزیز الوجود و شیرین سخن بود در قصیدہ بوزن مثنوی بنظم کشید اینجا نیز فروی چند ازان ایراد نمود **نظم**

ای مست شراب ناب قیوم	شد بر تو مزین اسم معصوم
ای بدر منیر چرخ باہر	سیمای ولایت از تو ظاہر
ای نیر مشرق تصوف	لامع ز تو مشعل تعرف
ای بحر تموّج حقایق	مشروح تو گوہر دقایق
ای مطلع آفتاب توحید	شد مقتبس تو ماہ و خورشید
ای ابر مبرّق گہربار	جاری ز تو بحرہای اسرار
ای عقدہ کشائی مشکل دل	روشن ز تو شمع محفل دل
ای محرم راز ایمن عشق	پر گل ز تو گشتہ گلشن عشق
ای بلبل آشیان جبروت	منظور تو بوستان لاہوت
ای آہوئی مرغزار قدسی	صحرائی تو صحن عرش و کرسی

Marfat.com

ای کوکب برج چرخ اقبال — اقطاب بخدمتت چو ابدال
ای اخترِ آسمان عرفان — روشن زتو شمع نقشبندان
ای ملجاءِ فرقۂ طریقت — صیقل زتو عینکِ حقیقت
ای دُرِّ ثمین بحر پر نور — حیران زتو صد خنید و منصور
از جذب تو ای مسیح عرفان — روشن شدہ شمع نقشبندان
از فضل تو ای محیط پر دُر — صد خسرو جام در تحیر
شد ذات تو در تمام اقطاب — در فضل و شرف چو دُر نایاب
شبیران بوادی بصارت — دادند ز مولدت بشارت
جدِّ تو کہ تاج اولیا بود — در وصفِ تو صد مقولہ فرمود
بر سائرِ اہل دارالارشاد — از قطبیت تو مژدہ میداد
آن مہر سپہر دین و اسلام — با خویش ترا نمود ہم نام
ای نام تو سرخطِ نجاتم — دی لطف تو حلِ مشکلاتم
ای مرہم داغ سوز ناکم — گلشن ز تو گشتہ مشت خاکم
زان یک نگہی تو سرفرازم — احسان ترا چہ شرح سازم
مفتاح توجہی تو لاریب — بکشائے بدل دریچۂ غیب
ای راحتِ جان بیقرارم — روشن ز تو چشم اشکبارم
ای بدرِ سرادقِ امانے — طغرائی تو خازن المعانے
ای شاہِ سراچۂ ولائیت — رونق دہِ مسندِ ہدائیت
ای قطب سپہر ملک جاوید — قندیل در تو رشک خورشید
ای مرشدِ راہ خرقہ پوشان — ای کہف پناہِ سینہ زیشان
ای راہ نمائی جادہ عشق — ایجرعہ فزائی بادۂ عشق

Marfat.com

ای زبدۂ اولیائی اعظم — ای قدوۂ اصفیائی اکرم
ای منبعِ فیض آسمانے — ای مہبطِ نور لامکانے
ای بلبلِ گلبنِ عجائب — ای طوطیٔ گلشنِ غرائب
ای قطبِ مشائخ طریقت — ای غوث اکابرِ حقیقت
ای مروحہ نسائمِ غیب — ای مقتبس فیوضِ لاریب
سلطان سرمد ملکِ ارشاد — قطب الثقلین شاہِ اوتاد
دیباچۂ دفترِ لطافت — صندوق جواہرِ شرافت
مفتاح عوالمِ درِ غیب — دہلیز تجلیات لاریب
درصدف خزانۂ خویش — قطب فلک زمانۂ خویش
سرمہ ز نورِ تست فیروز — بیضائی تو گشت عالم افروز
ظاہر ز تو جوہرِ کرامات — مقطوعِ تو عرصۂ کمالات
این طارم نہ رواق اخضر — گردید ترا چو حلقۂ بر در
بر درگہ انوارِ تو ای شاہ — شیران جہان بسانِ روباہ
عالم زمئی تو مست مدہوش — شاہان بدرِ تو حلقہ در گوش
اصحاب تو پرِ می وصال است — مستان ترا عجب خیال است
وہ وہ چہ مئی و چہ لذتست این — ہیہی چہ کمال قربت است این
ای مرشد راہِ عشقبازان — ای ہمدمِ سوزِ جان گدازان
گذار چنین خراب مارا — دریاب دلِ کباب مارا
ہر چند بدم سگی تو ہستم — ای قطب زمان بگیر دستم
دل خستۂ قلندری گدائے — آمد بدرِ تو بے نوائے
با رنگ خزان دمیدۂ تر — نومید مباز ازین در

Marfat.com

تا کی غم خون خورم درین راه — دست من و دامنِ تو ای شاه
در چاهِ غم اسیر مگذار — رخسار مرا ز خاک بردار
در کهفِ کرم بده پناهم — بنمائی بسوئی دوست راهم
گمراه شده ام تو رهبرم شو — غمخوار دلِ نکدرم شو
محرم بحریم وحدتم کن — سرِ مستیٔ مجتمع کن
در بوتۂ منقل شهودم — بنمائے طلاسِ وجودم
رشح رشحات فیض عرفان — افشار به کامِ تشنه کامان
زان زخمِ شراب شعله انگیز — در ساغرِ باطنم فروریز
از اشعهٔ آن شراب ساغر — کن دیدهٔ باطنم منوّر
نقل است که آن امام قیوم — قطب الثقلین یعنی معصوم
روزے بجناب صبغة الله — بیداد چنین بشارت آگاه
کز آلِ تو اے ولیٔ یزدان — فرزند شود چو ماهِ تابان
کز فر و کمال بے نهایت — فیضش بجهان کند سرایت
در سکر بود بلسان طیفور — در جاذبه هم عنان منصور
در عشق ز جمله پیش باشد — بوالقاسم وقت خویش باشد
در کشف کرامت آن نکوکار — گردد یمِ بحرِ راز اسرار
رونق دهد او سریرِ ارشاد — روشن کند او چراغ اجداد
گردد ز همه برتبه فائق — باشد بلباس قطب لائق
آفاق شود ز مقدمش نور — سرمند شود ز مرقدش طور
پس ذات وراء عز بزدارید — این اسم مرا بوی گذارید
ناگاه رسید بیک غزت — آن قطب جهان نمود رحلت

Marfat.com

میداشت بعد فوت آن شاہ
قیوم زمانہ چشم در راہ

کز مرحمتِ عمیمِ واحد
آن نادرہ کے کند تولد

ناگہ بعنایتِ الٰہے
بشگفت گُلے زباغ شاہی

فرخندہ گُلے حدیقہ سرمد
تابندہ چراغ شرع امجد

آمد بوجود آن فلک شان
رشکِ مہ و آفتاب تابان

آن کاشفِ جملہ سرِّ مکتوم
کروش بلقب غلام معصوم

شد سال مبارکش چو عشرین
افروخت چراغ ملت و دین

تحصیل علوم شرع بنمود
انگہ بسلوک سعی فرمود

در مدتِ کم بفضلِ یزدان
گردید نہنگ بحرِ عرفان

در جذبہ ربود دل ز تسیفور
در جیب شدش ہزار منصور

برداشت لوائے معرفت را
آراست سریرِ قطبیت را

مشحون شد از و ایاغ عرفان
افروخت چراغ نقشبندان

پوشید لباس احمدی را
نوشید مے محمدی را

آن بلبلِ علوی آشیانہ
بگرفت سماع عاشقانہ

گردون شدہ شیشہ شرابش
برکف شدہ ساغر آفتابش

از قلقلِ خمِ نحن اقرب
لبریز نمود جامِ مطلب

یک شیشہ ز جام او ست افلاک
خم خانہ او برون ادراک

اکواب جہان پر از مے او ست
بیرون زدہ کون نشہ او ست

او طرفہ شرر بکام دل زد
مضراب عجب بتار دل زد

او رمز دگر بگوش دل گفت
لولوئے دگر ز بحر دل سفت

او ریخت ز قطع شاہ لولاک
صہبای جنون بجام ادراک

Marfat.com

در میکدہ ہائے کبریائی	نوشید شراب مصطفائی
بگرفت قبائے عشق در بر	بنہاد کلاہِ شوق بر سر
بنشست بسرجِ رخش ہمت	رُخ کرد بسوئے ملک حضرت
ناگاہ جذباتِ لایزالی	بردش بحریم بے زوالی
زد سکّہ قطبیّت ناشش	ہم کرد قیوم خاص و عاشش
ہم غوث و امام وقت خود شد	ہم فرد ہمام وقت خود شد
شد ملک ملک مسخّرِ او	کونین چو حلقہ بر درِ او

این منظوم بسیا طویل است قدرے ازان در تذکرہ خوارق ذکر خواہد شد کہ بدآنجا مناسبت دارد انشاء اللہ تعالیٰ اینجا قدرے ایما براحوال ایشان شد چنانچہ مشتی نمونہ خروارے گفتہ اند می آرند کہ آنقدر استغراق و حضور برایشان غلبہ داشت کہ بہ محسوسات ظاہری اگرچہ در نظر ایشان می گذشت ادراک نمی فرمودند مگر از حضّار مجلس ایشان را برآن مطلع می ساخت این نقل اشارہ باین مدعا می نماید می آرند کہ در ایام کبر سنّ نوعی با مراض بارد مبتلا شدہ بودند و طبیب جہت پرہیز آنہ ایشان گوشت مرغ معیّن نمودہ بود و خادمی کہ در طبخ معیّن بود و ہمیشہ یکران را ازان بحضور عالی می برد روزے مرغی بیک پا چنانچہ عادت مرغان رفتہ است ایستادہ می شوند ایستادہ بود آن مرد جہت رفع منظنّہ کہ ہمیشہ یک پائی را برائی خود میداشت ایشان را مطلع ساخت کہ حضرت بہ بینید کہ مرغان این ولایت یکپا دارند خدمت ایشان دیدہ یقین وا نمودہ فرمودند کہ سُبْحَانَ اللہ چہ قدرت کاملہ است کہ بعضی مرغان را یکپائی خلق نمودہ و ما یحتاج او را بیکپائے کفایت کردہ این از کمال استغراق و حضور ایشان مخبر است کہ تا این حد از احوال ظاہری بیخبر مے بودند و تمام ہمت والائی شان در امور کمال باطنی مصروف بودہ در نزد فقیر بیاض خاص ایشان است و دران از کشوف و الہامات و علوم و

Marfat.com

معارف بنوعے تدقیقات وتحقیقات نگارش نمودہ اند ودر صفاوت ذات وآثار وافعال
بطرز خاص خود از عبارات عالی واشارات متعالی بیان فرمودہ کہ عقل عقیل از دریافت
آن عاجز ودرک وتراک آن قاصر وآن بیاض مبارک تمام بدستخط شریف ایشان است
ودران از الہامات وخصوصیات خود آن قدر باریک مقدمات آوردہ اند کہ ظاہر نمودن
ایراد نمودہ اند
آن بیاض جز بنظر خواص از جملہ محالات است مسموع از اکابر است کہ خدمت ایشان در
رنگ اجداد کبار خود باین الہام نیز ملہم شدہ اند کہ غفرت لك ولمن توسل بك
بواسطتنا وبغیر واسطتنا الی یوم القیمۃ واین الہامات بجناب حضرت مجدد
الف ثانی وحضرت عروۃ الوثقی وحضرت قیوم الزمان شیخ محمد صبغۃ
اللہ رضی اللہ تعالی عنہم شدہ بود واین خلف رشید بہ نسبت اجداد کبار بدان
ممتاز شد عادات وعبادات ظاہری ایشان تمام بمطابقت سنت واقع شدہ وموافقت
حضرت اجداد خود را در افعال واطوار وآثار آن قدر حریص بودند کہ ما فوق آن متصور
نباشد ودر امورے کہ سُنت ازان ساکت است تابع الہام بودند حتّٰی کہ از
اکابر مسموع است کہ نوشیدن آب بے اذن الہام بایشان میسّر نبود در ایامی کہ خدمت
ایشان بزیارت حرمین الشریفین تشریف می بردند وخدمت حضرت حجۃ اللہ
وحضرت وحدت ودیگر کبار حضرات نیز عازم آن سفر بودند چون خدمت ایشان
خوگر بملازمت جد خود حضرت قیوم الزمان بودند وصحبت دیگران برایشان گران
می نمود از این ممر بجناب حضرت قیوم الزمان عرض نمودند کہ فقیر را سوائے صحبت
حضرت صحبتی نمی سازد وباخوان وبنی اعمام حضرت درین سفر ہمراہم ہر چند ایشان
ہمہ کامل وکمل اند آما از آنکہ این فدوی سوائے ایشان بطرفے مد نظر ندارم وآداب صحبت
دیگران کما ہو از من بوقوع نخواہد آمد بلکہ حضور مجلس عالی ایشان نیز بر من گران است
مبادا موجب آزار ایشان شود ونقصی ازان بمن عاید شود وخدمت حضرت قیوم الزمان

Marfat.com

فرمودند کہ کشف کونی را باشما ہمراہ میسازم چہ شما و این اکابر ہمہ ازان مقام عبور نمودہ اید و در عرصہ سفر احتیاج بدان میشود چون این نسبت ملازم شما شود ہمہ ہمراہان شما را احتیاج بشما خواہد بود چون محتاج شما شدند در استرضای شما خواہند بود و خدمت ایشان مرخص شدہ با حضرات دیگر ملحق شدند روزے واقعہ عظمی بایشان نمودند کہ اگر امروز کوچ نمودہ بدان منزل رفتہ شود موجب این بلیہ خواہد بود آن واقعہ بعینہ در حفظ فقیر نماندہ اما دیگر صاحب زادہ گان را ظاہر پیدا باشد و حاصل آن ہمین است کہ ایشان بحضرات اعلام نمودند کہ امروز چنین و چنان بمن نمودہ اند و منع در کوچ فرمودہ اند حضرات فرمودند کہ ظاہر مقدمہ بنظر نمے آید و کشوف چندان اعتبار ندارند گاہے واقع مے شود گاہے واقع نمی شود توکل بہتر ست القصہ بعد اللتیا والتی کوچ نمودند ایشان آن روز از حضرت تخلف فرمودہ فردائے آن بایشان ملحق شدند آن واقعہ بحضرات روئداده بود و موجب بسیار آزار ایشانان شد بعد ازان روزانہ ہیچ منزل کوچ نمے نمودند کہ از ایشان استصواب آن نمی دیدند و نیز مسموع شدہ کہ درہمان سفر چون کشتی ایشان بدریا قریب جدہ رسید گونہ باد مخالف وزید و کشتی در تباہی آمد و امید خلاصی از تمام رکاب آن بکسے نماند ہمہ از ہمدیگر بحلی و وداع می خواستند و غوغائی محشر در اہل آن مرکب افتادہ بود خواص و عوام حیران و سراسیمہ شدہ بودند و شبیہ یوم ترے الناس سکاری و ما ہم بسکاری پرتوے انداختہ بود و خدمت ایشان در آن ہنگام بفراغ کلی بمراقبہ و استغراق شغل داشتند یکی از حضرات ایشان را جنبانید از کیفیت معاملہ باخبر کرد ایشان فرمودند کہ خاطر جمع دارید کہ انشاء اللہ تعالیٰ روز جمعہ بجامع جدہ بخیریت نماز ادا خواہد یافت و ہیچگونہ مکروہے واقع نیست فوقع کما بشر رضی اللہ تعالیٰ مشہور است کہ روزے ایشان بطواف

مشغول بودند

Marfat.com

مشغول بودند دران اثنا سارقے بجیب مبارک ایشان دست انداخت و حال آنکہ
جیب مبارک ایشان خالی بود ایشان بران مطلع شدہ دست او را گرفتہ با خود
میگردانیدند تا دورہ طواف بآخر رسید و آن شخص بہیچ نوع خود را از دست ایشان
رہانیدن نتوانست لاچار خود را بایشان گذاشت چون فارغ شدند دست او را
کشیدہ بگوشہ بردند و خادم را فرمودند کہ مبلغ کذا حاضر ساختہ و بدان سارق عنایت
نمودند و فرمودند کہ مرا شرم آمد کہ دست او از کیسہ من خالی رود مے آرند کہ خدمت
ایشان بر کنار دریائے اٹک منزل داشتند جہت وضو بر کنار دریا آمدند خدمت
میر غیاث الدین کہ خلیفہ جہت مند ایشان بودہ و نظمی کہ بالا ثبت شدہ تصور فرمودہ
او است حاضر الخدمت بود و بر کنار آب سنگے را باو نمودند کہ فارس است و خاصیت
آن دارد کہ ممسوس آن طلا شود اگر بکار شما است بردارید خدمت میر مذکور چون
در جذب بود موافق مذاقش نیامد و بعصائیکہ در دست داشت آن سنگ را
بدریا انداخت سنان عصائے او آہنے بود فی الفور طلا شد آن را نیز برآوردہ
بدریا انداخت خدمت حضرت قطب الاقطاب تحسین ہمت او کردند و طالب
صادق دانستہ القائے نسبت خاصہ خود بقدر استعداد فرمودند و نیز مسموع است
کہ یکبار در کشتی اٹک سوار شدہ عبورے نمودند و دریا در آن ایام در طغیان
بود کشتی را از حدی کہ می برآید پایان بردآن مکان را کمالی و جلالی می نامند محل مہیب
و مہلک است چنانچہ از عابران دریا پوشیدہ نیست ملاحان فریاد برآوردند
ایشان از استغراق باخبر شدہ فرمودند کہ چہ غوغا است صورت حال بعرض آن
قدوۂ ارباب کمال رسانیدند ایشان فرمودند باک مدارید کہ فقیر ملہم شدہ ام
کہ اہل این کشتی از غرق و حرق دنیا و آخرت محفوظ اند ملاحان را از بشارت
ایشان دل قوی شدہ در تردد کشتی شدند ایزد تعالیٰ خلاص آنہا از غرق نمودہ

Marfat.com

کشتی را بما من رسانید چون از کشتی فرود آمدند شخصی از انہا بہ عرض رسانید کہ حضرت بشارت خلاصی غرق و حرق دنیا و آخرت عنایت نمودند در حق تمام اہل کشتی در دنیا خود این مژدہ بحصول پیوست در عقبی نیز امید است کہ ثابت شود اما درین کشتی چند نفر ہندوان اند در حق آنہا این بشارت چگونہ راست آید درین مقولہ بودند کہ ہندوآن مذکور آمدہ بخدمت ایشان اظہار نمودند کہ ما را اخلاص کلّی حاصل شدہ بما کلمہ عرض نمایند کہ مسلمان می شویم ہمہ بخدمت ایشان اسلام آوردند می آرند کہ ایشان روئے مبارک خود را پوشیدہ می داشتند یا در پالکی مبارک خود ذلے میکشیدند کہ در رہگذار مبادا احدٌ و خدا جلّ شانہ و رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم بنظر من در آید اتفاقا اگر ہندوئی بشرف دیدار ایشان مشرف می شد و حال کلمہ می خواند و مسلمان میشد و این واقعہ بکرات وقوع یافتہ ہندوآن از این معنی باخبر شدہ از رہگذار ایشان دور می شدند **و منقول** است کہ خدمت ایشان درین فرد از دیوان حافظ اعتراض مے نمودند کہ فرمودہ **فرد**

من از آن حسن روز افزون کہ یوسف داشت دانستم ؎
کہ عشق از پردۂ عصمت برون آرد زلیخا را ؎

مے فرمودند کہ باعث بر عصمت زلیخا عشق حضرت یوسف در شدنہ آنکہ موجب نقض عصمت او گردید و مے فرمودند **فرد**

کمالِ حسن یوسف را چہ دانی حافظا بشنو ؎
کہ عشق او سبب گردید بر عصمت زلیخا را ؎

درین معنی ہم ادب جناب حضرت یوسف صدیق صلوات اللہ علے نبینا وعلیہ مے ماند و ہم ادب حضرت زلیخا کہ حرم محترم او است آن قدر در آداب انبیا می کوشیدند کہ بالاتر ازان متصوّر نباشد و در اتباع این فرد

Marfat.com

که ذکر میشود بجای اولوالعزم اولوالفضل تجویزے نمودند **فرد**

دران روز کز فعل پرسند قول	اولوالعزم را دل بلرزد ز هول

می فرمودند هرچند از عظمت کبریا جناب قدس خداوند جل شانه مجزا است بصعوبت قیامت مشعر اما از صریح کنایه بهتر است که باداب انبیا صلوات الله علیهم لیق واین کریمه مبارک بدان دال اِنَّ الَّذِیْنَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنٰٓی اُولٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُوْنَ ۙ لَا یَسْمَعُوْنَ حَسِیْسَهَا وَهُمْ فِیْمَا اشْتَهَتْ اَنْفُسُهُمْ خَالِدُوْنَ لَا یَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْاَكْبَرُ وَتَتَلَقّٰهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ هٰذَا یَوْمُكُمُ الَّذِیْ كُنْتُمْ تُوْعَدُوْنَ ۝ مروی است که شبے خدمت ایشان درملازمت مرشد خود که جدّ ایشان نیز بودند از خانقاه معلے بدرحرم سرا تشریف آوردند ازان مکان طلب رخصت نمودند که بخلوت خود تشریف برند خدمت حضرت قیوم الزمان فرمودند که ساعتے توقف نما تا من از اندرون گردیده بیایم تو حرفے دارم خدمت ایشان آن جا ایستاده ماند و جدّ ایشان چون بحرم محترم رفتند از خاطر مبارک ایشان نسیان شد ایشان تا صبح از ان مکان بیجا نشدند همان هیئت ایستاده ماندند حتی الصبح چون جدّ ایشان برای نماز صبح برآمدند ایشان را درهمان مکان ایستاده یافتند معلوم نمودند که ازهمون وقت ایستاده اند استفسار نمودند بعرض رسانیدند ازان وقت منتظر بودم رخصت نمودند که وضو کرده برای نماز بیا و نسبت خاصه خود را بایشان القا فرمودند بلے مریدان را بدین صفات باید بود تا از فیوضات پیر بهره ور گردند مشهور است که هیچ بے ادبی بخدا نرسیده است کسانے که بخدمت و ادب توفیق یافته اند آنها بفیوض و برکات مستحق اند نه غیر آنها مَنْ خَدَمَ خُدِمَ **فرد**

هر که عاشق شد اگر خود نازنین عالم است	ناز کی کے راست آید ناز مے باید کشید

Marfat.com

تذکرہ ثانی از منتخبات دس در ذکر بعضے خصوصیات و خرق عادات جناب حضرت قطب الاقطاب حضرت حاجی شاہ غلام محمد معصوم قدس سرہ العزیز

من خرق عادات

چند خوارق جناب ایشان را خدمت میر غیاث الدین مذکور در نسخہ مذکور خود بہ نظم کشیدہ است اینجا ہمان منظومہ را تبرکا ایراد میشود

من خرق عادات نظم

ای خاصۂ مرید صادق او — بشنو تو ز من خوارق او

روزے بکنارۂ سرائے — شد صحبتِ من بزاز جائے

آن جاہلِ بے تمیز بے درد — زین قطب زمانہ غیبتے کرد

از غیبت آن مظنن جاہل — افتاد مرا خطور در دل

آن شب ز تصرف این علامات — بنمود بخوابم از کرامات

بستان خوشِ عجب بہارے — باہر طرفش شگوفہ زارے

چون طرہ حور سنبلِ او — چون عارض مہوشان گلِ او

از چادر سبز فرش راہش — وز لالہ زعفران گیاہش

خاکش بمثال مشک و عنبر — آبش چو زلال روح پرور

سروش چو الف کشید قامت — صحنش چو گل سمن تمامش

بازیبت خوبی آن گلستان — بروہ کرو ز بہشت رضوان

در اوسطِ آن صدیق بینش — آمد بنظر عمارتِ خوش

ایوان خوش و عجب مکانے — پر فیض کرامت آشیانے

از عنبر و مشک طینتِ او — جنات تجل بزینتِ او

در

Marfat.com

وز او سط آن بساط انور — فرش دگری ازان نکوتر
فراش ازل ازان ز قدرت — گسترده بساطهای صنعت
دیدم که درون نشسته مردے — بر مسندِ عهد خویش فردے
یعنے شهِ دین امام قیوم — قطبِ دو جهان غلام معصوم
چون مهر سپهر عالم آرائے — بنشسته دران مقام کبرائی
دیدم که بنزد بزم آن شاه — یک مرد پدید گشت ناگاه
آن مرشد عاشقان سرمست — بهر ادبش ز جای برجست
لب پر گهر سلام بکشود — اورا بسی احترام بنمود
با شوق مصافحت کناد ش — تشریف بجائے خویش دادش
یک خلعت سبز آن نکو مرد — از تخت قمیص خود برآورد
پوشاند ورا و شاد بنشست — انگه بنهاد بر سخن دست
آن پیک خجسته پی اقبال — آغاز نمود گوهر افشال
چون بلبلِ مست در بیان شد — از روح امین گهر فشان شد
گفت آن شهِ بارگاه مه سر — شایسته خلعت محمد
کین خلعت قطبی است و ارشاد — بهرِ تو رسول حق فرستاد
آن پیر چو این سخن بگفتش — چو گل مه چهره بر شگفتش
گفت این سخن آنعزیز مذکور — در کتم عدم بگشت مستور
از خواب چو دیده بر گشودم — مرآت دل از خطر ربودم
آن رنگ خطر چو بود در دل — شد رفع ز فضل پیر کامل
آنکس که نموده بود غیبت — ز و قصه شنو بگیر عبرت
چون صبح رسید شب بدر شد — مه گشت غروب شب سحر شد

Marfat.com

دربای حصار شرق بگشود — بیضای فلک طلوع بنمود
رفتم بسلام آن فلک جاه — دیدم که بدید گشت ناگاه
غیبت گر آن ولی یزدان — با آه و فغان و چشم گریان
آمد بقدوم شاهِ غلطید — زین حالتش آن ولی بپرسید
گفت ای شهِ مسندِ هدایت — خورشید سرادقِ ولایت
دیروز خطای بر زبانم — بگذشت ز جهل و از گمانم
در واقعه خویش را بیکبار — دیدم بر نقشبند ابرار
آن شاه سوار قلاع وحدت — بیضای سپهر دین ملت
زو نعره بزن که خیز مقهور — از صحبت با تو دور شو دور
کین خانه سرای مخلصان است — کے جای قدوم منکران است
بوجهل چه و چه قدر احمد — تا چند شوی با ولیا بد
روز دو بآن ولے بگرو — مستغفر این گمان بد شو
رو دامنِ قطب را بدست آر — ورنه بغضب شوی گرفتار
اکنون شدم ای امیر عرفان — از گفته زشت خود پشیمان
بد کردم و توبه کردم اکنون — رحمی بنما بدین جگر خون
گر تو نه پذیری این گناهم — پس روز حساب روسیاهم
آن قطب چو دید حال زارش — بخشید خطای بے کنارش
ای گشته اسیر نفس مردار — این طائفه را چو خود مپندار
تا کے ز گمان نفس کافر — باز نده دلان چه گردی منکر
این طائفه ماه و آفتابند — از بهر تو لیک در حجابند
این فرقه مدام در حضورند — غواص محیط بحر نورند

Marfat.com

لیکن تو ازین فریقہ دوری — ہے ہے چہ نشان دہم کہ کوری
از پرتوِ آفتاب خاور — بے بہرہ بماند مرغ شبپر
یک صوفی آن شہِ نکو نام — بر ظالمے داشت اندکے وام
آن صوفی چو دام خویش درخواست — آن مرد ز روی جہل دم خواست
زد سیلی بر عذار صوفی — شد خستہ دل فگار صوفی
با جان حزین و چشم پر آب — آمد بحضور قطب اقطاب
برگفت ہر آنچہ ماجرا بود — بگریست جبین بخاک آلود
آن قطب سرادقات افلاک — این قصہ شنید شد غضبناک
از کثرت اشتداد غیرت — شد سرخ چو گل جبین حضرت
سبحہ بزمین فگند از دست — مستقبل قبلہ زود بنشست
آن بحر خوارقات عادات — برداشت دو دست در مناجات
گفت ای شہِ ملک لایزالی — قائم بسریر بے زوالی
ہر کس کہ بکار ماست کج باز — اور البقر تو سرنگوں ساز
ناگاہ ز کردگار بے عیب — الہام شدش ز پردہ غیب
ہر کس کہ ترا نمایہ آزار — اور البغضب کنم گرفتار
از حرمتِ خود کنم برونش — سازم بجحیم سرنگونش
ہر کس کہ ز درگہِ تو رو شد — مردود الٰہ تا ابد شد
آن نیّرِ آسمان اجلال — زین سر چو شنید گشت خوشحال
مستانہ صفت دو دیدہ بکشود — رخ جانب صوفی کرد و فرمود
کامروز درا بحکم یزدان — کردیم بخاک تیرہ یکسان
مردود شد عاقبت ز درگاہ — از قہر ولی نعوذ باللہ

Marfat.com

اکنون شنو از ہلاک آن مرد
کو را بغضب چسان فنا کرد

آن مدبرِ بے تمیز گم راہ
در اکل طعام بود ناگاہ

شد بند یک استخوان بحلقش
نزدیک رسید جان بحلقش

دم رفت قضا بہ گشت مجنون
شد حال تباہ او دگرگون

از قہر خدا بمرد آنروز
بر ہاویہ جان سپرد آن روز

از غیرت آن ولیِ یزدان
گردید بخاک و ہر یکسان

ہر کس کہ باہل دل در افتاد
در حال سرش ز تن بر افتاد

ای گشتہ مطیعِ نفس کافر
باز نده دلان چہ گردی منکر

این بے ادبی این جنونت
انداخت بچاہ سرنگونت

از جاہلی و زکوریت حیف
خود را بزنی تو بر دمِ سیف

این قوم چو تیغ آبدارند
جان از تن بے ادب برآرند

رو بہ تو چہ داری ترک تازی
باز نده دلان مکن تو بازی

ای طائرِ گلشنِ ہدایت
بشنو ز غیاثی این حکایت

در راہِ حجاز بودم آزار
یک ماہ بلرزہ تپ گرفتار

یک شب بدلم شرار دیو نشست
ضعفم بر بود رفتم از دست

چون مرغ ز حبس تن پریدم
خود را بسرای او بدیدم

کان طرفہ سرای بو العجائب
گویا کہ جہان در وست غائب

از شش جہت و چہار ارکان
پہنای او ہزار چندان

ناگاہ بنظر در آمد از دور
ہر سوی سرا وقات از نور

القصہ ازان زمین گذشتم
مقرون بسرا وقات گشتم

دیدم بنگہ کہ قطب مرحوم
گردید پدید یعنی معصوم

دلستم

Marfat.com

دستم بگرفت رہنمون شد — در خیمۂ عالی درون شد
دیدم بمیانہ بر سریرے — بنشستہ چو ماہِ بے نظیرے
گردیدہ جہان ز روی آن ماہ — چون مطلع نیّرِ سحرگاہ
این بندہ ز راہ نما بپرسید — کای رہبرِ سالکانِ تجرید
این کیست کہ ہست عالی القدر — رخسارہ چو ماہِ لیلۃ القدر
این کیست درین صفوف خلقان — بنشستہ بہ تخت نور اعیان
این نور تجلیِ صفات است — یا آئینۂ جمال ذات است
یا مہر سپہر لامکان است — یا شاہِ سریر ملک جان است
گفتا کہ حبیب لایزال است — شاہنشاہِ ملک بے زوال است
آن تخت نشین و قاب قوسین — سلطان لما خلقت کونین
آن خاتم انبیاے برحق — گردید قمر ز کلکِ او شق
یعنی شہِ بارگاہِ سرمد — تاجِ سرِ مرسلان محمد
القصہ بآن رسول اشرف — گشتم بزیارتش مشرف
سر بر سر رکبہ اش نہادم — در پای مبارکش فتادم
ہمدست خود آن جناب حضرت — مالید بہ پشت من بشفقت
آن قطب ز خاتم النبیین — طلبید شفای گفت آمین
برداشت دو دست بر دعا شد — خواہان شفاے این گدا شد
زان ضعف چو دیدہ برکشودم — شکرانۂ حق بدل نمودم
گردید دلم مفرح و شاد — گشتم ز بلا و رنج آزاد
این است شنو کمال پیران — این است طریق دستگیران

تذکرہ خوارق ایشان را برہمین مقدار اختصار نمودہ شد اگر بتفصیل

Marfat.com

آن می پرداخت بہ مثل این رسالہ بائست دیگر جمع میکرد و بتطویل می انجامید و از مقاصد دور می افتاد ؛

تذکرہ ثالث از منتخب سادس در ذکر وفات حسرت آیات جناب قطب الاقطاب رضی اللہ تعالے عنہ

مروی است کہ چون عمر شریف ایشان از حدود تسعین تجاوز نمود قرب وصال خود را اظہار می فرمودند و مقارن آن ورود آفات در بلدان ہند پیدا شد و خلل در سلطنت چغتائیہ پدید آمدہ بود دران ایام احمد شاہ بادشاہ درانے با عسکر عظیم بارادہ دھلی بلاہور رسید و بیرون بلدہ مذبور فرود آمد از آنجا شاہ ولی خان کہ وزیر او بود با سردار جہان خان ہر دو را بخدمت ایشان فرستاد و خدمت ایشان بیرون قلعہ در میدانی محلہ سکونت داشتند ہر دو امیر مذکور بخدمت ایشان مشرف شدند و قدم بوسی حاصل نمودہ معروض داشتند کہ سلطان سلام فرستادہ و جہت فتح ہمت دریوزہ نمودہ خدمت ایشان فرمودند کہ عمر فقیر بآخر رسیدہ سالے پیش بودن خود را نمی بینم در آخر عمر ننگ سلاطین ہند را نمیگذارم ہر چند سلطان ہند ازاین خاندان گردیدہ و قبلہ توجہ خود را پراگندہ نمودہ و ازان جہت خلل کلی در سلطنت او راہ یافتہ بر زوال سلطنت آمادہ شدہ اند اما مدت حیات فقیر کم ماندہ تا زندگی فقیر باید متعرض نشوید کہ فتح کلی نخواہید یافت و سال آئندہ فقیر ازین دنیا سفر خواہد نمود و فتح کلی نصیب شما خواہد بود و دستار مبارک خود را از خادم طلب نمودہ امر فرمودند کہ دو جا کنند یک قطعہ بوزیر شاہ ولی خان عنایت نمودند و قطعہ ثانی را بسردار جہان خان شفقت فرمودند قطعہ کہ بوزیر عنایت شدہ بود بر قطعہ سردار

باید

Marfat.com

می چرسید فرمودند که قدر منزلت شما هر دو بزیادتی وکمی این قطعه متفاوت خواهد افتاد و رخصت نمودند هر دو امیر مذکور بعرض سلطان کیفیت ارشاد ایشانرا رسانیدند هر چند که در آن مرتبه ترددات نمودند نافع نه افتاد و بفتح صورت پذیرنشد سال دیگر که ارتحال ایشان ازاین دار پر ملال واقع شد باز سلطان درانی آمد و بحسب مدعا کامیاب شد نیز مسموع شده که بعد از تولد مرشدی حضرت قیوم جهان رض فرموده بودند که مرا برای وجود این فرزند داشته بودند چون این فرزند بوجود آمد سبب بودن من دراین عالم نمی نماید و بشارات بسیار در حق ایشان فرمودند- انشاء الله تعالی در احوال ایشان مذکور خواهد شد و از این نوع اشارات بقرب ارتحال خود بسیار نموده اند در سنه یکهزار و یکصد و شصت یکم از حد و تسعین متجاوز شده بقرب صد رسیده در پنجم تاریخ ذی الحجة الحرام بوصل جناب قدس خداوند تعالی شانه مشرف شده اند انا لله و انا الیه راجعون تاریخ وصال ایشان رسیده یافته اند آما بنزد فقیر از آنها منظومه که میر غیاث الدین تصور نموده است موجود بود بتحریر آمد

نظم

زبستانِ مجدد الف ثانی	بباغ قطب معصوم زمانی
برآمد از نهالِ صبغة الله	عجایب گل چو چشم آسمانی
مه از برجِ امام العارفین بود	که مهر آسمان جانش بخوانی
نبی را نائبِ کامل مکمل	مجدد شان قیوم جهانی
امام الاولیا از حق خطابش	باسم معرفت معصوم ثانی
پس الفی بیکصد شصت یکم	بجنت رفت خوش زین دار فانی

و قبر مبارک ایشان واقعه دار الارشاد در روضه مبارک حضرت عمدة الواصلین بیرون گنبد شریف متصل قبر شریف والد ایشان حضرت امام العارفین رض واقع است

Marfat.com

طوبیٰ لمن زارھا وقبہ خوردی برایشان بنا یافتہ خدمت حضرت میر غیاث الدین در اتصال شجرہ ایشان وانتساب ایشان بسلسلہ علیہ نقشبندیہ رضی اللہ تعالیٰ عن آبائہا الیہا زیبا بنظم کشیدہ اند اینجا ایراد می شود :—

قصیدۂ شجرہ

پیشتر از آنکہ دو عالم نبود — نام و نشان ہیچ ز آدم نبود
خلقت لوح و قلم بودہ است — صورت کونین عدم بودہ است
حی قدیم ازلی بودہ است — ذات شہِ لم یزلی بودہ است
بحر ازل نور محیطِ احد — خود بخود از قدرت او جوش زد
گشت ازان جنبشِ دریائے نور — گوہر اسرار محمد ظہور
باعثِ او خالقِ پروردگار — کرد جہاں را ز عدم آشکار
خسرو نہ خیمۂ افلاک اوست — صاحبِ آن خطبۂ لولاک اوست
اوست شہِ کشورِ افلاکیان — اوست شہ و سرورِ این خاکیان
انی قد آمنت بما قالہ — صلی اللہ علیہ و آلہ
از پئے این نعت نبیِ کبار — با زبیا بر صفتِ چار یار
افضلِ اصحاب شہِ مقتدا — یعنی ابوبکر امام الہدیٰ
آنکہ بلرزید ز عدلش جہان — یعنی عمر با دو شہِ انس و جان
چشمِ جہان نور ز عثمان گرفت — عینک از و دیدۂ ایمان گرفت
مخزنِ اسرار خفی و جلی — شیرِ خدا یعنی علیِ ولی
آن دو گلِ گلشنِ شاہِ نجف — آن دو مہ برجِ سپہرِ شرف
آن دو شہنشاہِ زمین و زمن — ابنے علی یعنی حسین و حسن

Marfat.com

خیز کنون بربط دل ساز کن — پردہ ز رخسار سخن باز کن
دست بنہ در خم این سلسلہ — رو بفگن در دو جہان غلغلہ
ای بلقب طوطی شکر شکن — باز بیا بر سر اصل سخن
خاص ازان گوہر خود مصطفے — ریخت بصدر علی مرتضے
خازن آن گوہر احمد علی است — سلسلہ آرائے محمد علی است
شد زپے آن ولی خافقین — صاحب این سلسلہ یعنی حسین
آنچہ گرفت از پدر آن نیکزاد — جملہ سپارید بزین العباد
از پے آن نیز امام ہمام — داد ہمان گنج بباقر تمام
آنچہ ز باقر بر صادق رسید — شد ہمہ درج صدف بایزید
از پے آن قدوۂ کبرائے دین — گشت درین حلقہ حریف نگین
یعنی شہ مملکت عارفان — قطب جہان بو الحسن خرقان
از پے آن مہر سپہر سمے — کوکبہ دور ابو القاسمے
شیخ جہان قطب زمان بو علی — جای نشین شد پی آن دو ولے
از پے آن قبلۂ اہل صفا — مہر ز شرق ہمدان زد ضیا
یوسفے از چاہ دل آمد برون — شد بہمہ خلق جہان رہنمون
پرتو از طلعت او ناگہان — زد بدل پادشہ غجدوان
شور عجب ریخت ببازار او — جملہ جہان گشت خریدار او
شد دل عارف ہم زان بہرہ ور — ریخت ہمان غلغلہ بر ریوگر
از پے آن مہبط نور احد — طبل فلک نوبت محمود زد
گشت چو او واصل نور یقین — شد پی او خواجہ علی جانشین
آن شہ دین چون ز جہان رخت بست — خواجہ سماس بجائش نشست

Marfat.com

شد زپے آن ولی ذوالکمال — کوکبۂ حضرتِ میرِ کلاں
آں گہر قلزمِ سرّ اللہ — نور نبی میر سیادت پناہ
گشت ازاں بدر زمان بہرمند — خسرو دین یعنی شہِ نقشبند
ہادیٔ کل مرشد دنیا و دین — قطب جہاں مہبطِ نورِ یقین
شاہ سریرِ بلدِ غوثیت — سکہ زنِ مملکت قطبیت
شمس و قمر رشکِ برِ راہ او — شیر جہان روبہ درگاہِ او
گشت چو مہ نسبش جلوہ گر — شد دل یعقوب ازاں پُر ز نور
از پئے آن سکہ شاہنشہی — زد بجہان فیض عبید الٰہی
چون دلِ او مخزنِ اسرار شد — معتکف پردۂ انوار شد
برشرفِ مسندِ آن حق پرست — قطب زمان خواجہ زاہد نشست
آن شہِ دین خواجہ درویش را — کرد عطا خواجگیٔ خویش را
گشت پس از دہر شہور و سنہ — قطبیتِ خواجۂ دین امکنہ
از پئے آن خسروِ خورشید فر — کاملی برمسندِ او شد دگر
یعنی مہِ برجِ سپہرِ یقین — خواجۂ باقی سرِ مردانِ دین
شد مہ و خور مقتبسِ سینہ اش — گنجِ معانی دلِ بے کینہ اش
طرفہ مئی ز کفِ ساقی گرفت — جملہ جہان را می باقی گرفت
از پئے آن کشورِ ہندوستان — گشتہ سراپا وطنِ بوستان
مرقدِ آن خواجۂ عالی گہر — میدہدش از جنتِ رضوان خبر
دہلی پر از جلوۂ انوار او است — دہلی کو بلدۂ اسرار او است
از پئے آن مقتبسِ بحرِ نور — شد گہرِ ذاتِ مجدد ظہور
یعنے قدح پرمیٔ صہبائے ناب — احمد فاروق شدہ کامیاب

زد بخت

زد بخست آن شہِ عالی مقام — سکہ بہ ہند و یمن و روم و شام
این در ناب از صدفِ دیگر است — جوہرِ او را شرفِ دیگر است
جذبہ آن اکمل شمس اقتباس — بود ز حد بیش برون از قیاس
رونق از و مملکت ہند یافت — زینت از و خطۂ سرہند یافت
مست می میکدۂ مصطفیٰ — بحر کرم معدن صدق و صفا
قافلہ سالار سفر در وطن — پیش نشین ہر صفِ انجمن
ساغرِ آن قطب چو سرشار شد — جلوہ کنان واصلِ دیدار شد
از پے آن قطب حقیقت پناہ — داد ضیا مشعل این شاہراہ
یعنی قدح بخش دلِ طالبان — شمس جہان بدر زمین و زمان
سرور اقطاب شہِ اقتدا — خواجہ معصوم امام الہدیٰ
در نسب این برج فلک انتساب — عالی سپہر ہست پر از آفتاب
بلک رفیع تر ز فلک شان او — بادشہان حلقہ بگوشان او
مہبطِ نور او ست ز اسرار پر — بحر محیط او ست ملیبار در
شاہِ سوارے کہ بیک حملہ او — برد بہ معنی سبق از جملہ گو
از پے آن شاہِ مجدد سیر — شد مہ قیوم زمان جلوہ گر
نائرہ باطنِ آن اولیاء — شعلہ زنان شد ز سمک تا سما
گشت سمای جبروت آشیان — ساخت مقر برافق لامکان
شد ز پے آن ولیِ ذوالمنن — غوث زمان بدر زمین و زمن
سرورِ عشاق شہِ عارفان — خواجہ اسمٰعیل مہ برج جان
ہادیِ مہدیِ جہان از ازل — بادشہِ کون و مکان بی بدل
از پے آن خواجہ خورشید بین — نور فزا غوث زمان شد یقین

Marfat.com

شاہِ سوارِ صفِ مردانِ راہ — قطب زمان حضرتِ معصوم شاہ
مرشدِ دیں ہادیِ نہجِ القویم — کانِ یقین وافیِ عہدِ القدیم
گردِ درش افسرِ اربابِ حال — خاکِ درش اشکِ عیونِ لآل
صیرفیِ گوہرِ دریائے قدس — مقتبسِ نورِ تجلی قدس
تازہ گلے گلشنِ اصلِ نسب — نخلِ زاکت قدِ شیریں رطب
مروحہ گردانِ فیوضِ الٰہ — سلسلہ جنبانِ رسالت پناہ
جرعہ فرائندہ کاساتِ عشق — مبتہجِ مستیِ حالاتِ عشق
آئینہ قابلِ انوارِ ذات — معتکفِ برجِ حریمِ صفات
نورِ مجسّم در بحرِ شہود — مالکِ دل کاشفِ سرِّ ودود
پیشِ رو کوکبۂ قلعِ دین — زیبِ دو مجلسِ اہلِ یقین
بادشہِ جملہ اساتیذ فقر — مومنِ جلوۂ جاوید فقر
فیضِ اعم مظہرِ نورِ قدم — بحرِ سخا منبعِ جود و کرم
واقفِ اسرارِ بطون فی البطون — ناظرِ انوارِ شیون در شیون
دردکشِ میکدۂ لم یزل — پیرِ مغانِ اکملِ روزِ ازل
میکدہ طرفہ بر آراستہ — یافتہ آن نشہ کہ می خواستہ
چون درِ آن میکدہ را در کشاد — غلغلہ در گنبدِ گردون فتاد
ساغرِ او پر زمیِ دیگر است — نشہ او ہم ز شیِ دیگر است
تا بابد رشتۂ ارشاد او — کندہ مباد از کفِ اولادِ او
شکر خدا را کہ چنین سلسلہ — نظم نمود از منِ بے حوصلہ
بار خدایا بحقِ این شہان — از درِ خود بر در غیرم مران
گرچہ بدرگاہِ تو لائے کردگار — عاصیم و روسیہ و شرمسار

Marfat.com

لیک برآن لطف تو دارم امید — باز کرم خود مکنم نا امید
یک نظر از رحمت خویشم بکن — چارہ درد دلِ ریشم بکن
گرچہ نیم لائق آن یک نظر — رحم کن و بر کرم خود نگر
اے کرمت چارہ گرِ ہر دلے — حل بود از لطف تو ہر مشکلے
بیکسم و عاجز و خوارم بسے — در دو جہان جز تو ندارم کسی
راہ سوی گلشن جانم بدہ — از شررِ نفس امانم بدہ
چشم دلم جانب خود باز کن — گلخنِ جانم چمنِ راز کن
گرچہ خیانتی است ز عالم بتر — عفو کن و از گنہم در گذر

ہر چند خلفائے جناب حضرت قطب الاقطاب سولے فرزندان عالے مقدار ایشان نیز بسیار بودند اما حضرت امیر غیاث الدین بسیار در اقران خود ممتاز بودند و بدرجات کمال و اکمال رسیدہ شمہ از احوال ایشان لازم کہ بیان آید اما چون درین منتخب تمام اختصار منظور است لہذا بطریق ایجاز از کلام خود او کہ در مبادی احوال خود در عین جذبہ فرمودہ است نوشتہ می شود مصرع

بر حال تو ہم حال تو برہان و دلیل

نظم

گہ در حجابم گہ مست دیدار — گہ عین ظلمت گہ غرق انوار
گہ محو ذاتم گہ در صفاتم — گاہے در افعال و گاہے در آثار
گاہ بحر وحدت گاہ موج کثرت — آن موج زین بحر بیرون نپندار
اے شمع عرفان وای ماہ تابان — از مبغ امکان خود را برون آر
در خود سفر کن از جان گذر کن — آنگہ نظر کن بر روی آن یار
کان یار حاضر در تست ظاہر — یک لحظہ خاطر خود را نگہدار
گشتہ حواسات کنم حجابت — ورنہ عیان است آن شمع رخسار

Marfat.com

گنجی است در تو لیکن چہ چارہ خفتیدہ در وی نفس تو چون مار
خواہی کہ یابی رہے بدین گنج اورا قلم زن از تیغ اذکار
خواہی کہ گردی غرق تجلّے از چشم جانت این پردہ بردار
آنکہ چو منصور بر یاد آن نور میزن انا الحق بر چوبۂ دار
گشتی چو منفک از ریب و از شک بادت مبارک از بخت بیدار
برزن چو عشاق بیرون ز نطاق براوج اطلاق در عالم یار
بشنو تو اکنون در ہای مکنون با نظم شیرین لفظ شکربار
مستان از انم پیرے مغانم داوہ نہانم کاسات اسرار
یعنی کہ معصوم قطب یگانہ غوث زمانہ شاہِ سپہ وار
داوہ بدستم جامِ جہان بین آن آل یٰسین آن پیر اخیار
من مست ہستم مست الستم توبہ شکستم از جام سرشار
گہ در کنشتم گہ در مساجد گہ رند زاہد گہ مست ہشیار
گہ خرقہ پوشم گہ بادہ نوشم گہ عقد تسبیح گہ شد زنّار
گہ در سکوتم گہ در تکلّم زین قعر قلزم زین موج خمّار
گہ غرب و شرقم گہ جمع و فرقم گہ رعد برقم گہ غیث مدرار
گہ آب خاکم گہ باد و آتش گہ نور پاکم بیرون ازین چار
گہ بر زمینم گہ بر سمایم گہ بر ہوایم چون ابر دُربار
سُفتہ غیاثی در عین مستی از کان وجدان در ہائے اسرار

خدمت ایشان باعلی درجات کمال مشرف شدند و مجاز گردیدہ بولایت خود فیض آباد کہ توابع بدخشان است تشریف فرما شدند و طریقہ ایشان ازادران ولایت رواج کلّے شد و خلائق کثیر بتوسط ایشان بدرجات کمال مشرف شدند الی الیوم نسبت

ایشان

Marfat.com

ایشان در اولاد و منتسبان ایشان جلوہ گر است و مزار مبارک ایشان چون لعل در کان بولایت بدخشان واقع شدہ یزار و یتبرک بہ رحمۃ اللہ تعالیٰ رحمۃً واسعۃً

تذکرہ رابعہ از منتخب سادس در ذکر قدوۃ الاولیا حضرت شاہ غلام محمد ولد حضرت قطب الاقطاب امام الاولیا شاہ حضرت غلام محمد معصوم رضی اللہ عنہما

خدمت ایشان بعد از تحصیل علوم ظاہری کسب کمالات باطنی از خدمت والد خود حضرت قطب الاقطاب نمودہ اند و بہ نسبتہای خاصہ ایشان مشرف شدہ بدرجہ کمال و اکمال رسیدہ مجاز شدند چون والد ایشان خدمت ایشان را کامل و مکمل یافتند مسند مشیخت را بایشان تفویض فرمودند و سائر فرزندان و مریدان را بایشان حوالہ نمودند و خدمت ایشان در حیات والد شریف خود بر مسند ارشاد اتکا نمودہ برہنمای بریہ مشغول شدند و ہنگامہ ارشاد و لارشاد ایشان در اطراف و اکناف عالم انتشار یافت و جہان جہان خلائق از اطراف و طرائق بخدمت ایشان رسیدہ داخل بطریقہ علیہ شدند و اخذ فیوض و کمالات نمودند و مظہر اسرار و برکات گردیدند القصہ مرجع کل در عصر خویش بودند و ہمہ اخوان و اکثرے از اقوام ایشان اخذ فیوض و برکات از خدمت ایشان نمودند بموجب آیۃ کریمہ اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰہِ وَالْفَتْحُ وَرَاَیْتَ النَّاسَ یَدْخُلُوْنَ فِیْ دِیْنِ اللّٰہِ اَفْوَاجًا جوق جوق مردم از فقرا و اغنیا و سلاطین و حکام و مشائخ و اکابر و فضلا و علما رجوع آوردند و خلفای ایشان در اطراف و اکناف عالم انتشار یافتند و آن قدر رواج این طریقہ کہ در ایام ایشان شد چہ از نفس نفیس خود ایشان چہ از فرزندان و برادران وغیرہ مجازان ایشان کہ حوصلہ کاتب از تعداد آن عاجز و زبان قلم از تکتب آن قاصر از

Marfat.com

اکابر شنیدہ شد کہ در مراقبہ صبح وشام معمولہ ایشان زیادہ از دوازدہ ہزار مردم جمع
می شدند و در مراقبہ بعد از جمعہ آن قدر جمعیت خلائق میشد کہ از اندازہ حساب بیرون
می بود حضرت جی صاحب کلان وقدوۃ الاولیا لقب ایشان بودہ وعادت مبارک
ایشان چنان قرار یافتہ بود کہ شش ماہ باعیال واطفال واخوان واقربا در لاہور
تشریف می داشتند وشش ماہ دیگر بہ پشاور مے بودند وہمہ عیال واطفال و
اقربا وملازمان را باخود می آوردند ومے بردند و در رنگ اردوئی بادشاہی جمعیت
خلائق در راہ بایشان مے بود حتّٰی کہ مسموع شدہ کہ پالکی ہائے مردانہ وپالکی ہائے
زنانہ کہ از متعلقان ایشان ہمراہ می بود گاہے بصد عدد می رسید وگاہے
زیادہ ازان مے شدند وسواری ہائے دیگر مثل کجاوہ وگاڈی وستور وغیرہ
برین قیاس باید نمود شنیدہ شدہ کہ ماہی قبل از سفر قوم را برائی اصلاح
راہہائی مے فرستادند کہ از رہگذار ہا قطع جنگل وخار وخاشاک می نمودند وماہیتاج
طریق ومنازل را تہیہ می فرمودند وبخشش وسخا وکرم آن قدر کہ از ایشان
بوقوع آمدہ چہ شرح نماید فی الجملہ آیتے بودند از آیات الٰہی ورحمتی بودند
از رحمت ہائے سبحانی وتمام عمر شریف خود را بشغل احادیث بسر بردند و
مسموع شدہ کہ چندین ہزار احادیث باسناد یاد داشتند وبر ہر فعلے کہ از ایشان
صادر میشد حدیثے در آن باب می آوردند وآن فعل را مطابق سنت مبارک
مے نمودند حتّٰی کہ بر نوشیدن آب احادیث کثیرہ مے فرمودند۔

فقیر از زبان یکی از منتسبان ایشان شنیدہ ام کہ یکی از علمائے پشاور بحرکت بعضی مرضاء القلوب
باجماعۃ از طلبہ جبیدہ خود برائی مذاکرہ بخدمت ایشان آمد واین عزیز در قوت علمیہ وفصاحت

تقریر

Marfat.com

تقریر و بلاغت تحریر سر آمد علمای زمان بود چون در حضور عالی باریاب شد صورت علوم
تمامی و کمال از لوح دل وی محو گردید بطرف تلامیذ اشارہ نمود ہمہ آنہا را نیز ہمان حالت
روئے دادہ بود ہیچ یکے از انہا حرفے بر زبان و بر دل نیامد از مجلس عالی برخاستند
و بمحل خود رفتند کتب را کشودند خود را بقوت اصلی یافتند و بعضے مباحثہ ہای دقیق
را تکرار ہمدیگر ضبط گرفتہ روز دیگر باز بہ نیت سابق آمدند ہمان حالت اول دیدند
باز رجوع نمودند چون از مجلس عالی بیرون شدند خود را بقوت اصلی یافتند روز
ثالث باز آمدند و کتب را نیز باخود آوردند بہ مجرد ملاقات ایشان در خود نظر کردند
و متوجہ شدند خود را عاری محض دیدند از کتب خود را کشودند از الف تا با فرق نمی نمودند
آن عزیز با تلامیذ خود بر قدم ہای مبارک ایشان افتادہ و اظہار معاملہ خود نمودند
خدمت ایشان فرمودند کہ فلان بحث و فلان بحث را ضبط نمودہ آمدہ بودند و
جواب ہریک را بیان فرمودند آن عزیز با طلبہ خود مرید ایشان شدند و صحبت والا
اختیار نمودہ از برکت صحبت ایشان بہرہ کلی یافتند و از مجازان شدند و خدمت
والدہ شریفہ فقیر حضرت بی بی صاحبہ قدس سرہا کہ خواہر زادہ ایشان و یکی
از صالحات کاملات زمان بودند مے فرمودند کہ در سن ہفت سالگی بودم روز
بیست نہم رمضان مبارک را روزہ داشتم و ہمان روز بخدمت ایشان مرید شدم
چون از تلقین فارغ شدند متوجہ من گردیدند حالتے بمن رو نمود کہ لذت آن الی الیوم
از من نرفتہ ہمانا کہ خلص نسبت علیہ را بطریق اندراج النہایہ فی البدایہ بمن القا نمودند
و آن قدر رسوخ عقیدت و کمال محبت کہ بجناب ایشان داشتند در تحریر نمی آید
و کسیکہ فی الجملہ از جناب ایشان کم اخلاص بود آنرا بے بہرہ محض میدانستند و اگر از
اہل طریق بودہ با وسوء معاملہ می نمودند اگر متنبہ نمیشد سلب نسبت او می فرمودند
از انہا این معنی را فقیر در حق یکی از منتسبان می شنید حضرت قیوم جہان قدس سرہ دیدہ

مقسم

Marfat.com

نعوذ باللہ من غیرت اولیاء اللہ چون مدت عمر مبارک ایشان بانقراض رسیدہ شوق لقاء اللہ بر ایشان غلبہ کرد طالب و داعی آن شدند و بقرب ارتحال خود مطلع گردیدند و اظہار آن می نمودند و حظ ہا ازان برمے داشتند مسموعست کہ سی و نہ ماہ رمضان مبارک را تمام بہ صحت ادا نمودند و ختمات تراویح را بطریق معہود ختم تمام کردند شب عید فطر با صحت کلی بستراح خود اضطجاع نمودند وقت نماز تہجد برائی نماز برخواستہ وضو نمودند و ادعیہ موقتہ آن وقت را خواندند و بنماز مشغول شدند بعد از فراغ نماز بہ مستراح رجوع نمودند تا صلوۃ بین النومین واقع شود چون بخواب فتند برخواستند وقت صبح خادمہ ایشان را برائی نماز بیدار نمود و الحاح کرد از ایشان اثر حس و حرکت ندید فغان برآورد و فرزندان و متعلقان جمع شدند چون دست بر نبض میگذاشتند نبض متحرک مے بود و لطایف در سینہ بے کینہ ایشان بذکر مشغول بودند و زعفران چون بر جبہ می مالیدند خشک میشد و آئینہ را چون تقریب دم و دماغ مے آوردند اثر بخار نفس بر آن ظاہر میشد حکما وغیرہ متحیر ماندند آخر الامر اہل کشف دریافتند کہ ایشان رحلت نمودہ اند سنہ ہزار و یک صد و ہفتاد و ہفت ہجری بتاریخ شب غرہ شوال کہ شب عید فطر باشد ازین دار پرملال بدین نوع ارتحال نمودند اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ بعد از رحلت مبارک ایشان صورت جمعیت ظاہری دراین خاندان کما ہو نماند و تفرقہ کلی رو نمود فقیر از زبان یکے از مریدان ایشان در قریہ شب قدر توابع پشاور شنیدم کہ قرب ارتحال ایشان بخدمت رسیدہ بودم مبلغ سہ روپیہ نذر بخدمت گذاشتم فرمودند این مبلغ را بردار و نزد خود امانت بدار فردائی عید فطر بر قبر من بیا شخصے آمدہ اظہار خواہد نمود کہ ہمین عدد مبلغ بذمہ این شخص قرض داشتم باو بدہ اما این معنی را مخفی دار آن شخص گفت کہ از خدمت عالی رخصت شدم و بمکان خود رفتم روز دیگر

ل در پرونالہ شہر پشاور در باغ اسد خان کہ از مریدان خاص بودند فوت نمودند و مزار ایشان در آنجا نمودار است و سایہ طلی در آنجا نمودہ کہ مانیست از درست کہ خراب شدہ ۱۲ منہ

Marfat.com

بشہر آمدم خبر رحلت ایشان شنیدم بر قبر مبارک رفتہ بزیارت مشرف شدم بموجب امر عالی ساعتے در آنجا متوقف ماندم دیدم شخصے غریب بیامد و زیارت کرد و بمن گفت کہ بذمہ ایشان مبلغ کذا قرضند اشتم اکنون بفرزندان ایشان اظہار کنم یا نہ کہ ایشان در عزا والد خود اند من آن وجہ را برآوردہ بوی دادم و گفتم ایشان این مبلغ برای تو بمن امانت داوہ بودند بگیر و بفرزندان ایشان حاجت اظہار تو نماندہ و ازین مقدمہ زیادہ از پیش معتقد ایشان شدم تواریخ ایشان بسیار جمع شدہ است امیر غیاث الدین قدس سرہ چند فردے نظم فرمودہ **نظم**

غلامِ محمد شہِ اہلِ دل — امامِ ہدیٰ قطبِ ارض و سما
مجدد صفت شاہِ معصوم فر — سعیدِ ازل صبغۃ اللہ لقا
ز نورِ دلش منفعل آفتاب — بسانِ پدر بود صاحب لوا
چو زین دار فانی ملال آمدش — بشد عازمِ ملکِ دار البقا
ملائک ہمہ خیر مقدم کنان — بتشریف روحش مباہات نما
پشاور شد از مرقدش معتبر — چو شد روضہ قدوۃ الاولیا
ز انوار آن روضہ پر ز نور — بساطِ زمین گشت رشکِ سما
بتاریخ او شد ندایم ز غیب — بفردوس جا کرد آن مقتدا

سوای فرزندان و اخوان و اقربای مبارک ایشان نیز دیگر عزیزان بسیار از خدمت ایشان بدرجہ کمال رسیدہ اند از آنہا خدمت مرزا عمر خان شجرہ خانے و خلیفہ مسجدیے استالفے ترکنی و خواجہ نظام خواجہ خدری و خواجہ حبیب اللہ آئینہ ساز کابلی این ہر چہار عزیزان از باقی مجازان ممتاز شدند و مردم بسیار ازایشان اخذ طریقہ نمودند الی الیوم خلفای و فرزندان آنہا ملتزم طریقہ اند و ذکر باقی خلفای ایشان بتطویل میکشد و ذکر فرزندان ایشان در تذکرہ خامس و سادس قرار

نمودہ و ذکر اخوان در تذکرہ سابع این منتخب ثبت میشود انشاء اللہ تعالیٰ و ختم این تذکرہ
بایراد شجرہ مبارکہ کہ خدمت میر غیاث الدین بطریق مثنوی در انتساب نسبت علیہ نقشبندیہ
تا بایشان نظم فرمودہ مے شود۔ **ھٰذا ھُو نظم**

چون پیشتر از ظہور کونین — کز غیر نبود نقش ما بین
جز شاہِ سریر لایزالی — کو بود بتخت بے زوالی
می خواست بخود کہ عشق بازد — تصویر بشر بہانہ سازد
دریائے تجلی صفاتش — جنبید ز اقتضائے ذاتش
ناگاہ ازان محیط بیحد — گردید ظہور نور احمد
زان نور ظہور را نبیاشد — بنیاد سرادقِ سماشد
آمد ز عدم پدید کونین — خیلِ ملک و گروہِ ثقلین
بشنو صفتش ز ایزدِ پاک — لولاک لما خلقت الافلاک
سلطان مقربانِ درگاہ — شایان سریر لی مع اللہ
تاجِ سرِ انبیاء مرسل — نور دلِ اولیاء اکمل
منشی صحائفِ حقائق — عنوانِ مکاتبِ دقائق
دُرِّ صدفِ وجودِ آدم — مسجود ملائک مکرم
یک لحظہ ز ہفت چرخ افلاک — برجست چو برق چست و چالاک
در راہِ نوای رسول یزدان — میکائیل جبرائیل حیران
نہ طاق سرِ وافات خضرا — بوسید قدوم مرکبت را
الحواجہ بارگاہِ مقصود — مخصوص تو شد مقام محمود
این رتبہ نہ ہیچ انبیا راست — این جامہ بقامتِ تو زیباست
یارب بجمالِ شاہِ لولاک — فخرِ دو جہانِ تاج افلاک

یارب

Marfat.com

یارب بشہِ سریر تصدیق — سلطان صحابہ یعنی صدیق
باحرمتِ آن امیر عادل — باآن شہِ تخت کشورِ دل
یارب بحق علوم عثمان — غواص محیط نورِ فرقان
یارب بحق علی شہ دین — ابن عم خاتم النبیین
یارب بشہادتِ امامین — سبطین رسول فخر کونین
یارب بامام اہل ارشاد — تاج الملوک زین عباد
باحرمت باقر جلالش — باجعفر صادق و کمالش
یارب بحق امام کاظم — آن کہف جماہر اکارم
باآنکہ علی رضاست نامش — باید زعلوم و فیض عامش
بانور دل تقی شہِ دین — باسر نقی امام حق بین
باجذبہ عسکری و حاش — بابحر کمال بے زوالش
باحرمت مہدی و خروجش — باطالع اختر عروجش
یارب بصفای شیخ الاسلام — آن قطب زمانہ پیر بسطام
یارب بامیر کرکانی — باحرمتِ پیر خرقانی
یارب بابو علی جان بار — شہباز فضای گلشنِ راز
بایوسفِ تخت ملک ایقان — باآن مہ آسمان عرفان
باحرمت شاہِ عجدوانی — سرمست شرابِ لامکانی
یارب بولای خواجہ عارف — آن بحر حقایقِ معارف
یارب بولای خواجہ محمود — باخواجہ علی کہ شمع دین بود
یارب بیقین پیر سماس — آن شاہ سریرِ ملک انفاس
باحرمتِ آن امیر سادات — آن بحر خوارقات عادات

Marfat.com

باحرمتِ آنکہ نقشبند است — از پرتوِ ذات بہرہ مند است
یارب بحقِ کمال یعقوب — کو داشت بجذبِ حال مغلوب
یارب برضائے پیر احرار — موجِ محیطِ بحرِ انوار
باحرمتِ زاہدِ نکو نام — کو بود رواجِ دینِ اسلام
یارب بخشوعِ آن حق اندیش — فیاضِ زمانہ خواجہ درویش
باحرمتِ امکنہ شہِ دین — سیمرغِ فضائے قافِ تمکین
باحرمتِ ذاتِ خواجۂ باقی — کز خویش فناست باتو باقی
باآن شہِ بارگاہِ سرمد — قطبِ ملکوتِ شیخ احمد
یارب بوقارِ خواجہ معصوم — کو در صفِ اولیاست قیوم
باحرمتِ آن شہِ فلک جاہ — قیومِ زمانہ صبغۃ اللہ
باآنکہ امامِ عارفان است — شمسِ فلکِ محققان است
باآن جذباتِ شاہ مرحوم — قطبِ دو جہان غلامِ معصوم
یارب برموزِ آن نکو زاد — فرزندِ رشید قطبِ اوتاد
شائستۂ آن سریرِ سند — یعنی شہِ دین غلامِ محمد
باحلقۂ ذکرِ صوفیانش — باجذبِ دلِ قلندرانش
باباوشہانِ کشورِ فقر — باجوہریانِ گوہرِ فکر
باتیزروندگانِ آن راہ — باہم نفسان ذکر اللہ
باشیروشانِ بیشۂ راز — طائرصفتانِ عرش پرواز
باذکرِ سبحانِ علیا — بامنجذبانِ صحنِ غبرا
فیضِ بغیاثی از کرم بخش — یک مشربہ زان می قدم بخش
گرچہ بہ فعلِ زشتم و بد — بخشا بطفیلِ آلِ احمد

Marfat.com

در محفل قدس محرم ساز	با نور تجلی ہمدم ساز
یک جرعہ ز جام سخن اقرب	دل می طلبد بدہ تو یارب

از خدمتِ ایشان شش فرزند خلف شدند اول خدمت حضرت جیو صاحب کہ در احمد شاہی مدفون اند اسم ایشان شاہ غلام حسین است ثانی خدمت حضرت جیو صاحب کہ با والد خود در پشاور مدفون اند اسم ایشان شاہِ غلام حسن است این ہر دو حضرات از باقی اخوان ممتاز بودند و نسبت علیہ باوجود صحبت پدر از جدّ بزرگوار خود حضرت قطب الاقطاب حاصل نمودہ بودند و بہ بشارات عالی از ایشان سرافراز گشتہ چون احوال این ہر دو اکابر بتفصیل مے طلبد برای ذکر احوال ہر یکی تذکرہ علیحدہ مذکور میشود انشاء اللہ تعالیٰ و این ہر دو بزرگوار از یک والدہ بودند و والدہ ایشان از اولاد حضرت شیخ الجن والانس جناب حضرت محبوب سبحانی غوث صمدانی شیخ سید عبدالقادر جیلانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ بودہ است ازان خدمت والد و جدّ ایشان حرمت این ہر دو فرزند را زیادہ از فرزندان دیگر داشتند باقی چہار فرزندان ایشان در این تذکرہ مذکور می شوند فرزند ثالث حضرت قطب الاقطاب نہنگ دریای عرفان غوث الزمان حضرت میان عبدالرحمٰن قدس سرہ از جملہ اصحاب و یاران مخصوص و ممتاز بحضرت پیر دستگیر خود در قید حیات بارشاد طلاب و مرجع خلائق آن وقت اعلیٰ و ادنیٰ صاحب کشف و کرامات در شان آن ولایت پناہ ہویدا و آشکارا بود اکثر خلفائے ایشان در اتکائے پشاور احمد شاہی خلافت و ارشاد بر پا و فائز اند و میان عبدالرحمٰن کہ فرزند ثالث ایشان است در حضور والد خود رحلت نمود و بسیار مردم داخل طریقہ علیہ بوسیلہ او شدند و بسیار صحبت مؤثر داشت از وے یک پسر خلف شد حضرت میان محمد شاہ نام از چشم معذور بودہ و

Marfat.com

حفظ کلام مجید داشت و بعضی علوم لابدی را بیاد داشت و ارشاد می نمودند فرزند سرابع ایشان حضرت میان محمدی نام داشتند خدمت ایشان در علوم ظاہری پایہ مولویت داشتند و شعر بسیار خوب می فرمودند و دیوانی دارند تمام در نعت و مدح جناب نبوے صلی اللہ علیہ و آلہ و صحبہ وسلم جمع نمودہ اند و تخلص خود را لطفی قرار دادہ اند این عزل نعت از فرمودہ ایشان بیاد فقیر بود ایراد نمود **نعت محمدی صلی اللہ علیہ وسلم**

ای کہ تو احمد و محمود و محمد لقبی
سید ابطحی و ہاشمی و مطلبی

ای کہ شاہان جہان جملہ گدایان تواند
رحمتی عالمی و خواجہ قدسی نسبی

بوالبشر را ز وجود تو شرف در کونین
کہ ز نسلش چو تو مہتاب نہ شد ہیچ نبی

چہ خلیل و چہ کلیم و چہ نبی و چہ مسیح
ہمہ حیران کمال تو بدین بوالعجبی

ہود با صالح و داؤد و سلیمان یوسف
روز محشر بتو محتاج شفاعت طلبی

توئی ای مرسل امی کہ بہ پیشت دارد
باہمہ علم و ضرر روح امین حکم صبی

گشت مست می اخلاق تو ای حی کل
چہ جنوبی چہ شمالی و چہ شرقی غربی

ای قریشی مضری المدنی المکی
مہ خورشید نقا نخل حدیق عربی

جز ثنای تو نیاید ز من نامہ سیاہ
ذکر فکری سحری نالہ و افغان شبی

دعوای مدح تو کردن نہ بلطفی زیبا است
گرچہ گفتہ سخنی چند وی از بی ادبی

و خدمت ایشان بعد از والد شریف خود بخدمت عم بزرگوار خویش حضرت مرشدی قیوم جہان گردیدہ اخذ فوائد زوائد نمودہ اند از ایشان پسر خلف نشدہ و فرزند خامس ایشان میان خیر الدین اند از ایشان یک پسر خلف شدہ میان محمد عمر نام فرزند سادس ایشان میان عبد الرحیم نام بودند و از ایشان پسرے نماند رحمۃ اللہ علیہم اجمعین

تذکرہ خامس از منتخب سادس ذکر حضرت جیو صاحب

Marfat.com

شاہ غلام حسین و اولادِ ایشان قدس اللہ اسرارہم

خدمت ایشان ابتداءً اخذ طریقہ علیہ از خدمت جدّ بزرگوار خود نموده و از نسبت عالیہ ایشان مستفیض شده بامر مبارک رجوع بوالد ماجد خود کردند و سلوک تسلیک را بخدمت ایشان باتمام رسانیدند و مُجاز شدند و در حضور والد خویش بارشاد مشغول بودند جماعت کثیر از ایشان مستفاد گردیدند و ارشاد ایشان عالم گیر شده چنانچه در عصر خویش مرجع کل بودند و قوت علمیت ایشان بنہج کمال بوده و پایہ معرفت و رائے حال و احوال بلکه از حال گذشته بمحول حال پیوسته بودند خلفای صاحب کمال از ایشان بوقوع آمدند و در اطراف عالم انتشار یافتند و طریقہ را رواج کلی دادند اگر تعداد خلفای ایشان نموده شود بتطویل خواهد انجامید و سخا و کرم ایشان زائد البیان و مذکور هر لسان است وفات ایشان در غزنیت واقع شده در بلدۂ قندهار و مدفن مبارک ایشان در بلدۂ مذبور قرار یافته و بر مزار مبارک ایشان مخلصان احاطه در مسجد و حوض و امکنه فقرا ساخته اند امروز مرجع کل احیای آن بلده مزار فیض آثار ایشان است و قبور اموات آن شهر در جوار رحمت دثار عالی قرار یافته طرف شرقی شهر متصل بدامان کنار جوی شاه واقع شده طوبیٰ لمن زاره و فرزندان گرامی ایشان چهار بوده اند اکبر آنها میان غلام مجتبیٰ نام داشتند و از والد خود مجاز بودند و خلائق بسیار از ایشان اخذ طریقہ نموده اند و خلفای بسیار از ایشان بروی کار آمده و در قندهار و هرات خلفای ایشان رواج کلی دارند و علمیت ایشان بحدّ مولویت بوده از ایشان دو پسر خلف شده آمد حیات ایشان صیغہ بود

ذکر فرزند ثانی حضرت جیو صاحب رض

که الیوم در قید حیات اند و صاحب مسند اجداد و کبار ایشان اند هم ایشان میان ادریس است و مشهور

Marfat.com

بحضرت میان قاضی اند اخذ طریقه علیه از والد ماجد خود نموده اند و بدرجات کمال فائض شده
در صغر سن مجاز گردیده بودند و عالمی از ایشان اخذ طریقه علیه نموده فائض گردیدند
الحال وجود شریف ایشان بسی مغتنم است و سلسله اکابر از ایشان برپا اخلاق
و اوصاف ایشان در قید قلم و بند رقم بتعسر گنجائش یابد و قوت علمیت ایشان مستغنی
از بیان است و تمام عمر را بتدریس بسر برده اند الحال مشغل دائمی ایشان قراءة صحیح بخاری
شب و روز در آن مشغول اند فقیر چون اکثر بصحبت ایشان رسیده مجلس ایشان را
خالی از شغل کتاب مذبور نیافته ام و در علوم و معارف حضرات الیوم کم کسی را چون
ایشان اطلاع خواهد بود و بیان معارف به تدقیقات لازمی و تحقیقات واجبی از
ایشان باید شنید فی الجمله مجموعه فضائل کمالات ظاهری و باطنی اند و با حضرات
میان فضل احمد جی مرحوم صحبتها نموده خطها گرفته اند اللهم متع المسلمین
بطول حیاته یرحم الله عبدا قال امینا **و فرزند ثالث**
حضرت جیو صاحب **میان محمد عیسی** نام داشتند
و در علمیت فائق وقت بودند و از نسبت والد خود بهره وافر و مجاز و رسوخ عقیده
کلی باجداد مبارک خود داشتند و آثار صلابت و شجاعت از ایشان ظاهر و وجد کمالات
از ناصیه ایشان پیدا چون مدت عمر ایشان بانقراض رسیده در بلده پشاور رحلت
نمودند و در جوار جد بزرگوار خود آسودند رحمة الله علیه رحمة واسعة **چهارم فرزند**
حضرت جیو صاحب **میان غلام رسول** نام داشتند در ابتدائے
نشو و نمای جوانی رحلت نمودند رحمة الله علیه رحمة واسعة

تذکره سادس از منتخب سادس در ذکر حضرت شاه غلام حسن و فرزندان ایشان قدس الله تعالی اسرارهم

Marfat.com

خدمت ایشان اخذ طریقہ علیہ از خدمت جدّ بزرگوار خود حضرت قطب الاقطاب نمودہ اند و بہ نسبت ہای خاصہ ایشان بہرہ مند گردیدہ باذن مبارک ایشان رجوع بوالد خود نمودند و سلوک طریقہ را بترتیب از ایشان کردہ اند و بدرجات کمال واکمال رسیدہ مجاز شدہ اند و در حیات والد خود بارشاد مشغول بودند و عالمی از ایشان اخذ طریقہ نمودہ اند آن قدر ارشاد ایشان وسعت پذیرفتہ کہ مرتبہ اول کہ بکابل آمدند روز اول ہژدہ ہزار کس رجال و نساء در نزد ایشان داخل طریقہ شدند و روز دیگر از کثرت خلائق حساب و سیاہہ را موقوف نمودند و خلفای صاحب کمال از ایشان بسیار ماندند و ارشاد ایشان انتظام کلی یافت و در ہر قریہ از قرای کابل خلیفہ از ایشان متمکن است و کذلک در دیگر بلدان و مسموع گردیدہ کہ آن قدر جذب در صحبت ایشان بود کہ اکثر مردم حلقہ ایشان بیہوش میشدند و بعضی بجنون مے رسیدند باوجود مراعت طریقہ کہ مدار آن خفیہ است اہل حلقہ ایشان ضبط خود نمی توانستند نمود و مآل بوجد مے کشید و از کثرت تواجد غلغلہ در تمامی محلہ مے افتاد و رہگذار از ہجوم خلائق بستہ می شد و بر ہمہ آنہا وجد سرایت می نمود و در کوچہ و بازار مدہوشان سرشار افتادہ بودند یکی از مریدان ایشان نزد فقیر نقل نمودہ کہ روزے وقت را دریافتہ بخدمت عرض نمودم کہ مدار طریقہ عالی بسکوت است و حضرت نیز امر سکوت مے نمایند اما مردم خود را نمی توانند یافت باعث آن چہ باشد تبسم نمودہ فرمودند کہ شیر مستان نقشبندی کاسات می قادری مے نوشند یعنی نسبت ما از نسبت مادری چاشنی از نسبت قادری گرفتہ از ان نشہ دو بالا دارند و ضبط خود نمی توانند نمود **فرد** ازین افیون کہ ساقی در می افگند ؛ حریفان را نسر ماند و نہ دستار و آخر عمر نسبت موروثی بر ایشان غلبہ کرد اہل صحبت ایشان بتمکین و وقار

Marfat.com

آمدند واز غلغلہ وبیقراری تسکین یافتند. خدمت ایشان رسالہ در بیان سلوک و تسلیک املا فرمودہ اند وکار را بر طالبان سہل نمودہ وودران بسے مدارج معارف را بیان کردہ اند ودر مجلس عالی ایشان آن قدر صلابت ایشان مستولی بود کہ کسی را یارای تکلم نبود ومزاج مبارک ایشان جلال امیز بود وہیبت ایشان در دلہا متمکن فقیر صحبت ایشان را در صغر یافتہ بودم آن قدر التفات ومہربانی کہ می نمودند ہرگز یارای تکلم نداشتم بخاطر فقیر نیست کہ در حضور ایشان متکلم شدہ باشم نقل تصرفات وخوارق ایشان از حد زیادہ مسموع شدہ اکثرے بخاطر نماندہ واز آنچہ بخاطر ماندہ دو سہ تصرف ایشان نوشتہ میشود صوفی عبداللہ نام مردے از مستفیضان ایشان ظاہر نمود کہ روزے در نواحی کابل بقرب چاہی با ایشان بودم پالکی مبارک ایشان را در راہے می بردند ناگاہ قطعہ ابرے بر آسمان ظاہر شد وپین شدن گرفت مقارن دامان کوہ چند سیاہ خانہ از قبیلہ ہمند نزول نمودہ بودند خدمت ایشان بجانب ابر نگاہ نمودند باز بطرف سیاہ خانہا دیدند وساعتے متامل شدند وبفقیر خطاب نمودہ فرمودند کہ زود خود را باین سیاہ خانہا برسان وباہل آن بگو کہ فلانی در اینجا می آید اگر قبول کردند زود بیا فقیر خود را رسانیدہ پیغام رسانیدم آنہا از قبول نزول ایشان ابا کردند بخدمت رسیدہ معروض داشتم سر مبارک خود را جنبانیدہ بر زبان مبارک آوردند الراضی بالضرر لا یستحق النظر فرمودند کہ مردم قدام را بقلعہ خود راہنما شدہ خود مقدم شو وزود تہیہ مکان نما کہ باران شدید بنظر مے آید فقیر صوفیان را کہ در قدام بودند بقلعہ خود راہ نمودن شدم وخود مقدم شدہ تہیہ مکان نزول ایشان نمودم چون خدمت ایشان بدر قلعہ رسیدند باران بشدت تمام ریزش نمود وخدمت ایشان مکدر بقلعہ درون شدند فقیر ترسیدم

Marfat.com

کہ مبادا از من ملول شدہ اند معروض داشتم کہ باعث ملال ذات عالی چہ باشد فرمودند کہ دیر بلائے بسر اہل سیاہ خانہا بنظر آمدہ ملتجی برفع آن شدم معلوم نمودند کہ اگر بتر غیب تراد رخانہائے خود برند ازین بلیہ نجات یابند و آنہا نزول مرا در مکان خود قبول نفرمودند آن بلیہ بر آنہا واقع شد بر برج قلعہ برآمدہ مشاہدہ احوال آنہا بکن فقیر از برج متفحص شدم دیدم کہ سیلے عظیم از کوہ آمدہ و خانہائے آنہا را برداشتہ بدریا ملحق نمود و واقعہ را بعرض رسانیدم فرمودند کہ الراضی بالضرر لا یستحق النظر

نظم

زہے غلام حسن پیر عارف کامل
بفرقتش زہمہ شہر غلغلہ برخاست
سحر ز چشم کواکب فشاندہ قطرہ اشک
زیر عقل چو جستم وصال ریخش
ز اہل شہر شنو کز غمش چہ میگویند

چو کرد عزم مسلم بسیر باغ عدن
بماتمش ہمہ جا جمع شد چہ مرد چہ زن
ز غم بخون شفق شام کرد تر دامن
جواب داد کہ تاریخ شان مجو از من
شنید از ہمہ سو نعرہ ہی غلام حسن

۱۲۱۵ھ

مزار شریف ایشان در پشاور در جنب والد بزرگوار خود متصل مرقد حضرت قدوۃ الاولیا سمت مغرب است اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْن ط

خدمت ایشان کثیر الاولاد بودند اما پسران ایشان سوای بنات ہفت نفر خلف شدند فرزند اول ایشان میان غلام اسمٰعیل نام داشتند و بمحاسن و کمالات آراستہ بودند تمکین و وقار شعار ایشان بود از علوم ظاہری بہرہ کلی داشتند و سلوک باطنی را بخدمت والد خود باتمام رسانیدہ بودند و مردم بسیار اخذ طریقہ

Marfat.com

ازوی نمودہ بودند وبعداز والد شریف خود برمسند والد در پشاور بودند و فرزند ثانی ایشان والد فقیر اند کہ حضرت شاہ غلام نبی نام داشتند و والد ایشان نیز از سادات کرام بودند بعد از بہرہ علوم ظاہری کسب کمالات باطنی از خدمت والد خود نمودہ اند و مجاز گردیدہ و نامہ ارشاد بدستخط جد شریف برای ایشان نزد فقیر موجود است ایرادی رود بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَى الرَّسُوْلِ الْكَرِيْمِ معلوم جمیع طالبان راہ حق سبحانہ وتعالیٰ و جمیع مخلصان حضرات عالی شان غزنی و کابل و کوہ دامان و قندہار و ترکستان را بودہ باشد۔ ازاین جانب فقیر غلام حسن سلام سنت الاسلام مطالعہ نمایند و خمس الاوقات باجماعۃ در ویشان در حلقہا و اذکار ختم درود عائے سلامتی ایمان شمایان مخلصان مشغولیم بعدہ آنکہ مخفی نماند دراین وقت فرزندے ارشدی جامع الکمالات نور چشمی میر غلام نبی کہ اجازت نامہ چہار طریقہ کہ مراد نقشبندیہ و قادریہ و چشتیہ و سہروردیہ است بموجب امر حضرات عالیشان رخصت این چہار طریقہ را دادہ شد ہر طالب راکہ ذوق طلب راہ حق جل علا در طریقہ حضرات عالیہ نقشبندیہ و جمیع طریقہا باشد مرید شوند کہ بہرہ خواہند یافت و خوشنودی حضرات عالیشان خواہد شد و نجات دارین دراین است از کمالات حضرات ایشان بشرط آنکہ برسجادہ شریعت مستقیم و برحب اولیاء اللہ و مرشدان طریقت مستقیم و سرگرم باشند انشاء اللہ تعالیٰ بکمال مکمل خواہند رسید و خدمت فرزندے ارشدی جامع الکمالات میر غلام نبی را نیاز تمامی اینجانب داوہ باشند کہ باعث رضائی حضرات عالی شان و رضامندی این فقیر خواہد شد چراکہ شما جمیع خلیفہ ہائی و مریدہا را بایشان سپردہ شد میباید کہ در خدمت ایشان حاضر باشند و اگر ہر کدام رو گردان این خاندان حضرات شود خدا و رسول خدا

Marfat.com

وحضرات عالی شان و نیز این فقیر از او نا رضا باشد چرا کہ رضای فرزندی رضائے فقیر است زیادہ چہ نوشتہ شود۔ والسلام علی من اتبع الھدیٰ ۔

ذکر خوارق عادات ایشان رضی اللہ تعالیٰ عنہ

خوارق بسیار از ایشان مخلصان اظہار می نمایند کہ ایراد آن بتطویل مے انجامد از آنہا نقلے از زبان حضرت والدہ بیاد فقیر است نوشتہ می شود والدہ فقیر مے فرمودند کہ در ایامی کہ ترا حاملہ بودم روزے والد تو فرمودند کہ بخانہ ما فرزند نرینہ تولد خواہد شد وہمچون این خال سیاہ کہ بر صدر من است بر صدر او خواہد بود وطویل العمر وغیرہ بشارات عنایت نمودند چون تولد شدی بعینہ ہمان نوع خال کہ بر صدر والد تو بود بر سینہ تو بودہ است والی الحین آن خال بر صدر مائل بہ پہلوی چپ فقیر موجود است وکذلک وقت حمل برادر فقیر میان ضیاء الحق نیز فرمودہ بودند کہ خالے کہ بر کتف من است بر کتف این پسر خواہد بود وہم چنین وقت حمل ہمشیرہ نیز فرمودہ بودند کہ این مرتبہ بخانہ ما دختر تولد خواہد شد ودر جوانی رحلت خواہد کرد فوقع کما اخبر خدمت مرشدی حضرت قیوم جہان مے فرمودند روزے والد شما کتابتے بجانب من نوشتہ بودند ودر آن کلمات نا ملائم ثبت نمودہ بود بخاطر گران آمد شخصے پرسید کہ چہ مکتوب است کہ شما را ملول ساختہ است گفتم کاغذ غلام نبی است کہ مقدمات نا ملائم نوشتہ است در آن ہنگام ملہم ساختند کہ حضرت غلام نبی بگو کہ وے پایہ محبوبیت دارد واز محبوبان ناز معقول است خدمت مرشدی حضرت قیوم جہان قدس اللہ سرہ الاقدس میفرمودند کہ زہے طالع والد شما کہ در آخرت او را ہم مقام حضرت بی بی صاحبہ می باید شد کہ مقدمہ زوجیت این امر را مستدعی است

مفعول

روزی رسالہ منظومہ والد شریف در دست فقیر بود فرمودند کہ چہ در دست داری
رسالہ را بخدمت گذاشتم دیدند و بسیا پسندیدند و تحسین نمودند خدمت ایشان را
در توکل پایہ بلند و عالی بودہ حتی کہ او را معین ہر گز نمے پسندیدند و مردم از مشاہدہ
اخراجات و کثرت عیال و خدمت صادر و وارد و صوفیان مقرری کہ ہمیشہ در
خانقاہ بودند متحیر مے ماندند و حمل مے نمودند کہ ایشان در کیمیا دست رس دارند
بعضے بخدمت ایشان ظاہر نمودند کہ شما را در کیمیا دستر س عظیم است چہ شود
کہ ما را نیز نمایید خدمت ایشان تبسم نمودہ فرمودند کہ کیمیائی ما مکتسبی نیست موہبتے
است کہ بنمودن راست نمی آید و آن توکل کامل است کہ از مواہب ایزدی ست
مرتبہ ثانی کہ فقیر بعزم حج بقندہار رسیدم و بزیارت ایشان مشرف شدم بفقیر
فرمودند کہ قرب ارتحال معلوم مے شود ترا نباید کہ از نزد من بروی حج فرض او
ساختہ باید کہ با من باشی و بعد از من سر پرستی عیال و خدمت فقرا نمای فقیر
معروض داشت کہ از کابل بارادہ حج برآمدہ ام و الحال تقاعد خیلی بر من گران است
امید از کرم عالی آنکہ فقیر را رخصت فرمایند آب بچشم آوردہ فرمودند کہ حسبنا
اللہ و نعم الوکیل ترا بخدا سپردم وقت رخصت تا بیرون شہر بوداع
برآمدند و داعیہ مسنونہ وداع خواندہ فرمودند کہ از راہ خدا گردانیدن محال است
والا نہ رخصت نمیدادم چرا بار دیگر ملاقات معلوم نمی شود از فقیر گریہ کنان جدا
شدند و فقیر نیز گریان بودم فقیر چون بشرف زیارت روضہ مشرف شدم
معلوم نمودم کہ بطریق غرا پرسی معاملہ در میان آمد چون فقیر از احکام حج خلاص
شدم و از زیارت کامیاب گردیدم بسرعت از راہ خشکی مراجعت نمودم
در راہ موانع بسیار واقع شد چون بشکارپور رسیدم خبر ارتحال ایشان رسید
تاسف دامن گیر شد اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ ط سنہ ہزار و دو صد

Marfat.com

وبیست وشش در ماہِ جمادی الاول بجوار رحمت حق مشرف شدند ومدت عمر ایشان پنجاہ و
شش سال شد ودر ایام مرض مریدان را فرمودند کہ تا آمدن محمد فضل بکسی رجوع
ننمایند وچون او بیاید از وی مشغول شوید ودیگر وصایا بمریدان نمودند ووصیت نامہ
برای فقیر نوشتہ بدست ملاہراتی کہ از ملتزمان صحبت ایشان بود دادند وتاکید
نمودند کہ بدست دیگرے نخواہی داد ودر آن بعضے اشعار رنگین از زادہ طبع
خویش ثبت فرمودہ بودند للہ الحمد کہ آن ودیعت بفقیر رسید ع

نظم

بوسیدم وبر مردمک دیدہ نہادم ؛ وایں قطعہ در مادہ تاریخ ایشان از فقیر منظوم شدہ

آن عارفِ ولی کہ غلام نبی بداد ؛ چون شد برون ز حیطہ ایں تیرہ خاکدان
عریان شد از لباس جسد بہر وصل یار ؛ در بر گرفت شاہد مقصود در زمان
در مرغزار قدس بصد گونہ آب وتاب ؛ با داروان اقدس واکنش جاودان
گفتم خرد بسال وصالش چہ یافتی ؛ چون خندہ بین اہل جہانی نکتہ دان
گفتا کہ رو تو باسر سالش حساب کن ؛ بردند روح انور او را بہ قدسیان

فرزند ثالث جد شریف میان مسجدی اند والدہ ایشان صبیہ جناب
فردالکاملین سرمست بادہ قیوم فنافی الرسول حضرت شاہ صبغۃ اللہ
چیواست کہ در ذکر اوشان رمزے بدان رفتہ الحال اکبر اعمام فقیر ایشانند
در باجور بارشاد وفیضرسانی مشغول اند وہر دم آن نواحی با ایشان اخلاص
کلی دارند حکام ورعایای آن نواحی از مخلصان ایشانند وفرزند دوم
جد شریف میان ابوالحسن اند وفرزند پنجم ایشان میان
عبد الوہاب است وفرزند ششم ایشان میان ہاشمی
نام دارند وفرزند ہفتم ایشان میان غازی است واین ہر دو
صاحبزادہ کہ اخیر ذکر شدند از بطن والدہ والد فقیر اند وتربیت بنزد والد فقیر یافتند

Marfat.com

تذکرہ سابع از منتخب سادس در ذکر احوال حضرت شاہ عزت اللہ و باقی فرزندان حضرت قطب الاقطاب شاہ غلام محمد معصوم رضی اللہ تعالیٰ عنہ

فرزند دویم حضرت قطب الاقطاب شاہ غلام محمد معصوم احمد نام داشتند در محبت والد شریف خود فانی بودند و ازان محبت نتایج کلی یافتند از ایشان یک پسر خلف شدہ میان نثار احمد نام و میان سراج احمد فرزند دوی بودہ فرزند ثالث حضرت شاہ نور دین نام داشتند میان بدر الدین ولد ایشان بود و فرزند رابع حضرت قطب الاقطاب میان عبد القدوس نام دارند از ایشان یک پسر خلف شدہ فرزند خامس ایشان حضرت شاہ عزت اللہ اند خدمت ایشان اول از والد خود مشرف شدہ سلوک بخدمت برادر خود قدوۃ الاولیاء حضرت شاہ غلام محمد نمودہ اند و با علیٰ درجات کمال فائض شدہ و بہ نسبت خاصہ مجددی رسیدہ اند و از خدمت برادر خود مجاز گردیدند و جہانی از ایشان منور شدہ معاملہ ارشاد ایشان عالم گیر بود و خلفای ایشان طرق جاری دارند ارباب جاہ و ریاست را رجوع کلی بخدمت ایشان بودہ اوصاف و اخلاق ایشان مستحق کتاب علیحدہ است خدمت ایشان مرتبہ مداریت داشتند سخاء و کرم ایشان مثل بر اہل زمان گذاشتہ بود ہمت عالی ایشان بنوعی بود کہ دنیا و مافیہا در نظر ایشان حکم متاع غرور داشت اگر بالفرض تمام متعہ دنیائی با ایشان تعلق میداشت و آنرا بیک کس میدادند ہنوز از عطایائے خود بخوب می بودند آن قدر مہربانی کہ بر فقیر داشتند اگر احصائی آن نمایم مثل ربع این مجموعہ

Marfat.com

جمع شود و خدمت ایشان بعمر مسنون سیدہ در بلدہ کابل بوصال حضرت باری مشرف شدند
بتاریخ دوازدہم بمتابعت سید البشر سرافراز گردیدند اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ بیرون
شہر کابل بر تپہ مشرف برچمن در دامن پشتہ مرنجان شرقی بلدہ مذکور آسودند احمد
خان نورزئی کہ از مریدان صمیمی ایشان بود بنای مزار فیض آثار ایشان نمودہ مسجد و
احاطہ و چاہ و مکان ترتیب داوہ و تیمور شاہ بادشاہ دُرانی باغیکہ قریب مزار
ایشان است مسمی بگلاب باغ درصرف مزار ایشان گذاشت و احمد خان مذکور
بعد از وفات بموجب وصیت در تحت قدم ایشان مکان یافت طوبی لہ و لبشرے
الیوم مزار مبارک ایشان مرجع خلائق است یزار و یتبرک بہ رحمۃ اللہ علیہم از ایشان ہفت
پسر خلف شدند اکبر آنہا میان شاہ بیگ است کہ مسند ایشان باو تعلق دارد امروز در یارکند
بہمہ نوعی بریہ مشغول است فرزندان ایشان میان شاہ نواز نام دختر در صورت این
مخدوم زادہ را خیلی مشابہت بوالد شریف خود بود اکثر عمر در بدخشان بسر برد و آخر بہ بخارا رفت
و آنجا رحلت نمود این ہر دو مخدوم زادہ مذکور خیلی محبوب والد خود بودند سوائی این دو
مخدوم زادہ پنج فرزند دیگر حضرت شاہ عزت اللہ قدس سرہ داشتند حافظ
عباس و میان الیاس و میان علیم اللہ و میان نعمت اللہ و میان حرمت اللہ اند
اللہم وفقہم فیما تحب و ترضی ذکر فرزند سادس حضرت قطب الاقطاب شاہ غلام محمد معصوم
رضی اللہ تعالیٰ عنہ جناب قطب الاقطاب والعارفین غوث الکاملین حضرت پیر محمد صادق در قید حیات
پیر سرمست باوہ قیوم حضرت حاجی غلام محمد معصوم نور اللہ تعالیٰ
مرقدہ و جناب قطب الاقطاب حضرت غلام محمد قدس سرہ بر شریعت
نبوی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام محکم بدرجہ کمال و محبت حضرات ذوالبرکات
قدس اللہ اسرارہم مزین بعلم و تحصیل علم ظاہری و باطنی آراستہ و بخدمت حضرت
قبلہ دارین خود بطریقہ مبارک مشرف شدہ بودند و مخلوقات الٰہی جل شانہ از ارشاد

+ از اینجا عبارت از آنجا سرورق است از قلم ؟

Marfat.com

ایشان در دارالسلطنة کابل و کوه دامن و توابع و اطراف ها هر طرف و از جلال آباد دست
مبارک ایشان هزاران کسان بتوبه و انابت و تلقین مشرف شدند و از اعزازان
و شرفایان و عزیزان تاثیر مجلس و صحبت ایشان بهر کس تا سر و سرایت میشد و
حرص و هوای و ریای بوجود مسعود راهی نداشت و همواره ظاهر او باطنا بخلق
محمدی علیه الصلوة والسلام آراسته و عمر مبارک ایشان شصت و سه
سال بود در پشاور بجوار حق رحلت نمودند از ان حضرت سه فرزندان خلف
شدند هر واحد مسند ارشاد و بکمالات صوری و معنوی آراسته بودند حضرت
میان محمد اسحق و میان حضرت غلام محی الدین و حضرت میان
محمد یعقوب **ذکر** فرزند سابع حضرت قطب الاقطاب میان عبد الاحد
اند مشهور بمیان کالو جیو از ایشان چهار فرزند خلف شده میان غلام رسول
و میان غلام حمید و حافظ عبد الحمید و میان فضل حق **ذکر** فرزند
ثامن حضرت قطب الاقطاب حضرت میان بشیر الله قدس سرهٗ اند
خدمت ایشان در عین نشو نمای جوانی و قوت نسبت باطنی لا ولد رحلت نموده اند
مکارم اخلاق زائد البیان است مردم کوهستان و سخراب کابل و توابع مریدان
ایشان اند که بعد ارتحال ایشان بحضرت مهدی قیوم قیوم جهان
گردیده اند یکی از مریدان ایشان نقل نمود که در ایامیکه ایشان امرد بودند روزی
من در رکاب ایشان بودم در رهگذر شخصی بطرف ایشان نگاه انداخت گستاخانه
متصل آن نگاه کور شد بعده بخدمت ایشان آمده گریه و زاری آغاز نمود
پس از التجای بسیار پاره خاکی برداشته دادند که در چشم خود بکش چون کحل
الجواهر آنرا بچشم انداخت فی الحال بینا شد تصرفات ایشان را اگر بیان نمایم
باید که نصف این مجموعه دیگر بیفزایم رحلت ایشان در غربت واقع شده

در

Marfat.com

در بلدہ لاہور از ان جا بوتا ایشان را بدار الارشاد سرہند بردند و در جوار والد ماجد خود مدفون شدند خدمتا ایشان و حضرت قیوم جہان قدس اللہ تعالیٰ سرہ الاقدس و والدہ حضرت بی بی صاحبہ از یک مادر بودند **ذکر** فرزند تاسع حضرت قطب لا قطاب حضرت مرشدی قیوم جہان اند اسم مبارک ایشان در افتتاح کتاب ذکر یافتہ و کیفیت احوال ایشان بہ منتخب سابع حوالہ نمودہ شد و باعث بر جمع این مجموعہ ذکر ایشان شدہ بیت

مثنوی را چون تو مبدء بودہ	گر فزون گردد تو اش افزودہ

منتخب سابع منتخبات سبعہ متضمن ہفت تذکرہ

در احوال مجدد مائۃ ثالث عشر غوث الجن والبشر قطب زمان قیوم جہان زبدۃ اہل اللہ حضرت حاجی محمد صفی اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ و منتسبان ایشان

تذکرہ اول از منتخب سابع در ذکر ولادت صوری حضرت قیوم جہان رضی اللہ تعالیٰ عنہ

ولادت کثیر السعادت ایشان چہارم ذی القعدہ الحرام سنہ ہزار و یکصد و پنجاہ و شش ہجری وقوع یافتہ از والد شریف ایشان منقول است کہ شبے کہ فردائی آن خدمت ایشان متولد شدند در واقعہ بزیارت حضرت ابو البشر علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام مشرف شدند و خدمت حضرت ابو البشر در آن واقعہ بوالد ماجد ایشان بشارت دادند

Marfat.com

کہ فردا بخانہ تو فرزندی تولد خواہد شد کہ عجوبہ روزگار و برگزیدہ کردگار خواہد بود و نسبت
آبا و اجداد را وارث خواہد گردید و عالمی از و منور خواہد شد قدوم میمنت لزوم او را بسے
معتنم دانستہ اسم مرا بوی گذارچوں خدمت حضرت قطب الاقطاب از خواب چشم کشودند
وقت صبح بود بوضو و نماز پرداختند در خانقاہ معلی باجماعت فقرائی بمراقبہ مشغول بودند
دیدند کہ کعبہ حسنی بخانہ ایشان نزول نمودہ و میگوید کہ برائی زیارت فرزند نو متولد شدہ
تو آمدہ ام درین بودند کہ خادمہ از حرم سرآمدہ بشارت ولادت آن قرۃ العین الولائیت
بسمع مبارک رسانید خدمت ایشان از بشارات پی در پی بفرحت تمام داخل حرم
سرا شدند و بمولد والائی آن نوباوۂ بستان مجددی و معصومی شتافتند و بوسہ بر طاق
ابروئی آن ثمرۃ الفواد دادند و در گوش ذی ہوش ایشان اذان و اقامت رسانیدند
می آرند کہ چون آغاز تکبیر نمودند طفل نو متولد شدہ لب بہ تکبیر کشود چنانچہ حضار ہمہ استماع
نمودند بعد از فراغ بوالد ایشان آنچہ شنیدہ بودند معروض داشتند خدمت ایشان
امر باخفائی آن فرمودند و گفتند کہ این طفل فرد عصر خویش خواہد شد و صاحب معاملات
شگرف خواہد شد و عالمی از نور ارشاد او منور و کامیاب خواہد گردید و مرا برائی تولد
او گذاشتہ بودند الحال چون این نادرہ پیدا شد سبب بودن خود را درین عالم نمی بینم
از والد ایشان منقول است کہ این طفل من چون اطفال دیگر اول لب بگریہ نکشود
بلکہ ابتدائی لب بذکر مبارک اسم ذات کشودہ و سہ مرتبہ بفصاحت تمام اسم مبارک اللہ
را بزبان آوردہ بعدہ بگریہ پرداخت و والدہ ایشان می فرمودند کہ عجائبی کہ از زین
طفل می بینم اگر اظہار نمایم اکثری باور ندارند لہذا اسرار او را پوشیدہ می دارم بیت

عرض نادادن ز حالات تو حالی دیگر است :: چہرۂ پوشیدہ حالانز اجمالی دیگر است

و خدمت والد ایشان در ایام طفولیت این شجرہ ولایت توجہات عالی خود را از ایشان
دریغ نمی داشتند چنانچہ خود حضرت قیوم جہان در دیباچہ مخزن الانوار صفحہ

Marfat.com

احمدی فی کشف اسرار المجددی ایمائے بدان نمودہ اند **ھذا ھو** ہر چند کہ در ایام حیات صوری آن کعبہ ارباب حقیقت این فقیر صغیر و خورد سال بود فاصّا از انجا کہ در حصول کمال و برکات طریق درین سلسلہ علیہ نقشبندیہ جلیلہ صغیر و کبیر و برنا و پیر و نسا و رجال و اجیار و اموات مساوی اند لہذا آن حضرت قبلہ دارین و کعبہ کونین قدس سرہ بموجب عنایتی کہ در حق من داشتند بمقتضای امر الٰہی جلّ شانہ کہ بدان مامور بودند کمال اشفاق و عنایات خود را در بارہ این فقیر فی سائر فرزندان مصروف داشتند و در ہمان ایام طفولیت بدل نا قابل این بیحاصل متوجہ گردیدہ توجہات کثیر البرکات خود را از این ذرہ بیمقدار دریغ نداشتند و اکثرے بہ بشارات عالیہ و اشارات متعالیہ نیز مے نواختند چنانچہ برخے از بشارات کہ از زبان درفشان آن عالی حضرت متعالی منقبت کہ در حق این بے بضاعت صدور یافتہ در سائر احباب اخیار آن قبلۃ الابرار در رنگ آفتاب نصف النہار بدرجہ اشتہار است و چنانچہ مقربان آن درگاہ فلک جاہ را از استماع آن کلمات زاکیات در حق طفل چند سالہ کہ مشاہدہ می نمود تعجب و حیرانی می افزود بیت

نیست امروزی میان ما و جانان اتحاد	بلبل ما را بہ طفلی چوب گل گہوارہ بود

تم کلامہ العالی **وکذلک** از جدامجد ایشان حضرت قیوم زمان و حضرت عروۃ الوثقیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہما نیز در حق ایشان بشارات عالی و اشارات متعالے علی التواتر والتوالی **منقول** است کہ شمہ ازان خدمت ایشان در قصیدہ مدح حضرت قیوم الزمان نظم فرمودہ اند اینجا چند فردے ازان تیمنا مذکور میگردد

نظم

عروۃ الوثقیٰ بآن شہ را نمود	بہر این مسکین بشکرانے کہ بود
گفت از نسل تو آید در وجود	بو العجب فرزے بالطاف ودود

Marfat.com

کو یگانہ عصر خود باشد چو من
بل خلیفہ حق بود اندر زمن

بر ہمہ ذرات عالم زامر ہو
ہم چو خور تابندہ باشد نور او

از محیط فرش تا عرش علا
جملہ زو یابند ارشاد و ہدا

اندریں دیر کہن زان نام دار
در وقوع آید عجائب روزگار

ای خدائی پاک بیچون وچنان
دستگیر وره نمائی بیکسان

این صفی بیچارۂ مسکین گدا
دارد امید عطا بے انتہا

حامل بار امانت شد بہ جہل
لطف کن از قوتش آور بہ فعل

بر سرش از چار سو صد آفت است
دست برگیرش کہ وقت رافت است

از حواس خمسہ خستہ جان شدہ
شش جہت را چار طبعش رہ زدہ

خاطرش اندر شش و پنج ابتر است
نرد جانش پای بند شش در است

ماہ کنعانش فتادہ در چہے
آفتابی دل در ابر ناگہے

یونسش در بطن ماہی شد زبون
از کرم آور ز ظلمانش برون

ای بحق شاہ فرقان مجید
کن در آغوش آنچہ در گوشش رسید

وی بحق سائر ربانیان
گوہر گنج نہانش کن عیان

تا کند جان اندران حالت نثار
ہر دل افسردہ را بخشد بہار

از خدمت ایشان مسموع است کہ می فرمودند کہ در ایام طفولیت عجائب معاملات در نظر من می در آمد و ظہور ارواح طیبہ و ملاقات صلحای جنیان اکثر وقوع مے یافت روزی در ایام صبی با اطفال ہم عمر خود بیرون شہر لاہور رفتہ بودم و دران ایام سوران نانک پرستان بر نواحی بلدہ مذکور تاخت می نمودند اتفاقاً دران ساعت بر درخت کناری سوار بودم و برائی اطفال کناری افشاندم ناگاہ کرد سوران پیدا شد و اطفال گریختند و بہ شہر رفتند و من مطلع نشدم ہمچنان کنار خوب چیدہ با اطفال نداکردم

کنار

Marfat.com

کہ کنارہا بگیرند اطفال گفتند اندازید و من بر آن اطفال می نگریستم دیدم کہ از دہن اطفال آتش می برآید متحیر شدم گفتم چہ شدہ شمایان را کہ آتش از دہن شما مے برآید گفتند کہ ما اطفال جنّیانیم چون اطفال کہ ہمراہ شما بودند از ہیبت سواران سبکہ گریختند و شمارا اطلاع نداوندما یاں برائی خدمت گذاری و محافظت شما آمدیم و نیز می فرمودند کہ در ایام طفولیت روزی در جنگل شدیم و با من کسی نبود شیری را دیدم کہ در عقب من می آید و بہر طرف کہ می روم متابعت من میکند و دل من قوی بود ہیچگونہ خطرہ بمن راہ نداشت چون از جنگل برآمدم شیر از من تخلف ورزید دانستم کہ بدرقہ من شدہ بود و نیز مے فرمودند کہ روزی براسپ سوار بودم و خادمان متعقب شدہ بودند براہی می رفتم ناگاہ اسپ ایستاد و نمیرفت چون تفحص نمودم دیدم کہ شیری حملہ کنان از روئے من می آید بمجردی کہ چشم من بروی افتاد بسرعت تمام پس گردیدہ میگریخت دانستم کہ حفظ الٰہی با من است

مصرعہ وانرا کہ تو رہبری زکس باک نیست ؛ ازین نوع معاملات در طفولیت بایشان روئے دادہ و مسموع شدہ اگر بثبت نمایم بتطویل انجامد خدمت ایشان بسنّ چہار سالگی از سایہ بلند پایہ والد شریف خود جدا شدند و ولیعت نسبت علیہ را اجمالا از والد خود گرفتند و بقیہ سلوک را بہ تفصیل از خدمت برادر خود حضرت قدوۃ الاولیاء حضرت شاہ غلام محمد رضی اللہ عنہ بعد از رسیدن بسنّ بلوغ نمودہ اند چنانچہ رمزی ازان در رسالہ خود آوردہ اند و خدمت حضرت قدوۃ الاولیا بوصیت والد بزرگوار خود و قیقہ از دقائق افاضہ در حق ایشان نامرعی نداشتند میفرمودند کہ در ایام طفولیت یاد دارم کہ در ہر مرضے کہ عارض میشد از فکر خود مصالح آنرا دانستہ طبابت میکردم نافع می افتاد

می نمودم

و نیز عنایت نمودہ اند کہ ہر کہ بسن دہ سالگی رسد و در مزاج خود محتاج بطبیب شود این معنے از نقص عقل او خبر مے دہد :-

Marfat.com

تذکرہ ثانی از منتخب سابع در ذکر رسیدن حضرت قیوم جہان بسن بلوغ و کسب کمالات و رسیدن ایشان بدرجات عالیات رضی اللہ عنہ

چون عنایت بیغایت جناب قدس خداوندی جلّ شانہ شامل حال ایشان بود از ابتدای نشو نمای جوانی شوق این راہ دامنگیر ایشان شدہ عنان توجہ شریف آن مستغنی التعریف را در پی حصول کسب کمالات و وصول بہ محول حالات گردانیدہ شوریدہ جنونے در طلب رزانی نمود و آتش عشق در کانون سینہ معارف گنجینہ ایشان انداختہ خس و خاشاک ماسوای مطلوب را بدان شعلہ جانگداز در داد و وجود شریف ایشان را چون طلای ناب از تاب التہاب بدر آوردہ بجواہر بیشمار و لآلی آبدار معارف و اسرار مرصع و مزین گردانید چنانچہ رمزے ازان کلام مبارک فرجام ایشان استنباط میگردد **ھذا ھو** خلّص کلام آنکہ چون پس از وفات آن خجستہ صفات این پس ماندہ سرگردان صغیر و خورد سال ماندہ بود از سایہ بلند پایہ پیر و پدر بزرگوار جدا افتادہ لہذا از غم مفارقت و الم مہاجرت آن عالی حضرت متعالی منقبت زار زار چون ابر نوبہار می گریست و سینہ بریان خود را بآب دیدہ گریان تسکین میداد و گرد یتیمی را از چہرہ غبار آلودہ خویش بر و مال بیکسی مے افشاند و با ہر کہ از جماعت اقارب شیشہ دل غمگین مجروح خود را می نمود بعضی بلفظ بشکن بشکن تا شکستہ تر گردد و اشارت بسنگ ملامتم می نمودند و جمعی بہ نیش سنان زبان جگر ریش نمودہ نمک پاشی چشم حقارت طبا نیم می فرمودند تا سالی چند بر این حال بر آمد کہ عنایت ازلی حضرت لایزالی شامل حال درویش گردیدہ دستگیری

درویش

رحمت

Marfat.com

رحمت فرمود او را بخدمت فرزند رشید و خلیفه آن ایام همام قبلة الانام روح الله روحه رسانید و طریق اندراج النهایة فی البدایة این اکابر را به برکت صحبت شریفش حاصل نموده باجازت تعلیم و تلقین طریقه علیه شریفه از جناب فیض مآب او مفتخر و ممتاز گردید الحمد لله علی ذلک حمدا کثیرا طیبا مبارکا فیه و مبارکا علیه تم کلامه الشریف ؛ مخفی نماند که این معاملات که مذکور گردید مخبر از مبادی احوال و مشعر از طلوع اختر اقبال آن کعبه ارباب حال دارد اما کمالاتی و مراتبی که از جناب اقدس الهی به محض عنایت نامتناهی در حق ایشان مرحمت شده مصداق مالا عین رأت ولا اذن سمعت توان گفت بیت

وصف حالاتش نیاید در شمار	عاجزم گر یک بگویم از هزار

و ارشاد ایشان در اطراف عالم منتشر شد و خلفای صاحب کمال از ایشان بروی کار آمدند و بگرمی هنگامه غلغله ارشاد را به مشرق و مغرب رسانیدند و چون عمر شریف ایشان بحدود اربعین رسید متصل آن سفر ترکستان بایشان روئداد و دران سفر شورشی و جذبی در نهاد ایشان افتاد و قلق و اضطرابی دیگر پدیدار گردید چون ازان سفر مراجعت واقع شد و به کابل رسیدند آن حالت متزائد گردید و معامله ایشان را بجائی رسانید که از جمیع بائست خود یکسو شدند و ترک کلی گزیدند حتی که آنچه در ملک او بود همه را بفقرا و مساکین ایثار نمودند و مداخلی که مقرری سرکار ایشان بوده از همه دست بردار شدند فرامین و ارقام را بسلاطین و حکام پس فرستادند و در آمد شد اهل روزگار را روی بر خود بستند حتی که امرای ذو الاقتدار چون بزیارت ایشان می آمدند در دیوان خانه یا در خانقاه نشسته انتظار بسیار کشیده می رفتند و صحبت میسر نمی شد بعضی که خوگیر صحبت ایشان بودند انواع تردّدات بکار بردند

Marfat.com

نافع نہ افتادی و مردم در نظر ایشان چون شیر ببر مے نمودند تا آنکہ فقرائے خانقاہ معلی را طلب داشتہ اظہار نمودند کہ فقیر بنقص خود اطلاع یافتہ ام و خود را مناسب بمنصب ارشاد نمیدانم باید کہ شمایان از قبل من خود را رخصت دانستہ از ہر جائی کہ بوی بہ مشام شما آید بوی بگیرید و مرا معذور دارید و درین امر الحاح فرمودند اما محبان از آنچہ داشتند برنگشتند بمصداق این فرد فرد

تو خواہی آستین افشان و خواہی دامن اندر کش	کہ ہر گز نخواہد رفت از دکان حلوائی دست

و بدآنچہ بودند پا فشردہ نشستند و دران ایام خدمت ایشان بقدر ادائے صلوۃ خمسہ بمسجد خود می آمدند بعد از ادائے بسرعت بزاویہ کہ در حرم سرائے اختیار نمودہ بودند می شدند و آنجا بگریہ و زاری و التجا و تضرع بسر می بردند و متعلقان و محبان از دیدن آن حالات و ترک تنعمات و التزام ریاضات و استماع و تعب و بیقراری روز و شب و انواع قلق و اضطراب ایشان در غم و الم می بودند و چارۂ آن نمی دانستند بلکہ حکم بجنون و سودا میکردند بیا و فقیر است کہ روزے دران ایام بخاطر ایشان آمد کہ کتب و اسباب تبرکات نیز داخل اموال اند آنہا را نیز باید بفقرا داد چون اظہار این امر نمودند حضرت بی بی صاحبہ قدس سرہا فرمود کہ کتب و اشیائے متعلق تبرکات را فقرا سہل دانستہ باندک چیزے از دست خواہند برآورد بہتر آنست کہ اشیائے مذکورہ را فروخت نمودہ مبلغی کہ حاصل آید بفقرا بدہند حضرت ایشان امر بفروخت آن اشیا نمودند آنچہ قیمت آنہا مقرر شد حضرت بی بی صاحبہ از خود داد آن اشیا را داشتند و نیز روزے اہل حرم سرائے را در یک حجرہ انداختہ مساکین را طلب داشتہ اشیا ما یحتاج خانہ را تمام باینہا دادند ازین نوع معاملات بسیار دران اوقات از ایشان بوقوع مے آمد تا روزے سنگے طلب نمودند چہار دندان علیائے مبارک خود را شکستند چون دندان ہائے مبارک مضبوط بودند

بقرب

Marfat.com

بضرب شدید برآوردہ شدند و بایشان محنت کلّی روی نمود و مدتے بزحمت بسر بردند
و این امور ہیچگونہ مسکن اضطراب ایشان نمیشد و جمال مقصود بحسب خواہش نمی نمودند
تا روزی در معالمہ بزیارت حضرت سرور کائنات صلی اللہ علیہ والہ وصحبہ وسلم
مشرف شدند و آن سرور مہربانی و شفقت بسیار مشاہدہ نمودند و بعد ازاں روز
والدخود را امید یافتند کہ بایشان توجہ می نمایند بعد چندی حضرت مجدد الف ثانی رضؓ
را دیدند کہ در ایشان تصرف نمودند و نسبت خاصہ خود را القا فرمودند و معاملہ ایشان
روز بروز ترقی گردید و سکر ایشان بصحو ممتزج شد فی الجملہ دریافت معاملہ خود نمودند
روز بروز بعروجات و مکاشفات و الہامات سرافراز می گردیدند و تسلی ہا می یافتند
تا بار دیگر بزیارت حضرت خواجہ کائنات صلی اللہ علیہ والہ وصحبہ وسلم
مشرف شدند و آن حضرت عنایت فرمودند کہ تا الحال در من مرضی بودہ الحال
صحت کلّی حاصل روزگار من شدہ زہی مراتب متابعت و سرایت محبت کہ تا بچہ
حدّ یک جہت می سازد کہ احوال محبّ را محبوب بخود اشارہ می نماید بیت

ہست معذوریش معذوری من	ہست بیماریش بیماری من

بعد ازاں بالکلیہ با فاقہ آمدند اما رجوع بارشاد نمی نمودند و کسانیکہ در خانقاہ معلّی
درین مدت معطل ماندہ بودند بعرض می رسانیدند و اظہار اشتیاق توجہ
می نمودند خدمت ایشان بوعدہ ہائے محبوبانہ می پرداختند و تسکین آنہا
می دادند و محبان ہجران دیدہ اینقدر التفات را عطیہ عظیم انگاشتہ شکرانہ ہائے
خداوندی بجا می آوردند و حظ ہا می برداشتند و می گفتند بیت

خوش این زمان کہ ہجر بوعدہ گشت مبدل	امید وصل ازاین رہگذار می بینم

خدمت ایشان روی بنزول آوردند و شعوری بعالم پیدا کردند و آمیزشے
بہم رسانیدند و دراین اثنا بعنایات بی غایات جناب اقدس خداوندی سرافراز

شدہ

Marfat.com

شدہ بمنصب قیومیت ممتاز گردیدند و خلعت بغایت عالی و تاج مکلّل و مرصّع بیواقیت و لآلی کہ شعشعان آن تمام عالم را منوّر ساختہ بسر و برخود یافتند و بدعوت ارشاد کل مامور گردیدند و طوقے را نیز بایشان نمودند کہ ہر کہ انکار منصب تو نماید این طوق بگردن او خواہد افتاد بعد از ورود این معاملہ اول خدمت حضرت بی بی صاحبہ را کہ خواہر زادہ ایشان بود طلب داشتہ توجّہ نمودند و القائے خلاصہ نسبت خود فرمودند و اظہار معاملہ خود کردند و از حرم سرائے بیرون آمدند خواجہ حبیب اللہ آئینہ ساز از زمرۂ خلفائے حضرت قدوۃ الاولیائی شاہ غلام محمد معصوم بودند بدر سرائے ایستادہ یافتند مومی الیہ سلام و نیاز بجا آوردہ مبارکی منصب عالی و تاج و خلعت متعالی رسانیدند و اظہار نمود کہ باین جرأت مامور گردیدم والّا مرا چہ یارا کہ اظہار مکاشفہ خود بخدمت عالی نمایم خدمت ایشان بخانقاہ شریف تشریف فرما شدند مریدان را طلب داشتہ اظہار عطایائے پروردگار نمودند و تلقین جدید عنایت کردند و بمراقبہ و توجّہ پرداختند یاران ہجران دیدہ از این معاملہ چنان تازگی یافتند کہ زنار گی از سر نو گرفتند و این آوازہ در شہر و اطراف افتاد و جوق جوق خلائق از ہر طرائق بجوع آوردند و مظہر برکات و مورد فیوضات شدند بیت

جملہ عالم شد ازان می در سرور	جز کہ خفاش عدوّی دیدہ کور

و بعد ازان مدتے در دار السلطنۃ "کابل صانہا اللہ عن الآفات و التزلزل" اہل روزگار را بارشاد سرافراز داشتند و از اطراف و اکناف مردم ترک علائق و عوائق خود ہا نمودہ بخدمت میرسیدند و میدیدند فقیر درین ایام چنان یقین داشت کہ مثل این مجمع اہل اللہ و صحبت للہ و فی اللہ کہ امروز در مجلس عالی ایشان ہست اگر گرد عالم گشتہ شود بوی ازان بمشام نخواہد آمد و مشیخت دیگران را در مقابل ایشان

Marfat.com

همچون بازی کودکان میدانست بیت

بلی هر کس گرفتار هوائی هست	هوی دیگر بهر چشمش اژدهائی هست

معاملات عرفان و مقالات پنهان آن قدر بروز و اعلان کرد که شب و روز مستفیضان
در بیان انواع این و آن می گذشت و بحر نعره مدهوشان و وجد و حالات درویشان
بگوش نمی آمد جمعی را میدید که سر بگریبان فرو برده و در بحر شهود و مشاهده مستغرق
گردیده و خلقی از ذوق یافت و بعضی از قلق نایافت بحوصله شده از خود و خود
بریده چون مرغ نیم بسمل بشوق خنجر قاتل دست و پا زده در گوشه افتاده و مترنم
به مضمون این فرد گردیده بیت

از زمن اکنون طمع صبر دل و هوش مدار	کان تحمل که تو دیدی همه بر باد آمد

سرعت وصول که در مستر شدان ایشان دیده میشد از جاهای دیگر کم شنیده و
معاملات که بشهور و سنین تعلق داشت از برکت ایشان بایام و ساعات بحصول
می انجامید بیت

فریاد حافظ این همه آخر بهر زه نیست	هم قصه عجیب و حدیث غریب هست

خدمت ایشان را جامع گردانیدند در مناصب قرب و کمال و منصب قیومیت را
باقطبیت و فردیت را باغوثیت و خلت را باندیمیت و غیره مناصبے که زبان قلم از تکتب
آنها عاجز است به محض عنایت بی نهایت بایشان مرحمت فرمودند و خدمت
ایشان را مبشر گردانیدند و الهام در دادند که شفاعت اهل کبائر این امت
فردائے قیامت حواله تو خواهد شد و ترا ماذون بشفاعت اهل کبائر خواهند
ساخت فردائے آن روز طعام بسیار بشکرانه این عطیه تیار نمودند و مردم را عزه
وغیره را دعوت عام کردند و فقرائے و مساکین را مبلغ بسیار ایثار نمودند بحکم
وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ اظهار این الهام نمودند و نیز در رنگ باو اجداد

Marfat.com

کبار ایشان را بالہام غَفَرْتُ لَكَ وَلِمَنْ تَوَسَّلَ بِكَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ نیز مشرف ساختہ اند و نیز ایشان را معلوم نمودہ اند کہ دنیای ترا آخرت گردانیدیم و کذلک این الہام بحضرت مجدد الف ثانی و حضرت عروۃ الوثقیٰ و حضرت قیوم زمان رضی اللہ تعالیٰ عنہم شدہ این خلف رشید را بسنت آبا باین دولت سرافراز نمودند ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ و خدمت ایشان را بر مقامات اجداد کبار خود عبور عنایت نمودند و مقامات ہر یکی را متصل در زیر مقام دیگر یافتند مگر یکے از اجداد خود را دیدند کہ مقام ایشان اندکے پایین تر واقع شدہ آنجا توجہ گماشتند تا آن مقام را عروج واقع شد و در مکانے کہ ایشان مے خواستند جاے یافت بیت

کمال طفل ہنرمند زینت پدرست	شود ز آب گہر نام ابر نیسان سبز

ساختند و بایشان معلوم گردانیدند کہ بر ہر جنازہ کہ تو نماز گذاری آن میت مغفور گردد و بایشان معلوم ساختند کہ نسبت تو در منتسبان تو تا انقراض این نشاء خواہد ماند اگر مثل این عطیات کہ بایشان عنایت شدہ مذکور گردد ہر آئینہ بتطویل انجامد و معارفیکہ بایشان نمودہ اند ہمہ موجب کتاب و سنت اند خدمت ایشان عنایت میکردند کہ من حیرانم از معارف بعضی اکابر کہ فی الجملہ از کتاب و سنت انحراف دارد و فقیر را ازین قسم معارف ہیچ معلوم نساختہ اند للہ الحمد و المنۃ کہ آنچہ بمن نمودہ اند ہمہ موافق کتاب و سنت بودہ چہ در مبادی احوال و چہ در وسط و چہ در انتہا و خدمت ایشان ہم بروحانیت والد شریف خود اویسی بودند و ہم بجناب حضرت مجدد الف ثانی رض و آخر بجناب اقدس نبوی اویسی گردیدند و اخذ اعز کمالات از خدمت آنسرور فرمودہ اند چنانچہ در شجرہ کہ میر حسن علی نظم فرمودہ ایمائی بدان نمودہ است اینجا آن شجرہ را ثبت می نمایم هٰذَا هُوَ النظم

اول ہر امر ذی بال ست حمد ذوالجلال	بعد از و زیبا ست نعت سرور اصحاب و آل

Marfat.com

وازپس این بشنو از من نسبت کبرای دین — از صفی صفوة الحق تا رسول لایزال
کو خلیفه ایزد است و نائب شاه رسل — قبلهٔ اشیای عالم کعبهٔ ارباب حال
شافع اهل کبائر رحمت حق را ظهور — آیتی فضل الهی مرده جانان را زلال
اندر این اعراض فانی جوهر قائم بذات — صاحب تجدید قیوم جهان تاج الرجال
هم امام و سرور وقت است فرد عصر خویش — هم کفیل کعبه هم شیخ حریم بی زوال
هم مربای الله و هم اویسی رسول — هم مرید و هم مراد حضرت عز و جلال
از علوم و از معارف کو بد و ممتاز گشت — عاجز اند از فهم آن ارباب علم و حال و قال
حامل آن نیر ذات است قلب اقدسش — که ابا کردند ز و ارض و سموات و جبال
از مناصب هرچه امکان است در نوع بشر — جز نبوت جمله را دریافت آن صاحب کمال
خلت و قربت محبت ندیمی و صور — از صباحت و ز ملاحت با همه آمد بقال
مرشد او فی الحقیقه شد روان جد خویش — شیخ احمد کو مجدد بود فرد بی مثال
هم طفیل او مربی گشت سلطان رسل — هم بامداوش جناب اقدس ایزد تعال
لیک اول بانی ارشاد آن قیوم دین — سوی جد امجدش هم یا رسول ذو الجلال
روح پاک اب او شد فرد دوران قطب و غوث — شاه معصوم ولی با عون لطف لایزال
قطب عالم شیخ اسماعیل امام العارفین — والد معصوم ثانی بود آن کان کمال
غوث اعظم صبغة الله مرشد این حضرتین — کرد تجدید صد اثنا عشر در حسب و حال
مقتدایش عروة الوثقی است قیوم جهان — شیخ ثانی ثانی شیخ خود اندر حال و قال
پیر او قائم مقام حضرت خیر البشر — الف ثانی را مجدد مانع دین از زوال
مبدء فیض جزو کل مرشد جن و ملک — قطب ارشاد دو عالم بحر علم حال و قال
قبلهٔ اوتاد و بدلا کعبهٔ هر قطب و غوث — مرجع افراد و نجبا مهدی اهل ضلال
بی حجاب و هم نخرامید فردی از بشر — بعد پیغمبر چون آن شه در نهایات الوصال

Marfat.com

مقتدائی نیست جز آن واصل اصل الاصول
باچنین سرعت روی ها در اصول و در ظلال

کس نهمیده است در اقطاب امت همچو او
فرق در ذات و صفات و شیونات هم مثال

مرشد او در طریقهای وساطت مصطفی است
از ابتدا تا انتها در اکتساب بر کمال

یک ره از راه اصالت نابی پیغمبر است
بے وساطت ها بذات الله دارد اتصال

با وجود این اصالت خانه زاد آنشه است
لیک عبدی کو فزاید خواجه اعز و جلال

پیش ازین شرح کمالش نایدا ز من که خرد
اندرین حیرت ز سر رفت و زبانم گشت لال

لاجرم از اصل معانی باز میگردم بحرف
کانشه تجدید رامرشد بفضل لایزال

در کمالات نخستین خواجه عبد الباقی است
گرچه جان خواجه را بگرفت آن شه در مال

ظل رحمان خواجه کز انعکاس باطنش
ماند باقی تا قیامت ولیاذ والجلال

شیخ ایشان قطب عالم خواجگی امکنه
خواجه در دوش است او را والد و هم پیر حال

بود پیر و خال مولانا محمد زاهدش
خواجه او خواجه احرار است قطب بے مثال

سر بپای خواجه می مالید آن چرخ بریں
کو بپای پیر خود یعقوب بودے چهره مال

نقشبند دین و دنیا خواجه او نقشبند
خواجه کانرا خواجه شد از خدمت میر کلال

چون منقش بود لوح دل ز مدح نقشبند
خواهم تا سر کنم مدحش ز بانم گشت لال

میر او بابا محمد خواجه سماس یافت
ره بسوی دولت عرفان بلطف لایزال

خواجه سماس را خواجه علی رامیتنے
خضروش بنمود رجوی دلش آب زلال

شیخ او چون خواجه محمود است زان محمود گشت
طالبان راحق را عاقبت بی قیل وقال

مرشد او خواجه عارف یافت از خواجه جهان
لعل کان جوهر عرفان بفضل ذوالجلال

خواجه یوسف ثانی مصر عصر خویش
عجد انی چون زلیخا یافتان یوسف جمال

خواجه او بوعلی فارمد غواص عشق
خورده او از خرقانی یا الحسن آب زلال

پیشوائی راه عرفان هست سلطان بایزید
رهبر خود برگزیده جعفر صادق ز آل

Marfat.com

با امام سیّد جعفر دو نسبت شد قرین ؛ از رسولِ حق در این راه بهر افراط کمال
آن یکی دادش باقلیم ولایت سروری ؛ وان دگر بخشیدش از خوان نبوت صد نوال
اولین نسبت که ابواب ولایت برکشود ؛ از جنابِ والد خود یافت آن صاحب کمال
والدش باقر محمد از شهِ زین العباد ؛ او ز اب خود حسین مجتبی بی قیل و قال
آن شهنشاهِ شهیدان از امیر المومنین ؛ حیدر صفدر علی مرتضی تاج الرجال
راهبرِ شاهِ ولایت شد شفیع المذنبین ؛ صدر بدر رهرو عالم شمع بزم لایزال
آمدم اکنون بشرح نسبت ثانیه اش ؛ آنکه بر قربِ کمالاتِ نبوت هست دال
اخذ کرد از باطنِ قاسم که با بو القاسم اوست ؛ آن امام المسلمین جعفر بفضلِ ذوالجلال
پیرِ او سلمان فارس مقتدای عصر خویش ؛ یافت از صدیق اکبر پرتوِ صدق و کمال
افضل الاصحاب خیر الاولیا صدیق را ؛ رهنما خیر الرسل شد آفتابِ بی زوال
ای حسن گر می توانی مدح شان احسن بگوی ؛ تا که گردی از طفیلِ مدح شان احسن مآل

تذکرهٔ ثالث از منتخب سابع در ذکر تصانیف و اشعار و تصرف و خرق عادات و بعضی عبادات معمولهٔ حضرت قیوم جهان زبدهٔ اهل الله حضرت صفی الله رضی الله عنه

خدمت ایشان سه رساله تصنیف دارکی رسمی به آداب السالکین شان نموده اند و صعدات الاسرار نیز نامیده اند و این رساله را در ایام آغاز جوانی تصنیف فرموده بودند در سنه یکصد و هفتاد و شش بعد الالف رساله دوم را مخزن انوار صفی احمدی تاریخ است و مسمی به مخزن الانوار احمدی فی کشف الاسرار المجددی کرده اند و درین رساله

Marfat.com

بیان سلوک ہر چہار طریقہ فرمودہ اند و تصنیف این رسالہ در دار السلطنت کابل صانها اللہ تعالیٰ عن الآفات والتزلزل واقع شدہ در سنہ ہزار و یکصد و نود و ہشت از ہجرت حضرت خیر البریہ علیہ و علیٰ آلہ من الصلوات و التسلیمات افضلها و اتمها و رسالہ ثالث منظوم است بطریق مثنوی مسمی بچہار جوی و ہر طریقہ را بجوی از انہار رضوانی مناسبت داوہ اند چنانچہ طریقہ نقشبندیہ را قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم اهالیهم بجوی شیر نسبت داوہ اند و طریقہ اکابر قادریہ را رضی اللہ سبحانہ عنهم بجوی شہد نسبت داوہ اند و طریقہ حضرات چشتیہ را قدس اللہ تعالیٰ اسرار اکابرهم بجوی خمر مناسبت فرمودہ اند و طریقہ حضرات سہروردیہ را بجوی آب خطاب کردہ اند رضوان اللہ تعالیٰ علیهم اجمعین و این جوی رابع ناتمام ماندہ و ہر چند مدت حیات ایشان بعد از تصنیف این رسالہ بتطویل کشیدہ آنرا باراوہ اللہ سبحانہ وقت ایشان مساعد نشد کہ در اتمام آن مے کوشیدند و آز افتتاح این رسالہ فروے چند تیمنًا اینجا ایرادمی رود **هذا من بی سالته الشریفة المسمی بچہار جوی۔ نظم**

حمد بیحد و ثنائے بیعدد — مر قدیم لایزالی را سزد
کو بایمائے دو حرف کاف و نون — ہستہا از نیستہا آرد برون
عقل را در کنہ ذاتش راہ نیست — فکر از ماہیتش آگاہ نیست
حال و استقبال ماضی ہمدگر — ز ابتدا و انتہایش بے خبر
آسمان گوید زمین حیران کیست — ارض گوید چرخ سرگردان چیست
عرش و فرش و کرسی و ارض و سما — و آنچہ مافیهما الی تحت الثرا
جملہ حیرانند بذات پاک او — عاجزاند و قاصر از ادراک او
خواست چون روزے نخستین کردگار — کہ نماید سر مخفی آشکار

تا کند

تا کند اظہار ذاتِ خویشتن — در مراٰتِ صفاتِ خویشتن
پس تجلّی کرد بر خود آن چنان — کش ازو نورِ محمّد شد عیان
نجم ثاقب نیّرِ برجِ ہُدا — بدر اوجِ لامکان شمس الضحیٰ
نے غلط بل نورِ بے مانند و چون — از شبیہ و مثل کیفیت برون
حق بخود آن نور را آئینہ ساخت — واندر آن آئینہ با خود عشق باخت
بال آثارِ صفاتِ خود کشود — با عدم بخشید تشریفِ وجود
از فروغِ نورِ پاکِ آن وحید — سعید — ہر چہ دیدی و شنیدی آفرید
چونکہ او بُد سرورِ سردارِ کل — نورِ او شد موجبِ اظہارِ کل
بعد زان آن نورِ پاکِ مصطفےٰ — گشت ساجد در مقامِ عابدے
تا بوقت و ساعتِ موعود خود — بود دائم عابد معبود خود :-
عقدہ کروبیان او مے کشود — قدسیان را راہِ روشن مے نمود
بود انواعِ ملک را رہ نما — عالمِ ارواح را ہم مقتدا
زورقِ افلاک را ملّاح بود — ھلّاح — ناخدائے کشتیِ ارواح بود
چونکہ ہنگامِ ظہورِ او رسید — نوبہار آمد خزان رو در کشید
غنچۂ دل بر شگفت از مقدمش — زندہ شد جان فسردہ از دمش
روز روشن شد شبستانِ جہان — آفتاب آمد سہا گشتہ نہان
منہدم شد قلعۂ کفر و فساد — بلدۂ ایمانیان آباد و شاد
از جنابِ حضرتِ ربّ المجید — مژدہ رحمت بعالم در رسید
النفاقش کند بنیادِ نفاق — وصل جستند عہدہ داران فراق
کعبہ شد بتخانۂ دار الحرب — بت شکستند بت پرستان العجب
ظلمت عالم تمامی نور گشت — صبح نوروزے شبِ دیجور گشت

Marfat.com

زانکہ در عالم چو رشد و تربیت — نیست ممکن غیر جذب جنسیت
لاجرم آن نور پاک من لدن — در بشر رو پوش شد از امر کن
جانہ چون و چنان در بر کشید — دعوی جسمانیان بر خود گزید
بے نشان پوشید پیرایہ وجود — لامکان اندر مکان خود را نمود
نور پاکش ہمچو شمس خاوران — کرد منزل در سپہر جسم و جان
ہست بر چرخ چہارم آفتاب — نیست مرآت فلک اورا حجاب
خاصہ خورشید یکہ از انوار حق — کرد روشن عرش و فرش و نہ طبق
تافت بر ذرات عالم در حجاب — نور پاکِ او برنگِ آفتاب
صد جہان روشن شد از انوار او — قوت جان ہا گوہرِ گفتار او
مقتبس شد ہر یک از نزدیک و دور — جز کہ خفاشِ عدوّی دیدہ کور
ہر زمان خفّاش لافے میزند — کہ عدوّی آفتابم از حسد
چشم من ہرگز ندیدہ روئے او — دل نمی خواہد کہ آیم سوئے او
خود ندانند آن لئیم خود پرست — کہ بمعنی دشمنِ جانِ خود است

ہمچنان مظاہر نور مقدّس او را بیان فرمودہ از حضرات خلفائی اربعہ تبیین کردہ باز بہ اکابر طرق اربعہ آوردہ و ہر طریقہ را بجوئی نسبت نمودہ اند اِنْ شِئْتَ الاطلاع فارجع الیہ و نیز خدمت ایشان را در اشعار دیوانے بود بغایت رنگین و عالی در ایام جذب ثانی آنرا شستند دو سہ غزلے ازان یافتہ شدہ اینجا نوشتہ مے شود غزلے ازان در نکوہش دنیا دنیہ و اہل آن فرمودہ اند و دران مدح شریف حضرات انبیائے کرام صلوات اللہ تعالیٰ علیہم و اصحاب و احباب ایشان و سائر مشائخ و ابرار کہ ترک آن نمودہ اند و مفتون نشدہ بیان کردہ اند **ھٰذا ھو النظم**

Marfat.com

چیست دنیا جانستان ہر شکر پیچیدہ ۔۔۔ جیفہ سگ دیدہ در نافہ پوشیدہ

بی وفای زشت رائے گاہش لیل و نہار ۔۔۔ قحبۂ مکارہ دھر دغا نامیدہ

محنت و رنج و بلای غفلت آباد مہیب ۔۔۔ دل نہ بندد کس در و جز ابلہ نادیدہ

حال این ماتم سرا پرسیدم از پیر طریق ۔۔۔ گفت با دی یا خیالے یا چو سیل تیرہ

گفتمش چون است حال آنکہ بندد دل در و ۔۔۔ گفت وا ویلا بحال پر غلط فہمیدہ

غافل است و بیخبر یا احمق است آن بدگہر ۔۔۔ یا خری یا غول یا دیوانہ یا لغزیدہ

باز پرسیدم کدام است آنکہ دل برکند ازو ۔۔۔ گفت یا آدم صفی یا نوح طوفان دیدہ

یا خلیل خلت حق یا کلیم طور عشق ۔۔۔ یا مسیح مریم و یا احمد برگزیدہ

یا ز اصحاب ہدیٰ یا از اہل بیت اجتبا ۔۔۔ یا اویسی مصطفی از غیر حق ببریدہ

یا سر اقطاب عالم شاہ تجدید ہزار ۔۔۔ یا ضیاء الحق بہاء الدین منور دیدہ

یا محی الدین جیلان یا جلال الدین روم ۔۔۔ یا جناب خواجہ باقی بحق برگزیدہ گردیدہ

یا ز اقطاب است یا غوث است یا قیوم وقت ۔۔۔ یا چو ابراہیم ادہم رند صاحب دیدہ

یا امام عاشقان یا مقتدای عارفان ۔۔۔ زاہدے از خائفان یا عابدے ترسیدہ

یا ز مستانیکہ مدہوشند از جام الست ۔۔۔ یا مگر دردی کشی لائیے خم نوشیدہ

زلف مشکین ترا نازم کہ در دام فریب ۔۔۔ ہم چو من دارد ہزاران دل بمو پیچیدہ

ای صفی در عالم فانی کسے یکدم مباد
بی مئی و چنگ و رباب و شاہد برگزیدہ

و نیز این غزل از دیوان مبارک ایشان است و در این ایامی بقوت نسبت خود نمودہ اند

غزل

گدائی کوئی ترا ذوق بادشاہی ہست ۔۔۔ اسیر دام ہما سایۂ الٰہی نیست

بتاج تخت و گہر گنج حشمت و اقبال ۔۔۔ مخور فریب کزین ہیچ باتو راہی نیست

Marfat.com

تو یوسفی بحقیقت فتادہ در ظلمات — برابر آکہ مقام تو بطن ماہی نیست
بہر طرف کہ روی صد نہر اطوفان است — برابر کشتی قیوم کو تباہی نیست
ز فیض پرتو مہر جانش رقص کنان — کدام ذرہ کہ از ماہ تا بماہی نیست
فنا اتم و بقا اکمل اثر زائل — نشان ہستی موہوم گر بخواہی نیست

ہزار حسرت افسوس ای صفی کہ ترا
قیام لیل نہ دور و صبح گاہے نیست

و این غزل نیز از زاویہ طبع مبارک ایشان است غزل

وی بمن نگاہے کرد ظالمی جفا کوئے — جان کنی جگر کاہے دلبرا ہوشی
قاتلی ستمگاری خونخوری دل آزارے — بی پیالہ سرشاری فتح کن فراموشی
مہوشی پریروئی فتنہ رستخیزی — خانہ جنگ بدخوی بانگہ قدح نوشی
لالہ رخی سمن بوی غنچہ لب فسون گوئے — نونہال دل جوی نسترن بناکوشی
کبر نامسلمانی آفتی دل و جانی — خصم دین و ایمانی کافری سیہ پوشی
جامہ زری در بر طرہ گہر بر سر — چہرہ ارغوان طاسی تیہ بندر کوشی
دام زلف کافر کیش بہر صید ایمانم — چون کمند زناری کج فگندہ بر دوشی
ترک چشم خونخوارش با سنان مژگانہا — کردہ غارت دلہا ز قلمرو ہوشی
دو دو خط مشکینش آتشے بجانم زد — مہر خاورم کردہ ماہی ہالہ آغوشی
وی بطاق ابرویش سجدہ ادا کردم — کعبہ رو برو آمد قبلہ شد فراموشی

ای صفی چہ افسون خواند عشق معجز انگیزت
کان صنم بگفت آمد با دو لعل خاموشی

خدمت ایشان را بیاضی است در قصائد مناجات و حمد سر و دکائنات و مدح حضرات عالی درجات چنان مقرر شدہ کہ در خاتمہ این کتاب آنہا را جمع

Marfat.com

کردہ شود و تکملہ این رسالہ گردد ان شاء اللہ تعالے۔

ذکر بعضی عبادات و عادات حضرت قیوم جہان محبوب الرحمان رضی عنہ لسبحان

خدمت ایشان در عادات و عبادات و اکل و لبس و در جمیع امور حتی المقدور رعایت سنت را از دست نمیدادند و وظائف یومی و لیلی ایشان ادعیہ واورادِ مسنونہ بودند کہ از احادیث و آثار نبوی اخذ فرمودہ بودند مسلوٰۃ و صیام نوافل نیز بدستور مسنونہ ادامی شد و در نماز رعایت آداب و تعدیل ارکان و حضور و خشوع و طمانیت و وقار و طول قیام و سجود بنوعے دیدہ مے شد کہ مافوق آن متصور نہ باشد و عادت ایشان در صیام نوافل چنان قرار یافتہ بود کہ در ہر ہفتہ چہار روز صائم می بودند و سہ روز افطار مے نمودند ایام صیام ایشان متصل می بود ابتدائی از روز دوشنبہ می نمودند و سہ شنبہ و چہار شنبہ و پنجشنبہ را متصل روزہ می داشتند و جمعہ را عید مے فرمودہ اند لہذا از جمعہ شروع افطار مے کردند و شنبہ و یکشنبہ متصل ہفطر مے بودند و اگر در این سہ روز ایشان را بعطیہ می نواختند آن روز را نیز بشکرانہ آن صائم مے بودند گاہے چنان واقع میشد کہ تمام ہفتہ را بصوم میگذرانیدند خواہ بوقوع صیام ایام بیض این واقعہ می بود خواہ بصیام شکرانہ و در لباس نیز رعایت سنت را بنوعے داشتند کہ در لباس مسنون تزائد و تغیر و تبدل را مجوز نمیدانستند کیفیت ازار و قمیص و ردای و عمامہ را از کتب تحقیق نمودہ معمول داشتند و در پای مبارک نیز نعلین مے انداختند و سراویل و کفش و غیرہ انواع را پا نمی کردند در ہیچ

Marfat.com

امر بدعت را از قلیل و کثیر نمی پسندیدند و هیچ بدعت حسن نمیدانستند حتے که سبحه نمیداشتند و در تسبیح و تهلیل اگر عددے مقصود می بود با نگشتان حساب می فرمودند و در ختمات بسنگریزه می پرداختند و صاحب بدعت را در مجلس خود بار نمیدادند و از صحبت اغنیا متنفر می بودند و در آمد و شد را بسته حتے که تیمور شاه بوقت مرض موت خود انواع سعے بکار برد که خدمت ایشانرا زیارت کند و اکثرے امرا را بطلب ایشان فرستاد هرگز بسمع قبول نیامد و در اواخر جمیع امور محتاج باذن بودند و در هر امرے که ازان اذن نمی یافتند بمحل نمے آوردند و هندو انرا نزد ایشان بار نمی بود و در رهگذار و بازار هر جا هندوی بنظرے آمد روی مبارک را می گردانیدند و گاهے بر سر مبارک ردا می داشتند تا چشم ایشان بر منکران نبوت نیفتد احیانا اگر هندوے با ایشان ملاقی مے شد مآل او با سلام مے کشید چنانچه رمزے ازان در خوارق ایشان نوشته خواهد شد۔

من خرق عاداته رضے اللہ تعالیٰ عنہ

روزے برائی دیدن حضرت بی بی صاحبه قدس سرها که همشیره زاده ایشان و والده فقیر بودند تشریف آوردند ارادة الله هندوئی در زیر دروازه برائے حاجتے آمده بود چون دید که خدمت ایشان تشریف می آرند گریخته از رهگذار دور شده باسطبل در آمد و در را بند نمود ارادة الله خدمت ایشان ساعتے زیر دروازه ایستاده ماندند و با کسی سخن نمی کردند آن هندوئی از عقب در بطرف ایشان نگاه میکرد نظر مبارک بآن طرف افتاد فرمودند که این چه کس است که از عقب در نگاه می کند شخصی عرض نمود که هندوے است جهت غرضے آمده بود چون در رود حضرت شد در عقب در پنهان گردید فرمودند

Marfat.com

باوجود پنہان شدن چون بما وزدیدہ نگاہ میکند بعد لمحہ فرمودند کہ عنقریب با ما ہم نشین خواہد شد چون خدمت ایشان اندرون تشریف فرما شدند ہند و برآمد و یکی بادی اظہار نمود کہ بشارت اسلام یافتہ است کہ زود مسلمان شوی ہند و از سخن او ناخوش شدہ رفت در عرصہ راہ یکی با او مخاصمہ نمود و صورت دعوی در میان آورد بخانہ قاضی رفتند در آنجا بنوعی از زبانش کلمہ صادر شد کہ حکم اسلام بروی آمد و بزور مسلمان کردند روز دیگر بخدمت آمد و داخل زمرہ مریدان شد

نہاد

من تصرفاتہ سالے نیمو شاہ بیمار بود بخدمت ایشان کس فرستاد کہ حکما از دوا عاجز شدہ اند وقت ہمت است الحال آنچہ فرمایند از قسم ادویہ ہمان کردہ شود فرمودند کہ یکپاؤ اسفرزہ را بخورد در سہ روز انشاء اللہ تعالے شفا خواہد یافت بادشاہ از حکما استصواب آن درخواست ہمہ متفق الکلمہ عرض نمودند کہ این مرض عارض از برودت است اگر این دوا کردہ شود موجب ہلاکت بہر نوع در نظر است اما گفتہ ایشان را تجربہ باید کرد معالج خان کہ از حکمای حاذق آن وقت بود گفت کہ این تجربہ نمی باید کرد کہ بجان بازی کردن است موافق طبع بادشاہ گفتہ وی نیامد طلب مقدار اسفرزہ نمود و بخدمت ایشان فرستاد و بخادم گفت کہ گفتگوی حکما را نیز بعرض ایشان برسان و اسفرزہ را بخدمت بگذران کہ از دست مبارک خود سہ جا نمایند تا از ہمین دست مبارک مضرت نرساند چون اسفرزہ را بخدمت ایشان آورد و احوال گذشتہ بعرض رسانید ایشان تبسم فرمودند و اسفرزہ را سہ حصہ برابر کردند و فرمودند کہ بی اندیشہ سہ روز پی در پی بخورد کہ صحت او در این ودیعت شدہ چون بعمل آورد موجب شفای کامل گردید بادشاہ و حکما ہمہ معتقد تصرف ایشان شدند و معالج خان مذکور را بخدمت ایشان فرستاد کہ مرید شود و معروض داشت کہ اگر صحبت عالی بوی اثر نمود

کہ حاصلش مرگست

نمودند

Marfat.com

وکشودی در کار او پیدا شد در عقب او نیز بخدمت رسیده سلوک طریقہ علیہ
خواہم کرد چون معالج خان دو سہ روز آمد شد نمود توجہ عالی در وی اثر کرد
در درک و عقل وی خللے پیدا شد چنانچہ تشخیص احوال نبض نمی نمود و عادت بادشاہ
چنان جاری بود کہ طعام ہر روزہ را باستصواب او می کردند مومی الیہ صبح
نبض بادشاہ را دیدہ تجویز طعام و ادویہ مصالح آن میکرد چون صبحی معالج خان
فرمود در حضور رسید بادشاہ تکلیف دیدن نبض بدستور سابق نمود معالج خان بعرض
رسانید کہ من بحال خود نیستم نوعے حالتے بمن رو نمود کہ راسًا شعور تشخیص را
از من برده باید کہ حکیم دیگرے برای این خدمت معیّن شود حضّار مجلس سلطانی
بعرض رسانیدند کہ معالج خان با وفور عقل و تمیز کامل بدینحال رسیدہ کہ تشخیص
نبض نمے تواند نمود اگر ظلّ سبحانی صحبت ایشان اختیار نمایند کار خانہ سلطنت
رو بخرابی خواہد آورد بادشاہ از خوف این از صحبت عالی محترز شد و امر فرمود
کہ معالج خان را نگذارند کہ بار دیگر بخدمت ایشان رود و طعام مشتبہ بوے
بدہند کہ در صفائی وقت وی خلل آید و بہیئت اصلی شود خدمت ایشان از
استماع این ماجرا تبسّم فرمودند و گفتند الراضی بالضرر لا یستحق النظر فرد

نگفتم فلانی کہ بد میکنے	نہ با من کہ با نفس خود میکنے

مِن خرق عادتہ رضی اللہ عنہ

روزے حضرت بی بی صاحبہ قدس سرّہا فقیر را بہ طلب ایشان فرستادند چون بخدمت ایشان رسیدم در مجلس عالی از اکابر وقت بسیاری جمع بودند در اظہار طلب توقف نمودم روئے مبارک بسوی من آوردہ فرمودند بگو تا چہ داری معروض داشتم کہ از رائے عالی پوشیدہ نخواہد بود تبسم نمودہ فرمودند کہ با با تو ہم آزمائش ما می کنی برو بخدمت بی بی صاحبہ بگو کہ اینک آمدم فقیر عرض نمودم کہ توقف من از روی آزمایش

Marfat.com

نبود بلکہ از ادب معروض داشتم گفتند راست گفتی چیزی از ادب چیزی نوع ثانی
مِنْ تصرفاته رضی اللہ عنہ برادر فقیر میان ضیاؤ الحق با نواع سرفہ و تپ گرفتار بود ہر چند علاج مے نمودند فائدہ نمیکرد روزی کسے روغن گاؤ بخدمت ایشان آوردہ بود دران اثنائی حضرت بی بی صاحبہ برادرم را بخدمت ایشان فرستادند کہ رفتہ عرض احوال خود را بکن و بگو کہ از دوا عاجز شدہ ام وقت تصرف است میان ضیاؤ الحق رسید و احوال خود را معروض داشت فرمودند کہ دوائی شما پیشتر از شما آمدہ باطعام و بیطعام از این روغن خوردہ باشند کہ شفائی شما درین نہادہ شدہ چون روغن را بخدمت حضرت بی بی صاحبہ قدس سرہا آوردند خادمہ ایشان بعرض رسانید کہ در تپ و سرفہ روغن چگونہ دوائی باشد فرمودند کہ روغن چیز خوردن است اگر ایشان زہر دہند شفا است ازان روغن برادر فقیر مے خورد چون روغن خلاص شد آزار او ہم بصحت مبدل گردیدہ **مِنْ تصرفاته رضی اللہ عنہ** درخت بیدے در خانہ ما بود و آز مدتے خشک شدہ روزے ایشان را وضو میدادم و آب وضو ایشان را در زیر درخت انداختم فرمودند کہ این آب را بچہ نیت زیر درخت انداختی عرض نمودم کہ بطمع آنکہ سبز شود فرمودند کہ چنان خواہد شد آن درخت از سر نو سبز شد و شاخہا برآوردہ و مدتے تازہ ماند بعد از چند سال باز رو بخشکی آورد روزے بطرف درخت نگاہ کردہ فرمودند کہ این درخت ما دام حیات ما چون ما گاہ خشک گاہ سبز است بعد از وفات ما خشک خواہد شد فوقع کما قال رضی اللہ عنہ **مِنْ خرق عاداته رضی اللہ تعالیٰ عنہ** فقیر از مدتے مریض بودہ واز دوا ہا دلم سرد گردیدہ روزے در حضور ایشان برائی من دوا حاضر کردند

Marfat.com

طبع من ازان متنفر بود اما از ادب نمی توانستم کہ ردّ آن نمایم خدمت ایشان بر ضمیر من واقف شدہ فرمودند کہ میل تو بدوا نمی شود عرض نمودم کہ خیلی طبیعت من ازین متنفر است اگر در حضور عالی نمی بودم نمی نوشیدم فرمودند منوش فقیر خوشدل شدہ آن قدح را از دست انداختم تبسّم فرمودند و گفتند کہ اینقدر از دو اول تنگی گفتم بمرض خوشم نہ بنوشیدن این دوا فرمودند دہن بکشا دہن خود بکشودم لعاب دہن مبارک را بدہن من انداختند آنرا آب حیات انگاشتہ برغبت فرو بردم و در حال صحت کلی یافتم مِنْ تصرفاتہ رضی اللہ تعالیٰ روزے وضو فرمودند و بخادم گفتند کہ این آب را نگہدار کہ بکار خواہد آمد آن خادمہ از نادانی گفت کہ چہ کار مے آید فرمودند کہ جہت دفع زہر مار بکار می آید و خود برای ادای نماز جمعہ تشریف فرما شدند بعد از ادائے نماز از مردمان کوچی ضعیفہ را بخدمت آوردند کہ این را مار گزیدہ است و بحالت مرگ است و طفلی دارد دو ماہہ کہ بمرگ این آن طفل نیز خواہد مرد دعا فرمایند کہ حق تعالیٰ او را شفا دہد فرمودند کہ آب مستعمل وضو را کہ داشتہ بودیم برای این بود بیارید آب را حاضر کردند و باو دادند کہ باین آب مکان گزیدہ را بشویید و بقیہ آب را بخورانید چون بعمل آوردند فی الفور بصحت آمد من خرق عادتہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ

یکے از فرزندان ایشان میان مطیع اللہ نام داشت و در ایام شیر خوارگی بود بسیار مریض شدہ او را بر داشتہ نزد حکیمی بردند آن حکیم چون او را دید بخادم گفت زود ببرید کہ در راہ خواہد مرد چون بخانہ آوردند احوال آن طفل متغیر بود مادرش از مشاہدہ آن در گریہ و فغان آمد خدمت ایشان در مشغولی بودند از استماع آن آواز متوجہ آن طفل شدند بایشان الہام رسانیدند بزبان ہندی کہ معنی آن بفارسی این است کہ مادرش ریوند بخورد و بخورانند بطفل و بمالند بطفل از استعمال

Marfat.com

آن شفا یافت و مدت عمر بهر مرضے که مبتلا می شد از خوردن و مالیدن ریوند شفا می یافت

مِنْ تصرفاته رَضِیَ اللّٰه تعالیٰ عنه یکی از مشایخ وقت بایشان مخالفتے داشت و سلطان وقت را باوے اخلاصے بود و بصحبت سلطان آمدو شد داشت گاه گاه سخنان ناملائم از جانب ایشان در محفل سلطان مذکور می نمود یکی از ملازمان سلطان که بخدمت ایشان اخلاص کلی داشت از شنیدن سخنان او متغیر شده بخدمت ایشان معامله مذکوره را معروض خدمت ایشان نمود بغایت رنجیدند و رنگ مبارک سرخ شد حاضران آن ملازم را اشاره نمودند که زیاده ازاین حرفے بر زبان نیارد ایشان از اشاره آنها مطلع شده فرمودند که چرا منع مے نمائید و آن ملازم پرسیدند که وقتے که فلان ازاین نوع سخنان درمیان داشت در مجلس که حاضر بود وے اسمای امرائے که حضار مجلس بودند یک بیک بزبان بردایشان فرمودند که کسی از اوشان تکذیب او را نه کرد و آن شخص گفت که همه تصدیق وی نمودند بلکه سخن او را آبدار میکردند زیاده ملول شدند ساعتی مراقب بودند و بعد لمحه فرمودند که بما نمودند که همه گاه ورا تصدق ناکردند کذلک آن امرا همه نفر بودند از غضب سلطان بمرور ایام بقتل رسیدند و یکی از آنها نماند و آن شیخ باندک مدت هلاک شد و از شیخت او اثرے نماند و بساط آن سلطنت نیز چیده شد نعوذ بالله من غضب اولیائه اگر ازاین نوع معاملات که بنظر فقیر از ایشان گذشته بے آنکه از دیگران شنیده ثبت نمایم پیش مثل این کتاب دفترے انشا کنم با آنکه مرضی ایشان در اظهار این معاملات ظاهر نشده معترضاً عن التطویل بهمین مقدار اکتفا نمود

فرد

عنان از کف مده کاین ره دراز است	رجوعی جانب مطلب ضرور است

Marfat.com

تذکرهٔ رابع از منتخب سابع در ذکر ارتحال حضرت قیوم جهان بفردوس جنان رضی اللہ عنہ

چون عمر مبارک ایشان بآخر رسید در دل ایشان اشتیاق طواف بیت اللہ المعظم و زیارت روضهٔ منوره حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ والہ وسلم و مرادهما اللہ تعالیٰ شرفاً و تعظیماً غلبه کرد هرچند که این عزم ایشان را از مدتے بوده و حج فرض را با وجودی که در ابتدای جوانی ادا نموده بودند چنانچه رساله آداب ارشاد را در ان راه تصنیف فرموده بودند و در ان رساله از احوال وارد آن سفر خود نوشته اند اما شوق نبوی داشتند که نذر فرموده بودند که تا براه حج نه برآمده ام گوشت را که محبوب ترین اطعمه نزد من است نخواهم خورد و از این نذر دوازده سال گذشته بود که روانگی ایشان روئمداد و در این مدت مدید گوشت نخورده اند و چون بمنزل اول برآمدند خدمت حضرت بی بی صاحبه قدس سرها دعوت نمودند و اقسام گوشت را بانواع تیار کنانیدند و خدمت ایشان ازان تناول فرمودند و چون شب اول از کابل برآمدند منزل را قریب غارهای اختیار فرمودند بقرب ده فرسنگ و سه روز آنجا بودند بمتابعت هجرت پیغمبر صلی اللہ علیہ والہ وسلم و نیز جهت متابعت شب از کابل بدر شدند و مطابق کردند کوچ خروج را با تاریخ هجرت و دران منزل بایشان معلوم ساختند که از تحرک توکرهٔ زمین بحرکت شد کذلک از انروز انواعی سرگردانی بعالم رخ نمود و جمعیت از اهل جهان رخت بربست و در آن سفر در اوراد و وظایف و عبادات و صیام مقربه خود افزودند فقیر به عرض رسانید که درین ایام سفر بعبادات زیاده از عادت ماسبق افزوده اید آیا باعث شکرانه این سفر خواهد بود تبسم فرموده گفتند که با با عمر بآخر رسید هرچه از دست بیاید

Marfat.com

غنیمت است فرد [در دو روزے زندگی جامی نشد سیر از غمت ؛ کاشکی در عشق عمر جاودان میداشتی۔

ازاین نوع اخبار مشعر بر قرب ارتحال از ایشان شنیده می شد چون باحمد شاهی رسیدند چند روزی آنجا اقامت فرمودند و خلق بسیار داخل طریقه علیه شدند وکذلک چون بقلات نصیر خان رسیدند مردم قلات بیک منزل استقبال نموده بودند جمهور خلائق بنوعے بود که زیاده ازان متصور نباشد کذلک در هر بلده که مے رسیدند قدوم میمنت لزوم ایشان را غنیمت شمرده جوق جوق خلائق بزیارت شریف مشرف میشدند و ازان نتائج کلی بر میداشتند و در قلات چند روزے جهت بعضے مصالح ماندند و از آنجا روانه بندر کاراچی از راه کوهستان شدند و فقیر بعرض رسانید که اگر براه سنده رفته شود عالمی از نور ارشاد عالی منور گردد فرمودند که بابا ایام حیات بسیار کم بنظر مے درایند در راه رفتن سرعت را ازان مرعی مے دارم که بملک عرب رسیده شود اگر بطرف سنده می روم ایام بسیار می باید رسیدن بعرب دشوار می شود روزے در عرض راه فقیر بایشان در شق ثانیه کجاوه سوار بودم و خدمت ایشان غنوده بودند بعد لمحه بیدار شدند فرمودند که معامله عجب بنظر در آمد جماعت از اهل الله را که اموات اند دیدم که بطرف عرب روانه اند و بر اسپان بس بزرگ سوار اند که فقط گردن های آن اسپان از تمام وجود اسپان دنیا کلان تر است و فقیر خود را بر پالکی مے بینم سوار و از قافله جدا شده بایشان ملحق شدم و پالکی من بے کهار میرفت و از اسپان بس نمی ماند ازاین معلوم نمودم که من با روحانیان همراه خواهم رفت و از شمایان جدا خواهم شد چون به بندر کاراچی رسیدند فرمودند که دریا بنظر من از خون مے درآید معلوم میشود که وفات من در دریا واقع خواهد شد بعد از رکوب کشتی و قرب کوادر طوفانے شدید رو داد و بسته شبان روز بکشید مردم عاجز آمده التجا بخدمت ایشان آوردند و طلب دعائے

Marfat.com

نجات از شر طوفان نمودند خدمت ایشان عنایت کردند که بہتر آن است که بندہ
خود را بر ضای خالق بگذارد و آنچہ از ان جناب آید محبوب دارد اما چون مردم
الحاح بسیار بکار بردند دست مبارک بدعا برداشتند ہنوز دست ہای
ایشان بدعا بود کہ طوفان تخفیف شد و باران ایستاد و آفتاب زابر برامد چون
از دعا فارغ شدند بالکل امن حاصل شد و باد از وزیدن ماند چنانکہ سہ روز
کشتی جا بجا ماندہ بود بعد از سہ روز باد وزیدن آغاز نمود چون بہ بندر
مسقط رسیدند در قریہ اربق فرود آمدند چہ خدمت مخدوم ابراہیمؑ
در اربق سکونت داشتند دران ایام کہ خدمت ایشان در آنجا بودند
مخدوم صاحب انواع خدمتگاری بجائی آوردہ حتی الوسع در خدمت
کوشیدند اتفاقا در آنجا دندان مبارک ایشان بدرد آمد تجویز بر اوردن
آن نمودند چون آن را برآوردند بیخ دندان قوی بود تمام نہ برآمدہ و پارہ
ازان در محل خود بماند بدان سبب زحمت بسیار از وجع بدیدند روزی دران
وجع ضعف بر ایشان غلبہ نمود و مدتے بے حس و حرکت بودند چون بہوش آمدند
فرمودند کہ عجب معاملہ دراین ضعف رو نمود خود را در حضور مقدس جناب نبوے
یافتم و عنایات بیغایات در خود مشاہدہ نمودم و نسبت خاصہ آنحضرت مرا
در بر گرفت و وصل عریان میسر شد و معاملاتے در میان آمدند کہ مصداق ما
لا عین رات ولا اذن سمعت تواند بود و بمانا کہ متمنا بہ حسب خواہش
بدست آمد و ازین معلوم گشت کہ وقوف جسدی من در حضور روضہ شریفہ
واقع نخواہد شد چہ اگر بحیات آنجا رسیدن می بود این امور در انجا وقوع مے
یافت چون از بندر مسقط روانہ شدند و بہ بندر رمخہ رسیدند سواری دریارا موقوف
نمودہ از انجا براہ خشک بہ نیت زیارت یمن تا بندر حدیدہ روانہ شدند چون

Marfat.com

بشہر زبید رسیدند مردم بسیار از ایشان مشغول شدہ مورد فیض و برکات گردیدند و آزان جا بقریہ ہماکہ قریب بہمان شہر بود رفتہ از زیارات مزارات کامیاب شدند و در ملک یمن در ہر منزلیکہ مے آمدند در اطراف آن مرحلہ تفرج مے نمودند و خیلی توصیف یمن بزبان مبارک میگذشت روزے یکی از مخلصان معروض داشت کہ ملک خراسان کہ مراد کابل و قندہار باشد از این ملک بمراتب بہتر است خدمت ایشان فرمودند کہ مگر نشنیدہ خبر انی اجد ریح الرحمن من جانب الیمن و نشنیدہ اللھم بارک لنا فی شامنا و یمننا کہ دیگر ولایات را بران فضل میدہی این ولایت عرب است و خراسان عجم و عجم را با عرب چہ مساوات و چون بہ بندر حدیدہ مبارک رسیدند بقرب مکانے کہ زیارت ایشان آن جا واقع شد نزول فرمودند و مردم بسیار بسعادت قدم بوسے مشرف شدند چند روز آنجا انعقاد حلقہ و مجلس ارشاد گرم بود چنان سرعت فیاضی بودہ کہ کار سنین بساعات تعلق داشت و بنصیب ہر کہ از ہر چہ رسیدن بود رسید تا خدمت ایشان مریض شدند و حمی شدید بایشان عارض گردید روز اول بحلقہ صبح پرداختند و آن روز جمعہ بود بار دیگر حلقہ میسر نشد بیت

دریر مغان بستند میہات		کنون کورند کو میخانہ کو نوش	

تمام ایام مرض ایشان ہفدہ روز کشید اما از روے شدت اوجاع و تپ اگر ہفدہ سال گفتہ آید بجا است فقیر در عمر خود الی الیوم شدت حرارت تپ کہ از ایشان دیدم از ہیچ محمومی بنظر نیامدہ روز چہاردہم از مرض بکشتی سوار شدند ہر چند محبان معروض داشتند کہ وقتی سواری دریا بسیار است چون حق تعالی صحت عنایت فرمود سوار شوید با این ہمہ شدت مرض سواری دریا مصلحت نیست فرمودند کہ کار از مصلحت رفتہ بیت رند عالم سوز را با مصلحت بینی چہ کار کار ملک است اینکہ تدبیر و تحمل باید اگر بمصلحت کار کردہ شود در قاعدان محسوب خواہم شد روزی دو سہ پیش بنظر نمے آید

Marfat.com

ہر چہ پیشتر رفتہ شود اولی تر خواہد بود اراذہ اللہ کشتی را مانعی در پیش آمد و بروز جا بجا
ماند شب سیوم حوائج کشتی تمام میسر شد و ناخدا بخدمت ایشان عرض نمود کہ فردا
علی الصباح لنگر خواہم برداشت اگر مرضی حضرت باشد والّا آنچہ امر فرمایند
بجا آورده شود فرمودند علی الصباح لنگر بردارید و چون پاسے از شب بگذشت
بفقیر فرمودند کہ امشب از شبہای گذشتہ آرامم آیا مرض کار خود کردہ فارغ شدہ
حضرت بی بی صاحبہ کہ از کثرت غم واندوہ مریض شدہ بودند از استماع
این سخن مطلب ایشان را فہمیدہ بہر نوع از جا برخاستہ بر بالین مبارک شدند و دست
بر پیشانی انوار نشانی گذاشتند و جہت تسلّی فرمودند کہ آثار عرق دیدہ می شود
امید کہ عرق شفا باشد تبسم نمودہ فرمودند کہ چون از زبان شما لفظ شفا صادر شدہ
امید کہ شفا اخروی حاصل باشد و مردم قافلہ کہ ہمراہ در کشتی بودند طلب فرمودند
واز آنہا بحلی خواستند و قرض کہ از آنہا داد نی داشتند ادا فرمودند بدین وجہ کہ بعد
حساب قرض کہ ہشتصد روپیہ برآمد فرمودند کہ کسی باشد کہ این قرض را بہ خود بردارد
و مرا فارغ سازد و خدمت حضرت بی بی صاحبہ فرمودند کہ من بذمہ خود برداشتم
قرض خواہان را فرمودند کہ شما قبول دارید ہمہ معروض داشتند کہ قبول داریم دست
مبارک برداشتہ در حق حضرت بی بی صاحبہ دعا فرمودند چون نیم شب
شد فرمودند گونہ تعب و تشنگی ظاہر شد آب حاضر کردند چون بدہن مبارک
رسید رغبت نہ فرمودند و بحضرت بی بی صاحبہ گفتند کہ معلوم چنان است
کہ وقت احتضار است باید کہ متوجہ احوال من باشند کہ مبادا در این وقت خللے
واقع شود چون پاسے از شب ماند بفقیر امر فرمودند کہ دست خود بر زانوی من گذاشتہ زور نما
چون چنان کردم فرمودند کہ محسوس من نمیشود کہ بر زانوی من دست نہادہ شد یا نہ معلوم است کہ جان
از آنجا بالاتر رفتہ فرمودند کہ دست بر سینہ من بگذار چون گذاشتہ شد فرمودند کہ اینجا محسوس من

Marfat.com

می شود و آنقدر در آنوقت آثار بشاشت و فرحت بر چہرہ مبارک ظاہر بود کہ حضار را ازان تحیّر دست میداد وقت صبح اول لنگر کشتی را برداشتند و در حین برداشتن شارع احوال ایشان تغیر ماندہ بپہلو شدند و امر بخواندن یٰسٓ بر بالین خود نمودند و بذکر مشغول شدند با ذکر تبسمی فرمودند و جان بجانان سپردند اِنَّا لِلّٰہِ وَ اِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ ؎ فرد آنچنان زی کہ وقت دادن جان ؛ ہمہ گریان شوند تو خندان

بعد از ارتحال حضرت بی بی صاحبہ ناخدا را طلب داشتند کہ اگر تا جدّہ تا بوت ایشان را بکشتی برسانی آنچہ اجورہ آن باشد بجہت مدعای دل بخواہی بتو داده می شود کشتیبان قبول ننمود و گفت کہ معمول مایان نیست کہ میّت را در کشتی نگہداریم و ازین امر بسی احتراز می نمایم لیکن من کشتی را لنگر مے کنم و خدمت ایشانرا تا بندر حدیدہ میرسانم ازان جا اگر مقصد شما بردن تابوت باشد براہ خشک ببرید بعد اللتیا و التی ایشان را بہ بندر حدیدہ برده شد و مردم آنجا از مخلصان وغیرہ ظاہر نمودند کہ اگر بے اذن شریف آنجا برده شود موجب باز آوردن خواہد شد باید کہ اول ایشان را بگذارید و بعد از رسیدن شما اگر اذن شریف واد باز برده خواہد شد مکان گذاشتن ایشان متصل مسجد روشن ہندی مقرر شد مکان شریفہ را روزی در صحن خود پسندیده بودند آنجا درختی بود خدمت ایشان زیر سایہ آن درخت نشستہ بودند و فرمودند کہ اینجا کاملی مکملی مکان خواہد یافت و قبر ایشان زیر آن درخت واقع شد وقت غسل ایشان این فقیر ایستاده بود خدمت مخدوم صاحب نیز ایستاده بودند و غسال چون بغسل مشغول شد و جامہ مبارک بر داشت و آب بر جسد مبارک ریخت ساعت بساعت حسن ایشان می افزود چنانچہ مردم از دیدار ایشان سیر نمی شدند و متحیر مے ماندند چون غسل را با تمام رسانیدند فقیر بطرف دست مبارک ایستاده بودم چنان معلوم

Marfat.com

نمودم که اشاره بپای مبارک خود میکنند چون بطرف پائی مبارک ایشان شدم اندکے خشکی در پائی مبارک ایشان مانده بود آنرا بشستم و کفن مبارک ایشان بعد دسنون داده شد و بر عدد مسنون افزوده نشد پاس آنکه ایشان در حیات خود تمام ملتزم بسنّت بودند بعد ممات نیز مرضی ایشان بمتابعت است ارباب مکاشفه می دیدند که ظهور ارواح طیّبه حضرات انبیا و اهل بیت و اصحاب و اولیا بود و کذلک حین حمل جنازه وصلوة این حضور مرئی بود چون در کفن پیچیدند حضرت بی بی صاحبه قدس سرّها که والده این راقم اند و همشیره زاده ایشان بودند ذکر ایشان در آخر منتخب خواهد شد خبر فرستادند که مردم از آنجا دور شوند که من بزیارت ایشان مشرف شوم چون ایشان آمدند روی مبارک را کشودند در رنگ کسیکه از خواب باز چشم بکشاید بآهستگی چشم مبارک را کشوده بطرف ایشان نگاهے انداخته پوشیدند چون ایشانرا برائی نماز برآوردند آنقدر جمعیّت خلائق بود که عدد آن از حوصله کاتب بیرون می نمود مخدوم صاحب مقدم بنماز ایشان شدند و چون بدفن آوردند فقیر در قبر مبارک ایشان رفت چون روی مبارک را خواستم بقبله کنم مرئی شد که بحرکت ضعیف که مخبر بتصرف قوی است خود روی مبارک خود را بقبله برابر فرمودند چون روئے مبارک را کشودم آن قدر تجلّی انوار بر روئے ایشان بود و حسن متزائد شده میرفت که عقل عقیل از درک قاصر مے شد **فرد**

چرا از کاسه سر چشم من بیرون نمی افتد		که دیدار اخیر است و بجا ماندن چه می باید

وفات مبارک ایشان صبح یوم الاثنین ششم شهر ذیقعدة الحرام فی سنه هزار و دو صد و دوازده و این تاریخ تصور کرده فقیر است **هذا هو النظم**

زباغ مجدّد شه ملک دین		که فردوس از و است صد زیب و زین
چو معصوم اولی که قیّوم وقت		بشد صبغة الله فیضش قرین

Marfat.com

درختی کہ بدبر فلک سایہ اش — کہ معصوم ثانیش خوانند ہین
بسر نو گلے داشت خوب و لطیف — کز و بود خوشبو گلستان دین
قوام جہان را قضا چون شکست — نزول نمود آن بسوئے زمین
ہمہ قدسیان زین بماتم شدند — از انرو فلک جامہ نیلی است بین
ہجوم غمش عالمے گشت باز — بملکِ دلِ فضل شد جانشین
چو تاریخ جستم نداشد ز غیب — بجنت مکان کرد آن شاہِ دین

مخلصان و محبان تواریخ بسیار جمع کردہ اند از آنہا خلیفہ احمد خان نظامانی کہ خلیفہ مخدوم صاحب است قصیدہ طویلہ جمع کردہ است ما نا کہ این دو فرد از قصیدہ او است ؎ ذی قعدہ بدو پگاہ ششم ٭ کان اختر برج شد گم ٭
دوشنبہ دوازدہ صد و سال ٭ ٭ کان باز زدہ از جہان پر و بال ٭
و نیز در حروف غم دلم افزود یافتہ و خدمت مخدوم صاحب بزبان تازی مرثیہ املا نمودہ اند و دران بعضی خصوصیات ایشان را نیز درج فرمودہ و تاریخ ایشان را نیز دران قصیدہ بدو سہ مادہ در آن جا ذکر کردہ اند آن مرثیہ را ذکر

مے سازم مرثیہ

الشیخ الاجل قطب الاکمل غوث الاغواث
قیوم البشر مجدد مائۃ ثالث عشر مولانا و مرشدنا
الحضرت الحاج محمد صفی اللہ السرہندی
المحمدی حسبا و الفاروقی نسبا رضی اللہ تعالی عنہ
و ارضاہ و فیہا تواریخ وصالہ قدس سنا اللہ سبحانہ و تعالی باسرارہ کما لہ

Marfat.com

شمس المحبۃ والتقی ۔۔۔ غابت بلیل دجی الفنا
عن فرقد احترق الشوی ۔۔۔ فاسترجعوا اھل البلا
قد کان ذا یھدی العمی ۔۔۔ فی دین خیر الانبیا
ولیبکہ بلغ الھدی ۔۔۔ فاسترجعوا اھل البلا
فی حین مولدہ النقی ۔۔۔ زارتہ کعبتہ بالسنی
سمہ الادم بالصفی ۔۔۔ فاسترجعوا اھل البلا
ولذا اصفی اللہ دعا ۔۔۔ ومن الثقات لقد وعی
قد کان ذا کل یعی ۔۔۔ فاسترجعوا اھل البلا
قد کان رافتہ العلا ۔۔۔ غیثاً مغیثا راتعا
جواد ھدی والعطا ۔۔۔ فاسترجعوا اھل البلا
قامت یداہ عن النبی ۔۔۔ فی ارشاد منھمک الغوی
نحو الطریق المنزوی ۔۔۔ فاسترجعوا اھل البلا
ظلت سھام انظارہ ۔۔۔ فی جلب قلب اغیارہ
کانت تصادیدارہ ۔۔۔ فاسترجعوا اھل البلا
من مصرع شعرلہ ۔۔۔ لم یعد الاصادہ
والی النجات فقادہ ۔۔۔ فاسترجعوا اھل البلا
حتف السکارا نفہ ۔۔۔ ملجا الحیاری کنفہ
یحمی الامانۃ کنفہ ۔۔۔ فاسترجعوا اھل البلا
صدرلہ فخزینۃ ۔۔۔ بالحق فیہ دفینۃ
من فیضہ بسکینہ ۔۔۔ فاسترجعوا اھل البلا
جل اکتثار مسادہ ۔۔۔ زان استواء نجادہ

Marfat.com

ولنعم من بعمادہ بہ ... فاسترجعوا اهل البلا
صحت قلوب واحیہ ... بنعالہ المتضاحیہ
فی الذکر عادت جاریہ ... فاسترجعوا اهل البلا
محی لدین قد علا ... قیوم وقت معتلا
هو قطب اقطاب العلی ... فاسترجعوا اهل البلا
قد جدّد الثالث عشر ... من الف ثانی واشتهر
متبعة الاف البشر ... فاسترجعوا اهل البلا
هو فرد عصر مختبر ... هو غوث اغواث البشر
فی نشر احکام ابتدر ... فاسترجعوا اهل البلا
هو قطب ارشاد الامم ... قطب المدار المحتشم
هادی الطریق المعتصم ... فاسترجعوا اهل البلا
واضاء قلوبا واحیہ ... من ضوئہ بالراضیہ
ظل السکاری صاحیہ ... فاسترجعوا اهل البلا
وسقی العطاش عذوبہ ... لم یستقل ذنوبہ
ملاء المدام غروبہ ... فاسترجعوا اهل البلا
ذاک المدام المسکر ... بل ذو الخمار المخمر
اذعن بہ من ینکر ... فاسترجعوا اهل البلا
اقداح عشق بطونہ ... فاضت علی مطعونہ
بات السنی بشجونہ ... فاسترجعوا اهل البلا
یا ویلنا فی فوتہ ... واحسرتا فی موتہ
هذی العمی عن صوتہ ... فاسترجعوا الی اهل البلا

انجاء دین محمد ؛ ضاءت ضیاء مهتد ؛ فی الکتم جاء بموقد ؛ فاسترجعوا اهل البلاء ؛ ۳

Marfat.com

فی شعشعان انوارہ — نقباض من ابرارہ
یا ویل لیس بدارہ — فاسترجعوا اھل البلا
مات الخلیفۃ للنبی — قام القیامۃ یا صفی
من این اجدک یا ولی — فاسترجعوا اھل البلا
این الصبوح واین من — اعطاہ ذا رب المنن
یمسح بہ کل الزمن — فاسترجعوا اھل البلا
این التذاذ صبوحہ — انّی احتظاظ سبوحہ
کیف اھتدا من روحہ — فاسترجعوا اھل البلا
این الغبوق المرتضی — فی ساحت ارباب الھدی
ومتی اغتباق المھتدی — فاسترجعوا اھل البلا
این الصبوح الفائض — وانّی استکار عارض
ومتی استجار فائض — فاسترجعوا اھل البلا
این الغبوق المحرق — من سکر حب البعشق
طار العقول فغلق — فاسترجعوا اھل البلا
این الغبوق بما حلی — فی سکر حب احتلی
کیف ارتفاق المحتلی — فاسترجعوا اھل البلا
یا زائرین لوجھہ — فالذاکرین بسرّہ
والفائضین بفیضہ — فاسترجعوا اھل البلا
من وجھہ فیض القدم — قد کان تحصیل الذمم
وھو الزریع الی القدم — فاسترجعوا اھل البلا
حضر النبی وصدیقہ — مَعَہٗ اِذًا صدیقہ

Marfat.com

فی الغسل کان رفیقہ — فاسترجعوا اھل البلا
فی فج حج اکبرے — قد جاد بالروح الصفے
لحدیدۃ الیمن النقی — فاسترجعوا اھل البلا
فی حین غسل جنازتہ — قد کوشفوا ببراعتہ
اصحاب قرب جسمانتہ — فاسترجعوا اھل البلا
حضر اھل اسلام اذا — صلوا صلوۃ المھتدی
جمعا عظیما محتفی — فاسترجعوا اھل البلا
اھل البصیرۃ شافھوا — حین الصلوۃ فحاضروا
صلی النبی واصحابہ — فاسترجعوا اھل البلا
صلی ملائکۃ السما — صفوا صفوفا بارتضا
فی عالم الارواح ذا — فاسترجعوا اھل البلا
متیقن ان الولے — قد کان بارشاد النبے
یھدے ھداہ المعتلی — فاسترجعوا اھل البلا
اللھم ارفع قدرہ — توزوا راہ بدرہ
فی نشر ما جا صدرہ — فاسترجعوا اھل البلا
قدس الھی سرّہ — وافض علینا برّہ
حتے نقیل مقرہ — فاسترجعوا اھل البلا
اسکنہ فی بحبوحۃ — من خبۃ محبوبۃ
مع امۃ مفتونۃ — فاسترجعوا اھل البلا
وطنہ فی انس البقا — ادمہ فی حظ اللقا
احبابہ انج من الشقا — فاسترجعوا اھل البلا

Marfat.com

برّده ربّی مضجعًا ایّده دائمًا مرحبًا
فی انس قدسك موهبًا فاسترجعوا اهل البلا
ادم الهدی فی اٰله واسترضه بماله
وارحم جمیع عیاله فاسترجعوا اهل البلا
ربّ ارض عن اولاده وزد التقی فی احفاده
کثر جنود ارشاده فاسترجعوا اهل البلا
ظلل بظل دائم من فیض انس قائم
سکّن بهم فی عاصم فاسترجعوا اهل البلا
یارب ادّ حقوقه عن ذمّتی محقوقه
قد علقت مرقوقه فاسترجعوا اهل البلا
وامطر علینا وابلا من غوثه غیثا حلی
متدائما متواصلا فاسترجعوا اهل البلا
ربّی ادم ارشاده فی جمع من قد صاده
اوصاده من جاده فاسترجعوا اهل البلا
کثرت فی تطریقه خلفاء فیض طریقه
فاکثر سواد فریقه فاسترجعوا اهل البلا
وادّم فیوضا باهره الی القیامة ظاهره
وبالاستقامة عامره فاسترجعوا اهل البلا
عظم هدی خدامه کثر لمن بزمامه
یاتوا الی احکامه فاسترجعوا اهل البلا
کثر سواد جمیله یاتوه فی تسبیله

وجعال عذبا راضیا ؛ مثواه مجدا صافیا ؛ متزائدا مستکافیا ؛ فاسترجعوا اهل البلا ؛ م

Marfat.com

اوسلك من بسبيله — فاسترجعوا اهل البلا
بارك باهل طريقنا — واكثر جميع فريقنا
واحرقهم بحريقنا — فاسترجعوا اهل البلا
ويا عظيم الخلق السنى — حصصهم تلو النبى
سلكهم للمستفى — فاسترجعوا اهل البلا
فى قرب زلفى اقدس — قربهم بالمانس
جنبهم عن دنس — فاسترجعوا اهل البلا
يا من تدوم بلا فنا — يا من يحص بك البقا
وبك الحرى او فى الثنا — فاسترجعوا اهل البلا
كل يموت ويهلك — الا الاله المالك
واليه كل سالك — فاسترجعوا اهل البلا
انا له نسترجع — واليه كل راجع
وهو العليم السامع — فاسترجعوا اهل البلا
فى يوم اثنين فارتحل — وباخر الفجر انتقل
وبظل خالصة استظل — فاسترجعوا اهل البلا
فى سادس الشهر البهى — ذيقعدة حضر الولى
بمحوزة الفيض العلى — فاسترجعوا اهل البلا
فى اثنا عشر سنة مضت — من بعد مأتها اتت
اثر الف سنة قد خلت — فاسترجعوا اهل البلا
ولقد رضيت قضاءه — اذ ذقته ورضاءه
متلذذا مهضاءه — فاسترجعوا اهل البلا

رب ارض عنهم بالكرم ؛ واسترضهم يا ذا النعم ؛ انت الملاذ المعتصم ؛ فاسترجعوا اهل البلا ؛

فسئلت بشری الھاتف ... عن سنّ وصل العارف
جا کلمہ الخیر الوفی ... فاستر جعوا اھل البلا
یرضی اللہ عنہ جا ... الف ومأتان احتوی
واثنا عشر معہ استوی ... فاسترجعوا اھل البلا
ثم ارتنی بلسانہ ... بشری الی غفرانہ
ھو حام فی رضوانہ ... فاسترجعوا اھل البلا
تاریخہ الثالث فیھا ... ھو فی الحریم قدس جا
بطفیل عمر الاصفیا ... فاسترجعوا اھل البلا
قد حار ابراھیمہ ... اذ فات عنہ نعیمہ
ما ان انتر سھیمہ ... فاسترجعوا اھل البلا
ضاقت علیہ حیاتہ ... ذاقت لدیہ مماتہ
باتت الیہ شتاتہ ... فاسترجعوا اھل البلا
فیض لرسول المصطفی ... من غیب غیب مرتضی
غابت فی حجب السنا ... فاسترجعوا اھل البلا
باصدق وصدیق عتیق ... بافرق فاروق فریق
وحیای عثمان وثیق ... فاسترجعوا اھل البلا
وباعین علم علینا ... غواص بحر نبینا
رب اتخذ ن بحلیہ ... واخلع علینا بحلیہ
برد حریق مصطلیہ ... فاسترجعوا اھل البلا
ربی فصل وسلم ... لمحتد ولآلہ
ولصحبہ واشیاعہ ... فاسترجعوا اھل البلا

Marfat.com

ولا نبیا من اخوته	ولا ولیا من امته
واتباعه من شیعته	فاسترجعوا اهل البلا

تذکرهٔ خامس از منتخب سابع در ذکر فرزندان جناب حضرت قیوم جہان رضی اللہ عنہ

خدمت ایشان کثیر الاولاد بودند حتی که نساء و رجال زائد از شصت نفر از ایشان بولادت رسیده اند اکثرے در ایام صبی رحلت نموده اند و آنچه بعد از ایشان خلف شده اند هشت پسر و سیزده صبیه بودند و از جمله پسران اول و اکبر ایشان حضرت شاه ولی اللہ بودند خدمت وی باعلی درجات کمال و اکمال رسیده و از خدمت والد شریف خود ماذون شده و خلقی از وی مشغول گردیده فقیر بعضے مسترشدان آن مخدومزاده را دیده محفوظ شدم و حضرت مرشدی قیوم جہان خیلی وصف استعداد وے می نمودند و مکاشفات و معارف او را می پسندیدند و چون مسکن این مخدوم زاده بعید افتاده بود همیشه در حضور نمی بود اکثر احوالات خود را بقلم معروض میداشت و بصحت و سقم احوال بورود مکاتیب عالی سرافراز می شد فی الجمله اعجوبه روزگار و پرتو لطف کردگار بوده مردم آن نواحی بوجود شریفش مفتخر و ممتاز بودند و از فیوض و برکاتش بهره مند و پرهیز و تقوی وی بسر حدی بود که بی اعانت خداوندی بوسع بشری بدان رتبه تورع از جمله محالات است از بسکه در امور احتیاط بکار می برد که مردم حکم بجنون می نمودند فقیر بیاد دارد که شخصی پیزار پشاور بخدمت حضرت هدیه آورده باین مخدوم زاده دادند مخدوم زاده بنات او را کنده و پیزار بپا کرد چون بخدمت حضرت آمد پیزار او را دیدند

Marfat.com

خیلی محظوظ شدند و شکرانہ الٰہی بجا آوردند کہ در اولاد من چنین شخصی بوجود آمدہ اگر از این نوع خصائص وی ثبت شود بتطویل کشد خلیفہ ملا عبد الکریم بابی از زبان حضرت قیوم جہان در توصیف زہد این مخدوم زادہ نقل میفرمودند کہ روزی بتقریبی فرمودند کہ اگر در زیر جرم آسمان دیدہ شود ہمچون ولی اللہ زاہدی درین زمان بنظر ندر آمد و در علوم ظاہری نیز برخ کامل داشت و احادیث بسیار بیاد نمودہ بود بیاد فقیر است کہ تیمور شاہ درانی کہ سلطان وقت بود وفات یافت جماعت صاحبزادہ گان بنزد شاہ زمان کہ سلطنت باو مقرر بود برای فاتحہ میرفتند و چنان مقرر نمودہ بودند کہ بمسجد جامع قلعہ یکجا شدہ باز برای فاتحہ بنزد بادشاہ روند و خدمت حضرت قیوم جہان چون از صحبت سلاطین محترز بودند فرزندان و متعلقان خود را برای فاتحہ فرستادند کہ در مسجد مذبور رفتہ با قوم یکجا شدہ بفاتحہ بروید ارادۃ اللہ چون بدر قلعہ بادشاہی رسیدند وقت عصر بود و نوبت و نقارہ و کرناہ و غیرہ انواع می نواختند کہ معمول آن وقت بود چون مخدوم زادہ استماع نمود گوشہائی خود را بدست بند نمود و جلوہ اسب را گردانید چون کبیر ہمہ او بود لاچار ہمہ گردیدیم و بخدمت حضرت رسیدیم و خدمت ایشان استفسار نمودند کہ چرا اجلد آمدید واقعہ را بہ عرض رسانیدند حضرت از استماع آن ملول شدند و فرمودند کہ قوم ہمہ رفتند و از جانب ما کسے نرفتہ مبادا معاندان وقت را یافتہ بنمامے درایند و بادشاہ را در تردد اندازند و ساعتے متامل شدہ فرمودند حسبنا اللہ نعم الوکیل اتفاقا بعرض بادشاہ رسانیدند کہ حضرات صاحبزادگان برای فاتحہ آمدند سوای حضرت قیوم جہان کہ ایشان از مدتے تارک صحبت سلاطین اند بادشاہ چون اخلاص کلی در آن وقت بخدمت ایشان داشت گفت من ارادہ نمودہ ام کہ اول بزیارت حضرت قیوم جہان مشرف شوم و از ایشان

Marfat.com

دستار ببندم وچون دیگر صاحبزادہ گان را ملاقات کنم لابدّ باخود دستار آوردہ باشند وتکلیف بسنن کنند ہرآئینہ رو نمی توانم نمود بہتر آنست کہ اول زیارت ایشان را یافتہ ثانی ملاقات دیگر حضرات کنم غفار خان صندوقدار را بخدمت صاحبزادہ گان فرستاد وعذرے درمیان آوردو وعدہ ملاقات بروز جمعہ کرد وہمان شب بخدمت حضرت قیوم جہان پیادہ آمد و دستار از ایشان بست باز ملاقات بدیگران نمود خدمت حضرت قیوم جہان فرمودند کہ نتیجہ درع میان ولی اللہ بود کہ بادشاہ خود پا پیادہ در اینجا رسید واورا از ملامت برآورد توکل وتبتل وورع وتقوی وانزوا واستغنا وشکستگی وبے نفسی زائد التحریر داشت در سنہ ہزار ودوصد وسی ویک ازاین دار پرملال انتقال نمودند اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ فرزندوہیم حضرت قیوم جہان میان قدرۃ اللہ ثم وارند ودر نواحی کوہستان کابل سکونت دارند وفرزند سیوم ایشان میان کرامۃ اللہ اند در توابع پکلی سکونت دارند فرزند چہارم ایشان میان امین اللہ نام دارند واین مخدوم زادہ طبع شعر بسیا خوب دارند فرزند پنجم ایشان میان ذکر اللہ نام دارند ودر کوہستان کابل مے باشند فرزند ششم ایشان میان ظہور اللہ نام است واین مخدوم زادہ در طفولیت خیلی مقبول والد شریف خود بودند فرزند ہفتم ایشان میان مُطِیع اللہ بودہ بعد از والد شریف خود در جوانی رحلت نمود وفرزند ہشتم ایشان میان عبد الباقی است عمر این مخدوم زادہ در حیات والد شریف اندک وبد وسالگی رسیدہ بود والدہ این مخدوم زادہ از اولاد حضرت خواجہ خواجگان بہا والدین بلاگروان است رضی اللہ عنہ ازاین ممر بتولد این مخدوم زادہ خدمت حضرت مرشدے قیوم جہان

Marfat.com

خیلے محظوظ شدند اللّٰھم وفقھم فیما تحب وترضی بر این فقیر در مادہ جمیع حضرات مخدوم زادہ گان امید دارم کہ در نسبت والد شریف محظوظ شوند واز زبان الہام ترجمان والد ایشان نیز بشارت در حق اینہا مسموع دارم امید کہ از گوش بآغوش رسد ؎

تذکرہ سادس از منتخب سابع در ذکر خلفائے حضرت قیوم جہان رضی اللہ تعالیٰ عنہ

مخفی نماند کہ از خدمت ایشان خلائق بسیار بہ نسبت باطنی مشرف شدہ اند وصاحب کشوف والہامات گردیدہ ومستحق بامر خلافت بودہ اند اما کسانیکہ مجاز گردیدہ اند بیست وہشت نفر اند اول واکمل ہمہ خدمت حضرت والی صاحبہ قدس سرہا اند می بائست کہ اولی ذکر ایشان نمودہ می شد ودر ذکر حضرت قیوم جہان والیشان فاصلہ نمیشد چنانچہ حضرت قیوم جہان عنایت می نمودند کہ صورت ما ہر دو وجداست وحقیقت مایکی اما چون عادت نویسندگان مقامات چنان جاری شدہ کہ ذکر نسای صالحات در آخر کتاب می کنند کذلک در نفحات وغیرہ کتب یافتہ شدہ متابعت اینہا نمودہ ذکر ایشان را در تذکرہ سابع این منتخب نمودہ شد وختم کتاب بدان قرار یافت وثانی خلیفہ ایشان فرزند ایشان میان ولی اللہ کہ احوال این مخدوم زادہ در تذکرہ ماقبل ذکر یافتہ ان شئت فارجع الیہ کاتب الحروف نیز بشرف اجازت از ایشان حضرت قیوم جہان رضی اللہ تعالیٰ عنہ مشرف شدہ ام اما اجازتے کہ بفقیر عنایت شدہ از مواہب ایشان است والا نہ در خود لیاقت آن نمیداند وبرادر عینی این فقیر میاں ضیاء الحق نیز مجاز از ایشان است وصاحب حالات

Marfat.com

بلند ومعارف ارجمند واز خدمت حضرت قیوم جہان وحضرت بی بی صاحبہ بہ بشارات عالی واشارات متعالی سرافراز اند اللّٰھم اوصلہ الی غایۃ الکمال بحرمۃ النبی والاٰلہ خدمت حضرت مخدوم صاحب میان محمد ابراھیم رحمۃ اللہ علیہ نبیرہ مخدوم صاحب جامع کمالات ظاہری وباطنی میان محمد ھاشم قدس سرہٗ کہ از فحول سرآمد علمای عصر واحوال ایشان مستغنی از بیان است بودند از ایشان مجاز اند وباعلی درجات کمال واکمال مشرف وجہانے از ایشان منوّر رشدہ در طریقہ علیہ داخل گردیدہ وارشاد ایشان کامل آمد وخلفائی صاحب کمال از ایشان بروئے کار شدند وسلسلہ علیہ را رواج کلی دادند فرزند ایشان مخدوم میان عبد اللطیف بصحبت حضرت قیوم جہان مشرف شدہ اند وآثر توجہات علیہ بہرہ کلی یافتہ وآز خدمت والد خود بکمال رسیدند ومجاز گردیدہ اللّٰھم اوصلہ الی غایۃ ما یتمناہ وآز جملہ خلفائی ایشان خلیفہ میان سلیمان وخلیفہ میان احمد خان نظامانی وسیادت پناہ میان سیّد نور محمد مرحوم وقاضی میان محمد قاسم ومیان اسمٰعیل وخلیفہ میان محمد فاضل وخلیفہ احمد کہتائی ومولوی محمد حیات ہریکے صاحب معارف واسرار مظاہر کشوف وانوار اند وبراہ نمونی خلایق مشغول اللّٰھمّ زد اخواننا فی الدین ویرحم اللہ عبدًا قال اٰمینا درین کتاب ہر جا مخدوم صاحب ورخلفائی حضرت مرشدی قیوم جہان ثبت یافتہ مراد ایشانند وتفصیل احوال ایشان مستحق کتاب علیحدہ است ودرینجا بہمین قدر اکتفا افتاد فضیلت پناہ کمالات دستگاہ ملا محمد زکی نیز از خدمت حضرت قیوم جہان مجاز شدہ بدرجات کمال فائض گردیدہ اما خدمت حضرت مرشدی قیوم جہان می فرمودند کہ نسبت ملا محمد زکی ضمنی است حاصل نسبت وی منم اما بعد از من عجب است کہ حفظ نسبت خود تواند کرد فضائل وکمالات شعار آخوند زادہ محمد انور

Marfat.com

بنوی از جملہ مجازان کامل و نسبت یافتگان مکمل حضرت قیوم جہان است
و عالمی از و اخذ طریقہ نمودہ در بلدہ مذکور بارشاد مشغول است حقائق و معارف
آگاہ فضائل و کمالات دستگاہ خواجہ مقیم صوفیان چارکاری المشہور بصوفی
خواجہ از زمرہ خلفای ذوالاقتدای حضرت قیوم جہان است این عزیز
خیلی صحبت موثر داشت و خلائق بسیار از وی بہرہ ور گردیدہ در حیات
مرشد خود رحلت فرمود رحمۃ اللہ علیہ پیر اکبر شاہ خوستی نیز از مجازان معتبر ایشان
در الکائی مذکور بارشاد مشغول است و پیر احمد نیز از زمرہ مجازان ایشان است
با پیر اکبر شاہ مذبور در یک نواحی بسر مے برد شاہ بزرگ خوستی نیز از مجازان
ایشان است و با حوال نادرہ سرافراز صاحب جذبات قوی است و
خلقی از و بہرہ مند در نواحی کرم بہ ہنمائی خلق مشغول شاہ مقصود زرمتی نیز از
مجازان ایشان است و مریدان صاحب نسبت دارد یکی از فقرای وے
با فقیر شبے بسر برد خیلی از و محظوظ شدم شیخ صنعان خوستی از جملہ خلص مجازان
بود ایشان است صاحب خوارق و کمالات باہرہ بودہ قبر شریفش در دور واقع
خلائق یزار و یتبرک بدو الحال نیز از مزار او مردم خوارق اظہار می کنند کہ دیدہ
میشود و طریقہ در اولاد او باقی است خلیفہ ملا سلطان اندری مشہور بملا خلیفہ
صاحب کمالات و منبع فیوضات است و خلقے از و مشغول از زمرہ خلفائے
کامل حضرت قیوم جہان است فضیلت و کمالات پناہ حقائق و معارف
آگاہ خلیفہ ملا مہربان توخی محمد زمی از جملہ خلفای کامل ایشان است و صاحب
نسبت قوی و خلقے از و بہرہ مند و کامیاب فی الجملہ مجوبہ روزگار است
آخوندزادہ ملا محمد حسین موسیٰ صاحب نسبت قوی بودہ در سفر سعادت
اثر حرمین الشرفین در رکاب سعادت انتساب حضرت قیوم جہان بود قبل از

ارتحال

Marfat.com

ارتحال آن قبلہ ارباب کمال بچند روزے در بلدۂ زبید رحلت نمود رحمۃ اللہ علیہ خلیفۂ ملا حسام الدین دولت شاہی از زمرہ مجازان کامل بودہ بعد حضرت قیوم جہان بمدتے رحلت نمود رحمۃ اللہ علیہ سید ولایت شاہ پشنکی ثم شکارپوری از قدمائے خلفائے ایشان است وخلقی از و فائض شدہ الحال مزار او در شکارپور است یزار ویتبرک بر ملا حاجی ولی محمد بابی ولد حاجی رحیم خان مرحوم نیز از زمرۂ خلفائے حضرت قیوم جہان است وخلیفہ ملا عبد الکریم بابی قلاتی از قدمائے اصحاب ایشان بودہ چون خدمت ایشان از قلات عبور نمودند عازم حرمین الشریفین شدند سوی الیہ دوستہ منزل در رکاب عالی بود وقت رخصت او را مجاز فرمودند ومریدان آنجائے را حوالہ سوی الیہ کردند وامر بصحبت نمودند اہل صحبت او خیلے محظوظ شدند وصاحب انوار واسرار گردیدند دراین دو سال ارتحال نمودہ در بلدہ قلات مدفون شدہ یزار ویتبرک بہ رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعۃ وخلیفہ محمد صادق کنجابی از خلفائے قدیم ایشان است بفضائل وکمالات سرافراز حاجی پیر محمد چاردہی از جملہ مجازان معتبر ایشان است وصحبت موثر داشت وملا عبد اللہ جغتائی الاصل در کوہستان کابل از قبل ایشان مجاز بود وبخصائص مشہور الحال مزارش در کاریزی یزار ویتبرک بہ وملا عبد اللہ فہقہائی از فہقہان مدتے در خانقاہ معلی بسر بردہ از فیوضات وکمالات ایشان برخ کامل یافتہ مجاز شدہ بولایت خود رجوع نمود ومخدوم عبد الواحد سیوستانی مشہور بمخدوم محمد احسان صاحب فضائل وکمالات صوری ومعنوی واز خدمت ایشان اجازت داشت ملا عثمان علی زیئی نیز از مجازان بودہ سیادت پناہ سید حسن دہلوی صاحب شجرہ منظوم کہ دراین منتخب ثبت شدہ نیز از جملہ مجازان ومستعدان بودہ وباعلی درجات

Marfat.com

کمال و اکمال رسیدہ میان عبد الکریم تتوی و میان قاضی محمد نصرپوری و میان عبد اللہ نصرپوری نیز از مجازان بودند فضیلت و کمالات شعار خلیفہ محمد کاظم شکارپوری نیز از قدمائے اصحاب ایشان بودہ بدلالت مخدوم صاحب بخدمت ایشان رسیدہ بود و مظہر فیوضات شدہ نقل مے نمود کہ دران ایامے کہ مخدوم صاحب در شکارپور بودند جزوی ازایشان مے خواندم روزی برائے سبق آمدم ایشان را بنوعی دیگر یافتم کہ امکان سبق در ایشان ندیدم گفتم چہ واقعہ رو نمادہ است کہ شما را بنوعی دیگرے بینم فرمودند وی صیادی راہ و چار شدم و در بند افتادم الحال از ذوق آن از خود رفتم بیا تا ترا نیز با خود ردیف کنم با ایشان برخاستہ بخدمت حضرت قیوم جہان رسیدم و اخذ طریقہ نمودم و بخدمت ایشان آمد و رفت داشتم و روشنی در خود میدیدم روزے شخصے سوار بخدمت رسید و اسپ را بیرون مکان بست و بحضور آمد و طلب طریقہ نمود خدمت ایشان طریقہ باو گفتند چون خواستند کہ توجہ بدہند آن شخص گفت کہ توجہی مے خواہم کہ از قید ہستی برہم ایشان توجہ باو فرمودند چون بخدمت ایشان از توجہ فارغ شدند آن مرد نشستہ ماند ہر قدر کہ او را خبر کردند بخود نیامد فرمودند کہ بیماری کہ دوا بدل خود بخواہد حال وی چنین شود القصہ تا شب در آن جا نشستہ ماند و اسپش بستہ شب رفقاش تجسس نمودہ آمدند اسپ را بآخور بستہ دیدند از حال او استفسار نمودند مردم حال او را گفتند نزد وی شدہ ہر چہ گفتگوئے نمودند بخود نیامد و خدمت حضرت قیوم جہان فرمودند کہ او را برداشتہ باو طاقش برند چنان کردند علی الصباح رفقاش آمدہ اظہار نمودند کہ آن مرد مردہ است خدمت ایشان بجنازہ اش تشریف بردند تا بمدفن تعقب نمودند فرد

آفرین بر دل نرم تو کہ از بہر ثواب		گشتہ غمزہ خود را نماز آمدہ	

بر سر اصل سخن رویم کہ خلیفہ محمد کاظم ناقل بعد از تشریف بردن حضرت قیوم جہان ا

شکا

Marfat.com

شکارپور مدتے برآنچہ داشت اکتفا نمود بعدہ بکراچی بخدمت مخدوم صاحب رسید وچندی بخدمت ایشان گذرانید و بزیارت حرمین الشریفین رفتہ از اماکن متبرکہ مشرف شدہ بوطن مالوف آمد وچون فقیر از حومین مرتبہ ثانی مراجعت نمود با فقیر نیز صحبت داشت باذن ارواح طیبہ فقیر با و اجازت داد ومخلصان آن نواحی را حوالہ وی نمود روزی چند باطلبہ نشست وخواست نمود بقرب آن بداعی وصال جانان جان سپرد اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ ۔ احوال خلفای حضرت مرشدی قیوم جہان را اجمالا ذکر نمودہ شد اگر بتفصیل مے پرداخت بتطویل می انجامید

تذکرہ سابع از منتخب سابع در ذکر عارفہ باللہ ومقبولہ بجناب رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بنت حضرت بی بی صاحبہ رضی اللہ عنہا

خدمت ایشان والدہ راقم خواہرزادہ حضرت قیوم جہان اند اول بہ خدمت حضرت قدوۃ الاولیاء شاہ غلام محمد مشرف بودند واز نسبتہائے ایشان بہرہ یافتہ چنانچہ رمزے ازان در تذکرہ احوال حضرت قدوۃ الاولیاء گذشتہ چون حضرت قیوم جہان بمنصب قیومیت سرافراز گردیدند بی بی صاحبہ بخدمت ایشان رجوع فرمودند چنانچہ در احوال حضرت قیوم جہان اشارہ بدان رفتہ وسلوک آن راہ از سر نو بخدمت ایشان از ابتدا تا انتہا بانجام رسانیدند وباعلی درجات کمال واکمال فائض ومشرف شدند اول نسب ایشان بہ بیان آوردہ شود وبعدہ کیفیت احوال ایشان بطریق اجمال مذکور گردد والد ماجد حضرت بی بی صاحبہ حضرت شاہ عطاء اللہ نام دارند ودر نسب از طرف آبائے کرام از سادات بخاری دہلوی اند ازا ولاد

Marfat.com

حضرت حاجی عبد الوہاب بخاری قدس سرہ کہ در ایام حضرت مجدّد الف ثانی در حضرت دہلی صاحب ارشاد بودند و طریق اجداد خود را ترویج می فرمودند و از جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ مکاتیب بطرف ایشان ورود یافتہ دران مکاتیب فقرات مدحیہ ایشان بسیار نوشتہ اند ان شاء اللہ تعالیٰ مکتوبی ازان مذکور خواہد شد نسب حضرت حاجی عبد الوہاب بخاری رح بحضرت مخدوم جہانیان می رسد و طریقہ نیز از ایشان داشتند مکتوبی کہ بالا وعدہ ذکر شدہ نوشتہ می شود۔

مکتوب پنجاہ و پنجم از جلد اول بسیادت پناہ نجابت دستگاہ شیخ عبد الوہاب بخاری صدور یافتہ در اظہار محبّت

چند گاہ است کہ دل را بمحبتے نسبت بملازمت شما پیدا شدہ است غیر آن ارتباطی کہ سابقا متحقق بود بناء علیہ بدعای ظہر الغیب بے اختیار مشغول است و چون سرور کائنات و مفخر موجودات علیہ و علی آلہ الصلوات و التسلیمات و التحیات فرمودہ اند کہ من احب اخاہ فلیعلمہ ایاہ اظہار حبّ خود نمودن اولی و انسب دانست و باین محبت کہ نسبت باقربای حضرت علیہ الصلوٰۃ و السلام و التحیۃ پیدا شدہ رشتہ امیدواری تمام بدست آوردہ حق سبحانہ و تعالیٰ بر محبت ایشان استقامت ارزانی فرماید بحرمۃ سید البشر علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و السلام **تمّ مکتوبہ الشریف** شجرہ ایشان بحضرت سید کائنات علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و التسلیمات بدیمنوال اتصال مے یابد چہ حضرت حاجی عبد الوہاب بخاری قدس سرہ ولد حضرت سید محمد بخاری اند و ایشان از اولاد حضرت سید ابو الکرم حسین بخاری ملقب بسید جلال سبز

Marfat.com

ومشہور بمخدوم جہانیان اند رض وآیشان ولد حضرت سیّد محمد غوث بخاری اند
وایشان ولد سیّد السادات حسنی الحسینی سیّد جلال الدین
اعظم البخاری ملقب بسید جلال الرض اند وآیشان ولد سید ابو المؤید
علی رض اند وآیشان ولد حضرت سید یوسف رض اند وخدمت ایشان ولد
حضرت سیّد ابو جعفر رض اند وخدمت ایشان ولد حضرت امام
سیّد محمود رض اند وجناب ایشان ولد حضرت امام سیّد احمد رض اند
وجناب ایشان ولد امام سیّد عبد اللہ رض اند وخدمت ایشان ولد حضرت
امام سیّد علی عسکر رض اند وجناب ایشان ولد حضرت امام محمد تقی رض
اند وجناب والای ایشان ولد حضرت امام محمد نقی رض اند وخدمت ایشان
ولد حضرت امام علی موسی رضا رض اند وجناب فیض آب ایشان ولد
حضرت امام موسی کاظم رض اند وخدمت ایشان ولد حضرت امام الہمام
خلیفۃ اللہ فی الانام محمد جعفر صادق رض اند وجناب ایشان ولد جناب
امام واجب التعظیم والاکرام حضرت امام محمد باقر رض اند وخدمت ایشان
ولد حضرت امام سجاد ومفخر عباد سراج العلمین زین العابدین رض اند
وجناب مقدس ایشان ولد حضرت امیر المؤمنین وامام الاسلام والمسلمین
شہید وسعید الدین حضرت امام حسین رضی اللہ تعالی عنہ اند و
خدمت عالی ایشان ولد حضرت امیر المؤمنین وامام الاشجعین اسد اللہ
الغالب علی ابن ابی طالب رضی اللہ تعالی عنہ اند وابن حضرت سیّدۃ
النساء فاطمۃ الزہراء بنت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اند وازصلب
عبد الوہاب دہلوی البخاری قدس سرہ تا حضرت شاہ عطاء اللہ رح
سندہی بخاری قدس سرہ کہ والد حضرت بی بی صاحبہ اند رض

Marfat.com

بدینمنوال است کہ ولد حضرت حاجی صاحب عبد الوہاب مذکور حضرت
سید مزمل اند قدس سرہ ولد ایشان حضرت حاجی سیّد عبد الرحیم اند
وخدمت ایشان چون بحج بیت اللہ و زیارت روضہ رسول اللہ صلے اللہ
علیہ وعلی آلہ وسلم مشرف شدند و آنجناب اقدس بامور گردیدند کہ بسر منزل مبارک
رفتہ دختر حضرت شیخ محمد سعید ولد حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی
عنہما را در عقد خود در آور کہ از ان عفیفہ فرزندان صالح بنصیب تو است
گویا این اشارہ بحضرت بی بی صاحبہ رضی اللہ تعالی عنہا بود چون
خدمت ایشان بدار الارشاد سرہند رسیدند آنچہ معلوم ایشان شدہ بود و بدان
امور بودند بحضرت شیخ محمد سعید رضی اللہ تعالی عنہ ظاہر نمودند خدمت
ایشان عنایت کردند کہ اگر بمن نیز اشارہ شود قبول خواہم داشت دران شب
خدمت ایشان بزیارت حضرت سیدۃ النساء بضعۃ رسول اللہ صلے اللہ
علیہ وآلہ وسلم مشرف شدند و خدمت حضرت بی بی فاطمۃ الزہرا رضی
اللہ تعالی عنہا بایشان عنایت نمودند کہ صبیہ خود را بچادر من انداز چون خدمت
حضرت خازن الرحمۃ بیدار شدند بسر و دیدہ منت داشتہ عفیفہ خود را بہ
حضرت حاجی عبد الرحیم بخاری نکاح نمودند چنین ازان عفیفہ ولدی کہ
پیدا شد صبیہ حضرت وحدت را نکاح نمودند الی الیوم اولاد حضرت
حاجی عبد الرحیم بخاری احفاد حضرات مجددی اند قدس سرہم و حضرت
شاہ عطاء اللہ قدس سرہ صبیہ حضرت قطب الاقطاب حاجی غلام محمد
معصوم رضی اللہ تعالی عنہ را در نکاح آوردہ کہ ہمشیرہ حقیقی حضرت
مرشدی قیوم جہان بودند و خدمت حضرت بی بی صاحبہ متولد از ایشان
اند و حضرت شاہ عطاء اللہ قدس سرہ ولد شاہ خسرو اند قدس سرہ

و ایشان

Marfat.com

وایشان ولد شاہ اہل اللہ اند قدس سرہ وایشان ولد شاہ عبد الشکور
اند وایشان ولد حاجی عبد الرحیم مذکور اند قدس اللہ تعالیٰ اسرارھم
ونوّر نا بانوارھم چون نسب ظاہری ایشان بیان شد اکنون اظہار نسبت
باطنی ایشان کردہ می شود بگوش ہوش استماع نما چون خدمت ایشان بسیر
محبوبی ومرادی مراتب اظہار کمال واکمال را حاصل کردند ومعاملات سنین را
رابساعات طی فرمودند وبمقامات عالی ومراتب متعالی مشرف شدند وچون
مشرب ایشان محمدی واقعہ شدہ بود بجمیع مدارج ولایات فائض گردیدند ودقیقہ
از دقائق اسرار وکمال نماند کہ بدان ممتاز نشدند وبالہامات خاصہ عنایات
مختصہ مفتخر ومسرور آمدند مرشد ایشان حضرت قیوم جہان خدمت ایشان را
بتکلیف تام بامرار شاد داشتند وایشان خود را ازین امر خطیر یکسو نمودند وتوانع
آن بیان مے فرمودند ہر چند مبالغہ وران امر مشاہدہ می نمودند کنارہ ازان می جستند
وراین بیت ولعل مدتے در گفتگوی کشید تا آنکہ در معاملہ بشرف زیارت جناب طہر
صلوات اللہ علیہ وعلی آلہ الانور مشرف شدند وازان سرور کائنات ومفخر
موجودات بخلعت خاصہ خلافت ارشاد ممتاز ومجاز گردیدند وتاکیدا کید درین
امر شریف ویدند لاچار اظہار بخدمت مرشد والا تبار خود نمودند وآن قیوم
وقت چون ازمدتے خواہش این امر داشتند از این ممر مسرور گردیدہ نامۂ
اجازت وارشاد برای ایشان نوشتہ وجبہ ودستار خود را بہ تبرکات بایشان
عنایت فرمودند وجماعت طلاب کہ بخدمت عالی بود بآنہا امر کردند کہ بخدمت حضرت
بی بی صاحبہ رفتہ از بیرون حجرہ شریف توجہ گرفتہ باشند حتیٰ کہ خلفائے
کامل خود را نیز اذن بتوجہ از ایشان نمودند وفرزندان واطفال واہل خود را تمام چہ
بنات وچہ ازواج بخدمت ایشان مرید کردند ایشان بامر مرشد واشارہ ارواح

Marfat.com

طبیبہ طوعًا وکرہًا مشغول شدند بسرعت تاثیر درمسترشدان ایشان بنوعی شد کہ مافوق آن متصور نباشد و مردم از دور و نزدیک خصوصا از عالم نسواں بایشان رجوع آوردند وہنگامہ ارشاد فیض رشاد ایشان در اطراف واکناف منتشر شد بسا نسوان از خانمان خود دست برداشتہ بذیل دامان ایشان افتادند وازانوار واسرار سرمست وسرشار شدند وبسیاری از مستر شدات ایشان مجذوبہ گردیدند حتی کہ در خانہ ایشان مجذوبات زنجیر بپا ہمیشہ افتادہ بودند در عالم نسوان مثل این اجتماع للہ وفی اللہ کہ در خدمت آن مقبولہ رسول اللہ شدہ بود چہ در متقدمین ومتاخرین از صالحات شنیدہ نشدہ بلکہ در عالم رجال خال خال دران حال باین قوت کمال واکمال بودہ باشد بیت

فیض روح القدس ار باز مدد فرماید		دیگراں ہم بکنند آنچہ مسیحا می کرد	

ارشادنامہ کہ خدمت حضرت قیوم جہان رضی اللہ تعالی عنہ نوشتہ اند اینجا ثبت می شود **ھذا ھو** الحمد للہ الذی خلق الادم علی صورتہ وکرمہ بخلافتہ واجری تلک النسبۃ بین انبیائہ واولیائہ صلوات اللہ علی نبینا محمد والہ الطاہرین وصحبہ المہتدین وکذلک علی الانبیاء اجمعین واولیائہ المرضیین وعباد اللہ الصالحین **امّا بعد** نمودہ می آید کہ خدمت مخدومہ محترمہ معظمہ مکرمہ مظہر انوار القیوم نور العین وثمرۃ الفواد امتہ المعصومۃ سلمہا اللہ تعالی چون سلوک وتسلیک طریقہ علیہ حضرات نقشبندیہ مجددیہ رضی اللہ تعالی عنہم را نزد فقیر حاجی صفی اللہ السرہندی باتمام واختتام رسانید وباعلی درجات کمال واکمال مشرف شد وقطع مراتب ولایات صغرا وکبرا وعلیا وصیر الی اللہ وفی اللہ عروج در مدارج کمالات نبوت ورسالت واولوالعزم وصعود بمقامات انبیا ورسل ودخول در صفوف

Marfat.com

آن اکابر و وقوف از علوم معیت احاطہ و سریان توحید وجودی و شہودی بتفصیل حاصل نمود و از حضور خاصہ نقشبندیہ بطرز خاص حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ و فنا راتم و بقاء اکمل و زوال عین و اثر و فناء فنا تحقق یافت و ارتقائی از جمیع مقامات ظلال و اصول و وصول باصل الاصل کہ از شائبہ ظلیت مبرا و یکسو است حاصل وقت او شد و سوائی آنچہ مذکور گردید بمعاملاتے مشرف شد کہ این کمالات نسبت بآن حکم قطرہ دارد نسبت بدریای محیط چہ این کمالات از علوم واجب الاظہار است و آن از اسرار لازم الاستتار یضیق صدری ولا ینطلق لسانی ایمائی بدان مے نماید و قطع ہذا البلعوم اشارہ بآن می کند و در مقام نزول چون عروج کامل آمد بخاطر فقیر افتاد کہ معزا الیہا را اجازت تعلیم و تلقین نماید تا خلائق از فیوض و برکاتش بہرہ ور کردند اما مخدومہ معظمہ و مکرمہ در قبول این امر اہمال ورزیدہ و تعویق درین امر افتاد تا عنایات بے نہایات ازلی شامل حال او گردیدہ کار او را از حضیض باوج رسانید و بمنصب خلت و محبوبیت و بہرہ اصالت و فردیت و ما یناسب ذلک من الخصوصیات و الانعامات از جناب اقدس خداوندی علے التواتر والتوالی سرافراز و ممتاز شد و در معاملہ بشرف زیارت حضرت خیر البریہ خاتمیت علیہ و علے آلہ الصلوات والتسلیمات والبرکات والتحیۃ مشرف گردید و از ان جناب بخلعت خلافت و ارشاد ماذون و کامیاب شد و در قبول این امر تاکید اکید یافت الحمد للہ علی ذلک حمدا کثیرا ہر چند الحال خدمت مخدومہ مشار الیہا را احتیاج باذن نیست اما چون از اکابر مرسوم گردیدہ کہ بے اذن پیر در این امر خطیر اقدام نمی نمایند لہذا قلمی میگردد کہ ہر کہ از قسم نساء و رجال کہ طالب راہ ایزد متعال باشد و بخدمت شریفش برسد و اخذ طریقہ نماید گویا باین فقیر رسیدہ باشد

Marfat.com

وبقدر استعداد از انعکاس باطن شریفش بہرہ ور گردد **وشرط الاجازۃ**
الاستقامۃ بالشریعۃ المرضیۃ والسنۃ المصطفویۃ علی صاحبہا الصلوٰۃ
والسلام والتحیۃ والرسوخ بمحبۃ الشیوخ السلسلۃ العلیۃ رضی اللہ
تعالیٰ عنہم اجمعین ثم الصلوٰۃ والسلام علی خیر الانام وعلیٰ آلہ العظام
وصحبہ الکرام الی یوم القیام بعد ازاین مدتے ارشاد ورزیدند وجہانے از
قسم نسوان از خدمت ایشان مستفیض شدند جماعہ کہ بنقص عقل ودین متصف اند
بکمال عرفان ویقین موصوف شدند بیت

حنظل صحرا چو سیب بوستان		میزند پہلو بقندای دوستان	

خدمت ایشان از کثرت مشاہدہ عنایات بیغایات جناب ایزدی درباره خود
گاہے این فرد مے خواند **فرد**

اگر بادشہ بردرِ پیرزن		بیاید تو ای خواجہ سہلت مکن	

روزی نقل حضرت رابعہ قدس سرہا در مجلس ایشان مے گذشت در آن اثنا
بخاطر مبارک ایشان گذشتہ کہ نسبت حضرت رابعہ سعائنہ کنم چون آن بوقوع
یافت نسبت او را دون نسبت بعضی از مستر شدان خود یافتند این معنی بخدمت حضرت
قیوم جہان معروض داشتند ایشان عنایت نمودند کہ اگر رابعہ دریں وقت می بود
خدمت ایشان اختیار می فرمود فردای آن روز ایشان را در معاملہ الہام باین لفظ
نمودند کہ ای فاطمہ ثانیہ ایشان این الہام را بخدمت حضرت قیوم جہان معروض
داشتند خدمت ایشانرا امر بشکرانہ آن نمودند حضرت بی بی صاحبہ فردائے
آن طعام بشکرانہ آن بفقرا دادند وخیرات بانمودند **فرد**

فیض روح القدس ار باز مدد فرماید		دیگران ہم بکنند آنچہ مسیحا مے کرد	

چون خدمت حضرت قیوم جہان باراده سفر سعادت اثر حرمین الشریفین از کابل برآمدند

شمائم

نذرت

Marfat.com

خدمت ایشان نیز باراده مذکور بامر مرشد خود روانه شدند و دران سفر در هر بلده و قریه که عبور ایشان واقع مے شد اهل آن از برکات صحبت شریف ایشان بهره ور گردیده داخل طریقهٔ علیه میشدند و چون به بندر حدیده شریف رسیدند واقعهٔ مرشد ایشان روئداد بعد از دفن و عزا خدمت ایشان روانه حرمین شدند و چون بحرم کعبه محترمه معظمه رسیدند و از احکام عمره فارغ شدند ایشان را به خلعت قیومیت سرافراز فرمودند و بانواع عنایات نواختند که شرح آن در خور این مختصر نیست مرتبه اول که بدیدار کعبه مشرف شدند حقیقت آن بالجمال بشاشت با ایشان معانقه نمود و ثنای اتم و بقای ایشان را باز روئداده حتی که می فرمودند که چون متوجه خود مے شدم سر خود را کعبه می یافتم و چهار جوانح خود را چهار مصلے میدیدم و سجده عابدان را بسوی خود می یافتم تا آنکه بتوجه وسعی بسیار این معامله را از من جدا ساختند و می فرمودند که وقت طواف هر بار سے که بقرب حجر اسود مے رسیم از حجر اسود ندا می رسد که تعالی یا مقبول گاهے تعالی یا محبوبنا گاهے تعالی یا هندیه بموجب امر چون تقرب میجویم حق تعالی در آن وقت آن مکان را از طائفان خلاص میکند و بمدعا تقبیل حجر واقع مے شود از این نوع معاملات که ایشان را در ان اماکن متبرکه وقوع یافته ثبت آن بتطویل مے انجامد و چون بعد از فراغ حج در شهر مکه معظمه رسیدند فرمودند نامه قبول حج این ضعیفه را عنایت نمودند و چنان ندا در دادند که در این سال حج همه حجاج را بطفیل حج تو قبول کردیم چون بطرف طیبه طیبه روانه شدند در هر منزلے ایشان را بنوعے عنایت می نواختند تا آنکه بشرف زیارت روضه منوره علی صاحبها الصلوٰة والسلام مشرف شدند حضور جناب اطهر با هر دو خبیثه مکرمه با ایشان حاصل شد و عنایت بی نهایت دیدند و از جناب اطهر خلعت سبز رنگ در ایشان شد و آنرا

Marfat.com

جناب خلفائے نیز دو خلعت پیچیدہ مرحمت گردید فرمودند باحوال شما ہر دو برادر متوجہ شدم کہ از عطایا بشما ہم ارزانی شود بر سر شمایان نیز دستار ہا ببستانید ند الحمد للہ علی ذلک وچون بزیارت روضہ حضرت سیدۃ النساء بنت رسول اللہ صلوات اللہ علیہ وعلیہا مشرف شدند ازان جناب عنایات بسیار دیدند و فرمودند کہ سر مرا گرفتہ بر پیشانی من بوسہ دادند و مستغرق نسبت ایشان شدم و امر بہ نشستن فرمودند از کمال مہربانی و از خاص نسبت ہای خود بطریقے کہ مہمان عزیز را می نوازند نواختند و کذلک از مزارات بقیع نیز بانعامات مشرف شدند کہ تفصیل آن تطویل مے کشد و مدت ہفت ماہ بموجب امر عالی در طیبہ طیبہ سکونت فرمودند و حالات عجیب و معاملات غریب بایشان روئداد و روزے رخصت شدند باز از ہر جانب عنایات یافتند وچون از حضور روضہ منورہ رخصت شدند در حضور عرض نمودند کہ این مسکینہ را باز دراین دیار علیا طلب شود و خاکپے دراینجا گردد معلوم نمودند کہ ترا بحضرت علی کرم اللہ وجہہ کردہ اند و فرزندان تو درین جا خواہند رسید بفقیر فرمودند کہ سوالی برائے خود کردم برائے شما ہا قبول فرمودند وچون مراجعت نمودہ بجدہ رسیدند ازان جا باز احرام عمرہ بستہ بزیارت بیت اللہ شریف روانہ شدند و از زیارت کامیاب گردیدہ عیال را آنجا گذاشتہ فقیر را باخود گرفتہ بطرف طائف بقصد زیارت رفتند و از آنجا نیز مستفید گردیدہ باز بحرم شریف آمدند و آرادہ آن داشتند کہ تا حج دیگر آن جا باشند مدتے ماندند غرہ ماہ مبارک رمضان بایشان رخصت شد و عنایت نمودند کہ ثواب حج آیندہ ترا و ہمراہان ترا عنایت کردیم پس بطرف جدہ آمدند و روانہ وطن شدند چون بہ بندر حدیدہ رسیدند باز بزیارت حضرت قیوم جہان مشرف شدند و در حین رفتن جہت تعمیر روضہ مخلصان آنجا مبلغے عنایت نمودہ بودند آنرا بمصرف رسانیدہ بودند و قدرے کار ماندہ بود بقدر

آن

آن نیز مبلغ دادند و بطرف وطن تشریف آوردند عبور ایشان درین رجوع از ملک سنده واقع شد و مدتے آن جا ماندند مردم بسیار از برکات ایشان فائض گردیدند و داخل طریقه علیه شدند و صبیه ایشان نیز دران ملک رحلت نمود قبر آن در شهر متلوی که قریب حیدر آباد است واقع شده مسجدی را آنجا بنا فرمودند و مخلصات آن حدود قبه و مکانی آنجا تعمیر نمودند یزاد و تبرک بها فقیر تاریخ آن همشیره را در حروف مصراع آخر این فرد یافت مصرع عمر باز بجنات رفت و آن گل باغ جنان
۱۲۱۴ ۲۱۴
و خدمت مخدوم صاحب در ماده تاریخ همشیره یافته حروف رضی الله عنها بود و مدت عمر این همشیره معظمه شانزده سال کامل شده و در این عمر قلیل بفوائد کثیر ممتاز بوده بر سر اصل سخن رویم چون خدمت حضرت بی بی صاحبه بوطن مالوف رسیدند و مخلصان آنجائی از قدوم ایشان مسرور شدند بعد چند ماه بطرف دارالارشاد سرهند جهت زیارت حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه تشریف بردند بعد از حصول زیارت و وصول سعادت باز بکابل آمدند سالی در آن جا مانده باز بطرف بخارا شریف بزیارت حضرت نقشبند مشرف شدند و دران ایام که در جوار مزار فیض آثار بسر می بردند از جناب ایشان بنسبت های خاصه سرفراز گردیدند روزی بفقیر و برادر فقیر عنایت نموده فرمودند که ایام عمر کم مانده صحبت مرا غنیمت دانید و همیشه توجه میگرفته باشید باز روی بفقیر آورده عنایت نمودند که مرا چنان معلوم ساختند که بخانه محمد فضل فرزندی تولد شده و آن فرزند را در نظر من در آوردند چون بخانه رسی نام او عبد القیوم خواهی گذاشت فقیر بخدمت معروض داشت که شما خود تشریف برند و خود نام بگذارند تبسم فرموده گفتند رسیدن خود را مشاهده نمیکنم در آن ایام که در جوار مزار فیض آثار بسر می بردند روزے فرمودند که خدمت حضرت

سخن

Marfat.com

خواجہ عنایت نمودند کہ عمر تو بآخر رسیدہ برائی تو سی سال عمر دیگر از حق سبحانہ و تعالیٰ خواستہ ام و فرمودند کہ مرا چنان محبت وصال افتادہ کہ معروض داشتم کہ عطیہ کہ بر فقیر شدہ نصف آن کہ پانزدہ سال باشد بیک فرزند من عنایت شود و نصف ثانی بفرزند ثانی و اثر اجابت مفہوم گردید و چون از مزار فیض آثار حضرت شاہ نقشبند رضی اللہ تعالیٰ عنہ مرخص شدہ ارادہ مراجعت نمودند فرمودند کہ در وقت رخصت خدمت حضرت خواجہ را چشم پر آب دیدم آنزمان مشعر بر قرب ارتحال خود میدانم و بفقیر و میان ضیاء الحق فرمودند کہ عرض شما ہر دو برادر را بخدمت حضرت خواجہ نمودم ایشان عنایت کردند کہ نسبت ما در او لاد تو تا انقراض این نشاء خواہد ماند و از جانب شما یان خاطر مرا جمع نمودند و چون بزیارت حضرت سید امیر کلال رضی اللہ تعالیٰ عنہ آمدند و زیارت فرمودند گفتند خدمت امیر مرا بقرب ارتحال مطلع نمودہ فرمودند کہ اینجائی ما خواب رویدمعروض داشتم کہ مرا بزیارت حضرت شاہ می باید رفت رخصت عنایت فرمودند ازین نوع معاملات مشعر بر قرب وفات بایشان بسیا نمودند و چون بزیارت حضرت شاہ مشرف شدند از ان حضرت شفقت بسیار مشاہدہ نمودند و مکان قبر ایشان را نیز بایشان نمودند اما خدمت ایشان بفقیر اظہار نکردند چون روزی دو سہ در آن جا ماندند فقیر عرض نمود کہ شتربانان ظاہر می نمایند کہ درین مکان پشہ و مگس بسیار است و از ان بشتران زیان میرسد باید کہ کوچ کردہ شود فرمودند کہ از مردم این جائی مکانے کہ برائے شتران خوب باشد دراین نواحی تحقیق کردہ شتران را بدانجا فرستید و مرا و را اینجا معاملہ در پیش است کوچ نمی کنیم فقیر از مردم آنجا جہت شتران مکان تجسس نمودم گفتند مارمول برائی شتران مکان خوب است آن جا شتران را فرستادہ شد روز جمعہ فقیر برائی نماز در مسجد روضہ رفتم چون بمکان آمدم خدمت

ایشان

Marfat.com

ایشان را لحاف برسر کشیده یافتم عرض کردم که خیر است فرمودند که تپ آمده است وآثار مرگ دیده می شود و مکانے که حضرت شاه بایشان نموده بودند در حین زیارت نیز ظاهر فرمودند و آنچه وقت رخصت از حضرت مدینه منوّره اشارت یافته بودند نیز بیاد دادند فقیر یا برادر خود متألم شدیم بما انواع دلداری و مهربانے نمودند و امر بصبر کردند مدت آزار ایشان بیست و چهار روز کشیده شب دوازدهم ربیع الاول تیاری طعام عرس فرمودند و تاکید نمودند که وقت طلوع آفتاب طعام تیار شود علی الصبح بخدمت عرض نمودم که طعام تیار است دست مبارک برداشته بر حالت جناب اطهر صلی الله علیه وآله وسلم گذرانیدند و فرمودند که بگویند که بزودی طعام بمردم بخورانید و بفقیر فرمودند موی مبارک جناب نبوی علیه وعلی آله الصلوة والسلام بکشا که زیارت می کنم چون زیارت نمودند باز فرمودند که قرآن تلاوت مرا بکشا که بزیارت آن نیز مشرف شوم چون کلام مجید کشوده شد سورة الحمد و آیه از سوره بقره تلاوت کردند بعده فرمودند که پارچه کفن خود را که با آب زمزم تر نموده بودم و داخل روضه منوره و کعبه معظمه کرده بودم آنرا بیارید چون حاضر شد در گوشه ازان اثر آب باران که در راه شده بود یافت بفقیر و برادرم امر نمودند که شما هر دو خود بکنار جوئے شده این پارچه را باحتیاط نمازی کنید و زمزمی که موجود است آنرا شگافته با آب آن تر سازید و بکان خوب خشک کرده بیارید چون ازین خدمت فارغ شدیم و بخدمت رسیدیم ایشان را محتضر یافتیم بطرف ما این نگاه نمودند فرمودند که من الهام کردند که اگر برای فرزندان خود سلطنت میخواهی که با آنها داده شود عرض نمودم که بجز فقر و بیچیزے نمی خواهم و با آن شما را نواختند و بخدا جل شانه شمایان را سپاریدم و بذکر اسم ذات مشغول شدند و بطریقه خاصه خود رحلت فرمودند وقت رحلت ایشان پاسے از روز گذشته بود یا قدرے زائد بر آن و آن روز جمعه بود تاریخ دوازدهم از ماه رفیع القدر ربیع الاول سنه هزار و صد

Marfat.com

وہجدہ از ہجرت حضرت خیر البشر علیہ وعلی آلہ الاطہر مع صحبہ الانور من الصلوۃ الاظہر مدت عمر مبارک ایشان بہ پنجاہ وو سال کامل رسیدہ ومکانے کہ ایشان بدان اشارہ فرمودہ بودند رواقے از قبہ ثانی مزار فیض آثار حضرت امیر کرم اللہ وجہہ الکریم بود کہ قبر مبارک آنجا کندہ شد بعد از نماز جمعہ جماعت کثیر در روضہ منورہ حضرت بر ایشان نماز گذاردند ودفن ایشان وقت نماز عشا شد سبب توقف دفن آن بود کہ مکان مذبور رواقی از قبہ شریف بود وبنای آن بسیار از زمین عمیق برداشتہ بودند تا بزمین اصل رسیدند مدت کشید ہنگام دفن شریف این فقیر ایشان را بہ قبر مبارک گذاشتم وبرادرم میان ضیاء الحق سلمہ ربہ از بالائے ایشان را بمن رسانید چون روئے مبارک را کشودم چشم کشودہ بجانب فقیر و برادرم نگاہ مہر آلودہ انداختہ ضحک فرمودند برادر فقیر گفت ایشان زندہ اند چون در قبر بگذاریم دراین اثنا چشم مبارک پوشیدند چون گفتگوی برادرم بسیا شد مردمی کہ آنجا حاضر بودند گفتند کہ از اولیائے ازاین نوع خوارق بسیا بعد مرگ وقوع یافتہ چنانچہ خدمت حضرت مولوی صاحب جامی رح در نفحات در ذکر حضرت خواجہ محمد پارسا نیز ازاین نوع نوشتہ اند باری سخن گفتگوئے ما گردید رضی اللہ تعالی عنہ تاریخ مبارک ایشان را درین نظم منظوم نمودہ ام

منظومہ

عفیفہ کہ دراین مرز وبوم مدفون است	وحیدہ ایست زآل رسول یزدانی
بعالم ارچہ مسمات امت معصوم است	مخاطبہ است بالہام فاطمہ ثانی
مراتبے کہ بوحی کردہ مرحمت یزدان	نمی تواں کہ شمارم بوسع انسانی
رسید نسبت فیضش زشہ صفی اللہ	کہ بود خال وحی آن معدن صفا دانی
چو نفس اطہر او بانگ ارجعی بشنید	بگفت راضی ومرضی بامر یزدانی

بصدر

Marfat.com

بصدر جنت فردوس با ہزار اکرام
خدا کناد مقامش بفضل سبحانی

ہزار درود صد و ہجدہ ز ہجرت نبوی
گذشتہ بود کہ بگذاشت عالم فانی

برصدر کتاب وعدہ رفتہ بود کہ ذکر صالحاتے کہ از صحبت کثیر البرکت ایشان بدرجات ولایت رسیدہ اند واز خوان الوان ایشان وائقہ کمالات چشیدہ بعد از ذکر ایشان مذکور خواہد شد آما اعراض از تطویل کلام قلم از تکتیب احوال آنہا باز داشت واکتفا بذکر مجمل ایشان نمود وبدان ختم کتاب را قرار داد **فرد**

نمیگردید کوتہ رشتہ معنی رہا کردم
حکایت بود بی پایان بجا موشی وا کردم

والحمد للہ الذی اعاننی باتمام ہذہ الرسالۃ وآصلی علی نبیہ صاحب الشفاعۃ وعلی آلہ وصحبہ الموصوفین بالکرامۃ واخلصنی من الکتابۃ مع الکرامۃ والسلامۃ :- قد فرغت من تسوید ہذہ الرسالۃ المیمونۃ بعون اللہ سبحانہ فی یوم الاثنین تاسع وعشرین من شہر رمضان المبارک سنۃ ثلث وثلثین بعد الف ومائتین من الہجرۃ الخاتمیہ علیہ وعلی آلہ الف الف صلوۃ وتحیۃ فی ٹنڈہ محمد خان من توابع السند ہ۔

وآقول اللہم مغفرتک اوسع من ذنوبی ورحمتک ارجی عندی من عملی **ابیات لمؤلف**

بنام ایزد وز تائیدات سبحان
ز الطاف شہنشاہ رسولان

مدادم یافت از مشک ترا مداد
بتحریر سلاسل زاہل عرفان

گرفتم خامہ را از کلک مانے
پئے تصویر نقش نقشبندان

نمودم انتخاب این منتخب ہا
ز احوال خداوندان ایقان

Marfat.com

بنظم آمد چو این دُرہائی منثور — وز آب و تاب اول شد دوچندان
صفا بخشد جہانرا نامہ من — زبس شد منزلِ صافی درونان
مصفّا ہر یکے زاوصاف کثرت — بوصدت کرد تسلیم دل و جان
شدہ از خویش بیرون صد مراحل — زچون و چند گسستہ دل و جان
پی گل گشت بستان معانے — ز خاشاکِ صور برچیدہ دامان
ز خود گم گشتہ چندان کز و عالم — نیابد کس نشان زان بی نشانان
شدہ مولود زو تولید ثانی — در انوارِ قدم گشتہ نمایان
ترقی کردہ از اوجِ ولایات — رسیدہ در کمالاتِ رسولان
قماشان با بقا مخلوط گشتہ — چو پور بوقحافہ مردہ باجان
ز خود بگذشتہ در عین شہودند — عمر آسا محدّث اکثرے شان
منوّر در ولایت از نبوت — بہ تبعیت نوذی النورین شان دان
گذشتہ زاعتبارات و شیونات — شدہ محفوف ذات اللہ علی شان
نہ گر زآنند محسوبند در آل — تعالی اللہ زہی عز و زہے شان
اگرچہ وقر دل پیمدح است — زبانم لال شد از وصف ایشان
خداوندا بحقّ ذات پاکت — سوالی دارم از تو رد مگردان
چہ کم آید ز الطافِ عظیمت — کنی گر فضل را در سلک ایشان

الٰہی ہر آن کس کہ این خط نوشت — ببخشا گناہش عطا کن بہشت
غلام ہمت آن عارفان باکرم — کہ یک صوابش بینند صد خطا بخشند

الحمد للہ ذی الانعام۔ والصلوٰۃ والسلام علی سیّد الانام۔ وعلیٰ آلہ الکرام
وصحبہ العظام۔ الی یوم القیام:۔

اَمّا بعد نمودہ می آید کہ این افتتاح خاتمہ است کہ آنرا تکملہ این منتخبات عالیات

Marfat.com

وتتمه این کلمات زاکیات نموده شده تیمنا وتبرکا از کلام الهام فرجام جناب فیض مآب نتیجة الاولیاء خلاصة الاتقیا هادی طریق اندراج النهایة فی البدایة حضرت شیخی ومرشدی قیوم جهان قطب دوران غوث الزمان فرد الاوان مجدد مائة ثالث عشر سمی ابو البشر مقتدای خلائق رهنمای طرائق کاشف اسرار لی مع الله حضرت حاجی محمد صفی الله رض بیت

عنان از کف مده کاین راه دور است	رجوعی جانب مطلب ضرور است

المقصود آنکه بخاطر فاتر این احقر چنان راه یافت که قصائدے که جناب ایشان نظم نموده اند وبعضے از آنها در حمد ومناجات حضرت باری عز اسمه وبرخے در نعت جناب رسالت مآب صلوات الله تعالی علیه وعلی آله وبعضی در منقب حضرات اهل بیت وخلفاء الراشدین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین وبعضی در مدائح حضرات عالی درجات اجداد وکبار ایشان علی الترتیب وقوع یافته بود خائف از آنکه مبادا بمرور ایام آن لآلی منثور مستور گردند وچهرهٔ زیبا از کمال استغنا از ناظران پوشند چون این رساله جهت بیان احوال ایشان تصنیف وتالیف شده است آنها که از قلم محترم ایشان یافته بود حفظ آنها در اینجا زیبا نموده وخاتمه کتاب کرده شد۔ **شعر**

فالدر یزداد حسنا وهو منتظم ؛ هذا هو

مناجات بدرگاه حضرت قاضی الحاجات من کلامه الشریف

رب یسر وتمم	بسم الله الرحمن الرحیم	وتمم بالخیر وبک نستعین

ای نام خوش تو ورد عشاق	درد تو دوای جان مشتاق

Marfat.com

ای حمدِ تو بیحد از بیان ها — در شکرِ تو منفعل زبان ها
ای ذاتِ تو برتر از چه و چون — از وہم و قیاس جمله بیرون
بر اوجِ کمالت ای خداوند — بال و پرِ مرغ فکر دربند
آنجا که ترا حریم و جاه است — اندیشه فکریان تباه است
در مرتبهٔ تو عقل و تدبیر — نایافته راه غیر تقصیر
ای آنکه ثنا و مدحتِ تو — ناید ز کسی چو حضرتِ تو
ای فضل ترا نهایتے نیست — وی لطف ترا بدایتے نیست
سر تا بقدم گناهگارم — جز فسق و فجور نیست کارم
از جبر بلیس و نفس مردار — در چاه معاصیم نگونسار
ای فضل تو از گناهِ من بیش — بخشای مرا برحمتِ خویش
هر چند که در نهان کرامت — بوداست ولی من از جهالت
گشتم با مانت تو حامل — کردی لقبم ظلوم و جاهل
ای بادشه سریر تقدیر — ناید ز جهول غیر تقصیر
از کثرتِ جهل غفلت من — شد ظلم و فساد خصلت من
فرمان ترا بجا نه کردم — بد کردم و جز خطا نه کردم
جز کذب و دغل نیامد از من — بی شبه عمل نیامد از من
پیمانهٔ عهد را شکستم — سر رشته بندگی گسستم
یک طاعت بی ریا نکردم — بی عشوه و بی نما نکردم
جز کبر و غرور سرکشی ها — جز ما و منی و کجروی ها
جز نام و نشان و ننگ و ناموس — جز حیله و زرق و مکر سالوس
دیگر عملی ز خود ندارم — این است متاع روزگارم

Marfat.com

القصہ منم ای کریم و غفار — کردم بگناہِ خویش اقرار
ای آنکہ بجز تو ام خدائے — لطفِ تو زبندگان جدائے
ہرچند زبون و زشت کارم — از رحمتِ تو امید دارم
با اینہمہ ظلم و فسق و عصیان — نومید نیم ز لطف و احسان
اکنون بکرم بگیر دستم — مگذار چنین خراب و مستم
تا شد بود آنکہ سنگ اسود — بے پرتوِ مہر لعل گردد
ہیچ است کہ آید از گیاہے — بیجذبِ عطائے کہربائے
اند از فلابہ وفا را — مگذار بطورِ خویش ما را
تخمی بدلم ز مہر خود کار — خار بن ما سوی برون آر
جامی زمیِ بقائے ایمان — در دہ بکرم ز راہ عرفان
از دولتِ وصل مژدہ بخش — دل زندہ و نفس مردہ بخش
با شعلۂ نار عشق جان سوز — شمع شب تار من برافروز
از کاس کرام شاہ لولاک — یک قطرہ چکان بروئے این خاک
از رویت خود مساز نومید — بیرنج رسان بگنج جاوید
دل بستہ صفی بنقش نامت — سرمایہ اوست لطف عامت

وله ایضاً فی مناجاتہ

الٰہی گرچہ بدکارم عقوبت را سزاوارم — امیدِ مرحمت دارم تو ئی رحمٰن یا اللہ
نشد صوم و صلوٰۃ از من نہ حج و نہ زکوٰۃ از من — نہ سعی در ثبات از من بجز بطلان یا اللہ
من از حسن عمل دورم بداغ فسق ناسورم — عیان چون قصر معمورم نہان ویران یا اللہ
بصورت شیخ صنعانم بمعنی ننگ گبرانم — نہ راہ کفر را دانم نہ از ایمان یا اللہ

Marfat.com

منم حادث قدیمی تو رحیمی تو
لئیمم من کریمی تو بصد برہان یا اللہ

بکردارِ خراب من بفعلِ ناصواب من
رخِ احسان متاب از من نوئی منان یا اللہ

بروئی آلِ پیغمبر بکوئی کعبۂ انور
ز تقصیرات من بگذر بایں و آں یا اللہ

بصدیق و عمر عادل بعثمان و علی عامل
عیاں کن با منِ جاہل رہ عرفان یا اللہ

بوقتِ نزع من بارے بعشقِ خویش کن یارے
مرا بی شوق نگذاری مرا ران آں یا اللہ

چو سکراتم قریب آید اگر لطفے کنی شاید
مرا بوئی حبیب آید ز عربستان یا اللہ

دراں حالم ثباتم دہ برات حسن خاتم دہ
ز گنجِ خود زکوتم دہ زرِ ایمان یا اللہ

ز بعدِ مردنم خویشاں زن و فرزند و درویشاں
بنالند ساعتے ایشاں چو غم کیشاں یا اللہ

پس انکہ حیلہ پردازند تکفینم ہنر بازند
بگورستان روان سازند مرا ایناں یا اللہ

بقبر من فرود آرند بخاکِ تیرہ بسپارند
بہ تنہائیم بگذارند دراں زندان یا اللہ

ز منکر وز نکیر من بفریاد و نفیر من
تو باشی دستگیر من بہر عنوان یا اللہ

بحشرم چوں برانگیزی بجسم جان درآویزی
مرا از لطف نامیزی بمغضوبان بیا اللہ

من از اندیشہ آندم بگردابِ غم افتادم
ز عمرِ خویش ناشادم اجل خواہاں یا اللہ

ولی مشکل بود آندم کہ گر صد مرگ را خوانم
خلاصی نیست از آنم بہیچ عنوان یا اللہ

اگر لطفت شود شامل بایں غرقابۂ مشتِ گل
کہ آید بر لبِ ساحل ازاں طوفان یا اللہ

دراں وادی چو درمانم کنی دشوار آسانم
کشی بر لوحِ عصیانم خطِ غفران یا اللہ

صفی کو زشت کردار است بخشایش سزاوار است
ترا از جان طلب گار است بدل جویاں یا اللہ

وَلَہٗ فِی تَحْمِیْدِ بَارِیْ عَزَّاسْمُہٗ

ابتدا کردم بحمدِ ذاتِ قدس ذو الجلال
واحدِ بیمثل فردِ لاشریکِ بی مثال

وائی کنج قدم سلطانِ اقلیمِ ازل
داورِ ملکِ ابد شاہِ سریرِ بے زوال

Marfat.com

صانع افلاک و عرش و کرسی و لوح و قلم
خالق لیل و نہار و انجم و ارض و جبال

مالک و معبود و رب عالم بیحد و عد
وارث و مولائی کل حی قدیم لایزال

مطلع زاندیشۂ دل واقف ذات الصدور
عالم سر خفی دانائی ہر وہم و خیال

سامع اصوات حیوان و نباتات و جماد
ناظر بطن البطون قادر بحال ہر محال

ظاہر و باطن مع الکل بجہت در ہر جہت
ابتدا و انتہا مستقبل و ماضی و حال

میکند ہر روز ایجادی و حشر و عالمے
کل یوم ہو فی شان است فصل و ماہ و سال

بر دوام ہستیش بیشک و ریب اند معترف
ہمچو اصحاب ہدا ارباب بطلان و ضلال

ناید از ملک عدم فردی باقلیم وجود
تا بسمع دل چہ جان ز و نشنود بانگ تعال

در فضای ہر دو عالم نیست رقصان ذرہ
بی شعاعی پرتو خورشید عکس آن جمال

کل سمیع و کل بصیر و کل قدیر است و کلیم
کل او علم و ارادت کل حیات بی زوال

این صفات سبع با تکوین باشان وجود
مبدء ایجاد و اصل بر اصول اند ر ظلال

گرچہ عین ذات و استند جمعی از قصور
فی الحقیقت زائد اند از ذات بحث ذوالجلال

ناشی از ذات اند ظل ذات باقی ہمچو ذات
بی تغیر بی تنزل غیر حادث لایزال

مقتضای این وجود لاغیر لاہو گفتہ اند
با وجود زائدیت آن کاملین حال و قال

مختصر سازم کہ با این جملہ اوصاف وجود
نیست عرض و جسم و جوہر را در آنحضرت مجال

او بذات خویش موجود است بی شان وجود
ہمچنین در ہر صفت خود بیحد است و پر کمال

پاک از تشبیہ و تمثیل است چونی و چگون
برتر از دید است و راز دانش و فکر و خیال

بعد حمد اللہ بنعت حضرت شاہ رسل
می سرایم چون ہزار اندر گلستان مقال

گرچہ من عمریست در شکر گل رخسار او
نالہ ہائی زار دارم نذر بستان وصال

غنچہ سان در سینۂ دل طوطی روحانیم
از مدیحش دفترم صد رنگ دارد زیر بال

قمری جان ہم بفیض سایۂ سرو قدش
در ثنای قدس او گویا ست ایام و لیال

Marfat.com

لیک امروز از پئی تجدید زینہگاہ شوق
می کشایم طرح نو اوراق گلزار مقال

منکہ از جام وصالش سرخوش و مستانہ ام
لاابالی میدرم چاک گریبان خیال

گہ تدرو آسا فغانے برکشم از سوز دل
گاہ گلبانگے چو طاوسان بستانِ جمال

گہ برنگِ فاختہ کو کو زنم کو کوئے او
گہ چو لک لک جملہ لک گویانش مصدق حال

گاہ چون طوطی جواب لعل شکربار او
در پس آئینہ زستادِ ازل دارم سؤال

گہ بنیرانِ فراقش چون سمندر سرخوشم
گاہ می نالم چو بلبل در گلستانِ وصال

گہ بظلِ لطف او سازم مگس را چون ہما
گہ ہما را چند میگردانم از عکس ملال

گہ چو سیمرغی بقاف قربتش پر می کشم
گہ چو عنقا می خرامم در نہایات الوصال

گاہ باز آیم ازان قربت چو شہبازی بصید
گہ بطبل باز بازم خواندہ آن شہ بیچون

گہ بصید زلف او سازم دراز از خود مرا
گہ سراپا حلقہ ام در دام فکر این خیال

گاہ می خندم چو گل از فرحتِ دیدار او
گاہ می گریم چو شمع محفلِ ارباب حال

گہ چو نرگس دیدہ بیدارم پئی نظارہ اش
گہ بنجوابم غنچہ سان جویای آن صبح وصال

گہ سرافرازم چو سرو از نو بہا جلوہ اش
گہ بخاک راہ چون برگِ خزانم پائمال

گہ شگوفہ سیم جان سازم نثارِ مقدمش
گاہ از دل میکنم چون گل فدائی آن جمال

گاہ نورافشان چو بدرِ کاملم از پرتوش
گہ چو انجم شب دوانرا وارہانم از ضلال

رقصم

گاہ تابم ہمچو مہر از مشرق حمد و ثنا
گہ بنعت از مطلع ثانی برایم چون ہلال

وَلَہ المطلع الثانی

ای شہ ملک رسالت وای حبیب ذوالجلال
کلکِ صنعت مظہرِ حق شمعِ بزمِ لایزال

کوکبِ برجِ ہدایت بدر اوجِ معرفت
نیرِ چرخ حقیقت آفتابِ بے زوال

Marfat.com

گوہر دریائی وحدت واحدیت را ظہور — مبدأ ایجاد کثرت منشأ خیر و کمال
نخل بستانِ بعمرک سرو باغ فاستقم — بلبلِ گلزار سبحان الذی اسری مقال
بوالبشر از شان علم و نسبت ذات تو شد — اعلم الاسمار و مسجودِ ملک بی قیل و قال
وآن سفینہ صدر نوحی چون صدف بود از درت — تا چو گوہر رست از امواج طوفانِ زوال
رشک گلزارِ ارم شد نار بر جانِ خلیل — داشت بر جو بار دل از کوثرت آب زلال
موسئ عمران بطوف کعبۂ دیدار تو — در بیابانِ طلب بودی حدی خوان ماہ و سال
عیسئ مریم ز دور اسم جان بخشِ تو یافت — آن مسیحائی و اوج و رفعت و قرب کمال
اصل ایجاد رسل بل مبدءِ اظہار کل — فی الحقیقت ذات تست آنور ذات ذو الجلال
تیر دعوت چلہ قوسِ اجابت می کشد — کش ہدف سان فرق بدخواہ تو سا پامال
ہست از اعجاز فیضِ مقدمت بر عدم — بحرِ مرجانِ وجود و گلشن حسن و جمال
وز شعاع برقِ نعلِ تو سنت افروختہ — مشعلِ مہر و چراغ انجم و شمع ہلال
از بہار تیغ احبابِ تو باد اغرقی خون — لالہ سان سرہای اعدایت بدامان قتال
کام خشکِ خصم شرع و ملت سیراب نیز — زآب زہر آمیز جامِ انتقامِ ذو الجلال
ایکہ گردد از گرد نعلین تو عرشے ذو المنن — تو تیائی دیدہ ہا آن عظمت و عز و جلال
کے رسد بر اوجِ نعتت بال ادراکِ ضعیف — لاجرم چون غنچہ ام سر در گریبانِ انفعال

باد از حق صد تحیات و سلامِ بیعدد
بر روان اقدست با سائر اصحاب و آل

ایضاً وله فی نعتہ صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم بطریق المخمس

روشن ز مہرِ عارضت قندیل ماہ و مشتری — محو مہِ رخسارِ تو چون ذرہ شمس خاوری
نامِ خدا بر طور دل ہیوستہ حق را مظہری — در محفلِ جمع رسل تابان چو شمع انوری

Marfat.com

حیرانم اندر وصف تو کز ہر چہ گوئم برتری

ای لی مع اللہ مرتبت وای قاب قوسین مکنت ؛
اوجِ لعمرک منزلت والشمس وصفِ عارضت ؛
واللّیل وصف گیسویت سبع المثانی مخبرت
اِنّا فتحنا عکرت لولاک حق تاجِ سرت

زیبد بفرق اقدست این افسری پیغمبری

تا عکس رویت دیدہ ام کلبِ درت گردیدہ ام
عشقت بدل ورزیدہ ام مہرِ بجان بگزیدہ ام
از دیدہ خون بارید ہ ام مانند نے نالیدہ ام ؛
گردِ جہان گردیدہ ام خوبان عالم دیدہ ام ؛

چون توشۂ نشنیدہ ام بر مسندِ دین پروری

ای تاج فرق بو البشر وای نوح را نور البصر
فخرِ خلیلِ نامور اشجار خلت را ثمر
ہم شمع ایمن را شرر ہم آل موسے را ظفر
افسون عیسے را اثر مثلت نباشد در بشر

خیل رسل انجم قمر تو آفتاب خاوری

ای خواجۂ طٰہٰ لقب وای سیدِ یٰسین نسب
شاہنشہِ شرق وغرب ماہ عجم مہرِ عرب
بستانِ صنعت را رطب ایجاد عالم را سبب
روزِ نخست اندر طلب آئینۂ دیدار رب
پیدا نشد در این حلب جز روئے ای شکر پرے

Marfat.com

ای مہر شرق وَالضُّحٰی وی بدر اوج ھَلْ اَتٰی
نجمِ سپہرِ ما غوٰے شمع شبستان سجٰے

شہباز اوجِ فاستوی عنقای قرب قَدْ دای
بعد از تدلّٰی و دنٰی از ہمت اے بُوالعلی

زاغ البصر شد ما طغٰے تا غیر حق را ننگری

عرشِ معظم جائے تو بر فرق کرسی پائے تو
اوجِ دنٰی اَدْنای تو بزم رآے ماوائے تو

روح القدس شیدای تو رضوان چمن آرائے تو
فردوس خاکِ پائے تو طوبٰے قدِ رعنای تو

رخسارہ زیبائے تو دیدِ حق است ای انوری

ای سرورِ دنیا و دین واے رہبرِ ملکِ یقین
از حق ترا صد آفرین بودہ است و باد اہم قرین

کوئے تو فردوسِ برین پیکِ درت روح الامین
نقاش گلرویان چین نقشِ جمالش را بہ بین

ناید ز تو مانند این گر صد کنی صورت گری

ای مہر اوجِ لامکان بدر سپہرِ عز و شان
شمع شبستان جہان نجمِ منیر آسمان

ختم رسل صاحبقران مرآت نورِ مستعان
از ہجرت ای جانِ جہان جان در بدن دارد فغان

کم ناید از لطف شہان گر بر غریبان بنگری

من والہ روی توام دیوانہ بوئے توام
جان دوز ابروی توام دلبند گیسوی توام

Marfat.com

مستسقے جوئی توام بیمار دارو ئے توام | آشفتہ موئی توام گشتہ کوئے توام
درہائے و درہوئے توام افتاں و خیزاں ہر گہری

ای شافع روز جزائی وای والیٔ ملک عطا | ہر دم صلوٰۃ و مرحبا بیوستہ باد امر ترا
کلبت صفی بینوا گم کردہ درگاہ وفا | از شومی حرص و ہوا دارد بہر در التجا
آر باحرمت نام خدا سوئی خودت کن رہبری

ایضاً لہ فی نعت سید المرسلین علیہ وعلی آلہ الصلوٰۃ والسلام

کعبہ ارباب معنی مصحف روئی شما است | قبلہ گاہی عالم دل طاق ابروئی شما است
سفر اظہار جزو کل سطر فرقان ہدا | خال ہندوئی شما زلف سمن بوئی شما است
تو تیائی جوہر ما زاغ کحل ما طغیٰ | سرمہ اعجاز بار چشم جادوئی شما است
لیلۃ القدر کہ مے نامند اہل معرفت | پرتو عکس سواد خط دل جوئی شما است
از فراز قاب قوسین تا باوج ما دنیٰ | گردش پای نگاہی چشم جادوئی شما است
نسخہ والشمس وصف آفتاب عارضت | فقرہ واللیل نعت شام گیسوئی شما است
صیت ارسلناک الا رحمۃ للعلمین | بانگ طبل فیض عام نام نیکوئی شما است
خلعت انا فتحنا و ردای فاستقم | زیب قد قامت موزون دلجوئی شما است
گرچہ اجناس کساد جسمم از قربست دور | نقد جان تجار دش سیارہ کوئی شما است
گشت مسجود ملک آدم طفیل حضرتت | نار ابراہیم گل گل زاب ابروئی شما است
شیث ادریس و عزیر و صالح و جرجیس و نوح | ہر یکی چون ماہ محو نیر روئی شما است
در چہ شوقت ہزاران یوسف مصری اسیر | صد چو اسمٰعیل قربان گشتہ کوئی شما است
ہر اولوالعزمی چو عیسیٰ از قدوم تو بشیر | ہر رسل چون موسیٰ عمران ثناگوئی شما است
حشمت ملک سلیمان کے پسند د برجوی | مور مسکینی کہ آب و دانہ اش جوئی شما است

اردو

Marfat.com

سر فرو نارد بزیر سایۂ بال ہما
ہر گدای کو بجان دل بستۂ کوی شماست

قلب زر اندودہ ام چون نقد خالص در جہان
رائج از تشریف ضرب سکۂ کوی شماست

گر بہ تن دور از حضور لامع النور توام
حمد للہ تا نفس باقیست جان سوی شماست

پشت پا بر افسر جمشید و کسری مے زند
آن شرافت قامت کو سر بزانوی شماست

رشک شیران جہان است آنکہ بر باب الوفا
چون صفی از صدق دل گر کین سگی کوی شماست

وَلَہٗ فِیْ نَعْتِ سَیِّدِ الْمُرْسَلِیْنَ اِمَامِ الْمُتَّقِیْنَ عَلَیْہِ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَاَصْحَابِہٖ اَفْضَلُ صَلٰوۃِ الْمُصَلِّیْنَ وَاَزْکٰی سَلَامِ الْمُسَلِّمِیْنَ

یا رسول اللہ فدای خاکپایت جان من
جسم و روح من دل من دیدۂ حیران من

والد و مولود من اموال و خان و مان من
ہستی من عمر من جمعیت و سامان من

شد طفیل مقدمت ای رحمت حق را ظہور
دین من دنیای من اسلام من ایقان من

مصحف رو مدّ ابرو سطر گیسوی خوشت
کعبۂ من قبلۂ من رشتۂ ایمان من

شوق فردوسم کجا باشد خیال کوی تست
گلشن من جنت من روضۂ رضوان من

بی جمال گلشن آرای تو بستان ارم
گلخن من دام من زندان من نیران من

سایۂ موج خیال لعل گوہر بار تست
سلسبیل و کوثر من زمزم و حیوان من

تشنہ لب مردن بدشت یثرب و بطحای تو
جام جان بخش طہور عمر خضر ست آن من

چشم دارم کہ شود خاک درت روز پسین
عنبر تکفین و کحل دیدۂ حیران من

در شبستان لحد گردد خیال قامتت
شمع امن مرقدی من نخل گورستان من

حفظ نام اقدست باشد بگیر و دار حشر
دافع رنج و غم من شافع عصیان من

چون شفیع ما توئی در یوم تبدیل الوجوہ
زہد گردد فسق من طاعت شود عصیان من

Marfat.com

چون شفیع ما توئی منت نہد در رستخیز — بر سر بخشش گناہم بر کرم احسان من
چون شفیع ما توئی دزدد نفس از ابر مہر — نار قہر از بیم سیل تیرہ عصیان من
چون شفیع ما توئی باشد تملق نقد وقت — کیمیای مغفرت را با مس عصیان من
چون شفیع ما توئی زین فرح گردد عاقبت — بزم شادی مرگ ماتم خانۂ عصیان من
بادشاہا آسمان جاہا ملائک عسکرا — مرشدی من ہادی من دین من ایمان من
از جناب حضرتت دارم تمنای بدل — ای نثار مقدم پاکت ہزاران جان من
تو سلیمان الہی منم مورے ضعیف — وادی نمل است سرتاپا دل ویران من
سر بسنگ و کوہ و صحرا می زنم دیوانہ وار — می چکد خون جگر از چشم گل ریزان من
کوہ در دم عاجز است از چارہ جانم مسیح — نیست غیر از شربت دیدار تو درمان من
شعلہ زار سینہ ام چشمک بہ نیران می زند — قطرہ وصلے چکان بر آتش ہجران من
ز اشتیاق لعل جان بخش و در دندان تو — چشمۂ یاقوت شد چشم گہر افشان من
مغربستان دلم را مشرق انوار ساز — شمس من خورشید من مہر جہان تابان من

مطلع ثانی

یکشب از لطف و کرم شو ساعتی مہمان من — فرش راہت دیدہ من خاکپایت جان من
خورم آن وقتی کہ از تشریف فیض مقدمت — بر سریر خلد خندد کلبۂ احزان من
ای خوش آن روز و مبارک ساعتے فرخندہ شب — یوسفستانت شود بام و در کنعان من
صد چمن گل عالم از یک غنچۂ خندان تو — بحر خون موج چمن زا بر شفق باران من
شمع جان کعبہ نور دیدہ بیدار تو — گردد مایہ صد دیر کردہ غفلت مژگان من
گلشن فردوس شاداب از نم نیسان تو — گلخن دوزخ سیہ زا عمال ناشایان من
در حریم کعبۂ دل ورد نامت صبح و شام — نور چشم و راحت جان قوت ایمان من

گردے

Marfat.com

گر دمی بی یاد تو گیرم نفس گل می کند — کوریٔ من ظلمت من درد بے درمان من
بستنِ لب از ثنائے مدح جاہ تو بود — ذلتِ من خواریٔ من حزن من حرمان من
ذکر جاہ و حشمت و اقبال و قربِ حضرت — افتخار و عظمتِ من افسر من شانِ من
بر سر و تن خرقۂ فقر و کلاہِ شوق تو — قلعۂ بی آفت من برجِ عالی شانِ من
یاد مژگانِ سیاہ ابروئے خمدار تو — ناوکِ من تیر من قوسِ اجل فرمانِ من
خاصہ فکر گردشِ چشمت بدفعِ خصم بد — تیغِ برق آمیز من برقِ شرر جولانِ من
کعبۂ مسدور امت پناہا شافعا — ای امانِ جانِ من وای حافظِ ایمانِ من
سائلانہ آمدم بر درگہت کز کلکِ جود — خطِ بخشائش کشی بر نامۂ عصیانِ من
زآبشارِ فیضِ نعمت خورم و شاداب باد — باغِ نظمِ دلکشِ من گلشنِ دیوانِ من
خالی از نقشِ خیالِ مدحِ حسنِ تو مباد — خال و خطِ فکرتِ من معنیٔ پنہانِ من
ہست در اقلیمِ ایمان کلبۂ گاہش صفی — خواجۂ من والیٔ من سرور و سلطانِ من
دست صدقی می نہم اکنون بدامانِ دعا — ای نمک پروردۂ مدحت امانِ جانِ من
تا شفق زار است دشت صبر از تیغ ستم — تا شرر بار است آہِ سینہ سوزانِ من
کشت جانِ خصمِ شرع اقدست سیراب باد — زآبِ سیلِ قہرِ قومِ نوح ای خاقانِ من
خرمن نابود عمرِ دشمنِ دینِ تو باد — عشوہ گاہِ صرصرِ عادای شہِ دورانِ من

ایضاً لہ فی تتبع مولانا عبد الرحمن الجامی قدس سرہ السامی

کی بود روزی کہ عزمِ شیرب و بطحا کنم — رہ بکوئے دلبرِ مہ طلعت زیبا کنم
کی شبِ ہجران سراید کی دمِ صبح وصال — کی بخندم ہمچو گل کی غنچۂ دل وا کنم
ہم تراب طیّب طیبہ کشم در چشمِ جان — ہم بخاکِ پاک کہ دیدہ را بینا کنم
گہ بہ پہلو طی کنم این رہ بسانِ ربیعے — گہ چو بسطامی قدم از دیدہ و از سر پا کنم

Marfat.com

کے بود کز اشک چشم خونفشان در راہ دوست
ہر دمن پُر لالہ و ہر دشت را دریا کنم

گہہ حریم کعبہ را روم بجاروب مژہ
گہہ بابواب کریمش جبہہ سائی ہا کنم

چشمۂ زمزم کہ ہمجوشش زلال کوثر است
سلسبیل آسا کشم عمر ابد پیدا کنم

حجر اسود کو بچشم نور عین کعبہ است
بوسم و چون مردمک در دیدۂ خود جا کنم

گہہ فرود آرم سر تسلیم بر پائے حطیم
گہہ بہر رکنے سجود شوق سر تا پا کنم

ہم شوم قربان بصوت از برون آن خانہ را
ہم بصاحب خانہ راہے در درون پیدا کنم

در ضیائی آفتاب عظمت بیچونیش
ہستی شبرنگ خود را نیست سازم لاکنم

یا رسول اللہ کمند طرۂ مشکین کشا
تا ز ہر دام کشاکش دل کشائیہا کنم

بشگفد باغم ز فیض نو بہار روضہ ات
از ریاض روضۂ فردوس استغنا کنم

نیست در سر غیر سودائی قدم بوست مرا
عمر خضرم گر بود سر در ہمین سودا کنم

سر نہم بر خاکپایت بر ندارم تا ابد
حشر گر بر پا شود من حشر بر آن پا کنم

چشم جانم گر شود آئینہ خلد رخت
حاش للہ کار زوئی جنت الماوی کنم

ہم سرت گردم چو گردون ہمچو انجم در نثار
گوہر از دیدہ و دل نقد جان یکجا کنم

کے رسم در برّ مجنون تا بہر دم لیلئے
از خیال نقش پای ناقہ اش پیدا کنم

غرق طوفان فراقم آن قدر کز سیل اشک
طعنہ بر سامان ابر و مایۂ دریا کنم

حد ندارد قصۂ طولانی دردم صفی
ہمچو جامی دفتر باید دگر انشا کنم

مطلع ثانی

کی دمد صبح کہ بند غنچۂ دل وا کنم
عزم گل گشت بہار شرب و بطحا کنم

خورم آن روز و مبارک وقت و فرخ ساعتے
عزم سیر مطلع خورشید بے ہمتا کنم

وارہم از تنگنائی ہجر و زندان فراق
از سلاسلہائے بار غم سرے بالا کنم

کے بود کز پرتو مہر رخ زیبائے دوست
دیدہ را نور و سر و بر سینہ را پیدا کنم

Marfat.com

چشمۂ زمزم کہ دُر دوش مایۂ آبِ بقاست
در کشم در بحر دل آن چشمہ را دریا کنم

گہ بہ شوم قربان بگرد روضۂ شاہِ رسل
گہ بطوف کعبۃ اللہ دیدہ جائی پا کنم

کی رسم بہ بحر گوہر بحری و غواص آن
جستجوئے آن گرامی گوہرِ خود را کنم

در روم در قعر بحر اندر سراغ آن گہر
آن قدر جوشم کہ شورِ محشر برپا کنم

چون صدف گیرم بصدر خویش آن دُرِ دانہ را
ہمچو نیسان پر گہر دامان ساحلہا کنم

یا نبی کم فرصت و بس ناتوانم جذبہ
نہ کہ چون وی در طلب امروز را فردا کنم

دارم از سودائے ہر مویت بجان صد مایہ
صد ہزاران سر فدائے سودِ این سودا کنم

در بیابانی مدینہ در سراغ ناقہ است
کم شوم تا نقش پائے دلکشش پیدا کنم

باغ جانم بشگفد از نو بہارِ کوئے تو
از ریاضِ دل ہنال حبِّ رضوان لا کنم

ای خوش آن صحرا کہ در وے محملِ ناز تو گذشت
کحلِ چشمِ خود غبارِ راہِ آن صحرا کنم

بر سرِ ہر منزل و وادیِ این راہ از سرور
سجدہ گاہی شکر را لبریز سر تا پا کنم

می کشند دلرا نوائے بلبلے بستان جمام
کے بود یارب کہ رُو در شربِ بطحا کنم

سر بخواہم سود سرمایہ نیابم برائے صفی
یک سرِ مویش بعمرِ خضر اگر سودا کنم

ایضاً فی نعت سید المرسلین شفیع المذنبین علیہ وعلی آلہ الصلوٰۃ والسلام بطریق المثمن

دوش کین بحر مدور پر ز گوہر ساختند
از فروغ شمس عالم را منور ساختند

فلک مشحون ملک از ماہ انور ساختند
سبع را سیارہ این بحرِ اخضر ساختند

کہکشانی را کہ می بینی شناور ساختند
اسفل و اعلے و ما فیہا مقدر ساختند

Marfat.com

مقربان نہ طبق با این غزل در ساختند — کای وجودت باعث ایجاد این ہر دو سراست

سرور عالم محمد آن شفیع المذنبین — کلک صنعت مظہر حق رحمۃ للعالمین

خاک روب بارگاہ اقدسش روح الامین — از طفیل مقدم آن شہسوار ملک دین

شد وجود اولیا و انبیا و مرسلین — عرش و فرش و کرسی و افلاک و فردوس برین

گشت اظہار الوہیت برای آن امین — آیتین این مظہر لولاک بر نطقم گواست

گر نبودی ذات پاک آن شہ عالی تبار — آدم از کتم عدم ہرگز نہ گشتے آشکار

نوح را از قہر طوفانش کجا بودے قرار — ناشدی بر جان ابراہیم آتش لالہ زار

سوختی موسی بشمع ایمنش پروانہ وار — از دم عیسی نگشتی مردہ را جان دوبار

گر نبودی اسمہ احمد مر او را یادگار — غیر آن شاہ رسل این درجہ علیا کراست

ای الم نشرح ثنای سینہ سینای تو — وای مزمل با مدثر ہر یک از اسمای تو

خلعت طہ و یٰسین راست بر بالای تو — سورہ والنجم رمز درجہ علیای تو

نسخہ والشمس وصف عارض زیبای تو — آیت انا فتحنا رائت والای تو

فقرہ واللیل نعت جعد عنبر سای تو — حسبک اللہ کین ہمہ فرقان ترا مدح و ثناست

ز اشتیاق عارضت ای خواجہ عالی جناب — جان پر از غم دیدہ پر نم سینہ چاکم دل کباب

بیقرارم اشکبارم نی خوری دارم نہ خواب — زندگی بی روی زیبای تو مرگست و عذاب

من ندارم طالع بیدار تا بینم بخواب — ای برای حق برآ از پردہ خود بے حجاب

آفتابی آفتابی آفتابی خوش بتاب — کز فروغ نور رخسارت دو عالم را ضیاست

آن شبی وصل کہ آمد جبرائیل با صفا — گفت حق میخواندت برخیز ای صدر الوری

بہر پابوست ملائک صف زدہ در ہر سما — نہ فلک از گردش خود ماندہ حیران جا بجا

در رہت بکشودہ حق ابواب جنات العلی — حوریان باہم ز دیدار تو دارند مژدہا

عرش و کرسی با قلم خود را نمودہ آنجلا — خالق ارض و سما مشتاق دیدار شماست

Marfat.com

چون شنید این مژدہ از روح الامین خیر البشر
شاد برجست از سر بالین آمد سوئی در

دید براق عجیبی برق سیر و باد پر
پا نہا و اندر رکاب آن بادشاہی بحر و بر

چون بر وی زین نشست آن خسرو عالی قدر
از مکان و لامکان بگذشت در لمح البصر

ماند اندر سدرہ از وی جبرئیل را ہبر
گفت من نتوانم ای شہ و تراحق رہنماست

پس عنان برداشت آن شاہ سریر لامکان
رفت تا جائے کہ من حیرانم از نام و نشان

محو شد در ذات بیچون ست از چون و چنان
دیدن و گفتن بہم آمیخت بی صوت و بیان

گفت حق با تو نیم و نیست غیری درمیان
گفت ہستی تو نہ ام من ای کریم مستعان

گفت بخشیدم بروی تو گناہ امتان
اختیا و حکم تقدیر و رضای ما تراست

قدر سجدہ سال دنیا آن امام المرسلین
بود اندر حجلہ بیکیف حق خلوت نشین

ہر چہ حق گفتی شنید آن شہ ملک یقین
ہم ز اسرار نہان و ہم ز تحقیقات دین

پس نزول قہقری فرمود آمد بر زمین
سیر او عشر عشیر یک نفس مے دان یقین

حلقہ می جنبید و بالین کرم بودش ای امین
قصہ مسخ یہودی معجز این ماجراست

ای ابوبکری تو بر اوج خلافت آفتاب
ای ترا فاروق اعظم غمگسار و فیخ ناب

ابن عفان جامع قرآن شہ عالی جناب
حیدر صفدر علی مرتضی مالک رقاب

من سگ درگاہ اہل بیتم از صدق و صواب
بستہ اند از حب ایشان در گلوی من طناب

مہر شان کردم صفی از ہر دو عالم انتخاب
خاکپای آل زہرا ورد و حشیم تو بیاست

وَلَہٗ فِی نَعتِہٖ بِطَرِیقِ المُسَدَّس

سر عاشق فدای الفت و است
جان نثار قدوم حضرت و است

جگر الماس خوار نعمت و است
سینہ باغ بہار نکہت و است

دل سراپردہ محبت او است
دیدہ آئینہ دار طلعت و است

Marfat.com

احدی نیست اندرین گلزار — بے تمنائی عشق بے سروکار
کس بگل دل نہاد کس برخار — کس ببرگے خوش است کس بہ بہار
توئی طوبیٰ و ما و قامت یار — فکر ہر کس بقدر ہمت اوست
گرچہ از عشق داورم بدو کون — گوشۂ چشم نادرم بدو کون
بخدا گر دل آورم بدو کون — کوس شاہی برآورم بدو کون
منکہ سر در نیاورم بدو کون — گر دو عالم زیر بار منت اوست
مطرب دل بگوش جان امشب — گفت ای دور ماندہ از مطلب
شکوۂ یار را میار بلب — گرچہ عاشق کش است و لا مشرب
گر من آلودہ دامنم چہ عجب — ہمہ عالم گواہِ عصمت اوست
پیش زین گرچہ بود دفتر چشم — چشم بود و نبود گوہر چشم
شد چو مبعوث شمس خاور چشم — نگہ دیدہ کشت اکثر چشم (انور)
بی خیالش مباد منظر چشم — زانکہ این گوشہ خاص خلوت اوست
نام او ہست صیقل دلہا — مہر او دیدہ راست نور افزا
در جانش ز فہم ماست ورا — لا تعد است ہم و لا تحصی
منکہ باشم دران حرم کہ صبا — پردہ دار حریم حرمت اوست
تا نہاد او قدم بجبہہ خاک — شد زمین رشک عالم افلاک
گشت منسوخ دفترِ املاک — بتقاضائے آیتِ لولاک
من و دل گر فدا شدیم چہ باک — غرض اندر میانِ سلامت اوست
قرص خورشید گرچہ نور افزاست — لیک مغنی ماہ و اختر ہا است
وقت و وقت شہنشہ بطحا است — لی مع اللہ گواہ این معنی است
دور مجنون گذشت نوبت ماست — ہر کرا بخروز نوبت اوست

Marfat.com

نائبِ حق چو اوست در دو سرا
پس کرا زہرہ و کرا یارا

کہ بجز حکم پا نہد بیجا
اول و آخر اندرین صحرا

ہر گلے نو کہ شد چمن آرا
اثر از رنگ بوی صحبت اوست

کامرانی روز و عشرت شب
بربط و چنگ و نغمہ و مطرب

ساقی و شیشہ شراب عنب
ملت و کیش مذہب و مشرب

ملکت عاشقی و کنج طرب
ہر چہ دارم ز یمن صحبت اوست

ہر کرا شد بخاک کویش جا
از خودی رست زد بہ بیخیش پا

تخت جمشید حشمتِ کسرا
چشم حق بین خود صفی بگشا

فقر ظاہر بین کہ حافظ را
سینہ گنجینہ محبت اوست

در مدحِ حضرت سیدۃ النساء رضی اللہ تعالیٰ عنہا

کہ دارد این چنین خورشید تابانے کہ من دارم
شہابِ ثاقبِ دل نیّرِ جانے کہ من دارم

ندارم ہیچ باک از آتشِ دوزخ کہ در محشر
کریمہ جرم بخشِ بحر احسانے کہ من دارم

شفیعہ ہر دو عالم نور ایمان حضرتِ زہرا
کلیدِ گنجِ رحمت شد بعصیانے کہ من دارم

سگِ آلِ عبائش را بپا افتم سرش کردم
بلا گردان شوم قربان کنم جانے کہ من دارم

نباشد ای صفی تاریک و تنہا خانۂ گورم

Marfat.com

زحبِ آلِ احمد شیع ایمانے کہ من دارم ؛

ولائی در منقبت حضرات شیخین رضوان اللہ علیہم اجمعین

سحر کز پرتوِ خورشید خاور — زمین و آسمان گردد منور
نسیمِ صبح در گلشن زند سر — چو بلبل مطرب جان برکشد پر
سراید این غزل با دیدہ تر — سرم خاکِ رہِ ہر چار سرور

ابوبکر و عمر و عثمان و حیدر

ابابکر است شمع دین و ایمان — عمر سررشتہ اسلام و ایقان
امام کعبہ جان است عثمان — علی شاہ ولایت میر میدان
بگویم دمبدم از حبِ ایشان — سرم خاکِ رہِ ہر چار سرور

ابوبکر و عمر و عثمان و حیدر

ابوبکر است یارِ غار احمد — عمر فرمان روای شرع امجد
ز عثمان جمع شد احکام سرمد — علی صیقل گرِ دینِ محمد
مرا دمن شود حاصل چو گردد — سرم خاکِ رہِ ہر چار سرور

ابوبکر و عمر و عثمان و حیدر

ابوبکر تقی صدیق اکبر — عمر فاروق اعظم میر لشکر
جہان از نورِ عثمان شد منور — علیِ مرتضی ساقیِ کوثر
بود ہر یک شفیع من بمحشر — سرم خاکِ رہ ہر چار سرور

ابوبکر و عمر و عثمان و حیدر

ابوبکر است خورشیدِ درخشان — عمر بر اوج عدلش ماہ تابان
منور تر ز نجم ثاقب عثمان — علی در بحرِ ہمت ابر نیسان
بود ورد دلم اسمای ایشان — سرم خاکِ رہ ہر چار سرور

Marfat.com

ابوبکر و عمر و عثمان و حیدر

ابوبکر است یارِ اولینش ؛ عمر رونق دہِ اسلام و دینش
بود عثمان امیرِ سیومینش ؛ علی باشد وصیِّ آخرینش ۔ ولی
کسے نبود چو ایشانان قرینش ۔ سرم خاک رہِ ہر چار سرور

ابوبکر و عمر و عثمان و حیدر

ابوبکر است فردوسِ معلّے ؛ عمر طوبیٰ انوارِ تجلّے
بود عثمان در و قصرِ محلّے ؛ علی چون چشمہ کوثر مصفّے
بمحشر بس بود این چار مارا ؛ سرم خاکِ رہِ ہر چار سرور

ابوبکر و عمر و عثمان و حیدر

ابوبکر است شاہ ملک ایقان ؛ عمر کشورستان سالار میدان
امیر اہل عرفان است عثمان ؛ علی در صفدری ہا شیر میدان
ببین کین چار تن ہستند یکجان ؛ سرم خاکِ رہِ ہر چار سرور

ابوبکر و عمر و عثمان و حیدر

ابوبکر است چون عرشِ معظم ؛ عمر با وسعتِ کرسی است ہمدم
نباشد کلک عثمان از قلم کم ؛ علی بر نسخۂ لوح ست اعلم
تمنای جز ین معنی ندارم ؛ سرم خاکِ رہِ ہر چار سرور

ابوبکر و عمر و عثمان و حیدر

خداوندا بحقِ صدق بوبکر ؛ بانصافِ عمر فاروقِ اکبر
بحلمِ کاملِ عثمان داور ؛ انور ؛ بعلمِ صفدرِ حیدر دلاور
بلطفِ خود کنی در روزِ محشر ؛ سرم خاکِ رہِ آن چار سرور

ابوبکر و عمر و عثمان و حیدر

Marfat.com

صفی شرمندہ از کردار زشت است
بجز عصیان دگر تخمی نکشت است

ولی چون مہر شان در جان سرشت است
بفضل حق سزاوار بہشت است

بآب چشم تر بر دل نوشت است
سرم خاک رہ ہر چار سرور

ابو بکر و عمر و عثمان و حیدر

مثنوی فی مدح جناب امام ربانی محبوب سبحانی فرد یزدانی کاشف اسرار المثانی خازن رحمت رحمانی صدیق ثانی غوث الخلائق غواص الحقائق مطلع الرموز والاشارات منبع الفیوض والبشارات واقف اسرار مقطعات قرآنی ومتشابہات فرقانی قیوم رحمانی حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ وقدس اللہ سرہ الاقدس

آن محمد طینت و احمد بنام
صاحب تجدید شاہ خاص و عام

بدر فرقان نیر برج کمال
بانی بنیان دین تاج الرجال

فرد کامل کاشف سر یقین
داور اقلیم جان سلطان دین

روی پاکش در شمائل با نبی
آن چنان بد کز حسن ابن علی

چون صدف عالم چو گوہر بود او
اندرین اعراض جوہر بود او

Marfat.com

بعد پیغمبر در اقلیم شہود — این چنین شاہے نیامد در وجود
از نگاہش بس شقی و راہ زن — بایزید وقت گشت و بوالحسن
روش گر زندیق دیدی در زمان — صدق ورزیدی و گردیدے بہ جان
یوسفانہ تا نقاب از رخ کشود — ماہ و اختر ہا نمودندش سجود
گشت خاک پای آن عالی قدر — اکثر — سائر اقطاب را کحل البصر
گوہر عرفان غرائب سفت او — گوش دل را راز دیگر گفت او
دیدۂ حق بین او بی بیش و کم — یک نظر می دید تا لوح و قلم

قبلۂ اشیای عالم بودہ است
فرد کامل غوث اعظم بودہ است

مراجعت مصنف از منقبت بہ نعت

من بمدح آن امام راہ نمون — داد معنی داد می لیکن کنون
غالب آمد اندرین حالت مرا — جذب عشق حضرت خیر الورا
من بسوی فرع می گشتم دوان — اصل آمد برد سوی خود کشان
داشتم با فرع او گفت و شنود — فرع سوی اصل خود را ہم نمود
ز احمد ظلی ہمی گفتم سخن — احمد اصلی مقابل شد بمن
مظہر حق شمع بزم لایزال — نجم ثاقب بدر اوج بی زوال
کلک صنعت موجب اظہار کل — شافع یوم الجزا خیر الرسل
او بقلاب محبت در زمان — برد سوئے خود مرا با دل کشان
چون عنان اختیار از من ربود — پس دُرِ معنی بروی من کشود
دید طوطی شکرستان وفا — یافت بلبل گلبن باغ وفا — بقا

Marfat.com

غنچہ گلزار طبع من شگفت — قمری بستان جان آمد بگفت
لاجرم در شکر این لطف و عطا — می فزایم طرح دیگر در ثنا
گرچہ در عجزم ز وصف ذات او — گویم از اسمای زاکیات او
اللہ اللہ مدح اسمایش کنم — تا ز اسمی با مسمی وارسم
گوش نہ ای محرم اسرار یار — بشنو از من شرح نام آن نگار
گوش نہ بشنو ز من ای یار غار — شرح نام آن شہ عالی تبار
آن رسول خاص و محبوب خدا — سرور کونین و ختم الانبیا
قبلہ گاہی جسم و جان خاکیان — سجدہ گاہے تارک افلاکیان
از پی مجد و علا و فتح باب — شد مسمی با دو اسم مستطاب
در کلام اقدس ربانیش — ہست مسطور آن دو نام نایش
گفت اندر مژدہ قول مسیح — اسمہ احمد تعالی اللہ صریح
ہم مکرر چند جا اندر سور — حق محمد گفت و او از وے خبر
در رشاد ہر دو عالم این دو نام — ہر یکی خاصیتے دارد تمام
عالم روح و ملک را تربیت — در نخست از اسم احمد بودہ است
واز محمد فیض ارشاد و ہدا — میرسد ارواح ہم اجساد را
زانکہ شامل ہست این نام شریف — با ہمہ اجساد و ارواح لطیف
ہر یکی این نام را در قرب حق — ماورای خلق امر و ضبط و سبق
یک ولایت از پی عز و کرم — ہر یکی رہبست از قدر و عظم
آن ولایت کہ ز نام احمد است — از محمد با احد اقرب تر است
زانکہ آن میمی کہ احمد شد ز و — ہست در اسم محمد یک بدو
نکتہ باریک مد اینجا ای عزیز — کو مگو افتاد در عشق تمیز

(نوٹ)

Marfat.com

گر نگویم بستہ ماند سرّ دوست — ور بگویم مغز بشگافد بپوست
ور نگویم دل نمے گیرد قرار — ور بگویم چون شود انجام کار
اندرین جا چون صراط آمد سخن — حق نگہدارد ز لغزش پای من
نیست گرچہ مقصد جانم صفے — زاین دو اسمی غیر یک ذات نبی
لیک من در فرق شرح این دو میم — ہمچو برگ بید می لرزم ز بیم
این معارف بس عجیب است و شگرف — مشکل است اظہار این معنی بحرف
حلقہ میمیکہ اندر احمد است — از غوامض ہای سرّ ایزد است
ہم کنایت از تعین روح اوست — ہم اشارت کہ قریب است و بدوست
لی مع اللہ جرعۂ جام ویست — خطبۂ لولاک بر نامی وی است
یا ابیت عند ربی آرام او است — من رانی قد رای الحق کام او است
ہم ازین میم است کز خیر البشر — احمد بی میم آمد در خبر
گفت قبل از میم روحی و جسد — خلعت نامم احد بود از احد
وز محمد این دو میم با فتوح — یک تعین از جسد دیگر ز روح
نقش بست اسمی محمد زان دو میم — کرد در بر خلعت نور آن قدیم
حلقہ ہای آن دو میم عارضی — کرد در گوش از برای بندگی
پس محمد چون احد باشد قدیم — نیست حالت جز دو طوق آن دو میم
لیک چون آمد شد از بدء ظہور — بعد ہر الفی تغیر در امور
لاجرم اندر تعین جسم آن — بعد الف آمد فتور ناگہان
آن تعین میم اولایش شکست — جای او الف الوہیت نشست
شد مبدل میم اول با الف — تا محمد گشت احمد در الف
چون تعین میم جسمانی گسست — آن تعین روحیش قوت گرفت

اسما

نظر

Marfat.com

قرب دیگر یافت روح پاک او — جان فدای حلقۂ فتراک او
بعد زین حالت بدیوان احد — عزّ آن سرور فزون آمد ز حد
کار بارش از دو طوق بندگی — با یک آنجا میدآن ہم معنوی
ای خوش آن دم کہ کمال آن وحید — از دو طوق بندگی با یک رسید

غنچۂ اقبال او گل گل شگفت
بعد زان سرّیست کہ ناید بگفت

ولہ ایضاً فی مدحہ الشریف قدس اللہ تعالیٰ سرہ الاقدس

دوش تا مد نظر رخسارۂ دلدار بود — بیگل رویش نگہ در دیدۂ ما خار بود
گاہ در دیر و حرم گہہ خانقاہ میکدہ — در بدر بسیار گردیدیم در دل یار بود
گاہ در بتخانہ گہ در مسجد و گہ میکدہ — ہر طرف رفتیم ما را جلوۂ دلدار بود — شوق
بانی دین شیخ احمد شاہ تجدید ہزار — فخر عالم شرف انسان خواجہ ابرار بود — عز
از کمال لطف در درج دل تنگم سپرد — آن در مکنون کہ با او ز احمد مختار بود
وصف درگاہش چگویم آنکہ چون بیت العتیق — کعبۂ ارباب دل یا قبلۂ احرار بود
از نسیم مصرعۂ عاشق گل باغم شگفت — شبکہ در دل جلوۂ رنگین خیال یار بود — صداق
آنچہ برد از من برہن جام می ساقی صفا — زہد و تقوی و ریا با جبہ و دستار بود

ولہ فی مدح الشریف حضرت خواجہ سرباد قیوم امام محمد معصوم رضی اللہ تعالیٰ عنہ

قطب دوران امام معصوم است — فرد دوران امام معصوم است — یزدان
قبلۂ انس و سجدہ گاہ ملک — کعبۂ جان امام معصوم است
پای تا سر چو آیت رحمت — فضل و احسان امام معصوم است

خواجہ عروۃ الوثقی کاشف سر مکتوم حضرت امام محمد معصوم

خواجہ خواجگان

Marfat.com

خواجہ خواجگان شیخ شیوخ
پیر پیران امام معصوم است

در بشر نور قدس حق روپوش
سر سبحان امام معصوم است

قطب ارشاد قبلہ عالم
شاہ شاہان امام معصوم است

در قنادیل جان حق جویان
شمع ایمان امام معصوم است

بجگر تشنہ زلال وصال
آب حیوان امام معصوم است

بعد اصحاب تابعین کبار
شرف انسان امام معصوم است

زان امانت کہ عاجز آمد چرخ
حامل آن امام معصوم است

بالوہیت و رسالت و بعث
نص و برہان امام معصوم است

ای صفی در دو صعب جان ترا
چیست درمان امام معصوم است

وَلَہٗ اَیْضًا فِی مَدْحِہِ الشَّرِیْفِ قُدِّسَ سِرُّہُ تَعَالٰی سِرَّہُ الْاَقْدَس

حجت اللہ امام معصوم است
آیت اللہ امام معصوم است

قطب قیوم و غوث ہر دو ثقل
ولی اللہ امام معصوم است

در جہان قائم مقام رسل
کیست باللہ امام معصوم است

جالس حضرتش جلیس خدا است
رویت اللہ امام معصوم است

دست بر دست بعد دست نبی
بید اللہ امام معصوم است

نائب کامل رسول خدا
شہد اللہ امام معصوم است

خضر راہ صفی بکعبہ ذات
شکر للہ امام معصوم است

فِی مَدْحِ قُدْوَۃِ الْعُلَمَآءِ الرَّاسِخِیْنَ وَارِثِ الْاَنْبِیَآءِ وَ

Marfat.com

المرسلین کاشف اسرار قرآن مجید شیخ محمد سعید تعالیٰ رضی اللہ عنہ

پری خوابے کہ من دیدم نمی گنجد بہ تعبیری
شود مجنون مصوّر گر کشد رنگش بتصویری

علاجِ نیست جز می کہنہ دردِ غفلت ما را
شکستِ توبہ لازم شد نخواہم کرد تقصیری

ندارم قاصدے تا نامہ سوئے دوست بنویسم
ہمیں بس اضطرابی دل بود ایمائے تحریری

بہ بزمِ عیش بے لعلِ تو مستانِ نگاہت را
نباشد موج می در ساغر جان کم ز زنجیرے

غبارم توتیائے چشم طور و دیدہ بیضا است
منم خاکسترے برقِ نگاہی جلوۂ تاثیرے

بگلشن بے گلِ روئے تو چون سیرِ ہوس گیرم
بچشمم غنچہ پیکان است و ہر شاخ گلش تیرے

بہارِ گریۂ غم کو کہ ویران خانۂ دل را
بجز سیلِ سرشکِ دیدہ دشوار است تعمیرے

بکام تلخ و جان خشک افیون خوار ہجرانت
خیالِ بوسۂ کنج لبت شہد است ہم شیرے

چمن سرسبز و گل خندان ہوا شاداب بلبل مست
بہار آمد مبارک باد بر دیوانہ زنجیرے

ز تر جرمی و زہدِ خشک گر آگاہ شوی زاہد

Marfat.com

عبادت لعن میگوید ترا طاعات تکفیری

زموج خطّ خشک بوریا خواندم کہ اے زرّاق
ترا تعظیم تعزیر است استشہار تشہیری

بہ بیماری نگاہش قاصدے دیگر نمے باید
بجز درد درون و نالۂ دل آہِ شبگیری

شہنشاہی ولایت مظہر حق خازن الرحمۃ
در اقلیم صباحت سرور ملک یمین میری

بعد احمد

خلیل آسا امام راہنما بر جادۂ خلّت
ندیدہ زیر گردون دیدۂ انجم چنین پیری

سعید و اسعد و مسعود بختے آیت فضلے
مس نحس شقاوت را سعادت بخش اکسیری

در این بستان نوای بلبل بیدل خوشم آمد
برنگ غنچہ خوابے دیدہ ام ای صبح تعبیری

در آغوش خیالم آن پری پیکر نمے گنجد
صفی تا شیشۂ ہستی است نتوان کرد تسخیری

در مدح شریف تاج الاولیا وارث الانبیا قیوم زمان مجدد مائۃ ثانی عشر غوث الجن والبشر کاشف اسرار لی مع اللہ حضرت شیخ حاجی محمد صبغۃ اللہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ

Marfat.com

گویم اکنون از امام المتقین — بانیِ دین کاشف سر یقین
شمس عرفان بدر اوج کبریا — نور مطلق شمع بزم اجتبا
غوث اعظم مرجع جن و بشر — شاہ تجدید سنِ اثنا عشر — صد
فرد یزدان مظہر معصوم حق — قطب دوران مبدء قیوم حق
عیسیٰ جانہا کلیم طورِ دل — صبغۃ اللہ کعبۂ دل نور دل
از خوارق و از کرامات عجیب — بود بیحد و حساب او را نصیب
بالاصالت بود آن صاحب کمال — ثانی شیخ خود اندر حال و قال
چون شہِ کنعان در اقلیم شہود — گوی از اخوان بطفلی در ربود
ہمچو والد آن شہِ کون و مکان — تاج عالم بود فخر انس و جان
خلعتِ قیومی او را بُد ببر — افسر غوثیتش بر فرق سر
عروۃ الوثقیٰ باو گفت و شنید — بہر این مسکین بشارتے کہ دید
گفت از نسل تو آید در وجود — بو العجب فردے بالطاف ودود
کو یگانہ عصر خود باشد چو من — بل خلیفہ حق بود اندر زمن
بر ہمہ ذرات عالم ز امر ہو — ہمچو خور تابندہ باشد نور او
از محیطِ فرش تا عرش علا — جملہ زو یابندہ ارشاد و ہدا
اندر این دیر کہن زان نامدار — در وقوع آید عجائب روزگار
بیچارہ — ای خدای پاک بیچون و چنان — دستگیر و چارۂ بیچارگان
این صفی بشکستہ دل مسکین گدا — دارد امیدِ عطا بی انتہا
حاملِ بار امانت شد بجہل — لطف کن از قوتش آور بفعل
بر سرش از چار سو صد آفت است — دست برگیرش کہ وقت رافت است
از حواس خمسہ خستہ جان شدہ — شش جہت را چار طبعش رہ زدہ

خاطرش

Marfat.com

خاطرش اندر شش و پنج ابتر است
نرد جانش پای بند شش در است

یونسش در بطن ماهی شد زبون
از کرم آور ز ظلماتش برون

ماه کنعانش فتاده در چهے
نیّر دل زیر ابر ناگهے

ای بحق شاه قرآن مجید
کن در آغوش آنچه در گوشم رسید

وی بحق سائر ربّانیان
گوهر گنج نهانش کن عیان

تا کند جان اندران حالت نثار
هر دل افسرده را بخشد بهار

در مدح شریف واقف اسرار تنزیل صاحب کمال و تکمیل قدوة العاشقین امام العارفین عارف بی بدیل شیخ محمد اسماعیل رضی الله تعالی عنه

دلا چگونه نشینی ز دیدن گلزار
بیا بسیر گلستان که آمد است بهار

چه بسته تو در این موسم بهار زبان
بگو چو طوطی شیرین بیان شکر گفتار

بمدح شاه ولایت زبان خود کن پاک
بوصف اهل صفا صاف ساز این منقار

بمدح قدوه اقطاب شیخ اسمعیل
نما ترنم رنگین که سامع اند اخیار

جمال اهل حقیقت کمال مجد و علا
چراغ نور طریقت بمجلس ابرار

امام سرور عشاق عارفان زمان
ظهور شمس هدا برگزیده جبار

گرفته است ازو افتخار قطبیت
ولایت است ازو در جهان باستشهار

دلش چو منبع اسرار فیض ربانی است
جبین او شده بی شبهه مصدر انوار

غلام همت

Marfat.com

غلام ہمت آن قطب شد صفی کہ دلش — شدہ است مطلع انوار مصدر اسرار

در مدح سر قطب الاقطاب غوث الاحباب سرمست بادہ قیوم حضرت حاجی غلام محمد معصوم رضی اللہ تعالیٰ عنہ

دل ازان غلام معصوم است — دیدہ آن غلام معصوم است
عاشقانہ بسمع جان بشنو — داستانِ غلام معصوم است
کعبہ جان سجدہ گاہِ ملک — آستانِ غلام معصوم است
جنت اہل دل دراین عالم — خاندانِ غلام معصوم است
رائج الوقت در جہان امروز — زرِّ کانِ غلام معصوم است
چیست روشن تر از مہ و خورشید — دودمانِ غلام معصوم است
ہر کجا عاشقیکہ زندہ دل است — جانفشانِ غلام معصوم است
نخل طوبے و سدرۂ لاہوت — آشیانِ غلام معصوم است
روضہ خلد گلشنِ فردوس — بوستان غلام معصوم است
اعظم از عرش اوسع از کرسی — لوح جان غلام معصوم است
برتر از عرش و رفعتش شانے — بے نشان غلام معصوم است
مطلع شمس خاوری نبوے — شرق جان غلام معصوم است
آنچہ می تافت بر دل صدیق — در روان غلام معصوم است
چون عمر نطق او در آخر کار — بلسان غلام معصوم است
آن متاعی کہ داشت ذی النورین — بدکان غلام معصوم است
پرز الوان نعمت حیدر — خوان جان غلام معصوم است
آنچہ ظاہر شد از مجد و الف — در نہان غلام معصوم است
مظہر مہر عروۃ الوثقے — لعل کان غلام معصوم است

آنچہ

Marfat.com

آن جمال که صبغة الله داشت — بعد ازان غلام معصوم است
نسخه جامع همه اقطاب — ترجمان غلام معصوم است
ای خوشا بخت کاین گدا امشب — میهمان غلام معصوم است
دین و ایمان جسم و جان صفی — در امان غلام معصوم است

ایضاً فی مدح الشریف رضی الله تعالیٰ عنه

جان بیمار غمش را مسیحا کار نیست — در دو عاشق را دوا جز شربت دیدار نیست
مظهر رنگین خیال جلوه جان بخش یار — جز دل حیرت پرست و دیده بیدار نیست
ترک دنیا کرده پا بر افسر شاهی زدن — در طریق عشقبازان کمتر ازین کار نیست
رهروی در خواب غفلت رهزن حال خود است — وای بر آنکس که در راه خطر بیدار نیست
راز می خواران چه داند زاهد ظاهر پرست — که بجز طاعت فروشی کار این مکار نیست
قطب عالم فرد دوران شاه معصوم ولی — کم ز اصحاب رسل در مجمع ابرار نیست
این جواب آنکه در مدحش غیاثی گفته است — کم ز شاه نقشبند و خواجه احرار نیست
هست مصراع دل از رنگین کلامت الصفی — نیست یک خار و خس کو صید چمن گلزار نیست

در مدح شریف حضرت مولانا جلال الدین رومی قدس الله العزیز

بود هستی چو حباب است تو هم میدانی — زندگی نقش بر آب است تو هم میدانی
عمر براق ترا زبرق بهار است درو — عالمی پا بر کاب است تو هم میدانی
اهل محفل بغنا شد که در حجله شمع — پر پروانه حجاب است تو هم میدانی
ساقی از لطف بده جام شرابی که مرا — خوشتر از قند گلاب است تو هم میدانی
قطب اقطاب شه روم جلال الدین — عارف عالی جناب است تو هم میدانی

Marfat.com

جان او سجدہ گہ عالم قدس است و دلش — کعبۂ اہل صواب است تو ہم میدانی
نیست او ختم رسل لیک کلامش بہدا — معجز ام کتاب است تو ہم میدانی
فیض روحش پئی سرسبزی بستان وجود — اللہ اللہ چو سحاب است تو ہم میدانی
جان پناہا ز شر دیو رجیم ہشدار — دل ز دستانش کباب است تو ہم میدانی
چیست آن جرعۂ رنگین کہ تو داری در جام — گفت آن بادۂ ناب است تو ہم میدانی
گر خماریست دلت زود بمی خانہ درآ — صیقل جان ز شراب است تو ہم میدانی
ضبط انفاس خوش است آنکہ درین حجلہ شمع — پر پروانہ حجاب است تو ہم میدانی

صفی این مصرعہ دل دوز غیاث الدین است
علم بے عشق حجاب است تو ہم میدانی

قد فرغت من تسوید الخاتمۃ بالسلامۃ ونسئل اللہ سبحانہ وتعالی حسن الخاتمۃ مع الکرامۃ لی ولسائر المسلمین ولجمیع امۃ محمد علیہ وعلی آلہ افضل التحیۃ آمین ثم آمین برحمتک یا ارحم الراحمین

رباعی لجامعہ عفی عنہ ورضی اللہ تعالی عنہ

نازم بقلم چو مانی خردہ نگار — ز آغاز و توسطش رساند آخر کار
گفتم بخرد کہ نام تاریخش گوی — گفتا کہ قد بعمدۃ المقامات شمار

تمت بالخیر

کاتب کتاب ہذا خادم اہل التمیز ناچیز سراسر بے تمیز محمد عبد العزیز مجددی نقشبندی ساکن قریہ عالم گڑھ گوجرانوالہ ضلع پنجاب

ایکسیرٹ لیتھو پرنٹنگ پریس بیرون اکبری گیٹ لاہور باہتمام چوہدری محمد

Marfat.com

[illegible] الدین شیخ محمد احسان معصومی [illegible]

[illegible] حالات میں ایسی جامع اور مکمل ہے کہ اس کی مثل اور کوئی

[illegible] قیوم کے حالات بہ تفصیل ذیل درج ہیں :-

[illegible] محبوب سبحانی شہباز لامکانی امام ربانی مجدد الف ثانی قیوم اول

[illegible] خلفائے آنجناب بہ تفصیل ہر سال قیومیت و مکاشفات و کرامات و حادثات

[illegible] وغیرہ +

[illegible] احوال حضرت عروۃ الوثقیٰ معصوم زمانی قیوم ثانی حضرت خواجہ محمد معصوم علیہ الرحمۃ

[illegible] آنجناب بہ تفصیل ہر سال قیومیت و مکاشفات و کرامات و حادثات زمانہ

[illegible] احوال حضرت امام حزب اللہ حجۃ اللہ قیوم ثالث خواجہ محمد نقشبند ثانی علیہ الرحمۃ

[illegible] خلفائے آنجناب بہ تفصیل ہر سال قیومیت و مکاشفات و کرامات عالیہ معہ واقعات

[illegible] زمانہ وغیرہ +

[illegible] احوال حضرت پیر دستگیر قیوم زمان خلیفۃ اللہ سلطان الاولیا قیوم رابع خواجہ محمد زبیر

[illegible] جملہ فرزندان و خلفائے آنجناب بہ تفصیل قیومیت و مکاشفات و کرامات معہ واقعات

[illegible] زمانہ وغیرہ +

[illegible] کے بعد بہم پہنچا کر اردو ترجمہ کرا کے چھپوایا گیا ہے امید ہے کہ عاشقان دربار

[illegible] معصومیہ خاکبوسان حضرت حزب اللہ فدایان بارگاہ خلیفۃ اللہ اسے حرز جان بنائیں گے۔ اور

[illegible] قیمت جلد اول ہر حصہ ۳ قیمت جلد دوم ہر حصہ ۳ قیمت مجلد

[illegible] المقامات کے ملنے کا پتہ اللہ والے کی قومی دوکان لاہور بازار کشمیری +

[illegible] فضل الدین گگے زئی تاجر کتب قومی بازار کشمیری

[illegible]

Marfat.com

کتاب البیان الجلی

در ایں زمانہ فتنہ و فساد کہ سموم زہر آلود بدعت و الحاد نہالہائے دین اسلام را کندن

و نوہالان حدیقہ اسلام بعضے بہ تقلید اروپا نضارت ایمان و طراوت تدین و اتقان

را در باختہ اچناں در بحر تلبیس مستغرق اند کہ رأس المال ملت کہ باو اند و ازاں حال

نجات و رافتادہ۔ بعد ازیں شر ذمہ دیگر آنچناں است کہ بتقلید شیخ نجدی از محبت

حبیب خدا شافع روز جزا صلے اللہ علیہ وسلم کہ گل سرسبد ایمان است ہمہ جاں شاں

حظے برنداشتہ است و تخم عقیدت اولیائے امت در مزرعہ مذہب شاں نہ کاشتہ گروہے

ہم ازیں راہ تقلید ائمہ کبار کہ سراسر تحقیق و اعتبار است نیز گذاشتہ و طائفہ دیگر کہ بتقلید ایں سا

از فضیلت و وقار حنفائے کبار کہ سقف بلند کعبہ اسلام را وجود ذی جود شاں مثل چاہ دیوار است

منکر بودہ راہ بغض و عناد پیمودہ اند۔ و بہ بدزبانی و بے ادبی گوئے سبقت بودہ در

چنیں آوان ظلمت و بطلان ایں گروہائے باطلہ را متبعان ملت حنیف و شرع شریف آنچناں مورد

و ملخ وار یورش آوردہ اند و دائرہ حیات اسلامی تنگ کردہ کہ شیشہ صبر و شکیبائی مذاق ساغر آنہا

شراب طہور اہل اسلام را برنگ زدہ از انہیاں حضرت حامی سنت و ماحی بدعت ناہج مناہج حقیقت و معرفت

حضرت مرشدی و والدی قبلہ خواجہ حاجی محمد حسن صاحب دامت برکاتہم در کتاب فوق مشعل ہدایت بدست گرفتہ تمام رہروان

گمراہان تیہ ظلمات و بادیہ ضلالات مذکورہ فرمودہ اند۔ و صراط مستقیم شریعت و حقیقت عرفان و معرفت

چونکہ بلسان عربی مبین بود راقم آثم محمد ہاشم کان اللہ لہ بر آں شد کہ بجائے تمام ترجمہ اش بزبان اردو

کردہ مطبوع نمود۔ طالبان را باید کہ زود تر از خریداری نمودہ گیرند۔ ہدیہ یکروپیہ کلدار علاوہ

عنوان

حکیم محمد ہاشم مجددی مقام ڈنڈہ داد ڈاکخانہ ڈنڈ خاضع آباد

Marfat.com